Broj: 02-04-6172-2/26
Sarajevo, 26.02.2026. godine

Na osnovu člana 26. i 28. stav (4) Zakona o Vladi Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 36/14 - Novi prečišćeni tekst i 37/14-Ispravka) i člana 47. stav (5) i (6) Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 15/21)Vlada Kantona Sarajevo, na **117.** sjednici održanoj **26.02.2026.** godine, donijela je

Z A K LJ U Č A K

1. Utvrđuje se prijedlog Odluke o usvajanju Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša.

2. Prijedlog Odluke iz tačke 1. ovog zaključka dostavlja se Skupštini Kantona Sarajevo, na nadležno odlučivanje.

3. Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja.

P R E M I J E R

Nihad Uk

Dostaviti:
1. Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo,
2. Skupština Kantona Sarajevo,
3. Zamjenici predsjedavajućeg Skupštine Kantona Sarajevo (3x),
4. Premijer Kantona Sarajevo,
5. Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornoguređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo,
6. Evidencija,
7. A r h i v a.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
СКУПШТИНА КАНТОНА САРАЈЕВО

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY

Na osnovu čl. 13. tačka c) i čl. 18. tačka b) Ustava Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17) i člana 47. stav (5) i (6) Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 15/21), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj dana _____ 2026. godine, donijela je

PRIJEDLOG

ODLUKU
O USVAJANJU FEDERALNE STRATEGIJE ZAŠTITE OKOLIŠA KAO KANTONALNOG STRATEŠKOG OKVIRA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA

I

Ovom odlukom Skupština Kantona Sarajevo usvaja Federalnu strategiju zaštite okoliša (“Službene novine Federacije BiH”, broj: 69/22) kao kantonalni strateški okvir za zaštitu okoliša.

II

Vlada Kantona Sarajevo će izraditi Akcioni plan o provođenju Federalne strategije zaštite okoliša za Kanton Sarajevo u roku od šest mjeseci od dana usvajanja ove Odluke.

III

Za praćenje provedbe mjera i aktivnosti Federalne strategije zaštite okoliša, Vlada Kantona Sarajevo će imenovati Koordinacioni odbor za provođenje Federalne strategije zaštite okoliša.

IV

Federalna strategija zaštite okoliša je sastavni dio ove odluke.

V

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenim novinama Kantona Sarajevo.“

Broj:
Sarajevo,

Predsjedavajući
Skupštine Kantona Sarajevo
Elvedin Okerić

O B R A Z L O Ž E N J E

PRAVNI OSNOV:

Pravni osnov za donošenje Odluke o usvajanju Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša sadržan je u odredbama čl. 13. stav (1) tačka c) i čl. 18 stav (1) tačka b) Ustava Kantona Sarajevo (2Službene novine Kantona Sarajevo", br. 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17) kojima je propisano da je politika zaštite čovjekove okoline zajednička nadležnost Kantona i Federacije, kao i da Skupština Kantona Sarajevo donosi zakone i druge propise u okviru izvršavanja nadležnosti Kantona.

Zakonski osnov za donošenje ove Odluke sadržan je u odredbama člana 47. stav (5) i (6) Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 15/21), kojima je propisano da Vlada kantona može kantonalnoj skupštini predložiti usvajanje Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša, kao i da će kantonalne vlade i institucije izraditi sve dokumente koji su neophodni za implementaciju Federalne strategije zaštite okoliša i izvještavanje.

RAZLOZI ZA DONOŠENJE:

Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 15/21) definisao je sistem okolišnog planiranja koji obuhvata donošenje razvojnih programa u ovoj oblasti, između ostalog i kantonalnih planova zaštite okoliša (KEAP) koje donose kantoni. U 2022. godini je donesena Federalna strategija zaštite okoliša ("Službene novine Federacije BiH", broj 69/22).

Skupština Kantona Sarajevo je 30.10.2017. godine donijela Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo na period od 5 godina ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 47/17).

U međuvremenu, uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i finansijska sredstva Vlade Japana, izrađen je još jedan strateški dokument za Kanton Sarajevo, i to Zeleni akcioni plan Kantona Sarajevo. Ovaj dokument je rađen po sličnoj metodologiji kao KEAP, a uzeo je u obzir širok spektar pitanja zaštite okoliša, te definisao viziju i ciljeve "zelenog razvoja".

Na osnovu izvještaja o dosadašnjoj realizaciji mjera iz KEAP-a i odabranih prioritetnih mjera iz Zelenog akcionog plana KS, kreirane su Izmjene i dopune Kantonalnog plana zaštite okoliša Kantona Sarajevo (KEAP-a)- Akcioni plan za period 2021.-2025. godina, koje obuhvataju period do 2025. godine.

Krajem 2022. godine je donesena Federalna strategija zaštite okoliša čiji osnovni cilj je održivo upravljanje okolišem, u čijem donošenju je učestvovao i Kanton Sarajevo.

Imajući u vidu da je Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo istekao u 2025. godini i da je donesen novi Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 15/21), koji članom 47. propisuje da Vlada kantona može kantonalnoj skupštini predložiti usvajanje Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša, kao i da

će kantonalne vlade i institucije izraditi sve dokumente koji su neophodni za implementaciju Federalne strategije zaštite okoliša i izvještavanje, dostavlja se Prijedlog Odluke o usvajanju Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša.

Prilog:

- Prijedlog Odluke o usvajanju Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša,
- Federalna strategija zaštite okoliša ("Službene novine Federacije BiH", broj 69/22),
- Izvod iz Ustava Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" br. 1/96, "796/, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17),
- Izvod iz Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 15/21).

Federalna strategija zaštite okoliša 2022. – 2032.

August 2022. godine

Sadržaj

1. UVOD 1

2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE 3

3. STRATEŠKA PLATFORMA 8

3.1. Strateško fokusiranje 8

3.1.1. EU kontekst 8

3.1.2. Kontekst Federacije BiH 8

3.2. Vizija 9

3.3. Strateški ciljevi 10

3.5. Prioriteti strateških ciljeva 11

4. UPRAVLJANJE VODAMA 15

4.1. Analiza situacije 15

4.2. Strateški cilj 1. 34

Prioriteti za strateški cilj 1 34

4.2.1. Opis mjera 40

4.3. Indikativni finansijski okvir 43

5. UPRAVLJANJE OTPADOM 44

5.1. Analiza situacije 44

5.2. Strateški cilj 2. 50

5.2.1. Prioriteti za strateški cilj 2. 50

5.2.2. Opis mjera 52

5.3. Indikativni finansijski okvir 56

6. BIODIVERZITET I ZAŠTITA PRIRODE 57

6.1. Analiza situacije 57

6.2. Strateški cilj 3. 65

6.2.1. Prioriteti za strateški cilj 3. 65

6.2.2. Opis mjera 67

6.3. Indikativni finansijski okvir 73

7. KVALITET ZRAKA, KLIMATSKE PROMJENE I ENERGIJA 74

7.1. Analiza situacije 74

7.2. Strateški cilj 4. 85

7.2.1. Prioriteti za strateški cilj 4. 85

7.2.2. Mjere 88

7.3. Indikativni finansijski okvir 94

8. HEMIJSKA SIGURNOST I BUKA 95

8.1. Analiza situacije 95

8.2. Strateški cilj 5. 104

8.2.1. Prioriteti za strateški cilj 5. 104

8.2.2. Mjere ..... Error! Bookmark not defined.
8.3. Indikativni finansijski okvir 116
9. ODRŽIVO UPRAVLJANJE RESURSIMA 117
9.1. Analiza situacije 117
9.2. Strateški cilj 6. 128
9.2.1. Prioriteti za strateški cilj 6. 128
9.2.2. Mjere ..... Error! Bookmark not defined.
9.3. Indikativni finansijski okvir 139
10. UPRAVLJANJE OKOLIŠEM 140
10.1. Analiza situacije 140
10.2. Strateški cilj 7. 150
10.2.1. Prioriteti za strateški cilj 7. 150
10.2.2. Mjere ..... Error! Bookmark not defined.
10.3. Indikativni finansijski okvir 168
11. USKLAĐENOST STRATEGIJE S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA 169
12. OKVIR ZA IMPLEMENTACIJU, MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU STRATEGIJE 178
12.1. Praćenje i izvještavanje 178
12.2. Evaluacija 179
13. ANEKSI 180
13.1. Aneks 1. Detaljan pregled mjera za Upravljanje vodama 180
13.2. Aneks 2. Detaljan pregled mjera za Upravljanje otpadom 209
13.3. Aneks 3. Detaljan pregled mjera za Biodiverzitet i zaštita prirode 229
13.4. Aneks 4. Detaljan pregled mjera za Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija 260
13.5. Aneks 5. Detaljan pregled mjera za Hemijska sigurnost i buka 283
13.6. Aneks 6. Detaljan pregled mjera za Održivo upravljanje resursima 309
13.7. Aneks 7. Detaljan pregled mjera za Upravljanje okolišem 335
13.8. Aneks 8. Sažeti pregled strateškog dokumenta 394
13.8.1. Upravljanje vodama 394
13.8.2. Upravljanje otpadom 413
13.8.3. Biodiverzitet i zaštita prirode 423
13.8.4. Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija 433
13.8.5. Hemijska sigurnost i buka 445
13.8.6. Održivo upravljanje resursima 462
13.8.7. Upravljanje okolišem 476
13.9. Aneks 9. Indikativni finansijski okvir 503

Akronimi i skraćenice

AFAs	Područja za daljnju procjenu (eng. *Area for Further Assessment*)
APID	Akcijski planovi provedbe vodnih direktiva
AVP Jadranskog mora	Agencija za vodno područje Jadranskog mora
AVP Sava	Agencija za vodno područje rijeke Save
BiH	Bosna i Hercegovina
Brčko distrikt BiH	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BREF	Dokumenti o najboljim raspoloživim tehnikama (eng. *Best available techniques reference documents*)
CISV	Centralni informacijski sistem voda za Federaciju Bosne i Hercegovine
DEI BiH	Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine
DOB	Dokument okvirnog budžeta
DSIP	Plan za provođenje direktive (eng. *Directive Specific Implementation Plan*)
EAS BiH	Strategija aproksimacije propisa pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša Bosne i Hercegovine
EE	Električni i elektronski otpad
EIONET	Evropska mreža za informiranje i osmatranje okoliša (eng. *European Environment Information and Observation Network*)
EMEP	Evropski program za praćenje i evaluaciju
EU	Evropska unija
EUROSTAT	Statistički ured Evropske unije
Federacija BiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FHMZ	Federalni hidrometeorološki zavod
FMERI	Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
FMOIT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
FMPU	Federalno ministarstvo prostornog uređenja
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FMZ	Federalno ministarstvo zdravstva
FZO Federacije BiH	Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine
FZPZ	Federalni zavod za programiranje razvoja
GAP	*Gender* akcijski plan
GC Federacije BiH	*Gender* centar Federacije Bosne i Hercegovine
GEF	Globalni fond za okoliš/životnu sredinu
GFP	eng. *Gender focal point*
GHG	Staklenički plinovi (eng. *Greenhouse gases*)
GIZ	Njemačka razvojna agencija (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*)
GVTPV	Grupa vodnih tijela
HE	Hidroelektrana
IED	Direktiva o industrijskim emisijama (eng. *Industrial Emissions Directive*)
IMO	Infektivni medicinski otpad
IPA	Instrument pretpristupne pomoći (eng. *Instrument for Pre-Accession Assistance*)
IPPC	Implementacija integralne prevencije i kontrole zagađivanja
JIVT	Jako izmijenjena vodna tijela
JLS	Jedinice lokalne samouprave
JVP/JKP	Javna vodovodna/komunalna poduzeća
MCPFE	Ministarska konferencija o zaštiti šuma u Evropi
MHE	Male (mini) hidroelektrane
MSFD	Okvirna direktiva o morskoj strategiji (eng. *Marine Strategy Framework Directive*)
MVTEO/MSTEO	Ministarstvo vanjske/spoljne trgovine i ekonomskih odnosa
NBSAP	Strategija i akcijski plan za zaštitu biološke raznolikosti (eng. *National Biodiversity Strategies and Action Plans*)

NERP	Nacionalni plan smanjenja emisija
NRT/BAT	Najbolje raspoložive tehnike (eng. *best techniques available*)
NVO	Nevladina organizacija
ODV	Okvirna direktiva o vodama
OIE	Obnovljivi izvori energije
PAH	Policiklički aromatični ugljikovodici (eng. *Polycyclic Aromatic Hydrocarbons*)
PCB	Polihlorirani bifenili (eng. *Polychlorinated biphenyls*)
POPs	Postojane organske zagađujuće materije (eng. *Persistent Organic Pollutants)*
PRTR	Registar ispuštanja i prijenosa zagađujućih materija (eng. *Pollutant Release and Transfer Register*)
PUO	Procjena utjecaja na okoliš
PUVP JM	Plan upravljanja vodnim područjima
SDG	Ciljevi održivog razvoja (eng. *Sustailable development goals*)
SEI	Štokholmski institut za okoliš
Sida	Švedska agencija za međunarodni razvoj
SOOO	Supstance koje oštećuju ozonski omotač
SoER	Izvještaj o stanju okoliša (eng. *Europan Environment – State and Outlook*)
SPUO	Strateška procjena utjecaja na okoliš
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SUV	Strategija upravljanja vodama
ŠTI	Šumsko-transportna infrastruktura
TPH	Ukupni naftni ugljovodonici (eng. *Total Petroleum Hydrocarbon*)
UN	Ujedinjene nacije
UNCBD	Konvencija Ujedinjenih nacija o biološkoj raznolikosti
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija (eng. *United National Development Programme*)
UNECE	Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (eng. *United Nations Economic Comission for Europe*)
UNEP	Program Ujedinjenih nacija za okoliš
UNEP/MAP	Mediteranski akcijski plan
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj (eng. *United States Agency for International Development*)
VIS	Vodni infomacijski sistem
VT	Vodna tijela
ZoV Federacije BiH	Zakon o vodama Federacije Bosne i Hercegovine

Lista tabela

Tabela 1: Pregled strateških ciljeva po tematskim oblastima 10
Tabela 2: Prioriteti grupirani po strateškim ciljevima – tematskim oblastima okoliša 11
Tabela 3: Bilans površinskih voda za prostor Federacije BiH 16
Tabela 4: Broj i tipovi/karakter površinskih i podzemnih vodnih tijela u područjima rijeke Save i Jadranskog mora 17
Tabela 5: Osnovne karakteristike sektora vodnih usluga u Federaciji BiH 24
Tabela 6: Stanje transpozicije EU direktiva vezanih za vode u propise Federacije BiH 25
Tabela 7: Realizacije Planova upravljanja (I ciklus) 27
Tabela 8: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 1 34
Tabela 9: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 35
Tabela 10: Indikatori trenutne situacije u sektoru otpada u Federaciji BiH 45
Tabela 11: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 2 50
Tabela 12: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 51
Tabela 13: Odnos ukupnog broja vrsta pojedinih grupa organizama i broja ugroženih vrsta u Federaciji BiH 58
Tabela 14: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 3 65
Tabela 15: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 66
Tabela 16: Granične vrijednosti kvaliteta zraka u Federaciji BiH 75
Tabela 17: Emisije iz kućnih ložišta u kantonima koji su uradili registre zagađivanja zraka 77
Tabela 18: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 4 85
Tabela 19: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 86
Tabela 20: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 5 104
Tabela 21: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 105
Tabela 22: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 6 128
Tabela 23: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 129
Tabela 24: Nadležnosti za prikupljanje podataka o okolišu u Federaciji BiH 145
Tabela 25: Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 7 150
Tabela 26: Prioriteti s pripadajućim indikatorima 152
Tabela 27: Prikaz relevantnih strateških dokumenata za nivo Federacije BiH 173
Tabela 28: Plan praćenja i izvještavanja u Federaciji BiH 179

Lista slika

Slika 1: Ekološko stanje VT-a površinskih voda, po monitoringu na vodnom području rijeke Save) *20*
Slika 2: Hemijsko stanje vodnih tijela površinskih voda, po monitoringu na vodnom području rijeke Save (2011-2018) *21*
Slika 3: Ukupna ocjena stanja vodnih tijela površinskih voda,po monitoringu na vodnom području rijeke Save (2011-2018) *21*
Slika 4: Ekološko stanje prirodnih vodnih tijela površinskih voda po monitoringu na vodnom području Jadranskog mora (2016-2019) (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021) *21*
Slika 5: Ekološki potencijal jako izmijenjenih i umjetnih vodnih tijela površinskih po monitoringu na vodnom području Jadranskog mora (2016-2019) *22*
Slika 6: Emisije zagađujućih materija iz postojećih velikih postrojenja za sagorijevanje u 2014. godini u Federaciji BiH *78*
Slika 7: Trendovi promjena temperature zraka u Federaciji BiH, 1961–2016. (Sarajevo, Mostar) *79*
Slika 8: Trendovi promjena padavina u Federaciji BiH, 1961–2016. (Sarajevo, Mostar) *79*
Slika 9: Očekivane promjene temperature zraka u BiH prema scenariju RCP8.5 ..... *80*
Slika 10: Očekivane promjene padavina u BiH prema scenariju RCP8.5 ..... *80*
Slika 11: Karta buke za Kanton Sarajevo (2009) *100*
Slika 12: Karta intenziteta saobraćaja na magistralnim cestama Federacije BiH za 2019. godinu *102*
Slika 13: Mikrolokaliteti u Federaciji BiH na kojima su evidentirane povišene vrijednosti organskih i neorganskih polutanata u tlu *124*
Slika 14: Struktura finansiranja (u %) u Federaciji BiH *513*

1. UVOD

Evropsko vijeće je 2003. godine identificiralo Bosnu i Hercegovinu (BiH) kao potencijalnu kandidatkinju za članstvo u Evropskoj uniji (EU). Pristupni pregovori započeli su u novembru 2005. godine, i od tada je na snagu stupio niz sporazuma između EU i BiH. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji služi kao osnova za implementaciju procesa pristupanja, stupio je na snagu 1. juna 2015. godine. Prema SSP, pridruživanje se trebalo postepeno i u potpunosti realizirati tokom prijelaznog perioda od šest godina. Osim toga, BiH je potpisnica niza međunarodnih sporazuma o zaštiti okoliša. Težnja ka članstvu u EU glavni je pokretač unaprjeđenja i finalizacije strateškog i pravnog okvira zaštite okoliša u zemlji.

U cilju provođenja politike i propisa u skladu sa pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša, uzimajući u obzir istovjetne obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini i zahtjev EU, početkom 2019. godine uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Švedske u Bosni i Hercegovini započete su aktivnosti na izradi sveobuhvatne strategije zaštite okoliša BiH (ESAP BiH 2030+), tj. četverokomponentne strategije koja će se sastojati od strategija za četiri nivoa vlasti (nivo BiH, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt) i sadržavati pregled stanja okoliša i sveobuhvatne strateške ciljeve zaštite okoliša, te prioritete i mjere za postizanje utvrđenih ciljeva u narednih deset godina. Priprema strategija, uključujući Federalnu strategiju zaštite okoliša, povjerena je Štokholmskom institutu za okoliš (eng. *Stockholm Environment Institute* – SEI) u saradnji sa domaćim stručnjacima i predstavnicima svih relevantnih institucija i organizacija u BiH.

Obaveza izrade **Federalne strategije zaštite okoliša** propisana je članom 44. Zakona o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 15/21). U skladu sa Zakonom, Strategijom se utvrđuju ciljevi i prioriteti zaštite okoliša u Federaciji BiH, način njihova ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje.

Članom 24. Zakona o vodama Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 70/06) propisana je izrada **Strategije upravljanja vodama Federacije BiH**. Istim članom stavom (9) utvrđeno je da je Strategija upravljanja vodama dio Federalne strategije zaštite okoliša. U skladu sa Zakonom o vodama, utvrđeno je da Strategija sadrži ocjenu stanja u području upravljanja vodama, ciljeve i pravce zaštite voda, zaštite od štetnog djelovanja voda i održivog korištenja voda, prioritete za postizanje ciljeva upravljanja vodama, potrebna sredstava za sprovođenje programa i rokove za postizanje ciljeva, te potrebne aktivnosti za sprovođenje obaveza iz međunarodnih ugovora koji se odnose na upravljanje vodama.

Nadalje, **predmetna Strategija je sastavni dio Strategije okoliša/životne sredine BiH 2022. – 2032.** Dokument je razvijen za period 2022.–2032., a uključuje sveobuhvatne strateške ciljeve zaštite okoliša i planove konkretnih akcija za postizanje tih ciljeva u Federaciji BiH. Osim toga, dokument je ključan za pružanje podrške relevantnim institucijama u stvaranju uslova koji vode ka održivosti u narednoj deceniji, kao i poboljšanju zdravlja i dobrobiti građana. Posebne napore usmjerava ka donošenju javnih politika kojima bi se: ublažio i smanjio negativan utjecaj, te povećala otpornost na klimatske promjene, povećala usklađenost djelovanja Federacije BiH s propisima EU i relevantnim međunarodnim sporazumima, te osigurale održivije javne usluge, ali i ojačao okvir za zaštitu okoliša, te olakšala transpozicija pravne stečevine EU.

Sadržaj Federalne strategije zaštite okoliša obuhvata širu oblast zaštite okoliša, koja je u skladu sa sedam tematskih oblasti pravne stečevine EU i navedenim skupom strateških aktivnosti, te uključuju: **upravljanje vodama**; **upravljanje otpadom**; **biodiverzitet i zaštitu prirode**; **kvalitet zraka, klimatske promjene i energiju**; **hemijsku sigurnost i buku**; **održivo upravljanje resursima** (uključujući poljoprivredu, šumarstvo, ribarstvo i rudarske aktivnosti); i **upravljanje okolišem** (kao horizontalnu politiku).

Prilikom izrade dokumenta poštivana su osnovna načela rada koja su kreirana u skladu s entitetskim zakonima i dokumentima koji se odnose na zaštitu okoliša. Osim toga, uključena je i dodatna komponenta koja se odnosi na međupovezanost okoliša i pitanja ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva. Strategija identificira ključne prioritete djelovanja, usmjeravajući domaća i međunarodna ulaganja ka specifičnim mjerama za poboljšanje stanja okoliša, omogućavajući harmoniziranu provedbu pravne stečevine EU o okolišu i podržavajući koherentnije i djelotvornije upravljanja sektorom okoliša u Federacije BiH. Također, predstavlja jedan od strateških dokumenata koji se uzimaju u obzir prilikom izrade operativnih planova rada odgovornih organa uprave, te dokumenta okvirnog budžeta (DOB) i godišnjeg budžeta.

2. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJE

Metodologija izrade Federalne strategije zaštite okoliša je zbog svoje sveobuhvatnosti uključivala mnogobrojne korake, interesne skupine, informacije i podatke. Prije svega, ovaj dokument je izrađen na osnovu analize relevantnih dokumenata, zakona i propisa, ali i mnogobrojnih aktivnosti poduzetih u sklopu izrade dokumenta. Tokom realizacije ovih aktivnosti primijenjen je participativni metodološki pristup, te kreiranje elemenata Strategije po vertikalnom principu u cilju uvažavanja stavova svih uključenih interesnih skupina. Tokom izrade Strategije korištene su različite tehnike prikupljanja i obrade podataka, uz osiguranje transparentnosti u svim fazama izrade i usvajanja ključnih elemenata Strategije. Ključni zakoni i propisi na osnovu kojih je Strategija pripremljena jesu Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 32/21) i Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 74/19). Sadržaj Strategije je u skladu s odredbama člana 20. navedene uredbe. Kroz ovo, ali i druga poglavlja, bit će podrobnije pojašnjen sam proces izrade te aktivnosti koje su doprinijele izradi dokumenta.

Proces izrade Federalne strategije zaštite okoliša

Strategija je jedinstven dokument koji uključuje strateške ciljeve s mjerama za njihovo ostvarivanje. Osim što predstavlja ključni element za podršku nadležnim institucijama pri utvrđivanju prioritetnih aktivnosti i usmjeravanju domaćih/međunarodnih investicija i lakše usaglašavanje pravne stečevine EU, očekuje se da će predmetni dokument doprinijeti jačanju kapaciteta organizacija i institucija, te jačanju svijesti o okolišu.

Proces izrade Strategije obuhvatio je sljedeće aktivnosti:

- definiranje i usaglašavanje sveobuhvatnih strateških ciljeva i ključnih principa koji će biti uključeni u Strategiju;
- identificiranje obima rada radnih grupa koje će izraditi mjere koje uključuju sedam tematskih oblasti;
- uspostavljanje sedam radnih grupa za nivo Federacije BiH kako bi se osigurao participativni proces;
- uspostavljanje Upravljačke grupe za nivo Federacije BiH;
- izrada komunikacijske strategije i uspostavljanje komunikacijskih kanala s interesnim stranama i širom javnosti;
- održavanje šest ciklusa sastanaka radnih grupa za nivo Federacije BiH (ukupno 42 sastanaka);
- održavanje šest ciklusa sastanaka Upravljačke grupe za nivo Federacije BiH;
- identifikacija ključnih izazova i polaznog stanja, određivanje prioriteta, očekivanih ishoda za svaku tematsku oblast, u skladu s njihovim nadležnostima, kao i mjere s očekivanim rezultatima te nadležne institucije i vrijeme realizacije;
- uključivanje pitanja ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u sadržaj mjera, te rad na jačanju kapaciteta interesnih strana i povećanju nivoa svijesti šire javnosti o ovim pitanjima;
- aktivnosti jačanja kapaciteta interesnih strana, primarno članova radnih grupa;
- rješavanje pitanja međupovezanosti između tematskih oblasti;

- prioritizacija mjera;
- finansijska evaluacija mjera;
- provedena *ex-ante* evaluacija u skladu sa Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH", broj 74/19) te Priručnikom o evaluaciji strateških dokumenata (Federalni zavod za programiranje razvoja, 2021);
- javna rasprava;
- priprema konačne verzije Strategije.

Ključna načela i strateški ciljevi

Kako bi se pružile dodatne smjernice za buduće odluke u zaštiti okoliša, tokom izrade Strategije korišten je skup **ključnih načela**[1]. Kada je riječ o nivou Federacije BiH, to uključuje načela sadržana u Zakonu o zaštiti okoliša Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 15/21), dok su dva dodatna načela (*) predložena u cilju daljnjeg usklađivanja s principima Strategije održivog razvoja EU i Agende 2030 (inkluzivnost, ne izostavljajući nikoga). Vodeća načela Strategije su sljedeća:

- načelo održivog razvoja;
- načelo opreza i prevencije – mjere predostrožnosti i prevencije u slučajevima kada postoje (naučni) dokazi o opasnosti po okoliš ili zdravlje ljudi, ali su oni neizvjesni i mogu imati znatne utjecaje na okoliš;
- načelo zamjene – svaka aktivnost koja može imati štetne uticaje na okoliš treba biti zamijenjena drugom aktivnošću koja predstavlja značajno manji rizik;
- načelo integralnog pristupa – sprječavanje ili svođenje na najmanju moguću mjeru rizika štete po okoliš u cijelosti;
- načelo saradnje i podjele odgovornosti – saradnja i zajedničko djelovanje svih interesnih strana u cilju zaštite okoliša;
- načelo učešća javnosti i pristup informacijama – učešće svih zainteresiranih građana, svaki pojedinac i organizacija moraju imati adekvatan pristup informacijama o okolišu;
- načelo „zagađivač plaća" – zagađivač plaća troškove nadzora i prevencije od zagađenja;
- načelo promocije i zaštite osnovnih prava* – kroz perspektivu ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva;
- načelo untrašnje i međugeneracijske jednakosti*.

Pored ključnih načela, razvijen je i skup **strateških ciljeva** koji je osigurao platformu za saradnju i dao široki pravac za kreatore i nosioce izrade dokumenta. Strateški ciljevi ove strategije su kako slijedi:

- zaštita kvaliteta vode i osiguranje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti;
- smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala;
- očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti;
- ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka;
- očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve;
- održivo upravljanje prirodnim resursima;
- unaprjeđenje upravljanja okolišem.

[1] Koja su primijenjena u Strategiji i za ostale nivoe vlasti.

Participativni proces izrade Strategije

U okviru procesa izrade Strategije uspostavljeno je po sedam radnih grupa za svaku pojedinačnu tematsku oblast za nivo Federacije BiH, te formirana upravljačka struktura koju je činila Upravljačka grupa za nivo Federacije BiH. Osim toga, šira javnost, uključujući i organizacije civilnog društva, imala je mogućnost biti uključena u proces izrade Strategije kroz organizirane javne rasprave, uz punu podršku švedskih institucija.

Upravljački odbor – Federacija BiH (nivo pomoćnika ministara)

Članovi Upravljačke grupe za nivo Federacije BiH su bili pomoćnici ministara iz resornih ministarstava i službeno imenovani službenici nadležnih vladinih tijela i institucija, kao i predstavnici NVO-sektora/EKO BiH mreže (formirana mreža nevladinih organizacija koje djeluju u okviru zaštite okoliša). Ova grupa je razmatrala prijedloge i mišljenja članova radnih grupa, donosio odluke o aktivnostima i rezultatima iz vlastite nadležnosti, te zajednički usaglašavao stavove o otvorenim pitanjima koja su proizašla kao neodgovorena iz diskusije radnih grupa.

Članovi Upravljačke grupe za nivo Federacije BiH bili su predstavnici:

- Federalnog ministarstva okoliša i turizma (FMOIT)
- Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ)
- Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije (FMERI)
- Federalnog ministarstva zdravstva (FMZ)
- Federalnog ministarstva prostornog uređenja (FMPU)
- Federalnog zavoda za programiranje razvoja (FZPZ)
- Direkcije za evropske integracije BiH (DEI BiH)
- Saveza općina i gradova Federacije BiH
- Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo
- Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okolice Kantona Tuzla
- Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša županije Zapadno-hercegovačke
- Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline Zeničko-dobojskog kantona
- Ministarstva za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Unsko-sanskog kantona
- Ministarstva prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova Srednjobosanskog kantona
- Ministarstva prometa, veza i zaštite okoliša Posavskog kantona
- Ministarstva graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona 10
- Ministarstva za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline Bosansko-podrinjskog kantona
- Agencije za statistiku BiH
- *Gender* centra Federacije BiH (GC Federacije BiH)
- EKO BiH mreže (predstavnici nevladinog sektora).

Od 27 članova Upravljačke grupe za nivo Federacije BiH, 18 su činile žene, a 9 muškarci.

Radne grupe

Radne grupe podijeljene su u sedam tematskih oblasti:

- RG1: Upravljanje vodama
- RG2: Upravljanje otpadom
- RG3: Biodiverzitet i zaštita prirode
- RG4: Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija
- RG5: Hemijska sigurnost i buka
- RG6: Održivo upravljanje resursima
- RG7: Upravljanje okolišem.

U procesu izrade Strategije učestvovalo je 436 članova radnih grupa, koje čine predstavnici institucija, naučno-istraživačkih institucija i fakulteta, javnih i privatnih poduzeća, te civilnog sektora. Ovaj ukupni broj činio je 191 muškarac te 245 žena, a što je u skladu i sa principima zastupljenosti propisanih Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH ("Sl. glasnik BiH", broj 32/10). Redovnim održavanjem sastanaka radnih grupa, osigurana je razmjena informacija i podataka, ali i mišljenja o izazovima i načinima njihovog prevazilaženja kroz zajednički rad na izradi Strategije. Radne grupe su koncipirale i odredile strateške ciljeve, prioritete, mjere i očekivane rezultate.

Okolnosti uzete u obzir prilikom izrade Strategije

Transpozicija pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša

Zbog važnosti i uloge koju transpozicija pravne stečevine EU ima u pravilnom pristupu izrade strategija, osim što Strategiju čini sedam tematskih cjelina, čine ju i horizontalna pitanja (kao što su Procjena utjecaja na okoliš, Strateška procjena okoliša, odgovornost, pristup informacijama, izvršenje i sl.). Pri izradi Strategije se također oslanjalo na analizu i preporuke Strategije aproksimacije propisa pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša BiH (EAS BiH), uzimajući u obzir najnovije stanje pravne stečevine EU u oblasti okoliša, pogotovo u dijelu koji omogućava javnosti veći utjecaj na odluke državnih organa, transparentnost i odgovornost. Korištenjem i uvažavanjem **trenutno važećih/prethodnih strateških dokumenata** i **poštivanjem zakonskih odredbi** iz oblasti okoliša, prilikom izrade Strategije vođeno je računa i o njenoj budućoj provodivosti. Osim toga, **poštivanjem podjele nadležnosti** u oblasti zaštite okoliša po institucijama na svim nivoima vlasti BiH, omogućena je razmjena mišljenja, zajedničko planiranje aktivnosti i stvaranje uslova za koordinirano sprovođenje Strategije na svim nivoima vlasti u najvećoj mogućoj mjeri.

Jačanje kapaciteta interesnih strana

Uz navedene aktivnosti, u toku razvijanja Strategije aktivno se i paralelno radilo na planu razvoja kapaciteta za podršku implementaciji dokumenta. Ove aktivnosti su sprovedene kako bi se šira javnost i interesne grupe upoznale s različitim modelima unaprjeđenja rada, najbolje prakse i iskustva drugih zemalja. Naučene lekcije o usklađivanju i provedbe zakonodavstva EU, prednostima uspostavljanja ekoloških mreža za zaštitu okoliša, prednostima javnog učešća i izazovima s kojima su se druge zemlje suočavale predstavljene su kroz niz platformi za izgradnju kapaciteta, pri kojima su učesvovali stručnjaci iz mnogobrojnih zemalja iz sedam oblasti upravljanja okolišem, istovjetnim

radnim grupama koje su formirane u procesu izrade Strategije. Cilj radionica bio je razvijanje dodatnih kapaciteta članova radnih grupa, ali i svih zainteresiranih strana, a u cilju unaprjeđenja kvaliteta izrade Strategije.

Perspektiva ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva

Integracija perspektive ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva je odgovor na Agendu UN 2030 kojom se ističe važnost uvažavanja svih društvenih jedinica i omogućavanja jednakih prilika za sve. Ove perspektive su integrirane u sklopu rada radnih grupa, a kasnije i kroz aktivnosti jačanja kapaciteta i sam dokument Strategije. Integracija ovih perspektiva predstavlja način na koji se bolje može razumjeti situacija na terenu i međupovezanosti s okolišem i njegovim problemima, kao i način otvaranja dijaloga o potencijalima njihovog rješavanja.

U Strategiji se stoga posebna pažnja obraćala na izdvojene grupe stanovništva koje su najviše ugrožene problemima nedostatka ravnopravnosti spolova (gdje muškarci, žene i djeca nemaju jednaka prava i mogućnosti), ograničene društvene jednakosti (koja uključuje nepravedne ishode za osobe iz različitih društvenih grupa), te problem višedimenzionalnog siromaštva (zbog nedostatka sredstava, nedostatka zastupljenosti u procesima planiranja i donošenja odluka i ljudske sigurnosti).

U proces razvijanja strategije bile su uključene različite interesne grupe kao i mehanizam za ravnopravnost spolova *Gender* centar Federacije BiH, kroz redovnu komunikaciju, razmjenu informacija i održavanje događaja kao što su digitalne radionice (tzv. *webinari*) i okrugli stolovi.

Pandemija COVID-19

Početak procesa izrade Strategije obilježila je i pojava pandemije COVID-19, koja je primorala sve učesnike u izradi da se prilagode tzv. digitalnom način rada, koji je podrazumijevao okupljanje članova Radnih grupa i Upravljačkog odbora putem *online* platformi. Ipak, proces se nesmetano nastavio nakon što se uspostavio novi način rada, uz manje iznimke održavanja fizičkih sastanaka kada je to bilo moguće (u slučaju Upravljačkog odbora zbog manjeg broja članova koji je u potpunosti bio prilagođen poštivanju propisanih epidemioloških mjera).

3. STRATEŠKA PLATFORMA

3.1. Strateško fokusiranje

3.1.1. EU kontekst

Izvještaj o stanju okoliša (SoER – eng. *State of the Environment Report*) pruža uvid u sveobuhvatnu procjenu okoliša te njegovom stanju u Evropi, pogotovo u pogledu ispunjavanja ciljeva politike za 2020. i 2030. godinu, kao i dugoročnih ciljeva za 2050. godinu. Izvještajem je navedeno da je Evropa postigla značajan napredak u ublažavanju klimatskih promjena te ublažavanju emisija stakleničkih plinova u posljednjih 20 godina, ali i u problemima koji se tiču zagađenja vode i zraka, plastičnog otpada i kružne ekonomije.

Međutim, u Izvještaju se navodi da je potrebno poduzeti naredne korake za postizanje ovih ciljeva, što uključuje bolju koordinaciju, te poduzimanje radnji koje će doprinijeti modernom načinu života, što uključuje pitanja hrane, energije i mobilnosti. Potrebno je sprovesti i prelazak na održivije tehnologije, poboljšanje proizvodnih procesa i istraživanja. Ove radnje podrazumijevaju prestanak korištenja javnih sredstava za subvencioniranje aktivnosti koje štete okolišu.

Izvještaj o stanju okoliša u BiH (UNEP, 2012) je usvojen 2014. godine, kao važan segment približavanja i pristupanja BiH Evropskoj uniji. U dokumentu su prikazani ključni podaci o stanju okoliša, trendovi, pritisci i uticaj na okoliš, te identifikacija ključnih pitanja za zaštitu i poboljšanje postojećeg stanja okoliša. Između ostalog, u Izvještaju je kroz zaključke dat poseban osvrt na dosadašnje napore u provođenju reformi u sektoru okoliša; efikasnost funkcioniranja sistema; te raspoloživost podataka i procedure izvještavanja. Naposlijetku, u Izvještaju su dane i određene preporuke koje bi omogućile dugoročnu zaštitu okoliša:

- jačanje postojećeg pravnog i institucionalnog okvira;
- unapređenje praćenja stanja okoliša;
- unapređenje oblasti statistike;
- unapređenje sistema upravljanja informacijama o okolišu;
- izradu i usvajanje seta pokazatelja okoliša;
- unapređenje Registara ispuštanja i prenosa zagađenja (eng. *Pollution Release and Transfer Register* – PRTR);
- izvještanje prema Evropskoj mreži za informacije o okolišu i praćenje stanja okoliša (eng. *European Environment Information and Observation Network* – EIONET),
- uspostavljanje baze znanja za Anticipativne informacije i usluge; te
- jačanje obrazovanja o okolišu.

3.1.2. Kontekst Federacije BiH

Analiza stanja je pokazala najkritičnije izazove koji zahtjevaju strateške intervencije kako bi se oni u narednom period riješili. Ovi izazovi su izuzetno važni za omogućavanje zelenog rasta, dostizanja održivog razvoja, ali i za poboljšanje kvaliteta života građanki i građana Federacije BiH.

Strateški fokus 1: Unapređenje okoliša, očuvanje zdravlja ljudi i podizanje kvaliteta života za sve

Jedan od najvećih izazova Federacije BiH u narednom periodu jeste sveobuhvatno unaprjeđenje i zaštita okoliša, uz minimiziranje štetnih antropogenih utjecaja, kao što su buka, otpad, zagađenje, u skladu s najboljim praksama iz EU. S tim u vezi, potrebno je fokusirati se na smanjenje emisija i multidisciplinarni i integralni pristup pitanjima kvaliteta zraka, kao i na unaprjeđenje rješenja upravljanja otpadom, vodama, smanjenje utjecaja i prilagođavanje na klimatske promjene. Posebno je važno da se ubrzaju investicije u razvoj infrastrukture kao i stvaranje preduvjeta za energijsku tranziciju i razvoj modela kružne ekonomije i zelenih biznisa.

Strateški fokus 2: Unaprjeđenje upravljanja i korištenja prirodnih resursa

Rješavanje problema zaštite biološke raznolikosti i prirode je od ključnog značaja za sveukupni kvalitet života građana i građanki u Federaciji BiH. Analiza stanja je pokazala da postoji veliki prostor za poboljšanje korištenja prirodnih resursa i zaštite postojeće biološke raznolikosti. Rješavanje ovog pitanja zahtijeva da se pažnja u narednom periodu usmjeri na uspostavljanje balansa između korištenja prirodnih resursa u funkciju razvoja i njegove zaštite, odnosno održivog korištenja. Od posebnog značaja je zaštita i unaprjeđenje biološke raznolikosti, uključujući raznolikost vrsta, staništa, ekosistema i predjela, s posebnom pažnjom na ugrožene vrste s Crvene liste, kroz povećanje naučnog znanja, poboljšanje okvira politika i povećanje dostupnih ljudskih i finansijskih resursa. Dodatno, neophodno je stremiti ka unaprjeđenju korištenja zemljišta, korištenje prirodnih resursa u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, u cilju poboljšanja njihovih kvaliteta, ali i izbjegavanja dramatične degradacije koja prati pretjeranu eksploataciju.

Strateški fokus 3: Unaprjeđenje kvaliteta upravljanja okolišem

Sistem upravljanja okolišem je krucijalan faktor koji utječe na to da se prethodne oblasti realiziraju na najbolji način. Upravljanje okolišem ima za cilj poboljšanje donošenja odluka i angažmana učesnika u upravljanju, u skladu s procesom pridruživanja i legislativom Evropske unije. S tim u vezi, buduće akcije bi se trebale fokusirati na primjenu principa dobrog upravljanja u oblasti okoliša, koji će unaprijediti odgovornost, transparentnost i učinkovitost sprovođenja relevantnog okvira, unaprijediti učestvovanje javnosti, kao i integracija pitanja ravnopravnosti spolova, socijalne jednakosti i siromaštva u politike.

3.2. Vizija

Vizija predstavlja dugoročno poželjan pravac teritorijalnog razvoja, jasan i privlačan za sve zainteresirane aktere, kako one unutar Federacije BiH, tako i one vanjske aktere.

Federacija Bosne i Hercegovine je prosperitetan životni prostor, koji ima za cilj podizanje kvaliteta okoliša i unaprjeđenja kvaliteta života stanovništva na svim nivoima federalne zajednice, uz poštivanje principa dobrog upravljanja i politika jednakih mogućnosti.

Vizija je razvijena u skladu s pravcima održivog razvoja za cijelu zemlju, kao i činjenicom da je očuvan okoliš jedan dio strateške orijentacije razvoja Federacije BiH.

3.3. Strateški ciljevi

Pravna stečevina EU u oblasti okoliša (politike, direktive i uredbe) je pravni okvir koji sadrži politike i pravne procedure EU za postizanje dobrog stanja okoliša, posebno u pogledu kvaliteta zraka i vode, efikasnog upravljanja otpadom, zaštite prirode i kontrole industrijskog zagađenja, hemikalija, buke i ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama, kao i horizontalnih pitanja kao što su upravljanje okolišem i održivo upravljanje resursima.

Za potrebe izrade Strategije prepoznato je sedam kategorija pravne stečevine EU o oblasti okoliša koje obuhvataju najvažnije komponente okvira. Ove kategorije (tematske oblasti) su: 1. Upravljanje vodama; 2. Upravljanje otpadom; 3. Biološka raznolikost i zaštita prirode; 4 Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija; 5. Hemijska sigurnost i buka; 6. Održivo upravljanje resursima; 7. Upravljanje okolišem. Za svaku kategoriju definiran je strateški cilj za postizanje dobrog stanja okoliša, usklađenost s propisima i efikasno upravljanje u datoj tematskoj oblasti. Svaka od ovih tematskih oblasti pravnog okvira obuhvata širok spektar posebnih, ali međusobno povezanih tema.

Tabela 1: *Pregled strateških ciljeva po tematskim oblastima*

Tematska oblast	Strateški cilj
Upravljanje vodama	Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti
Upravljanje otpadom	Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala
Biodiverzitet i zaštita prirode	Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti
Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija	Unaprijediti ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka
Hemijska sigurnost i buka	Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve
Održivo upravljanje resursima	Održivo upravljanje prirodnim resursima
Upravljanje okolišem	Unaprjeđenje upravljanja okolišem

3.5. Prioriteti strateških ciljeva

Prioriteti predstavljaju ključna polja i smjerove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći utjecaj na razvoj, odnosno ostvarenje strateških indikatora. Definirani prioriteti grupirani su po relevantnim strateškim ciljevima, odnosno tematskim oblastima okoliša.

Tabela 2: *Prioriteti grupirani po strateškim ciljevima – tematskim oblastima okoliša*

Strateški ciljevi	Prioriteti
Strateški cilj 1: Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost	**Prioritet 1.1.**: Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela **Prioritet 1.2.**: Osigurati uvjete za postizanje održivog korištenja vodnih resursa **Prioritet 1.3.**: Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja **Prioritet 1.4.**: Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama **Prioritet 1.5.**: Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja **Prioritet 1.6.**: Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda
Strateški cilj 2: Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.**: Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima **Prioritet 2.2.**: Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu **Prioritet 2.3.**: Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada **Prioritet 2.4.**: Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom **Prioritet 2.5.**: Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada

Strateški ciljevi	Prioriteti
	Prioritet 2.6.: Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom **Prioritet 2.7.**: Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
Strateški cilj 3: Očuvati biološku i pejzažnu raznolikost	**Prioritet 3.1.**: Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima **Prioritet 3.2.**: Ojačati institucije Federacije BiH nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode **Prioritet 3.3.**: Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH **Prioritet 3.4.**: Uspostaviti praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma **Prioritet 3.5.**: Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou **Prioritet 3.6.**: Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH **Prioritet 3.7.**: Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo **Prioritet 3.8.**: Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka **Prioritet 3.9.**: Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama **Prioritet 3.10.**: Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH
Strateški cilj 4: Unaprijediti ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka	**Prioritet 4.1.**: Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.2.**: Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka

Strateški ciljevi	Prioriteti
	Prioritet 4.3.: Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika **Prioritet 4.4.**: Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena **Prioritet 4.5.**: Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.**: Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji) **Prioritet 4.7.**: Smanjenje svjetlosnog zagađenja
Strateški cilj 5: Očuvati ljudsko zdravlje, poboljšati dobrobit i kvalitet života za sve	**Prioritet 5.1.**: Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 5.2.**: Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 5.3.**: Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 5.4.**: Smanjen nivo učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima **Prioritet 5.5.**: Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojima se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BiH **Prioritet 5.6.**: Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša **Prioritet 5.7.**: Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu **Prioritet 5.8.**: Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu
Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.**: Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena **Prioritet 6.2.**: Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači

Strateški ciljevi	Prioriteti
	Prioritet 6.3.: Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom **Prioritet 6.4.**: Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima **Prioritet 6.5.**: Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama
Strateški cilj 7: Unaprijediti upravljanje okolišem	**Prioritet 7.1.**: Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu **Prioritet 7.2.**: Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza **Prioritet 7.3.**: Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija **Prioritet 7.4.**: Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa **Prioritet 7.5.**: Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27 **Prioritet 7.6.**: Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika **Prioritet 7.7.**: Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federacije BiH **Prioritet 7.8.**: Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu

4. UPRAVLJANJE VODAMA

4.1. Analiza situacije

Poglavlje Upravljanje vodama, kao jedne od sedam tematskih oblasti Strategije, daje osvrt na **polazno stanje** i **ključne izazove** u kojem se tretiraju: a) pravni i institucionalni okvir sektora voda u Federaciji BiH, b) raspoloživost i stanje vodnih resursa u Federaciji BiH, c) hidromorfološki pritisci i njihov utjecaj na stanje vodnih tijela d) hidrološki monitoring voda, e) monitoring i ocjena stanja površinskih vodnih tijela (VT), f) monitoring i ocjena stanja VT podzemnih voda, g) karakteristike vodnih usluga u Federaciji BiH, h) uspostava održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom, i) transpozicija vodnog zakonodavstva EU u BiH zakonodavstvo.

Pravni i institucionalni okvir sektora voda u Federaciji BiH

Upravljanje vodama na području Federacije BiH provodi se na osnovu Zakona o vodama (ZoV) Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 70/06) koji je usvojen i stupio na snagu 2006. godine. Njegovim stupanjem na snagu, uspostavljen je okvir za upravljanje vodama u skladu s pravnim zahtjevima EU, te principima prvenstveno postavljenim u ODV, ali i drugim propisima EU. Primjena ZoV-a je, u skladu sa Čl. 224. ZoV-a, počela danom početka rada agencija za vode (01.01.2008.).

Kantoni u Federaciji BiH izrađuju sopstvene zakone o vodama koji trebaju biti usklađeni sa federalnim zakonom o vodama kao i podzakonske akte. U Federaciji BiH je izrađeno i na snazi je preko 20 propisa (uredbe, odluke, pravilnici itd.) koji su u službi transpozicije EU direktiva u oblasti voda (***Tabela 6***), kao i značajan broj ostalih propisa relevantnih za sektor voda.

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ) vrši upravne, stručne i druge poslove koji se odnose na nadležnost Federacije BiH u oblasti poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Poslove upravljanja vodama unutar Ministarstva obavlja „Sektor za vode". Aktivnosti Ministarstva odnose se na: vodne resurse, razvojne planove, bilanse voda, korištenje voda, zaštitu voda, zaštitu od voda, te druge poslove utvrđene Zakonom o federalnim ministarstvima.

Prema Zakonu o vodama, osnovna jedinica za upravljanje vodama je vodno područje (distrikt). Organizacijski su, zbog provođenja zadataka upravljanja vodama, shodno Zakonu o vodama, uspostavljene Agencije za dva vodna područja u Federaciji BiH: Agencija za vodno područje rijeke Save (AVPS) i Agencija za vodno područje Jadranskog mora (AVPJM), sa sjedištima u Sarajevu i Mostaru. Zakonom je predviđeno osnivanje i područnih ureda, u cilju efikasnijeg izvršavanja zadataka i promoviranja principa približavanja korisnicima voda. Agencija za vodno područje rijeke Save trenutno ima tri područna ureda, u Zenici, Jajcu i Bihaću, dok Agencija za slivno područje Jadranskog mora ima dva područna ureda, u Livnu i Konjicu.

Za sektor voda su, po prirodi aktivnosti i nadležnosti, vezane i sljedeće stručne institucije: Federalni hidrometeorološki zavod; Federalni zavod za geologiju, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, Federalna uprava za inspekcijske poslove, Federalni zavod za statistiku; Federalna uprava civilne zaštite itd.

Za poslove upravljanja vodama u kantonima su nadležna kantonalna ministarstva. Nadležnost upravljanja vodama uglavnom su na kantonalnim ministarstvima poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, dok su u nekim slučajevima nadležnosti pri ministarstvima privrede. Opće nadležnosti kantonalnih ministarstava za oblast voda su: (i) zaštita voda, zaštita od voda i uređenje režima; (ii) zaštita od poplava, erozija i bujica; (iii) vodosnabdijevanje stanovništva i korištenje voda za potrebe privrede; (iv) odvođenje voda s poljoprivrednih površina i (v) planiranje razvoja sektora voda.

U kantonima djeluju stručne institucije kao: kantonalni zavodi za javno zdravstvo, kantonalne uprave za inspekcijske poslove, kantonalne uprave civilne zaštite i dr.

Nadležnost za sektor vodnih usluga u Federaciji BiH je na jedinicama lokalne samouprave – JLS (općine i gradovi) i Javnim komunalnim (vodovodnim) poduzećima u okviru JLS-ova ili kantona.

Raspoloživost i stanje vodnih resursa u Federaciji BiH

Unutar BiH, čija je površina 51.209,2 km^2, razlikuju se dva vodna područja: crnomorsko, koje obuhvata cca. 38.719 km^2, i jadransko, koje obuhvata cca. 12.410 km^2 (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2012).

Od ukupne površine Federacije BiH (26.127 km^2) crnomorskom slivu, odnosno vodnom području rijeke Save, pripada 17.506 km^2 (67%)[2], a vodnom području Jadranskog mora 8.621 km^2[2,3] (33%) ("Sl. novine Federacije BiH", broj 41/07).

Vodno područje rijeke Save u Federaciji BiH obuhvata dijelove slivova rijeke Une, s Glinom i Koranom, rijeke Vrbas, rijeke Bosne, rijeka Drine i neposredni sliv rijeke Save, a vodno područje Jadranskog mora dijelove slivova rijeke Neretve s Trebišnjicom, rijeke Cetine i rijeke Krke.

Od ukupno 10 kantona u Federaciji BiH, vodno područje rijeke Save se prostire na njih 8, a vodno područje Jadranskog mora na njih 6 (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Za cijeli prostor BiH prosječne godišnje količine padavina iznose 1.250 l/m (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2012).

Bilans površinskih voda za prostor Federacije BiH prikazan je u ***tabeli 3***, ukupni i po vodnim područjima (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva 2012).

Tabela 3: *Bilans površinskih voda za prostor Federacije BiH*

Slivno područje/podslivno područje Federacije BiH	Q sr god. (m^3/s)		
	Ukupni bilans	Vlastite vode[4]	Tranzitne vode

[2] Podaci iz ove odluke razlikuju se od podataka prezentiranih u Planu upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u Federaciji BiH 2016–2021 godine, prema kojem površina vodnog područja rijeke Save u Federacije BiH iznosi 17.315 km^2. *Podaci o površinama navedeni u Planovima izačunati su zahvaljujući programskim alatima koji su mogli korektnije sračunati „površine slivova".*

[3] Podaci iz ove odluke razlikuju se od podataka prezentiranih u Planu upravljanja vodama za vodno područje Jadranskog mora u Federaciji BiH 2016–2021 godine, prema kojem površina vodnog područja Jadranskog mora u Federaciji BiH iznosi 8,782 km^2. Podaci o površinama navedeni u Planovima, izačunati su zahvaljujući programskim alatima koji su mogli korektnije sračunati „površine slivova".

[4] Vode koje se pojavljuju – formiraju na prostoru Federacije BiH

Slivno područje/podslivno područje Federacije BiH	Q sr god. (m^3/s)		
	Ukupni bilans	Vlastite vode[4]	Tranzitne vode
Vodno područje rijeke Save	692,3	352,9	339,4
Vodno područje Jadranskog mora	354	317	37
Ukupno:	1046	670	376
Postotak od ukupnog:	100	64	36

Izvor: (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva 2012)

Osnovni podaci o vodnim tijelima (VT) na vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora dati su u narednoj ***tabeli 4.***

Tabela 4: *Broj i tipovi/karakter površinskih i podzemnih vodnih tijela u područjima rijeke Save i Jadranskog mora*

Vodno područje	Ukupan broj vodnih tijela (VT)	Broj prirodnih vodnih tijela	Broj prekograničnih vodnih tijela	Broj jako izmijenjenih vodnih tijela (JIVT)	Broj vještačkih vodnih tijela	Broj grupa vodnih tijela (GVTPV)	Broj međuentitetskih vodnih tijela/ državnih vodnih tijela
VP rijeka Sava	548	548	9 (BIH/Federacija BiH/RH) 21 (Federacija BiH/RS) 1 (Federacija BiH BD)	49 JIVT + 37 „kandidata za JIVT"	0	20 (5 intergrana sredina + 15 pukotinsko -karstna sredina)* ** Ukupan broj utvrđenih VTPV je 74*	2 Federacija BiH/RS 13 Federacija BiH/Hrvatska 1 Federacija BiH/RS/Srbija 1 Federacija BiH/RS/BD/Hrvatska
VP Jadransko more	217 (212 VT tekućica, 4 VT stajaćica, 1 VT priobalnih voda	154 prirodna VT (152 VT tekućica, 2 VT stajaćice		59 JIVT (58 JIVT tekućica i 1 JIVT stajaćice)	3 VT (2 VT tekućice, 1 VT stajaćice)	44 (37 produktivnih)	Produktivna: 8 Federacija BiH/RS 2 RS/Federacija BiH/Hrvatska 10 Federacija BiH/ Hrvatska Neproduktivna: 1 Federacija BiH/RS 2 Federacija BiH/Hrvatska

Izvor: Prijedlozi Planova upravljanja vodama za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora u Federaciji BiH (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021)

Prema prijedlozima Planova upravljanja vodama za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora (II ciklus), najznačajniji pritisci na kvalitativno stanje površinskih i podzemnih voda koji predstavljaju rizik za nepostizanje okolišnih ciljeva su:

- stanovništvo u aglomeracijama, priključeno na sisteme za odvodnju otpadnih voda, te stanovništvo u manjim naseljima koja nisu priključena na sisteme odvodnje otpadnih voda (podaci o stepenu priključenosti stanovnika na kanalizacijske sisteme i uređajima za preradu otpadnih voda dati su u ***Tabeli 5)***.
- industrijski zagađivači kojih je na vodnom području rijeke Save, kao „značajnih" registrirano 76, od čega 34 imaju tretman otpadnih voda (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021). Na riječnom slivu Neretve s Trebišnjicom postoji 51 registrirani industrijski objekat, od kojih 3 imaju ispust u kanalizacijski sistem, dok ostali ispuštaju svoje otpadne vode u površinske vode i indirektno u podzemlje. U slivovima Krke i Cetine nalazi se oko 15 industrijskih objekata (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021);
- na vodnom području rijeke Save identificirana je 771 neuređena deponija/odlagalište u 44 općine/grada (koje su dostavile svoje podatke za potrebe izrade navedene studije), od čega je 741 tzv. divlja, 30 lokalnih neuređenih, i jedna sanirana općinska deponija. Na vodnom području Jadranskog mora nalazi se 90 odlagališta, od kojih 72 predstavljaju divlje deponije, dok je 18 uglavnom neuređenih općinskih/regionalnih deponija) (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021) (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021);
- korištenje vodnog potencijala – nepoštivanje odredbi o ispuštanju ekološki prihvatljivog protoka kod MHE;
- pored navedenih, značajni su i pritisci uzrokovani korištenjem zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje, ribarstva, te uzgoja stoke.

Prema prijedlozima Planova upravljanja vodama za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora (II ciklus), pritisci na količinsko stanje podzemnih i površinskih voda uglavnom dolaze od:

- zahvatanja voda za potrebe vodosnabdijevanja, pri čemu je jedan od značajnijih problema stepen ukupnih gubitaka u vodovodnim sistemima (***Tabela 5***).
- korištenje vodnih snaga – energetika (derivacijska postrojenja, prevođenje voda iz jednog sliva u drugi, ne osigurava se ekološki prihvatljiv protok iz HE),
- potrošnje vode od privrede.

Utjecaj hidromorfoloških pritisaka na stanje vodnih tijela

Za vodno područje rijeke Save urađene su procjene/studije hidromorfoloških pritisaka i hidromorfološkog stanja[5] na osnovu terenskih istražnih radova na 533 vodna tijela. Zaključeno je da su osnovni pokretači hidromorfoloških pritisaka: (i) regulacije, (ii) hidrotehnički objekti, (iii) zaštitni zidovi, i (iv) ostalo.

Korištenjem rezultata Studija kojima se definiranju 133 vodna tijela kao „kandidati za JIVT" (jako izmijenjena vodna tijela), te daljnjim monitoringom po biološkim parametrima, utvrđeno je da se još 41 vodno tijelo smatra „kandidatima za JIVT", dok se za njih ne provede monitoring i utvrdi njihovo stanje, a prema prijedlogu Plana upravljanja vodama na vodnom području rijeke Save u Federaciji BiH (PUVPS) konstatovano je 49 JIVT, a 37 VT su "kandidati za JIVT". Značajan hidromorfološki

[5] (Studija hidromorfoloških pritisaka i procjena njihovih utjecaja za vodotoke preko 10 km2 površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji BiH 2019); (Studija poboljšanja hidromorfoloških karakteristika vodotoka preko 10 km površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji BiH 2019); (Studija poboljšanja režima protoka i uspostavljanja ekološki prihvatljivog proticaja na vodotocima preko 10 km površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji BiH 2019)

pritisak i uticaj na stanje vodnih tijela na području u nadležnosti AVPS imaju i izgrađeni hidroenergetski objekti na rijeci Drini, HE „Višegrad" u Republici Srpskoj i HE „Piva" u Crnoj Gori.

Na vodnom području rijeke Save registrirano je 60 malih hidroelektrana (MHE) (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021).

Do sada su dva puta, tokom izrade Plana upravljanja vodama za vodna područje Jadranskog mora (PUVPJM) 2016-2021 god. kao i nacrta PUVPJM 2022–2027 godine [6], vršene analize hidromorfološkog stanja vodnih tijela na vodnom području Jadranskog mora.

Izgradnja hidroenergetskih objekata i njihov način rada na vodnom području Jadranskog mora su glavni razlog za proglašenje JIVT-ova i umjetnih vodnih tijela. Utvrđeno je 59 JIVT-ova – 58 JIVT tekućica i 1 JIVT stajaćica.

Na rijeci Neretvi izgrađena su 4 hidroenergetska postrojenja, te još 4 na pritokama i na Trebišnjici. Pored njih, pritisak vrše i hidroenergetski sistemi izgrađeni u Republici Srpskoj („Hidrosistem Trebišnjica", u slivu Trebišnjice) i u Hrvatskoj (HE Dubrovnik na slivu Trebišnjice i HE Orlovac na slivu Cetine u Republici Hrvatskoj).

Na vodnom području Jadranskog mora u Federaciji BiH izgrađeno je 11 malih hidroelektrana (MHE), 1 MHE je u fazi izgradnje, dok je u pripremi gradnja još 15 MHE.

Hidrološki monitoring voda

Za organizaciju monitoringa voda u Federaciji BiH, odgovorne su Agencija za vodno područje rijeke Save (AVPS), Agencija za vodno područje Jadranskog mora (AVPJM) i Federalni hidrometeorološki zavod (FHMZ).

Hidrološki monitoring površinskih voda na vodnom području rijeke Save uključuje 83 automatske stanice, te 17 padavinskih stanica. Nivoi podzemnih voda prate se na 25 stanica (od čega 4 stanice služe za praćenje nivoa procjednih voda kroz tijela dvije brane), a na njih 21 prati se i temperatura (Agencija za vodno područje rijeke Save). Na vodnom području Jadranskog mora se hidrološki monitoring obavlja na 18 automatskih hidroloških stanica (Agencija za vodno područje Jadranskog mora), 2 hidrometeorološke i 18 meteoroloških stanica, a 8 hidroloških stanica opslužuju osmatrači.

Agencije osiguravaju online prikupljanje i javnu prezentaciju podataka o nivoima voda s automatskih hidroloških stanica na svojim *web*-stranicama, kao i hidrološke godišnjake.

Federalni hidrometeorološki zavod dostavlja podatke o nivoima voda s vlastitih stanica (oko 13) Agenciji za vodno područje rijeke Save putem VIS-a (Vodni informacioni sistem – VIS), te statistički obrađuje podatke s vlastitih i stanica koje pripadaju Agencijama. FHMZ, u saradnji s agencijama za vode, izrađuje i objavljuje Hidrološke godišnjake od 2001. godine. Oni se izrađuju na osnovu podataka iz AVPS-a, AVPJM-a, FHMZ-a i dostupni su javnosti putem *web*-stranica FHMZ-a i agencija za vode.

[6] Dodatak IV Planovima upravljanja – ocjena hidromorfološkog stanja

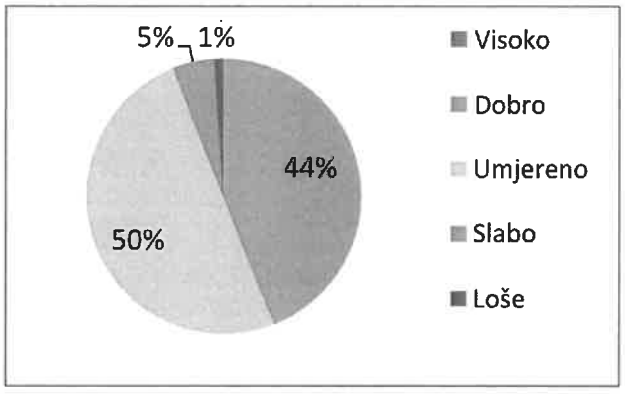
Monitoring i ocjena stanja površinskih vodnih tijela (VT)[7]

Programima mjera prvog ciklusa Planova upravljanja 2016–2021. godine, planirano je da se ispitaju sva vodna tijela na vodotocima čija je površina sliva veća od 10km^2 kako bi se ustanovilo njihovo stanje.

Stanje površinskih voda određuje se na bazi ocjene ekološkog i hemijskog stanja vodnih tijela površinskih voda.

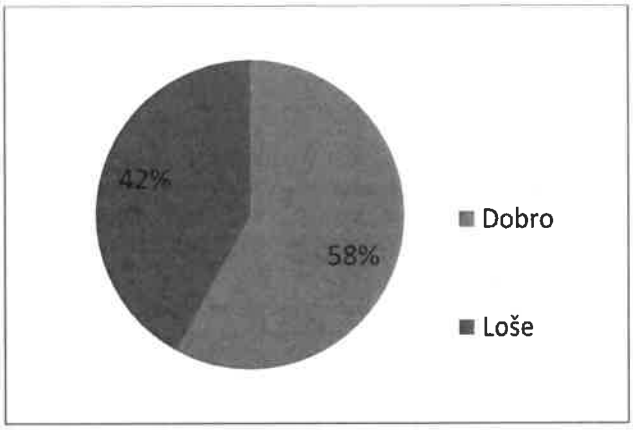
Na vodnom području rijeke Save je do 2018. godine monitoringom bilo obuhvaćeno 276 vodnih tijela, odnosno 50% od do tada prepoznatih vodnih tijela (533 vodna tijela). Rezultati su pokazali da je 41% vodnih tijela ocijenjen kao loš. Nakon 2018. godine izvršeno je ažuriranje broja vodotoka slivnih površina > 10 km^2, kao i broj vodnih tijela, te je utvrđeno da se broj vodnih tijela promijenio s dotadašnjih 533 na 548 vodnih tijela. U 2019. i 2020. godini monitoringom su bila obuhvaćena još 74 nova vodna tijela, te je ukupan broj vodnih tijela na kojima je proveden monitoring povećan na 350 vodnih tijela, odnosno na 64% ukupnog broja vodnih tijela (548 vodnih tijela). U skladu s Pravilnikom o monitoringu u područjima podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrate, u 2019. godini proveden je monitoring na ukupno 24 vodna tijela, odnosno 33 mjerna mjesta u područjima koja su proglašena zaštićenim.

Na vodnom području Jadranskog mora je do 2019. godine monitoringom bilo obuhvaćeno 99 vodnih tijela, odnosno 46% od ukupnog broja vodnih tijela (217 vodnih tijela). U 2020 godini se povećao broj vodnih tijela obuhvaćenih monitoringom na 119 vodnih tijela, odnosno na 55% od ukupnog broja vodnih tijela. Na 76 vodnih tijela (35%) se ne može provoditi monitoring zbog nepristupačnosti, što znači da su do 2022. godine preostala još 22 (10%) vodna tijela na kojima nije proveden monitoring (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2019b).

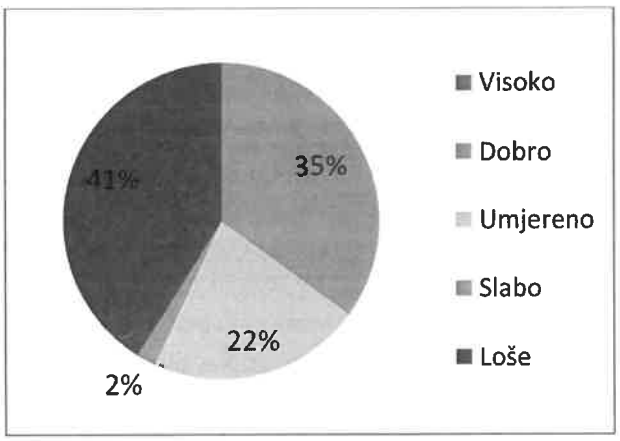

Slika 1: *Ekološko stanje VT-a površinskih voda, po monitoringu na vodnom području rijeke Save) (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021)*

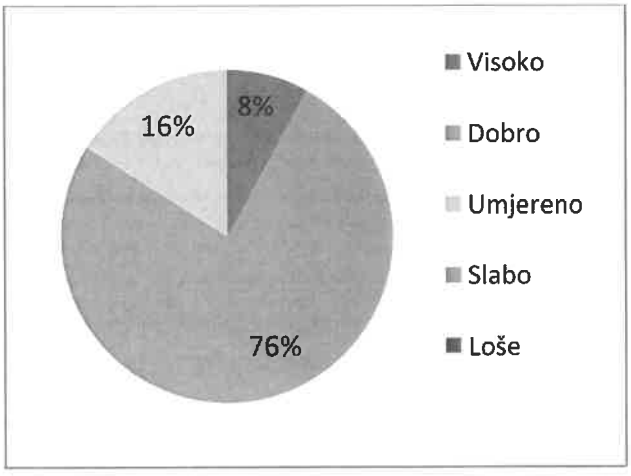
[7] (Agencija za vodno područje rijeke Save 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora 2021)

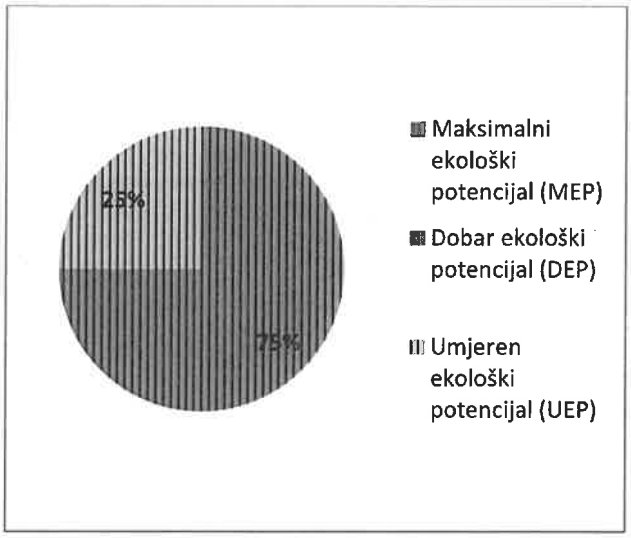
***Slika 2**: Hemijsko stanje vodnih tijela površinskih voda, po monitoringu na vodnom području rijeke Save (2011-2018)*

***Slika 3:** Ukupna ocjena stanja vodnih tijela površinskih voda,po monitoringu na vodnom području rijeke Save (2011-2018)*

***Slika 4**: Ekološko stanje prirodnih vodnih tijela površinskih voda po monitoringu na vodnom području Jadranskog mora (2016-2019) (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021)*

***Slika 5**: Ekološki potencijal jako izmijenjenih i umjetnih vodnih tijela površinskih po monitoringu na vodnom području Jadranskog mora (2016-2019)*

Na vodnom području rijeke Save izvršena je procjena rizika dostizanja okolišnih ciljeva za ona vodna tijela površinskih voda za koja još ne postoje rezultati monitoringa, a na osnovu rezultata analize pritisaka, tereta zagađenja i koncentracija pokazatelja zagađenja. Ovakvih vodnih tijela na vodnom području rijeke Save ima 272.

Na vodnom području Jadranskog mora napravljena je analiza antropogenih pritisaka na vodna tijela i procjena njihove značajnosti. Za 118 vodnih tijela, za koje ocjena stanja nije data na osnovu rezultata monitoringa, ukupna ocjena stanja data je na osnovu analize pritisaka, stanja nizvodnih vodnih tijela, te podataka iz prethodnog planskog perioda. Za ovakva vodna tijela je utvrđeno da ih 6 ima visoko stanje, 71 dobro, 7 umjereno, 28 dobar ekološki potencijal i 6 umjeren ekološki potencijal.

Monitoring i ocjena stanja vodnih tijela podzemnih voda

Podzemne vode su najznačajniji resurs za vodosnabdijevanje stanovništva u Federaciji BiH, jer se preko 80% potreba za vodosnabdijevanjem stanovništva osigurava iz podzemnih voda/izvorišta/vrela. Federalni zavod za geologiju je nosilac izrade katastra podzemnih voda u Federaciji BiH – izvorišta vode za piće, koja je počela 2012. godine, a planirano je da se završi tokom 2021. godine. Katastar osigurava podatke o rezervama podzemne vode, kvalitetu, kapacitetu vodozahvata, količinama koje se crpe, hidrogeološkim parametrima vezanim za određivanje zaštitnih zona, te sadašnjem korištenju podzemnih voda na teritoriji Federacije BiH.

Na vodnom području rijeke Save, sistematski monitoring nivoa podzemnih voda i temperature počeo se provoditi 2019. godine na 12 automatskih stanica, tj. tri GVTPV-a (Posavina, Sarajevsko-zeničko polje, Tuzlansko-sprečko polje). Do 2020. godine nije uspostavljena analiza fizičko-hemijskih parametara kvaliteta podzemnih voda na mjernim stanicama.

Pritisak na kvantitativno stanje podzemnih voda ocjenjuje se kao značajan ako prelazi granicu od 10% vrijednosti bilansnih rezervi.

Kvantitativni pritisci na GVTP ukazuju da se uglavnom ne eksploatira više vode nego što dozvoljavaju bilansne rezerve, a 7 GVTPV-a je pod količinskim pritiskom koji se ocjenjuje kao „značajan" (26% ukupne površine GVTPV-a).

Proračunate koncentracije pokazatelja kvaliteta podzemnih voda, po svim GVTPV-ima, pokazuju da kvalitativno/hemijsko stanje podzemnih voda nije ugroženo. Koncentracije parametara za ocjenu stanja podzemnih voda su niže od graničnih, te se pritisci za GVTPV-e, gdje nije kompletiran monitoring, ocjenjuju sa „vjerovatno nije značajan".

Rezultati provedenog monitoringa za GVTPV-e: gornji sliv Spreče i Gostelje, Tuzlansko-sprečko polje i Posavina ukazuju da je kvalitet ovih podzemnih voda dobar, odnosno pritisak „nije značajan".

Postotak površina GVTPV-a koja ili nisu pod rizikom od nedostizanja okolišnih ciljeva za hemijska stanja, ili vjerovatno nisu pod rizikom, prelazi 80% (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021).

Kvantitativni monitoring se na krškom području, koje predstavlja najveći dio vodnog područja Jadranskog mora u Federaciji BiH, provodi mjerenjem protoka na velikim izvorima ili na neposredno pripadajućim nizvodnim vodotocima. Na određenim izvorištima provodi se redovni monitoring količinskog stanja očitavanjem vodomjerne letve, te proračunom količina preko Q/H krivulja.

Prema usvojenim kriterijima kvantificiranja pritisaka, s aspekta zahvatanja voda, pritisci su značajni ako zahvatanje iznosi 20% od „raspoloživih zaliha" u minimumu, te deset postotno smanjenje ukupnih „raspoloživih zaliha".

Prema navedenim kriterijima, pritisci od zahvatanja podzemnih voda na vodnom području Jadranskog mora „nisu značajni", osim na PVT Hutovo, gdje postoji značajan pritisak radi zahvata od izgrađenog hidroenergetskog sistema „Hidrosistem Trebišnjica" na slivu Trebišnjice. Prema procjeni pouzdanosti ocjene stanja, Hutovo blato je jedino podzemno vodno tijelo čije je količinsko stanje ocjenjeno kao „loše", dok su ostala tijela podzemnih voda u dobrom količinskom stanju.

Na vodnom području Jadranskog mora se od 2011. godine prati hemijsko stanje podzemnih voda, na 20–33 mjerna mjesta tokom 2019. godine. Utvrđeno je dobro stanje na 32 i loše stanje na jednom mjernom mjestu (Gabela Polje) zbog prisustva hlorida u užem području u vrijeme suša, ali je ukupno stanje vodnih tijela ocijenjeno kao dobro (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Monitoring kvaliteta i kvantiteta podzemnih voda provodi se na lokacijama izvorišta za 22 vodna tijela, a planira se, u periodu Plana upravljanja 2022–2027. godine, provođenje nadzornog monitoringa 2 puta godišnje na ukupno 35 lokacija/izvorišta (sveukupno 70 analiza) (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Karakteristike vodnih usluga u Federaciji BiH

Tokom proteklih deset i više godina u Federaciji BiH, postepeno su se ulagala značajna sredstava u kapitalne projekte komunalne infrastrukture (WATSAN Projekt, projekti rekostrukcije i izgradnje kanalizacionih sistema i postrojenja za tretman otpadnih voda gradova Sarajeva, Bihaća, Mostara, Cazina i drugih naselja.), a koji se implementiraju posredstvom međunarodnih banaka (Svjetska banka, EIB, EBRD, CEB, KfW), a sredstva se u najvećoj mjeri osiguravaju iz kreditnih i grant izvora, a

zatim i kroz federalni i kantonalne budžete, putem Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH (FFZO) te i sredstava vodnih naknada. Od 2016. godine se u BiH realizira „Projekat općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja" (MEG) - faza I i faza II, kojeg je u BiH pokrenula Vlade Švicarske, a implementira ga UNDP BiH. Cilj projekta je uvođenje održivih modela dobrog upravljanja u lokalnim zajednicama kroz obezbijeđenje pravednijih, efektivnijih i efikasnijih javnih usluga za građane, posebno vodnih usluga.

U cilju reformiranja sektora vodnih usluga u FBiH, uključujući otklanjanje brojnih i već dugo prisutnih nedostataka u pružanju usluga vodosnabdijevanja, kanalizacije i prečišćavanja otpadnih voda u jedinicama lokalne samouprave u Federaciji BiH, Vlada Federacije BiH je u februaru 2022. godine, usvojila dokument "Program za unapređenje vodnih usluga u Federaciji BiH", te donijela Odluku o usvajanju izrađene "Metodologije za utvrđivanje najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH".

Osnovni pokazatelji kvaliteta vodnih usluga u Federaciji BiH dati su u ***tabeli 5.***

Tabela 5: *Osnovne karakteristike sektora vodnih usluga u Federaciji BiH*

	Pokrivenost stanovnika vodosnabdijevanjem.	Ukupni gubici u javnim sistemima vodosnabdijevanja.	Pokrivenost stanovnika javnom kanalizacijom	Broj/lokacije/tip tretmana u PPOV
VP rijeke Save	oko 70%*	66%	Nisu raspoloživi precizni podaci – relevantne institucije nisu dostavile adekvatne podatke 47% (*Podatak iz PUV rijeka Sava – prvi ciklus*)	2- tercijarni tretman (Bihać, Živinica[8]); 7 sekundarni tretman (Sarajevo, Trnovo, Žepče, Gradačac, Srebrenik, Odžak)
VP Jadranskog mora	77,79%	47%	40%	3 tercijarni tretman (Mostar, Čitluk, Konjic) – Mostar u probnom radu; 3 sekundarni tretman (Jablanica, Grude, Ljubuški) – Jablanica – sekundarni tretman na više manjih uređaja koji još uvijek nisu predati na upravljanje, Grude – potrebna rekonstrukcija za sekundarni tretman, u funkciji primarni tretman; Neum (primarni tretman); Trenutno u izgradnji Tomislavgrad, Široki Brijeg, Prozor/Rama;

Izvor: (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021)

[8] Izvještaj FMPVŠ-a o realizaciji GEF Projekta „Zaštite kvalitete voda" - PPOV Živinice, koji je usvojen Zaključakom Vlade FBH, V.broj: 704/2018 od 24.05.2018. god.

Zaključkom Vlade Federacije BiH od 22. 09. 2016. godine, Federalne agencije za vodna područja i Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH zaduženi su da pokrenu aktivnosti na izgradnji Centralnog infomacijskog sistema voda za Federaciju BiH (CISV). Razlog uspostave CISV-a je prikupljanje i obrada finansijskih i parametara za ocjenu uspješnosti – indikatora učinka izvršenja mjera iz Strategije upravljanja vodama (SUV). Pored prikupljanja i obrade podataka, CISV treba omogućiti praćenje provođenja planova po pojedinim vodnim direktivama i praćenje ispunjavanja uslova preuzete pravne stečevine EU. Tokom 2019. godine AVP Sava je organizirala obuke predstavnicima komunalnih poduzeća i općina za unos podataka u razvijeni Modul ISV-a CISV.

Uspostava održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom

Za Federaciju BiH izrađena je Preliminarna procjena poplavnog rizika, te Mape opasnosti i Mape rizika od poplava, u skladu s odredbama Direktive o upravljanju poplavnim rizicima. U toku je izrada plana upravljanja poplavnim rizikom u BiH, te izrada karte erozije u Federaciji BiH.

Transpozicija vodnog zakonodavstva EU u BiH zakonodavstvo

Proces transpozicije EU vodne legislative u Federaciji BiH nije završen, ali se legislativa, kao i strateški i planski dokumenti, postepeno usklađuju s odredbama EU legislative.

Zakon o vodama Federacije BiH (ZoV Federacije BiH) ("Sl. novine Federacije BiH", broj 70/06) izrađen je i usvojen 2006. godine, u skladu s odredbama Direktive o vodama (Direktiva 2000/60/EC) (ODV). Član 24. ZoV-a nalaže obavezu izrade Strategije upravljanja vodama Federacije BiH. Važeća strategija upravljanja vodama u Federaciji BiH usvojena je 2012. godine za period od 2010. do 2022. godine.

Prvi Planovi upravljanja vodama za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora (prvi ciklus) izrađeni su za period 2016–2021. U skladu sa ZoV Federacije BiH i ODV-om, ovi planovi upravljanja ažurirani su nakon 6 godina, te su Nacrti planova upravljanja za period 2022–2027. godine izrađeni i u procesu su usvajanja. Ovim dokumentima definirani su pritisci na vode koji mogu spriječiti dostizanje i očuvanje minimalno dobrog statusa vodnih tjela (VT), kao što su onečišćenja iz tačkastih i rasutih izvora zagađenja, hidromorfološke promjene, kao i zahvatanje vode za korištenje odstanovništva, industrija i privrednih djelatnosti.

U okviru Programa aproksimacije/prilagođavanja propisa s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša Federacije BiH (EAS Federacije BiH) (MVTEO BiH, 2017) izrađen je pregled stanja usklađenosti legislative Federacije BiH sa EU vodnim Direktivama. Rezultati pregleda su dati u ***tabeli 6.***

Trenutno se u okviru Partnerskog programa za pristupanje u EU (EPPA Program) priprema Izvještaj o monitoringu napretka BiH u pogledu provedbe i usklađenosti legislative u BiH sa EU legislativom, za period 2016 - 2021. godine[9]. Nezvanični rezultati ovog projekta, o stepenu usklađenosti legislative Federacije BiH sa EU vodnim Direktivama prikazani su u okviru ***tabele 6***.

Tabela 6: *Stanje transpozicije EU direktiva vezanih za vode u propise Federacije BiH*

EU direktiva	Stanje transpozicije – Federacija BiH EAS FBH 2017	Stanje transpozicije – Federacija BiH EPPA 2021

[9] Monitoring transposition and implementation of the EU environmental acquis", Bosnia and Herzegovina; EPPA; ECRAN; 2022.

EU direktiva	Stanje transpozicije – Federacija BiH EAS FBH 2017	Stanje transpozicije – Federacija BiH EPPA 2021
EU okvirna direktiva o vodama (ODV)	Najvećim dijelom transponirana; neke definicije navedene u članu 2. Okvirne direktive o vodama nisu eksplicitno transponirane; Zakon o vodama nije transponirao odredbu iz člana 7(1) ODV-a	--
Direktiva *98/83/EZ* o kvalitetu pitke vode namijenjene za ljudsku upotrebu	Najvećim dijelom transponirana Direktiva 98/83/EZ) *Napomena: U toku je usklađivanje trenutno važećeg zakonodavstva u BiH sa izmijenjenom, novom EU direktivom o kvaliteti vode namjenjene za ljudsku upotrebu, iz decembra 2020. godine - Direktiva 2020/2184 Evropskog parlamenta i Vijeća o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku potrošnju*	--
Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda	Definicije koje su navedene u Direktivi o urbanim otpadnim vodama transponirane su samo djelimično; Zahtjevi dijela A Aneksa I Direktive o urbanim otpadnim vodama još nisu transponirani	96,3%
Direktiva o procjeni i upravljanju rizicima od poplava	Najvećim dijelom transponirana[10]	96%
Direktiva o zaštiti voda od zagađenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora	Djelimično transponirana	60%
Direktiva o utvrđivanju tehničkih specifikacija za hemijsku analizu i praćenje stanja voda	Značajnim dijelom transponirana	86%
Direktiva o zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja kvaliteta	U vrlo ranoj fazi transpozicije	28%
Direktiva o kvalitetu vode za kupanje	Transponiranje u toku, pripremljen odgovarajući pravilnik	60,63%
Direktiva o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u oblasti politike voda		95,8%
Direktiva o standardima kvaliteta okoliša u području vodne politike		20,5%

Izvor: (MVTEO BiH, 2017)

Iako Federacija BiH posjeduje značajne količine vodnih resursa, identificirani su brojni **izazovi** za njihovo očuvanje i unaprjeđenje trenutnog stanja. Postojeći izazovi za upravljanje vodama mogu se grupirati na sljedeći način: a) realizacija Planova upravljanja vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora u Federaciji BiH, b) provođenje mjera zaštite i proglašenje zaštićenih područja po

[10] U okviru dokumenta EAS FBiH iz 2017. godine, stanje transpozicije Direktive o procjeni i upravljanju rizicima od poplava je opisano kao „Do određene mjere transponirana", ali je u periodu nakon izrade EAS FBiH, transpozicija Direktive značajno unaprijeđena te je u Tabeli 6 ažurirana informacija o transpoziciji ove direktive.

Zakonu o vodama Federacije BiH, c) unaprijeđenje međusektorske (horizontalne) saradnje sektora voda sa sektorom prostornog planiranja i ostalim razvojnim sektorima, te vodnom inspekcijom i tijelima za koncesije, d) potreba za reformama (pravnim, institucionalnim, operativnim i dr) u sektoru vodnih usluga e) unaprijeđenje prilagođavanja na klimatske promjene i smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama, f) unaprijeđenje finansiranja sektora voda, g) ubrzanje procesa transpozicije, implementacije i provođenja vodnog zakonodavstva EU u vodno zakonodavstvo Federacije BiH, h) jačanje kapaciteta stručnjaka u sektoru voda, i) unaprijeđenje procesa prikupljanja, prijenosa podataka i izvještavanja o podacima u oblasti okoliša (voda).

Realizacija Planova upravljanja vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora u Federaciji BiH

Realizacija Planova upravljanja vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora u Federaciji BiH je nadležnost kako federalnih tako i kantonalnih i općinskih nivoa vlasti u sektoru voda, ali i sektora prostornog planiranja i razvojnih sektora. Njihova realizacija zahtijeva značajan angažman institucionalnih kapaciteta i finansijskih sredstava. Planirana finansijska sredstva za realizaciju Planova upravljanja prvog ciklusa (2016–2021) bila su raspoloživa samo djelimično. Tokom posljednjih 10 godina izostala su redovna sredstva finansiranja iz budžeta Vlade Federacije BiH, a sredstva iz pretpristupnih fondova EU bila su veoma ograničena, iako su ona najznačajniji izvori finansiranja za ovu svrhu. Sredstva koja se u sektoru voda prikupljaju putem naknada su daleko od dovoljnih za realizaciju Planova upravljanja. Ljudski kapaciteti i njihova brojnost u sektoru voda, naročito na nižim administrativnim nivoima, nisu na nivou koji je potreban za efikasnu realizaciju Planova upravljanja vodnim područjima.

Izvještaji o realizaciji Planova upravljanja vodnim područjima izrađuju se svake dvije godine, te su do sada za prvi ciklus Planova izrađeni izvještaji za period 2016–2017. i 2018–2019. godinu. Analiza realizacije Planova upravljanja za perod 2016–2021. godine (I ciklus), urađena tokom ažuriranja Planova nakon četiri godine realizacije, pokazala je da stepen izvršenja planiranih mjera nije na zadovoljavajućem nivou, kako je prikazano u ***tabeli 7.***

Tabela 7: *Realizacije Planova upravljanja (I ciklus)*

	Vodno područje rijeke Save	Vodno područje Jadranskog mora
Ukupan broj planiranih mjera	76	61
Provedeno (broj mjera/postotak od ukupnog broja mjera)	18 (24%)	15 (25%)
Djelimično provedeno/provodi se	21 (27%)	32 (52%)
Nije provedeno	37 (49%)	14 (23%)

Izvor: (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021)

Analiza i ocjena stepena realizacije Planova i izvještavanje prema Vladi i Parlamentu Federacije BiH je otežano jer nije zakonski regulirana obaveza dostavljanja podataka i informacija o stepenu realizacije Planova od svih institucija koje implementiraju mjere Plana. Iako je stavom IV. Odluke o donošenju Plana upravljanja, propisano da se organi i institucije navedene u Programu mjera, na zahtjev Agencije za vodno područje, zadužuju za godišnje dostavljanje podataka kojima raspolažu, a vezanih za praćenje implementacije Programa mjera, pojedine institucije ne dostavljaju podatke ni

informacije. Zbog nedostavljenih, te nepotpunih i neadekvatnih podataka, izrađeni izvještaji prema Vladi Federacije BiH i Parlamentu nisu na zadovoljavajućem nivou.

Okolišni ciljevi su utvrđeni u okviru I ciklusa Planova upravljanja vodama, u skladu s ODV-om. Ovi ciljevi su ostali nepromijenjeni i za II ciklus Planova, ali se ažuriranjem Planova iz I ciklusa došlo do novih saznanja, što je rezultiralo noveliranjem dinamike dostizanja utvrđenih okolišnih ciljeva za površinske i podzemne vode. Poređenje dinamike dostizanja okolišnih ciljeva za površinske vode po Planovima upravljanja 2016–2021., s rezultatima monitoringa iz perioda 2011–2019., i analiza pritisaka urađenih za II ciklus (2022–2027), pokazalo je da su ciljevi za površinske vode bili postavljeni preambiciozno i da dinamika dostizanja okolišnih ciljeva nije išla planiranim tokom.

Monitoring površinskih voda kontinuirano je unaprjeđivan tokom realizacije prvog ciklusa Planova i broj vodnih tijela površinskih voda pod monitoringom je rastao. Do sada je monitoring vodnih tijela površinskih voda obavljaen na 50–65% utvrđenih vodnih tijela u Federaciji BiH, iako je u prvom planskom ciklusu postavljena mjera provođenja monitoringa ekološkog i hemijskog stanja na svim vodnim tijelima površinskih voda predmetnog područja, barem jednom u okviru prvog ciklusa.

Agencije za vodna područja u okviru ISV-u posjeduju podatke o ključnim/značajnim zagađivačima voda, ali registar zagađivača nije ažuriran i revidovan, što također predstavlja značajnu poteškoću za ocjenu stvarnog stanja površinskih vodnih tijela.

Situacija s monitoringom podzemnih voda je još složenija, jer u vodnom području rijeke Save ne postoji dovoljan broj stanica, a na postojećim stanicama se tek 2020. godine krenulo s uspostavljanjem monitoringa kvaliteta. Na vodnom području Jadranskog mora nije uspostavljen količinski monitoring na svim krškim vrelima koja se koriste za vodosnabdijevanje (Agencija za vodno područje rijeke Save, 2021); (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Provođenje mjera zaštite i proglašenje zaštićenih područja po Zakonu o vodama Federacije BiH

Prema važećem Pravilniku ("Sl. novine Federacije BiH", broj 88/12), Odluke o proglašenju zona sanitarne zaštite izvorišta vode za piće, po osnovu kojih se provode administrativne mjere zaštite izvorišta, se donose sukladno čl. 68. ZoV, a na osnovu izrađenih i usvojenih Elaborata, te uključuju izvore i način finansiranja provođenja mjera. Za značajan broj izvorišta/vrela pitke vode u Federaciji BiH, nisu izrađeni Elaborati o vodozaštitnim zonama ili su izrađeni po ranijim pravilnicima i nije izvršeno usklađivanje sa trenutno važećim Pravilnikom..

Prema podacima iz prijedloga Plana upravljanja vodama (II ciklus), na vodnom području rijeke Save nalazi se nešto više od 200 izvorišta, a za njih oko 17% nisu izrađeni elaborati. Također, većina elaborata nije izrađena prema trenutno važećem Pravilniku, te postoji potreba za inoviranjem zona zaštite prema tom podzakonskom aktu. Za preko 90% izvorišta nisu usvojene Odluke, a za oko 14% izvorišta uopće ne postoje podaci.

Prema podacima raspoloživim u AVP Jadransko more iz 2019. godine i prezeniranim u prijedlogu PUVPJM 2022–2027, na vodnom području Jadranskog mora u Federaciji BiH se nalazi nešto više od 70 izvorišta uključujući i seoska, koja se koriste za javno vodosnabdijevanje, te oko 10 lokalnih izvorišta i vodovoda (općina Konjic). Za njih oko 48% nisu izrađeni elaborati, a većina izrađenih

elaborata nije prema važećem Pravilniku. Za oko 28% izvorišta ne postoje podaci o elaboratima i Odlukama.

Provođenje mjera zaštite izvorišta u zonama sanitarne zaštite izvorišta često nije u skladu s Odlukama i/ili važećim Pravilnikom zbog neadekvatnog inspekcijskog nadzora.

Problem provođenja kontroliranog i organiziranog javnog vodosnabdijevanja prisutan je kod lokalnih, seoskih i grupnih vodovoda za koje ne postoji legalno utvrđeno pravno lice koje upravlja istim (terminologija za ovakvu vrstu „labavo" organiziranog vodosnabdijevanja je neujednačena i obuhvata sve sisteme vodosnabdijevanja koji nisu u nadležnosti javnih komunalnih poduzeća). Nezvanično se procijenjuje da se oko 25% ukupnog broja stanovnika snabdijeva vodom za piće putem takvih vodovodnih sistema i oni podliježu obavezi uspostave zona sanitarne zaštite izvorišta (donošenje odgovarajuće odluke o zonama sanitarne zaštite) i nadzora nad poštivanjem uslova i ograničenja u korištenju zemljišta propisanih odlukom. (svako korištenje vode koje izlazi izvan definicije „opća upotreba vode" - Čl. 46. ZoV, podliježe obavezi ishodovanja vodne dozvole za zahvatanje vode). Većina kantonalnih zakona ima pravno uređeno pitanje zahvatanja voda sa ovakvih izvorišta. Istovrmeno, ako se ove obaveze ne ispunjavaju, ne postoji način uskraćivanja prava na vodu.

Prema podacima iz prijedloga Plana upravljanja vodama Jadranskog mora (II ciklus), na području Federacije BiH u Livanjskom polju (riječni bazen/sliv Cetine) , nalaze se slivna područja nekoliko izvorišta koja se koriste za vodoopskrbu u Republici Hrvatskoj i to: Vukovića vrela, zatim vrela Prud, Ombla, Šilovka, Kosinac i Mala Ruda, te vrela Opačac, kao i druga izvorišta bliže obali Jadranskog mora. Također su prisutni i slučajevi da se na području Republike Hrvatskee nalaze slivna područja nekoliko izvorišta koja se koriste za vodosnabdijevanje u Unsko – sanskom kantonu u Federaciji BiH (sliv rijeke Une) i to izvorišta: Klokot, Ostrovica, Privilica, Toplica – Klisa i Žegar (GEF *et al.*, 2012).

Pitanje definiranja njihovih zaštitnih zona nije riješeno spomenutim važećim Pravilnikom. Definiranje vodozaštitnih zona u prekograničnom pojasu temelji se na Sporazumu između Vlade Republike Hrvatske i Vlade BiH o uređenju vodnoprivrednih odnosa iz 1996. godine. Po tom osnovu je formirana međudržavna Radna grupa čiji je zadatak da napravi prijedlog pravilnika o utvrđivanju zona sanitarne zaštite izvorišta u graničnom području BiH i Hrvatske. Prema raspoloživim informacijama, spomenuti pravilnik je u završnoj fazi pripreme, međutim, ne može početi dok se ne potpiše međunarodni Ugovor o proglašenju zaštitnih zona izvorišta koja se koriste za javnu vodoopskrbu, a zone zaštite se prostiru i na području druge države (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Pored zaštite područja namijenjenih zahvatanju vode za piće, prema Zakonu o vodama Federacije BiH, potrebno je ustanoviti još četiri kategorije zaštićenih područja. Do sada je doneseno Rješenje o proglašenju zaštićenih područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivih na nitrate u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 84/18), međutim, međutim zakonski nije adekvatno riješena nadležnost za poduzimanje mjera (donošenje, provođenje i financiranje Akcionih planova za ova područja), te se mjere djelimično provode samo kroz PUVP. Nisu utvrđena područja niti donesene Odluke o proglašenju za preostale tri kategorije zaštićenih područja: Područja namijenjena zaštiti ekonomski važnih akvatičnih vrsta; Površinska vodna tijela namijenjena rekreaciji, uključujući područja određena za kupanje; Područja namijenjena zaštiti staništa biljnih i životinjskih vrsta, ili akvatičnih vrsta u

kojima je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan uvjet za njihov opstanak ili reprodukciju. Do sada je izrađen prijedlog Pravilnika o kriterijima za određivanje područja namijenjenih rekreaciji/kupanju i prijedlog Nature 2000, ali oni nisu usvojeni.

Međusektorska (horizontalna) saradnja sektora voda sa sektorom prostornog planiranja i ostalih razvojnih sektora, te vodnom inspekcijom i tijelima za koncesije

Primjena okolišnog zakonodavstva u smislu izrade Strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO) za planove, programe i strategije sektora koji imaju utjecaj na vodne resurse je sporadična i često izostaje. Zakon o vodama Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 70/06) propisuje obavezu da sektori koji mogu imati utjecaje na vodne resurse trebaju uključiti sektor voda od početka pripreme njihovih strateških i planskih dokumenata, kao i da uzmu u obzir planske dokumente sektora voda. U praksi se ovo najčešće ne događa, a sektor voda ne posjeduje pravne i institucionalne mehanizme za unaprjeđenje horizontalne saradnje. Ovo predstavlja značajnu otežavajuću okolnost za realizaciju ciljeva sektora voda usmjerenih ka zaštiti i održivom korištenju vodnih resursa. Ova problematika je tretirana kao mjera, u okviru značajnih pitanja Plana upravljanja vodnim područjem Jadranskog mora 2022–2027. godine, i ona glasi: „Uspostaviti kvalitetniju i bolju međusektorsku saradnju kako unutar FMPViŠ (poljoprivreda i šumarstvo), tako i s drugim sektorima kao što su prostorno planiranje, energetika i sl., a sve u cilju usklađivanja aktivnosti i provođenja mjera na područjima gdje postoje zajednički interesi različitih korisnika voda" (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, 2021).

Također, i u prijedlogu Plana upravljanja vodnim područjem rijeke Save jedna od mjera glasi: „Izraditi i usvojiti Pravilnik i Protokol o obavljanju koordinacionih poslova i zadataka u oblasti upravljanja vodnim resursima na nivou Federacije BiH, i na nivou svakog kantona".

Inspekcijski nadzori su neefikasni i ne daju efekte koji su neophodni u cilju zaštite vodnih resursa. O tome govori i izvještaj EC za BiH iz 2021. god, kojim se navodi da se „pravni okvir koji regulra okolišnu inspekciju i njegovo sprovođenje treba poboljšati u skladu sa relevantnim EU pravnom stečevinom (Evropska komisija, 2021). Inspektorati pripremaju godišnje programe realizacije i usaglašavaju ih s nadležnim organima uprave sektora voda, ali ovako izrađeni programi ne mogu adekvatno odgovoriti dinamici aktivnosti koje se izvode na terenu, a nepovoljne su po stanje voda. Inspektorati za vode kako na federalnom, a naročito na kantonalnim nivoima su potkapacitirani u smislu broja inspektora, stručnih kapaciteta, te opreme.

Postupci dodjele koncesije na vodne resurse nisu jasno i precizno definirani regulativom u oblasti koncesija u BiH i Federaciji BiH, u smislu uslova pod kojim se mogu dodijeliti koncesije na vodne resurse, definiranja faze u kojoj se pribavlja koncesija u odnosu na izdavanje dozvola potrebnih za gradnju, nadzora i kontrole poštivanja ugovornih odredbi vezanih za rad tokom korištenja resursa i dr. Nepostojanje javno objavljenog registra koncesija, te informatičkog uvezivanja podataka o dodijeljenim koncesijama na svim nivoima vlasti značajno doprinosi netransparentnosti i omogućava neprovođenje uslova propisanih vodnim aktima.

U julu 2022. godine je usvojen Zakon o dopunama Zakona o električnoj energiji u Federaciji BiH, koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih malih hidroelektrana u Federaciji BiH, te samim tim i dodjeljivanje koncesija za izgradnju novih MHE. Novim stavom u članu 78. precizirano je i da se

obustavlja izdavanje energetskih dozvola za male hidroelektrane, izuzev za one na gravitacionim vodovodima.

Sektor vodnih usluga u Federaciji BiH

Sektor vodnih usluga suočen je sa stanjem koje ne omogućava njegovu održivost, a razlozi su slabi institucionalni/administrativni aranžmani i zakonodavni okviri sektora vodnih usluga, te finansijski nedostaci. Kantonalni zakoni o komunalnim djelatnostima u Federaciji BiH su neadekvatni za ovu vrstu djelatnosti, jer ne reguliraju institucionalna prava i obaveze, te uloge i odgovornosti između organa nadležnih za vodne usluge Jedinica lokalne samouprave (JLS) i pružalaca usluga – Javnih vodovodnih/komunalnih poduzeća (JVP/JKP) (*„Institucionalni pregled sektora komunalnih vodnih usluga u BiH"* - Una Consulting, 2017), niti uspostavlja regulatorni okvir za određivanje vodnih tarifa koje trebaju omogućiti potpunu naknadu troškova. JVP-ovi/JKP-ovi ne ostvaruju dovoljne prihode da budu finansijski samoodrživi, a nerijetko otežano finansiraju i tekuće održavanje.

Stepen pokrivenosti stanovništva javnim sistemima vodosnabdijevanja u Federaciji BiH, iako unaprijeđen posljednjih godina, nije na željenom/planiranom nivou. Stanovništvo koje nije priključeno na ove sisteme, snabdijeva se putem lokalnih/seoskih ili individualnih zahvata. Upravljanje lokalnim sistemima neusklađeno je s važećim propisima, te je značajan broj njih bez sistemskog nadzora, što predstavlja ozbiljan rizik za ljudsko zdravlje. JLS-ovi u svojim strateškim dokumentima nemaju definirane mjere/projekte za poboljšanje upravljanja lokalnih vodovoda i ne planiraju finansijska sredstva za njih. Infrastruktura je u većini sistema veoma dotrajala, te su i ukupni gubici u sistemima visoki.

Pokrivenost stanovnika sistemima za odvodnju otpadnih voda, a posebno postrojenjima za prečišćavanje je još mnogo niža od javnog vodosnabdijevanja (***Tabela 5***).

Prije provedbe reforme sektora voda neophodno je osigurati kontinuirano sufinansiranje iz različitih izvora, kao što su lokalni kantonalni i federalni budžeti, te grant sredstva EU i drugih bilateralnih donatora, kako bi se mogle realizirati izuzetno visoke investicije za unaprjeđenje ovog sektora.

Prilagođavanje na klimatske promjene i smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama

Za sektor voda u Federaciji BiH može se reći da nije počeo provoditi EU politiku o klimatskim promjenama. Prisutan je izostanak integriranja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama u strateško-planskim dokumentima u sektoru voda na svim nivoima (UNDP, 2013). Samim tim, nije izvjesno povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova za rješavanje pitanja prilagođavanja.

U cilju smanjenja rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama, nedostaju programi i projektni dokumenti koji planiraju realizaciju mjera prilagođavanja klimatskim promjenama i zaštite od poplava i suša.

Potrebna je uspostava i razvoj hidroloških prognoznih modela, a za tu svrhu i unaprjeđenje mreže hidroloških i padavinskih stanica na značajnom broju vodotoka.

Horizontalna saradnja sektora voda s ostalim sektorima, naročito sa prostornim planiranjem, te vertikalna saradnja sa sektorom zaštite i spašavanja još uvijek je na nivou koji ne osigurava adekvatno i efikasno upravljanje rizicima od ekstremnih hidroloških pojava.

Vodotoci II kategorije u Federaciji BiH, za koje su nadležni niži administrativni nivoi (kantoni), veoma su slabo opremljeni i oskudijevaju s hidrološkim i meteorološkim monitoring stanicama, što predstavlja značajan nedostatak, a posebno u područjima potencijalno značajnog rizika od poplava (AFAS). Stručni kapaciteti na kantonalnim nivoima za upravljanje rizicima od poplava i suša su na nezadovoljavajućem nivou.

Finansiranje sektora voda iz domaćih i međunarodnih izvora

Finansiranje sektora voda po osnovu vodnih naknada, te izdvajanje sredstva iz budžeta Vlade Federacije BiH, ni blizu ne zadovoljava potrebe sektora voda, naročito u kontekstu preuzetih obaveza po pitanju provedbe EU vodnog zakonodavstva. Institucionalne i investicijske potrebe sektora voda u Federaciji BiH ne mogu se zadovoljiti domaćim izvorima finansiranja, te je potrebno stvoriti uslove za prikupljanje sredstava iz međunarodnih izvora.

Nivo osposobljenosti kadrova u sektoru voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava (posebno ekonomskih i pravnih stručnjaka u sektoru voda) nije zadovoljavajući i predstavlja prepreku za efikasno preuzimanje EU grantova u pretpristupnoj fazi (MVTEO BiH, 2017).

Transpozicija, implementacija i provođenje vodnog zakonodavstva EU u vodno zakonodavstvo Federacije BiH

Proces i rezultati transpozicije vodnog zakonodavstva EU u zakonodavstvo Federacije BiH su spori, neefikasni, te efekti nisu zadovoljavajući. Značajniji uzroci su u postojećem pravnom okviru koji propisuje obavezu transpozicije federalnim i kantonalnim institucijama za vode i okoliš, međutim, propisi nisu u potpunosti usaglašeni, te se javljaju kako preklapanja nadležnosti, tako i propusti u definiranju nadležnosti. Slična je situacija sa transpozicijom EU zakonodavstva i za ostale segmente okoliša te i druge sektore, zbog čega je BiH trenutno u situaciji kršenja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), s obzirom na to da je do kraja prelaznog perioda od šest godina od dana stupanja na snagu SSP-a (1. juni 2015. godine), imala rok za postepeno usklađivanje propisa s pravnom stečevinom EU i uspostavu institucionalnog okvira za provođenje zakona usklađenih sa zahtjevima EU. Izrada Programa integriranja BiH u EU je započela tek u oktobru 2020. godine i još uvjek nije završena.

Pored toga, nadležnosti za transpoziciju u Federaciji BiH su izrazito fragmentirane i za njih je nadležno preko 20 organa i institucija svih nivoa, te sektora.

Koordinacija koja bi omogućila usklađivanje aktivnosti u procesu transpozicije u Federaciji BiH (horizontalna, naročito s FMOIT-om i FMPU-om), te vertikalna, između federalnog i kantonalnih nivoa, te s MVTEO-om, nije jasno pravno definirana. Efikasna transpozicija izostaje i zbog nedovoljnog broja stručnih ljudskih kapaciteta u institucijama sektora voda na svim administrativnim nivoima za ove aktivnosti, kao i zbog sporosti Parlamenta Federacije BiH kod usvajanja novih i izmjena važećih zakona.

Akcijski planovi provedbe vodnih direktiva (APID) nisu usvojeni još ni za jednu direktivu za sektor voda. U okviru projekta EnvIS – „Jačanje BiH institucija sektora okoliša" (2011-2014) su bili izrađeni APID-i za tri Direktive: o vodi za piće i o urbanim otpadnim vodama te za direktivu o procjeni i upravljanju poplavnim rizicima, ali nisu nikada usvojeni. Ažuriranje APID-a za Direktivu o urbanim otpadnim vodama je predviđeno kroz realizaciju skoro započetog projekta „Razvoj master planova aglomeracija u BiH za efektivno planiranje i implementaciju EU Direktive o urbanim otpadnim vodama (EU UWWTD)". Nacrt ažuriranog APID-a za direktivu o procjeni i upravljanju poplavnim rizicima je izrađen ali nije usvojen.

BiH preko Neumskog zaljeva izlazi na Jadransko (mediteransko) more. Pomorska granica sa Republikom Hrvatskom još nije utvrđena i ratifikovana. Po osnovu izlaza na mediternasko more, BiH je ugovorna strana Barcelonske konvencije. Imajući u vidu da je i EU ugovorna strana Barcelonske konvencije, te su uvjeti ove Konvencije uključeni i u pravnu stečevinu EU, implementacija odredbi Barcelonske konvencije omogućava BiH da se uskladi i sa određenim zahtjevima za pristupanje u EU.

Do sada u BiH nisu poduzete aktivnosti prema transpoziciji EU Okvirne direktive o morskoj strategiji (MSFD – eng. *Marine Strategy Framework Directive*). Prema EAS strategiji, BiH treba ovu oblast obuhvatiti posebnim strateškim dokumentima ili je uključiti u prvu reviziju EAS-a BiH. Iako je Vijeće ministara krajem 2021. godine zadužilo MVTEO da razmotri eventualne daljnje aktivnosti vezane za transpoziciju MSFD Direktive, još uvjek nisu započete konkretne aktivnosti.

Jačanje kapaciteta stručnjaka

U sektoru okoliša u Federaciji BiH koji uključuje i sektor voda, prisutan je nedovoljan broj i kapacitiranost stručnjaka, naročito za efikasno provođenje EU okolišnog (vodnog) zakonodavstva, ali i ostalih poslova upravljanja vodama, posebno na nižim administrativnim nivoima (kantoni, JLS-ovi i komunalna – vodovodna poduzeća).

Prikupljanja, prijenos podataka i izvještavanje o podacima i statistici u oblasti okoliša (voda)

Također je, za cijeli sektor okoliša, pa tako i u sektoru voda u Federaciji BiH, prepoznat nedostatak standardiziranog sistema ili metode prikupljanja, prijenosa podataka i izvještavanja o podacima i statistici u oblasti okoliša (voda).

Ova problematika je detaljnije obrađena u segmentu „Upravljanje okolišem" ove Strategije (Poglavlje 10) te i u odgovarajućem Akcionom planu za upravljanje okolišem (Aneks 8, Poglavlje 13.8.7)

4.2. Strateški cilj 1.

Strateški cilj 1: Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost

Strateški cilj obuhvata tematske oblasti kao što su voda za piće, otpadne vode, voda za kupanje, korištenje/potrošnja vode, vodni ekosistem, upravljanje vodnim područjima, odvodnja, upravljanje nutrijentima u poljoprivredi, kao i morska voda.

Tabela 8: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 1*

Strateški cilj 1	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost	**Prečišćene vode – ukupno, 000 m³**	48.613 (2020.)	...
	Udio prečišćenih otpadnih voda u ukupnoj količini otpadnih voda (%)	55,8 (2020.)	...

Prioriteti za strateški cilj 1

Prioritet 1.1.: Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela, koji će se postići provođenjem Programa mjera Planova upravljanja vodnim područjem u svrhu postizanja okolišnih ciljeva za vodna tijela, te provođenjem inspekcijskih nadzora nad svim aktivnostima koje mogu imati negativan utjecaj na stanje vodnih tijela i primjenom krivičnih odredbi nad zagađivačima ukoliko se to pokaže neophodnim.

Prioritet 1.2.: Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa, što će se postići efikasnom saradnjom između vodnog sektora i ostalih sektora čije aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na vodne resurse, unaprijeđenim efektima rada inspekcija, pripremom stručnih podloga od sektora voda kao instrumenta za potencijalno ograničavanje korištenja vodnih resursa i zahvata u prostoru zbog dokazanog negativnog utjecaja na količine i stanje vodnih tijela i mjere zaštite od poplava, te transparentnom dodjelom koncesija na vodne resurse.

Prioritet 1.3.: Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja, što će se postići provođenjem reforme sektora vodnih usluga i to: operativno-tehničkog i zakonodavno-institucionalnog aspekata u svim JLS-ovima, uključujući pored centralnih sistema vodosnabdijevanja i ruralne/lokalne vodovode.

Prioritet 1.4.: Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene će se postići realizacijom ciljeva Plana upravljanja rizicima od poplava, kvalitetnim analizama i pouzdanim procjenama u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava, te programiranje i provođenje mjera prilagođavanja na klimatske promjene u skladu sa izrađenim i usvojenim planskim dokumentima.

Prioritet 1.5.: Dostizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja, putem izrade i realizacije četvorogodišnjih programa integriranja, prilagođavanem zakonodavnog i institucionalnog okvira efikasnoj

aproksimaciji, unaprijeđenjem kapacitiranosti i kompetentnosti zaposlenih u institucijama sektora voda na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH te planiranjem provođenja i provođenjem svih EU direktiva o vodama.

Prioritet 1.6.: Osiguranje finansijske održivosti sektora voda putem provođenja finansijsko-ekonomskog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima, unaprijeđenog sistema obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada uz primjenu odgovarajućih stopa pojedinih naknada, učinkovitog ekonomsko-finansijskog planiranja u svrhu ishodovanja sredstava iz EU i ostalih međunarodnih fondova, te saradnjom sektora voda s MVTEO-om u pripremi planova i projekata za prilagođavanje klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse.

Tabela 9: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 1.1.: Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela	Dostizanje okolišnih ciljeva za vodna tijela definiranih u okviru Planova upravljanja vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora (II, III ciklus).	Za dio utvrđenih vodnih tijela postignuti su okolišni ciljevi postavljeni u okviru I ciklusa planova upravljanja (2016–2021) za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora.	Dostignuti su okolišni ciljevi za sva vodna tijela prema planu u okviru II i III ciklusa Planova upravljanja (2022–2027) i (2028–2033).
	Efikasnost nadzora nad poštivanjem provođenja uvjeta propisanih vodnim aktima za zagađivače i primjena krivičnih odredbi u slučaju neprovođenja.	Postojeći pristup provođenju nadzora nije efikasan: • Planovi inspekcijskih nadzora djelimično se baziraju na Planovima upravljanja vodama i vodnim aktima, te informacijama o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda; • Slaba koordinacija pri planiranju između federalnih i kantonalnih inspektorata.	Visoka učinkovitost i stepen efikasnosti inspekcijskih nadzora osiguravaju: • Svi zagađivači poštuju i provode uvjete propisane vodnim aktima • Inspekcijskim nadzorima spriječeno/svedeno na minimum nepropisno onečišćenje vodnih tijela.
Prioritet 1.2.: Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa	Efikasnost saradnje između vodnog sektora i ostalih sektora čije aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na upravljanje vodama (prostorno planiranje, energetski sektor, sektor poljoprivrede, šumarstva, inspekcije i dr.).	Neefikasna saradnja vodnog sektora s ostalim sektorima • Sporadična razmjena informacija o planiranim sektorskim aktivnostima • Slaba međusektorska koordinacija tokom pripreme sektorskih planova i programa, te podaci iz planova i studija sektora voda nisu integrirani u planove drugih sektora.	Efikasna saradnja između vodnog sektora i ostalih sektora čije aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na upravljanje vodama: • Svi sektorski planovi integriraju podatke iz planova i studija sektora voda.
	Efikasnost nadzora nad poštivanjem provođenja uslova propisanih vodnim aktima za korisnika voda i	Postojeći pristup provođenju nadzora nije efikasan i efektivan.	Visoka učinkovitost i stepen efikasnosti inspekcijskih nadzora osiguravaju: • Svi korisnici voda

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	primjena krivičnih odredbi u slučaju neprovođenja.		poštuju i provode uvjete propisane vodnim aktima • Inspekcijskim nadzorima spriječeno/svedeno na minimum nepropisno zahvatanje i korištenje voda.
	Stepen pripremljenosti stručnih podloga od sektora voda kao instrumenta za potencijalno ograničavanje korištenja vodnih resursa i zahvata u prostoru zbog dokazanog negativnog utjecaja na količine i stanje vodnih tijela (onečišćivači, hidromorfološki pritisci,) te na mjere zaštite od poplava.	Izrađen je značajan broj planskih i studijskih dokumenta od sektora voda. Nisu izrađene podloge: • o hidroenergetskom potencijalu koje uključuju objašnjenja vezana za izuzetke po članu 7/4 ODV-a, te principe/smjernice/kriterije: prostornog planiranja, dostizanja/održanja najmanje dobrog statusa vodnih tijela i zaštite prirode, te potrebe vodosnabdijevanja stanovnika, poljoprivrede i energetike • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva.	Izrađene su podloge: • o hidroenergetskom potencijalu, • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva.
	Uspostava preduvjeta za transparentnu i zakonski reguliranu dodjelu koncesija na vodne resurse.	Nisu osigurani preduvjeti za transparentnu i pravilnu dodjelu koncesija na vodne resurse: • Neažurirani/nepostojeći spiskovi izdatih koncesija na svim administrativnim nivoima; • Nedostaci u pravnom okviru za izdavanje koncesija omogućavaju nepoštivanje propisa o provođenju monitoringa voda i ekološki prihvatljivog protoka od strane korisnika; • Postupak izdavanja potrebnih dozvola, kao osnove za dodjelu koncesija, je vrlo složen i odvija se u brojnim i međusobno zavisnim potpostupcima koji se vode pred različitim institucijama i u nekim slučajevima i na različitim nivoima vlasti.	Transparentna i zakonski adekvatno regulirana dodjela koncesija na vodne resurse.

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 1.3.: Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja	Stepen i faza provedbe tehničko-operativnog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH" • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH • Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH finansijske i tehničke podrške.	Proveden u cijelosti tehničko-operativni segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS -ovima.
	Stepen i faza provedbe zakonodavno-institucionalnog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima.	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH" • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH • Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH finansijske i tehničke podrške.	Proveden u cijelosti zakonodavno-institucionalni segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima
Prioritet 1.4.: Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene	Dostizanje ciljeva definiranih u okviru Planova upravljanja rizicima od poplava vodnih područja rijeke Save i Jadranskog mora (I, II ciklus) i izvještavanjem.	Planovi upravljanja rizicima od poplava vodnih područja rijeke Save i Jadranskog mora (I, II ciklus) u procesu izrade.	Dostignuti su svi ciljevi u okviru Planova upravljanja rizicima od poplava utvrđeni u prvom i drugom planskom ciklusu (2024–2029.) i (2030–2035.).
	Kvalitet analiza i pouzdanost procjena u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava.	Nedovoljan je kvalitet analiza i pouzdanost procjena u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava. • Nedovoljno je razvijena mreža hidroloških mjernih stanica na svim vodotocima u obuhvatu Federaciji BiH – AFAS, kao i padavinskih i meteoroloških mjernih stanica u Federaciji BiH • Nedovoljan stepen funkcionalnosti i operativnosti i hidrološko-hidrauličkih prognoznih modela.	• Osigurane su kvalitetne analize i pouzdane procjene u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava; • Uspostavljena mreža hidroloških mjernih stanica na svim vodotocima u obuhvatu – AFASa u Federaciji BiH • Adekvatna mreža padavinskih i meteoroloških mjernih stanica u Federaciji BiH • Potpuno operativni,

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
			funkcionalni i redovno održavani hidrološko- hidraulički prognozni modeli.
	Stepen planiranja i provoođenja mjera prilagođavanja na klimatske promjene u svrhu kvalitetnije prevencije i upravljanja rizicima od poplava.	Sporadičnao planiranje i integriracija mjera prilagođavanja na klimatske promjene u planske dokumente na svim administrativnim nivoima u Federaciji BiH ▪ Izrađen nacrt Strategije prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030. ▪ Izrađen nacrt Plana prilagođavanja na klimatske promjene BiH - NAP	Provođenje mjera prilagođavanja na klimatske promjene u skladu sa planovima svih administrativnih nivoa u Federaciji BiH u svrhu kvalitetnije prevencije i upravljanja rizicima od poplava.
Prioritet 1.5.: Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja	Efikasnost i pravovremenost programiranja integriranja u EU vezano za oblast upravljanja vodama.	Niska efikasnost i kašnjenje u izradi programa.	Efikasna, redovna i pravovremena izrada četverogodišnja programa integriranja.
	Prilagođenost pravnog okvira, a posljedično i institucionalnog okvira u sektoru voda u F BiH, efikasnoj aproksimaciji EU vodnog zakonodavstva i standarda.	Pravni okvir u F BiH nije prilagođen efikasnoj aproksimaciji EU zakonodavstva. ▪ Zakonima su nadležnosti za aproksimaciju delegirane na značajan broj institucija na svim administrativnim nivoima, za što su su neophodni značajni (nedostajući) kapaciteti za horizonatalnu i vertikalnu koordinaciju	Zakonodavni i institucionalni okvir prilagođeni su zahtjevima efikasne aproksimacije.
	Kapacitiranost i kompetentnost zaposlenih u institucijama sektora voda (organima uprave, agencijama, zavodima i dr.) na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH	Nedostatak kapaciteta i nedovoljna obučenost zaposlenih u nadležnim institucijama u sektoru voda na svim nivoima u Federaciji BiH za ▪ usklađivanje i provođenje EU *acquis* ▪ provedbu obaveza iz međunarodnih sporazuma ▪ provedbu zakona i regulative ▪ provedbu strateških i planskih dokumenata sektora voda	Kapacitiranost i kompetentnost zaposlenih u institucijama u sektora voda u Federaciji BiH prilagođeni ▪ zahtjevima usklađivanja i provođenja EU acquis i provođenju međunarodnih sporazuma iz oblasti voda ▪ potrebama provedbe zakona i regulative, strateških i

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
			planskih dokumenata sektora voda
	Status Planiranja i realizacije implementacije svih EU direktiva relevantnih za razvoj sektora voda.	Planiranje je u početnoj fazi preko ažuriranja APIDA izrađenih u okviru Strategije.	Izrađeni su Planovi implementacije svih direktiva (APID) s realizacijom određenom u dinamičkom planu u okviru APID-a.
Prioritet 1.6.: Osiguranje finansijske održivosti sektora voda	Stepen i faza provedbe održivog finansijsko-ekonomskog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima.	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH" • Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH finansijske i tehničke podrške.	Proveden je u cijelosti finansijsko-ekonomski segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima.
	Efekti uspostavljenog sistema obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada	Postojeći sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada ne zadovoljava finansijske potrebe sektora voda • Vodne naknade za zahvatanje voda i za ispuštanje otpadnih voda su regulirane • Nije uspostavljen adekvatan mehanizam prinudne naplate dugovanja po osnovu neplaćenih vodnih naknada.	Uspostavljen je sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada koji zadovoljava finansijske potrebe sektora voda planirane od ove vrste prihoda.
	Efikasnost finansijsko-ekonomskog planiranja u sektoru voda u svrhu ishodovanja sredstava za razvoj sektora iz EU i ostalih međunarodnih finansijskih institucija.	✓ Niska efikasnost • Nedovoljna institucionala kapacitiranost u sektoru voda za finansijsko i ekonomsko planiranje.	Efikasno ekonomsko i finansijsko planiranje sektora voda u svrhu ishodovanja sredstava za razvoj sektora iz EU i ostalih međunarodnih finansijskih institucija.
	Status realizacije preduvjeta za sveobuhvatan i sistematičan pristup rješavanju problema prilagođavanja klimatskim promjenama u Federaciji BiH.	Djelimično je ostvaren jedan od preduslova – učestvovanje sektora voda Federacije BiH s MVTEO-om na identifikaciji/pripremi prioriteta i projektnih dokumentata.	Visok stepen saradnje sektora voda s MVTEO-om u pripremi planova i projekata u svrhu osiguravanja finansiranja aktivnosti za prilagođavanje klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse.

4.2.1. Opis mjera

U okviru strateškog cilja Zaštita kvaliteta vode i osiguranje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti je planirano planirano je 6 prioriteta i 16 mjera koje su raspoređene unutar definiranih prioriteta na način da čine logičke cjeline u funkciji realizacije strateškog cilja u cjelini.

Prioritet 1.1.: Spriječiti pogoršanja i unaprijediti status vodnih tijela

Mjera 1.1.1. Dostizanje okolišnih ciljeva za vodna tijela definiranih u Planovima upravljanja vodnim područjima u Federaciji BiH

Cilj mjere je postizanje najmanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda, uključujući provođenje i ocjenu napretka provođenja programa mjera Planova upravljanja vodnim područjima, unaprjeđenje zakonodavstva i inspekcijskih nadzora nad provođenjem aktivnosti koje mogu imati negativan utjecaj na vodni okoliš.

Prioritet 1.2.: Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa

Mjera 1.2.1. Intenziviranje saradnje sektora voda s ostalim sektorima u cilju osiguravanja zaštite i održivog korištenja vodnih resursa

Cilj ove mjere je doprinijeti da se potrebe i ciljevi sektora voda integriraju u planske dokumente ostalih sektora (prostorno planiranje, energetski sektor, sektor poljoprivrede, šumarstva, vodne inspekcije i dr.), putem podzimanja aktivnosti sektora voda koje mogu utjecati na ograničavanje korištenja voda i zahvata u prostoru u situacijama dokazanih negativnih utjecaja na vode, te intenziviranjem međusektorske saradnje uključujući i vodnu inspekciju.

Mjera 1.2.2. Osiguranje transparentnog i zakonom preciziranog postupka dodjele koncesija u oblasti korištenja vodnih resursa

Cilj ove mjere je doprinjeti uvođenju preciznih uvjeta pod kojima se mogu dodjeljivati koncesije u oblasti korištenja vodnih resursa u Federaciji BiH, uključujući: usaglašavanje propisa o koncesijama i drugih relevantnih propisa sa zakonskim izmjenama donesenim na nivou federacije (juli 2022.) koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih MHE do 10 MW, primjenu novog Pravilnika o ekološko prihvatljivom protoku u FBiH, te korištenje kataloga kriterija za održivi razvoj u sektoru malih hidroelektrana (MHE) prilikom produžavanja ili osporavanja produžavanja vodnih akata za postojeće MHE

Prioritet 1.3.: Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja

Mjera 1.3.1. Razvoj sistema vodosnabdijevanja s optimalnim rješenjima za JLS-ove, efikasnom distributivnom mrežom i zdravstveno ispravnom vodom za piće

Cilj mjere je izrada Plnova unaprjeđenja i razvoja tehničko-operativnih aspekata usluga vodosnabdijevanja u urbanim i ruralnim dijelovima u Federaciji BiH.

Mjera 1.3.2. Unaprijediti postojeći zakonodavni okvir sektora vodnih usluga u Federaciji BiH

Cilj mjere je osigurati dosljednu provedbu postojećih propisa i izvršiti njihovo usklađivanje ili donošenje novih u svrhu osiguravanja standarda vodnih usluga u skladu s Direktivom o vodi za ljudsku upotrebu, s posebnim osvrtom na zdravstveno sigurno snabdijevanje vodom ruralnih područja/lokalnih sistema vodosnabdijevanja u Federaciji BiH.

Prioritet 1.4.: Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama

Mjera 1.4.1. Praćenje i ocjena stepena realizacije Planova upravljanja rizicima od poplava u vodnim područjima u FBiH

Cilj ove mjere je smanjiti vjerovatnoću poplava te površinu i broj područja pod rizikom od poplava unaprjeđenjem vodnog zakonodavstva i praćenjem realizacije mjera iz Planova upravljanja poplavnim rizikom.

Mjera 1.4.2. Uspostavljanje i rad hidroloških prognoznih sistema u Federaciji BiH uključujući unaprijeđenje mreže hidroloških i meteoroloških i mjernih stanica

Cilj mjere je planirati unaprjeđenje razvoja mreže mjernih hidroloških, te meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH kao osnove za uspostavu i rad hidrološko-hidrauličkih prognoznih modela.

Mjera 1.4.3. Unaprijeđeno planiranje i provedba mjera prilagođavanja klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse

Cilj ove mjere je programirati realizaciju mjera za sektor voda, pratiti njihovu realizaciju i izvještavati o progresu realizacije mjera, koje su definirane u Nacrtu nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama (NAP).

Prioritet 1.5. Dostizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja

Mjera 1.5.1. Osigurati efikasnu provedbu Programa integriranja u EU vezano za oblast upravljanja vodama (na bazi četverogodišnjih ciklusa)

Cilj mjere je intenzivirati saradnju s nadležnim institucijama BiH (DEI I MVTEO) i aktivnosti u pravcu planiranja prioriteta usklađivanja direktiva o vodama i prioriteta za institucionalne mjere za oblast upravljanja vodama, na bazi četverogodišnjih perioda.

Mjera 1.5.2. Unaprijediti zakonodavstvo u oblasti voda i organizacije uprave u Federaciji BiH u svrhu efikasne aproksimacije EU propisa u vodno zakonodavstvo Federacije BiH

Cilj ove mjere je unaprjeđenje vodnog zakonodavstva na svim nivoima u Federaciji BiH kao i zakonodavstva organizacije uprave u Federaciji BiH u svrhu efikasne aproksimacije EU propisa u vodno zakonodavstvo Federacije BiH. Prijedlozi i zaključci za unaprijeđenje zakonodavstva biće bazirani na prethodno izrađenoj analizi zakona i propisa u oblasti voda i propisa organizacije uprave u Federaciji BiH koja će identificirati preklapanja nadležnosti, propuste u definiranju nadležnosti, te propisane mehanizme koordinacije u procesu aproksimacije EU zakonodavstva.

Mjera 1.5.3. Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture jačanjem kapaciteta u institucijama Federaciji BiH nadležnim za vode, sa posebnim fokusom na dugoročnu i održivu provedbu EU vodnog zakonodavstva

Cilj ove mjere je unaprijediti postojeću federalnu institucionalnu strukturu u institucijama nadležnim za upravljanje vodama, provođenjem detaljne analize institucionalnih kapaciteta za provedbu EU vodnog zakonodavstva i međunarodnih konvencija za vode, dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova. Rezultati i preporuke analize će biti osnova za planiranje jačanja kapaciteta ljudskih resursa, razvoj strateškog pristupa novom zapošljavanju i mjera za zadržavanje stručnih osoba.

Mjera 1.5.4. Realizacija zacrtanih aktivnosti iz izrađenih i usvojenih APID dokumenata vezanih za EU Direktive o vodama

Cilj mjere je intenzivirati i ubrzati implementaciju i provedbu EU direktiva o vodama kroz izrađene, usvojene i implementirane Akcijske Planove provođenja Direktiva (APID) na osnovu usvojenih Planove provođenja Direktive (DSIP)

Prioritet 1.6.: Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda

Mjera 1.6.1. Unaprijediti finansiranje sektora voda redefiniranjem tarifnog sistema i pouzdanim procjenama isplativosti investicija (Studije izvodivosti)

Cilj mjere je planirati osiguravanje primjene načela potpunog pokrivanja operativnih i troškova održavanja, te investicijskih troškova za razvoj sistema vodosnabdijevanja usvajanjem i provedbom novih podzakonskih akata/ metodologije, te provedbom programa za unaprjeđenje sektora vodnih usluga.

Mjera 1.6.2. Unaprijediti sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada

Cilj mjere je analizirati opravdanost redefiniranja sistema posebnih vodnih naknada i dati prijedloge unaprjeđenja stepena prikupljenih sredstava po osnovu posebnih vodnih naknada.

Mjera 1.6.3. Formiranje i rad specijalističkog tima (timova) u sektoru voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava

Cilj mjere je obučiti tim stručnjaka iz sektora voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava u svrhu uspješnog ishodovanja sredstava iz EU, ostalih međunarodnih finansijskih fondova i ostalih međunarodnih finansijskih institucija za razvoj sektora voda.

Mjera 1.6.4. Osiguravanje finansijskih sredstava za pripremu prioriteta i realizaciju projektnih dokumenta usklađenih s EU klimatskom legislativom i globalnim inicijativama za otpornost i prilagođavanje klimatskim promjenama

Cilj mjere je intenzivna i kontinuirana saradnja sektora voda s MVTEO-om u svrhu osiguravanja finansiranja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse.

4.3. Indikativni finansijski okvir

Tematska oblast Upravljanje vodama predstavlja 37% strukture finansiranja ili 4.3 milijarde KM od ukupne procjene Strategije koja iznosi 11.9 milijardi KM. Ova tematska oblast se sastoji od šest prioriteta i 16 mjera. U procesu izrade indikativnog finansijskog okvira procijenjeno je svih 16 mjera u ovoj tematskoj oblasti. Prioritet 1.5. (Dostići funkcionalan pravni i institucionalni okvir u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU u oblasti voda) predstavlja 98% ili 4.2 milijarde KM ukupne procjene ove tematske grupe. Ovo je ujedno i prvi prioritet po veličini u Federalnoj strategiji na koji otpada oko 35% čitave procjene. Svi ostali prioriteti ove tematske oblasti obuhvataju oko 2% ili oko 89 miliona KM procjene za ovu tematsku oblast.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Upravljanje vodama kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

5. UPRAVLJANJE OTPADOM

5.1. Analiza situacije

S ciljem identifikacije mogućnosti za unaprjeđenje postojećeg sistema upravljanja otpadom, u ovom poglavlju je naizmjenično opisano **polazno stanje** i **ključni izazovi** po temama od značaja za upravljanje otpadom s kojima se Federacija BiH suočava.

Budući da je zaštita okoliša, odnosno upravljanje otpadom u okviru zaštite okoliša, u nadležnosti dva entiteta i Brčko distrikta BiH, entitetske vlade i Vlada Brčko distrikta BiH odgovorne su za izradu i usvajanje vlastitih propisa, politika i strategija. Još 2003. godine pokrenut je proces harmonizacije zakonskog okvira s onim u EU kroz izradu Zakona o upravljanju otpadom, koji je u godinama iza toga nadograđivan dopunama osnovnog zakona i izradom podzakonskih akata ("Sl. novine Federacije BiH", br. 33/03, 72/09 i 92/17), te strateških dokumenata u koji su prenijeli ključne EU principe i zahtjeve u oblasti upravljanja otpadom u federalne propise. No, i pored toga, nije postignuta potpuna harmonizacija s propisima EU, u kojima su identificirani propisi koji su djelimično preuzeti, poput Okvirne direktive o otpadu, kao i oni koji nisu nikako preuzeti, poput Direktive o odlagalištima ili direktiva koje se tiču nekih posebnih kategorija otpada kao što je plastika za jednokratnu upotrebu. Najveći izazov za BiH i Federaciju BiH u ovom trenutku je uspostavljanje efikasne i efektivne cjelodržavne koordinacije i konzistentnog pristupa usklađivanju propisa i strateškom planiranju u oblasti upravljanja otpadom s pravnom stečevinom EU na svim nivoima vlasti, a zatim i operativni koraci koji bi vodili ka unaprjeđenju svih dijelova sistema upravljanja otpadom koji bi olakšali tranziciju s linearne ka kružnoj ekonomiji.

Kako bi sam proces strateškog planiranja bio pouzdaniji i konkretniji, potrebni su cjeloviti i pouzdani podaci o otpadu. Svi strateški dokumenti u sektoru rađeni su na osnovu procjena količine i sastava otpada, što nerijetko donesene odluke čine nerealnima, a investicije neodrživima. Trenutno ne postoji obaveza za komunalna poduzeća da vrše redovne analize količine i sastava prikupljenog komunalnog otpada, što je kao pozitivna praksa uvedeno u zemljama regije. U Federaciji BiH ne postoji laboratorija koja je certificirana za analize otpada, što onemogućava postupak utvrđivanja karakteristika otpada (opasni/neopasni) i njegove kalorične vrijednosti za npr. razmatranja oko potencijala korištenja otpada kao goriva i izgradnju infrastrukture za tretman otpada. Nedostatak kvalitetnih i pouzdanih statističkih podataka otežava i sam proces izvještavanja prema federalnoj i državnoj agenciji za statistiku, kao i generiranje izvještaja za različite potrebe kao što su izvještavanje prema EIONET-u, EUROSTAT-u, te o prekograničnom prometu otpada prema sekretarijatu Bazelske konvencije i drugih konvencija koje imaju iste zahtjeve.

Iskorak u procesu prikupljanja podataka o otpadu napravljen je u 2021. godini puštanjem u rad Informacionog sistema upravljanja otpadom Federacije BiH kojim upravlja Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH. Informacioni sistem napravljen je za potrebe praćenja svih tokova otpada i propisima je uvedena obaveza izvještavanja o, između ostalog, vrstama i količinama otpada za subjekte upravljanja otpadom, subjekte koji produciraju/imaju otpad i proizvođače, uvoznike i distributere proizvoda koji poslije upotrebe postaju posebne kategorije otpada koji proizvode i/ili uvoze proizvode u BiH. Trenutni najveći izazov je povećanje broja registriranih korisnika kroz informiranje i edukaciju, ali i propisivanje obaveze izvještavanja kroz obnovljene dozvole za upravljanje otpadom i

okolišne dozvole. S povećanjem broja korisnika i različitim analitičkim mogućnostima unutar sistema, biti će omogućena priprema tačnih i pouzdanih izvještaja o upravljanju otpadom u Federaciji BiH, a nakon puštanja u rad informacionog sistema u Republici Srpskoj, i u BiH. Stoga je vrlo vjerovatno za očekivati da će informacioni sistem biti kontinuirano unaprjeđivan u narednom periodu u skladu s različitim potrebama izvještavanja i željama korisnika. Rast i razvoj informacionog sistema morat će pratiti i veća kadrovska opremljenost Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH.

U Federaciji BiH postoji ograničen broj finansijskih mehanizama koji podržavaju tranziciju ka kružnoj ekonomiji. Među tim mehanizmima su naknade koje se plaćaju za nepostizanje ciljeva recikliranja i ponovne upotrebe za neke posebne kategorije otpada i naknade za plastične kese tregerice. Postojeći finansijski mehanizmi se ne smatraju dovoljnim da utječu na minimiziranje stvaranja otpada, ponovnu upotrebu, reciklažu i smanjenje odlaganja otpada na deponiju koje je trenutno najjeftinija opcija. Jedan od ključnih nedostajućih mehanizama je porez na deponiranje koji je uveden u zemljama EU kako bi obeshrabrio odlaganje otpada na deponije, kao trenutno najzastupljeniji način zbrinjavanja otpada, i pomogao razvoj onog dijela sistema koji se odnosi na smanjenje stvaranja otpada, ponovnu upotrebu i reciklažu. Još jedan važan instrument bi bio uvođenje naplate komunalne usluge po količini proizvedenog otpada. Stoga postoji potreba za revizijom postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada.

Na osnovu podataka koji su dostupni kroz izvještaje Federalnog zavoda za statistiku i izvještaje međunarodnih organizacija, trenutna situacija u sektoru upravljanja komunalnim otpadom u Federaciji BiH može se opisati koristeći indikatore navedene u narednoj ***tabeli 10.***

Tabela 10: *Indikatori trenutne situacije u sektoru otpada u Federaciji BiH*

Indikator	Jedinica	Vrijednost
Ukupna količina prikupljenog komunalnog otpada (Federalni zavod za statistiku 2021a)	tona	611.854
Stanovništvo obuhvaćeno uslugom prikupljanja otpada (Ionkova et al. 2018b)	%	70%
Proizvodnja otpada po glavi stanovnika[11]	kg dnevno	1,1
Prikupljeni komunalni otpad koji se odloži na deponije (Federalni zavod za statistiku 2021a)	%	94
Prikupljeni komunalni otpad koji se odstrani na drugi način ili preradi (Federalni zavod za statistiku 2021a)	%	6
Komunalni otpad odbačen na ilegalna odlagališta[12]	%	30%
Regionalne deponije (Ionkova et al. 2018b)	Broj	4
Neuređena općinska odlagališta otpada (Ionkova et al. 2018b)	Broj	41
Odlagalište za inertni otpad (Ionkova et al. 2018b)	Broj	1
Ilegalna odlagališta (Federalno ministarstvo okoliša i turizma 2008)	Broj	1800
Količina otpada iz proizvodnih djelatnosti (Federalni zavod za statistiku 2019a)	tona	9.652.414

[11] Proračunato na osnovu ukupne količine prikupljenog komunalnog otpada, % obuhvata i procijenjenog broja stanovnika u 2020. od 2.168.602 prema podacima Federalnog zavoda za statistiku (Federalni zavod za statistiku 2020d)
[12] Procjena, odnosi se na neprikupljenu količinu otpada

Otpad dominantno čini organska frakcija koja se kreće u rasponu od 25% (prosjek kantona) do 50% (prosjek općine) (Ionkova *et al.*, 2018b). Suhi reciklažni materijali (plastika, staklo, papir, metali, limenke, PET) čini 24–38% ukupnog otpada. Sve aktivnosti upravljanja komunalnim otpadom u BiH provode općinska komunalna poduzeća, osim jednog kantonalnog komunalnog poduzeća u slučaju Kantona Sarajevo. Poduzeća su slabo opremljena, imaju uglavnom zastarjelu opremu i najčešće su finansijski nestabilna. Skupljanje otpada uglavnom se vrši u kontejnerima zapremine 1.100 litara. Neke općine koriste i kante od 120/240 litara za skupljanje otpada po principu „od vrata do vrata" za individualne objekte stanovanja, te industrijske kontejnere od 5 do 8 m^3 uglavnom za prikupljanje neopasnog industrijskog otpada. Glavne prihode poduzeća ostvaruju od naknada za prikupljanje, odvoz i odlaganje otpada od domaćinstava i komercijalnog sektora. Naknade podliježu obračunu PDV-a. Prosječna godišnja ponederirana cijena usluge za domaćinstva je 102 KM/domaćinstvo/god. ili 113 KM/tona (s PDV-om) uz pretpostavljenu veličinu domaćinstva od 3,09 osoba (prema popisu iz 2013. godine) i stopu proizvodnje otpada od 0,8 kg/stan./dan ili 0,9 t/domaćinstvo/god. (Ionkova et al., 2018b). Šest komunalnih poduzeća ima instalirane linije za sortiranje otpada (Mostar, Konjic, Sarajevo, Tuzla, Čapljina i Bihać), od kojih većina nije u funkciji zbog problema finansijske održivosti. Ne postoje druge mogućnosti za (prethodnu) obradu komunalnog otpada. Dvije fabrike cementa u BiH koriste RDF/SRF kao alternativno gorivo, dok su i dvije termoelektrane u sastavu Javnog poduzeća „Elektroprivreda BiH" iskazale interes za suspaljivanje otpada. Od 2020. godine u pogonu je i prva fabrika za proizvodnju i preradu PET-ambalaže i tvrde plastike „Bosna-Plastik", Goražde koja otkupljuje PET-ambalažu kako od pravnih, tako i od fizičkih lica.

Primarni način zbrinjavanja komunalnog, ali i drugih vrsta otpada je odlaganje. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u Federaciji BiH ima ukupno 45 odlagališta (Federalni zavod za statistiku, 2021b). Trenutno su u Federaciji BiH izgrađene i rade 4 regionalne deponije i to one u Sarajevu, Livnu, Mostaru i Zenici. One primaju otpad iz 24 općine (Livno iz 3, Mostar 4, Sarajevo 9 i Zenica 8 - od toga sav otpad iz 2, a dio prikupljenog otpada iz 6 općina). Pored toga, još 9 općina trenutno svoj otpad voze na regionalne deponije u Republici Srpskoj (Živinice u Doboj i Zvornik; Sapna i Kalesija u Zvornik; Srebrenik, Lukavac, Doboj Jug, Doboj Istok, Usora u Doboj; Teočak u Bijeljinu). Više od 1/3 općina iz Federacije BiH (koje proizvode preko 50% ukupnog komunalnog čvrstog otpada) trenutno odlažu na regionalne deponije, a ostale još uvijek odlažu svoj otpad na divlja odlagališta ili nesanitarne općinske deponije. Veći broj općina svoj otpad još uvijek odlaže na 41 neuređeno općinsko odlagalište komunalnog otpada. Na području općine Neum nalazi se jedno operativno odlagalište inertnog otpada, dok se na sarajevskoj deponiji u Smiljevićima gradi ploha za odlaganje ovog otpada koja će biti opremljena i mašinom za drobljenje građevinskog otpada. Prema podacima iz stare Federalne strategije upravljanja otpadom 2012–2017., u Federaciji je prijavljeno oko 1400 ilegalnih odlagališta otpada.

Sektor upravljanja komunalnim otpadom zahtijeva reformu. Postoji niz nedostataka u pravnom, institucionalnom i tehničkom smislu koji podržavaju *status quo*. U analizi koju je radila Svjetska banka u 2019. godini (Ionkova *et al.*, 2018b), prepoznata je potreba unaprjeđenja općinskih odluka o komunalnom redu koje će omogućiti općinama bolje planiranje i organizaciju usluga upravljanja otpadom. Odluke trebaju utvrditi zadatke i obaveze općina, onih koji stvaraju otpad, uključujući i pravnu osnovu za plaćanje i uvođenje kazni, kao i utvrditi okvirne uvjete za planiranje upravljanja otpadom. Štaviše, propisi mogu utvrditi uvjete za uključivanje privatnog sektora. Općinski propisi trebaju biti harmonizirani s federalnim i kantonalnim zakonima o upravljanju otpadom i

komunalnim poslovima, naročito u vezi s aspektima utvrđivanja obaveza onih koji stvaraju otpad i javnih obaveza općina za usluge upravljanja otpadom. Na strateškom nivou je potrebno usklađivanje kantonalnih i općinskih planova upravljanja otpadom, kao i njihovo ažuriranje u skladu sa zahtjevima ove strategije i novog federalnog plana upravljanja otpadom koji će biti potrebno izraditi odmah po usvajanju Strategije. Općinski planovi upravljanja otpadom trebaju služiti kao osnova za uspostavljanje regionalnog sistema odvoza/odvajanja otpada. Mogle bi se uraditi smjernice koje bi navele sadržaj tih planova i bile zasnovane na EU formatu. U slučajevima da se regije za odvoz otpada teritorijalno ne poklapaju s kantonalnim granicama, može biti potreban Regionalni plan upravljanja otpadom u svrhu bolje organizacije usluga. Izrada regionalnog plana upravljanja otpadom, koji zakon trenutno ne prepoznaje, trebala bi biti uvedena u Zakon o upravljanju otpadom Federacije BiH.

Osim kreiranja zakonskih pretpostavki za održivo upravljanje komunalnim otpadom na općinskom nivou, potrebno je značajno unaprijediti postojeći sistem jačanjem komunalnih poduzeća. Pretpostavlja se da bi ukrupnjavanje poduzeća za prikupljanje i odvoz otpada po regionalnom principu moglo osigurati finansijsku održivost usluga. Uočen je i problem plaćanja poreza na dodanu vrijednost (PDV) na komunalne usluge koji je u suprotnosti sa zahtjevima Direktive 2006/112 / EZ o PDV-u koji, između ostalog, nalaže ukidanje ili uvođenje niže stope PDV-a za ovu kategoriju usluge. Ovakva inicijativa mora se sprovesti na državnom nivou, a njena realizacija bi mogla značajno ojačati finansijsku poziciju komunalnih poduzeća.

Također je potrebno revidirati postojeći plan izgradnje regionalnih deponija koji je predložen Federalnim planom upravljanja otpadom 2012–2017. i stvoriti uvjete za izgradnju novih regionalnih ili međuopćinskih deponija, odnosno izgradnju novih ili unaprjeđenje postojećih općinskih deponija koje zbog geografske lociranosti ili drugih prepreka nisu u mogućnosti udružiti se u regionalni/međuopćinski koncept. Međutim, ovakvi planovi trebaju uzeti u obzir potrebu za smanjivanje količine otpada koja se odlaže na deponiju i povećanje iskorištenosti otpada. Pored unaprjeđenja tehničke osposobljenosti komunalnih poduzeća nabavkom opreme za (odvojeno) prikupljanje, odvoz i tretman otpada, potrebne su i akcije koje će biti usmjerene i na smanjenje proizvodnje otpada i preusmjeravanje otpada s odlagališta na druge vrste obrade, uključujući termalnu obradu i energetsko iskorištenje.

U Federaciji BiH principi kružne ekonomije još uvijek nisu uvedeni u strateški okvir upravljanja otpadom. I na entitetskom i na lokalnom nivou linearni model ekonomije je dominantniji od kružnog modela. Sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada, koji predstavlja jedan od temelja prelaska s linearne na kružnu ekonomiju, potrebno je značajno unaprijediti. U Federaciji BiH je unazad skoro 10 godina pravno i institucionalno uređeno pitanje upravljanja ambalažnim otpadom, električnim i elektronskim (EE) otpadom i plasman i korištenje plastičnih kesa tregerica. Upravljanje ambalažnim i EE otpadom povjereno je operaterima sistema koji djeluju unutar sistema produžene odgovornosti proizvođača. Dubinska analiza koju je radila Svjetska banka 2018. godine (Ionkova *et al.* 2018) ukazuje na potrebu unaprjeđenja sistema produžene odgovornosti proizvođača za ambalažni i EE otpad. S formalne tačke gledišta, sistem postiže ciljeve za reciklažu i iskorištenje koji su postavljeni zakonskim propisima. Postignuća u posljednjih nekoliko godina su uglavnom rezultat optimizacije praksi prikupljanja koje su već postojale prije uspostavljanja sheme produžene odgovornosti proizvođača i rezultat potražnje reciklažne industrije za sirovinama. Ključni nedostatak

trenutnog sistema je veza s javnim komunalnim sektorom. Iako postoje pojedinačni slučajevi saradnje operatera sistema s općinama, saradnja nije zakonski obavezna. Stoga je komunalni sektor nemotiviran da radi na odvojenom prikupljanju i time se gubi značajan dio ovog otpada koji biva odložen na deponije. Osim toga, postavljeni ciljevi za reciklažu ocjenjeni su kao niski i lako ih je dostići prikupljajući otpad samo od komercijalnog sektora. Stoga se predlaže njihovo značajno povećanje kako bi se operateri sistema okrenuli saradnji s komunalnim sektorom. Od sredine 2021. godine, FMOiT je pravno uredilo i pitanje upravljanja otpadnim vozilima, otpadnim gumama, otpadnim baterijama i akumulatorima i otpadnim uljima. Sistem za ove kategorije uređen je preko Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH. S obzirom na to da se radi o novom pravilniku, potrebno je sačekati neko vrijeme da bi se vidjeli efekti i razlike u odnosu na sistem koji je baziran na operaterima sistema.

Trenutni sistem upravljanja industrijskim otpadom u Federaciji BiH podrazumijeva prijenos odgovornosti za upravljanje otpadom s industrijskih generatora otpada na poduzeća koja imaju licencu za prikupljanje i tretiranje opasnog i neopasnog otpada. Aktivnosti industrijskih poduzeća regulirane su kroz proces izdavanja okolišnih dozvola, kako je definirano Zakonom o zaštiti okoliša ("Sl. novine Federacije BiH", broj 15/21) i Zakonom o upravljanju otpadom ("Sl. novine Federacije BiH", br. 33/03, 72/09 i 92/17). Industrijski generatori otpada obavezni su pripremiti i provesti Plan upravljanja otpadom i interno nominirati osobu odgovornu za upravljanje otpadom. Nastalim otpadom su obavezni upravljati na okolišno prihvatljiv način koristeći najbolje raspoložive tehnike (NRT) (eng. *best available techniques* – BAT), obavljati odvojeno sakupljanje i skladištenje, promicati recikliranje i, ako nemaju dozvolu za tretiranje vlastitog otpada, prenijeti tu odgovornost na operatere sheme produžene odgovornosti proizvođača za ambalažu i EE otpad ili privatne firme koje imaju dozvolu za upravljanje posebnim kategorijama otpada, kao što su mulj, baterije, PCB/PCT, otpadna ulja, kontaminirani otpad, medicinski otpad itd.

Uprkos relativno dobro uređenom sistemu, u praksi mnoge industrije, prvenstveno mala i srednja poduzeća, ne djeluju u skladu s uvjetima postavljenim u okolišnim dozvolama. Jedan broj poduzeća pokušava ispuniti zahtjeve samo formalno, dok postoji i jedan broj onih koji nisu u potpunosti svjesni zakonskih obaveza. Samo je mali broj onih koji u potpunosti sprovode uvjete iz okolišne dozvole. Proizvodni sistemi se uglavnom zasnivaju na konceptu „generiraj i odloži" bez implementacije tehnika usmjerenih na smanjenje, ponovnu upotrebu ili recikliranje otpada. Neki ključni izazovi su nedostatak interesa i motivacije među industrijama za resursno efikasnu i čišću proizvodnju, kao i nedostatak znanja o odgovarajućim tehnikama za upravljanje posebnim kategorijama otpada. Tehnička uputstva o najboljim raspoloživim tehnikama za upravljanje otpadom nisu urađene, a ne koriste se ni smjernice iz EU. Industrijama je neophodno jačanje svijesti o obavezama koje proizilaze iz federalnih propisa, kao i znanje i tehnička podrška u identifikaciji odgovarajućih praksi upravljanja otpadom koje se mogu implementirati tokom proizvodnje, uključujući tehnike za skladištenje otpada i (pred)obradu.

Kada je u pitanju medicinski otpad, na osnovu analize među zdravstvenim ustanovama koju je radio UNDP 2020. godine[13], sve ustanove na području Federacije BiH prate entitetske reguative iz oblasti

[13] U okviru projekta „Okolinski prihvatljivo upravljanje postojanim organskim zagađujućim materijama (POPs) u industrijskom i sektoru upravljanja opasnim otpadom", koji finansira Švedska, a provodi UNDP, 2020.

upravljanja medicinskim otpadom, te svaka od ustanova posjeduje interni plan upravljanja otpadom izuzev JU Doma Zdravlja Livno koja ima internu proceduru prikupljanja, odvajanja, skladištenja i tretmana infektivnog medicinskog otpada (IMO). Univerzitetski klinički centar Sarajevo i Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš" su dvije institucije u Federaciji BiH koje imaju dozvolu za upravljanje IMO-om, te posjeduju opremu za sterilizaciju/dezinfekciju IMO-a. Univerzitetski klinički centar Sarajevo ima dozvolu za tretman vlastitog otpada, dok Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš" ima dozvolu za tretman kako vlastitog, tako i otpada iz drugih ustanova u komercijalne svrhe. Potrebno bi bilo i u drugim velikim zdravstvenim centrima u Federaciji BiH nabaviti opremu za neškodljivo uništavanje infektivnog medicinskog otpada. Ti centri bi ujedno služili kao prihvatilišta infektivnog otpada iz pripadajućih domova zdravlja. Trenutno svi domovi zdravlja imaju ugovorene komercijalne usluge za odvoz i tretman IMO-a. U zavisnosti od ugovora, pojedini operateri i dostavljaju svoju ambalažu za prikupljanje IMO-a. Prema prikupljenim podacima, sve ustanove imaju i redovne obuke uposlenika.

Neke od industrija, zbog prirode svojih proizvodnih procesa, proizvode velike količine opasnog i neopasnog otpada koji čuvaju u sklopu vlastitih pogona (npr. *Aluminij* Mostar, *Mittal* Zenica, *Sisecam* Lukavac, TE Kakanj, TE Tuzla). Različite studije i analize koje su rađene u prošlosti ukazuju da bi u BiH moglo biti na stotine takvih industrijskih okolišnih žarišta. Nažalost, sveobuhvatno mapiranje ovih lokacija nikada nije izvršeno. Neki od ovih lokaliteta su naslijeđe iz doba Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i nerijetko nemaju vlasnika, poput HAK Tuzla, KTK Visoko, napuštena rudnička jalovišta u Varešu, itd. Pored napuštenih industrijskih lokaliteta, BiH ima značajan broj napuštenih historijskih vojnih lokacija s podzemnim skladištima koja sadrže staru EE opremu (elektro-transformatori, kondenzatori, ventilacijski sistem i dr.). Ključni izazov je izvršiti mapiranje svih ovih lokaliteta i iznaći finansijska sredstva i tehničku podršku za adekvatno zbrinjavanje zaostalog otpada.

Opća svijest o upravljanju otpadom je niska. Građani uglavnom nisu informirani i svjesni šta se dešava s otpadom nakon što ga odlože u kontejnere. To dijelom dovodi i do toga da stanovništvo nije spremno platiti veću naknadu koja bi omogućila poboljšanje sistema. Postoji i zabluda da se samo nabavkom opreme ili sofisticiranim tehničkim rješenjima mogu riješiti nagomilani problemi u komunalnoj privredi i da bi uključivanje privatnog sektora moglo donijeti napredak. Također je evidentno da ne postoji razumijevanje veze između lošeg upravljanja otpadom i time prouzrokovane okolišne i ekonomske štete, kako lokalno, tako i na nivou entiteta i BiH. Postoji jasna potreba za boljom i usmjerenijom komunikacijom kako sa stanovništvom, tako i s privrednicima, posebno onima koji su obavezani na bolje upravljanje otpadom bilo kroz okolišnu dozvolu, bilo kroz sheme produžene odgovornosti proizvođača. Bez podrške javnosti i privrednika, te volje za pozitivnim djelovanjem, poboljšanje tehničkih i operativnih kapaciteta neće biti dovoljno za potpuni preokret i prelazak s linerarne na kružnu ekonomiju.

5.2. Strateški cilj 2.

Strateški cilj 2: Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala

Strateški cilj 2 obuhvata tematske oblasti kao što su otpad iz domaćinstava, biootpad, industrijski otpad, elektronski otpad, nuklearni otpad, razdvajanje otpada, prikupljanje otpada, zbrinjavanje otpada, deponije, spaljivanje otpada, te kružna ekonomija u kojoj se ostaci proizvoda i proizvodnje ponovno koriste i recikliraju u druge materijale i proizvode.

Tabela 11: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 2*

Strateški cilj 2	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala	**Ukupno odloženo otpada (t)**	577.685 (2020.)	...
	Ukupan broj evidentiranih odlagališta otpada	45 (2020.)	...

5.2.1. Prioriteti za strateški cilj 2.

Prioritet 2.1.: Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima, što će se postići usklađivanjem federalnih propisa, politika i planskih/strateških dokumenata s obavezama koje proističu iz Direktiva i smjernica EU za oblast upravljanja otpadom, kao i iz zahtjeva Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom zbrinjavanju.

Prioritet 2.2.: Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu, što će se postići uvođenjem obaveze određivanja sastava i količina otpada, uspostavljanjem ovlaštene laboratorije za analizu otpada, te jačanjem informacionog sistema upravljanja otpadom, sve s ciljem dobijanja pouzdanih podataka o otpadu koji će omogućiti i bolje i održivije strateško planiranje i investiranje u oblasti upravljanja otpadom.

Prioritet 2.3.: Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada, što će se postići kroz analizu mogućnosti i definiranje preporuka za reviziju postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma, poput pravnih mehanizama i tehničkih preporuka, koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada, te konačno pokretanje inicijative za usvajanje preporuka i uvođenje novih instrumenata u saradnji s drugim nadležnim ministarstvima.

Prioritet 2.4.: Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom, što će se postići kroz reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom, nabavku opreme i izgradnju infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom, te ulaganja u programe usmjerene na smanjenje količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponije.

Prioritet 2.5.: Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada, što će se postići kroz jačanje sheme produžene odgovornosti proizvođača za ambalažni i EE otpad i stvaranje uvjeta za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje, kako te dvije kategorije, tako i ostalih posebnih kategorija otpada, kao što su otpadne baterije i akumulatori, otpadne gume, otpadna ulja, otpadna vozila,

građevinski otpad, otpadni mulj, otpad životinjskog porijekla i medicinski otpad. Pod ovim prioritetom će se raditi i na jačanju tržišta otpada namijenjenog recikliranju i uključivanju neformalnih sakupljača u sistem reciklaže.

Prioritet 2.6.: Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom, što će se postići sveobuhvatnim evidentiranjem postojećih službenih deponija komunalnog otpada i napuštenih industrijskih odlagališta, te iznalaženjem sredstava za njihovo uklanjanje i sanaciju.

Prioritet 2.7.: Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada, što će se postići provođenjem savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i inkluzivnih kampanja jačanja svijesti na svim nivoima (federalni, kantonalni, općinski).

Tabela 12: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 2.1.: Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima	Ocjena usklađenosti propisa i planova iz oblasti upravljanja otpadom s obavezama koje proističu iz pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma	Pravni i strateški okvir za upravljanje otpadom u Federaciji BiH je: • Djelimično usklađen s 9 direktiva; • Nije usklađen s 2 direktive; • Djelimično usklađen sa zahtjevima Bazelske konvencije (2021.)	Pravni i strateški okvir za upravljanje otpadom u Federaciji BiH je potpuno usklađen s 11 EU direktiva i Bazelskom konvencijom (2025.)
Prioritet 2.2.: Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu	Pouzdanost podataka o otpadu koji se dobijaju iz sistema evidencije i izvještavanja	Sistem evidencije i izvještavanja ne daje pouzdane podatke o otpadu: • Ne postoji obaveza određivanja količine i sastava otpada; • Ne postoji federalna laboratorija za analizu otpada; • informacioni sistem upravljanja otpadom je tek uspostavljen. (2021.)	Sistem evidencije i izvještavanja daje pouzdane podatke o otpadu: • Uvedena je zakonska obaveza određivanja količine i sastava otpada za komunalna poduzeća (2023.); • Uspostavljena je laboratorija za analizu otpada (2024.); • Postignuta je potpuna funkcionalnost i efikasnost informacionog sistema upravljanja otpadom (do 2027.)
Prioritet 2.3.: Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada	Broj finansijskih instrumenata za održivo upravljanje čvrstim otpadom koji podržavaju tranziciju ka kružnoj ekonomiji	2 (naknade koje se plaćaju za nepostizanje ciljeva recikliranja i ponovne upotrebe za neke posebne kategorije otpada i naknade za plastične kese tregerice)	Minimalno 3 (2032.)

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
		(2021.)	
Prioritet 2.4.: Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom	Finansijska i operativna održivost komunalnog sektora	Pretežno mala finansijska i operativna održivost poduzeća u komunalnom sektoru (2021.)	Povećana finansijska i operativna održivost poduzeća u komunalnom sektoru u odnosu na polazno stanje (2032.)
	Troškovi za zaštitu okoliša – otpad	Iznos investicija u upravljanju otpadom – Ulaganja Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH 1,4 miliona KM (2021.)	Povećane investicije u upravljanje otpadom u odnosu na baznu godinu (2032.)
	Prikupljeni i odloženi komunalni otpad	Prikupljeni otpad: 611.854 t/g (2020.) Odloženi otpad: 577.685 t/g (2020.) (94% prikupljenog otpada se odlaže)	Preusmjeravanje otpada s odlagališta na druge vrste obrade s konačnim ciljem odlaganja manje od 60% mase proizvedenog komunalnog otpada na odlagališta u odnosu na baznu godinu (2032.)
Prioritet 2.5.: Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada	Količina zbrinutog otpada po postupcima prerade R – posebne kategorije otpada	Podatak je dostupan samo za BiH nivo i iznosi 225.993 t/g (2020.)	Povećanje količine otpada koji se zbrinjava postupcima prerade R za 50% u odnosu na baznu godinu (2032.)
Prioritet 2.6.: Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom	Troškovi za zaštitu okoliša – sanacija deponija	0	Godišnje povećanje iznosa u odnosu na baznu godinu (2032.)
Prioritet 2.7.: Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	Sredstva uložena u programe podizanja javne svijesti o otpadu	Nije dostupan indikator (2021.)	Godišnje povećanje iznosa u donosu na baznu godinu (2032.)

5.2.2. Opis mjera

U okviru strateškog cilja 2, definirano je ukupno 10 mjera koje su logički povezane s prioritetima.

Prioritet 2.1.: Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima

Mjera 2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom s obavezama koje proističu iz pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma

Cilj ove mjere je da se izvrši potpuno usklađivanje federalnih propisa, politika i planskih dokumenata s obavezama koje proističu iz Direktiva i smjernica EU za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjeva Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom zbrinjavanju.

Okvirna područja djelovanja odnose se na unaprjeđenje postojećeg Zakona o upravljanju otpadom, unaprjeđenje starih, odnosno donošenje novih podzakonskih akata za upravljanje otpadom i unaprjeđenje procesa strateškog planiranja.

Prioritet 2.2.: Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu

Mjera 2.2.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu

Cilj ove mjere je da se poboljša sistem evidencije i izvještavanja o otpadu kako bi se dobili pouzdani podaci, unaprijedilo strateško planiranje na svim nivoima, što će ujedno buduće investicije u sistem upravljanja otpadom učiniti održivim.

Okvirna područja djelovanja odnose se na donošenje propisa o obaveznom određivanju količine i sastava otpada, uspostavljanje ovlaštene laboratorije za analizu otpada i jačanje informacionog sistema upravljanja otpadom.

Prioritet 2.3.: Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada

Mjera 2.3.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma u oblasti upravljanja otpadom

Cilj ove mjere je da se kroz finansijske instrumente podrži tranzicija ka kružnoj ekonomiji. Okvirno područje djelovanja usmjereno je na analizu mogućnosti i definiranje preporuka za reviziju postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada, poput uvođenja poreza na deponiranje, ukidanja poreza za komunalne usluge, te stvaranje mehanizama za ponovno iskorištenje otpada s industrijskih deponija. Na osnovu preporuka će se pokrenuti odgovarajuće inicijative i raditi na usvajanju novih instrumenata podrške.

Prioritet 2.4.: Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom

Mjera 2.4.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom

Cilj ove mjere je da se stvori okruženje u kojem će se podstaknuti reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom, što će poboljšati finansijsku i operativnu održivost komunalnih poduzeća i omogućiti daljnji razvoj sistema i unaprjeđenje komunalne usluge.

Okvirno područje djelovanja fokusirano je na uspostavu radnog tijela za upravljanje komunalnim otpadom koje će zajednički raditi na prijedlozima i implementaciji reforme sektora upravljanja komunalnim otpadom, pripremi smjernica za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom, podrški u implementaciji reforme sektora u skladu sa smjernicama, te kontinuirano jačanje stručnih kapaciteta organizacija koje se bave upravljanjem otpadom na nivou kantona, općina i komunalnih poduzeća.

Mjera 2.4.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom

Cilj ove mjere je da se izgradi nova i unaprijedi postojeća infrastruktura za upravljanje komunalnim otpadom, čime će se unaprijediti usluge prikupljanja, sortiranja, obrade i deponiranja komunalnog otpada.

Okvirna područja djelovanja fokusirana su na nabavku opreme za prikupljanje i odvoz komunalnog otpada, nabavku opreme za odvojeno prikupljanje i sortiranje otpada, izgradnju kapaciteta za preradu i zbrinjavanje otpada, te izgradnju novih regionalnih/međuopćinskih/općinskih centara za upravljanje otpadom.

Mjera 2.4.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponije

Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na smanjenje ukupne količine komunalnog otpada koja se odlaže na deponiju.

Okvirna područja djelovanja fokusirana su na smanjenje nastanka otpada u domaćinstvima, promociju odvojenog prikupljanja biorazgradivog otpada koji je sastavni dio komunalnog otpada, te energetsko iskorištavanje otpada.

Prioritet 2.5.: Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada

Mjera 2.5.1. Stvaranje uvjeta za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada

Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na unaprjeđenja sistema prikupljanja i zbrinjavanja posebnih kategorija otpada.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Unaprjeđenje sistema produžene odgovornosti proizvođača za ambalažu, ambalažni otpad i EE otpad;
b) Unaprjeđenje sistema prikupljanja baterija i akumulatora, otpadnih guma i otpadnih ulja i otpadnih vozila;
c) Unaprjeđenje sistema prikupljanja i ponovnog korištenja građevinskog otpada;
d) Unaprjeđenje sistema prikupljanja i zbrinjavanja opasnog otpada;
e) Stvaranje uvjeta za adekvatno zbrinjavanje otpadnog mulja koji ne može biti korišten u druge svrhe;
f) Stvaranje uvjeta za adekvatno zbrinjavanje otpada životinjskog porijekla;
g) Stvaranje uvjeta za siguran tretman svih vrsta medicinskog otpada.

Mjera 2.5.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju

Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na jačanje tržišta otpada sa svrhom efikasnog iskorištavanja sekundarnih sirovina, te postizanja optimizacije upravljanja otpadom.

U okviru ove mjere predviđena su tri područja djelovanja: pokretanje berze otpada, pružanje finansijske podrške reciklažnoj industriji i uključivanje neformalnih sakupljača u sistem reciklaže.

Prioritet 2.6.: Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom

Mjera 2.6.1. Ukloniti i sanirati napuštena odlagališta

Cilj ove mjere je da se uklone i saniraju površine pod neadekvatno odloženim otpadom, uključujući postojeće službene deponije koje su u nadležnosti kantona, općina i gradova i komunalnih poduzeća,

te sanacija tzv. „crnih tačaka", odnosno napuštenih industrijskih odlagališta koja nerijetko nemaju ni vlasnika, pri čemu Federacija BiH treba preuzeti odgovornost za njihovu sanaciju. U okviru ove mjere predviđena su sljedeća područja djelovanja:

a. Ažuriranje liste i izrada kataloga žarišnih tačaka (eng. *hot spots*), uključujući odlagališta komunalnog i industrijskog otpada;
b. Izrada studija izvodljivosti sanacije napuštenih odlagališta i saniranje napuštenih odlagališta.

Ova mjera ne obuhvata divlje deponije s obzirom na to da komunalna poduzeća i kantoni, općine i gradovi, te komunalna poduzeća u okviru svojih redovnih aktivnosti i nadležnosti trebaju kontinuirano raditi na uklanjanju divljih deponija komunalnog otpada i sanaciji očišćenih površina.

Prioritet 2.7.: Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada

Mjera 2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i inkluzivnih kampanja jačanja svijesti na svim nivoima (federalni, kantonalni, općinski)

Cilj ove mjere je razviti svijest, ne samo na građana već i privrednika o pravilnom upravljanju otpadom, ciljajući najviše na sprječavanje nastanka otpada i reciklažu, ali i razumijevanje funkcioniranja sistema prikupljanja i odlaganja otpada.

U okviru mjere planirano je provođenje različitih programa obuka i podizanja javne svijesti, uključujući programe o održivoj proizvodnji i potrošnji, zabrani korištenja plastičnih proizvoda za jednokratnu upotrebu, popravci i reciklaži različitih vrsta proizvoda, kampanje za građane o načinu i značaju pravilnog razvrstavanja otpada, značaju smanjenja, ponovne upotrebe, reciklaže otpada i kompostiranja i sl., programe za privredne subjekte o ispravnom postupanju s i upravljanju posebnim kategorijama otpada, te uključivanje obuke o upravljanju otpadom u nastavne programe u osnovnim i srednjim školama i kurikulume na univerzitetima.

5.3. Indikativni finansijski okvir

Tematska oblast Upravljanje otpadom obuhvata 6% ili 659 miliona KM od ukupne procjene Strategije koja iznosi 11.9 milijardi KM. Tematska oblast Upravljanje otpadom se sastoji od sedam prioriteta i deset mjera. Ovo je tematska oblast sa najmanjim brojem mjera u Strategiji za Federaciju BiH. U procesu izrade indikativnog finansijskog okvira za ovu tematsku oblast izračunate su procjene troška za sve mjere. Prioritet 2.4. (Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom) iznosi 81% ili 532 miliona KM. Slijede ga prioriteti 2.5. (Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada) sa 16% ili 102 miliona KM i 2.6. (Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom) sa 3% ili 20 miliona. Preostali prioriteti u ovoj tematskoj oblasti obuhvataju ispod 1% iznosa od ukupne procjene.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Upravljanje otpadom kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koji uključuje tabelu i tortni grafikon.

6. BIODIVERZITET I ZAŠTITA PRIRODE

6.1. Analiza situacije

Priroda Federacije BiH se karakterizira izrazitom raznolikošću i vrijednostima. S obzirom na to da Federacija BiH zahvata sve biogeografske oblasti BiH, može se pretpostaviti da je većina ukupnog broja vrsta i tipova ekosistema BiH zastupljena i na području Federacije. Kako je ranije istaknuto, izdvojeni podaci o biodiverzitetu Federacije BiH skoro i ne postoje. Međutim, o visokim vrijednostima biodiverziteta govori npr. činjenica da oko 30% endemične flore Balkana, odnosno oko 1.800 endemičnih vrsta i podvrsta živi na području BiH, a ukupan broj biljnih taksona prelazi 5100. Prema procjenama Prvog izvještaja BiH za Konvenciju o biološkoj raznovrsnosti (Redžić, S.,Barudanović, S., Radević, M. (ed) 2009), raznovrsnost faune BiH čini 119 vrsta riba, 20 vrsta vodozemaca, 38 vrsta gmizavaca, 326 vrsta ptica, 85 vrsta sisara, te izuzetno raznolike grupe beskičmenjaka, naročito među beskičmenjacima kraških izvora, planinskih gorskih tokova i kanjona. Novija istraživanja diverziteta ptica u BiH ukazuju da u BiH stanište nalaze 344 vrste ptica (Kotrošan, D. and Topić., G. 2017), dok je, u skladu s novom nomenklaturom, identificirano 213 vrsta riba, od čega u moru živi 76 vrsta, 26 vrsta su dijadromne, a 111 vrsta su slatkovodne vrste (FAO 2015b). I na procjenama raznolikosti gljiva u Federaciji BiH se tek radi. Mnoge vrste gljiva, za koje postoji procjena broja vrsta, imaju visoke ekonomske potencijale i vrijednosti. Raznovrsnost ekosistema Federacije BiH je također izražena. Na osnovu literaturnih referenci o dosadašnjim vegetacijskim istraživanjima, na području BiH opisano je preko 250 različitih biljnih zajednica (UNECE 2018), što govori o raznovrsnosti osnovnih ekoloških uvjeta na području naše zemlje (Redžić, S.,Barudanović, S., Radević, M. (ed) 2009). S obzirom na geografski položaj i biogeografiju Federacije BiH, s pravom se može pretpostaviti da većina od 250 tipova ekosistema BiH, ima stanište na području Federacije BiH. Do danas ne postoji potpuno usaglašeno naučno mišljenje o klasifikaciji ekosistema BiH (Barudanović et al. 2015) ali ranije provedena istraživanja pružaju dobru osnovu za njihovo poznavanje. Također se može smatrati da su na području Federacije BiH zastupljene sve kategorije CORINE nomenklature (31), identificirane za područje BiH.

Stanje u zaštiti biodiverziteta/prirode

Ukupna površina zaštićenih područja u Federaciji BiH je niska u odnosu na izuzetno visoke vrijednosti prirode. Dok je globalni cilj svjetske zajednice u prethodnom desetogodišnjem periodu iznosio 17% kopnenog i 10% akvatičnog teritorija svake zemlje pod zaštićenim područjima, ta površina u Federaciji BiH isnosi 3,98%. U Federaciji BiH su zaštićenim područjima proglašeni: jedan nacionalni park (36.629,08 ha) ("Sl. novine Federacije BiH". br. 92/14) četiri spomenika prirode (9,207 ha), dva parka prirode (43.624,07 ha) i pet zaštićenih pejzaža (14.415,59 ha). To čini 12 zaštićenih područja ukupne površine 103.875,74 ha (Federalno ministarstvo okoliša i turizma, 2020). Posljednje proglašeno područje je Zaštićeni pejzaž/krajolik Vjetrenica – Popovo Polje, površine 4.712,19 ha (Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona, 2021).

S aspekta zaštite specijske raznolikosti, brojne vrste biljaka, životinja i gljiva su, zbog određenog stepena ugroženosti, stavljene na entitetsku Crvenu listu. Na Crvenoj listi Federacije BiH nalazi se 658 biljnih vrsta, 27 vrsta sisara, 40 vrsta ptica, 6 vrsta gmizavaca, 4 vrste vodozemca, 36 vrsta riba, te veliki broj različitih grupa beskičmenjaka ("Sl. novine Federacije BiH", broj 7/14) ***tabela 13***. Iz

poređenja ukupnog broja vrsta u pojedinim grupama organizama na području cijele BiH, pod pretpostavkom da je većina vrsta rasprostranjena u Federaciji BiH, može se uočiti da se skoro petina vrsta nalazi pod određenom prijetnjom ugroženosti. Nakon proglašavanja Crvene liste vrsta, Federacija BiH je donijela i Pravilnik o mjerama zaštite za strogo zaštićene i zaštićene vrste i podvrste ("Sl. novine Federacije BiH", broj 21/20). Implementacija ovog pravilnika, kao i uspostava novih zaštićenih područja predstavljaju realne izazove za Federaciju BiH, kako s aspekta finansiranja mjera zaštite, tako i s aspekta raspoloživih ljudskih i tehničkih kapaciteta.

Tabela 13: *Odnos ukupnog broja vrsta pojedinih grupa organizama i broja ugroženih vrsta u Federaciji BiH*

Grupa organizama	Ukupan broj vrsta u BiH *(Redžić, S.,Barudanović, S., Radević, M. (ed) 2009)*	Broj vrsta na Crvenoj listi Federacije BiH
Mahovine	565	658
Paprati	61	
Sjemenjače	3256	
Ribe	119	36
Vodozemci	20	4
Gmizavci	38	6
Ptice	326	40
Sisari	85	27

U cilju očuvanja visokih prirodnih vrijednosti i očuvanja izvornih materijalnih, nematerijalnih i regulatornih koristi od prirodno funkcionalnih područja, neophodno je povećanje površine zaštićenih područja u Federaciji BiH u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode.

Realizacijom IPA projekta „Podrška implementaciji Direktiva o pticama i staništima u BiH (2012–2015)", za područje BiH urađena je analiza distribucije tipova staništa i vrsta navedenih u datim direktivama. Ukupno je evidentirano 70 različitih tipova staništa i 208 vrsta, od kojih su 109 ptice. U okviru projekta također je izrađena baza podataka u standardnim formatima (eng. *United Nations Economic Commission for Europe* – UNECE 2018). Pripremljen je prijedlog plana ekološke mreže Natura 2000 u BiH. Predložena su ukupno 122 područja koja čine ekološku mrežu ukupne površine 956.776,59 ha (oko 20% ukupne državne teritorije (Milanović and Golob, 2015).

Realizacija ovog projekta predstavlja jedan u nizu koraka prema uspostavi ekološke mreže Federacije BiH. U cilju prilagođavanja standardima EU u zaštiti prirode, neophodno je uključivanje zaštićenih područja i drugih ekološki značajnih područja u zajedničku **ekološku mrežu**, koja je propisana Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 66/13).

U cilju uspostave ekološke mreže na području Federacije BiH, neophodno je provesti kompleksan postupak koji obuhvata: (a) uspostavu ranije planiranih zaštićenih područja, (b) terensku provjeru podataka o rasprostranjenju i stanju vrsta i staništa unesenih u Natura bazu podataka, (c) konsultativne procese u lokalnim zajednicama u cilju postizanja saglasnosti za uključivanje u ekološku mrežu. Saglasnost lokalnih zajednica postiže se kroz prethodnu intenzivnu promociju i kampanju o koristima od ekološke mreže. Uz usklađivanje sektorskih propisa s pravnom stečevinom

EU, neophodna je i identifikacija drugih ekološki značajnih područja (vodozaštitne zone, lovna i ribolovna područja itd.) i njihovo uključivanje u ekološku mrežu Federacije BiH.

Analiza postojećeg stanja i izazova

U vezi s činjenicama o stepenu zaštite prirode u Federaciji BiH, tokom pripreme Strategije urađena je iscrpna analiza uzroka **postojećeg stanja**, te se identificirani **izazovi** mogu grupirati na sljedeći način: (a) stanje pravnog okvira za održivo upravljanje biodiverzitetom i očuvanje prirode, (b) stanje institucionalnog okvira, (c) stanje institucionalnih kapaciteta, d) stanje podataka o biodiverzitetu, e) međusektorska saradnja za očuvanje prirode, f) uloga naučnih znanja u donošenju odluka, g) uloga ekološke svijesti u akcijama očuvanja prirode, h) finansiranje mjera za dostizanje strateškog cilja u oblasti biodiverziteta i očuvanja prirode.

Stanje pravnog okvira za održivo upravljanje biodiverzitetom i očuvanje prirode

S obzirom na nadležnosti, pravni okvir za biodiverzitet i očuvanje prirode Federacije BiH čini set okolišnih zakona, te različiti sektorski zakoni u oblasti šumarstva, veterinarstva, lovstva, poljoprivrede, vodoprivrede i drugi. U skladu s prihvaćenim međunarodnim obavezama ("Sl. glasnik BiH", broj 10/08), jedna od nadležnosti Federacije BiH je prilagođavanje okolišnog zakonodavstva pravnoj stečevini EU, a prije svega Direktivi o staništima (Direktiva 92/43/EZ), Direktivi o zaštiti divljih vrsta ptica (Direktiva 2009/147/EZ), te uredbama koje reguliraju materiju međunarodnih sporazuma u kojima je EU članica. Osnovni propis iz ove oblasti u Federaciji BiH je Zakon o zaštiti prirode ("Sl. novine Federacije BiH", broj 66/13), koji se temelji na odredbama ratificiranih međunarodnih ugovora u oblasti zaštite biološke raznolikosti i to: Konvenciji o biološkoj raznolikosti, Konvenciji o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka, Konvenciji o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa, Konvenciji o migratornim vrstama divljih životinja, te odredbama spomenutih EU direktiva. S obzirom na postojeći nedostatak finansijskih, tehničkih i ljudskih kapaciteta u oblasti očuvanja biodiverziteta i zaštite prirode, implementacija Zakona predstavlja značajan izazov za Federaciju BiH. Nadalje, potpuno usklađivanje Zakona o zaštiti prirode Federacije BiH, kao i usklađivanje svih drugih zakona s pravnom stečevinom EU predstavlja izuzetno zahtjevan proces, u kojem je bitno razlikovati horizontalni (međusektorski) i vertikalni (koordiniran s drugim administrativnim nivoima) pravac usklađivanja propisa. U horizontalnom pravcu, usklađivanje domaće legislative za zaštitu/očuvanje prirode s pravnom stečevinom EU spada u nadležnost velikog broja institucija na federalnom i kantonalnim nivoima, čija saradnja zahtijeva pravno definirane i međusobno usklađene mehanizme. U vertikalnom pravcu, usklađivanje s pravnom stečevinom EU, u oblasti zaštite/očuvanja prirode u Federaciji BiH zahtijeva:

- Razvijene smjernice za usklađivanje i implementaciju međunarodnih sporazuma za biodiverzitet u kojima je BiH zemlja članica;
- Razvijenu efikasnu pravnu podlogu za saradnju u oblasti zaštite/očuvanja prirode s Republikom Srpskom i Brčko distriktom BiH;
- Razvijenu efikasnu pravnu podlogu za koordinaciju u razvoju i implementaciji sektorskih propisa za očuvanje/zaštitu prirode u kantonima Federacije BiH.

Pored složenosti ovih procesa, kao osnovnog izazova u uspostavi kvalitetnog pravnog okvira, problem za biodiverzitet Federacije BiH predstavlja i činjenica da BiH nije zemlja članica u određenim

protokolima i sporazumima (Nagoja, AEWA), koji su važni za upravljanje biodiverzitetom. To za posljedicu ima da ni na nivou Federacije BiH nisu doneseni odgovarajući propisi. U cilju prevazilaženja ovih izazova neophodan je, prije svega, sinhronizirani razvoj pravnog okvira Federacije BiH s pravnim okvirom na nivou BiH, Republike Srpske i Distrikta Brčko.

Potrebno je istaknuti da Federalno ministarstvo okoliša i turizma predstavlja ključnu kontakt-tačku za Konvenciju o biodiverzitetu za BiH, te u tom smislu predvodi i procese vezane za pripremu Strategije za zaštitu biološke raznolikosti BiH i drugih strateških dokumenata vezanih za oblast biodiverziteta.

Stanje institucionalnog okvira

Federalno ministarstvo okoliša i turizma obavlja upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije BiH koji se odnose na prirodu, izradu strategije i politike zaštite okoliša, realizaciju projekata, standarde kvaliteta prirode i ekološko praćenje prirode (DEI, 2018). Ministarstvo je organizirano u različite sektore koji su podijeljeni na odsjeke. U Odsjeku za očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti i prirodnih vrijednosti razrađuju se i poduzimaju mjere u cilju cjelovite zaštite biološke i pejzažne raznolikosti, očuvanje prirodnih dobara od posebnog interesa i održivog korištenja biološke raznolikosti. U Odsjeku za očuvanje prirodnih vrijednosti i ekoturizam razrađuju se i poduzimaju mjere u cilju cjelovite zaštite i očuvanja prirodnih dobara od posebnog interesa za Federaciju BiH/BiH, kao i zaštićenih područja iz nadležnosti Federacije BiH (kategorije I i II). U Odsjeku za procjenu utjecaja na okoliš se, između ostalih poslova u postupku procjene, bavi i pitanjima biološke raznolikosti. U Sektoru za realizaciju projekata formiran je odsjek koji se, između ostalih poslova, bavi i upravljanjem zaštićenim dijelovima prirode (Vijeće ministara BiH, 2018). Kako Zavod za zaštitu prirode, predviđen Zakonom, još uvijek nije uspostavljen, u narednom periodu je neophodan postepeni razvoj odgovarajuće institucije koja će obavljati stručne poslove zaštite prirode u Federaciji BiH. Ostale najrelevantnije federalne institucije koje čine institucionalni okvir za zaštitu prirode su: (a) Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (koje obavlja upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije BiH koji se, između ostalog, odnose na poslove: zaštite voda, unaprjeđenja proizvodnje u šumarstvu, te uzgoja, zaštite, uređivanja i unaprjeđivanja šuma, stanja drvnog fonda, eksploatacije šuma, pošumljavanja degradiranih i izdanačkih šuma, goleti i krša, lovstvo i lovnu privredu), (b) Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH (odgovoran za prikupljanje namjenskih sredstava, poticanje i finansiranje pripreme, provedbe i razvoj programa, projekata i sličnih aktivnosti iz područja očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unaprjeđenja stanja okoliša, uz dodatno povjerene poslove stručne institucije do uspostave Zavoda) i (c) Federalna uprava za inspekcijske poslove (gdje se među tri inspektorata nalazi i Federalna inspekcija zaštite prirode (Vijeće ministara BiH, 2018). Kako su okolišna politika i korištenje prirodnih resursa zajedničke nadležnosti Federacije i kantona, na ovim područjima, ovlasti Federacije i kantona mogu se vršiti „zajednički ili odvojeno, ili od strane kantona koordinirano od strane Federalne vlade" (član III.3.1, Ustav Federacije BiH) (Delegacija EU u BiH, 2005). U tom smislu, na području kantona, zaštitu prirode u svojoj nadležnosti vrše (d) resorna kantonalna ministarstva, dok u nekim kantonima djeluju ili se planiraju stručne instititucije.

Institucionalni okvir zaštite biodiverziteta i očuvanja prirode u Federaciji BiH nije dovoljno i ujednačeno razvijen na relevantnim administrativnim nivoima. Generalno, kako ni u cijeloj BiH, tako ni u Federaciji BiH nisu određene nadležne institucije, tj. institucije odgovorne za određivanje i uspostavljanje Područja pod posebnom zaštitom, te uspostavljanje snažnog sistema za monitoring

stanja biodiverziteta (MVTEO BiH, 2017). Za razliku od drugih komponenti, kojima se potpuno ili djelimično upravlja kroz sektor okoliša (zrak, zemljište, vode, otpad itd.), priroda nema razvijenu institucionalnu infrastrukturu. Najveći izazov za kvalitetan institucionalni okvir za zaštitu biodiverziteta i očuvanje prirode predstavlja činjenica da do danas nije uspostavljena Zakonom ("Sl. novine Federacije BiH", broj 66/13) propisana institucija/agencija za obavljanje stručnih poslova u ovoj oblasti. Stručni poslovi za zaštitu prirode, implementaciju pravne stečevine EU i multilateralnih okolišnih sporazuma u ovoj oblasti, do uspostave Zavoda za zaštitu prirode, povjereni su Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH. U kantonima Federacije BiH primijenjeni su različiti modeli institucionalne organizacije za zaštitu prirode, što direktno utječe na mogućnost koordinacije u svrhu protoka podataka o biodiverzitetu/prirodi.

Stanje institucionalnih kapaciteta

Institucionalni kapaciteti za zaštitu biodiverziteta i očuvanje prirode, uključujući kapacitete za izvještavanje po zahtjevima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma, nisu dovoljno razvijeni na nivou Federacije BiH. Prema EAS BiH (MVTEO BiH, 2017), u BiH nisu osigurani kapaciteti nadležnih institucija za adekvatno vršenje poslova planiranja, zaštite i upravljanja područjem, što govori o nedostatku institucionalnih kapaciteta za biodiverzitet u cijeloj vertikalnoj strukturi upravljanja, uključujući Federaciju BiH i kantone.

Kako je prethodno već istaknut nedostatak stručne institucije kao centralnog dijela institucionalnog okvira, jasno je da ne postoje tehnički i ljudski kapaciteti za zaštitu, praćenje stanja, prikupljanje podataka i izvještavanja po zahtjevima pravne stečevine EU i multilateralnih okolišnih sporazuma vezanih za biodiverzitet. Poseban izazov predstavlja koordinacija federalnih i kantonalnih aktivnosti po pitanju tehničkih, ljudskih i finansijskih kapaciteta za provođenje mjera očuvanja prirode (uključujući monitoring, protok i organizaciju podataka u svrhu izvještavanja), te provođenje nadzora u zaštićenim područjima i izvan njih.

Neophodno je istaknuti da resorno federalno ministarstvo ulaže stalne napore u jačanje vlastitih kapaciteta za zaštitu biodiverziteta i očuvanje prirode, a nedostajuće kapacitete nalazi kroz saradnju s drugim stručnim i naučnim institucijama. Uslijed nedostatka funkcionalnog sistema protoka informacija i podataka s nivoa entiteta, postojeći izvještaji se ne temelje u dovoljnoj mjeri na indikatorima. Postojeći kapaciteti za efikasno upravljanje zaštićenim područjima nisu dovoljni, kao ni kapaciteti za inspekcijski nadzor. Zbog nedostatka kapaciteta za upravljanje, monitoring i nadzor, pažnju u narednom periodu treba posvetiti: (a) uspostavi i razvoju kapaciteta federalne stručne institucije za zaštitu biodiverziteta i očuvanje prirode, (b) razvoju kapaciteta za koordiniranu saradnju s kantonalnim institucijama, (c) razvoju kapaciteta za monitoring okvir, (d) razvoju kapaciteta za institucionalnu saradnju s naučnom zajednicom i nevladinim sektorom.

Stanje podataka o biodiverzitetu

Iako postoje rezultati brojnih istraživanja na osnovu kojih se procjenjuje (Redžić, S.,Barudanović, S., Radević, M. (ed), 2009) da BiH spada među zemlje s najvećim stepenom biološke raznolikosti u Evropi, egzaktni izdvojeni podaci o raznolikosti na specijskom i ekosistemskom nivou za Federaciju BiH skoro ne postoje. Značajan napredak u razvoju efikasnog sistema prikupljanja podataka o biološkoj raznolikosti ostvaren je kroz uspostavu informacionog sistema za zaštitu prirode Federacije

BiH (Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, 2018), koji treba nadograđivati u narednom periodu. Za razvoj informacionog sistema, do uspostave stručne institucije, zadužen je Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH.

Sistemsko prikupljanje podataka o stanju biodiverziteta u Federaciji BiH za sada nije uspostavljeno, a postojeći podaci su rasuti. Podaci o ekosistemskom, specijskom (biljke, životinje, gljive) i genetičkom diverzitetu u Federaciji BiH nisu sistematizirani, a često nisu ni dostupni. Potrebno je istaknuti sljedeće bitne momente za stanje podataka o biodiverzitu Federacije BiH:

- Unutar naučne zajednice još uvijek nije dovoljno prepoznata potreba o provođenju zasebnih naučnih istraživanja biodiverziteta/prirode na području Federacije BiH;
- Nije uspostavljeno ciljano finansiranje naučnih istraživanja u pravcu inventarizacije ukupnog diverziteta biljaka, životinja, gljiva, ekosistema/staništa i genetičke raznolikosti u Federaciji BiH. Iako postoji određena finansijska podrška za istraživanja biodiverziteta, ona nisu proporcionalna potrebama, niti organizirana sistemski, u smislu kompletiranja podataka za Federaciju BiH;
- Nije definirana (niti postoji zahtjev upućen naučnoj zajednici) grupa vrsta, ekosistema/staništa i dijelova genetičkog diverziteta nad kojim se treba vršiti stalni monitoring, u svrhu procjene stanja cjelokupnog biodiverziteta Federacije BiH;
- Nije utvrđen institucionalni okvir za monitoring biodiverziteta, tj. put podataka o terenskom stanju grupa vrsta, ekosistema/staništa i dijelova genetičkog diverziteta u svrhu pripreme stručnih izvještaja o njegovom stanju;
- Ne postoje finansijski, ljudski i tehnički kapaciteti namijenjeni za monitoring biodiverziteta. Karta staništa Federacije BiH, kao osnovni alat u identifikaciji Područja pod posebnom zaštitom i u postupku proglašavanja ekološke mreže Federacije BiH za sada ne postoji. Također ne postoji ni službeni dokument s popisom područja važnih za migratorne vrste ptica.

S obzirom na činjenicu da su priprema studija inventarizacije flore, faune i fungije, kao i priprema karte staništa veoma značajni naučno-stručni zadaci za Federaciju BiH, u narednom periodu je neophodno pripremiti i implementirati efikasan plan za njihovu realizaciju. U cilju pripreme efikasnog plana neophodna je saradnja između ministarstva, Fonda za zaštitu okoliša i naučne zajednice, a njegova implementacija treba biti osigurana kroz podršku Vlade Federacije BiH.

Međusektorska saradnja

Stanje biološke raznolikosti i prirode u Federaciji BiH uveliko zavisi od djelovanja drugih sektora kao što su šumarstvo, poljoprivreda, vodoprivreda, energetika, industrija, saobraćaj, turizam i drugi (MVTEO, 2019). Zaštita prirode je često prepoznata u sektorskim strateškim dokumentima, ali nije dovoljno i ravnomjerno uključena u sektorske programe, kao ni u propise koji reguliraju njihov rad (MVTEO, 2019). Zato predstoji obaveza ravnomjerne integracije u druge sektorske politike i propise (poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, vodoprivreda, energetika, turizam i dr.), ističući i poštujući u svim aktivnosti principe ravnopravnosti spolova. Posebno treba istaknuti snažan direktan pritisak klimatskih promjena na stanje prirode, što nameće potrebu međusektorske saradnje u cilju mjera prilagođavanja i mjera ublažavanja klimatskih promjena. Važan aspekt međusektorske saradnje

predstavlja sistemski osmišljen program ruralnog razvoja i zadržavanja stanovništva u ruralnim područjima, uz očuvanje tradicionalnih praksi i znanja o korištenju biodiverziteta.

Treba istaknuti da pravna stečevina EU potencira zaštitu biodiverziteta upravo kroz djelovanje sektora, što zahtijeva detaljno horizontalno usklađivanje propisa na nivou svake administrativne jedinice i njihovu efikasnu implementaciju. Uzroci slabe integracije biološke raznovrsnosti su raznoliki, od nedovoljno razvijene ekološke svijesti, slabog poznavanja različitih tipova koristi od očuvane prirode, preovladavanja kratkoročnih interesa nad dugoročnim, slabe informiranosti o posljedicama itd., što vodi degradaciji prirodnih staništa i gubitku biodiverziteta. Priprema uputstava za integraciju biodiverziteta u određenu sektorsku politiku može doprinijeti progresu međusektorske saradnje.

Uloga naučnih znanja u donošenju odluka

Naučni rezultati nisu dovoljno iskorišteni, a ni dostupni donosiocima odluka u smislu njihove lake primjene u praksi (Koncept procjene stanja prirode (PSP), 2020). S tim u vezi, odluke o korištenju prostora i koristi (ekosistemskih usluga) iz prirodnih, poljoprivrednih i urbanih ekosistema često nisu naučno bazirane, niti usklađene s trendovima stanja biodiverziteta. Potreba za boljim korištenjem domaćih naučnih znanja postoji u cijeloj Federaciji BiH.

Slično dostupnosti podataka o biološkoj raznolikosti, znanja o koristima od prirode su također rasuta i teško dostupna donosiocima odluka. Neophodno je unaprijediti razmjenu informacija između naučne zajednice i donosilaca odluka, koja podrazumijeva kako korištenje argumentiranih, ali i lako razumljivih naučnih informacija, tako i postavljanje društveno relevantnih zadataka pred naučnu zajednicu. Jedan od poželjnih vidova stalne razmjene informacija je redovna godišnja aktivnost okupljanja predstavnika naučne zajednice i donosilaca odluka.

Uloga ekološke svijesti u akcijama očuvanja prirode

Stanje ekološke svijesti stanovništva Federacije BiH je u korelaciji s kvalitetom obrazovanja, nivoom ulaganja u istraživanja i promotivne aktivnosti, te stepenom primjene participativnog pristupa u odlučivanju. Razvoj ekološke svijesti pojedinca počinje u sistemu obrazovanja. U vezi s tim, neophodno je stalno podizanje kvaliteta obrazovanja i njegovo upotpunjavanje s najnovijim znanjima o stanju prirode u Federaciji BiH. Razvoj ekološke svijesti kroz školski sistem ne treba biti prepušten isključivo entuzijazmu pojedinaca, nego treba biti sistemski potpomognut koordiniranom i ciljanom podrškom za usavršavanje nastavnog kadra. U razvoju ekološke svijesti nevladin sektor ima ogroman značaj i nezamjenjivu ulogu. Danas, iako opstaje u uslovima nesigurnog finansiranja, nevladin sektor sve snažnije djeluje i po pitanjima promocije, zaštite i monitoringa biološke raznolikosti u Federaciji BiH. U cilju jačanja aktivizma nevladinog sektora, neophodno je umrežavanje organizacija i planski razvoj aktivnosti.

S druge strane, u okviru nevladinih organizacija u Federaciji BiH danas djeluje i veći broj kvalificiranih stručnjaka i naučnika. Podrška učešću nevladinih organizacija u domaćim i međunarodnim projektima uglavnom nije osigurana. S obzirom na manjak institucionalnih kapaciteta s jedne strane, jedan od izazova predstavlja efikasno kapacitiranje i korištenje potencijala nevladinog sektora u Federaciji BiH. U narednom desetogodišnjem periodu, nevladinim organizacijama se, između

ostalog, trebaju povjeriti zadaci vezani za: (a) monitoring specifičnih grupa organizama i tipova staništa, (b) promociju uspostave ekološke mreže u Federaciji BiH, (c) efikasan razvoj participatornog pristupa u donošenju odluka koje utječu na stanje prirode, i (d) saradnju s lokalnim zajednicama.

Uprkos činjenici da biodiverzitet (posebno u zaštićenim područjima) doprinosi egzistenciji i boljem životu ruralnog stanovništva, još uvijek postoji jak otpor prema uspostavljanju novih zaštićenih područja. Ovaj otpor od lokalnih zajednica je u osnovi zbog nedostatka svijesti o vrijednostima zaštićenih područja i uslugama koje pruža ekosistem. Rad nevladinog sektora u cilju jačanja svijesti o potrebi i koristima od zaštite daje veće šanse za kvalitativni iskorak u očuvanju biodiverziteta Federacije BiH.

Finansiranje mjera za dostizanje strateškog cilja

Iako je u Federaciji BiH uspostavljena finansijska institucija za zaštitu okoliša, postojeća sredstva nisu dovoljna za efikasno upravljanje i povećanje zaštićenih područja. Zaštita biološke raznolikosti, koja primjenjuje pravnu stečevinu EU i teži ispunjenju globalnih ciljeva za biodiverzitet, zahtijeva snažan razvoj i usklađivanje pravnog i institucionalnog okvira za uspostavu ekoloških mreža, te snažnu primjenu drugih postojećih i još uvijek nepostojećih alata za zaštitu biodiverziteta i održivu upotrebu svih koristi od prirode. U Federaciji BiH trenutno postoje skromni resursi i kapaciteti za razvoj ekoloških mreža, za generiranje i upotrebu znanja u donošenju održivih odluka, te za povećanje ekološke svijesti kod svih stanovnika BiH. Dostizanje ovog strateškog cilja podrazumijeva jaku mobilizaciju kako domaćih, tako i inostranih fondova, kako bi sadašnja raspoloživa sredstva bila mnogostruko uvećana. Kad se radi o domaćim sredstvima namijenjenim za istraživanja i kompletnu infrastrukturu zaštite biodiverziteta/prirode, neophodno je, kao izazove, istaknuti kako visinu, tako i način raspodjele sredstava izdvojenih za ove namjene. Mobilizacija sredstava zahtijeva primjenu inovativnih mehanizama, ali i promjenu fiskalnih politika kojima će se bolje odgovoriti na potrebe zaštite prirode i s tim povezanog kvaliteta življenja u Federaciji BiH.

Kao prioritet se nameće potreba finansiranja više naučnih istraživanja i znanja o stanju biodiverziteta kod nas, kao i finansijska podrška upravljačima zaštićenih područja.

Poseban aspekt finansijske podrške predstavlja šansa u korištenju međunarodnih fondova. U posljednje vrijeme mnogo projekata zaštite prirode i biodiverziteta finansirano je i implementirano sredstvima MAVA fondacije, Evropske unije (EU), Švedske agencije za međunarodni razvoj (SIDA), Globalnog fonda za okoliš (GEF), Federalnog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ), Federalnog ministarstva za okoliš, očuvanje prirode i nuklearnu sigurnost Savezne Republike Njemačke, Njemačke razvojne agencije (GIZ) i Programa Ujedinjenih nacija za okoliš (UNEP). Efekti provedenih projekata često nisu prepoznati u široj društvenoj zajednici, a generalno se može konstatirati još uvijek nedovoljan broj projekata koji se odnose na zaštitu biodiverziteta.

6.2. Strateški cilj 3.

Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti

Strateški cilj 3 obuhvata tematske oblasti kao što su uspostavljanje mreže zaštićenih područja Natura 2000 od značaja za Evropu, izrada planova upravljanja ovim područjima i vrstama koje su zaštićene prema Direktivi o pticama i Direktivi o staništima.

Tabela 14: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 3*

Strateški cilj 3	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Broj zaštićenih područja prirode s kategorijama zaštite**	Podaci iz 2020. godine: - Nacionalni parkovi: 1 - Spomenici prirode: 4 - Parkovi prirode: 2 - Zaštićeni pejzaži: 5	...

6.2.1. Prioriteti za strateški cilj 3.

Prioritet 3.1.: Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima, što će se postići daljnjim usaglašavanjem propisa s EU regulativom i odredbama ratificiranih i novih međunarodnih sporazuma za biodiverzitet.

Prioritet 3.2.: Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode, što će se postići uspostavom i postepenim razvojem stručne institucije za zaštitu prirode na federalnom nivou, kao i daljnjim jačanjem kantonalnih stručnih institucija.

Prioritet 3.3.: Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH, što će se postići definiranjem puta institucionalnog protoka podataka o monitorngu biodiverziteta u svrhu razmjene informacija i izvještavanja.

Prioritet 3.4.: Uspostaviti praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma, što će se postići procjenom postojećih i gradnjom nedostajućih stručnih i tehničkih potreba za obavljanje monitoringa i provođenje mjera zaštite na terenu.

Prioritet 3.5.: Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou, što će se postići pripremom i postepenom realizacijom Plana za inventarizaciju biljaka, životinja, gljiva, migratornih vrsta ptica i invazivnih vrsta, te identifikaciju i mapiranje staništa.

Prioritet 3.6.: Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH, što će se postići kroz promociju, saglasnost lokalnih zajednica i interesnih grupa i proglašenje ekološke mreže.

Prioritet 3.7.: Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo, što će se postići pripremom

jasnih uputstava za integraciju i podrškom sektorskim programima i projektima koji doprinose zaštiti prirode.

Prioritet 3.8.: Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka, što će se postići uspostavom platforme za stalnu razmjenu informacija i olakšanim korištenjem naučnih informacija o biodiverzitetu.

Prioritet 3.9.: Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama, što će se postići jačanjem kapaciteta nevladinog sektora i kapaciteta sektora obrazovanja.

Prioritet 3.10.: Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH, što će se postići analizom i revizijom domaćih mehanizama finansiranja zaštite prirode i jačanjem kapaciteta za efikasno sticanje i korištenje međunarodnih sredstava.

Tabela 15: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 3.1.: Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Usklađenost pravnog okvira za očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU	Nedovoljno usklađen pravni okvir (2022.)	Značajno usklađen pravni okvir (2025.)
Prioritet 3.2.: Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	Razvoj kapaciteta stručnih institucija za zaštitu prirode	Stručna institucija ne postoji (2022.)	Stručna institucija efikasno obavlja poslove zaštite prirode (2030.)
Prioritet 3.3.: Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH	Kompletnost podataka za izvještavanje o biodiverzitetu iz svih kantona u BiH	Institucionalni put za protok i objedinjavanje podataka o biodiverzitetu Federacije BiH ne postoji (2022.)	Uspostavljen je efikasan institucionalni put za protok podataka o biodiverzitetu Federacije BiH (2030.)
Prioritet 3.4.: Uspostaviti praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma	Funkcionalnost sistema za redovno praćenje stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja	Sistem redovnog praćenja stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja nije uspostavljen (2022.)	Funkcionalan sistem redovnog praćenja stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja (2029.)
	Razvoj tehničkih i ljudskih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova monitoringa i zaštite prirode	Tehnički i stručni kapaciteti za monitoring i zaštitu prirode su minimalni (2022.)	Tehnički i stručni kapaciteti za monitoring i zaštitu prirode su usklađeni s potrebama (2029.)

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 3.5.: Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou	Obuhvat inventarisanog biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou	Inventura biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica, invazivnih vrsta, ekosistema/staništa i genetskog diverziteta Federacije BiH nije urađena (2022.)	Studije inventure biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica, invazivnih vrsta, ekosistema/staništa i genetskog diverziteta Federacije BiH kompletirane (2029.)
Prioritet 3.6.: Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH	Povezanosti ekološki značajnih područja	Ekološki značajna područja nisu povezana u ekološku mrežu Federacije BiH (2022.)	Uspostavljeni su ekološki koridori koji povezuju ekološki značajna područja Federacije BiH (2030.+)
Prioritet 3.7.: Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	Broj sektorskih programa i projekata s komponentom aktivne zaštite prirode	Broj sektorskih programa s komponentom aktivne zaštite prirode nije zadovoljavajući (2022.)	Zaštita prirode izvan zaštićenih podučja odvija se kroz sektorske programe i projekte (2030.)
	Integrisanost zaštite prirode u sektorske propise	Zaštita prirode nije dovoljno integrirana u sektorske propise (2022.)	
Prioritet 3.8.: Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	Korištenje multidisciplinarnih analiza i scenarija u procesu donošenja odluka	Naučne informacije se ne koriste dovoljno u procesu donošenja odluka (2022.)	Naučne informacije, analize i scenariji su temelj za donošenje odluka
	Broj organiziranih događaja za razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora politika	Platforma za razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora politika ne postoji (2022.)	Kontinuirani dijalog između akademske zajednice i kreatora politika (2030.)
Prioritet 3.9.: Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	Stepen ekološke svijesti stanovništva Federacije BiH	Ekološka svijest je niska (2022.)	Visoka ekološka svijest (2030.)
	Nivo promocije vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta	Promocija vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta/prirode je niska (2022.)	Stanovništvo prepoznaje vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta/prirode (2030.)
Prioritet 3.10.: Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH	Visina osiguranih finansijskih sredstava namijenjenih za zaštitu biodiverziteta/prirode	Finansijska sredstva za zaštitu biodiverziteta/prirode su niska (2022.)	Finansijska sredstva za zaštitu biodiverziteta/prirode su višestruko povećana (2030.)

6.2.2. Opis mjera

U okviru ovog strateškog cilja planirano je 10 prioriteta i 24 mjere koje su raspoređene unutar definiranih prioriteta na način da čine logičke cjeline u funkciji realizacije planiranih prioriteta, odnosno strateškog cilja u cjelini.

Prioritet 3.1.: Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stekovinom EU i međunarodnim sporazumima

Mjera 3.1.1. Usklađivati i harmonizirati propise za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta i zaštitu prirode s pravnom stekovinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet

Cilj ove mjere je kreirati adekvatan i harmoniziran pravni osnov za primjenu odredbi pravne stečevine EU i ratificiranih međunarodnih sporazuma za biodiverzitet, u pripadajućim administracijama i u relevantnim sektorima na području Federacije BiH. U okviru mjere, predviđene su aktivnosti u sljedećim pravcima:

- Unaprjeđenje pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH kroz značajno usklađivanje Zakona o zaštiti prirode s Direktivom o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore (92/43/EEZ), Direktivom o očuvanju divljih ptica (2009/147/EZ), Uredbom 338/97 o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine istima i odredbama CITES konvencije, Konvencijom o zaštiti migratornih vrsta divljih životina (CMS) i AEWA sporazumom, te kroz razvoj propisa za implementaciju Nagoya protokola u Federaciji BiH i dodatnog Kuala Lumpur protokola;
- Unaprjeđenje procesa vertikalnog uklađivanja pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH kroz harmonizaciju pravnog okvira za zaštitu prirode Federacije BiH sa zakonodavstvom BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH s jedne, a koordinaciju unaprjeđenja pravnog okvira za zaštitu prirode u kantonima s druge strane;
- Unaprjeđenje procesa horizontalnog uklađivanja pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH kroz usklađivanje Zakona o veterinartsvu Federacije BiH i Zakona o lovstvu Federacije BiH sa pravnom stečevinom EU;
- Unaprjeđenje implementacije propisa Federacije BiH za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH kroz donošenje nedostajućih provedbenih propisa i osiguravanje uvjeta za implementaciju NBSAP-a u skladu s Globalnim okvirom za biodiverzitet.

Prioritet 3.2. Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode

Mjera 3.2.1. Uspostava stručne institucije za zaštitu prirode u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH

Cilj ove mjere je postizanje saglasnosti za donošenje društvene odluke o uspostavi stručne institucije u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode Federacije BiH. Poslovi i zadaci stručne institucije propisani su Zakonom, te njeno nepostojanje direktno rezultira nemogućnošću provođenja propisa.

Mjera 3.2.2. Osigurati početne finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode

Cilj ove mjere je inicijalni razvoj stručnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta za provođenje poslova očuvanja biodiverziteta i zaštite prirode, propisanih Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH. Cilj posebnog izdvajanja ove mjere je ostvarivanje praktičnog, formalnog i vremenski adekvatnog preduvjeta za poduzimanje drugih mjera u okviru različitih prioriteta u ranoj fazi implementacije Strategije za nivo Federacije BiH.

Mjera 3.2.3. Osigurati pune finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode

Cilj ove mjere je puni razvoj stručnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta za provođenje poslova očuvanja biodiverziteta i zaštite prirode, propisanih Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH. Cilj posebnog izdvajanja ove mjere je daljnji razvoj do svih neophodnih kapaciteta za obavljanje Zakonom propisanih poslova u toku trajanja implementacije Strategije za nivo Federacije BiH.

Prioritet 3.3. Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH

Mjera 3.3.1. U okviru stručne institucije za zaštitu prirode formirati Odsjek za koordinaciju stručnih poslova na zaštiti i monitoringu prirode u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je koordinirani razvoj mjera zaštite prirode u svim administracijama i stručnim institucijama na području Federacije BiH. Posebna potreba za koordinacijom postoji u prikupljanju i obradi podataka po osnovu monitoringa vrsta i staništa na području svih kantona u Federaciji BiH.

Mjera 3.3.2. Uspostaviti i učiniti dostupnom bazu podataka s rezultatima realiziranih, tekućih i budućih projekata o biološkoj raznolikosti Federacije BiH

Cilj ove mjere je transparentan pristup rezultatima realiziranih projekata za očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirode u Federaciji BiH. Pripremom javno dostupne baze bi se stvorile osnove za procjenu nedostajućih znanja i podataka o biodiverzitetu Federacije BiH, i pravilno usmjeravanje sredstva na popunjavanje nedostataka.

Mjera 3.3.3. U skladu s INSPIRE direktivom, kroz informacioni sistem za zaštitu prirode Federacije BiH, osigurati uvid u informacije o stanju zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta i područja, te vrsta i staništa od interesa za Zajednicu

Cilj ove mjere je osigurati transparentan uvid u stanje biodiverziteta kroz informacioni sistem za zaštitu prirode Federacije BiH. Javnost informacija o stanju biodiverziteta određenog područja predstavlja osnovu za procese okolišnog planiranja i upravljanja.

Prioritet 3.4. Uspostaviti praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma

Mjera 3.4.1. Kroz rad stručnih i naučnih institucija uspostaviti sistem monitoringa vrsta s Crvene liste, vrsta i staništa od interesa za Zajednicu u Federaciji BiH i specifičnih ekosistema Federacije BiH (kanjoni, gorski, visokoplaninski, močvarni i kraški ekosistemi)

Cilj ove mjere je razvoj stručnih i naučnih kapaciteta za sistem ciljanog, standardiziranog i redovnog monitoringa seta vrsta, staništa i područja, te kapaciteta za pripremu, protok i obradu bioloških i ekoloških informacija.

Mjera 3.4.2. Pružiti podršku nevladinim organizacijama registriranim za praćenje stanja biološke raznolikosti u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je osigurati rad naučnih i stručnih kapaciteta, organiziran kroz nevladin sekor, na ciljanom monitoringu vrsta, staništa i područja iz mjere 3.4.1.

Mjera 3.4.3. Razviti pune tehničke i ljudske kapacitete za provođenje mjera zaštite prirode u zaštićenim i drugim područjima ekološke mreže, te za 50% povećati administrativne kapacitete u institucijama za zaštitu prirode

U skladu sa NBSAP-om, cilj ove mjere je razvoj tehničkih i ljudskih kapaciteta u zaštićenim područjima, drugim područjima koja provode efikasne mjere zaštite, kao što su lovna područja, sjemenske sastojine, ribolovna područja itd., a također i kapacitete u ustanovama za zaštitu prirode.

Mjera 3.4.4. Unaprijediti inspekcijski nadzor u provođenju Zakona za zaštitu prirode Federacije BiH i drugih zakona koji propisuju mjere zaštite biodiverziteta

Cilj ove mjere je razvoj kapaciteta za nadzor u provođenju propisa o zaštiti prirode Federacije BiH. S obzirom na sadašnje kapacitete i potrebu primjene pravne stečevine EU, inspekcijski nadzor u provođenju relevantnih propisa nije provodiv.

Prioritet 3.5. Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou

Mjera 3.5.1. Izvršiti inventarizaciju flore, faune, fungije i genetskog diverziteta Federacije BiH

Cilj ove mjere je priprema i realizacija plana i finansijskog programa za inventarizaciju biljnog i životinskog svijeta, te gljiva, uz pripadajući genetski diverzitet ovih grupa organizama na području Federacije BiH.

Mjera 3.5.2. Revidirati i organizirati listu invazivnih vrsta

Cilj ove mjere je redovna revizija prve liste invazivnih vrsta u Federaciji BiH, te implementacija planova za njihovo suzbijanje i sprječavanje širenja.

Mjera 3.5.3. Pripremiti kartu staništa Federacije BiH

Cilj ove mjere je priprema realizacija prve inventure staništa na području Federacije BiH. Lista staništa rasprostranjenih na području Federacije BiH treba biti naučno usaglašena s tipovima staništa u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. Mapa staništa treba biti geokodirana i prezentirana kroz IZZP Federacije BiH, kao informacija neophodna u procesima ekološkog planiranja i upravljanja.

Prioritet 3.6. Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH

Mjera 3.6.1. Provesti javnu kampanju za promociju ekološke mreže (mreže područja od interesa za Zajednicu)

Cilj ove mjere je podizanje javne svijesti o koristima od ekološke mreže Federacije BiH. Sadašnje stanje javne svijesti o potrebi očuvanja biodiverziteta u povoljnom stanju ne garantira saglasnost interesnih strana za uspostavu ekološke mreže, te je neophodno uložiti sredstva u njenu promociju.

Mjera 3.6.2. Provesti konsultativni proces sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu Federacije BiH

Cilj ove mjere je postizanje saglasnosti lokalnih zajednica i interesnih strana za uključivanje područja u ekološku mrežu Federacije BiH. Konsultativni proces treba uključiti sve interesne strane na pojedinim područjima, te osigurati zajedničko razumijevanje, dugoročnu brigu o stanju i provođenje mjera zaštite biodiverziteta na svakom području ekološke mreže.

Mjera 3.6.3. Uspostavljati nova zaštićena područja i identificirati područja pod drugim efikasnim mjerama zaštite u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je očuvanje i zaštita najmanje 50% staništa vrsta s Crvene liste Federacije BiH u skladu s važećim prostornim planom, pravnom stečevinom EU, međunarodnim sporazumima i Globalnim okvirom za biodiverzitet. Mjera podrazumijeva provođenje postupaka za nova zaštićena područja I identifikaciju drugih područjima na kojima se provode efikasne mjere zaštite, kao što su lovna i ribolovna područja, sjemenske sastojine, vodozaštitne zone itd.

Mjera 3.6.4. Uspostaviti ekološku mrežu Federacije BiH

Cilj ove mjere je donošenje akta o području ekološke mreže Federacije BiH i primjena mjera zaštite, što predstavlja propis nakon terenske validacije nultog stanja biodiverziteta od interesa za zaštitu i nakon postignute saglasnosti lokalnih zajednica o uključivanju pojedinih područja.

Prioritet 3.7. Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo

Mjera 3.7.1. Osigurati međusektorsku podršku za implementaciju novih NBSAP ciljeva na području Federacije BiH

Cilj ove mjere je dugoročno očuvanje i održiva upotreba biodiverziteta kao rezultat sektorskih politika. S obzirom na to da je važnost posljednjeg NBSAP-a istekla 2020. godine, revidirani NBSAP će biti pripremljen tokom ranog perioda implementacije Strategije za nivo Federacije BiH. Implementacija revidiranog NBSAP-a je, između ostalog, i u nadležnosti Federacije BiH. U skladu s globalnim ciljevima za biodiverzitet, revidirani NBSAP će nastojati integrirati zaštitu biodiverziteta u sektorske politike u najboljoj mogućoj mjeri.

Mjera 3.7.2. Zaštitu i održivu upotrebu biodiverziteta integrirati u sektorske propise

Cilj ove mjere je integracija mjera za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta u sektorske propise. Kako bi bila osigurana dugoročna zaštita biodiverziteta, potrebno je, u skladu s pravnom stečevinom EU pripremiti detaljna uputstva za uspješnu integraciju očuvanja biodiverziteta u pojedine sektore.

Prioritet 3.8. Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz stalni dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka

Mjera 3.8.1. Koristiti zaključke, poruke, scenarije multidisciplinarnih analiza i najnovije naučne podatke u donošenju odluka koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode Federacije BiH

Cilj ove mjere je širenje prakse primjene naučnih analiza u donošenju odluka koje utječu na stanje biodiverziteta. Kako bi praksa bila utemeljena, trenutno je u pripremi procjena naučnih znanja o stanju i upravljanju prirodom, koja će sadržavati analizu postojećih naučnih rezultata o biodiverzitetu u BiH. Analiza će sadržavati lako razumljive zaključke, poruke i scenarije za biodiverzitet koji trebaju poslužiti informiranom donošenju odluka.

Mjera 3.8.2. U saradnji s institucijama BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH organizirati razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora onih politika koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode BiH

Cilj ove mjere je provođenje aktivnosti periodične organizacije skupova, pod koordinacijom MVTEO-a, u svrhu razmjene informacija između naučne zajednice i donosilaca odluka.

Prioritet 3.9. Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama

Mjera 3.9.1. Razviti efikasnu mrežu nevladinih organizacija za praćenje stanja biodiverziteta/prirode, aktivno učešće u donošenju odluka i promociji održivog razvoja

Cilj ove mjere je jačanje kapaciteta i uloge nevladinog sektora kao aktivne komponente okvira za očuvanje biodiverziteta/prirode. Pored toga, mjera predviđa aktivnosti razvoja saradnje između vladinih institucija i nevladinog sektora.

Mjera 3.9.2. Jačati podršku za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je jačanje kapaciteta za inoviranje sadržaja obrazovnog procesa kroz upoznavanje vrijednosti lokalnog biodiverziteta/prirode. Mjera predviđa i aktivnosti razvoja saradnje između sektora okoliša i sektora obrazovanja u Federaciji BiH.

Prioritet 3.10. Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH

Mjera 3.10.1. Osigurati sredstva za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira u skladu s unaprijeđenim pravnim okvirom za biodiverzitet/prirodu Federacije BiH (b) inventuru područja ipripremu karte staništa, (c) inventuru i praćenje stanja flore, faune, fungije i genetskih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima BiH, uključujući proces uspostave ekološke mreže, (e) razvoj stalnog naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti

Cilj ove mjere je razvoj kapaciteta i osiguravanje neophodnih uvjeta za provođenje mjera, u cilju dostizanja prioriteta i generalnog strateškog cilja za biodiverzitet i očuvanje prirode.

6.3. Indikativni finansijski okvir

Finansijska procjena troška za tematsku oblast Biodiverzitet i zaštita prirode iznosi 53 miliona KM ili 0.5% od ukupne sume Strategije koja iznosi 11.9 milijardi KM. Deset prioriteta i 25 mjera sačinjavaju ovu tematsku oblast. Ovo je ujedno i tematska oblast koja je imala najveći broj prioriteta Strategiji za Federaciju BiH. Za sve mjere ove tematske oblasti su dobile finansijsku procjenu torška. Tri prioriteta sa najvećim troškom su 3.5. (Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou) sa 45%, 3.2. (Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode) sa 18% i 3.6. (Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH) sa 13%. Ukupna finansijska procjena ova tri prioriteta iznosi 76% ili 40.9 miliona KM. Preostali prioriteti u ovoj tematskoj oblasti obuhvataju 24% ili 12.9 miliona KM.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Biodiverzitet i zaštita prirode kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

7. KVALITET ZRAKA, KLIMATSKE PROMJENE I ENERGIJA

7.1. Analiza situacije

Problemi vezani za kvalitet zraka, klimatske promjene i energiju već dugo utječu na razvoj Federacije BiH. Kako bi se adekvatno reagiralo, neophodna je pravilna identifikacija **polaznog stanja**, koje je u ovom poglavlju opisano prema sljedećim tematskim cjelinama: a) kvalitet zraka, b) klimatske promjene, c) energija. Na kraju poglavlja dat je pregled **ključnih izazova** u navedenim oblastima.

Kvalitet zraka

Zagađenost zraka u većini većih gradova u Federaciji BiH je visoka, naročito u toku zimskih mjeseci. Najveći uzrok tome je korištenje uglja i ogrijevnog drveta u kućnim ložištima i emisije iz saobraćaja, a u industrijskim centrima dodatni uzrok su emisije iz industrijskih postrojenja. Većina urbanih sredina u Federaciji BiH suočava se s visokim ambijentalnim koncentracijama po zdravlje štetnih sitnih čestica. Prema rezultatima mjerenja kvaliteta zraka, Sarajevo, Tuzla i Zenica su među najzagađenijim gradovima u Evropi. Pored antropogenih utjecaja, na kvalitet zraka utječe i geografski položaj gradova u kotlinskim prostorima i slabija cirkulacija vjetra u zimskim mjesecima.

Mediji u BiH ukazuju na nezadovoljstvo sveopće javnosti zbog postojeće zagađenosti zraka, zbog čega su u više gradova održani protesti građana. Poseban segment nezadovoljstva jeste i nedostatak lako dostupnih zvaničnih informacija o kvalitetu zraka, utjecaju zagađenog zraka na zdravlje, kao i mjerama koje poduzimaju nadležne institucije kako bi se tokom cijele godine osigurao zadovoljavajući kvalitet zraka. U 2016. godini, među deset najvećih evropskih zagađivača bile su tri termoelektrane iz BiH (Kakanj, Tuzla i Ugljevik) (N1, 2020).

Prema istraživanju Svjetske zdravstvene organizacije, BiH se nalazi na 5, odnosno 6. mjestu, koje dijeli s Armenijom, po broju umrlih na 100.000 stanovnika od posljedica izazvanih zagađenim zrakom (Radio Slobodna Evropa, 2016). U BiH od posljedica izloženosti zagađenom ambijentalnom zraku s PM2.5, svake godine prerano umre oko 3.300 ljudi. Danak smrti je više nego dvostruko veći od smrtnosti vezane za zagađenost ambijentalnog zraka u Sjevernoj Makedoniji (1.600 slučajeva smrti) i više nego četvorostruko veći od smrtnosti vezane za zagađenost ambijentalnog zraka na Kosovu (760 slučajeva smrti). Ova analiza pokazuje da se 9% ukupnog godišnjeg mortaliteta u BiH može pripisati zagađenosti zraka (Svjetska banka, 2019).

Federacija BiH je usvojila legislativni okvir za upravljanje kvalitetom zraka. Međutim, njegova primjena je još uvijek ograničena, a osnovni nedostatak sistema upravljanja kvalitetom zraka je nedostatak intersektorskog pristupa. U ***tabeli 16*** dat je prikaz graničnih vrijednosti kvaliteta zraka koje su definirane Pravilnikom o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka ("Sl. novine Federacije BiH", broj 01/12).

U Federaciji BiH monitoring kvaliteta zraka obavlja veći broj operatera u okviru Federalne mreže stanica (kojom upravlja Federalni hidrometeorološki zavod – FHMZ) i lokalnih mreža stanica kojima upravljaju kantoni i općine. Posljednjih godina se povećava broj mjernih mjesta, tako da je ukupan broj mjernih mjesta s kojih FHMZ prikuplja i obrađuje podatke u 2020. godini iznosio 21, a ukupni

broj stanica u istoj godini je 24. Raspored mjernih mjesta je neravnomjeran, ali s razvojem mreže stanica, ta se neravnomjernost polako gubi. Najveći broj mjernih mjesta smješten je u prostoru Sarajeva, dolini Bosne i Tuzlanskog kantona, što je logično imajući u vidu da je to najgušće naseljen dio Federacije BiH, ali i prostor s najugroženijim kvalitetom zraka. Tokom 2020. godine urađen je Priručnik za kontrolu i osiguravanje kvaliteta pri vršenju mjerenja kvaliteta zraka koji predstavlja smjernice i procedure za rad operatera koji se bave monitoringom kvaliteta zraka.

Tabela 16: *Granične vrijednosti kvaliteta zraka u Federaciji BiH*

Polutant	Vrijeme prosječenja	Granična vrijednost	Minimalna raspoloživost podataka
SO_2	Jedan sat	350[14] $\mu g/m^3$	75%
SO_2	Jedan dan	125[15] $\mu g/m^3$	90%
SO_2	Godina	50 $\mu g/m^3$	90%
NO_2	Jedan sat	200[16] $\mu g/m^3$	75%
NO_2	Jedan dan	85 $\mu g/m^3$	90%
NO_2	Godina	40 $\mu g/m^3$	90%
CO	Osmosatno	10 mg/m^3	75%
CO	Jedan dan	5 mg/m^3	75%
CO	Godina	3 mg/m^3	90%
PM10	Jedan dan	50[17] $\mu g/m^3$	75%
PM10	Godina	40 $\mu g/m^3$	90%
PM2.5	Godina	25 $\mu g/m^3$	90%
O_3	Osmosatno	120[18] $\mu g/m^3$	75%
Benzen	Godina	5 $\mu g/m^3$	90%

Prema Pravilniku o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka ("Sl. novine Federacije BiH", broj 01/12), kvalitet zraka se prati mjerenjem koncentracija za sumpor-dioksid, azotne okside, lebdeće čestice PM10 i PM2.5, olovo, benzen, ugljen-monoksid, arsen, kadmij, živu, nikal, benzo-a-piren, instrumentima za automatsko mjerenje ili analizom uzoraka. Postojeći uvjeti u Federaciji BiH ne omogućavaju redovan monitoring svih navedenih parametara, a pojedini parametri se ne mjere (benzen, benzo-a-piren) ili se mjere samo povremeno (metali u lebdećim česticama).

U Federaciji BiH monitoring kvaliteta zraka obavlja veći broj operatera u okviru Federalne mreže stanica (kojom upravlja Federalni hidrometeorološki zavod) i lokalnih mreža stanica na nivou kantona i općina. Mjerenje koncentracije sumpor-dioksida u zraku u 2019. godini vršilo se na ukupno 20 stanica. Prema rezultatima mjerenja u 2019. godini, koncentracije sumpor-dioksida u Zenici, Živinicama su iznad propisanih graničnih vrijednosti na godišnjem, dnevnom i satnom nivou. Srednje

[14] Vrijednost je propisana za jednosatne srednje vrijednosti i ne smije se prekoračiti više od 24 puta u jednoj kalendarskoj godini za SO_2
[15] Vrijednosti su propisane za jednodnevne prosjeke, i ne smiju biti prekoračene više od 3 puta u jednoj kalendarskoj godini
[16] Vrijednost je propisana za jednosatne srednje vrijednosti i ne smije se prekoračiti više od 18 puta u jednoj kalendarskoj godini za NO_2
[17] Vrijednosti propisane za dnevne srednje vrijednosti, i ne smije se prekoračiti više od 35 puta u toku godine za PM10
[18] Granična vrijednost je prema važećem pravilniku data kao dugoročni cilj izražena kao maksimalna dnevna osmosatna vrijednost

godišnje koncentracije sumpor-dioksida na mjernim mjestima Zenica Centar, Zenica Radakovo, Zenica Tetovo, Zenica Vranduk i Živinice prelazi dozvoljenu graničnu vrijednost od 50 $\mu g/m^3$.

Mjerenje koncentracije azotnog dioksida u zraku se u 2019. godini vršilo na ukupno 17 stanica u Federaciji BiH. Granična vrijednost srednje godišnje koncentracije azotnog dioksida nije prekoračena niti na jednom mjernom mjestu. Srednje godišnje koncentracije na svim mjernim mjestima bile su ispod granične vrijednosti od 40 $\mu g/m^3$. Broj prekoračenja dnevne granične koncentracije NO_2 (> 85 $\mu g/m^3$) je relativno nizak i uglavnom u Sarajevu.

Mjerenje koncentracije prizemnog ozona u zraku se u 2019. vršilo na ukupno 18 stanica u Federaciji BiH. Broj dozvoljenih prekoračenja dostignut je na stanicama Zenica Centar, Zenica Tetovo, Kakanj Doboj, Sarajevo Bjelave i Jajce. Dakle, uglavnom je riječ o stanicama koje se nalaze na nadmorskim visinama iznad 300 metara i koje su blago povišene iznad grada, odnosno izvora emisije prekursora ozona.

Mjerenje koncentracije lebdećih čestica u zraku se u 2019. vršilo na ukupno 18 stanica u Federaciji BiH koje su dostavile podatke u FHMZ. Lebdeće čestice PM10 mjerene su na 14 mjernih mjesta. Lebdeće čestice PM2,5 mjerene su na 7 mjernih mjesta. Na tri stanice istovremeno su mjerene čestice i jednog i drugog navedenog promjera.

Granična vrijednost srednje godišnje koncentracije lebdećih čestica PM10 (40 $\mu g/m^3$) je prekoračena na svim stanicama, osim Kakanj Doboj, Kaknja i Jajca. Granična vrijednost srednje godišnje koncentracije lebdećih čestica PM2,5 (25 $\mu g/m^3$) je prekoračena na stanicama Tuzla Skver i Lukavac.

Ugljen-monoksid se mjeri na 12 stanica u Federaciji BiH. Srednje godišnje koncentracije su daleko ispod propisanih graničnih vrijednosti (> 3 mg/m^3), a prekoračenja satnih i osmosatnih prosjeka nisu zabilježena u 2019. godini. Ugljen-monoksid vrlo rijetko narušava kvalitet zraka u Federaciji BiH i koncentracije ostaju u okviru zakonski propisanih vrijednosti (Bijedić *et al.*, 2020).

U 2019. godini počela je s radom automatska stanica u Visokom. Ova stanica, smještena u blizini gimnazije u središtu grada, opremljena je i uređajem za praćenje sumpor-vodika (H_2S) zbog specifičnih emisija iz obližnjeg postrojenja za obradu kože. Pored toga, mjeri i koncentracije sumpor-dioksida i PM10. Ovo je prva stanica u Federaciji BiH koja mjeri koncentracije sumpor-vodika. Prva mjerenja pokazala su redovno prekoračivanje graničnih, dnevnih i satnih vrijednosti koncentracije ovog polutanta. Dnevna granična vrijednost iznosi 5 $\mu g/m^3$, a satna 7 $\mu g/m^3$. Devet puta su izmjerene koncentracije iznad 150 $\mu g/m^3$.

Modeliranje kvaliteta zraka se nedovoljno koristi u sistemu menadžmenta kvaliteta zraka. Jedino je za Kanton Sarajevo urađena kategorizacija kvaliteta zraka pomoću matematičkog modela za rasprostiranje zagađujućih materija.

Postojeći registar postrojenja i zagađivača koji vodi FMOiT ne osigurava dovoljan broj podataka za proračun emisije zagađujućih materija, čime bi se mogla uraditi kontrola rezultata dobijenih mjerenjima ili obračunati emisije za one zagađivače koji nemaju uređen sistem ili obavezu mjerenja emisija. Nedovoljan broj podataka je najvećim dijelom posljedica nedovoljnog broja laboratorija, nedovoljnog broja stručnih lica u operaterima i institucijama čija je obaveza osiguravanje podataka za registar i provođenje inspekcijskog nadzora. Kantoni su obavezni da urade registar zagađivanja na

svom području. Do sada su registre uradila tri kantona: Kanton Sarajevo, Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton. Nepostojanje registara u svim kantonima otežava procjenu utjecaja novih izvora na kvalitet zraka i procjenu utjecaja emisija iz kućnih ložišta na ambijentalne koncentracije zagađujućih materija. Prikaz emisija sumpor-dioksida i čvrstih čestica iz kućnih ložišta u kantonima koji su uradili registre zagađivanja zraka dat je u sljedećoj tabeli.

Tabela 17: *Emisije iz kućnih ložišta u kantonima koji su uradili registre zagađivanja zraka*

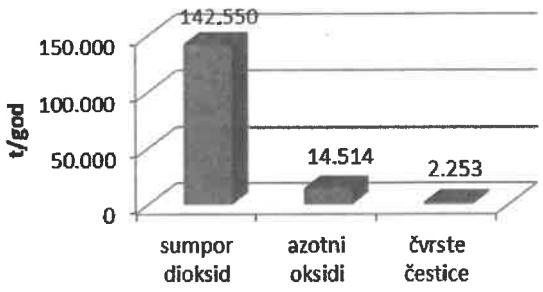
Zagađujuća materija	*SO_2*	*PM10*	*PM2.5*
Kanton	t/a	t/a	t/a
Kanton Sarajevo	1.264	1.162	1.046
Tuzlanski kanton	10.682	2.145	1.910
Zeničko-dobojski kanton	7.542	3.837	3.692
Ukupno	19.488	7.144	6.648

**Napomena: emisije u Kantonu Sarajevo odnose se na 2013. godinu, a u ostala dva kantona na 2016. godinu. Emisije PM2.5 u Kantonu Sarajevo procijenje su na osnovu udjela PM2.5 u PM10 u ostala dva kantona.*

Procjena je da emisije iz kantona navedenih u prethodnoj tabeli predstavljaju preko 80% ukupnih emisija iz kućnih ložišta u Federaciji BiH. Iako su emisije sumpor-dioksida iz kućnih ložišta oko sedam puta manje od emisija iz velikih postrojenja, njihov utjecaj na zagađenost zraka je znatno veći zbog niže visine emitiranja i zbog pojave emisija u toku nekoliko mjeseci. Emisije čvrstih čestica iz kućnih ložišta su preko tri puta veće od emisija iz velikih postrojenja. Uzevši u obzir visinu i senzonalnost emitiranja utjecaja kućnih ložišta na ambijentalne koncentracije čvrstih čestica su značajno veće od utjecaja velikih postrojenja.

Uspostavljen je registar obveznika plaćanja naknade za zagađivače zraka u Fondu za zaštitu okoliša (FZO Federacije BiH) vezan za Uredbu o naknadama za zagađivače zraka u okviru kojeg se na godišnjoj osnovi prijavljuju emisije u zrak (SO_2, NO_2 i čvrste čestice), te su svi veliki zagađivači zraka uvedeni u sistem plaćanja. Uredbom je propisano plaćanje posebnih naknada za okoliš prilikom registracije motornih vozila. Sredstva prikuplja FZO Federacije BiH.

U nacionalni plan smanjenja emisija (NERP) iz Federacije BiH uključene su dvije termoelektrane sa sedam blokova i jedna industrijska kogenerativna elektrana s tri velika postrojenja za sagorijevanje s toplotnom snagom ložišta većom od 50 MW. Emisija sumpor-dioksida iz tih postrojenja u 2014. godini iznosila je 142.550 tona, emisija azotnih oksida bila je 14.514 tona, a čvrstih čestica 2.253 tone (USAID, 2015). Prema podacima za 2018. godinu, emisije čvrstih čestica i azotnih oksida su smanjene, dok je emisija sumpor-dioksida znatno iznad vrijednosti iz NERP-a.

Slika 6: *Emisije zagađujućih materija iz postojećih velikih postrojenja za sagorijevanje u 2014. godini u Federaciji BiH*
Izvor: (USAID 2015)

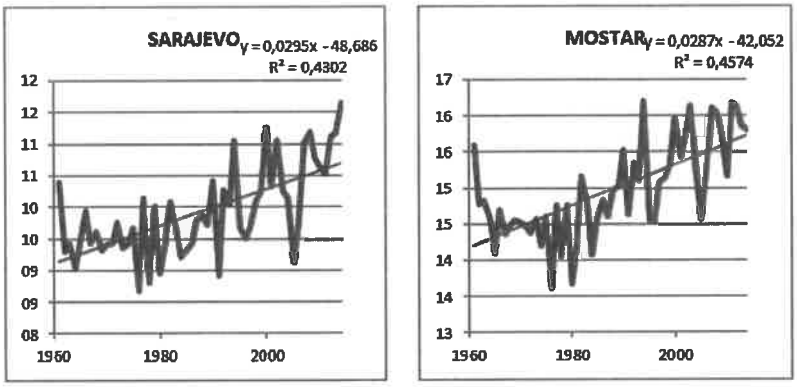
Najznačajnije zagađujuće materije iz cestovnog saobraćaja su čvrste čestice i azotni oksidi. U 2016. godini, direktne emisije PM10 iznosile su 839,3 tone, a PM2.5 731,2 tone. U istoj godini emisija azotnih oksida iznosila je 10.003 tone. Emisije čvrstih čestica u 2016. godini su manje za oko 9% u odnosu na 2014. godinu. U istom periodu se bilježi na rast emisije azotnih oksida za 5% (Federalni hidrometeorološki zavod, 2018).

Klimatske promjene

Izvještajem FHMZ-a obuhvaćen je samo jedan dio emisije ugljen-dioksida (Federalni hidrometeorološki zavod, 2017). Ne postoji inventar emisija GHG za Federaciju BiH (u pripremi je pravilnik o izradi inventara). Ukupna emisija GHG u Federaciji BiH može se procijeniti na osnovu ukupne emisije za BiH i emisije u Republici Srpskoj (s obzirom da na to da Republika Srpska ima inventar), a emisije za Brčko distrikt BiH mogu se procijeniti na osnovu broja stanovnika i činjenice da u Brčko distriktu BiH ne postoje velika postrojenja za proizvodnju električne energije. Na taj način procijenjena emisija GHG-a za Federaciju BiH za 2016. godinu iznosi 19.670 Gg CO_{2ekv}, što je oko 66,3% od emisije BiH. Najveći izvor emisija stakleničkih plinova je sektor elektroenergetike s udjelom od oko 30%. Emisija ugljen-dioksida iz cestovnog saobraćaja u 2016. godini iznosila je 2.091 Gg (Federalni hidrometeorološki zavod, 2018), što je udio od oko 10,5% u ukupnim emisijama. U odnosu na 2014. godinu, emisija je porasla za skoro 10%. Podaci o emisijama stakleničkih plinova za ostale sektore nisu dostupni.

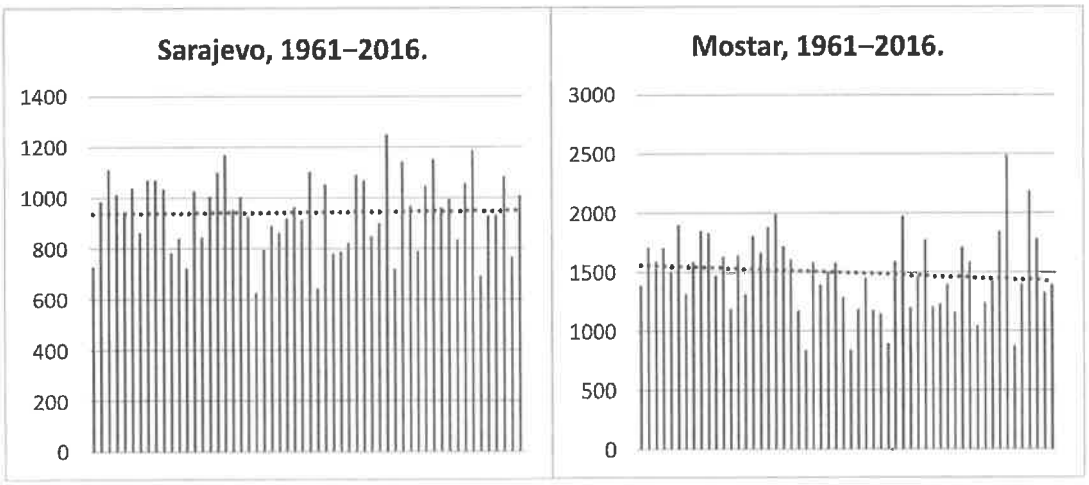
Dosadašnje klimatske promjene u BiH najveći pritisak vrše na poljoprivredu i vodne resurse. Međutim, sve je izraženiji utjecaj na sektor energetike, turizma, javnog zdravlja, šumarstva, stanovanja, te osjetljive biljne i životinjske vrste (Trbić *et al.*, 2018); (Cupać *et al.*, 2020). Evidentna je potreba integriranja klimatskih promjena u strateške i planske dokumente, koja će uvjetovati i određene izmjene i dopune postojeće zakonske legislative i regulative.

Temperatura zraka znatno je porasla u BiH u posljednjih nekoliko decenija (Trbić *et al.*, 2017); (Trbić *et al.*, 2018); (Gnjato *et al.*, 2019). Analize trendova srednjih, maksimalnih i minimalnih temperatura zraka pokazuju da je na cijeloj teritoriji BiH prisutno zagrijavanje klimatskog sistema. Trendovi godišnje temperature su pozitivni i statistički značajni na cijeloj teritoriji BiH (Trbić *et al.*, 2017). Na najvećem broju stanica zabilježen je porast srednje godišnje temperature u rasponu 0,3–0,4°C po deceniji. Rastući trendovi srednje temperature zraka registrirani su na cijeloj teritoriji BiH u svim godišnjim sezonama. U sezoni ljeto, temperatura je značajno porasla od 0,3°C po deceniji na Ivan Sedlu, do 0,6°C po deceniji u Bugojnu. Značajni pozitivni trendovi utvrđeni su i u sezonama zima (0,2–0,5°C po deceniji) i proljeće (0,2–0,4°C po deceniji) u većini područja BiH, osim na Bjelašnici (i Ivan Sedlu u sezoni proljeće), gdje je zabilježeni neznatni porast temperature bio mali. U sezoni jesen, temperatura je neznatno porasla širom BiH, a statistički značajni trendovi zabilježeni su u samo nekoliko područja. U vegetacijskom periodu, statistički značajni pozitivni trendovi, u rasponu od 0,2–0,5°C po deceniji, utvrđeni su na cijeloj teritoriji.

Slika 7: *Trendovi promjena temperature zraka u Federaciji BiH, 1961–2016. (Sarajevo, Mostar)*
Izvor: (Federalni hidrometeorološki zavod, FHMZ BiH)

U periodu 1961–2016. godine, veći dio teritorije Federacije BiH karakteriziralo je neznatno povećanje količine padavina na godišnjem nivou. Linearni trendovi za višegodišnji period 1961–2016. godine upućuju na stagnaciju ili neznatan porast količine padavina na prostoru cijele BiH. Promjene u visini padavina izraženije su po sezonama nego na godišnjem nivou. Iako nisu zabilježene signifikantne promjene količine padavina, u velikoj mjeri je poremećen pluviometrijski režim, odnosno godišnja raspodjela.

Slika 8: *Trendovi promjena padavina u Federaciji BiH, 1961–2016. (Sarajevo, Mostar)*
(Izvor: Federalni hidrometeorološki zavod, FHMZ BiH)

Zbog povećanog intenziteta padavina i njegove veće promjenjivosti, kao i zbog povećanog udjela jakih kiša u ukupnoj visini kiša, povećan je rizik od poplava, naročito u sjevernom dijelu BiH, gdje su tokom maja 2014. godine zabilježene katastrofalne poplave (Gnjato *et al.*, 2019).

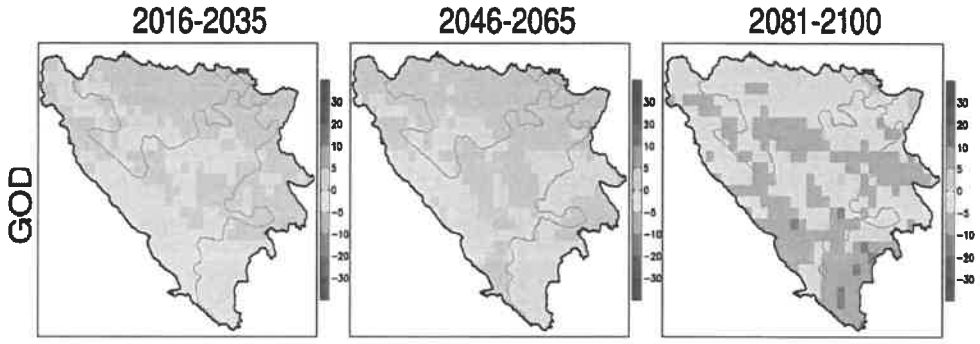
Prema najekstremnijem klimatskom scenariju (RCP8.5), do 2035. godine prosječna temperatura na području Federacije BiH će biti veća za +0,5 do +1,5 °C. Najekstremnije povećanje može se očekivati do kraja XXI vijeka, kada bi srednje godišnje temperature mogle porasti za 5 °C. Ovakav porast se očekuje u slučaju da se emisije stakleničkih plinova ne budu smanjivale. Navedene promjene

uzrokovat će povećanje rizika od ekstremnih vremenskih pojava kao što su jaki toplotni valovi, suše, požari i dr. (Trbić *et al.*, 2022).

Slika 9: *Očekivane promjene temperature zraka u BiH prema scenariju RCP8.5*

Prema klimatskom scenariju RCP8.5, u BiH se očekuje značajna promjena distribucije padavina u toku godine. Prema kraju XXI vijeka može se očekivati veliki deficit padavina, naročito u ljetnom periodu. Međutim, promjena padavina će se manifestirati i u pojačanju intenziteta padavina koji će uvjetovati bujične i urbane poplave (Đurđević *et al.*, 2019).

Slika 10*: Očekivane promjene padavina u BiH prema scenariju RCP8.5*

Očekivane klimatske promjene uzrokovat će povećanje mnogih rizika i hazarda od ekstremnih vremenskih pojava. Evidentna je potreba integriranja klimatskih promjena u strateške i planske dokumente, koja će uvjetovati i određene izmjene i dopune postojeće zakonske legislative i regulative.

Energija

Bruto proizvodnja električne energije u Federaciji BiH u 2019. godini iznosila je 9.664 GWh, od čega je u termoelektranama proizvedeno 5.070 GWh ili 52,5%, u hidroelektranama 4.060 GWh ili 42,0%, u industrijskim energanama 347 GWh ili 3,6%, proizvodnja u vjetroelektranama iznosi 166 GWh ili 1,7%, dok proizvodnja solarne energije iznosi 21 GWh ili 0,2%. U finalnoj potrošnji električne energije, domaćinstva učestvuju s 41,8%, industrijski sektor učestvuje s 33,9%, a ostali potrošači, uključujući građevinarstvo, prijevoz i poljoprivredu, učestvuju s 24,3% (Federalni zavod za statistiku, 2020a).

Ukupna proizvodnja toplotne energije u daljinskim sistemima grijanja u 2019. godini je 4.054 TJ, od čega je 2.042 TJ ili 50,4% proizvedeno u toplanama, 1.430 TJ ili 35,3% u termoelektranama na ugalj, a 582 TJ ili 14,3% u industrijskim energanama. U finalnoj potrošnji toplotne energije u 2019. godini

najveće učešće imaju domaćinstva sa 75,6%, a industrija i ostali potrošači učestvuju s 24,4% (Federalni zavod za statistiku 2020a). Učešće daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini zgrada je oko 8% (GIZ, 2018).

Referentna vrijednost primarne potrošnje energije u 2021. godini iznosi 4.345,97 ktoe. Cilj smanjenja potrošnje primarne energije za 2021. godinu je 3,33%, ili 144.79 ktoe. Cilj smanjenja potrošnje finalne energije za 2021. je 5,16%, ili 146,31 ktoe. U 2018. godini postignute su uštede u odnosu na referentnu potrošnju u iznosu 8,243 PJ ili 9% (Vlada Federacije BiH, 2020). Najveći dio ušteda ostvaren je u stambenom sektoru, a najmanji u saobraćaju. Prema Akcijskom planu Federacije BiH za korištenje obnovljivih izvora energije, udio OIE-a u bruto finalnoj potrošnji u 2013. godini iznosio je 37%, dok je udio OIE-a u finalnoj potrošnji električne energije iznosio 39%. Prema istom dokumentu, cilj je da se u 2020. godini postigne udio OIE-a u bruto finalnoj energiji od 41% i udio OIE-a u potrošnji električne energije od 44% (Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije, 2014). Još uvijek ne postoje dostupni podaci o ispunjenju navedenog cilja.

Sve potrebe za tečnim gorivima i prirodnim plinom, Federacija BiH pokriva uvozom. Ukupan uvoz prirodnog plina u Federaciji BiH u 2019. godini iznosio je 178.316.000 Sm^3. U finalnoj potrošnji, koja iznosi 117.140.000 Sm^3, najveće učešće imaju domaćinstva s 38,6%, zatim industrijski sektor s 37,3%, dok je učešće ostalih sektora 24,1% (Federalni zavod za statistiku, 2020c). Ukupan uvoz naftnih derivata u Federaciji BiH u 2019. godini iznosio je 1.282.414 t. U ukupnoj finalnoj potrošnji, koja u 2019. godini iznosi 1.102.512 tona naftnih derivata najveći udio ima prijevoz s 88,1% (Federalni zavod za statistiku, 2020b).

U oblasti energijske efikasnosti do sada se najviše uradilo u javnim objektima. Jedna od značajnih mjera je uspostava informacionog sistema energijske efikasnosti Federacije BiH, kojeg je uspostavio i vodi FZO Federacije BiH. Osnovna svrha Informacionog sistema je da kroz prikupljanje i obradu podataka osigura centralnu bazu podataka sa sveobuhvatnim informacijama o potrošnji energije na nivou kako pojedinog objekta, tako i resora i više (npr. potrošnja energije u obrazovnim objektima ili na nivou kantona/općine i sl.), o stanju objekata i pripadajućih tehničkih sistema, te o potencijalima za ostvarenje ušteda. U informacionom sistemu će se na jednom mjestu moći naći svi zakonski i strateški dokumenti iz ove oblasti, podaci o potrošnji energije i vode u svim javnim objektima, podaci o ostvarenim uštedama nakon primjene mjera povećanja energijske efikasnosti, registar izdatih energijskih certifikata zgrada, registar obavljenih pregleda tehničkih sistema (sistema grijanja i klimatizacije), a istovremeno će služiti za verifikaciju ostvarenih ušteda, te izvještavanje u skladu s propisanim obavezama.

U skladu s prethodno definiranim podtematskim cjelinama za opis polaznog stanja u oblasti kvaliteta zraka, klimatskih promjena i energije, identificirani su **ključni izazovi**.

Najveći izazov u aktivnostima na poboljšanju kvaliteta zraka u Federaciji BiH je smanjenje emisija, naročito iz kućnih ložišta. Kućna ložišta su identificirana kao značajan, a u nekim sredinama i ključni, uzročnik lošeg kvaliteta zraka. Osnovni uzroci prekomjernog zagađivanja zraka iz kućnih ložišta su velike toplotne potrebe objekata (niska energijska efikasnost) i niska primanja jednog dijela domaćinstava, zbog čega se većina domaćinstava grije na najjeftinija goriva, ugalj i ogrijevno drvo. Uz to, tržište čvrstih goriva je, s aspekta njihovog kvaliteta, neregulirano. Jedino je u Kantonu Sarajevo ograničeno korištenje uglja u zavisnosti od masenog sadržaja sumpora. Tržište peći i kotlova, također

nije regulirano, pa se na tržištu mogu naći necertificirane peći i kotlovi. Rezultat svih ovih faktora su prekomjerne emisije čvrstih čestica i sumpor-dioksida iz kućnih ložišta. Prirodni plin za domaćinstva dostupan je samo u Kantonu Sarajevo i urbanom dijelu Visokog. Međutim, zbog energetskog siromaštva, mnoga domaćinstva koja su priključena na prirodni plin koriste čvrsta goriva. Kako bi se smanjile emisije iz kućnih ložišta, potrebno je podsticati povećanje energijske efikasnosti u zgradarstvu uz reguliranje kvaliteta čvrstih goriva i peći i kotlova. Posebno je velik izazov reguliranje kvaliteta čvrstih goriva s obzirom na to da to može dovesti do povećanja troškova grijanja (bez mjera energijske efikasnosti). Na ovo su posebno osjetljiva socijalno ugrožena domaćinstva. Nadzor nad provođenjem mjera koje se odnose na čvrsta goriva je također veliki izazov. Povećanje udjela daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini je dio rješenja za problem zagađivanja zraka iz kućnih ložišta. Međutim, pored osiguravanja finansijskih sredstava, tu se javlja i problem konkurentnosti usluge daljinskog grijanja s grijanjem na čvrsta goriva, čiji jedan dio dolazi s crnog tržišta.

S aspekta smanjenja emisija, u sektoru saobraćaja glavni je izazov smanjenje prosječne starosti vozila i smanjenje korištenja putničkih automobila uz razvoj javnog saobraćaja. Zabrane ili destimulacija korištenja starijih vozila bi najviše pogodila socijalno ugrožene građane koji ne mogu sebi priuštiti novije vozilo. Stoga, reforma sistema oporezivanja i podsticanja nabavke malozagađujućih vozila mora biti vođena na socijalno osjetljiv način.

Industrijska postrojenja imaju značajan utjecaj na kvalitet zraka, posebno u Tuzlanskom i Zeničko-dobojskom kantonu. Potrebno je njihovo usklađivanje s najboljim raspoloživim tehnikama ne dovodeći u pitanje njihov rad i nivo zaposlenosti. Evidentan je nedostatak kapaciteta inspekcije, kao i nedovoljnih mehanizama u smislu provođenja mjera. Kaznena politika je do sada bila nedovoljno oštra i nije bila dobar instrument za smanjenje emisija u zrak. Novi Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH stvorio je uslove da se provođenje kaznene politike unaprijedi i da se zagađivači stimuliraju na smanjenje emisija.

Unatoč značajnom povećanju broja mjernih mjesta, sistem upravljanja kvalitetom zraka još uvijek nije dovoljno razvijen. Osiguranje kvaliteta mjerenja i potrebnih sredstava za rad i održavanje mjerne opreme je osnovni problem. Sistem informiranja građana o kvalitetu zraka, kako u realnom, tako i u integriranom vremenu je nedovoljno razvijen. Nacrt zakona o zaštiti zraka predviđa poboljšanja u oba ova segmenta. Sistem prikupljanja podataka o emisijama je nedovoljno razvijen. U tom kontekstu, neophodno je jačanje kapaciteta FHMZ-a i obveznika dostavljanja podataka o emisijama. Imajući u vidu nadležnosti i kapacitete, uspostavljanje sistema izvještavanja međunarodnih institucija o emisijama i kvalitetu zraka je veliki izazov.

Multidisciplinarni i integralni pristup pitanjima kvaliteta zraka veliki je izazov prilikom prostornog planiranja, posebno na lokalnom nivou. Posljednjih godina bilježi se određeni napredak u ovoj oblasti. Osnovni problem u oblasti upravljanja kvalitetom zraka su nedovoljni kapaciteti na svim nivoima. U takvim okolnostima posebno je važna koordinacija aktivnosti na svim nivoima, ali i među institucijama na istom nivou (npr. susjedni kantoni).

Provođenje mjera smanjenja emisija iz postrojenja uključenih u NERP kasni. Pogotovo se to odnosi na smanjenje emisije sumpor-dioksida. Osiguravanje sredstava za implementaciju mjera je ključni problem uzevši u obzir već nisku konkurentnost termoelektrana na ugalj. Treba imati u vidu da se radi o postrojenjima koja su puštena u rad, u prosjeku, prije 40 godina i čija je efikasnost niska. Pored

dodatnih troškova, mjere smanjenja emisija će dodatno smanjiti energijsku efikasnost i povećati specifičnu emisiju ugljen-dioksida.

Veliki udio fosilnih goriva u proizvodnji energije (posebno uglja za električnu energiju) predstavlja veliki potencijal za smanjenje emisije GHG-a. Zamjena uglja s OIE je ključna za smanjenje emisije stakleničkih plinova i podrazumijeva nove mogućnosti i izazove. U prvom redu, doći će do značajnog poboljšanja kvaliteta zraka, što će dovesti do smanjenja troškova zdravstvenih usluga povezanih sa zagađenošću zraka. Prestanak korištenja uglja također može doprinijeti otvaranju novih radnih mjesta, ne samo u sektoru OIE-a, nego i u procesu čišćenja, sanacije i transformacije starih rudničkih lokacija i elektrana. Međutim, postepeni prestanak korištenja uglja nosi i izazove. Oko 10.000 radnika u Federaciji BiH direktno zavisi od eksploatacije uglja i proizvodnje energije iz uglja. Najvažniji izazov bit će provedba efikasnih strategija s ciljem sprječavanja porasta nezaposlenosti i siromaštva u rudničkim područjima.

Ključni mehanizam za dekarbonizaciju je sistem trgovanja emisijama, čije je uvođenje planirano od 2026. godine. Do tada je potrebno uspostaviti sveobuhvatan sistem prikupljanja podataka relevantnih za emisije stakleničkih plinova na nivoima postrojenja obveznika sistema trgovanja emisijama. Za rad sistema trgovanja emisijama potrebno je uspostaviti sistem izvještavanja s nižih nivoa do izvještavanja međunarodnih institucija. Uvođenje sistema trgovanja emisijama može dovesti u pitanje konkurentnost rada termoelektrana na ugalj i značajan rast cijena električne energije. Sredstva prikupljena kroz sistem trgovanja emisijama moraju se namjenski koristiti za podsticanje obnovljivih izvora emisije.

U mnogim lokalnim sredinama razvoj daljinskih grijanja vidi se kao mjera za poboljšanje kvaliteta zraka. Osnovna prepreka za razvoj projekata daljinskog grijanja je stara infrastruktura ili potpuno odsustvo infrastrukture i prekid snabdijevanja toplotnom energijom iz termoenergetskih postrojenja koja su uglavnom iz industrije prerade drveta (kao što su npr. Olovo i Kladanj). Postoji potreba investiranja u daljinska grijanja ulaganjem u rekonstrukciju, revitalizaciju i modernizaciju postojećih daljinskih grijanja i uspostave novih održivih sistema, koristeći lokalne izvore energije i povećavajući udio obnovljivih izvora energije. Međutim, općine i gradovi nemaju mogućnost finansiranja takvih projekata zbog nedovoljnih i nerazvijenih kapaciteta za pripremu i provedbu takvih projekata.

U oblasti korištenja energije najveći izazov je smanjenje energijske intenzivnosti, tj. potrošnje energije po jedinici BDP-a. U tom smislu, potreban je zaokret od podsticanja potrošnje energije ka podsticanju energijske efikasnosti. Neefikasno korištenje energije prisutno je u mnogim industrijskim postrojenjima. Ranije je naglašen problem niske efikasnosti stambenih objekata.

Reforma postojećeg sistema podsticaja za OIE, zasnovan na podsticajnim i garantiranim tarifama, je veliki izazov. Za podsticanje projekata građanske energije, uz veću transparentnost dodjele poticaja, potrebni su znatno veći kapaciteti nadležnih institucija. Poticaje je neophodno proširiti i na grijanje iz OIE-a.

U oblasti prilagođavanja klimatskim promjenama najveći izazovi su uspostavljanje sistema ranog upozoravanja na ekstremne vremenske događaje i uspostavljanje održivih izvora finansiranja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama. Preduvjet za napredak u ovoj oblasti je integracija pitanja

klimatskih promjena u sektorske politike i izgradnja kapaciteta za koordinaciju i za izradu projektnih prijedloga.

7.2. Strateški cilj 4.

Strateški cilj 4: Unaprijediti ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka

Strateški cilj 4 (Unapređenje ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka) obuhvata standarde kvaliteta ambijentalnog zraka kao i ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama s tim u vezi. Posljednja oblast, s druge strane, obuhvata ciljeve smanjenja emisija stakleničkih plinova iz različitih sektora, kao i institucionalna i pravna rješenja koja su neophodna za realizaciju cilja.

Tabela 18: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 4*

Strateški cilj 4	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Unaprijediti ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka	**Ukupne emisije stakleničkih plinova, isključujući ponore (Gg CO2-eq1))**	19.670 (2016)	16.228 (2030)
	Emisije stakleničkih plinova po USD 1 BDP-a	1,75 kgCO2ekv/1USD BDP*	...
	Zagađenost zraka: zagađenost zraka s PM10, srednja godišnja vrijednost (mikrogrami po kubnom metru)	47 µg/m³	40 µg/m³

7.2.1. Prioriteti za strateški cilj 4.

Prioritet 4.1.: Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje, što će se postići smanjenjem emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje, usklađivanjem industrijskih postrojenja s najbolje raspoloživim tehnikama, smanjenjem emisija iz kućnih ložišta i uslužnih djelatnosti, povećanjem udjela daljinskih grijanja u ukupnom grijanju i smanjenjem emisije zagađujućih materija iz transporta.

Prioritet 4.2.: Uspostava sveobuhvatnog sistema upravljanja kvalitetom zraka koji podržava donošenje strateških odluka i informira građane o kvalitetu zraka i emisijama, što će se postići daljnjim razvojem mreže stanica za monitoring, unaprjeđenjem postojećeg sistema informiranja građana u realnom i integriranom vremenu o kvalitetu zraka i emisijama i razvojem sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama o emisijama i kvalitetu zraka.

Prioritet 4.3.: Smanjenje utjecaja Federacije BiH na klimatske promjene, što će se postići smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika.

Prioritet 4.4.: Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena, što će se postići povećanjem kapaciteta institucija i infrastrukture, te strateškog i legislativnog okvira.

Prioritet 4.5.: Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima, što će se postići kreiranjem povoljnog ambijenta unaprjeđenjem zakonodavnog okvira, smanjenjem potrošnje

energije u stambenim i nestambenim zgradama, povećanjem energijske efikasnosti u industriji i smanjenjem potrošnje primarne energije.

Prioritet 4.6.: Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja, što će se postići povećanjem udjela OIE-a u finalnoj potrošnji energije, u proizvodnji električne energije i u transportu.

Prioritet 4.7.: Smanjenje svjetlosnog zagađenja, što će se postići usvajanjem i provedbom zakonodavnog okvira za reguliranje svjetlosnog zagađenja.

Tabela 19: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 4.1.: Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	Iznos emisija zagađujućih materija iz velikih postrojenja	U 2014. Godini je iznosila: 142.550 tona SO_2, 14.514 tona NOx, 2.253 tona čvrstih čestica	do 1. 1. 2028. na: 6.702 tona sumpor-dioksida, 4.964 tona azotnih oksida, 496 tona čvrstih čestica.
	Stepen usklađenosti postrojena s NRT-om	Nizak stepen usklađenosti postrojenja s NRT-om	Usklađivanje svih industrijskih postrojenja s najbolje raspoloživim tehnikama do 2032. godine
	Postotak smanjenja emisija zagađujućih materija iz kućnih ložišta i uslužnih djelatnosti	Velike emisije i utjecaj na kvalitet zraka kućnih ložišta i emisija iz uslužnih djelatnosti	Smanjenje emisija iz kućnih ložišta i uslužnih djelatnosti za 50% do 2032. u odnosu na baznu godinu
	Postotak daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu	Udio daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu oko 8%	Povećanje udjela daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu na 15% do 2030. godine
	Postotak smanjenja emisija zagađujućih materija iz transporta	Nerazvijen je javni i nemotorizirani transport, velika prosječna starost vozila, emisija lebdećih čestica u 2016. Godini je 1.101,8 tona	Smanjenje emisije zagađujućih materija iz transporta za 30% do 2030. godine (uključujući i podizanje prašine s cesta) u odnosu na 2016. godinu
Prioritet 4.2.: Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka i emisijama	Stepen informiranosti građana o kvalitetu zraka i emisijama	Nedovoljno je razvijen sistem informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija u zrak	Uspostavljen je sistem informiranja građana u realnom i integriranom vremenu o kvalitetu zraka i emisijama od 2023. godine
	Funkcionalnost sistema izvještavanja	Ne postoji cjelovit sistem izvještavanja o emisijama zagađujućih materija i stakleničkih plinova i kvalitetu zraka prema međunarodnim institucijama	Razvijen je sistem izvještavanja prema međunarodnim institucijama o emisijama i kvalitetu zraka do 2025. godine
	Stepen pokrivenosti teritorije Federacije BiH mrežom mjernih stanica	22 stanice za mjerenje KZ-a u 2019. u 10 gradova/općina, na nekim dijelovima Federacije BiH nema mjernih stanica	Pokrivenost cijele teritorije Federacije BiH mrežom stanica do 2025. godine

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 4.3.: Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika	Postotak smanjenja emisija stakleničkih plinova	Emisije procijenjene na oko 18.323 Gg u 2014. godinu, ne postoji inventar emisija GHG;	Smanjenje emisije GHG za 17,5% do 2030. u odnosu na 2014. godinu (strateški cilj iz NDC-a BiH koji je usvojen u martu 2021. godine)
	Postotak smanjenja emisija stakleničkih plinova iz velikih postrojenja	Emisije iz velikih postrojenja oko 40% od ukupnih emisija	Smanjenje emisije iz velikih postrojenja (ekvivalent EU ETS) za 28,7% do 2030. u odnosu na 2014. godinu
	Postotak povećanja ponora	Ponori su procijenjeni na oko 3.697 Gg u 2014. godini	Povećanje ponora GHG za 10% do 2030. u odnosu na 2014. godinu
Prioritet 4.4.: Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena	Uspostavljenost funkcionalnog i cjelovitog sistema evidencija šteta	Ne postoji sistem evidencije šteta	Uspostavljen sistem evidencije šteta do 2025.
	Nivo primjene principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	Navodnjava se 6.862 ha, planirano značajno povećanje navodnjavanih površina	Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta
	Stepen izgrađenosti kapaciteta	Nizak nivo kapaciteta za ranu detekciju i gašenje požara	Visok nivo izgrađenosti kapaciteta za ranu detekciju i gašenje požara
	Stepen izgrađenosti kapaciteta	Nizak nivo kapaciteta za zaštitu od požara	Visok nivo izgrađenosti kapaciteta za zaštitu od poplava
	Uspostavljenost funkcionalnog sistema za koordinaciju ranog upozoravanja	Ne postoji sistem koordinacije	Uspostavljen sistem koordinacije ranog upozoravanja do 2025.
	Uspostavljenost funkcionalnog sistema za koordinaciju i praćenje provedbe mjera adaptacije na KP	Ne postoji sistem za koordinaciju i praćenje provedbe mjera	Uspostavljen sistem za koordinaciju i praćenje provedbe mjera do 2025.
Prioritet 4.5.: Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima	Status usvajanja unaprijeđenog zakonodavnog okvira	Postojeći zakonodavni okvir nije dovoljan za značajnije unaprjeđenje stanja	Usvojen unaprijeđen zakonodavni okvir do 2023. godine
	Postotak smanjenja potrošnje energije	TFEC u stambenim zgradama u 2020. godini iznosio je 1.035 ktoe	Smanjenje potrošnje energije u stambenim zgradama za 22% do 2030. u odnosu na 2018.
	Iznos ušteda finalne energije	Nizak nivo efikasnosti javnih zgrada, potrošnja energije u javnom sektoru i uslugama 285 ktoe u 2020. godini	Kumulativna ušteda finalne energije do 2030. godine 19,28 ktoe (ukupno obnovljeni fond zgrada je 18,4%)
	Postotak smanjenja potrošnje finalne energije u industriji	Potrošnja TFEC-a u industriji je 384 ktoe u 2020. godini	Smanjenje potrošnje finalne energije u industriji za 3,3% do 2030. u odnosu na 2020.
	Postotak smanjenja	Projicirana potrošnja	Smanjenje potrošnje

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	potrošnje primarne energije	primarne energije je 4.294 ktoe u 2020. godini	primarne energije za 11% do 2030. godine u odnosu na 2020. godinu
Prioritet 4.6.: Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)	Postotak udjela OIE-a u TFEC-u	Udio OIE-a u 2018. godini je 49,3%	Učešće OIE-a u TFEC-u je 60% do 2030. godine
	postotak udjela OIE-a u proizvodnji električne energije	Udio OIE-a u proizvodnji električne energije u 2018. godini je 39%, udio u 2019. godini je 49%	Učešće OIE-a u proizvodnji električne energije je 50% do 2030. godine
	Postotak udjela OIE-a u transportu	Udio OIE-a u 2018. je ispod 1%	Učešće OIE-a u transportu je 9% do 2030.
Prioritet 4.7.: Smanjenje svjetlosnog zagađenja	Status usvajanja zakonodavnog okvira	Nepostojanje zakonodavnog okvira o svjetlosnom zagađenju	Usvojen je zakonodavni okvir

7.2.2. Mjere

U okviru strateškog cilja Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka planirano je 7 prioriteta i 13 mjera koje su raspoređene unutar definiranih prioriteta na način da čine logičke cjeline u funkciji realizacije strateškog cilja u cjelini.

Prioritet 4.1.: Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje

Mjera 4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja s najboljim raspoloživim tehnikama

Cilj ove mjere je izrada programa finansiranja implementacije NERP-a kako bi se identificirali izvori finansiranja u skladu s dinamikom iz NERP-a i izrada referentnih dokumenata za najbolje raspoložive tehnike za sve relevantne industrijske procese. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Izrada programa finansiranja implementacije NERP-a i njegova realizacija;
- Izrada referentnih dokumenata za najbolje raspoložive tehnike za sve industrijske procese;
- Izdavanje okolišnih dozvola u skladu s najboljim raspoloživim tehnikama;
- Uvođenje elektronskog i centraliziranog izvještavanja o provedenim mjerenjima, posebno iz kontinuiranog monitoringa u realnom vremenu;
- Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za izdavanje (ministarstava) i praćenje provođenja okolišnih dozvola (inspekcijskih tijela);
- Izmjene Uredbe o naknadama za zagađivače zraka.

Mjera 4.1.2. Smanjenje zagađivanja zraka iz lokalnih izvora

Cilj ove mjere je smanjenje zagađivanja zraka iz lokalnih izvora, tj. iz kućnih ložišta, uslužnih djelatnosti i transporta uređenjem tržišta peći/kotlova i energenata, podsticanjem nabavke efikasnih i malozagađujućih peći/kotlova, širenjem daljinskih grijanja, jačanjem infrastrukture za nemotorizirani i malozagađujući saobraćaj i unaprjeđenjem legislativnog okvira s ciljem podsticanja razvoja javnog prijevoza i malozagađujućih vozila. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Zakonska zabrana maloprodaje uglja s udjelom ukupnog sumpora iznad 1%, zakonsko definiranje kvaliteta ogrijevnog drveta koje se prodaje (udio vlage) i peleta (u skladu s važećim bh. standardima) uz zabranu prodaje necertificiranih peći/kotlova;
- Izrada modela podsticanja zamjene peći/kotlova na čvrsta goriva s certificiranim uređajima za grijanje (na pelet, toplotne pumpe, kondenzacijski bojleri/kotlovi na prirodni plin, priključenje na daljinsko grijanje);
- Omogućavanje inspekcijskog pregleda kućnih ložišta i pojačan inspekcijski pregled tržišta energenata;
- Provođenje strateške procjene utjecaja na okoliš planskih dokumenata;
- Usvajanje zakona o toplinarstvu Federacije BiH (između ostalog definirati obavezu priključenja na daljinsko grijanje za nove zgrade u obuhvatu mreže, izvore i kriterije za subvencioniranje daljinskih grijanja na obnovljive izvore energije itd.);
- Izrada (i implementacija) strategije povećanja udjela daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini;
- Izgradnja infrastrukture i podsticanje nemotoriziranog prijevoza (posebno u urbanim sredinama);
- Usvajanje mehanizama i izvora finansiranja za povećanje udjela javnog prijevoza (elektrificiranog i niskoemisijskog) u ukupnim putničkim kilometrima;
- Reformiranje sistema oporezivanja putničkih automobila s ciljem destimulacije korištenja starih automobila, a podsticanja nabavke automobila s manjom emisijom (manja potrošnja, električna i hibridna, LPG, CNG);
- Redovno održavanje čistoće ulica s ciljem smanjenja podizanja prašine (posebno nakon zime);
- Izrada i implementacija koncepta pametnih gradova u većim gradovima (urbana naselja iznad 50.000 stanovnika);
- Planska nabavka električnih i/ili hibridnih vozila za institucije Federacije BiH.

Prioritet 4.2.: Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka i emisijama

Mjera 4.2.1. Unaprjeđenje sistema monitoringa kvaliteta zraka

Cilj ove mjere je pokrivanje cijele teritorije Federacije BiH mrežom mjernih stanica uz jačanje kapaciteta Hidrometeorološkog zavoda Federacije BiH (FHMZ) s aspekta upravljanja mrežom stanica i izvještavanja o izmjerenim vrijednostima kako bi se dobijeni rezultati više koristili za prostorno planiranje i izradu sanacijskih planova. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Izrada studije (plana) mreže mjernih stanica (uključujući uspostavljanje sistema procjene KZ-a, teritorijalna podjela na zone upravljanja KZ-a) i koje zagađujuće materije mjeri;
- Nabavka, instaliranje i održavanja dodatnih mjernih stanica uz osiguravanje pouzdanosti mjerenja;
- Jačanje kapaciteta FHMZ i kantonalnih (ljudskih i materijalnih).

Mjera 4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unaprjeđenja sistema informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama

Cilj ove mjere je uspostavljanje cjelovitog sistema izvještavanja o emisijama zagađujućih materija i stakleničkih plinova i kvalitetu zraka prema međunarodnim institucijama (u saradnji s državnim institucijama) i unaprjeđenje sistema informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija u realnom i integriranom vremenu. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Izrada programa informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija (usklađen način i sadržaj informiranja na cijeloj teritoriji Federacije BiH);
- Izrada i provođenje programa jačanja kapaciteta organizacija nadležnih za kvalitet zraka (nivo Federacije BiH i kantona);
- Podjela Federacije BiH na zone i aglomeracije s aspekta kvaliteta (eventualno ažuriranje na bazi mjerenja na cijeloj teritoriji Federacije BiH);
- Izrada planova sanacije kvaliteta zraka za sva područja u kojima je kvalitet zraka kategorije II ili III uz integriranje pitanja kvaliteta zraka u prostorno planiranje;
- Uspostava informacionog sistema za kvalitet zraka;
- Imenovanje referentnih laboratorija za mjerenje emisija i kvaliteta zraka;
- Unaprjeđenje izvještavanja o emisijama kroz uvođenje uniformnog elektronskog izvještavanja o mjerenju emisija i generalno podataka o emisijama uz uvođenje sankcija za nedostavljanje podataka;
- Propisivanje načina i rokova za dostavljanje podataka o emisijama za potrebe informacionog sistema;
- Jačanje kapaciteta za provjeru rezultata mjerenja emisija zagađujućih materija;
- Propisivanje načina proračuna emisija uz izradu nacionalnih emisijskih faktora;
- Donošenje kantonalnih zakona o zaštiti zraka;
- Izrada inventara zagađivanja i registara operatera (kantonalni);
- Izrada baznog disperzijskog modela za potrebe monitoringa zraka i za potrebe prostornog planiranja i njegova implementacija (nivo kantona);
- Definiranje načina izvještavanja o emisijama i kvalitetu zraka prema državnom nivou.

Prioritet 4.3.: Djelimična dekarbonizacija na putu postizanja klimatske neutralnosti

Mjera 4.3.1. Smanjenje utjecaja Federacije BiH na klimatske promjene

Cilj ove mjere je smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje ponora ugljika, što će dovesti do djelimične dekarbonizacije i dugoročno do postizanja klimatske neutralnosti. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Uspostavljanje Odbora za dekarbonizaciju;
- Izrada i usvajanje pravilnika o izradi invenatara GHG-a;
- Jačanje kapaciteta FHMZ-a za izradu inventara;
- Izrada zakona o klimi kojim bi se uveli, između ostalog, mehanizmi dekarbonizacije;
- Usvajanje uredbe o mehanizmu monitoringa i izvještavanja;
- Učešće u izradi integriranog plana za klimu i energiju (NECP) svakih pet godina;
- Izrada i sprovođenje SECAP-a za sve općine i gradove;
- Izrada akcijskog programa za postepeni prestanak korištenja uglja;

- Izrada planova za pravednu tranziciju rudarskih područja uz mehanizme i izvore finansiranja tranzicije;
- Izrada prijedloga implementacije EU ETS direktive;
- Imenovanje institucije za uspostavu sistema trgovanja emisijama;
- Jačanje kapaciteta imenovane institucije za uspostavu sistema trgovanja emisijama;
- Učešće u izradi državne strategije povećanja ponora ugljika;
- Podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva na degradiranim zemljištima.

Prioritet 4.4.: Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena

Mjera 4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene

Cilj ove mjere je izgradnja kapaciteta za prilagođavanje klimatskim promjenama kroz koordinaciju povećanja kapaciteta institucija i izgradnju strateškog i legislativnog okvira. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Unaprjeđenje znanja i izrada baza podataka prijetnji, mjera, šteta i gubitaka zbog procjene ranjivosti;
- Imenovanje tijela za uspostavu i vođenje sistema evidencije šteta;
- Jačanje kapaciteta za prognoziranje opasnih meteoroloških i hidroloških pojava i dostavljanje pravovremenih upozorenja kao podrška smanjenju opasnosti od katastrofa;
- Unaprjeđenje i koordinacija saradnje među institucijama nadležnim za procjenu, prevenciju i odgovor na katastrofe i velike nesreće povezanih s klimatskim promjenama (FHMZ, civilna zaštita itd.);
- Kvartalno vršenje procjene rizika od ekstremnih klimatskih promjena;
- Izrada i usvajanje akcijskog plana za prilagođavanje klimatskim promjenama na bazi Strategije (i ažurirati ga svakih pet godina);
- Uspostava sistema koordinacije i praćenja sprovođenja mjera prilagođavanja između nadležnih institucija i stalno jačanje njenih kapaciteta;
- Definiranje načina prikupljanja i korištenja sredstava za mjere za prilagođavanje klimatskim promjenama u skladu sa Strategijom finansiranja NAP-a koji je u fazi izrade.

Mjera 4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene

Cilj ove mjere je izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za prilagođavanje klimatskim promjenama u sektorima koji su najranjiviji na klimatske promjene. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Izrada programa jačanja infrastrukture za navodnjavanje
- Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i osnivanje savjetovališta za poljoprivrednike
- Poštivanje ekoloških principa prilikom izgradnje višenamjenskih akumulacija
- Izrada studije potreba za opremom i ljudstvom za ranu detekciju i gašenje požara
- Nabavka opreme i zapošljavanje potrebnog ljudstva za sistem za ranu detekciju i gašenje požara

- Izrada studije potrebne infrastrukture za gašenje požara (npr. akumulacije vode, požarni putevi itd.)
- Jačanje kapaciteta za zaštitu od poplava

Prioritet 4.5.: Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima

Mjera 4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energijsku efikasnost

Cilj ove mjere je kreiranje povoljnog ambijenta za energijsku efikasnost unaprjeđenjem zakonodavnog i strateškog okvira u ovoj oblasti. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Osnivanje savjetovališta za energiju;
- Uvođenje zelenih nabavki – izmjene Zakona o javnim nabavkama
- Uvođenje obligacijskih shema za snabdjevače električnom energijom, prirodnim plinom i toplotom;
- Izrada modela povećanja energijske efikasnosti javne rasvjete;
- Dopune i izmjene Zakona o energijskoj efikasnosti i usvajanje svih podzakonskih akata (ESCO, označavanje proizvoda, finansijska politika za EE – porezni krediti, fiskalna politika, određivanja praga potrošnje za velike potrošače energije i dr.);
- Usvajanje i provedba strategije energijske obnove zgrada;
- Daljnja izgradnja informacionog sistema energijske efikasnosti.

Mjera 4.5.2. Smanjenje potrošnje finalne energije

Cilj ove mjere je smanjenje potrošnje finalne energije kroz povećanje energijske efikasnosti u stambenim i nestambenim zgradama i industriji. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Provođenje *Energy Labelling* standarda za kućanske aparate;
- Izrada modela podsticanja energijske efikasnosti u stambenim zgradama;
- Uvođenje strožih zahtjeva za energijsku efikasnost novih zgrada i zgrada koje se rekonstruiraju (uključiti i potrebe za hlađenje i PTV);
- Izrada modela finansiranja obnove javnih zgrada;
- Razvoj tržišta ESCO-a;
- Implementacija obaveze provođenja energijskog audita u industrijskim postrojenjima sa značajnom potrošnjom energije uz uvođenje mehanizma sufinansiranja audita i povoljnog finansiranja mjera;
- Uspostavljanje mreže za energijsku efikasnost industrijskih poduzeća (eng. *benchmarking*) i njeno uključivanje u EU mrežu kroz državnu mrežu;
- Imenovanje energijskih menadžera u postrojenjima koja troše preko definirane količine energije.

Mjera 4.5.3. Smanjenje potrošnje primarne energije

Cilj ove mjere je smanjenje potrošnje primarne energije kroz jačanje legislativnog i strateškog okvira usmjerenog na smanjenje gubitaka u proizvodnji energije. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Uvođenje standarda *EcoDesign* za peći/kotlove;
- Uvođenje podsticaja za nabavku efikasnih uređaja za grijanje i hlađenje;
- Smanjenje gubitaka u distribuciji toplotne i električne energije;
- Uvođenje subvencija za energiju iz visokoefikasne kogeneracije.

Prioritet 4.6.: Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjereni prema građanskoj energiji)

Mjera 4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije

Cilj ove mjere je kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije unaprjeđenjem zakonodavnog i strateškog okvira u ovoj oblasti. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Redovno izrađivanje integriranog plana za klimu i energiju (u okviru državnog);
- Uvođenje shema podsticaja za korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje;
- Uvođenje sistema dokazivanja porijekla energije.

Mjera 4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu

Cilj ove mjere je povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu kroz unaprjeđenje strateškog okvira i sistema podsticaja i jačanje infrastrukture za djelimičnu dekarbonizaciju transporta. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Uvođenje shema podsticaja za projekte građanske energije i aukcije (postepeno ukidati garantirane tarife, uvesti neto mjerenje ili neto obračun, definiranje prosumera);
- Usvajanje i redovno ažuriranje kataloga okolišnih kriterija za izgradnju svih obnovljivih izvora energije (u sistemu procjene utjecaja);
- Uvođenje podsticaja za solarne elektrane i kolektore na krovovima novih zgrada;
- Izrada studije o izgradnji potrebne infrastrukture za električna i *plug-in* hibridna vozila
- Podsticanje nabavke i korištenja hibridnih, električnih i *plug-in* putničkih vozila (subvencije za nabavku, pravo ulaska u „zelena" gradska područja, jeftiniji/*free* parking itd.), javna vozila;
- Izgradnja infrastrukture za hibridna, električna i *plug-in* putnička vozila (punjači, zbrinjavanje potrošenih dijelova i sl.);
- Izgradnja biciklističkih staza i parkirališta za bicikle, izgradnja pješačkih staza.

Prioritet 4.7.: Smanjenje svjetlosnog zagađenja

Mjera 4.7.1. Usvajanje zakonodavnog okvira za reguliranje svjetlosnog zagađenja

Cilj ove mjere je usvajanje zakonodavnog okvira i izgradnja kapaciteta za reguliranje svjetlosnog zagađenja. Cilj će se postići kroz sljedeća područja djelovanja:

- Izrada i usvajanje pravilnika o svjetlosnom zagađenju u Federaciji BiH (zone rasvijetljenosti, dopuštene vrijednosti rasvjetljavanja, načini upravljanja rasvjetnim sistemima, inspekcijski nadzor itd.);
- Jačanje kapaciteta nadležnih institucija (za prostorno planiranje, inspekcije itd.)

7.3. Indikativni finansijski okvir

Nakon Upravljanja vodama i Održivog upravljanja resursima, ova tematska oblast je treća po veličini procjene. Tematska oblast Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija obuhvata 28% ili 3.3 milijarde KM od ukupnog troška Strategije koji iznosi 11.9 milijardi KM. Ova tematska oblast ima sedam prioriteta koji se sastoje od 13 mjera. U procesu izrade indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija sve mjere su dobile finansijsku procjenu. Najveći prioritet ove tematske oblasti je prioritet 4.5. (Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima) koji iznosi 62% ili oko 2 milijarde KM. Slijede ga prioriteti 4.4. (Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena) sa 18% ili 597 miliona KM i 4.1. (Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje) sa 10% ili 324 miliona KM. Ukupna finansijska procjena za četiri proestala prioriteta je oko 11% ili 355 miliona KM.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

8. HEMIJSKA SIGURNOST I BUKA

8.1. Analiza situacije

Kako bi se zaštitilo zdravlje ljudi i okoliš, potrebno je omogućiti sigurnu upotrebu hemikalija i smanjiti nivo emitirane buke. Upravo zbog toga, ovo poglavlje analizira **polazno stanje** i **ključne izazove** s ciljem adekvatnog određivanja narednih ciljeva, prioriteta i mjera u oblasti hemijske sigurnosti i buke.

Hemikalije, koje mogu biti prirodnog ili vještačkog porijekla (proizvedene), su pored industrijske djelatnosti dio svakodnevnog života zbog njihovog općeg prisustva i stalnog izlaganja njihovom djelovanju. Ljudi su svakodnevno izloženi raznim opasnim hemikalijama koje koriste u domaćinstvu, a kojima mogu biti izložene ranjive grupe društva, kao što su djeca i trudnice. Različite grupe stanovništva (žene, muškarci ili siromašni) su na različit način izložene hemikalijama, zbog podjele rada, društvenih normi i mjesta na kojem žive. Također, postoje razlike u osjetljivosti na štetnost hemikalija između, na primjer, žena, muškaraca i djece. Stoga se i utjecaj upotrebe hemikalija razlikuje između ovih grupa. Poboljšanje životnog standarda marginalizovane populacije, rješavanje problema siromaštva i isticanjem grupa u nepovoljnom položaju su ključne mjere koje mogu pomoći u smanjenju njihove izloženosti štetnim hemikalijama pa i buci (Strambo *et al.*, 2021).

Neke hemikalije, kao što su postojane organske zagađujuće materije (eng. *Persistent Organic Pollutants* – POPs) i žive se zadržavaju dugo u okolišu, te imaju dugoročne negativne utjecaje na okoliš i zdravlje ljudi. Hemijska sigurnost podrazumijeva poduzimanje svih aktivnosti koje uključuju hemikalije na način da se osigura zdravlje ljudi i sačuva okoliš, te su potrebna posebna institucionalna rješenja i zakonski propisi u oblasti hemijske sigurnosti. Hemijska sigurnost podrazumijeva da je svaka hemikalija u upotrebi sigurna za ljudsko zdravlje i okoliš, što nameće potrebu za definiranjem posebnih institucionalnih rješenja i zakonodavstva u području hemijske sigurnosti.

Upravljanje hemikalijama u BiH je u nadležnosti entiteta i Brčko distrikta BiH, osim u oblasti izvještavanja prema EU institucijama (u skladu s obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju), sekretarijatima potpisanih konvencija i carinske politike, uključujući kontrolu i sprječavanje ulaska zabranjenih dobara i supstanci na teritoriju BiH. Nadležnosti u Federaciji BIH podijeljene su prema oblastima okoliša i zdravstva, kako je opisano u nastavku teksta.

BiH je ratificirala sljedeće konvencije u oblasti hemijske sigurnosti:

- Bečka konvencija, Montrealski protokol, s pripadajućim amandmanima (Kopenhaški, Montrealski, Pekinški i Kigali) o zaštiti ozonskog omotača;
- Štokholmska konvencija o postojanim organskim zagađujućim materijama;
- Roterdamska konvencija o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini.

Federalno ministarstvo okoliša i turizma nadležno je za kontrolu i praćenje potrošnje supstanci koje oštećuju ozonski omotač, a prikupljene podatke dostavlja Ozonskoj jedinici BiH koja funkcionira u sklopu MVTEO-a. Svi uvoznici/izvoznici SOOO-a dužni su nadležnim vlastima podnijeti godišnje

izvještaje o uvozu/ponovnom izvozu, distribuciji/prodaji na tržištu Republike Srpske i količinama SOOO-a i zamjenskim supstancama na zalihama na dan 31. decembra prethodne godine. Izvještaji se dostavljaju najkasnije do 31. januara sljedeće godine, u formatima propisanim Odlukom Vijeća ministara BiH.

Odlukom o zabrani, odnosno ograničenju uvoza, proizvodnje, prometa i upotrebe određenih opasnih industrijskih hemikalija u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", br. 52/16, 47/19) obavezuje se Federalno ministarstvo zdravstva da sarađuje s Upravom BiH za zaštitu zdravlja bilja kao imenovanim državnim tijelom na nivou BiH za koordinaciju implementacije Roterdamske konvencije, a u skladu s odredbama Roterdamske konvencije, i to u dijelu postupanja i izvještavanja o budućem uvozu hemikalija iz tačke I ove odluke. Ova obaveza je potvrđena i članom 39. Zakona o hemikalijama ("Sl. novine Federacije BIH", br. 77/20).

U oktobru 2020. godine usvojen je Zakon o hemikalijama ("Sl. novine Federacije BIH", broj 77/20) kojim se, između ostalog, Federacija BiH usklađuje s propisima EU kojima se regulira oblast hemikalija (Uredba o o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (**REACH) Uredba** (Uredba (EU) 1907/2006), **Uredba o o klasifikaciji, obilježavanju i pakovanju supstanci i mješavina (CLP) Uredba** (Uredba (EU) br. 1272/2008), **Uredba o živi** (Uredba (EU) br. 2017/852), **Uredbe o deterdžentima** (Uredba (EU) br. 648/2004), **Uredbe o izvozu i uvozu opasnih hemikalija** (Uredba (EU) br. 649/2012) **i Uredbe o POPs hemikalijama** (Uredba (EU) br. 2019/1021), **Uredbe o primjeni principa dobre laboratorijske prakse** (Direktiva 2004/10/EZ), **Štokholmske i Roterdamske konvencije.** Nadležni organ u pogledu ovog zakona je Federalno ministarstvo zdravstva. U okviru ovog ministarstva formiran je Sektor za farmaciju i hemikalije/kemikalije, u kojem je na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidima uposlena jedna osoba, što je nedovoljno za provođenje svih zahtjeva koji proizilaze iz postojeće zakonske legislative i one koja se treba izraditi do 2022. godine. FMZ nema kapaciteta za izradu i implementaciju zakonskih propisa koji proizilaze iz postojećeg Zakona o hemikalijama, što je prepoznato kao jedan od ključnih izazova. Nadzor nad njegovom primjenom i primjenom propisa donesenih na osnovu ovog zakona obavlja Federalna uprava za inspekcijske poslove putem federalnih sanitarnih inspektora za nadzor nad otrovima. Kada je u pitanju provođenje konvencija koje tretiraju zaštitu radnika od štetnog djelovanja hemikalija, nadležno je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (MVTEO BiH, 2015). Pored kapaciteta, u svim spomenutim institucijama nedostaju i potrebna znanja i kompetencije. Osim toga, nedostaje saradnje i sinergijskog pristupa nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva. Za unaprijeđenje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te EU acquis iz oblasti hemijske bezbjednosti evidentan je nedostatak tehničkih i ljudskih kapaciteta za potpunu implementaciju zakonskih propisa u oblasti upravljanja hemikalijama što je i potvrđeno najnovijom procjenom nacionalnog kapaciteta i spremnosti za implementaciju i primjenu REACH, CLP, BPR, POPs i ePIC u BiH urađenu za potrebe Evropske agencije za hemikalije (ECHA) (European Chemicals Agency, 2022).

Nisu doneseni podzakonski akti predviđeni Zakonom o hemikalijama, te je transpozicija spomenutog EU zakonodavstva i konvencija na niskom nivou, što je prepoznato kao najveći izazov institucija Federacije BiH u ovoj oblasti. U skladu s EU zahtjevima (Uredba (EU) 1272/2008), formiran je Centar za kontrolu trovanja kao javnozdravstvena informativna služba u sklopu Zavoda za medicinu rada Kantona Sarajevo, a čija je osnovna uloga pružanje stručne pomoći u liječenju i prevenciji akutnog i

hroničnog trovanja, putem 24-satne telefonske informativne službe. Nije poznat način imenovanja Centra, nadležnosti, niti način saradnje s nadležnim organima za upravljanje hemikalijama u čijoj je nadležnosti i implementacija spomenute regulative. Potrebno je naglasiti da je ovaj centar osnovan prije stupanja na snagu Zakona o hemikalijama, kojim se predviđa njegovo postojanje. Do danas nije izvršeno zvanično imenovanje centara za kontrolu trovanja u Federaciji BIH.

S obzirom na nedostatak podzakonskih akata u oblasti upravljanja hemikalijama, nije uspostavljen sistem registracije hemikalija, uvoznika hemikalija, što privrednike dovodi u neravnopravan položaj u odnosu na privrednike iz Republike Srpske, u kojoj je upravljanje hemikalijama i biocidima već duže vremena dobro regulirano. Ne postoji ustanovljen inspekcijski nadzor u oblasti upravljanja hemikalijama, te se stoga i ne raspolaže podacima o broju prekršajnih naloga u oblasti upravljanja hemikalijama u Federaciji BiH. Nije propisan plan i program obuke savjetnika za hemikalije, niti uslovi za njihovo imenovanje i rad. Nije uspostavljen *help-desk* za pomoć privrednicima prilikom prijave hemikalija, što je zahtjevano REACH uredbom. Po uspostavljanju podzakonskih akata potrebnih za implementaciju Zakona o hemikalijama, bit će potrebno uspostaviti i informacijski sistem koji će omogućiti upravljanje inventarom hemikalija i spiskom biocida. Informacijski sistem bi trebao biti takav da se osigura i razmjena podataka, te uspostavljanje Integralnog inventara hemikalija i biocida na nivou BiH.

Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju **SEVESO III direktive** (Direktiva 2012/18/EU) u Zakonu o zaštiti okoliša ("Sl. novine Federacije BiH", broj 15/21), čime je direktiva u dobroj mjeri transponirana. Međutim, potrebno je donijeti i propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera. Ne postoji registar nesreća većih razmjera zahtjevan SEVESO III direktivom.

Nema zakonskog osnova za transpoziciju **Uredbe o prometu i upotrebi biocidnih proizvoda.** Nema zakonodavnog okvira koji regulira upravljanja živom i proizvodima od žive. **Transpozicija uredbe o živi** (Uredba (EU) 2017/852) nije počela. Minamatska konvencija nije ratificirana, te nije stvoren pravni osnov za njenu implementaciju na entitetskom nivou.

Postoji regulativa za zbrinjavanje azbestnog otpada. Međutim, nedostaje legislativa koja bi zabranila uvoz i korištenje proizvoda koji sadržavaju azbest, kao i drugih opasnih materija kako je preporučeno prilogom 17 REACH direktive. Kada je u pitanju azbest, legislativa će se odraziti i na onu koja propisuje sastav građevinskih proizvoda, a čije je provođenje u nadležnosti Federalnog ministarstva prostornog uređenja. Nedostaje zakonodavni okvir koji tretira problematiku emisije azbesta u zrak i vodu industrija za proizvodnju azbestnog cementa i azbestnog papira, te je stoga nizak nivo transpozicije Direktive o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša azbestom (Direktiva 87/217/EEZ 1987). Zbrinjavanje građevinskog otpada već je regulirano Pravilnikom o građevinskom otpadu ("Sl. novine Federacije BiH", broj 93/19).

Ne postoji uspostavljen registar servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme (klimatizacija, grijanje, hlađenje). Ne postoji uspostavljen plan obuke servisera, kako je to zahtijevano spomenutim EU uredbama. Nisu propisani kriteriji za osnivanje edukacijskog centra koji će izvoditi obuke servisera. Nisu imenovani edukacijski centri. Sve navedeno regulira se postojećim Nacrtom zakona o zaštiti zraka (Federalno ministarstvo okoliša i turizma, 2019), koji stvara zakonski osnov za transponiranje Uredbe o tvarima koje oštećuju ozonski omotač (Uredba (EU) 1005/2009) i

Uredbe o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima (Uredba (EZ) 517/14), te time i zahtjeva Montrealskog protokola i Kigali amandmana. Nacrt zakona je trenutno u postupku usvajanja.

Otežano upravljanje zalihama hemikalija, odnosno otpadom nastalog tokom životnog ciklusa hemikalija je također identificiran izazov, međutim, u direktnoj je vezi s tematskom oblašću upravljanja otpadom, te će biti obrađeno u dijelu Strategije i Akcijskog plana za otpad.

U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) se ne prati učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima. Međutim, od 2019. godine ZZJZ raspolaže detaljnim podacima o trovanjima, razvrstanim prema spolu i starosnoj grupi, ali se ovi podaci ne objavljuju. Podaci su grupirani po navedenim šiframa: Trovanje drogama i biološkim supstancama (T36–T50), Toksični efekti supstanci koje uglavnom ne služe u medicinske svrhe (T51–T65), Drugi i neoznačeni efekti vanjskih uzroka (T33–T35, T66–T73, T75–T78). Iako postoji sistem prikupljanja i obrade podataka, iz Federalnog zavoda za javno zdravstvo ukazano je na upitan postupak upisa podataka, odnosno da li su svi javni i privatni domovi zdravlja revnosni u prijavi trovanja. Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH raspolaže i podacima mortalitetne statistike, po navedenim šiframa, ali se ti podaci preuzimaju od Federalnog zavoda za statistiku. Kampanje o obavještavanju javnosti putem medija o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite zdravlja ljudi i okoliša, su rijetke i provode se samo u sklopu pojedinačnih projekata, a ne u sklopu redovnog rada institucija. Fond za zaštitu okoliša Federacije BIH redovno raspisuje javne pozive na temu implementacije mjera iz Strategije zaštite okoliša. Kako hemijska sigurnost do sada nije bila zastupljena tematika u okviru Strategije zaštite okoliša, tako ova tema nije bila zastupljena u spomenutim javnim pozivima. Potrebno je predvidjeti način finansiranja ovakvih poziva, s obzirom na to da nisu predviđene naknade kojima bi se osigurale finansijske pretpostavke. Nisu zabilježene aktivnosti NVO-a i udruženja potrošača usmjerene na podizanje javne svijesti o hemikalijama. Ne postoji zvaničan sistem izvještavanja i koordinacije između inspekcijskih službi entiteta i Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti.

Buka u okolišu

Buka je dio svakodnevnog života stanovnika i radnika različitog spektra djelatnosti, te predstavlja neizbježnu posljedicu modernog društva, gustine razvoja, intenziteta aktivnosti. Prema izvještaju Svjetske zdravstvene organizacije iz 2011. godine, buka koju proizvode prijevozna sredstva se smatra drugim najznačajnim uzročnikom zdravstvenih problema povezanih s okolišem, odmah nakon zagađenja zraka. Osim što remeti san, stalna izloženost buci može uzrokovati kardiovaskularne bolesti, štetiti psihofizičkim funkcijama ljudskog organizma i dovesti do promjene u društvenom ponašanju (World Health Organization, 2011).

Buka iz okoliša, prema članu 3. Direktive o buci u okolišu (Direktiva 2002/49/EZ), znači neželjen ili po ljudsko zdravlje i okoliš štetan zvuk u vanjskom prostoru izazvan ljudskom aktivnošću, uključujući buku koju emitiraju prijevozna sredstva, cestovni saobraćaj, željeznički saobraćaj, zračni saobraćaj, te buka iz područja s industrijskim djelatnostima. Prema članu 2, ista direktiva ne pokriva buku koju izaziva sama izložena osoba, buku od svakodnevnih kućanskih aktivnosti, buku iz stambenih prostora, buku na radnome mjestu, buku unutar prijevoznih sredstava ili buku od vojnih aktivnosti u vojnim područjima. Isti koncept će se primijeniti prilikom situacijske i strateške analize buke u okviru ove tematske cjeline.

Oblast upravljanja bukom je u evropskim zemljama podijeljena između institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravlja, a posljedično su, kroz provođenje akcijskih planova, involvirane i institucije koje upravljaju transportom i prostorom. Stoga transpozicija direktive i implementacija zahtijeva sinergijski pristup različitih sektora.

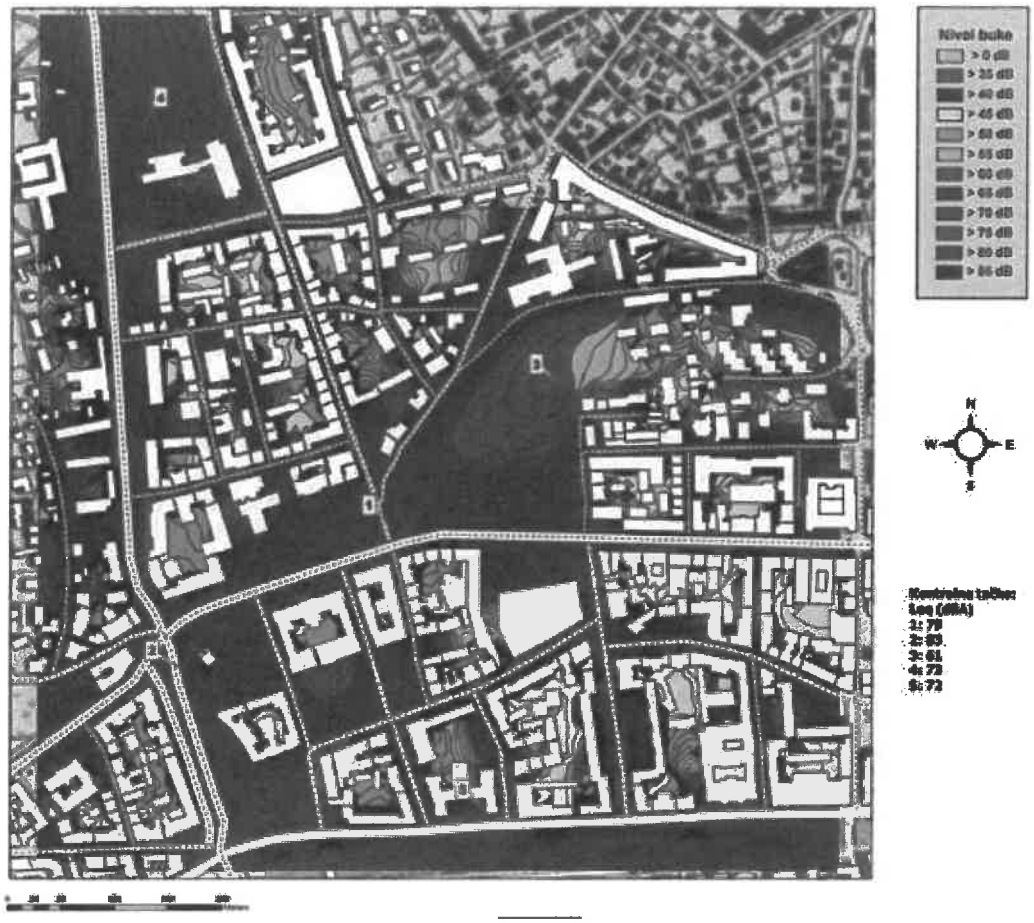
Postoji samo jedan propis koji regulira buku u okolišu na nivou Federacije BiH. To je Zakon o zaštiti od buke ("Sl. novine Federacije BiH", broj 110/12). Zakon ne slijedi strukturu **Direktive o buci u okolišu** (Direktiva 2002/49/EZ) i ne daje dobar pravni okvir za njeno transponiranje u pravni sistem Federacije BiH. Zakonom su propisani dozvoljeni nivoi buke od vanjskih izvora, a u prostorijama prema namjeni, dozvoljeni nivo vanjske buke za planiranje novih objekata ili izvora buke i buka u radnim prostorima od vanjskih izvora. Također, zakon propisuje ovlaštenje i metodu za mjerenje i vrednovanje buke na otvorenom i u zatvorenom prostoru. Zakon predviđa da buka treba biti dio Studija utjecaja na okoliš u slučaju postrojenja koja mogu proizvesti određeni nivo buke. Zakon nije postavio obavezu razvoja i usvajanja Planova prevencije buke, iako to Direktiva zahtijeva. Dodatno, zakon ne osigurava učešće javnosti u razvoju instrumenata za smanjenje i prevenciju buke (MVTEO BiH, 2017). Zakon o zaštiti od buke je usvojen i na kantonalnom nivou u Kantonu Sarajevo, Tuzlanskom kantonu, Zeničko-dobojskom kantonu, Srednjobosanskom kantonu, Bosansko-podrinjskom kantonu, Unsko-sanskom kantonu i Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Zakonom je predviđeno da Federacija BiH, kantonalni, gradski i općinski organi uprave nadležni za poslove prostornog planiranja u okviru svoje nadležnosti osiguraju izradu karata buke za predviđanje, bilježenje i praćenje nivoa buke. Karta buke treba biti grafički prikaz postojećih i planiranih nivoa buke i sastavni je dio planova prostornog uređenja. Pregledom prostornih planova Federacije i kantona, nije ustanovljeno prisustvo izrađenih karata buke.

Zakon nije postavio obavezu razvoja i usvajanja akcijskih planova prevencije buke, iako to Direktiva zahtijeva. Osim toga, zakonom se ne tretira potreba izrade strateških karata buke i akcijskih planova kojima će se na duži period predvidjeti aktivnosti preveniranja/ukidanja izvora buke. Ne postoje propisi o nivou buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom.

Tokom 2016. godine u Kantonu Sarajevo usvojen je novi Zakon o zaštiti od buke Kantona Sarajevo ("Sl. novine Federacije BiH", broj 23/16), koji je usklađen i sa zahtjevima evropske pravne regulative. Zakon precizira najviše dozvoljene nivoe buke i njeno mjerenje, utvrđuje mjere zaštite od buke i vrijeme njihovog provođenja, te obaveznu izradu karata buke. S tim u vezi, utvrđena je nadležnost svih nivoa vlasti od federalnih do općinskih organa uprave. Novim zakonom se preciznije definiraju uvjeti i mjere zaštite od buke koje treba zadovoljiti prilikom otpočinjanja pojedinih djelatnosti, te, za razliku od federalnog propisa, konkretizira način izrade karata buke, uvodi indikatore i strateške karte buke kao i akcijske planove, kako je to propisano Direktivom koja zahtijeva proces pridruživanja Evropskoj uniji.

Karta buke je izrađena u Kantonu Sarajevo 2009. godine (slika ***11***), te je o mjerenjima izrađen izvještaj s preporukama poboljšanja. Međutim, zbog činjenice da prostorni planovi ne sadrže segment zaštite od buke, nije bilo moguće pravovremeno i adekvatno planiranje zaštite, odnosno zoniranje u skladu sa zaštitom od buke. Prema Direktivi 2002/49/EZ, karte buke trebaju se izraditi za sva naseljena područja veća od 100.000 stanovnika. Prema spomenutom kriteriju, karte buke i akcijski planovi zaštite od buke trebale bi se izraditi za gradove Sarajevo, Mostar, Zenicu i Tuzlu.

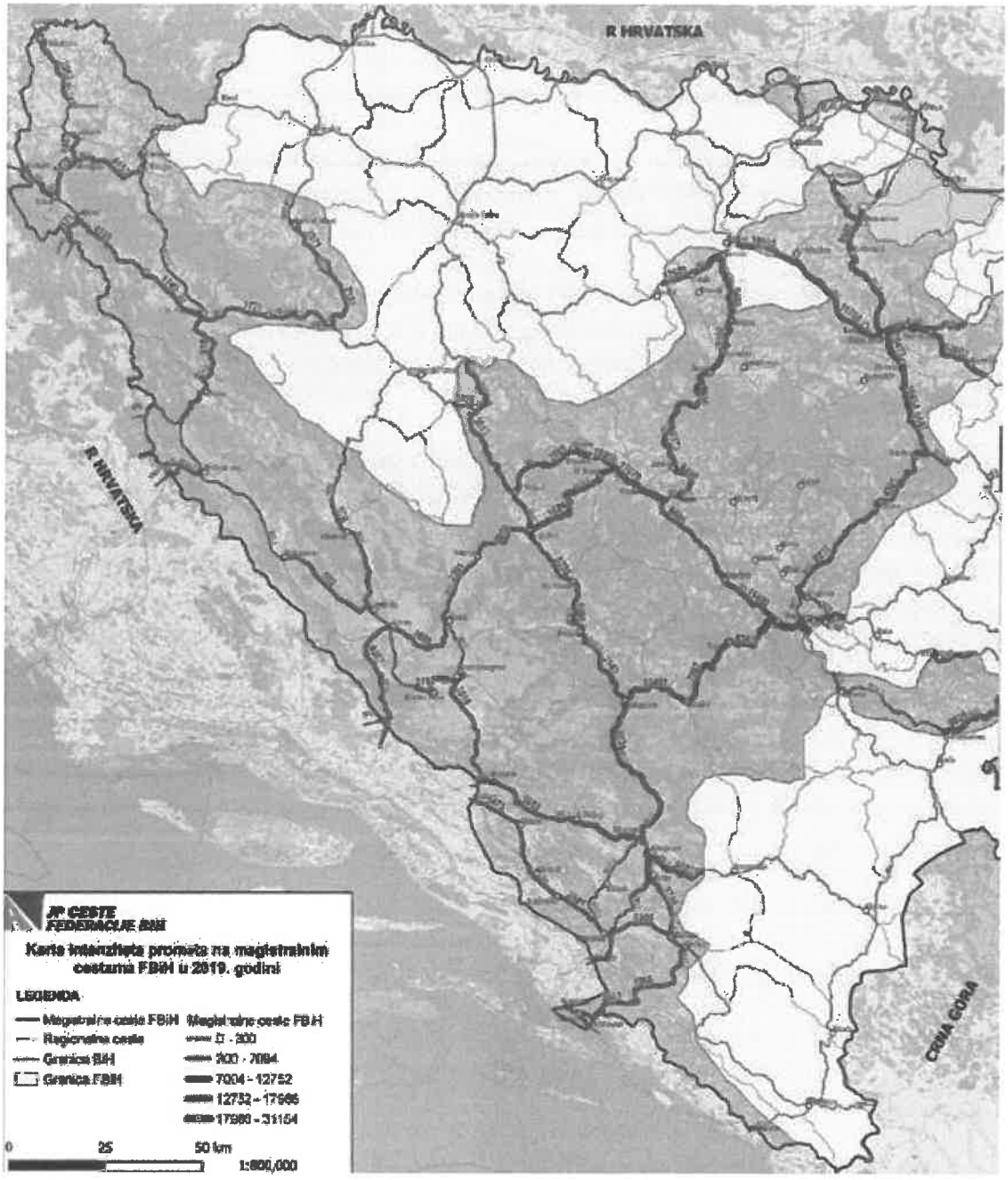
Slika 11: *Karta buke za Kanton Sarajevo (2009)*
Izvor: (Zvanična internet-stranica Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Karta buke, 2009)

Osim toga, karte buke se po Direktivi izrađuju i za željezničke pruge s preko 30.000 prolaza vozova godišnje, ceste s više od 3 miliona prijelaza godišnje, te aerodroma s više od 50 000 operacija (slijetanja i uzlijetanja). U 2019. godini na četiri međunarodna aerodroma u BiH ukupno je ostvareno 20.900 operacija, što je značajno ispod zahtjeva izrade strateške karte buke i akcijskog plana zaštite od buke.

Autocestama i brzim cestama u Federaciji BiH upravlja Javno poduzeće „Autoceste Federacije BiH", čija je obaveza također prikupljanje i objavljivanje podataka o saobraćaju, po dionicama. Nažalost, Javno poduzeće „Autoceste Federacije BiH" ne objavljuje podatke o saobraćaju po dionicama, ali po dostupnim podacima iz urađenih studija, vrijednosti PGDS-a su preko 10 hiljada vozila na svim dionicama autoceste A1 između Lašve i Sarajeva (uključujući sarajevsku zaobilaznicu). Na osnovu okolišne dozvole za projekat „Autocesta" u koridoru Vc dionica: LOT 2 – dionica Doboj Jug (Karuše) – Sarajevo (jug) – Tarčin, Javno poduzeće „Autoceste Federacije BiH" je, 2012. godine, naručilo izradu dokumenta pod nazivom „Utvrđivanje nivoa buke, izrade karata buke i akcijskog plana ublažavanja posljedica od buke nastale saobraćajem motornih vozila na Autocesti A1 – dionica Jošanica-Kakanj". Izvršena su mjerenja buke, modeliranje buke, izrada karata buke i akcijskog plana za dionice autoceste u Federaciji BiH, uvažavajući ne samo tada važeću lokalnu legislativu, već i odredbe

izvorne Direktive 2002/49/EZ (Direktiva 2002/49/EZ). Isto poduzeće je 2014. godine naručilo izradu dokumenta s istim nazivom i sadržajem za dionicu autoceste Bilješevo – Kakanj. Projekti zaštite od buke su sastavni dio glavnih projekata autocesta i brzih cesta u Federaciji BiH, a akustične barijere izgrađene su duž autoceste A1, a najviše na tzv. „sarajevskoj obilaznici". Akustične barijere su izgrađene i duž pojedinih gradskih saobraćajnica u Kantonu Sarajevo (na pr. duž tzv. „A" transverzale). Magistralnim cestama u Federaciji BiH upravlja Javno poduzeće „Ceste Federacije BiH", čija je obaveza, između ostalog, prikupljanje i objavljivanje podataka o saobraćaju po dionicama.

Prema publikaciji Javnog poduzeća „Ceste Federacije BIH" (JP Ceste Federacije BIH, 2021), od ukupno 101 brojačkog lokaliteta na magistralnim cestama Federacije BiH u 2019. godini, na 49,51% lokaliteta prosječni godišnji dnevni saobraćaj (PGDS) manji je od 6.000 voz/dan, na 37,62% lokaliteta PGDS se nalazi u granicama između 6.000 i 15.000 voz/dan i 12,87% preko 15.000 voz/dan. Kada su u pitanju autoceste u Federaciji BiH, za sve su već izrađene karte buke, u okviru projektne dokumentacije. Ipak, prilikom izrade strateške karte buke za BiH i ove podatke je potrebno i revidirati uzevši u obzir postojeće stanje o broju vozila u saobraćaju i ostalim kategorijama koje ulaze u proračun opterećenja bukom. Pregledom saobraćaja na posmatranim dionicama, izdvojene su dionice cesta s PGDS-om višim od 10.000 vozila dnevno, a to su: M 1.8 (Srebrenik – Šićki Brod), M 4 (Teslić (Barići) – Karuše; Doboj – Donja Orahovica; Donja Orahovica – Šićki Brod; Šićki Brod 1 – Simin Han 1; Simin Han 1 – Šićki Brod 1 (V); Simin Han 1 – Donje Caparde), M 5 Granica BiH/HR (Izačić) – Bihać ; Turbe – Nević Polje; Azize Šaćirbegović – Korija; Nević Polje – Kaonik; Gromiljak – Blažuj), M 6.1 (Gnojnice – Nevesinje), M 16.4 (Bugojno – Nević Polje), M 17 (Ozimica – Nemila; Stup 3 – Blažuj; Blažuj – Tarčin, Konjic – Jablanica 1; Potoci – Mostar (centar), Gnojnice – Buna), M 18 (Stup 1 – Trnovo 1, Semizovac – Sarajevo (Malta), Šićki Brod 3 – Živinice 1, Živinice 1 – Vitalj). Na slici **12** predstavljena je karta saobraćaja magistralnim cestama Federacije BiH. Sve dionice s preko 8,220 vozila dnevno (3 miliona godišnje) potrebno je razmatrati prilikom izrade karte buke za magistralne ceste u Federaciji BiH.

Slika 12: *Karta intenziteta saobraćaja na magistralnim cestama Federacije BiH za 2019. godinu*
Izvor: (JP „Ceste Federacije BiH", Brojanje saobraćaja na magistralnim cestama Federacije BiH u 2019. godini, 2021. godini)

Željeznicama u Federaciji BiH upravlja Javno poduzeće „Željeznice Federacije BiH", čija je obaveza, između ostalog, prikupljanje i objavljivanje podataka o godišnjem saobraćaju vozova. Po dostupnim podacima iz nedavno urađenih studija, dnevni broj prolazaka vozova po dionicama željezničkih pruga u Federaciji BiH iznosi, u prosjeku, oko 5.000, a ni na jednoj dionici ne dostiže tri miliona prolazaka godišnje.

Zemlje Evrope strateške karte buke izrađuju svakih pet godina, te bi sljedeći krug izrade mapa buke bio 2027. godina, odnosno 2032. Akcijski planovi zaštite od buke izrađuju se dvije godine poslije

izrade karata buke. Za potrebe usklađivanja s aktivnostima koje provode EU zemlje u oblasti buke, u okviru ESAP 2030+ planskog perioda, Federacija BiH bi do 2027. godine trebala uskladiti zakonodavstvo i ojačati kapacitete u pravcu strateškog planiranja buke u okolišu.

Trenutno, niti jednim aktom nisu imenovana tijela odgovorna za provedbu Direktive, uključujući tijela nadležna za izradu i, prema potrebi, odobravanje karata buke i akcijskih planova u Federaciji BiH, kako je to zahtijevano članom 4. Direktive 2002/49/EZ (Direktiva 2002/49/EZ).

U BiH postoje firme opremljene opremom i znanjem za provođenje takve vrste posla, međutim, ne postoje zakonodavne niti institucionalne pretpostavke. Prema postojećem Zakonu o zaštiti od buke ("Sl. novine Federacije BiH", broj 110/12), nadležnosti nisu jasno precizirane, kao ni podzakonskim aktima.

Ne postoji sistematski monitoring buke u cilju ažuriranja strateških karata i akcijskih planova buke. Federacija BiH ne raspolaže informacijama o izloženosti buci prema razredima buke, po dobnim grupama i rodnoj pripadnosti. Ne postoji sistem informiranja javnosti o utjecaju i stepenu izloženosti građana buci u okolišu na područjima s povećanim nivoima buke. Ne postoje mehanizmi za obavještavanje javnosti o nivoima i štetnostima buke u okolišu, izuzev dokumentacije vezane za izdavanja okolišnih dozvola privrednim subjektima i studija utjecaja koje se u postupku izdavanja. Nedostaju softverska rješenja koja će omogućiti izradu strateških karata buke i njihovu jednostavnu prezentaciju javnosti.

Kako do sada nisu izrađene strateške karte buke, tako javnost nije imala ni priliku učestvovati u tom procesu. Prema Direktivi 2002/49/EZ, Strateške karte buke mogu se predstaviti javnosti kao: grafički prikazi, brojčani podaci u tabelama, brojčani podaci u elektronskom obliku.

Ne postoje propisi o nivou buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom koje je potrebno izaditi na osnovu (Direktiva 2000/14/EZ)o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na emisiju buke u okoliš uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom.

Trenutno postoje veoma skromna iskustva u upravljanju bukom, te su tako ljudski i tehnički kapaciteti institucija na veoma niskom nivou za provođenje zahtjeva EU zakonodavstva kada je u pitanju buka i zaštita od buke.

Institucije Federacije BiH nemaju nadležnosti u transpoziciji/primjeni i sprovođenju direktiva iz oblasti transporta, kao što su direktive kojima se reguliraju nivoi buke za motorna vozila (buka iz drumskog saobraćaja), avione (buka iz zračnog saobraćaja) i vozove (buka iz željezničkog saobraćaja), a koje su djelimično transponirane u zakonodavstvo BiH.

8.2. Strateški cilj 5.

Strateški cilj 5: Očuvati ljudsko zdravlje, poboljšati dobrobit i kvalitet života za sve

Strateški cilj 5 obuhvata popis i sigurno korištenje hemikalija, uključujući hemikalije za zaštitu bilja, standarde ambijentalne buke i izlaganje ljudi i životinja buci u urbanim i ruralnim sredinama.

Tabela 20: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 5*

Strateški cilj 5	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Očuvati ljudsko zdravlje, poboljšati dobrobit i kvalitet života za sve	**Nivo učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	ND	ND
	Postotak stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama	ND	ND

8.2.1. Prioriteti za strateški cilj 5.

Prioritet 5.1.: Unaprijeđena regulativa u oblasti hemijske sigurnosti, čime se postiže usklađivanje legislative BiH sa zahtjevima međunarodnih ugovora Minamata konvencija, Štokholmska konvencija, Montrealski sporazum s Kigali amandmanom, pravne stečevine EU kojim se osigurava provođenje navedenih konvencija.

Prioritet 5.2.: Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti, na način da se implementiraju svi propisani zahtjevi postojećeg Zakona o hemikalijama Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH", „Sl. novine Federacije BiH", broj 77/20), Zakona o biocidima koji se tek treba izraditi, legislative kojom se implementira SEVESO III direktiva (Zakon o zaštiti okoliša, „Sl. novine", broj 18/2021 i podzakonskih akata vezanih za prevenciju nesreća većih razmjera uzrokovanih upravljanjem opasnim materijama), kao i podzakonskih akata Zakona o zaštiti zraka (u formi nacrta, u postupku usvajanja Vlade Federacije BiH, 2021) u vezi s upravljanjem supstancama koje oštećuju ozonski omotač.

Prioritet 5.3.: Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti, koji se postiže jačanjem ljudskih i tehničkih kapaciteta institucija, unaprijeđenom koordinacijom, saradnjom i sinergijskim pristupom nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva. Institucionalnim jačanjem osigurava se i veći stepen transpozicije pravne stečevine EU, međunarodnih ugovora i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti i upravljanja hemikalijama. Rad institucija je potrebno unaprijediti i u pogledu adekvatnog praćenja broja oboljelih ili smrtno stradalih osoba zbog nenamjernog trovanja, razvrstano po spolu i starosti, kako bi se ubuduće mogle planirati konkretne akcije prevencije.

Prioritet 5.4.: Unaprijeđena znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama, što se postiže kontinuiranim izvještavanjem i edukativnim aktivnostima usmjerenima ka unaprjeđenju znanja stanovništva o rizicima koji proiziaze iz neadekvatnog korištenja hemikalija.

Prioritet 5.5.: Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojima se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BiH. Postizanje ovog prioriteta planirano je kroz ažuriranje postojeće, te izradu i usvajanje nove legislative kojom će se omogućiti strateško planiranje upravljanja bukom u okolišu i izradu akcijskog plana zaštite od buke. Pored toga, buka uzrokovana opremom koja se koristi na otvorenom je također dio pravne stečevine EU koju je potrebno transponirati u zakonodavstvo Federacije BiH i započeti s implementacijom.

Prioritet 5.6.: Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša, što je planirano kroz izradu strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke za naseljena mjesta, cestovne i željezničke saobraćajnice, industrijske izvore, a sve prema metodologiji Direktive 2002/49/EZ. Kao najvažniji dio strateškog mapiranja buke, planirano je izdvojiti područja sa stanovništvom naročito izožena buci, razvrstana po spolu i starosnim grupama, što će biti podloga za izradu akcijskog plana zaštite od buke.

Prioritet 5.7. Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu koji se postiže jačanjem kapaciteta nadležnih institucija, kao i kompetencija i znanja u oblasti buke u okolišu, u cilju implementacije propisa u oblasti upravljanja bukom. Pored ljudskih, potrebno je ojačati i tehničke kapacitete kako bi se podaci o buci u okolišu jednostavno prezentirali javnosti, ali i iskoristili prilikom izvještavanja prema EU institucijama po potrebi.

Prioritet 5.8.: Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu, što se postiže kontinuiranim izvještavanjem i edukativnim aktivnostima usmjerenima ka unaprjeđenju znanja stanovništva o rizicima izloženosti buci. Podizanje javne svijesti čini najvažniju komponentu planiranih aktivnosti, s obzirom na izuzetno nizak nivo znanja stanovništva o negativnim utjecajima buke po zdravlje.

Tabela 21: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 5.1.: Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti	Nivo transpozicije pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti (Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH), Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba), Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima, Uredbe (EU) br. 649/2012, o izvozu i uvozu opasnih hemikalija, Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama, Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse,	Nizak nivo transpozicije pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti (Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH), Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba), Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima, Uredbe (EU) br. 649/2012, o izvozu i uvozu opasnih hemikalija, Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama, Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	Roterdamske i Štokholmske konvencije		laboratorijske prakse, Roterdamske i Štokholmske konvencije (2024.)
	Nivo transpozicije SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH	Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju SEVESO III direktive u Zakonu o zaštiti okoliša, međutim, potrebno je donijeti i propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera. Postojeći Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije izrađen je 2005. i potrebno ga je ažurirati s novim zahtjevima.	Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH (2028.)
	Nivo transpozicije Uredbe (EU) br. 528/2012 o upravljanju biocidima	Nije usvojen zakon o biocidima	Uspostavljen je zakonodavni okvir upravljanja biocidima i djelimična transpozicija Uredbe (EU) br. 528/2012 (2025.)
	Nivo usklađenosti zakonodavnog okvira sa zahtjevima Minamata konvencije i nivo transpozicije Uredbe (EU) 2017/852 o živi	Nema zakonodavnog okvira upravljanja živom i proizvodima od žive. Traspozicija Uredbe (EU) 2017/852 o živi nije počela. Minamata konvencija nije ratificirana, te nema pravnog osnova za njenu implementaciju na entitetskom nivou.	Uspostavljen je zakonodavni okvir upravljanja živom i proizvodima od žive i djelimična transpozicija Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije do 2024. godine
	Nivo transpozicije EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom	Nedostatak zakonodavnog okvira koji tretira problematiku emisije azbesta u zrak i vodu industrija za proizvodnju azbestnog cementa i azbestnog papira, te je stoga nizak nivo transpozicije EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine	Uspostavljen je zakonodavni okvir i djelimična transpozicija EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom do 2024.

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
		azbestom. Prilikom transpozicije dirtektive trebaju se uzeti u obzir i pravilnici kojima se propisuju tehnička svojstva cementa, kao i drugih građevinskih materijala koji mogu sadržavati azbest, a čije je provođenje u nadležnosti Federalnog ministarstva prostornog uređenja.	
	Nivo usklađenosti zakonodavnog okvira sa zahtjevima Montrealsnkog protokola, Kigali amandmana i pravne stečevine EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	Postojeći Nacrt zakona o zaštiti zraka stvara zakonski osnov za transponiranje Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 E o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima, te Montrealsnkog protokola i Kigali amandmama. Nacrt zakona je trenutno u postupku usvajanja.	Uskladiti/izraditi podzakonske akte kako bi se omogućila djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima, kao i Kigali amandmana do 2023.
Prioritet 5.2.: Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti	Nivo implementacije propisa pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti	Podzakonski akti u oblasti upravljanja hemikalijama nisu izrađeni, te je nizak nivo implementacije propisa.	Visok nivo implementacije propisa pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)
	Nivo implementacije Seveso III direktive	Ne postoji Registar nesreća većih razmjera zahtijevan SEVESO III direktivom.	Visok nivo implementacije Seveso III direktive (2026.)
	Status izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	Ne postoji uspostavljen registar servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme. Ne postoji uspostavljen plan obuke servisera, kako je to zahtijevano pravnom stečevinom EU. Nisu propisani kriteriji za osnivanje edukacijskog centra koji će izvoditi obuke servisera. Nisu imenovani edukacijski centri za osposobljavanje servisera KGH-uređaja.	Uspostavljeni su sistemi izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2028.)
Prioritet 5.3.: Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Stanje i adekvatnost ljudskih i tehničkih kapaciteta javnih službi u	Kapaciteti nadležnih institucija za provođenje legislative upravljanja	Unaprijeđeni su ljudski i tehnički kapaciteti i kompetencije javnih službi

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	oblasti hemijske sigurnosti	hemikalijama su na izrazito niskom nivou. Nije formalno imenovano pravno lice za kontrolu trovanja koje bi bilo nadležno za sprovođenje preventivnih mjera i liječenja naročito u hitnim slučajevima. Nije uspostavljen *helpdesk* za pomoć privrednicima prilikom prijave hemikalija, što je zahtijevano REACH direktivom	u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)
	Nivo saradnje i sinergijskog pristupa nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva u cilju bolje implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti	Ne postoji zvaničan sistem izvještavanja i koordinacije između inspekcijskih službi entiteta i Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Visok nivo saradnje i sinergijskog pristupa nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva u cilju bolje implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)
	Efikasnost i pouzdanost sistema za prikupljanje podataka o trovanju stanovništva uslijed neadekvatnog korištenja hemikalija i hemijskih prozvoda	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) Federacije BiH ne prati se učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima. Međutim, od 2019. godine ZZJZ raspolaže detaljnim podacima o trovanjima, razvrstanima prema spolu i starosnoj grupi. Iako postoji sistem prikupljanja i obrade podataka, upitan je postupak upisa podataka, odnosno da li su svi javni i privatni domovi zdravlja revnosni u prijavi trovanja, s obzirom na to da ne postoji jasna metodologija i uputstva za prijavu.	Uspostavljena je efikasna i pouzdana metodologija prikupljanja podataka o trovanju stanovništva uslijed neadekvatnog korištenja hemikalija i hemijskih prozvoda, čiji rezultati će se pravovremeno izvještavati u Zdravstveno-statističkom godišnjaku Federacije BiH
Prioritet 5.4.: Unaprijeđena znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	Nivo informiranosti i edukacije šire javnosti i korisnika hemikalija u oblasti upravljanja hemikalijama	Edukativne aktivnosti i kampanje po pitanju štetnog utjecaja opasnih hemikalija su veoma rijetke i provode se nesistematski u okviru pojedinačnih projekata	Visok nivo informiranosti i edukacije šire javnosti i korisnika hemikalija u oblasti upravljanja hemikalijama (2030.)
Prioritet 5.5.: Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne	Nivo transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke	Postojeći zakon nije postavio obavezu razvoja i	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU u

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
institucionalne nadležnosti kojim se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BIH	u okolišu (Direktiva 2002/49/EZ)	usvajanja Planova prevencije buke, iako to Direktiva zahtijeva. Osim toga, zakonom se ne tretira potreba izrade strateških karata buke i akcijskih planova kojima će se na duži period predvidjeti aktivnosti preveniranja/ukidanja izvora buke.	oblasti buke u okolišu (Direktiva 2002/49/EZ (2026.)
	Nivo transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke uzrokovane opremom za upotrebom na otvorenom, prema zahtjevima Direktive 2000/14/EZ	Transpozicija nije započela	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktive 2000/14/EZ (2031.)
Prioritet 5.6.: Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša	Status strateške karte buke za Federaciju BiH	Nije izrađena strateška karta buke	Izrada strateške karte buke u skladu s aktivnostima u EU (svakih 5 godina) (2027.)
	Status akcijskog plana zaštite od buke za Federaciju BiH	Nije izrađen akcijski plan zaštite od buke	Izrada akcijskog plana zaštite od buke (2029.)
Prioritet 5.7.: Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu	Stanje i adekvatnost ljudskih i tehničkih kapaciteta javnih službi u oblasti buke u okolišu	Loše stanje po pitanju ljudskih i tehničkih kapaciteta, s obzirom na to da je i legislativa neadekvatna i ne provodi se.	Unaprijeđeni su tehnički i ljudski kapaciteti i kompetencije nadležnh institucija (2028.)
Prioritet 5.8.: Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu	Nivo informiranja javnosti o buci i njenim učincima naročito u zonama s povećanim nivoima buke	Nisu prisutni mehanizmi informiranja javnosti o buci i njenim učincima na zdravlje, niti su ustanovljene zone koje su naročito izložene buci	Visok nivo informiranja javnosti o buci i njenim učincima, naročito u zonama s povećanim nivoima buke (2030.)

8.2.2. Opis mjera

Prioritet 5.1.: Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti

Mjera 5.1.1. Djelimična transpozicija EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora/konvencija u oblasti hemijske sigurnosti

Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima međunarodnih ugovora i EU zakonodavstva u oblasti hemijske sigurnosti:

- Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH);
- Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba);

- Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima;
- Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija i Roterdamske konvencije
- Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama i Štokholmske konvencije;
- Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse;
- Uredba (EU) br. 528/2012 o stavljanju na raspolaganje na tržištu i upotrebi biocidnih proizvoda;
- EU Direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom;
- Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izrada i usvajanje svih podzakonskih akata propisanih Zakonom o hemikalijama. Pored onih navedenih u članu 58. Zakona o hemikalijama, jasno definirati uvjete za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije;
b) Formalno imenovanje Centra za kontrolu trovanja (CKT) za Federaciju BiH ili sklapanje ugovora o saradnji i izvještavanju s postojećim CKT-om u regiji (npr. VMA – Beograd, Srbija; Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb);
c) Izrada i usvajanje Zakona o biocidima;
d) Izrada i usvajanje podzakonskih akata u oblasti upravljanja biocidima;
e) Usvajanje podzakonskog akta kojim će se osigurati zabrana upotreba žive i ograničiti stavljanje na tržište proizvoda koje sadrže živu i jedinjenja žive;
f) Usvajanje podzakonskog akta kojim će se zabraniti proizvodnja, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osigurati posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest.

Mjera 5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH

Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima SEVESO III direktive (2012/18/EU), u cilju prevencije nesreća većih razmjera i planova intervencija od neadekvatnog rukovanja hemikalijama.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izrada i usvajanje propisa kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera;
b) Ažuriranje ili izrada novog pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije.

Mjera 5.1.3. Uskladiti/izraditi podzakonske akte kako bi se omogućila implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana, kao i EU zakonodavstva kojim se omogućava njihova zakonska provedba u zemljama članicama EU

Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima Montrealskog sporazuma, Kigali amandmana, te EU zakonodavstva kojim se ovi međunarodni ugovori implementirani u članicama EU, naročito:

- Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj;
- Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izvršenje izrade i usvajanja Pravilnika o upravljanju supstancama koje oštećuju ozonski omotač;
b) Izrada i usvajanje propisa kojim će se omogućiti obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s EU zakonodavstvom.

Prioritet 5.2.: Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti

Mjera 5.2.1. Efikasna implementacija propisa djelimično transponiranog EU zakonodavstva i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti

Ovom mjerom se postiže implementacija propisa Federacije BiH koji su usklađeni sa zahtjevima EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora kako slijedi:

- Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH);
- Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba);
- Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima;
- Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija i Roterdamske konvencije;
- Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama i Štokholmske konvencije;
- Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse;
- Uredbe (EU) br. 528/2012 o stavljanju na raspolaganje na tržištu i upotrebi biocidnih proizvoda;
- EU Direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom;
- Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije.

Okvirna područja djelovanja su:
a) Efikasno provođenje zahtjeva Zakona o hemikalijama i propisa koji iz njega proizilaze (prijava, evaluacija i davanje odobrenja);
b) Efikasno provođenje zahtjeva Zakona o biocidima i propisa koji iz njega proizilaze (prijava, evaluacija i davanje odobrenja);
c) Uspostavljanje *helpdeska* (za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave hemikalija;
d) Uspostavljen informacioni alat za efikasno vođenje Inventara hemikalija i Spiska biocida koji će omogućiti statističku obradu podataka;
e) Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti hemijske sigurnosti.

Mjera 5.2.2. Visok nivo implementacije SEVESO III direktive

Ovom mjerom se postiže efikasna implementacija propisa kojima se regulira transpozicija SEVESO III direktive i postiže bolja zaštita stanovništva od nesreća većih razmjera uslijed skladištenja, rukovanja hemikalijama i korištenja hemikalija.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izrada Registra nesreća većih razmjera;
b) Izvršenje prijave opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtijevanih zakonskom legislativom implementacije direktive SEVESO III.

Mjera 5.2.3. Uspostavljen sistem izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač i obuke servisera KGH-uređaja

Ovom mjerom se postiže visok stepen izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Postignuti tehnički uvjeti za postojanje i unos podataka u bazu podataka o servisnim radionicama, rashladne opreme, KGH-uređaja;
b) Izvršena registracija najmanje 30% operatera/vlasnika uređaja i KGH-uređaja i 100% servisnih radionica;
c) Izrada plana i programa za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja.

Prioritet 5.3.: Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti

Mjera 5.3.1. Unaprijediti ljudske i tehničke kapacitete i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske sigurnosti

Ovom mjerom se postiže jačanje ljudskih i tehničkih kapaciteta institucija nadležnih za efikasno provođenje propisa u oblasti hemijske sigurnosti.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izvršavanje analize ljudskih i tehničkih kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom;
b) Izvršavanje prijema i obuke novih radnika u javnim službama u oblasti hemijske sigurnosti, te izvršavanje nabavke opreme, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi;
c) Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti hemijske sigurnosti i kontinuirano vršenje obuke.

Izvršiti analizu ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležnih za kontrolu trovanja.

Mjera 5.3.2. Unaprijeđena koordinacija, saradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva

Ovom mjerom se unaprjeđuje koordinacija, saradnja i sinergijski pristup institucija u oblasti efikasne implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Formiranje tima/mehanizma za saradnju Republičke uprave za inspekcijske poslove Republike Srpske i Federalne uprave za inspekcijske poslove kao i Inspektorata Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti;
b) Učestvovanje Federalnog ministarstva zdravlja i CKT-a na sastanku (jednom godišnje) organiziranom od strane MCP-a BiH u cilju razmjene iskustava i planiranja budućih aktivnosti na prevenciji, suzbijanju, liječenju i izvještavanju na temu trovanja prema institucijama u BiH i Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji;
c) Formiranje tima za informacione tehnologije koji će uvezati i rukovoditi bazama podataka kojima raspolažu nadležna ministarstva za upravljanje hemikalijama.

Mjera 5.3.3 Unaprijeđen sistem evidencije oboljelih i umrlih osoba zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima

Ovom mjerom se unaprjeđuje način evidencije oboljelih i umrlih osoba od trovanja zbog neadekvatnog rukovanja hemikalija i hemijskim proizvodima.

Okvirna područja djelovanja su:
a) Uspostavljena nova metodologija prikupljanja rutinske statistike u Zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH, a koja uključuje podatke o morbiditetu zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama;
b) Uspostavljen i javno dostupan statistički godišnjak Federalnog zavoda za javno zdravstvo koji će uključiti podatke o slučajevima smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama.

Prioritet 5.4.: Unaprijeđena znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama

Mjera 5.4.1. Podizanje javne svijesti o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija

Ovom mjerom se unaprjeđuju informiranost i znanja korisnika o štetnosti hemikalija, te zahtjevima koji proizilaze iz usvojenih propisa u oblasti hemijske sigurnosti.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Kontinuirano provođenje promotivne i edukativne aktivnosti u oblasti upravljanja hemikalijama nadležnih institucija (FMZ, FMOIT), uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva, kao i utjecaja na okoliš;
b) Prepoznavanje oblasti hemijske sigurnosti u okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske u oblasti okoliša, koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH;
c) Usklađivanje kontinuirane edukacije savjetnika za hemikalije s podacima Federalne uprave za inspekcijske poslove u oblasti zdravstvene inspekcije o najčešćim nepravilnostima na terenu i s podacima iz FMZ-a, CKT-a, kao i s pitanjima rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva u hemijskoj sigurnosti;
d) Priprema i sprovođenje zajedničke kampanje nadležnih entitetskih ministarstava i inspektorata Brčko distrikta BiH u oblasti zdravstva o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite

zdravlja ljudi, uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva i okoliša;

e) Organizacija i izvođenje obuke servisera KGH-opreme i uručenje uvjerenja/certifikata.

Prioritet 5.5.: Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojima se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BiH

Mjera 5.5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir i institucionalna nadležnost o procjeni i upravljanju bukom, emisiji buke u okoliš uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ

Ovom mjerom se postiže djelimična transpozicija EU direktiva i uspostavljanje institucionalnog okvira u oblasti upravljanja i zaštitom od buke.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Ažuriranje postojećeg Zakona o buci, s jasno istaknutim institucionalnim nadležnostima;
b) Izrada podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ;
c) Uspostavljanje jasne institucionalne nadležnosti i obaveze u oblasti buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom zakonom ili podzakonskim aktima.

Prioritet 5.6.: Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša

Mjera 5.6.1. Izrada strateške karte buke i akcijskog plana zaštite od buke

Ovom mjerom se vrši implementacija propisa u oblasti upravljanja bukom i zaštite od buke.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Analiza cestovnog, željezničkog i aerodromskog saobraćaja u Federaciji BiH, u svrhu definiranja „glavnih cesta", „glavnih željezničkih pruga" i „glavnih aerodroma" po preporukama Direktive 2002/49/EZ;
b) Izrada karata buke za prethodno definirana „naseljena područja", „glavne ceste", „glavne željezničke pruge" i „glavne aerodrome" korištenjem propisanih modela;
c) Izvršavanje procjene broja stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama;
d) Izrada akcijskih planova upravljanja bukom za petogodišnji period;
e) Uspostavljanje sistema monitoringa buke, kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera iz akcijskog plana.

Prioritet 5.7.: Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu

Mjera 5.7.1. Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službenika u oblasti upravljanja bukom

Ovom mjerom se jačaju tehnički i ljudski kapaciteti nadležnih u cilju implementacije propisa u oblasti upravljanja bukom.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Izvršavanje analize kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom;
b) Izvršavanje prijema i obuke novih radnika u javnim službama (federalnim, kantonalnim) u oblasti buke u okolišu, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi;
c) Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti buke u okolišu i izvršena prva obuka do 2024;
d) Sprovođenje pilot-projekta strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara;
e) Unaprjeđivanje postojećeg informacionog sistema Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH koji će omogućiti izradu i prezentiranje strateških karata buke u Federaciji BiH;
f) Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti buke u okolišu.

Prioritet 5.8.: Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu

Mjera 5.8.1. Unaprijediti informiranost i znanja javnosti o negativnim utjecajima buke, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja

Ovom mjerom se unaprjeđuju informiranost i znanja korisnika o štetnosti buke u smislu utjecaja na zdravlje ljudi, te zahtjevima koji proizilaze iz usvojenih propisa u oblasti zaštite od buke.

Okvirna područja djelovanja su:

a) Uspostava jedinstvenog informatičkog sistema koji će pored grafičkog (GIS zasnovanog) prikaza karata buke sadržavati podatke o izloženosti stanovništva buci, po određenim razredima i dobnim grupama stanovništva;
b) Provođenje minimalno jedne kampanje u pet godina o štetnosti buke na zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) i okoliša, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja od nadležnih institucija;
c) Izvršavanje globalne procjene utjecaja za zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) u zonama koje su izložene buci;
d) Prepoznavanje oblasti buke u okolišu u okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske u oblasti okoliša, koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH;
e) Provođenje kontinuiranih promotivnih i edukativnih aktivnosti na nivou zdravstvenih institucija o rizicima utjecaja buke na zdravlje, kao i preventivnom mjerama koje se mogu implementirati;
f) Postavljanje displeja uz saobraćajnice u većim gradskim područjima za trenutno mjerenje i prikazivanje nivoa buke.

8.3. Indikativni finansijski okvir

Tematska oblast Hemijska sigurnost i buka predstavlja 0.2% ili 7.6 miliona KM od ukupne procjene Strategije koja iznosi 11.9 milijardi KM. Ova tematska oblast se sastoji od osam prioriteta i 14 mjera. Proces izrade indikativnog finansijskog okvira za ovu tematsku oblast je obuhvatio je kvantifikaciju svih mjera. Tri najveća prioriteta ove tematske oblasti su 5.3. (Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti) sa 30%, 5.2. (Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti) sa 19% i 5.7. (Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu) sa 18%. Ukupna finansijska procjena za ova tri prioriteta je 5.1 milion KM. Pet preostalih prioriteta tematske oblasti Hemijska sigurnost i buka obuhvataju 33% ili 2.5 miliona KM.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Hemijska sigurnost i buka kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

9. ODRŽIVO UPRAVLJANJE RESURSIMA

9.1. Analiza situacije

Iako je Federacija BiH bogata prirodnim resursima, neodrživo upravljanje može dovesti do njihovog nestanka. S ciljem kasnije identifikacije strateških i tematskih ciljeva, kao i odgovarajućih mjera, u nastavku je opisano **polazno stanje** u oblasti održivog upravljanja resursima u Federaciji BiH.

Prema podacima iz Informacije o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2020. godini, šume i šumska zemljišta u Federaciji BiH zauzimaju površinu od oko 1.510.937,5 ha, od toga su u državnom vlasništvu 1.233.807,5 ha ili 82%, a u privatnom vlasništvu i vlasništvu drugih pravnih lica oko 277.130,0 ha ili 18%. Od ukupne površine šuma i šumskog zemljišta u državnom vlasništvu, od toga visokih šuma s prirodnom obnovom ima 493.479,1 ha, što je oko 40%, visokih degradiranih šuma 14.898,8 ha ili 1,2%, šumskih zasada-kultura 60.517,5 ha ili oko 5%, izdanačkih šuma 257.879,6 ha ili 21%, obrasle neproduktivne površine 17.809,3 ha ili 1,4%, produktivnih goleti pogodne za pošumljavanje 159.913,5 ha, odnosno 13%. Izvori statističkih podataka o šumskim resursima sadrže dva centralna elementa: statističke podatke na osnovu podataka korisnika državnih šuma i Zavoda za statistiku i Državne inventure šuma. Statistika šumarstva prati, analizira i objavljuje podatke o najvažnijim pojavama u šumarstvu. Statistika šumarstva ima ukupno 8 istraživanja, a periodika je mjesečna ili godišnja. Na mjesečnom nivou prikupljaju se podaci o proizvodnji (sječi), prodaji, zalihama i vrijednosti šumskih sortimenata iz državnih šuma. Na godišnjem nivou prikupljaju se podaci o ukupno posječenoj drvnoj masi za državne i privatne šume, o podizanju i gajenju šuma za državne i privatne šume, o štetama u državnim i privatnim šumama, o požarima u državnim i privatnim šumama i podaci o saobraćajnicama, prijevoznim sredstvima i mehanizaciji za poduzeća šumarstva s većinskim državnim vlasništvom. Izvještajne jedinice za ova istraživanja su poslovni subjekti registrirani u oblasti šumarstva kojima su šume date na upravljanje i gospodarenje i nadležni organi uprave koji upravljaju privatnim šumama. Posljednji zvanično objavljeni podaci inventure za BiH potiču još iz perioda 1964–1968. godine. Druga državna inventura šuma provedena je od 2006. do 2009. godine, ali do danas nisu objavljeni zvanični rezultati i podaci (FAO, 2015a). U Federaciji BiH započele su aktivnosti na uspostavljanju informacijskog sistema u šumarstvu (UNEP, 2018).

Pored proizvodnje drveta, šume Federacije BiH daju i niz drugih proizvoda (gljive, aromatične i ljekovite biljke, šumsko voće i plodovi itd.), koji su u prethodnom periodu relativno malo korišteni. Bez obzira na njihovo obilje i nesporne socijalne, ekonomske i ekološke vrijednosti, ovi proizvodi do danas nisu adekvatno vrednovani niti se njima održivo gospodarilo. Šumarska struka treba snažnije promovirati multifunkcionalni karakter resursa kojima gospodari, te potrajno koristiti sve njegove proizvode i usluge. Komercijalno korištenje aromatičnog, jestivog i ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva može biti važan dio finansiranja održivog gospodarenja šumama. Trenutno se najveći broj biljaka i gljiva sakuplja za ličnu, a rjeđe za komercijalnu upotrebu. Težište bi trebalo biti na poticanju i promoviranju intenzivnijeg i održivog korištenja aromatičnog, jestivog i ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, u smislu njihovog potencijala za razvoj ruralnih područja. Pored toga, korištenje nedrvnih šumskih proizvoda i usluga otvara mogućnost razvoja malog i srednjeg poduzetništva.

Šume Federacije BiH, bogate su i lovnom divljači od koje se nekoliko vrsta nalazi na Crvenoj listi faune Federacije BiH. Divokoza se smatra ugroženom vrstom, vuk i ris se smatraju rijetkom vrstom, a bosanski mrki medvjed se smatra ugroženom i rijetkom vrstom. U odnosu na stepen zaštite, za neke

vrste je lov potpuno zabranjen, dok se za neke propisuje period lovostaja. Prema podacima iz Četvrtog dopunjenog i revidiranog sistematskog pregleda ptica u BiH (Drocić *et al.*, 2012), u BiH je zabilježeno 338 vrsta, od čega je 230 vrsta registrirano kao gnjezdarice, a od kojih je 20-ak prestalo gnijezditi u BiH u posljednjih stotinu godina (Kotrošan i Papes, 2007). Crvena lista u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 7/14) sadrži 198 gnjezdarica i 62 vrste koje su selice, zimovalice ili negnjezdarice. U Zakonu o lovstvu Federacije BiH ("Sl. novine Federacije BiH", br. 04/06, 08/10, 81/14) kao „divljač" je označeno 119 vrsta ptica (član 13). Veliki tetrijeb, buljina ili velika ušara, i orao zmijar smatraju se rizičnom vrstom, te za njih vrijedi zabrana lova.

Od ukupne površine Federacije BiH, 1.335.878 ha otpada na šumsko zemljište, a 1.183.015 ha je poljoprivredno zemljište (Federalni zavod za statistiku, 2019b). U strukturi ukupnog poljoprivrednog zemljišta Federacije BiH, obradivo zemljište učestvuje sa 60,0% a pašnjaci, ribnjaci, trstici i bare s 40,0%. Oko 45% poljoprivrednog zemljišta je brdovito zemljište (300–700 m nmv). U Federaciji BiH je preko 80% površina s nagibom preko 130. Planinska područja (iznad 700 m nmv) zauzimaju daljnjih 35% poljoprivrednog zemljišta. Površine pod najboljim bonitetnim kategorijama (I"III) su rijetke, odnosno iznose svega 14%.

Podaci o ribljem fondu prikazani u Strategiji i Akcijskom plan za zaštitu biološke raznolikosti u BiH (2015–2022) pokazuju da slatke vode BiH naseljava ukupno 113 vrsta i podvrsta slatkovodnih riba (*Osteicthyes*) i 5 vrsta *Agnatha* iz 70 rodova i 27 familija. Od spomenutog broja vrsta, 105 (89%) su autohtone, a 13 (11%) predstavljaju introducirane vrste, od kojih polovina njih pokazuje invazivan karakter. U ihtiofauni BiH značajno mjesto zauzimaju endemske vrste, među kojima većina ima vrlo usko područje rasprostranjenosti. Do sada je zabilježeno 40 endemskih vrsta, od kojih je čak 35 rasprostranjeno u jadranskom slivu. Što se tiče morske ihtiofaune, BiH se također odlikuje visokom specijskom biološkom raznolikošću; smatra se da dio zaljeva Neum – Klek naseljavaju 193 vrste riba iz 111 rodova i 55 familija. Od slatkovodnih vrsta značajnih za privredni i sportsko-rekreativni ribolov izdvaja se njih približno 50 (oko 43% ukupne slatkovodne ihtiofaune), kako nativnih, tako i introduciranih, s tim da je većina atraktivna sportskim ribolovcima, dok privredni značaj pokazuje manji broj vrsta (oko 10). Kao ekonomski najvažnije vrste u smislu komercijalnog ribolova mogu se izdvojiti: šaran, som, smuđ, štuka, deverika, jež, plotica i babuška. Podaci o uzgoju slatkovodnih ribljih vrsta pokazuju da su uzgojni kapaciteti u stalnom padu u posljednjih 10 godina, uzgoj pastrmke, npr., opao je s 20900 t/god. u 2010. na 1722 tone u 2019. godini.

Prema podacima iz Strategije razvoja industrije građevinskog materijala Federacije BiH za period 2016–2025 (FMERI i Privredna komora Federacije BiH, 2018) u Federaciji BiH evidentirano je 38 različitih nemetalnih mineralnih sirovina, od toga 19 njih ili 50% evidentirane su kao pojave, dok je drugih 50% istraženo i otvoreno za eksploataciju (220 ležišta). Trenutno je geološki istraženo (a većina ih se i eksploatira) ukupno 16 različitih industrijskih mineralnih sirovina i 11 različitih mineralnih sirovina koje se koriste kao tehničko-građevinski kamen. Prema podacima iz Izvještaja o stanju okoliša 2012, Federacija BiH ima značajna nalazišta metaličnih mineralnih sirovina (olovo, cink, barit, mangan, željezo), ali je njihova eksploatacija obustavljena. Rudnici metala, uglavnom uništeni u ratu, nisu bili predmet interesa domaćih i stranih investitora, zbog čega je većina njih van funkcije. Mnogi nisu adekvatno zatvoreni, pa je neophodan popis inventara napuštenih rudnika metala kako bi se definirala žarišta, opasnosti po okoliš i rizici, kao i set prioriteta za sanaciju. Prema dokumentu „Strateški plan i program razvoja energetskog sektora Federacije BiH" iz 2009. godine, Federacija BiH ima ukupne bilansne rezerve uglja od 1.946,8 miliona tona, od kojih je dominirao

lignit s 1.051,9 miliona tona. Budućnost eksploatacije uglja direktno je povezana s proizvodnjom energije i strategijom energetskog sektora (Okvirna energetska strategija Federacije BiH do 2035.) (Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije, 2018), koja uključuje značajno povećanje udjela proizvedene energije iz obnovljivih izvora.

U Federaciji BiH postoje brojni **izazovi** u oblasti održivog upravljanja resursima, koji se mogu grupirati prema sljedećim podtematskih cjelinama: (a) šume, (b) lovna divljač, (c) ljekovito, jestivo i aromatično bilje i nedrvni šumski proizvodi, (d) zemljište, (e) riblji fond, (f) mineralni resursi.

Šume

Zakon o šumama ('Sl. novine Federacije BiH', br. 20/02, 29/03 i 37/04 2002), bio je na snazi sve do 27.11.2009. godine, kada ga je Ustavni sud Federacije BiH stavio van snage Presudom broj U-26/08 od 14.04.2009. godine. Od tada do danas ova oblast je zakonski neuređena. Vlada Federacije BiH na 110. sjednici održanoj 07.07.2017. godine, nakon razmatranja Nacrta zakona o šumama utvrdila je i u parlamentarnu proceduru uputila Prijedlog zakona o šumama. Taj prijedlog do danas nije razmatran ni na jednom od domova Parlamenta Federacije BiH. U međuvremenu, kao posljedica nedonošenja federalnog propisa za oblast šumarstva, devet kantona donijelo je svoje propise za ovu oblast. Donošenjem kantonalnih zakona o šumama, Federaciji BiH se uskraćuju nadležnosti propisane Ustavom Federacije BiH, na različite načine je uređeno upravljanje i gospodarenje šumama, pitanje vlasništva, kao i izdvajanje finansijskih sredstava za korištenje, zaštitu i unaprjeđenje šuma. Na 111. sjednici održanoj 13.07.2017. godine Vlada Federacije BiH prihvatila je Opći dio Šumarskog programa Federacije BiH (kojim će biti definirana dugoročna politika i strategija razvoja šumarstva i lovstva) i uputila ga Parlamentu Federacije BiH na usvajanje. Usvajanje Šumarskog programa Federacije BiH odgođeno je do donošenja Zakona o šumama.

Obaveza gospodarenja šumama na principu trajnosti, polifunkcionalnosti i ekonomičnosti, te definiranje pojma i principa ustanovljavanja šumsko-privrednog područja trenutno nije zakonom utvrđena kategorija na nivou Federacije BiH zbog nepostojanja zakona o šumama.

Ciljevi gospodarenja samo su deklarativno usklađeni sa savremenim principima gospodarenja šumama, ali bez definiranih indikatora i uspostavljenog redovnog monitoringa ciljeva za provjeru usklađenosti stvarnog gospodarenja na principima trajnosti, polifunkcionalnosti i ekonomičnosti, što nije u skladu s trenutnim procesima na panevropskom nivou (eng. *Forest Europe*).

Šumskoprivredna osnova je osnovni planski okvir za gazdovanje šumama na principu potrajnosti proizvodnje i prihoda uz očuvanje i poboljšanje biodiverziteta i ostalih općekorisnih funkcija šuma. Šumskoprivredna osnova za državne šume donosi se za period od deset godina i sadrži: uvodni dio s razlozima za donošenje i popisom svih katastarskih parcela po katastarskim općinama koje ulaze u šumsko privredno područje; stanje šuma u doba uređivanja; analizu i ocjenu dosadašnjeg gospodarenja šumama; planove gospodarenja i razvoja šuma u skladu s klasifikacijom šuma i šumskog zemljišta za naredni uređajni period; količinu i dinamiku sječa po vrstama drveća u krupnom drvetu i strukturu sortimenata; obim i vrstu šumsko-uzgojnih radova i radova na zaštiti šuma; površine za biološku reprodukciju šuma; mjere za održavanje i poboljšanje biodiverziteta i ostalih ekoloških i socijalnih funkcija šuma; investicije za izgradnju šumskih puteva, deminiranje i druga ulaganja; korištenje sekundarnih šumskih proizvoda i ekonomsko-finansijsku analizu

gospodarenja šumama u narednom uređajnom periodu. Ovo je propisano Odlukom o izradi, sadržaju i primjeni šumskoprivrednih osnova ("Sl. novine Federacije BiH", broj 41/2021)

U visokim degradiranim šumama došlo je do narušavanja strukture i kvaliteta, što se odražava i na njihovu stabilnost. Štetan antropogeni utjecaj manifestira se kroz neispunjavanje planova utvrđenih u šumskoprivrednim osnovama i ima za posljedicu daljnje stvaranje tipičnih degradiranih visokih šuma koje su najčešće prorijeđene, zakorovljene, bez prirodnog podmlatka, sa stablima oštećenim patogenima, kao i zaostalim (nakon sječe) starim i tehnički bezvrijednim stablima. Visok udio izdanačkih šuma u ukupnom šumskom fondu Federacije BiH ukazuje na važnost provođenja privrednih mjera u cilju njihovog boljeg korištenja, s aspekta povećanja proizvodnosti i unaprjeđenja ostalih općekorisnih funkcija (Šumarski program Federacije BiH).

Značajne površine šumskih goleti podesnih za pošumljavanje ukazuju na hitnost provođenja meliorativnih zahvata u cilju njihovog privođenja šumskim kulturama. Pošumljavanje se ne provodi u dovoljnoj mjeri i to zbog neplanskog pristupa podizanju novih šumskih kultura i zbog prevelike ovisnosti o raspoloživim finansijskim sredstvima.

Prema Izvještaju o stanju šuma za 2020. godinu na području Hercegovačko-neretvanskog kantona velike štete pričinio je štetnik *Euproctis chrysorrhoea* – žutotrba ili zlatokraj, koji je stalno prisutan u području hrastovih šuma. S obzirom na to da je štetnik napao veliko područje od cca. 8.000,00 ha, te da je intezitet napada izrazito jak, procijenjeno je da će gradacija ovog štetnika potrajati i u narednim godinama, da će se napadnuta površina znatno proširiti. Opasan štetnik – kestenova osa šiškarica (*Dryocosmus kuriphilus*) pojavila se u šumama Federacije BiH tokom 2014. godine, dok je napad širih razmjera zabilježen u proljeće 2015. godine, kao i u 2016. godini na prostoru šuma pitomog kestena Unsko–sanskog kantona. U pogledu zaštite šuma od biljnih bolesti i drugih patogenih organizama koji ugrožavaju šumu i šumske komplekse vršeno je kontinuirano praćenje stanja iz domena blagovremenog uočavanja i identifikacije pojave biljnih bolesti i izvještavanje mjesno nadležnih šumarija o pojavi biljnih bolesti i lokalitetima na kojima se pojavljuju.

Uglavnom se provode aktivnosti na zaštiti sastojina četinjača od napada potkornjaka, a mjere po navedenom osnovu provode kantonalna šumskoprivredna društva.

Prema podacima Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, od 2015. – do 2019. godine u Federaciji BiH zabilježeno je 1.765 požara, a ukupna opožarena površina bila je 43.753 ha, što je 3,54% od ukupne površine državnih šuma u Federaciji BiH. Najugroženija područja od požara u BiH su područje Hercegovačko-neretvanskog kantona i Kantona 10. U navedenom periodu (2015–2019), procijenjene direktne ekonomske štete iznosile su 29.482.151 KM, što je 13,40 KM po glavi stanovnika Federacije BiH. Indirektne štete po šumske ekosisteme od požara su daleko (i 10 puta) veće od direktnih. Šume Federacije BiH nisu dovoljno prohodne za brzi pristup požarištu, šumske uprave nisu opremljene kako za osmatranje za rano uočavanje požara, tako ni za brzi pristup i gašenje požara. Sanacija opožarenih površina ne provodi se u predviđenom roku, koji je, prema bivšoj zakonskoj regulativi, iznosio dvije godine.

Problemi šumskih ekosistema na kršu se posebno ogledaju u kontinuiranoj degradaciji, smanjenju površina pod šumom i izloženošću šumskih ekosistema utjecaju biotskih i abiotskih agenasa u uvjetima izmijenjenih klimatskih prilika. Poseban problem predstavlja sistem finansiranja šumarstva na kršu. Skoro po pravilu, prihodi od prodaje drveta i nedrvnih proizvoda poduzeća šumarstva na kršu, su nedovoljni za pokrivanje minimalnih troškova gospodarenja.

Trenutna otvorenost šuma u Federaciji BiH je daleko ispod evropskih standarda. Analize pokazuju da su do sada uglavnom otvarane visoke šume i njihova otvorenost se kreće u granici minimalno potrebne otvorenosti (15 m/ha). Otvorenost ostalih kategorija šuma je daleko ispod minimuma i predstavlja primarno ograničenje za provođenje bilo kakvih ozbiljnih planskih mjera u gospodarenju šumskim resursima.

Planiranje, projektiranje, gradnja i održavanje šumsko-transportne infrastrukture (ŠTI) je problematika koja se regulira šumarskom legislativom, te uslijed prestanka primjene Zakona o šumama Federacije BiH ('Sl. novine Federacije BiH', br. 20/02, 29/03 i 37/04 2002), trenutno ne postoji zakonski okvir na nivou Federacije BiH, koji uređuje pitanja vezana za ŠTI.

Za razliku od međunarodnih sporazuma i rezolucija, u Federaciji BiH ne postoje propisi niti odluke koje detaljnije reguliraju problematiku međusektorske usklađenosti u oblasti šuma i voda, odnosno koje definiraju mjere za poboljšanje usklađivanja gospodarenja šumama i vodama.

Sektor šumarstva nema uređene podatke o zaštitnim šumama u kontekstu zaštite zemljišta na strmim terenima i zemljišta podložnim eroziji, bujicama, klizištima, te zaštite naselja, privrednih i drugih objekata. To praktično znači da u Federaciji BiH do sada nisu izdvojena šumska područja od izuzetne važnosti za zaštitu od poplava i erozije zemljišta, što ima za posljedicu da u šumsko-privrednim osnovama nema posebnih ograničenja za gospodarenja šumama u Federaciji BiH, kada su u pitanju poplavne šume i šume za zaštitu od erozije. Šumskoprivredne osnove i planovi upravljanja vodnim područjima nisu međusobno usklađeni, iako je to predviđeno. U postojećoj legislativi, bilo da se radi o vodnoj ili šumarskoj, nema izričitog spomena nadoknade korisnika voda sektoru šumarstva u Federaciji BiH.

Spore su ili nedovoljne reakcije nadležnih institucija na postavljene zadatke i preuzete obaveze, definirane dokumentima Ministarskih konferencija o zaštiti šuma u Evropi (MCPFE), o poduzimanju aktivnih mjera u borbi s klimatskim promjenama. Ovdje se misli na osiguravanje sredstava za istraživanja različitih aspekata po trajnosti gospodarenja šumskim resursima, realizaciju projekata proširene reprodukcije šuma (konverziju postojećih niskoproduktivnih u visoke šume, pošumljavanje goleti i sl.), kao i korištenje šumske biomase kao obnovljivog izvora za proizvodnju energije. Kapaciteti javnih i naučno-istraživačkih institucija koje se bave monitoringom i procjenom utjecaja klimatskih promjena, i generalno problematikom uloge i važnosti šuma u borbi s klimatskim promjenama u Federaciji BiH, su skromni. Posljedica je niska konkurentnost institucija i istraživača iz Federacije BiH u okvirima međunarodne naučno-istraživačke zajednice i nemogućnost dobijanja projekata usmjerenih ka ovoj oblasti.

Lovna divljač

U periodu poslije 1995. godine promijenjene su dotadašnje granice lovišta u BiH, čime su ona, kao prirodne cjeline, znatno degradirana. Shodno administrativno-političkom uređenju, lovstvo je organizirano prema entitetskim zakonima. Propisana je mogućnost ustanovljenja posebnih lovišta, ali su, zbog entitetskih i knatonalnih granica, neka posebna lovišta izgubila teritorijalni kontinuitet i svoju prirodnu cjelovitost.

Postojeće stanje populacija divljači u Federaciji BiH je nezadovoljavajuće, što je posljedica neprincipijelnog i nepotpunog određivanja države prema pitanju vlasništva nad divljači, neriješenim imovinsko-pravnim pitanjima iz prava gospodarenja nad divljači i prava vlasništva na površinama na

kojima divljač obitava, kao i neodgovarajućeg definiranja lovstva kao privredne djelatnosti i lovstva kao načina zadovoljenja specifičnih socijalnih funkcija društva.

Gospodarenje lovištima u Federaciji BiH je povjereno šumsko privrednim društvima i lovačkim udruženjima. Federalni zakon o lovstvu iz 2006. godine nije u potpunosti implementiran, zbog čega je pravni aspekt gospodarenja lovištima upitan.

Nedostatak političke volje za pokretanje procesa potpisivanja međunarodnih sporazuma, rezultirao je time da BiH nije potpisala nekoliko, za razvoj lovstva, važnih međunarodnih konvencija (Bernska i CITES), u okviru kojih nije izrazila odgovarajuća izuzeća za pojedine vrste divljači, iako je u procesu ratifikacije za to imala mogućnost. Nadalje, izostalo je usklađivanje propisa s EU direktivama: Direktiva o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (Direktiva 92/43/EZ), Direktiva o zaštiti vrsta divlje faune i flore uređenjem trgovine njima (Direktiva 387/97/EEZ), Direktiva o zaštiti divljih ptica (Direktiva 79/409/EEZ).

Implementacija Federalnog zakona o lovstvu iz 2006. godine naišla je na niz uzročno-posljedičnih problema koji su ograničili njegovu potpunu implementaciju. Ovo se, prije svega, odnosi na nedosljednost i neusklađenost pojedinih članova Zakona i podzakonskih akata, te na neprovođenje kategorizacije, ustanovljenja i zakonske dodjele lovišta na korištenje.

Višegodišnji zastoj u provedbi zakonskih i privrednih mjera neophodnih za potpuno funkcioniranje sektora lovstva rezultirao je time da trenutno ne postoji kontinuitet utvrđivanja i praćenja stanja divljači. Pored toga, ne vrši se adekvatno planiranje u lovstvu i ne postoji efikasan sistem pravne i fizičke zaštite divljači i lovišta.

Nije uspostavljena Federalna, a ni kantonalne/županijske sektorske baze podataka. Rad Federalne i županijskih/kantonalnih lovnih inspekcija je ograničen i neučinkovit.

Razvoj lovnog turizma je u dugogodišnjem zastoju, što za posljedicu ima nepostojanje jedinstvenog modela ponude i ograničena ulaganja zbog neriješenog pravnog statusa korisnika lovišta. Kontrolirani uzgoj divljači je u znatnoj recesiji i odvija se spontano, te bez dugoročnih planskih ciljeva.

Sistem obrazovanja u oblasti lovstva nije adekvatan, što se odražava u nedovoljnim praktičnim znanjima stečenim tokom školovanja, nedovoljnom poznavanju lovnog zakonodavstva, organizacije, planiranja i poslovnog rukovođenja, kao i ograničene primjene informatičkih tehnologija i nedovoljno poznavanje stranih jezika. Ne postoji uspostavljen sistem usavršavanja i licenciranja lovačkih kadrova, shodno potrebama i razvojnim pravcima lovstva.

Ljekovito, jestivo i aromatično bilje i nedrvni šumski proizvodi

Relevantni strateški i pravni okvir koji tretira problematiku ostalih proizvoda šuma i šumskih zemljišta u Federaciji BiH ne postoji ili je neadekvatan, te stoga ne osigurava ekonomsku korist za vlasnika, lokalnu zajednicu i korisnika šuma.

Iako regulirano podzakonskim aktima donesenim na osnovu kantonalnih zakona o šumama, nije uspostavljen adekvatan sistem upravljanja, praćenja stanja i kontrole sakupljanja i prometa nedrvnih šumskih proizvoda. Nije uspostavljen adekvatan sistem izdavanja dozvola i naplate nedrvnih šumskih proizvoda (licenciranje). Samim time, nije osigurana transparentnost u sakupljanju i prometu

nedrvnih šumskih proizvoda, niti je omogućena sljedljivost dokumentacije. Sakupljači nemaju potrebna znanja (neadekvatan sistem certificiranja).

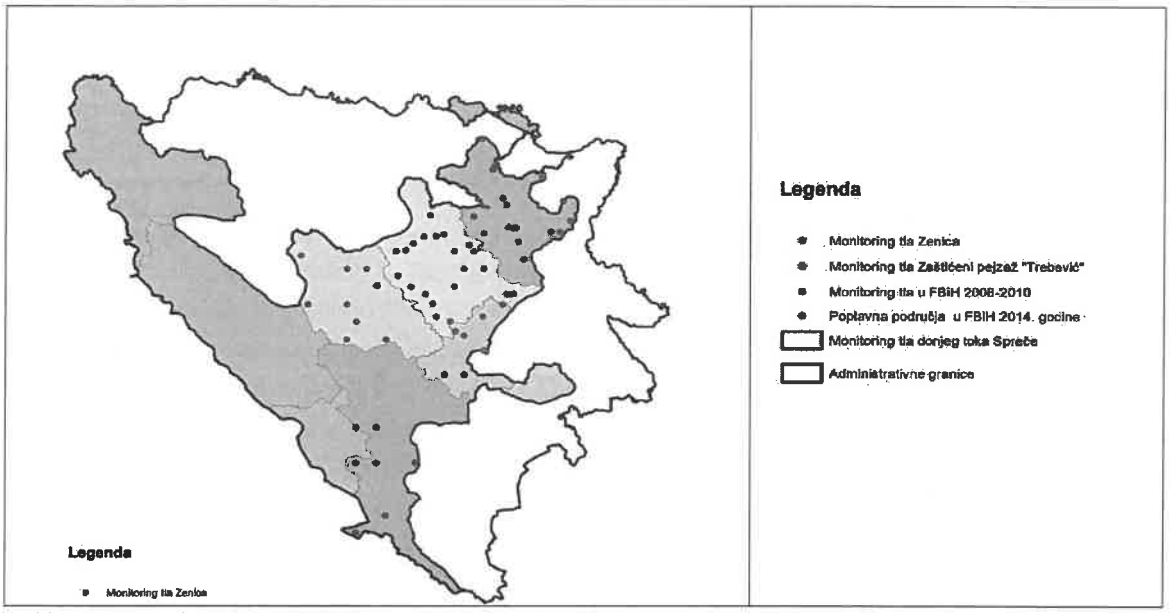
Vlasnik i korisnik šume najčešće nema nikakve ekonomske koristi od nedrvnih šumskih proizvoda. Postojeća regulativa ne osigurava ekonomsku korist za lokalno stanovništvo. Ne postoje udruženja sakupljača nedrvnih šumskih proizvoda i registar sakupljača, što za posljedicu ima probleme u definiranju premija i drugih poticajnih mjera za sakupljače. Nema razvijenih centraliziranih i institucionaliziranih marketinških aktivnosti, pri čemu veletrgovci i prerađivači vode samostalne marketinške aktivnosti. Tržište nedrvnih šumskih proizvoda je neorganizirano, što se održava u pojavama „crnog tržišta" i ilegalnoj trgovini zaštićenim i ugroženim vrstama. Izvozi se najčešće sirovina, a uvozi finalni proizvod. Federacija BiH nema vlastitu shemu certificiranja, a nisu u primjeni ni međunarodno priznate sheme certifikacije nedrvnih šumskih proizvoda.

Zemljište

Nivo zagađenosti zemljišta se u Federaciji BiH ne prati sistemski. Federalni zavod za agropedologiju, Sarajevo je proveo monitoring zemljišta od 2008. - 2011. u Federaciji BiH i obuhvaćeno je 260 tačaka gdje je svaka tačka od druge udaljena oko 10 km. Konstatovano je da od ukupno 260 lokacija njih 26 ili 10% ispitanih područja ima utvrđen sadržaj teških metala kao što su olovo (Pb), kadmij (Cd), cink (Zn), bakar (Cu), nikal (Ni), hrom (Cr), kobalt (Co) i mangan (Mn) čije vrijednosti prelaze nivoe graničnih vrijednosti i koje se mogu okarakterisati kao onečišćena područja. Dodatnim istraživanjima ustanovljeno je da značajan dio ovih zagađenja je litološkog porjekla.

U 2012. godini provedena su dodatna istraživanja na 26 lokaliteta sa ciljem da se utvrde uzroci povećane kontaminiranosti zemljišta teškim metalima u matičnom supstratu: olovo (Pb), kadmij (Cd), cink (Zn), bakar (Cu), nikal (Ni), hrom (Cr), kobalt (Co), mangan (Mn). Na ovih 26 lokaliteta otvoreni su pedološki profili tla i uzeti uzorci matičnog supstrata i uzorci iz pojedinih horizonata ili slojeva profila. Analizama uzoraka matičnog supstrata pokazala se veza između povećanih vrijednosti teških metala u zemljištu (površinskom sloju zemljišta) i njihovog prisustva u stijenama (matičnom supstratu).

Na karti u nastavku su označena mjesta u Federaciji BiH po općinama gdje su rađena istraživanja na mikrolokalitetima na sadržaj organskih i neorganskih polutanata u poljoprivrednom tlu prema Federalnom zavodu za agropedologiju (FZzAP).

Slika 13: *Mikrolokaliteti u Federaciji BiH na kojima su evidentirane povišene vrijednosti organskih i neorganskih polutanata u tlu*

Na području Općine Zenica, Federalni zavod za agropedologiju (FZzAP) provodi monitoring na 12 lokacija svake tri godine. Zabilježena je prekogranična vrijednosti pojedinih teških metala i to u mjestima: Tetovo i Pehare (Pb,Cd,Ni,Mn,Zn); Stranjani (Cd,Ni,Mn); Janjića Vrh (Ni,Fe); Šerići (Mg); Orahovica (Cu,Ni,Co,Mn); Gradišće (Pb,Cd,Zn, Ni); Arnauti (Ni,Cr); Brce (Ni,Mn); Gornji Čajdraš (Ni); Novo Selo (Ni,Cr,Mn).

Posebna istraživanja na 26 lokaliteta provedena su 2012. godine sa ciljem da se utvrde uzroci povećane kontaminiranosti zemljišta teškim metalima u matičnom supstratu: olovo (Pb), kadmij (Cd), cink (Zn), bakar (Cu), nikal (Ni), hrom (Cr), kobalt (Co), mangan (Mn). Na području općine Srebrenik u mjestu Tinja zabiljezena je prekogranična vrijednost Cd, Ni,Cr i Mn. Dodatnim istraživanjima ustanovljeno je da su Cd i Ni iz matičnog supstrata a Cr i Mn antropogenog porijekla. Općina Lukavac u Donjoj Brijesnici zabilježena je prekogranična vrijednost Cd,Ni,Cr,Co i Mn porijeklom iz matičnog supstrata. Na području općine Banovići u mjestu Treštenica zabilježena je prekogranična vrijednost Cd, Ni ,Cr, Co i Mn. Ustanovljeno je da su Cd, Ni i Cr iz matičnog supstrata a Co i Mn antropogenog porijekla. Na području općine Zenica u mjestu Topčić polje zabilježena je prekogranična vrijednost Cu, Pb, Cd, Zn Ni, i Mn. dodatnim istraživanjima ustanovljeno je da su Pb, Cd,Zn i Mg iz matičnog supstrata a Cu antropogenog porijekla.

Na području općine Zavidovići u mjestu Kamenica i Vozuća zabiljezena je prekogranična vrijednost Ni,Cr,Co i Mn porijeklom iz matičnog supstrata. Na području općine Travnik u mjestu Đelilovac i Maline zabilježena je prekogranična vrijednost Cu, Pb, Cd, Ni, i Mn. Ustanovljeno je da su Pb i Cd iz matičnog supstrata a Cu a, Ni i Mn antropogenog porijekla. Na području općine Olovo u mjestu Careva ćuprija I i II zabilježena je prekogranična vrijednost Cd, Ni,Cr,Co i Mn porijeklom iz matičnog supstrata. U Mjestu Dolovi zabilježena je prekogranična vrijednost teških metala Pb,Cd i Mn antropogenog porijekla. Na području općine Vareš u mjestu Dragovići zabilježena je prekogranična vrijednost Pb, Cd, Zn i Mn. Ustanovljeno je da su Pb, Cd iZn i iz matičnog supstrata a Mg antropogenog porijekla. Na području općine Donji Vakuf u mjestu Prusac I zabiljezena je prekogranična vrijednost Cu, Pb, Cd, Zn i Ni. Dodatnim istraživanjima ustanovljeno je da su Pb, Cd,Zn

i Ni iz matičnog supstrata a Cu antropogenog porijekla. Na području općine Bugojno u mjestu Potočani zabiljezena je prekogranična vrijednost Cu, Cd i Ni, gdje Cd i Ni iz matičnog supstrata a Cu antropogenog porijekla. Na području općine Gornji Vakuf-Uskoplje u mjestu Bistrica, Uzričje i Prnjavor zabiljezena je prekogranična vrijednost Cd, Cd, ZN i Ni porijeklom iz matičnog supstrata. Izuzev u mjestu Uzričje Ni i Mn su antropogenog porijekla. Na području općine Hadžići u mjestu Dub zabilježena je prekogranična vrijednost Pb,Cd,Ni i Mn porijeklom iz matičnog supstrata. Na području općine Trnovo u mjestu Presjenica zabilježena je prekogranična vrijednost Pb, Cd, Zn, Ni i Mn. Ustanovljeno je da su Pb,Cd i Ni iz matičnog supstrata a Cr i Mn antropogenog porijekla. Na području Grada Mostara u mjestu Bogodol, Goranci, Kokarine i Selišta zabilježena je prekogranična vrijednost Pb, Cd, Ni i Mn. Ustanovljeno je da su Pb i Cd iz matičnog supstrata a Ni i Mn antropogenog porijekla. Na području općine Čitluk u mjestu Čalići zabiljezena je prekogranična vrijednost Cu, Cd, Ni i Mn dodatnim istraživanjima ustanovljeno je da su Cd, Ni i Mn iz matičnog supstrata a Cu antropogenog porijekla. Na području općine Neum u mjestu Donje Hrasno i Neum zabilježena je prekogranična vrijednost Cd, Ni, Cr i Mn. Ustanovljeno je da su Cd i Ni iz matičnog supstrata a Cr i Mn antropogenog porijekla.

Poplavna područja u Federaciji BiH 2014. godine FZzAP je proveo istraživanja na svim poplavljenim poljoprivrednim područjima uz tokove rijeka. Zabilježena su neznatno povišene vrijednosti organskih i neorganskih polutanata uz rijeke Vrbas, Bosnu, Miljacki, Spreču, Usoru a dodatna istraživanja nisu provedena. FZzAP porovodi i monitoring donjeg toka rijeke Spreče (Lukavca, Gračanica i Doboj Istok) od 2014. Godine na osam (8) lokacija. Uzorci tla se uzimaju svake godine dva puta sa poljoprivrednih površina. Zabilježene vrijednosti organskih i neorganskih polutanata (PAH, Cd, Cr,Hg i Ni) su u mjestu Dobošnica, Miričina i Orahovica.

Na području Trebevića koji je pod zaštitom, općina Stari Grad, Sarajevo FZzAP provodi monitoring svake godine i zabiljezena je prekogranična vrijednost arsena (As).

Istraživanje provedeno 2005. godine, u okviru EU FP6 istraživačkog projekta *Assessment of the selected POPs in the atmosphere and water ecosystems from the waste materials generated by warfare in area of former Yugoslavia* (*APOPSBAL Project*), urađene su analize zemljišta i riječnog sedimenta na prostoru zemalja bivše Jugoslavije. Povod ovom istraživanju je pretpostavka o zagađenosti PCB-em, zbog velikog broja transformatorskih i relejnih stanica koje su oštećene u ratu. Istraživanja su potvrdila visoke koncentracije PCB-a i u zemljištu i u riječnom sedimentu na prostoru Federacije BiH, a posebno ugroženo je područje Tuzlanskog kantona.

Autori Marković, M., i Lukač, Z. (2009) u radu pod nazivom *Causes of soil damages in Bosnia and Herzegovina and soil protection measures* (Marković i Lukač, 2009) navode da do destrukcije zemljišta dolazi uslijed niza faktora poput površinske eksploatacije ruda, deponija, izgradnje naselja i infrastrukture, industrijskih zona, akumulacija vode, te erozije i klizišta. Procjena je da godišnje, uslijed površinske eksploatacije destrukcijom bude obuhvaćeno oko 900 ha, a izgradnjom naselja 600 ha. Procjene za ostale aktivnosti su 300 ha/godišnje. Oko 20.000 ha prekriveno je različitim otpadnim materijalom stvarajući tehnogene pustinje. Unatoč naporima na deminiranju, problem miniranosti poljoprivrednog i šumskog zemljišta je još uvijek prisutan. Dosta je prisutna sječa šume, što pogoduje erozivnim procesima.

Na cijelom prostoru Federacije BiH prisutno je trajno gubljenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe. Godišnje se trajno izgubi oko 3.000 ha uglavnom najproduktivnijih obradivih površina.

Riblji fond

Kao glavni pritisci u smislu diverziteta morskih i slatkovodnih resursa u okviru kojih se prvenstveno eksploatiraju ribe, u Strategiji i akcijskom planu za zaštitu biološke raznolikosti BiH (2015–2022) izdvojeno je sljedeće:

- Prekomjeran i nekontroliran ribolov;
- Nelegalan ribolov (krivolov);
- Korištenje nedozvoljenih sredstava za ribolov;
- Neadekvatno poribljavanje;
- Nepostojanje i zastarjelost ribolovnih osnova (strateški dokumenti – programi unaprjeđenja ribljeg fonda);
- Odsustvo redovnog monitoringa ribljih resursa;
- Neprimjenjivanje postojećih zakonskih odredbi iz oblasti slatkovodnog ribarstva.

Strategija, kao najugroženije vrste u slatkovodnim ekosistemima, izdvaja jesetarske i salmonidne vrste riba. Dominantni faktori koji negativno utječu na prvu grupu riba odnose se na:

- pregrađivanje riječnih tokova, čime se onemogućava njihova reprodukcija (osim u slučaju kečige, sve ostale vrste su anadromne i migriraju u slatke vode zbog mrijesta);
- veliki pritisak od ribolovaca (radi se o ekonomski veoma cijenjenim vrstama riba, kako zbog mesa, tako i zbog ikre).

Federacija BiH još nije uspostavila informacijski sistem o ribarstvu. U okviru Zajedničke ribarske politike EU, države članice su u obavezi da prikupljaju biološke, ekološke, tehničke i socio-ekonomske podatke potrebne za upravljanje ribarstvom, upravljaju tim podacima i učine ih dostupnima krajnjim korisnicima (*Article 25, Regulation* (EU) No 1380/2013 *of the European Parliament and of the Council of 11 December* 20137). Pravila o prikupljanju i upotrebi ovih podataka na nivou Evropske unije propisana su regulativom (EU) br. 2017/1004.

Kad je u pitanju razvoj ribarstva, uskoro ističe važenje strategije razvoja. Naime, Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH donesena je za period 2015–2019, a Zaključkom Vlade Federacije BiH produženo je njezino važenje do kraja 2021. godine.

Mineralni resursi

Federacija BiH nema cjeloviti pristup upravljanju mineralnim sirovinama. Upotreba mineralnih sirovina tretira se kroz sektorske strategije (građevinski materijali, energetika). Ne postoji strategija upravljanja mineralnim sirovinama Federacije BiH. Postojeće strategije, kao npr. Strategija razvoja industrije građevinskog materijala Federacije BiH 2016–2025 (FMERI i Privredna komora Federacije BiH, 2018), ne razmatraju konkretne aktivnosti osiguranja mineralnih sirovina kroz povrat i reciklažu tih sirovina iz gotovih proizvoda, čija je upotreba prestala (reciklaža betona, cigle ili povrat rijetkih metala iz elektronske opreme i sl.). Pored nedostatka konkretnih mjera, treba navesti i nedostatak standarda za građevinske materijale proizvedene iz recikliranih materijala, što predstavlja

ograničenje za plasman ovakvih proizvoda. Također, niti jedna rudarska kompanija se ne bavi ekstrakcijom sekundarnih mineralnih sirovina s jalovišta rudnika, šljačišta termoelektrana i željezara, odlagališta crvenog mulja. Implementacija mjera predloženih u Izvještaju o stanju okoliša još 2012, a koja se odnosi na: i) Identifikaciju svih lokacija na kojima se stvara otpad u rudnicima, ii) pravljenje liste s vrstama i količinom proizvedenog otpada shodno katalogu i šiframa otpada, iii) procjenu mogućnosti za ponovnu upotrebu otpada i/ili recikliranje nije urađena.

Prema Zakonu o rudarstvu Federacije BiH, član 59, poslije dobijanja dozvole za obustavu eksploatacije mineralne sirovine, privredno društvo mora izvršiti konačnu sanaciju zemljišta i rekultivaciju okoliša i otkloniti posljedice nastale pri izvođenju rudarskih radova, a na osnovu projekta sanacije i rekultivacije. Međutim, realno stanje je da na prostoru Federacije BiH postoji značajan broj rudnika na kojima, nakon prestanka eksploatacije, površine nisu sanirane i rekultivirane, te ukupna površina tla koje je degradirano zbog eksploatacije rude u površinskim kopovima iznosi oko 15.000 ha. Ove štete su vidljive na području pojedinih mjesta (Tuzla, Ugljevik, Kakanj, Gacko) u kojima se velika područja obradivog zemljišta ne koriste. U rudnicima metala na području Vareša (Veovača – olovo, cink, barit i rudnik željeza), eksploatacija je obustavljena, a rudnici nisu adekvatno zatvoreni. Nužan je popis inventara napuštenih rudnika metala kako bi se definirala žarišta, opasnosti za okoliš i rizici, kao i set prioriteta za sanaciju. Problem je i nedefiniranost sljednika imovine rudnika, jer kompanije koje su upravljale rudnicima više ne postoje.

Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH, obavezuje rudarske kompanije na primjenu najboljih raspoloživih tehnika – NRT za upravljanje rudničkim otpadom. Federacija BiH je usvojila Tehnička uputstva za primjenu najboljih raspoloživih tehnika za prehrambenu industriju, ali za rudarstvo još uvijek nije. U skladu s obavezama po Zakonu o zaštiti okoliša i obavezi transpozicije Direktive o rudničkom otpadu, neophodno je izraditi tehnička uputstva za BiH usklađene s evropskim uputstvima o najboljim raspoloživim tehnikama za ovu oblast (eng. *Management of Waste from Extractive Industries in accordance with Directive* 2006/21/EC).

9.2. Strateški cilj 6.

Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima

Strateški cilj 6 (održivo upravljanje prirodnim resursima) obuhvata tematske oblasti kao što su korištenje zemljišta i održivo korištenje prirodnih resursa u poljoprivredi (tlo), šumarstvu i ribarstvu, kao i vađenje minerala i bioekonomiju.

Tabela 22: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 6*

Strateški cilj 6	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost (N/D odrediti u prvim godinama implementacije)	Ciljna vrijednost (N/D odrediti u prvim godinama implementacije)
Osigurati održivo korištenje prirodnih resursa	**Pregled šumskih površina, Federacija BiH – ukupno (ha)**	1.510.938 (2020.)	N/D
	Površina degradiranog zemljišta (ha)	N/D Federacija BiH nema egzaktno utvrđenu površinu degradiranog zemljišta	Dostignut je nulti stepen degradacije zemljišta

9.2.1. Prioriteti za strateški cilj 6.

Prioritet 6.1.: Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike i klimatskih promjena

Prioritet podrazumijeva donošenje zakona i podzakonskih akata na nivou Federacije BiH usklađene s EU direktivama i međunarodnim sporazumima, kao i stvaranje pravnog i institucionalnog okvira za potpunu implementaciju savremenih principa gospodarenja šumama, uspostavu indikatora i redovnog praćenja stanja šuma.

Prioritet 6.2.: Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači

Prioritet podrazumijeva uspostavu regulatornog okvira za upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta, kao i institucionalno kapacitiranje i uspostavu institucionalnog okvira za upravljanje lovištima i planski uzgoj divljači.

Prioritet 6.3.: Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom

Prioritet podrazumijeva usaglašavanje regulatornog okvira s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama, kao i donošenje zakona za privredno ribarstvo na moru.

Planski uzgoj i izlov ribe zahtijevaju postojanje informacionog sistema o ribarstvu, kao i postojanje strateškog okvira za održivi razvoj ribarskog sektora.

Prioritet 6.4.: Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima

Prioritet podrazumijeva razvoj zakonskog i strateškog okvira za cjelovitu zaštitu zemljišta kao i metoda, imenovanje institucije u čijoj nadležnosti će biti integralno i održivo upravljanje zemljištem, kao mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa. U sklopu prioriteta planirane su mjere sanacije degradiranih površina i deminiranje.

Prioritet 6.5.: Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama

Prioritet se fokusira na uspostavu strateškog okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina na principima reciklaže i kružne ekonomije, kao i razvoj programa i planova za efikasniju eksploataciju mineralnih sirovina.

Tabela 23: *Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 6.1.: Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	Postojanje zakona i strateškog okvira za održivo upravljanje šumama	Federacija BiH nema zakonski i strateški okvir za održivo upravljanje šumama	Do 2025. godine Federacija BiH je usvojila strateški i zakonski okvir kojima se utvrđuju principi i kriteriji održivog upravljanja šumama, standardna metodologija za izradu šumsko-privrednih osnova, na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta šumskih ekosistema za privatne i državne šume, obuhvat i metodologija monitoringa zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda, upravljanje privatnim šumama
	Postojanje sistematskog okvira za registraciju i kontrolu sakupljanja ljekovitog jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda	Federacija BiH nema zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje ljekovitim jestivim i aromatičnim biljem i nedrvnim šumskim proizvodima	Do kraja 2025. uspostavljen je sistem kontrole sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda
	Postojanje redovnog monitoringa zdravstvenog stanja šuma	U Federaciji BiH ne postoje metode za usklađeno uzorkovanje, te procjenu i praćenje stanja šuma, prema prethodno utvrđenim indikatorima. Nije uspostavljena mreža monitoring tačaka. Kantonalne uprave za	Do kraja 2025. u funkciji je redovan monitoring zdravstvenog stanja šuma koji obuhvata praćenje promjena u šumskim ekosistemima u smislu stanja diverziteta vrsta, promjena površina, zdravstvenog stanja i

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
		šumarstvo i korisnici šuma imaju nedostatak kapaciteta za vršenje monitoringa.	drugih biotskih i abiotskih faktora.
	Postojanje kapaciteta i tehničkih uvjeta za sprječavanije šumskih požara	Šume Federacije BiH nisu dovoljno prohodne za brzi pristup požarištu, korisnici šuma nisu opremljeni kako za osmatranje i rano uočavanje požara, tako ni za brzi pristup i gašenje požara.	Do 2027. korisnici šuma kapacitirani su za rano oktrivanje i sprječavanje požara
	Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje	Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje iznosi 159.913,5 ha	Pošumljavanje 15.991 ha sadašnje teritorije krša i goleti
	Površine izdanačkih šuma	Površina izdanačkih šuma iznosi 257.879,6 ha	Smanjiti površine izdanačkih šuma na 50.000 ha sadašnje površine izdanačkih šuma i šikara u viši uzgojni oblik
Prioritet 6.2.: Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači	Postojanje regulatornog okvira za upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Zakon o lovstvu Federacije BiH nije usklađen s relevatnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima	Do 2023. uskladiti i usvojiti Zakon o lovstvu s relevatnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta, i usvojiti set novih pozakonskih akata, sukladno novom zakonu
	Postojanje institucionalnog okvira za upravljanje lovištima i planski uzgoj divljači	U Federaciji BiH nije izvršena potpuna kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje. Lovišta nemaju uspostavljene stručne službe za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera.	Do 2025. uspostaviti institucionalni okvir za upravljanje lovištima i planski uzgoj divljači
	Postojanje planskog okvira za upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	U Federaciji BiH nisu doneseni planovi upravljanja populacijom vuka, medvjeda i risa, kao ni lovne osnove za sva privredno-lovna područja koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama	Do 2027. uspostavljen je planski okvir upravljanja lovištima i populacijom divljači
	Postojanje informacionog sistema o divljači	U Federaciji BiH ne postoji informacioni sistem o divljači	Do 2027. uspostavljen je informacioni sistem o divljači
Prioritet 6.3.: Unaprijediti zakonski, strateški i	Postojanje usaglašenog regulatornog okvira s	Zakon o slatkovodnom ribarstvu Federacije BiH	Do 2023. usaglašen je zakon i izrađeni su

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom	nom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama	nije u potpunosti usaglašen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama, kao ni s federalnim propisima o vodama	podzakonski propisi o slatkovodnom ribarstvu
	Postojanje zakona za privredno ribarstvo na moru.	Federacija BiH nema zakon za privredno ribarstvo na moru	Do 2023. donesen je zakon i podzakonski akti za privredno ribarstvo na moru usaglašeni sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i međunarodnih sporazuma
	Postojanje informacionog sistema o ribarstvu	Federacija BiH još nije uspostavila informacioni sistem o ribarstvu	Do 2030. Uspostavljen je informacioni sistem o ribarstvu
	Postojanje strateškog okvira za održivi razvoj ribarskog sektora	Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH 2015–2019, bila je važeća do kraja 2021. godine	Do 2022. usvojiti strateški okvir za održivi razvoj ribarskog sektora
Prioritet 6.4.: Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima	Postojanje zakonskog i strateškog okvira za cjelovitu zaštitu zemljišta	U Federaciji BiH zemljište se štiti različitim propisima u ovisnosti o vrsti zemljišta: kroz zakone iz oblasti poljoprivrede, šumarstva, prostornog uređenja i građenja. Cjeloviti zakonski okvir kojim se uređuje zaštita zemljišta u cjelini ne postoji.	Do 2025. donesen je zakon o zaštiti zemljišta i podzakonski akti, te strategija održivog upravljanja zemljišta
	Postojanje metoda, mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa	U Federaciji BiH ne postoji okvir za praćenje održivosti upravljanja zemljištem	Do 2025. usvojene su metode, mjerenja i pokazatelji za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa
	Postojanje monitoringa zemljišta	Federacija BiH ima djelimično uspostavljen monitoring kvaliteta poljoprivrednog zemljišta	Do 2027. uspostavljen je potpuni okvir za monitoring zemljišta
	Površina obnovljenog degradiranog zemljišta (ha)	Federacija BiH nije imala značajnije planske programe obnove degradiranog zemljišta, osim projekata rekultivacije u rudarstvu i TE. U svrhu ove Strategije će se kao polazna vrijednost uzeti 0 ha	Izvršena obnova degradiranih zemljišnih površina (cca. 3500 ha)
	Miniranost zemljišta	U Federaciji BiH u 2020. godini utvrđeno je 966 km^2	Izvršiti 100% deminiranje zemljišta do 2030. godine

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
		pod minama	
Prioritet 6.5.: Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	Postojanje strateškog okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina	Federacija BiH nema integralni okvir za upravljanje mineralnim sirovinama koji uključuje povrat sekundarnih sirovina iz proizvoda, proizvodnje ili građevinarstva, pa je eksploatacija i uvoz sirovina trenutno jedino rješenje	Do 2026. usvojena je strategija za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama, koja uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija)
	Postojanje programa i planova za efikasniju eksploataciju mineralnih sirovina	Trenutni nivo tehnološke opremljenosti u Federaciji BiH onemogućava efikasnu eksploataciju sirovina	Do 2029. doneseni su programi i planovi uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguravanja uvjeta za povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada

9.2.2. Opis mjera

Prioritet 6.1.: Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena

Mjera 6.1.1. Uspostavljanje strateškog i pravnog okvira za održivo upravljanje šumskim resursima

Cilj mjere je kreirati strateški i pravni okvir za održivo upravljanje šumskim resursima na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta šumskih ekosistema za privatne i državne šume.
Postizanje ovog cilja obuhvata niz zakonskih, planskih i institucionalnih mjera:

- Usvajanje Prijedloga zakona o šumama—koji se nalazi u parlamentarnoj proceduri;
- Izrada i usvajanje amandmana na Zakon o šumama sa ciljem daljeg usklađivanja Zakona sa međunarodnim konvencijama i EU direktivama
- Donošenje podzakonskih akata kojima se propisuje sadržaj i način izrade šumskoprivrednih osnova za privatne i državne šume, obuhvat i metodologija praćenja zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda;
- Utvrđivanje principa i kriterija održivog upravljanja, a koji će biti osjetljivi na pitanja društvene nejednakosti, slijedom Strategije EU za šume (COM(2021)572), kao evropskog referentnog okvira za razvoj sektorskih politika koje utječu na šume, te Evropskog zelenog plana, mape puta. Kriterije i principe treba uskladiti na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH;
- Usvajanje Šumarskog programa Federacije BiH i donošenje Izvedbenog dijela;

- Definiranje standardne metodologije za izradu šumskoprivrednih osnova, uvažavajući planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase i nedrvnih šumskih proizvoda, kao i zaštitne uloge šuma;
- Održavanje obuke zaposlenika za primjenu nove metodologije izrade šumskoprivrednihosnova, te njihovu primjenu i i praćenje izvršavanja planiranih radova gospodarenja šumama;
- Demonstriranje primjene nove metodologije na najmanje 2 šumska pilot-područja;
- Sukcesivno izrađivanje ŠPO-a prema novoj standardnoj metodologiji za sva šumska područja;
- Razvijanje modela izmjere i uređivanja privatnih šuma, ali i provedbe gospodarenja privatnim šumama;
- Izvršavanje obuke privatnih šumoposjednika o novim načinima upravljanja šumama;
- Izrada planova gospodarenja privatnim šumama.

Mjera 6.1.2. Uspostavljanje sistema kontrole sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda

Ova mjera ima za cilj uspostaviti sistemski okvir za postizanje održivosti sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda.

Mjera podrazumijeva aktivnosti koje se fokusiraju na uvođenje sistema certifikacije:

- Izrada akcijskog plana uvođenja sistema certifikacije u sektor korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda;
- Uspostavljanje sistema certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda na fer i inkluzivnoj osnovi.

Uvođenje sistema certifikacije je mjera koja je planirana da se provede u koordinaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, te nadležnog ministarstva Republike Srpske i Vlade Brčko distrikta BiH. Preduvjet za započinjanje implementacije mjere je donošenje Zakona o šumama i podzakonskog akta kojim će se propisati uvjeti za uzgoj, iskorištavanje, sakupljanje i promet nedrvnih šumskih proizvoda, koje je planirano u okviru mjere 6.1.1.

Mjera 6.1.3. Uspostavljanje redovnog praćenja zdravstvenog stanja šuma

Ova mjera ima za cilj uspostaviti redovno praćenje zdravstvenog stanja šuma koje obuhvata praćenje promjena u šumskim ekosistemima u smislu stanja diverziteta vrsta, promjena površina, zdravstvenog stanja i drugih biotskih i abiotskih faktora. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:

- Izrada metode za usklađeno uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma, prema prethodno utvrđenim indikatorima;
- Usvajanje pravilnika kojim se određuje način praćenja zdravstvenog stanja šuma, način obavljanja zdravstvene zaštite šuma i način izvještavanja;
- Određivanje mreže monitoring tačaka;
- Obuka i kapacitiranje korisnika šuma i kantonalnih uprava za šumarstvo za vršenje praćenja stanja šuma prema utvrđenom programu.

Mjera 6.1.4. Povećanje prohodnosti šuma i kapacitiranje korisnika šuma za rano otkrivanje i sprječavanje požara

Mjera ima za cilj ostvariti uvjete za rano otkrivanje i sprječavanje šumskih požara i obuhvata tehničke, mjere nabavke opreme, te mjere osposobljavanja zaposlenika korisnika šuma. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:

- Izrada planova za izgradnju protupožarnih prosjeka;
- Nabavka vozila i odgovarajuće tehnike i alata za sječu stabala i izradu protupožarnih prosjeka za potrebe korisnika šuma;
- Izgradnja prosjeka s elementima šumskih cesta;
- Nabavka i postavljanje informativnih panoa i oznake upozorenja za sprječavanje požara;
- Nabavljanje opreme za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu;
- Obuka zaposlenika za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu.

Oprema za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu obuhvata ne samo opremu za rano otkrivanje požara nego i opremu za praćenje zdravstvenog stanja šuma (mjera 6.1.3) (optički senzori i kamere, bespilotne letjelice, pametni uređaji za evidenciju stanja i fotografiranje s prijenosom podataka u GIS).

Mjera 6.1.5. Pošumljavanje goleti i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume

Mjera ima za cilj povećati ukupne šumske površine u Federaciji BiH i time doprinijeti sprječavanju klimatskih promjena. Mjera se fokusira na pošumljavanje goleti i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume:

- Donošenje pravilnika kojim će se ustanoviti regije provenijencija, te propisati način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća;
- Povećanje površine visokih šuma prevođenjem min. 20% sadašnje površine izdanačkih šuma i šikara u viši uzgojni oblik, na površinama gdje je to moguće;
- Izrada rodno osjetljivog plana pošumljavanja krša i goleti Federacije BiH;
- Pošumljavanje na 10% sadašnje teritorije krša i goleti.

Mjera 6.1.6. Uspostavljanje informacijskog sistema o šumama

Cilj uspostave informacijskog sistema o šumama (ISŠ) je stvoriti informacijske pretpostavke za održivo upravljanje šumskim resursima.

ISŠ treba sadržavati prioritetne teme za podatke i informacije o šumama poput: osnovnih podataka o šumama, prirode i biološke raznolikosti, šuma i klimatskih promjena (utjecaji, prilagođavanje i ublažavanje), zdravlja i otpornosti šuma (prirodni poremećaji, požari i štetnici) i (šuma) bioekonomije.

Dio informacijskog sistema je već razvijen, ali treba nastaviti rad i usklađivanje strukture sa Šumarskim informacijskim sistemom EU (FISE).

Ovoj aktivnosti treba prethoditi hitno usvajanje i stavljanje podataka u javnost II inventure šuma.

Prioritet 6.2.: Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači

Mjera 6.2.1. Uspostaviti usklađen regulatorni okvir za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači

Cilj ove mjere je usklađivanje propisa o lovstvu s relevantnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta.

Mjera podrazumijeva:

- Donošenje novog, usklađenog Zakona o lovstvu;
- Donošenje seta novih pozakonskih akata, sukladno novom zakonu.

Mjera 6.2.2. Unaprijediti sistem planiranja i upravljanja lovnom divljači, kao i upravljanje populacijom divljači

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja

Mjera ima za cilj uspostaviti pretpostavke za efikasno planiranje upravljanja divljači, uvažavajući administrativne granice, ali na način da one ne predstavljaju prepreku. Za realizaciju mjere potrebno je:

- Izvršiti kategorizaciju, ustanovljenje i dodjelu lovišta na korištenje u skladu s odredbama novog Zakona (mjera 6.2.1);
- U svim lovištima uspostaviti stručnu službu za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera;
- Izraditi i usvojiti planove za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa, usklađene s istim planovima za Republiku Srpsku;
- Izraditi lovne osnove za sva privredno-lovna područja koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama;
- Uspostaviti modul lovstva unutar informacijskog sistema šumarstva.

Prioritet 6.3.: Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom

Mjera 6.3.1. Usaglašavanje regulatornog okvira za ribarstvo s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama

Cilj mjere je usaglasiti zakonske propise iz oblasti ribarstva s pravnom stečevinom EU i urediti privredno ribarstvo na moru, te izvršiti usaglašavanje propisa iz oblasti ribarstva s propisima iz oblasti voda. Obuhvaćene su sljedeće aktivnosti:

- Donošenje zakona i podzakonskih akata za privredno ribarstvo na moru usaglašeno sa zajedničkom ribarskom politikom i obavezama iz EU direktiva i međunarodnih sporazuma;
- Usaglašavanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu sa zakonom iz oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta;

- Usvajanje Strategije razvoja poljoprivrednog sektora za period 2022–2028. usklađenu sa zajedničkom strategijom za ribarstvo i akvakluturu EU;
- Sukcesivno izrađivanje ribolovnih osnova u skladu s novim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu.

Mjera 6.3.2. Uspostavljanje informacijskog sistema o ribarstvu i statističkog praćenja uzgoja ribe

Cilj mjere je uspostaviti informacijski sistem o ribarstvu i statističko praćenje uzgoja ribe. Poseban napredak se očekuje u oblasti morsko-privrednog ribarstva i marikulture.

Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:

- Izrađivanje registra plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu;
- Uspostavljanje sistema izdavanja dozvola;
- Uspostavljanje sistema za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova;
- Uspostavljanje modela statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe prema usvojenoj metodologiji za BiH.

Prioritet 6.4.: Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima

Mjera 6.4.1. Stvoriti zakonski i strateški okvir za cjelovitu zaštitu zemljišta

Cilj mjere je stvoriti okvir za integralnu zaštitu svih tipova zemljišta. Mjera podrazumijeva donošenje zakonskog propisa i strategije o zaštiti zemljišta, kao i usaglašavanje propisa iz oblasti kojima se reguliraju pojedini načini korištenja zemljišta (rudarstvo, građenje, poljoprivreda). Planirane su sljedeće aktivnosti za realizaciju mjere:

- Donošenje Zakona o zaštiti zemljišta i podzakonskih akata;
- Izrada i usvajanje Strategija održivog upravljanja zemljištem;
- Usklađivanje zakona: o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH, u odnosu na Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH, tj. u Zakon o uređenju prostora i građenju Federacije BiH unijeti obavezu jedinica lokalne samouprave da prije donošenja prostornog plana imaju urađenu Osnovu zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta;
- Dopuna Zakona o rudarstvu Federacije BiH u odnosu na sanaciju rudarskih površina, proširivanjem opcija sanacije koja podrazumijevaju i prenamjenu, te u odnosu na finansijsku odgovornost i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina.

Mjera 6.4.2. Uspostava monitoringa zemljišta

Mjera ima za cilj unaprijediti i nadograditi postojeći monitoring kvaliteta minitoringom svih tipova zemljišta. Mjera podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- Izrada, usaglašavanje i usvajanje metode mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa;
- Usvajanje plana monitoringa zemljišta;
- Uspostavljanje mreže monitoring mjesta i vršenje monitoringa.

Prikupljeni podaci se integriraju u informacijski sistem za zemljište.

Mjera 6.4.3. Sanacija degradiranih površina

Cilj mjere je smanjiti površinu degradiranog zemljišta. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:

- Uspostavljanje katastra degradiranih površina;
- Izrada akcijskog programa sanacije degradiranih površina koji obuhvata procedure i metode sanacije degradiranih površina, kriterije za prioritetizaciju izbora lokacija za sanaciju na bazi okolišnih i socijalnih kriterija (broj ugroženih ljudi, žena i djece, siromašnih...);
- Obnavljanje degradiranih zemljišnih površina (cca. 3500 ha) s fokusom na sljedeća područja: Banovići, Lukavac, Tuzla, Živinice, Kalesija, Srebrenik, Zenica, Breza, Kakanj, Novi Travnik, Donji Vakuf itd.;
- Izvršavanje revitalizacije zemljišta u posebno osjetljivim i napuštenim područjima, s fokusom na područja dinarskog krša i visokih planina: Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, područje visokih planina Centralne Bosne.

Mjera 6.4.4. Sprječavanje degradacije zemljišta neplanskom gradnjom

Cilj mjere je spriječiti daljnju degradaciju zemljišta nelegalnom gradnjom. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:

- Donošenje novih zakona o legalizaciji koji bi bili usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi;
- Evidentiranje nelegalnih objekata;
- Izrada operativnih planova za prevenciju neplanske gradnje, te donošenje programa uklanjanja nelegalnih objekata;
- Kontinuirana izrada i usvajanje nove prostorno- planske dokumentacije bazirane na kontroliranom razvoju gradova i sprječavanje korištenja kvalitetnih kategorija zemljišta za gradnju;
- Ograničavanje korištenja kvalitetnih zemljišta (i agrozone) za izgradnju stanova, industrije i drugih objekata posebnim odlukama.

Mjera 6.4.5. Deminiranje zemljišta

Cilj mjere je izvršiti potpuno deminiranje zemljišta, 100% do 2030. godine. Deminiranje se vrši na osnovi godišnjih planova deminiranja.

Prioritet 6.5.: Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama

Mjera 6.5.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina

Mjera ima za cilj osigurati cjeloviti pristup osiguranju mineralnih sirovina za potrebe razvoja industrije u Federaciji BiH i obuhvata:

- Izradu strategije za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama, koje uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija);

Izradu programa i planove uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguravanja uvjeta za povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada.

9.3. Indikativni finansijski okvir

Sa finansijskom procjenom od nešto preko 29% ili 3.4 milijarde KM tematska oblast Održivo upravljanje resursima je druga oblast po veličini troška u Strategiji za Federaciju BiH koja iznosi 11.9 milijardi KM. Tematska oblast Održivo upravljanje resursima se sastoji od pet prioriteta i 16 mjera. Ovo je tematska oblast sa najmanjim brojem prioriteta u Strategiji za Federaciju BiH. Prioritet 6.4. (Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima) obuhvata 96% ili 3.3 milijarde KM. Ovo je ujedno i drugi prioritet sa najvećim troškom u čitavoj Strategiji za Federaciju BiH sa 27% iznosa od ukupne procjene. Svi preostali prioriteti u tematskoj oblasti Održivo upravljanje resursima iznose 4% ili 144 miliona KM torška za ovu tematsku oblast.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Održivo upravljanje resursima kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

10. UPRAVLJANJE OKOLIŠEM

10.1. Analiza situacije

Kada je riječ o upravljanju okolišem u Federaciji BiH, urađena je analiza **polaznog stanja** i **ključnih izazova** grupirana prema sljedećim podtematskim oblastima: (a) strateško planiranje i usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima u oblasti okoliša, (b) provedba usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih sporazuma, (c) kapaciteti i koordinacija institucija, (d) učešće javnosti, (e) monitoring i izvještavanje, (f) integracija okolišnih zahtjeva u sektorske politike, (g) ekonomski instrumenti zaštite okoliša, (h) obrazovanje, istraživanje i razvoj, (i) integracija principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u sektoru okoliša.

Strateško planiranje i usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima u oblasti okoliša

U Federaciji BiH su u prethodnom periodu napravljeni određeni pomaci po pitanju uspostave pravnog okvira kojim se reguliraju horizontalna pitanja upravljanja okoliša. Ipak, potrebno je i dalje raditi na rješavanju problema identificiranih u ovom izvještaju. Ključni izazovi povezani sa strateškim planiranjem i legislativom u oblasti okoliša obuhvaćaju: **nedostatak i/ili neadekvatnost regulative**, te **neusklađenost pravnog okvira u oblasti upravljanja okolišem** (unutar BiH i odnosu na međunarodne obaveze).

Proces harmonizacije zakonskog okvira u Federaciji BiH s onim u EU započeo je još 2003. godine kroz izradu i usvajanje Zakona u zaštiti okoliša. Ovaj zakon je, u godinama iza toga, nadograđivan dopunama osnovnog zakona i izradom podzakonskih akata, te strateških dokumenata koji su u prenijeli ključne EU principe i zahtjeve u oblasti upravljanja okolišem u propise Federacije BiH. No, i pored toga, nije postignuta potpuna harmonizacija s propisima EU, pri čemu su identificirani propisi koji su djelimično preneseni, kao i oni koji nisu nikako preneseni u okolišno zakonodavstvo Federacije BiH. Novi Zakon o zaštiti okoliša ('Sl. novine Federacije BiH', broj 15/21), usvojen je 28.01.2021. godine i osigurava visok stepen usklađenosti pravnog okvira u Federaciji BiH s:

- Direktivom o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš (2001/42/EC);
- Direktivom o procjeni utjecaja na okoliš (2014/52/EU);
- Direktivom 2003/4/EC o javnom pristupu informacijama o okolišu;
- Direktivom 2003/35/EC o osiguravanju učestvovanja javnosti u izradi određenih planova i programa koji se odnose na okoliš;
- Direktivom 2012/18/EU o kontroli opasnosti od velikih nesreća;
- Uredbom (EZ) br. 1221/2009 o sistemu ekooznačavanja i sistemu okolišnog upravljanja i nezavisnog ocjenjivanja.

Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama (eng. *Industrial Emissions Directive – IED*) je djelimično prenesena u zakonodavstvo Federacije BiH. Kroz novi Zakon o zaštiti okoliša prenesen je dio koji pokriva kontrolu i sprječavanje zagađenja – *ex* IPPC direktiva (dio nove IED).

Usvajanjem Zakona o infrastrukturi prostornih podataka Federacije BiH ('Sl. novine Federacije BiH', broj 55/21) napravljen je veliki korak ka transponiranju Direktive 2007/2/EC o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Evropskoj zajednici (INSPIRE), a usvajanje Strategije o uspostavi i održavanju infrastrukture prostornih podataka Federacije BiH je u skladu s Direktivom INSPIRE i trendovima u EU i predstavlja presudan korak u konceptu prikupljanja i upravljanja podacima.

Transpozicija Direktive 2004/35/EC o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu i Direktive 2008/99/EC o zaštiti okoliša putem krivičnog prava još uvijek nije započela.

U Federaciji BiH u decembru 2016. usvojen je Program aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša koji obuhvata osam podsektora pravne stečevine EU o okolišu: horizontalna pitanja, upravljanje vodom, upravljanje otpadom, kvalitet zraka i klimatske promjene, industrijsko zagađenje, hemikalije, zaštita prirode i buka iz okoliša. Program aproksimacije je specifičniji od Strategije usklađivanja propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša BiH u opisivanju stvarnog stanja i potrebnih promjena u zakonskom okviru u Federaciji BiH za prijenos pravne stečevine EU o okolišu. Programom je predviđena izrada Akcijskih planova za provedbu direktiva (APID-i), kao provedbenih dokumenata Planova implementacije direktiva (DSIP-i), za sve horizontalne direktive u oblasti upravljanja okolišem navedene u Programu aproksimacije, te usvajanje od strane nadležnih institucija za provedbu direktiva.

Na osnovu navedenog, potrebno je raditi na unaprjeđenju pravnog okvira za upravljanje okolišem u Federaciji BiH, posebno na harmonizaciji s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima, u cilju osiguravanja ravnomjernog, usklađenog i dosljednog cjelodržavnog pristupa u strateškom planiranju i usklađivanju s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša na svim nivoima vlasti.

Provedba usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih sporazuma

Drugi ključni izazov odnosi se na **neefikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih sporazuma**. U BiH još uvijek nisu uspostavljeni učinkoviti institucionalni mehanizmi za nadzor i koordinaciju provedbe obaveza proizašlih iz međunarodnih sporazuma o okolišu. Trenutno, aranžmani za provedbu međunarodnih sporazuma definiraju se od slučaja do slučaja, što je omogućilo progres u provedbi nekih sporazuma (ozon, klimatske promjene, bioraznolikost), ali ne osigurava efikasan odgovor za sve. Osim toga, još uvijek postoje okolišni sporazumi čija je BiH stranka, a koji nemaju imenovane *focal points* (npr. Bernska konvencija, Konvencija o dalekosežnom prekograničnom zagađivanju zraka (CLRTAP (UN, 1979)), Evropski program za praćenje i evaluaciju (EMEP)[19], itd.). Iako su ovo načelne obaveze države BiH, odgovornosti za međunarodnu saradnju u području zaštite okoliša, u smislu obaveza institucija koje djeluju kao *focal point* kod provedbe određenih ugovora o okolišu, raspodijeljene su između institucija na državnom nivou[20], te nadležnih institucija u entitetima. U Federaciji BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je *focal point* za

[19] *The co-operative programme for monitoring and evaluation of the long-range transmission of air pollutants in Europe* (neslužbeno *European Monitoring and Evaluation Programme* – EMEP)
[20] Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine

UN-ovu konvenciju o biološkoj raznolikosti (UNCBD) i za Aarhusku konvenciju o pristupu informacijama, učestvovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša.

Nadalje, značajni segmenti provedbe međunarodnih standarda i obaveza odnose se na primjenu strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO), efikasnost izdavanja dozvola i primjenu najboljih raspoloživih tehnika (NRT). Iako je od januara 2021. godine na snazi novi Zakon o zaštiti okoliša koji je uveo poboljšanja u reguliranju procesa provedbe SPUO-a, upotreba instrumenta SPUO u Federaciji BiH je ograničena. Definirana je osnova za provedbu SPUO-a, projekti i programi za koje se obavezno provodi SPUO (kao i oni koji ne poliježu SPUO-u), faze u postupku procjene, uključujući učestvovanje javnosti, nadležnost za provedbu SPUO-a, te način provedbe SPUO-a. Ipak, utvrđivanje obima, sadržaja i ocjene strateške studije tek će biti detaljno regulirano posebnim podzakonskim aktom koji treba biti donesen u roku od godine dana od dana stupanja zakona na snagu.

Integrirane dozvole, na način kako je regulirano Direktivom EU 2010/75/EU o industrijskim emisijama, još se ne izdaju u Federaciji BiH. Sadašnja zakonska rješenja izdavanja dozvola obuhvataju vođenje više postupaka, pa se tako vode odvojeni postupci za izdavanje vodnih akata i okolišnih akata. Ove individualne dozvole izdaju različita ministarstva. Federalno ministarstvo okoliša i turizma i kantonalna ministarstva izdaju okolišne dozvole u okviru svojih nadležnosti, a agencije za vodna područja i kantonalna ministarstva izdaju vodne akte u okviru svojih nadležnosti. Uredba kojom se utvrđuju pogoni i postrojenja koja moraju imati okolišnu dozvolu ('Sl. novine Federacije BiH', broj 51/21) iz juna 2021. godine propisuje novu formu zahtjeva za izdavanje okolišne dozvole.

Zakon o zaštiti okoliša nalaže primjenu najboljih raspoloživih tehnika za djelatnosti za koje se posebnim propisom utvrđuju najbolje raspoložive tehnike, ali praktična provedba je ograničena. Tehnička uputstva o najboljim raspoloživim tehnikama (NRT) i referentni dokumenti o najboljim raspoloživim tehnikama (BREFs) nisu prevedeni na službene jezike u BiH. Prema članu 100, stav (5) Zakona o zaštiti okoliša ('Sl. novine Federacije BiH', broj 15/21) za djelatnosti za koje posebnim propisom nisu definirane najbolje raspoložive tehnike, primjenjuju se najbolje raspoložive tehnike EU. U Federaciji BiH su u periodu od jula 2007. do jula 2008. godine, u okviru LIFE projekta „Jačanje kapaciteta za implementaciju integralne prevencije i kontrole zagađivanja u BiH (IPPC-BiH)" pripremljena Tehnička uputstva o NRT-ima za sljedeće sektore prehrambene industrije i poljoprivrede: klaonice krupne stoke, prerada mesa, uzgoj i prerada ribe, prerada mlijeka i proizvodnja mliječnih proizvoda, prerada voća i povrća i proizvodnja piva. Ova uputstva su rješenjem Federalnog ministarstva okoliša i turizma usvojena 2009. godine. Naknadno su, u okviru projekta „Pomoć u sprovođenju IPPC direktive (EuropAid/126648/C/SER/BA)" pripremljena Tehnička uputstva za sljedeće sektore: ekstrakcija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom i za monitoring. Ova uputstva, međutim, još uvijek nisu usvojena. U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i Pravilnikom o donošenju najboljih raspoloživih tehnika kojima se postižu standardi kvaliteta okoliša ('Sl. novine Federacije BiH', broj 92/07) i djelatnosti za koje je potrebno, po prioritetima, pripremiti tehnička uputstva su: klaonice peradi i prerada, proizvodnja bezalkoholnh pića, proizvodnja vina, proizvodnja pekarskih i slastičarskih proizvoda, uzgoj krupne stoke, uzgoj peradi, uzgoj poljoprivrednih kultura, predobrada ili bojenje vlakana ili tekstila, štavljenje krupne i sitne kože, proizvodnja celuloze iz drveta ili sličnih vlaknastih materijala, proizvodnja papira i kartona, postrojenja za preradu celuloze, prerada drveta i gotovih proizvoda od drveta, proizvodnja deterdženata, proizvodnja boja i lakova, elastomera i peroksida, proizvodnja

keramičkih proizvoda pečenjem, postizanje energijske efikasnosti u industriji i zgradarstvu i spaljivanje otpada.

Na osnovu navedenog, potrebno je poboljšati kapacitete i koordinaciju između institucija zbog efikasnog sprovođenja usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza.

Kapaciteti i koordinacija institucija

Kao ključni razlozi za nepotpunu provedbu zakona, identificirani su **nedovoljni kapaciteti institucija odgovornih za pitanja okoliša** i **nedostatak vertikalne i horizontalne koordinacije** između institucija po svim segmentima zaštite okoliša, uključujući i nedostatak koordinacije u domenu ravnopravnosti spolova. U nadležnim institucijama nedovoljni su ljudski resursi u smislu malog broja zaposlenih u odnosu na obim posla, te u domenu nedostatka stručnosti. U ključnim institucijama[21], poput Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH, osim što nisu popunjena sva radna mjesta predviđena unutrašnjom organizacijom i sistematizacijom poslova[22], obim posla je velik i postojeća organizacija predstavlja ograničenje za adekvatne učinke. U smislu posjedovanja vještina, zaposleni dobro poznaju problematiku okoliša, ali nedostaje stručnost za upravljanje projektima. Specijalizirani timovi za pripremu i realizaciju projekata postoje u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, ali ne u svim institucijama.

U Federaciji BiH nedostaje vertikalna koordinacija i komunikacija između kantona/općina i Federacije, ali također i horizontalna koordinacija (međuentitetska – između Federacije, Republike Srpske i Brčko distrikta, kao i međukantonalna i međuopćinska). Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u BiH ('Sl. glasnik BiH', br. 72/16 i 35/18 2016) utvrđeni su institucionalni i operativni sistem i način ostvarivanja koordinacije institucija u BiH (uključujući i Federaciju BiH) na provođenju aktivnosti vezanih uz proces integriranja BiH u EU. U pogledu međuentitetske koordinacije, Vlada Federacije BiH, Vlada Republike Srpske i Vlada Brčko distrikta BiH su 2006. godine osnovale Međuentitetsko tijelo za okoliš zbog uspostavljanja saradnje i

---

[21] Ključne institucije u oblasti okoliša u Federaciji Bosne i Hercegovine su: Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspekcijske poslove, Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Agencija za vodno područje rijeke Save, Federalni hidrometeorološki zavod, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalni zavod za statistiku, Federalni zavod za agropedologiju, Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine.

[22] U Federalnom ministarstvu okoliša i turizma ukupno je zaposleno 43 osobe (32 državna službenika, 9 namještenika i 2 savjetnika ministra) od 93 radnih mjesta predviđenih važećom sistematizacijom. U tri sektora odgovorna za donošenje, primjenu, provođenje propisa i politike u oblasti okoliša zaposleno je:

- Sektor okoliša – 6 službenika od 15 sistematiziranih pozicija (popunjenost 40%)
- Sektor za okolišne dozvole, procjenu utjecaja na okoliš, registar i čiste tehnologije – 8 od 19 (popunjenost 42%)
- Sektor za upravljanje otpadom, realizaciju planova i pripremu strateških projekata – 8 od 13 (popunjenost 62%).

Starosna struktura zaposlenih u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma je starije životne dobi. U periodu od 2022. do 2029. godine očekuje se da će 16 državnih službenika i namještenika steći zakonom predviđene uslove za penziju – ispunjenje godina života (izvor podataka: Federalno ministarstvo okoliša i turizma).

Prema izvještaju „Odgovori Bosne i Hercegovine na pitanja iz Upitnika Evropske komisije – Poglavlje 27. Okoliš", u Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, u Sektoru za vode zaposleno je 8 službenika (7 zaposlenika kao stručno osoblje i 1 zaposlenik kao administrativno osoblje), a ukupan broj sistematiziranih pozicija u ovom sektoru je 10.

Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine ustrojen je kroz 5 stručnih sektora, a u Sektoru zaštite okoliša od predviđene 44 pozicije, popunjeno je 15 mjesta.

U Agenciji za vodno područje Jadranskog mora zaposlena su 24 uposlenika, a prema važećoj sistematizaciji predviđno je ukupno 44 pozicije. Agencija za vodno područje rijeke Save zapošljava 75 uposlenika, a prema važećoj sistematizaciji predviđno je ukupno 102 pozicije.

U Federalnom hidrometeorološkom zavodu broj zaposlenih je 74 od ukupno 118 sistematiziranih pozicija. Od predviđenih 50 službenika s VSS-om, zaposleno je svega 18 (izvor podataka: Federalni hidrometeorološki zavod).

koordinacije u okvirima zajedničkih ciljeva i interesa zaštite okoliša. Ovo tijelo se bavi pitanjima iz oblasti okoliša koja zahtijevaju usaglašen pristup entiteta, kao i drugim pitanjima prenesenima na Međuentitetsko tijelo, međutim njegove odluke nisu pravno obavezujuće. Sastanci Međuentitetskog tijela održavaju se najmanje 6 puta godišnje (Vijeće ministara BiH, 2018), međutim, njegov rad je neefikasan i neefektivan.

Inspekcijski nadzor nad primjenom federalnih propisa u oblasti okoliša je u nadležnosti inspekcijskih organa: federalnih i kantonalnih. U okviru Federalne uprave za inspekcijske poslove, inspekcije u čijoj je nadležnosti provedba zakona iz oblasti zaštite okoliša raspoređene su u 3 od ukupno 11 inspektorata i to:

- Federalna inspekcija zaštite okoliša u sastavu Federalnog urbanističko-ekološkog inspektorata koja broji ukupno 5 federalnih inspektora od planiranih 5, s tim da nije izvršena uža specijalizacija federalnih inspektora zaštite okoliša po pojedinim okolišnim medijima (zrak, zemljište, voda, buka, otpad), kao ni za pogone i postrojenja kod kojih postoji opasnost od nesreća većih razmjera;
- Federalna vodna inspekcija u sastavu Federalnog vodnog inspektorata koja broji ukupno 5 federalnih inspektora od planiranih 8;
- Federalna inspekcija zaštite prirode u sastavu Federalnog šumskog inspektorata koja broji 2 federalna inspektora od planirana 2 (Vijeće ministara BiH 2018).

Koordinacija između federalnih inspekcija unutar Federalne uprave za inspekcijske poslove određena je članom 18. Zakona o inspekcijama Federacije BiH ('Sl. novine Federacije BiH', br. 73/2014 i 19/2017), a u praksi se provodi planiranjem i izvršavanjem inspekcijskih nadzora mješovitim inspekcijskim timovima (timske inspekcije), kada za takve inspekcije postoje potrebe (Vijeće ministara BiH, 2018). Međutim, nadležnosti okolišne inspekcije i drugih inspekcija (tržišne, zdravstvene, vodoprivredne) ponekad se isprepliću i nužno je koordinirati njihov rad.

Kontakti između Federalne uprave za inspekcijske poslove, Republičke uprave za inspekcijske poslove i Inspektorata Brčko distrikta odvijaju se po potrebi, međutim, saradnja ovih institucija nije formalizirana ili institucionalizirana.

Opisani izazovi ukazuju na potrebu da se poboljšaju kapaciteti i međusobna koordinacija institucija u sektoru okoliša.

Učešće javnosti

Najvažniji preduvjet za aktivno učešće javnosti u odlučivanju o pitanjima okoliša – razvijena **svijest o značaju i potrebi zaštite okoliša – nije na visokom nivou**. Ovaj izazov prepoznat je među stručnom i širom javnosti. Resorne institucije ne provode kontinuirane edukativne programe i kampanje za podizanje javne svijesti o pitanjima zaštite okoliša. Najčešće se takve aktivnosti organiziraju u okviru kratkoročnih projekata.

U proteklim godinama bila je evidentna nedosljedna priprema, javnost rada i izvještavanje odgovornih institucija, posebno po pitanju zakonske obaveze pripreme i objavljivanja Izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH. S druge strane, nedovoljna je inicijativa i uključenost organizacija

civilnog društva iz pojedinih sektora (npr. ženskih organizacija, posebno onih koje okupljaju žene sa sela, omladinskih organizacija i onih koje zastupaju potrebe i interese socijalno osjetljivih grupa).

Federalno ministarstvo okoliša i turizma organizira transparentne procese javnih rasprava o ključnim procesima (PUO, SPUO, izdavanje okolišnih dozvola...) u skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša i drugih važećih propisa o javnosti rada institucija i javnim konsultacijama. Međutim, predstavnici organizacija civilnog društva **nisu zadovoljni nivoom učestvovanja javnosti** i kvalitetom javnih konsultacija u procesima donošenja odluka (posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš, izdavanja okolišnih dozvola, pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata, itd). Mladi ne učestvuju u procesima donošenja odluka kako je to predviđeno Zakonom o mladima Federacije BiH.

Iz navedenog, zaključuje se da postoji potreba za jačanjem svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša, osiguravanjem adekvatnog pristupa informacijama i efikasnim učešćem javnosti u procesima donošenja odluka koje se tiču okoliša, s fokusom na uključenost žena, mladih i socijalno osjetljivih grupa.

Monitoring i izvještavanje

U Federaciji BiH nije uspostavljen efikasan sistem prikupljanja, prijenosa i validacije podataka, te izvještavanja o okolišu. Konkretno, nije ispunjena zakonska obaveza za uspostavu jedinstvenog informacionog sistema zaštite okoliša u skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša. Postoji praksa prikupljanja podataka u okviru pojedinih oblasti (otpad, vode), ali ti podaci nisu integrirani u jedinstven informacioni sistem.

U prethodnim godinama uspostavljeno je nekoliko formalnih mehanizama za prijenos podataka i informacija među institucijama koje se bave pitanjima okoliša u Federaciji BiH. Na osnovu postojeće zakonske regulative Federacije BiH uspostavljeni su:

- Informacioni sistem upravljanja otpadom – u Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH;
- Informacioni sistem voda – na nivou vodnih područja (za vodno područje rijeke Save sistemom upravlja Agencija za vodno područje rijeke Save, a za vodno područje Jadranskog mora Agencija za vodno područje Jadranskog mora).

Prema novom Zakonu o zaštiti okoliša uspostavu, razvoj, vođenje i koordinaciju jedinstvenog informacionog sistema zaštite okoliša u Federaciji obavlja Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša Federacije BiH. Zaključkom Vlade Federacije BiH sa 170. sjednice (od 28.01.2019.) određeno je da razvoj informacionog sistema za okoliš i prirodu vrši Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH i da su ih nadležne institucije Federacije, koje raspolažu određenim podacima i informacijama za komponente okoliša (zrak, vode, zemljište/tlo, priroda, upravljanje otpadom), dužne redovno dostavljati Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH za integralnu obradu i uspostavu jedinstvenog informacionog sistema za okoliš i izradu periodičnih izvještaja o stanju okoliša.

Tabela 24: *Nadležnosti za prikupljanje podataka o okolišu u Federaciji BiH*

Nadležnosti za prikupljanje podataka o okolišu u Federaciji BiH	
Nadležna institucija	Zakonske obaveze u domenu prikupljanja i obrade podataka
Federalno ministarstvo okoliša i turizma	Praćenje, analiza i ocjena stanja okoliša, prikupljanje i objedinjavanje prikupljenih podataka i informacija o okolišu, uspostava i upravljanje sistemom izvještavanja i

Nadležnosti za prikupljanje podataka o okolišu u Federaciji BiH	
Nadležna institucija	Zakonske obaveze u domenu prikupljanja i obrade podataka
	informiranja o okolišu u Federaciji BiH, vođenje registra o zagađiva čima i zagađenjima svih komponenti okoliša, vođenje odgovarajućih baza podataka o okolišu, te upis u registar sistema za ekološko upravljanje i nezavisno ocjenjivajne EMAS, izrada Izvještaja o stanju okoliša (prema Zakonu o zaštiti okoliša Federacije BiH)
Federalni zavod za statistiku	Vrši stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije koji se odnose na statistička istraživanja u Federaciji, među kojima je i oblast okoliša (prema Zakonu o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave)
Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH	Nadležan je za: • uspostavu, razvoj, vođenje i koordinaciju jedinstvenog informacionog sistema zaštite okoliša u Federaciji BiH (prema Zakonu o zaštiti okoliša i Zaključku Vlade Federacije BiH od 28. 1. 2019.) • uspostavu, razvoj, vođenje informacionog sistema upravljanja otpadom (prema Zakonu o upravljanju otpadom Federacije BiH) • uspostavu i razvoj informacionog sistema zaštite prirode do momenta uspostave Federalnog zavoda za zaštitu prirode (prema Zakonu o zaštiti prirode Federacije BiH i Zaključku Vlade Federacije BiH broj 146/2018 od 01. 02. 2018. godine)
Agencije za vode u Federaciji BiH (Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Agencija za vodno područje rijeke Save)	Organiziraju hidrološki monitoring i monitoring kvaliteta vode, monitoring ekološkog stanja površinskih voda, monitoring kvaliteta podzemnih voda. Pripremaju izvještaje o stanju kvaliteta vode i preporučuju mjere potrebne za postizanje ciljeva koji se odnose na zaštitu voda, regulaciju voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda i korištenja voda. U okviru svojih mjerodavnosti, Agencije i upravljaju informacionim sistemom voda (prema Zakonu u vodama Federacije BiH)
Federalni hidrometeorološki zavod	Nadležan je za razvoj i funkcioniranje meteorološke, hidrološke i seizmološke djelatnosti i kvaliteta okoliša; istraživanje atmosfere, vodenih resursa, kvaliteta okoliša (zraka, vode i tla) i seizmoloških procesa; prikupljanje, obrađivanje i objavljivanje podataka iz djelokruga od interesa za Federaciju i vršenje drugih poslova u području meteorologije, hidrologije, kvaliteta okoliša i seizmologije (prema Zakonu o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave)
Federalni zavod za agropedologiju	Zavod vrši stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije BiH, a oni se, između ostalog, odnose i na: praćenje kontaminiranosti poljoprivrednog zemljišta polutantima (teškim metalima), monitoring, te uspostavljanje zemljišnog informacionog sistema i vođenje evidencije o poljoprivrednom zemljištu (prema Zakonu o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave)

Također, u Federaciji BiH nisu uspostavljene standardizirane metode prikupljanja, prijenosa podataka i izvještavanja o statistici u oblasti okoliša. I tu postoje pojedinačni (odvojeni) sistemi prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu, ali to je nedovoljno za adekvatno izvještavanje u skladu s međunarodnim standardima (zahtjevi za izvještavanje od EEA, EUROSTAT-a, SDG-a, UNECE-a, tri Rio konvencije, itd.). U Federaciji BiH nije usvojena Federalna lista indikatora za praćenje stanja okoliša bazirana na setu pokazatelja iz ključne grupe pokazatelja koje koristi Evropska agencija za okoliš (CSI lista) koja bi se trebala koristiti za zvanično izvještavanje o stanju okoliša. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2019. godine usvojilo Listu odabranih indikatora okoliša u BiH koja je formirana na osnovu pokazatelja prema kojima je potrebno izvještavati prema tri Rio konvencije[23]. Usvojena lista odabranih pokazatelja okoliša sadrži 59 pokazatelja poredanih po tematskim

[23] Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama – UNFCCC, Konvencija o biološkoj raznolikosti Ujedinjenih nacija – UNCBD i Konvencija Ujedinjenih nacija za borbu protiv dezertifikacije u zemljama s velikim sušama i/ili dezertifikacijom, posebno u Africi – UNCCD

područjima (biološka raznolikost, degradacija zemljišta, kvalitet zraka i klimatske promjene), a za koje je ocijenjeno da su relevantni za praćenje stanja okoliša u BiH.

S obzirom na to da je 2021. godine usvojen Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH (Vlada Švedske i UNDP, 2020), još uvijek nije razvijena adekvatna statistika za praćenje ciljeva održivog razvoja u Federaciji BiH. Nadalje, u BiH i Federaciji BiH nisu uspostavljeni Evropski ekonomski računi okoliša u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša kojom je uspostavljen zajednički okvir za prikupljanje, pripremanje, slanje i ocjenjivanje evropskih ekonomskih računa okoliša.

Identificirane prepreke za sakupljanje podataka o okolišu u Federaciji BiH odnose se na nedostatak obučenog osoblja i sredstava za unaprjeđenje praćenja na redovnoj osnovi, te činjenica da se u akreditiranim laboratorijama[24] ne mjere svi potrebni okolišni parametri (npr. nedostatak akreditirane laboratorije i ispitne metode za ispitivanje sastava otpada, itd.).

Kroz analizu dostupnih podataka iz elektronskog registra o postrojenjima i zagađivanjima (PRTR Federacije BiH) u Federaciji BiH, može se zaključiti da mali broj operatera dostavlja svoje podatke i ispunjava zakonski propisane obaveze po pitanju PRTR izvještavanja (npr. od svih postrojenja koja imaju izdatu okolišnu dozvolu, u PRTR Federacije BiH za 2018. godinu u registru emisija u zrak upisani su podaci za 57 postrojenja, u registru ispuštanja otpadnih voda u površinske/podzemne vode upisani su podaci za 50 postrojenja, a u registru odvoza i tretmana otpada izvan lokacije postrojenja unutar BiH podaci za 102 postrojenja). Podaci prikupljeni za PRTR u Federaciji BiH se za sada ne prosljeđuju institucijama BiH s obzirom na to da ovaj proces nije reguliran. Također, nije reguliran niti proces prijenosa ovih podataka institucijama EU.

Da bi se uočeni nedostaci riješili, potrebno je uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH.

Integracija okolišnih zahtjeva u sektorske politike

Integracija zahtjeva zaštite okoliša, kao i zahtjeva prilagođavanja na klimatske promjene i niskokarbonskog razvoja u sektorske politike nije na visokom nivou. Uključivanje okolišnih aspekata u sektorske politike i zakonodavstvo je u ranoj fazi u sektorima energetike, rudarstva, saobraćaja, poljoprivrede, šumarstva, zdravstvenog sektora, kao i turizma i obrazovnog sektora u kojem praktički tek počinje.

U posljednjim godinama intenzivirana je potreba za intersektorskim pristupom. U skladu s Agendom za Zapadni Balkan zahtijeva se intersektorsko djelovanje za izradu jasne politike za uvođenje kružne ekonomije (održive proizvodnje i potrošnje). U BiH, pa i u Federaciji BiH, kreatori politika i vlasti na svim administrativnim nivoima ne angažiraju se dovoljno u ovoj oblasti i stoga je ekonomija BiH još uvijek bazirana na linearnom principu. Osim toga, ne postoji saradnja industrije s okolišnim sektorom, a nedostaju i inovacije u proizvodnji u cilju razvoja kružne ekonomije. Potrebna je

[24] Prema spisku akreditiranih tijela za ocjenjivanje usklađenosti (na dan 09. 02. 2021.) Instituta za akreditiranje Bosne i Hercegovine, od ukupno 78 akreditiranih ispitnih laboratorija u Bosni i Hercegovini, u Federaciji je 56 laboratorija. Nadležnost federalnih ministarstava odnosi se na stvaranje uvjeta za izdavanje rješenja o radu akreditiranih laboratorija, međutim akreditacija zavisi od institucija na nivou BiH.

multisektorska saradnja pod rukovodstvom sektora privrede i okoliša, da bi se pripremila jasna politika u oblasti okoliša s akcentom na kreiranje uvjeta za uvođenje kružne ekonomije.

Institucionalni mehanizmi za integraciju standarda i principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i pitanja siromaštva nisu u potpunosti funkcionalni, te se dešava da spomenuti standardi i principi nisu adekvatno integrirani u politike, strategije i programe za zaštitu okoliša.

U narednom periodu potrebno je poboljšati međusektorsko i intersektorsko sinergijsko djelovanje, kako bi se postiglo integriranje javnih politika u svim segmentima okoliša, uključujući ravnopravnost spolova, društvenu jednakost i pitanja siromaštva.

Ekonomski instrumenti zaštite okoliša

Postojeći nivo korištenja finansijskih mehanizama i dostupnih fondova za finansiranje mjera i projekata zaštite okoliša je relativno nizak. U Federaciji BiH na osnovu različitih zakona prikupljaju se sljedeće okolišne naknade: naknada za plastične kese tregerice, naknada za zagađivače zraka, posebne naknade za okoliš koje se plaćaju pri registraciji motornih vozila, naknada za upravljanje ambalažom i ambalažnim otpadom, naknada za upravljanje otpadom iz električne i elektronske opreme i vodna naknada (opća i posebna). Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH i agencije za vode u Federaciji BiH[25] prikupljaju i distribuiraju finansijska sredstva za zaštitu okoliša na teritoriji Federacije.

Iako je u posljednjih nekoliko godina postignut napredak u pogledu zakona koji se tiču ekonomskih instrumenata za zaštitu okoliša, njihova primjena je ograničena i često nije u skladu s načelima učinkovitosti i djelotvornosti. Na primjer, u velikoj mjeri nedostaju politike za iskorištavanje potencijala zelene ekonomije. Ključni izazov s kojim se Federacija BiH trenutno suočava u provedbi ekonomskih instrumenata i realizaciji mjera za zaštitu okoliša povezan je s netransparentnim izvještavanjem institucija o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada, neefikasnim planiranjem ekonomskih instrumenata, nedostatkom inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama i nedovoljnim kapacitetima za pristup eksternim fondovima dostupnim za zaštitu okoliša i komplementarne sektore.

Iz navedenog, zaključuje se da je fiskalna i parafiskalna politika vezana za zaštitu okoliša u Federaciji BiH neefikasna i necjelovita. U cilju osiguravanja finansijske održivosti sektora okoliša u Federaciji BiH potrebno je usaglasiti i realizirati efikasnu i sveobuhvatnu fiskalnu i parafiskalnu politiku za zaštitu okoliša.

Obrazovanje, istraživanje i razvoj

Problematika zaštite okoliša je u određenoj, ali ne u dovoljnoj, mjeri integrirana u nastavne planove obrazovnih institucija (prvenstveno osnovne i srednje škole). Nivo ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova je nizak. Nastavno osoblje nije u dovoljnoj mjeri osposobljeno za transfer znanja i izradu sadržaja za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj na digitalni način. Trenutno je **nizak nivo ulaganja u obrazovanje, istraživanje i razvoj u oblasti okoliša**, što predstavlja izazov za prilagođavanje i inoviranje postojećih programa u skladu s modernim načelima

[25] Agencija za vodno područje Jadranskog mora i Agencija za vodno područje rijeke Save

u narednih deset godina. Nadalje, kada je u pitanju obrazovanje odraslih, još uvijek ne postoji intenzivna institucionalna saradnja institucija iz resora prosvjete i okoliša.

Činjenica je da namjenski budžeti za ulaganje u inovacije i razvoj, kao i primjenu novih tehnologija s ciljem smanjenja zagađenja nisu dovoljni s obzirom na rastuće potrebe da se prate međunarodni trendovi. Nije bilo sistematskih pokušaja da se udruže kapaciteti instituta, privrede i visokoškolskih ustanova za realizaciju projekata iz oblasti zaštite okoliša.

Na svim nivoima obrazovanja, kao i u institucijama za naučno-istraživački rad i promociju inovacija, potrebno je unaprijediti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u domenu zaštite okoliša.

Integracija principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u sektor okoliša

U Federaciji BiH integracija standarda i principa ravnopravnosti spolova, socijalne jednakosti i pitanja siromaštva u sektor okoliša nije na zadovoljavajućem nivou. Kao posljedica toga, spomenuti standardi i principi nisu adekvatno integrirani u politike, strategije i programe za zaštitu okoliša. Potrebe posebno ranjivih i siromašnih grupa se ne uzimaju u obzir prilikom procjena utjecaja i kreiranja politika u oblasti okoliša.

Svijest o važnosti uključivanja pitanja ravnopravnosti spolova u kreiranju politika u oblasti okoliša, kao i ravnopravnog odlučivanja u upravljanju okolišem, još uvijek nije adekvatno razvijena. Osim toga, institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova nije funkcionalan u svim institucijama u sektoru okoliša u Federaciji BiH, iako je Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH ('Sl. glasnik BiH', broj 32/10) uspostavljena obaveza formiranja institucionalnih mehanizama u svim oblastima i na svim nivoima vlasti. Institucionalni mehanizam za rodnu ravnopravnost, *Gender* centar Federacije BiH, uspostavljen je kao stručna služba Vlade Federacije BiH koja ima za cilj unaprijediti jednakost i ravnopravnost spolova u Federaciji BiH, te implementirati načela sadržana u međunarodnim konvencijama i sporazumima za potrebe Vlade Federacije, stručnih tijela Vlade, premijera i zamjenika premijera, federalnih ministarstava i drugih federalnih ustanova i institucija.

Ovu obavezu ministarstva, Federalni organi uprave i upravne organizacije ispunjavaju nominiranjem GFP (eng. *Gender Focal Point*), odnosno službenika zaduženih za ravnopravnost spolova koji sarađuju s *Gender* centrom Federacije BiH na implementaciji Zakona o ravnopravnosti spolova i *Gender* akcijskog plana (GAP) BiH. Postoji potreba za unaprjeđivanjem znanja osoba koje su nominirane u institucijama kao GFP o integriranju pitanja ravnopravnosti spolova u okolišne javne politike i zakonodavstvo, kao i potreba uspostave i jačanja kapaciteta posebnog koordinacijskog tijela za pitanja rodne ravnopravnosti i okoliša.

Za pitanja društvene jednakosti i siromaštva ne postoje propisani institucionalni mehanizmi, a rijetko se poduzimaju posebni napori za integriranje ove problematike u javne politike i okolišno zakonodavstvo.

10.2. Strateški cilj 7.

Strateški cilj 7: Unaprijediti upravljanje okolišem

Strateški cilj 7 je horizontalna tema. Aktivnosti u ovoj oblasti usmjerene su na provođenje pravne stečevine u oblasti okoliša. Upravljanje okolišem usmjereno je na unaprjeđenje procesa odlučivanja i jačanje učešća zainteresiranih strana u upravljanju. Najvažniji pravni propisi koji su okosnica upravljanja pitanjima okoliša u EU su Direktiva o procjeni utjecaja na okoliš i Direktiva o strateškoj procjeni utjecaja, Direktiva o pristupu informacijama, učešću javnosti i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, odgovornost za okoliš i nekoliko pravnih dokumenata kojima su uređeni registracija, izdavanje dozvola i inspekcijski nadzor poštivanja zahtjeva iz dozvola među nosiocima okolišnih dozvola i drugim akterima.

Tabela 25: *Pokazatelji utjecaja za Strateški cilj 7*

Strateški cilj 1	Indikatori utjecaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (odrediti u prvim godinama implementacije)
Unaprijediti upravljanje okolišem/životnom sredinom	**Troškovi za zaštitu okoliša**	Ukupno investicije: 18.270.103 KM Ukup. tekući troškovi: 45.768.781 KM (2020)	...

10.2.1. Prioriteti za strateški cilj 7.

Prioritet 7.1.: Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu, što će se ostvariti usvajanjem novih i izmjenama i dopunama postojećih propisa za zaštitu okoliša u Federaciji BiH. Poseban fokus će biti na realizaciji prioritetnih aktivnosti iz Programa integriranja BiH u EU, u skladu s nadležnostima Federacije BiH. Također, pažnja će biti usmjerena na izradu, usvajanje i realizaciju akcijskih planova za provođenje EU direktiva (APID-i) u oblasti zaštite okoliša.

Prioritet 7.2.: Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza, što će se ostvariti provedbom paralelnih aktivnosti koje će biti usmjerene na povećanje stepena provedbe međunarodnih sporazuma, u skladu s nadležnostima Federacije BiH. Karakteristična polja djelovanja obuhvataju intenzivniju primjenu strateške procjene utjecaja na okoliš, osiguravanje preduvjeta za izdavanje integriranih okolišnih dozvola, te aktivnosti na pripremi Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT) za prioritetne sektore.

Prioritet 7.3.: Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija, što će se realizirati poboljšavanjem horizontalne i vertikalne institucionalne koordinacije i unaprjeđenjem kapaciteta zaposlenih, posebno putem formiranja timova i jačanjem vještina za pripremu i realizaciju projekata u oblasti okoliša. U skladu s nadležnostima Federacije BiH, razmatrat će se pristupi rješavanju pitanja upravljanja okolišem kroz poboljšanje efikasnosti rada Međuentitetskog tijela za okoliš i za formiranje Agencije za zaštitu okoliša Federacije BiH.

Prioritet 7.4.: Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa, što se planira postići kontinuiranom provedbom aktivnosti podizanja svijesti o značaju okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, kroz saradnju između institucija, organizacija civilnog društva i medija. Važan aspekt ovih napora bit će usmjeren na redovnu izradu i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH, kako bi stručna i šira javnost imala sveobuhvatan uvid u problematiku.

Prioritet 7.5.: Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27, štoprvenstveno podrazumijeva jačanje postojećeg sistema monitoringa okolišnih parametara i uspostavu informacionog sistema za upravljanje okolišem u skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša. Svrsishodnost podataka i izvještaja generiranih na osnovu informacionog sistema bit će usmjerena na redovno praćenje stanja okoliša, ali i na funkcionalno izvještavanje u skladu sa zahtjevima međunarodnih tijela, uz konsultacije s Partnerstvom 27, koje su osnovale organizacije civilnog društva 2019. godine, s ciljem praćenja procesa usklađivanja i primjene politika i propisa u BiH s pravnom stečevinom EU, s fokusom na Poglavlje 27 koje se odnosi na oblast okoliša i klimatskih promjena. Posebna pažnja pridavat će se uspostavi funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive, te uspostavi funkcionalnog PRTR registra. Također, značajni napori bit će usmjereni na razvijanje statistike okoliša – praćenje pokazatelja ciljeva održivog razvoja u Federaciji BiH za tematsko područje Okoliš i učešće u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša.

Prioritet 7.6.: Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika, što će se postići intenziviranjem međusektorske saradnje, kako bi se okolišni zahtjevi integrirali u sektorske politike i zakonodavstvo. U kontekstu klimatskih promjena, posebno će se voditi računa o integriranju zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike Federacije BiH. S druge strane, vodit će se računa o integriranju standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša. Navedeni aspekti međusektorske saradnje, pod rukovodstvom sektora zaštite okoliša, važni su za pripremu jasne politike za primjenu kružne ekonomije. Osnova za izradu ovog dokumenta je Zeleni dogovor za Zapadni Balkan (eng. *Green Deal for Western Balkan*), koji zahtijeva akciju u pogledu uvođenja kružne ekonomije (održive proizvodnje i potrošnje).

Prioritet 7.7.: Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH, što će se postići adekvatnom provedbom postojećih ekonomskih instrumenata, uvođenjem novih – inovativnih i poticajnih ekonomskih instrumenata za finansiranje zaštite okoliša, te značajnijim korištenjem raspoloživih fondova EU i drugih međunarodnih fondova za zaštitu okoliša i komplementarne sektore. Federalno ministarstvo finansija i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH će biti uključeni u sve aspekte fiskalne politike u zaštiti okoliša (olakšice na uvoz pojedinih ekološki povoljnih proizvoda itd.), uzimajući u obzir i potencijal za iskorištavanje namjenskih međunarodnih fondova.

Prioritet 7.8.: Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu, što će obuhvatiti aktivnosti na planu stalnih poboljšanja u integraciji problematike zaštite okoliša u nastavne planove obrazovnih institucija,

uključujući i neformalne oblike obrazovanja, u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša Federacije BiH, te jačanje kapaciteta i ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova. Drugi pravac djelovanja obuhvatit će unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja i razvoj u oblasti okoliša.

***Tabela 26:** Prioriteti s pripadajućim indikatorima*

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Prioritet 7.1.: Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu	Usklađenost pravnog okvira za zaštitu okoliša Federacije BiH s pravnom stečevinom EU	Djelimična usklađenost (2021.) Pravni okvir za zaštitu okoliša Federacije BiH je: • Visoko usklađen sa 6 direktiva i 1 uredbom; • Djelimično usklađen s 1 direktivom; • Nije usklađen s 2 direktive	Pravni okvir za zaštitu okoliša Federacije BiH je usklađen s 9 direktiva i jednom uredbom (2030.)
	Postojanje akcijskih planova za provedbu EU direktiva (APID-i), u skladu s Programom aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Nisu izrađeni akcijski planovi za provedbu EU direktiva (APID-i) iz oblasti upravljanja okolišem (2021.)	Izrađeni su i usvojeni prioritetni akcijski planovi za provedbu EU direktiva (APID-i) iz oblasti upravljanja okolišem i kontinuirano se provode (2030.)
	Definiranost kaznene politike u oblasti okoliša	Nedostaju kaznene zakonske odredbe u pogledu onečišćenja i narušavanja okoliša, kao i pravni lijekovi za štetu nanesenu okolišu (2021.)	Jasno je definirana kaznena politika u oblasti zaštite okoliša (2026.)
	Usklađenost pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Nedovoljan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima iz oblasti ravnopravnosti spolova (2021.)	Značajno je povećan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova (2030.)
Prioritet 7.2.: Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	Stepen provedbe međunarodnih okolišnih sporazuma	Nedovoljan stepen provođenja međunarodnih okolišnih sporazuma (2021.)	Osigurana je efikasna provedba međunarodnih okolišnih sporazuma (2027.)
	Stepen primjene strateške procjene utjecaja na okoliš	Ograničena primjena instrumenta strateške procjene utjecaja na okoliš (2021.)	Strateška procjena utjecaja na okoliš se kontinuirano provodi za sve dokumente/projekte za koje je SPUO obavezan (2024.)
	Stepen osiguranja izdavanja integriranih okolišnih dozvola	Integrirane dozvole, na način kako je regulirano Direktivom EU 2010/75/EU o industrijskim emisijama, još se ne izdaju u Federaciji BiH (2021.)	Osigurani su preduvjeti za izdavanje integriranih okolišnih dozvola (2026.)
	Stepen pripremljenosti Tehničkih uputstava za	Zakon o zaštiti okoliša nalaže primjenu najboljih raspoloživih	Pripremljena su Tehnička uputstva za najbolje

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	najbolje raspoložive tehnike (NRT) za prioritetne sektore	tehnika, ali praktična provedba je ograničena. Tehnička uputstva o najboljim raspoloživim tehnikama (NRT) i referentni dokumenti o najboljim raspoloživim tehnikama (BREFs) nisu prevedeni na službene jezike u BiH. Pripremljena su Tehnička uputstva o NRT-ima za sljedeće sektore prehrambene industrije i poljoprivrede: klaonice krupne stoke, prerada mesa, uzgoj i prerada ribe, prerada mlijeka i proizvodnja mliječnih proizvoda, prerada voća i povrća i proizvodnja piva. Naknadno su, u okviru projekta „Pomoć u sprovođenju IPPC Direktive (EuropAid/126648/C/SER/BA)" pripremljena Tehnička uputstva za sljedeće sektore: ekstrakcija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom i za monitoring (2021.)	raspoložive tehnike (NRT) za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i (2028.)
Prioritet 7.3.: Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	Stepen funkcionalnosti mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša	Ne postoje funkcionalni mehanizmi za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša (2021.) Nedostaje vertikalna koordinacija i komunikacija između kantona/općina i Federacije BiH, ali također i horizontalna koordinacija (međuentitetska – između Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, kao i međukantonalna i međuopćinska)	Uspostavljeni su funkcionalni mehanizmi za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša (2025.)
	Efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš	Rad Međuentitetskog tijela za okoliš je neefikasan i neefektivan, a njegove odluke nisu pravno obavezujuće (2021.)	Uspostavljen je koordiniran i usklađen pristup rješavanju pitanja upravljanja okolišem između Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH kroz povećanu efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš (2024.)
	Stepen funkcionalnosti institucionalnih struktura u domenu koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU zakonodavstva	Djelimična funkcionalnost postojećih institucionalnih struktura (2021.)	Unaprijeđena je postojeća institucionalna struktura u svrhu poboljšanja koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
			zakonodavstva. Ojačani su ljudski resursi na svim nivoima za dugoročnu i održivu provedbu EU zakonodavstva (2028.)
	Stepen funkcionalnosti i stručnosti zaposlenih u institucijama koje se bave pitanjima okoliša za pripremu i realizaciju projekata	Ne postoje specijalizirani timovi u institucijama/ustanovama za pripremu i realizaciju projekata. Postoje u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, ali ne u svim institucijama (2021.)	Uspostavljeni su funkcionalni timovi u svim institucijama/ustanovama koje se bave pitanjima okoliša, s ekspertizom za pripremu i realizaciju projekata (2028.)
Prioritet 7.4.: Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa	Stepen svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka	Nedovoljna svijest javnosti o potrebi zaštite okoliša. Nepostojanje dugoročnih edukativnih programa i kampanja za podizanje javne svijesti o pitanjima zaštite okoliša (2021.)	Osiguran je visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa (2030.)
	Učešće javnosti u procesima donošenja odluka, strateških i pravnih dokumenata, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola	Nizak nivo učešća javnosti i kvaliteta javnih konsultacija u procesima donošenja odluka (posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš, izdavanje okolišnih dozvola, pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata itd.). Mladi ne učestvuju u procesima donošenja odluka kako je to predviđeno Zakonom o mladima Federacije BiH (2021.)	Osiguran je pristup informacijama i efikasno učešće javnosti u procesima donošenja odluka koje se tiču okoliša, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola (2025.)
	Redovnost izrade i objavljivanja Izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH	Nedosljedna priprema, javnost i izvještavanje po pitanju Izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH (2021.)	Izvještaji o stanju okoliša Federacije BiH rade se redovno i kvalitetno i javno su dostupni (2026.)
Prioritet 7.5.: Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27	Funkcionalnost sistema monitoringa okolišnih parametara	Sistem monitoringa postoji, međutim, za pojedine komponente okoliša i sektore postojeće laboratorije još uvijek nemaju akreditirane ispitne metode. Postoje i velike neusklađenosti kada je u pitanju rad akreditiranih laboratorija (2021.)	Ojačan je postojeći sistem monitoringa okolišnih parametara (2027.)
	Uspostava informacionog sistema za upravljanje okolišem u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša	Nije uspostavljen integrirani informacioni sistem za upravljanje okolišem (2021.)	Uspostavljen je funkcionalan integrirani informacioni sistem za upravljanje okolišem u Federaciji BiH (2028.)
	Funkcionalnost procesa	Nisu uspostavljeni standardizirani	Uspostavljen je

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	praćenja, prikupljanja i validacije podataka o okolišu s ciljem izvještavanja u skladu s međunarodnim ugovorima	sistemi ili metode prikupljanja, prijenosa podataka i izvještavanja o podacima i statistici u oblasti okoliša. Postoje pojedinačni sistemi prikupljanja podataka i izvještavanja podataka o okolišu, međutim, to je nedovoljno za adekvatno izvještavanje prema međunarodnim tijelima.	funkcionalan proces praćenja, prikupljanja i validacije podataka o okolišu i omogućeno izvještavanje u skladu s međunarodnim ugovorima (2026.)
	Funkcionalnost sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu sa Aneksima I, II i III INSPIRE direktive	Nije uspostavljen funkcionalan sistem razmjene prostornih podataka	Uspostavljen je funkcionalni sistem razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive (2030.)
	Funkcionalnost PRTR registra u Federaciji BiH	U Federaciji BiH je uspostavljen PRTR registar, međutim mali broj operatera dostavlja svoje podatke i ispunjava zakonski propisane obaveze po pitanju PRTR izvještavanja. Ne postoji sistem verifikacije podataka koji se unose u PRTR registar od strane operatera. Međusobna neusklađenost PRTR registara u Federaciji BiH i Republici Srpskoj dovodi do problema objedinjavanja podataka na državnom nivou. Podaci prikupljeni za PRTR u Federaciji BiH se za sada ne prosljeđuju institucijama BiH s obzirom na to da ovaj proces nije reguliran. Također, nije reguliran niti proces prijenosa ovih podataka institucijama EU (2021.)	PRTR registar u Federaciji BiH je funkcionalan i usklađen sa registrima u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. Proces izvještavanja podataka iz PRTR registara reguliran je prema institucijama BiH, te prema institucijama EU (2026.)
	Stepen razvijenosti statistike za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH	2021. godine usvojen je Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u BiH, ali još uvijek nije razvijena adekvatna statistika za praćenje ciljeva održivog razvoja u Federaciji BiH (2021.)	Razvijena je statistika za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH koji se odnose na tematsko područje Okoliš, razvijeni su dodatni pokazatelji i unaprijeđen je sistem za izvještavanje (2026.)
	Efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH kroz standardizirani i redovni sistem razmjene	Postoji potreba za poboljšanjem efikasnosti u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH na svim administrativnim nivoima	Povećana je efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH kroz standardizirani i redovni sistem razmjene

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	podataka/informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima		podataka/informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima (2026.)
	Učešće institucija Federacije BiH u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša koji opisuju odnos između okoliša i ekonomije (u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša kojom je uspostavljen je zajednički okvir za prikupljanje, pripremanje, slanje i ocjenjivanje evropskih ekonomskih računa okoliša)	Nisu uspostavljeni Evropski ekonomski računi okoliša u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša	Osigurano je učešće institucija Federacije BiH u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša (2026.)
Prioritet 7.6.: Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika	Stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo	Nizak stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo (2021.)	Visok stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo kroz jačanje međusektorske saradnje (2030.)
	Stepen integracije zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike	Zahtjevi Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH nisu uključeni u sektorske politike (2021.)	Integrirani zahtjevi Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike u Federaciji BiH (2028.)
	Stepen integracije standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša	Nizak stepen integracije (2021.)	Standardi i principi rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva integrirani su u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša (2026.). Pri planiranju, provedbi, praćenju i ocjeni politika, programa i projekata u oblasti upravljanja okolišem koriste se alati poput rodne analize, procjene *gender* utjecaja, rodno odgovornog budžetiranja i *gender* indeksa u oblasti okoliša
	Funkcionalnost	Stvorene su pretpostavke za	Uspostavljeno je

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	institucionalnog mehanizma koordinacije u domenu rodne ravnopravnosti	uspostavu posebnog koordinirajućeg tijela za rodnu ravnopravnost i okoliš, ali ono još uvijek nije uspostavljeno (2021.)	funkcionalno koordinirajuće tijelo za rodnu ravnopravnost i okoliš (2026.)
	Status pripreme sektorske politike s akcentom na kreiranje uvjeta za uvođenje kružne ekonomije	Trenutno u Federaciji BiH ne postoji sektorska politika u pisanoj formi. Potrebna je multisektorska saradnja pod rukovodstvom sektora privrede i okoliša, da bi se pripremila jasna politika u oblasti okoliša s akcentom na kreiranje uvjeta za uvođenje kružne ekonomije (2021.)	Usvojena je sektorska politika i stvorene su pretpostavke za tranziciju ka kružnoj ekonomiji (2027.)
Prioritet 7.7.: Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH	Transparentnost izvještavanja institucija o prikupljenim sredstvima i namjenskom trošenju sredstava od naknada	Netransparentno izvještavanje institucija o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada (2021.)	Odgovorne institucije redovno rade i transparentno objavljuju izvještaje o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada (2030.)
	Stepen provođenja postojećih ekonomskih instrumenata	Ekonomski instrumenti ne sagledavaju se sistemski. Neefikasno planiranje ekonomskih instrumenata (2021.)	Efikasno i sveobuhvatno provedeni postojeći ekonomski instrumenti (2030.)
	Stepen primjene (uvođenja) taksi i naknada predviđenih važećim propisima	Nedostatak taksi ili naknada u pojedinim oblastima koje značajno utječu na okoliš (2021.)	Uvedene su sve naknade predviđene Zakonom o Fondu FederacijeBiH i drugim zakonima koji uređuju pojedine oblasti (2030.)
	Uvođenje/primjena novih inovativnih i podsticajnih ekonomskih mehanizama	Nedostatak inovativnih i podsticajnih ekonomskih mehanizama (2021.)	Uvedeni su novi inovativni i podsticajni ekonomski mehanizmi (2030.)
	Stepen korištenja raspoloživih fondova EU i drugih međunarodnih fondova za zaštitu okoliša i komplementarne sektore	Nedovoljno korištenje finansijskih mehanizama i međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore (2021.)	Značajnije korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore (2030.)
Prioritet 7.8.: Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu	Stepen integracije problematike zaštite okoliša u nastavnim planovima obrazovnih institucija i neformalnim oblicima obrazovanja	Okolišna problematika nije u dovoljnoj mjeri integrirana u postojeće nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima (2021.)	Problematika zaštite okoliša je snažnije integrirana u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima (2030.)
	Kapacitet uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova	Postoji potreba za jačanjem ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova (2021.)	Ojačan je kapacitet i ekopedagoške kompetencije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova (2030.)

Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	Uspostava namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša	Nedovoljni budžeti za podršku programskog djelovanja u domenu neformalnog obrazovanja u oblasti okoliša (2021.)	Uspostavljeni su namjenski budžeti za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša (2030.)
	Raspoloživost namjenskih budžeta inovacije i razvoj u oblasti okoliša	Namjenski budžeti za ulaganje u inovacije i razvoj, kao i primjenu novih tehnologija s ciljem smanjenja zagađenja nisu dovoljni s obzirom na rastuće potrebe da se prate međunarodni trendovi (2021.)	Uvedeni su veći namjenski budžeti za ulaganje u inovacije i razvoj, te primjenu novih tehnologija u cilju smanjenja zagađenja (2028.)
	Razvijenost kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša	Nizak nivo kapaciteta za istraživanje i razvoj u okolišu. Naučna istraživanja u ovoj oblasti se ne provode u dovoljnoj mjeri (2021.)	Unaprijeđeni su kapaciteti za istraživanja u oblasti okoliša (2030.)

10.2.2. Opis mjera

U okviru Strateškog cilja 7 definirane su ukupno 32 mjere koje su logički povezane s prioritetima.

Prioritet 7.1.: Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu

Mjera 7.1.1. Usklađivanje zakonodavstva Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša i provođenje EU direktiva

Cilj ove mjere je da se poveća stepen usklađenosti zakonodavstva Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja okolišem, u skladu s Programom integriranja BiHe u EU, čija izrada je u toku. Program integriranja koji bi trebao biti usvojen 2022. godine, obuhvatit će četverogodišnji period i taj dokument će definirati koji su prioritetni propisi EU, rokovi za transpoziciju i slično.

Okvirna područja djelovanja odnose se na usklađivanje propisa Federacije BiH s prioritetnim propisima EU i definiranje mjera kojima će se realizirati prioritetne preporuke Evropske komisije u kontekstu institucionalnih mjera i administrativnih kapaciteta, a u okviru Poglavlja 27 koje se odnosi na upravljanje okolišem. Ova mjera uključuje i redovno ažuriranje i provedbu Programa aproksimacije zakonodavstva Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša, učešće institucija Federacije BiH u procesu izrade Planova za provedbu EU direktiva (DSIP-a) u oblasti okoliša, te izradu i usvajanje Akcijskih planova za provedbu određenih (složenih) direktiva, regulativa, odnosno, cjelokupnog zakonodavstva EU u sektoru okoliša (APID), a na bazi utvrđenih prioriteta za transpoziciju.

Mjera 7.1.2. Definiranje kaznene politike u oblasti okoliša

Cilj ove mjere je da se jasno definira kaznena politika u oblasti zaštite okoliša.

Okvirna područja djelovanja odnose se na izmjene i dopune relevantnog zakonodavstva Federacije BosBiH kojim će biti transponirana DIREKTIVA 2004/35/EZ o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu i Obavijest Komisije u skladu sa Smjernicama kojima se osigurava zajednički dogovor o pojmu „šteta u okolišu", kako je definiran u članu 2. Direktive 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu.

Mjera 7.2.3. Usklađivanje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova

Cilj mjere je da se osigura usklađivanje svih pravnih i strateških dokumenata u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova, što podrazumijeva identifikaciju prioritetnih zakona, strategija, akcijskih planova, programa i drugih akata u oblasti okoliša, s ciljem uvođenja i primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u ovim oblastima.

Prioritet 7.2.: Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza

Mjera 7.2.1. Jačanje kapaciteta za efikasnu provedbu međunarodnih ugovora o okolišu

Cilj ove mjere je da se značajno poveća stepen provedbe međunarodnih sporazuma koje je BiH ratificirala – u skladu s nadležnostima Federacije BiH.

Okvirna područja djelovanja odnose se na učestvovanje institucija Federacije BiH u izradi akta kojim će se formalizirati okvir za provedbu međunarodnih sporazuma i drugih međunarodnih obaveza BiH vezan za sve segmente okoliša, osiguranje javnog pristupa zvaničnim dokumentima globalnih, regionalnih i bilateralnih ugovora o okolišu koji su ratificirani u BiH, te unaprjeđenje kapaciteta zaposlenih i komunikacije s organizacijama civilnog društva u svrhu efikasnije primjene međunarodnih ugovora.

Mjera 7.2.2. Dosljedna primjena strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO)

Cilj ove mjere je da se osigura dosljedna primjena SPUO-a kroz primjenu Zakona o zaštiti okoliša iz 2021. godine i međusektorsku saradnju.

Okvirna područja djelovanja odnose se na izradu i usvajanje podzakonskih akata na osnovu Zakona o zaštiti okoliša kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije, redovno ažuriranje podzakonskih akata za provedbu SPUO-a, učestvovanje institucija Federacije BiH u procesima koordinacije i usaglašavanja s predstavnicima nadležnih institucija BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH u toku ažuriranja i definiranja protokola i administrativnih procedura za prekogranična obavještenja i konsultacije u postupku provedbe SPUO-a, kao i uspostavu potrebnih sistema i procedura za dosljednu provedbu SPUO-a.

Mjera 7.2.3. Osiguravanje preduvjeta za izdavanje integriranih okolišnih dozvola

Cilj ove mjere je da se osiguraju preduvjeti za izdavanje integriranih okolišnih dozvola. Time se teži postizanju ambicioznog cilja da stranka podnese jedan zahtjev i u tom postupku se pribave sve potrebne saglasnosti i izda konačno rješenje o okolišnoj dozvoli.

Okvirna područja djelovanja odnose se na procjenu potrebnih tehničkih preduvjeta i kadrovskih kapaciteta u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma za izdavanje integrirane okolišne dozvole i definiranje preporuka za prilagođavanja, provedbu preporuka za prilagođavanje, te stvaranje preduvjeta za digitalizacijom svih postupaka (uključujući donošenje svih propisa koji su nužni da institucije mogu provoditi digitalne procedure).

Mjera 7.2.4. Priprema Tehničkih uputstva za najbolje raspoložive tehnike (NRT)

Cilj ove mjere je da se pripreme Tehnička uputstva za najbolje raspoložive tehnike (NRT) za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i, po prioritetima.

Okvirna područja djelovanja odnose se na usvajanje već pripremljenih Tehničkih uputstva o najboljim raspoloživim tehnikama, pripremu novih Tehničkih uputstva za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i po prioritetima, periodično ažuriranje već donesenih Tehničkih uputstava i osiguravanje pristupa referentnim dokumentima NRT-a putem linka na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma koji upućuje na originalne dokumente (na engleskom jeziku) ili prevedene dokumente na službene jezike u BiH (kada prijevodi budu dostupni).

Prioritet 7.3.: Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija

Mjera 7.3.1. Uspostava funkcionalnih mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je uspostavljanje funkcionalnih mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša u Federaciji BiH.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju unaprjeđenje i poboljšanje horizontalne i vertikalne koordinacije i zajedničkog djelovanja svih relevantnih subjekata – ministarstava i drugih institucija u Federaciji BiH na svim nivoima s ciljem zaštite okoliša, kontinuiranu komunikaciju između resornih institucija s ciljem pojašnjavanja i promocije uloga različitih institucija za zaštitu okoliša na svim nivoima, posebno u transponiranju i provedbi pravne stečevine EU, osiguranje bolje međukantonalne saradnje i koordinacije iz područja okoliša, te osiguravanje bolje horizontalne povezanosti između jedinica lokalne samouprave po pitanju okoliša. U okviru mjere razmatra se formiranje Agencije za okoliš Federacije BiH.

Mjera 7.3.2. Povećanje efikasnosti rada Međuentitetskog tijela za okoliš

Cilj ove mjere je osigurati koordiniran i usklađen pristup rješavaju pitanja upravljanja okolišem između oba entiteta i Brčko distrikta BiH kroz povećanu efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš.

Okvirna područja djelovanja odnose se na osiguravanje aktivnog doprinosa efikasnijem i efektivnijem radu Međuentitetskog tijela, kroz modernizaciju i poboljšanje funkcionalnosti ovog tijela, posebno u

domenu harmonizacije legislative između entiteta i Brčko distrikta BiH, te modernizacije kanala interne i eksterne komunikacije, u okviru nadležnosti Federacije BiH. Mjera uključuje i omogućavanje učešća zainteresiranih strana (predstavnika Partnerstva 27 iz organizacija civilnog društva) na sastancima i u radu Međuentitetskog tijela za okoliš, te javnu dostupnost informacija o sastancima i izvještaja s održanih sastanaka.

Mjera 7.3.3. Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture i poboljšanje kapaciteta u institucijama nadležnim za sve segmente okoliša

Cilj ove mjere je da se unaprijedi postojeća institucionalna struktura u svrhu poboljšanja koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU zakonodavstva, te ojačaju kapaciteti (u smislu ljudskih resursa) u institucijama na svim nivoima nadležnim za sve segmente okoliša, s posebnim fokusom na dugoročnu i održivu provedbu EU zakonodavstva.

Okvirna područja djelovanja odnose se na provođenje detaljne analize institucionalnih kapaciteta u Federaciji BiH za dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova za zaštitu okoliša, te razvijanje mjera za zadržavanje stručnih osoba, strateški pristup novom zapošljavanju i jačanje ljudskih resursa u institucijama. Mjera uključuje i izradu i usvajanje dokumenta o koordiniranom radu inspekcijskih organa čiji je cilj koordinirati rad okolišne inspekcije i drugih inspekcija.

Mjera 7.3.4. Uspostava funkcionalnih timova u institucijama koje se bave pitanjima okoliša, uključujući timove za pripremu i realizaciju projekata u oblasti okoliša

Cilj ove mjere je uspostava funkcionalnih timova u svim institucijama/ustanovama koje se bave pitanjima okoliša, uključujući timove s ekspertizom za pripremu i realizaciju projekata.

Okvirna područja djelovanja podrazumijevaju procjenu potreba za stručnim usavršavanjem u svim nadležnim institucijama, izradu i realizaciju Plana obuke profesionalnih kapaciteta institucija u saradnji sa stručnim institucijama, te formiranje timova za pripremu i realizaciju projekata za zaštitu okoliša u ključnim institucijama (gdje takvi timovi ne postoje).

Prioritet 7.4.: Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa

Mjera 7.4.1. Edukacije i podizanje svijesti o potrebi i značaju zaštite okoliša

Cilj ove mjere je osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa.

Okvirna područja djelovanja odnose se na kontinuiranu provedbu kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama, kontinuiranu saradnju s medijima s ciljem provođenja promotivnih aktivnosti, uspostavu dugoročnih edukativnih programa o pitanjima zaštite okoliša, unaprjeđivanje saradnje partnerskih institucija vezane za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije. U ove aktivnosti uključit će se organizacije civilnog društva. Osim toga, mjera uključuje i promociju sistema za zaštitu okoliša i mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda.

Mjera 7.4.2. Poboljšanje učešća javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša

Cilj ove mjere je da se osigura pristup informacijama i efikasno učešće javnosti u procesima donošenja odluka koje se tiču okoliša, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola. Ova mjera obuhvata aktivnosti na izgradnji kapaciteta ženskih organizacija civilnog društva za učešće u odlučivanju.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju obuke predstavnika relevantnih institucija za organiziranje efektivnih mehanizama učešća javnosti, jačanje saradnje s organizacijama civilnog društva, posebno s Partnerstvom 27 formiranim za proces monitoringa EU Poglavlja 27, osiguranje učešća *Gender* centra Federacije BiH u pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata, strategija, politika i programa s ciljem utvrđivanja mjera za postizanje ravnopravnosti spolova u oblasti zaštite okoliša, kao i osiguranje javnog pristupa informacijama o okolišu.

Mjera 7.4.3. Izrada i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je da se uspostavi sistem za redovnu izradu i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH.

Okvirna područja djelovanja odnose se na pripreme u resornim institucijama za izradu izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH, te aktivnosti na izradi i promociji izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH.

Prioritet 7.5.: Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27

Mjera 7.5.1. Jačanje sistema praćenja okolišnih parametara

Cilj ove mjere je da se ojača postojeći sistem praćenja okolišnih parametara.

Okvirna područja djelovanja uključuju jačanje stručnih kapaciteta referentnih centara i stručnih institucija/zavoda zaduženih za pojedine oblasti, te povećanje diverzifikacije okolišnih parametara koji se prate.

Mjera 7.5.2. Uspostava funkcionalnog integriranog informacionog sistema za upravljanje okolišem u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan integrirani informacioni sistem za upravljanje okolišem u Federaciji BiH.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju uspostavu jedinstvenog informacionog sistema zaštite okoliša Federacije BiH, izradu metodologije i formaliziranje procedure razmjene podataka o okolišu u Federaciji BiH, jačanje institucionalnih sistema za prikupljanje okolišnih podataka, unaprjeđenje sistema praćenja podataka za oblast okoliša po različitim osnovama, jačanje saradnje s relevantnim predstavnicima NVO-sektora, te uspostavu sistema validacije podataka o okolišu.

Mjera 7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema praćenja, prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu u skladu s međunarodnim ugovorima

Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan integrirani sistem praćenja, prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu kako bi se omogućilo efikasno i efektivno izvještavanje u skladu s međunarodnim standardima i ugovorima.

Okvirna područja djelovanja odnose se na učestvovanje institucija Federacije BiH u izradi studijske analize koja će revidirati postojeće i dati prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima, usvajanje Federalne liste pokazatelja za praćenje stanja okoliša, učestvovanje u radu radne grupe koju će koordinirati Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i koju će činiti institucije svih nivoa, a koja će davati stručne prijedloge i koordinirati realizaciju zaključaka i prijedloga studijske analize. Planira se učešće u provedbi Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanje podacima i izvještavanja nakon usvajanja na nivou BiH, kao i izrada, usvajanje i provođenje Akcijskog plana za provedbu Uredbe o EIONET BiH na teritoriji Federacije BiH i Akcijskog plana za provedbu Direktive standardiziranom izvještavanju (SRDSIP) na teritoriji Federacije BiH.

Mjera 7.5.4. Uspostava sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive

Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan sistem razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive.

Okvirna područja djelovanja odnose se na usvajanje metodologije za upravljanje prostornim podacima u Federaciji BiH, usvajanje neophodnih podzakonskih akata kako bi se infrastruktura prostornih podataka u Federaciji BiH (IPP Federacije BiH) efikasno uspostavila, te uspostavu i upravljanje infrastrukturom prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive.

Mjera 7.5.5. Uspostava funkcionalnog PRTR registra

Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan PRTR registar u Federaciji BiH usklađen s registrima u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. Također, cilj je da se regulira proces izvještavanja podataka iz PRTR registara prema institucijama BiH.

Okvirna područja djelovanja odnose se na ažuriranje pravnog okvira i institucionalnih aranžmana za uspostavu efikasnog PRTR registra u Federaciji BiH, uspostavu funkcionalne i održive PRTR baze podataka, osiguravanje javnog pristupa podacima iz PRTR registra putem *web*-portala, osiguravanje sredstava za povremenu nadogradnju aplikacije i redovno održavanje PRTR registra u cilju nesmetanog funkcioniranja.

Mjera 7.5.6. Razvoj statistike za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je da se razvije statistika za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH koji se odnose na tematsko područje Okoliš, uključujući i razvoj dodatnih pokazatelja i unaprjeđenje sistema za izvještavanje.

Okvirna područja djelovanja odnose se na unaprjeđenje sistema za proizvodnju službene statistike za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš, povećanje dostupnosti i kvaliteta statističkih podataka,

razvrstanih po spolu (gdje je to moguće) i jačanje koordinacije svih institucija Federacije BiH uključenih u prikupljanje indikatora ciljeva održivog razvoja za okoliš.

Mjera 7.5.7. Povećanje efikasnosti u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH

Cilj ove mjere je da se poveća efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH kroz standardizirani i redovni sistem razmjene podataka/informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima.

Okvirna područja djelovanja uključuju jačanje statističkog sistema kroz unaprjeđenje saranje svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka, poboljšanje usklađenosti sa zahtjevima statističkog sistema EU, te poboljšanje kvaliteta izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a.

Mjera 7.5.8. Uspostavljanje Evropskih ekonomskih računa okoliša

Cilj ove mjere je da se osigura učešće institucija Federacije BiH u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša koji opisuju odnos između okoliša i ekonomije (u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša kojom je uspostavljen zajednički okvir za prikupljanje, pripremanje, slanje i ocjenjivanje evropskih ekonomskih računa okoliša).

Okvirna područja djelovanja odnose se na provedbu Uredbe (EU) br. 691/2011 i proširenje računa okoliša na nova područja u skladu sa Sistemom ekonomskog računovodstva okoliša kao međunarodnog statističkog standarda, u skladu s nadležnostima Federacije BiH.

Prioritet 7.6.: Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika

Mjera 7.6.1. Integracija okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo

Cilj ove mjere je da se integriraju okolišni zahtjevi u sektorske politike i zakonodavstvo kroz jačanje međusektorske saradnje, posebno saradnje s institucijama koje se bave pitanjima ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva. Poseban fokus ove mjere odnosi se na integriranje zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike Federacije BiH.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju unaprjeđenje saradnje između institucija u Federaciji BiH zaduženih za oblast okoliša s institucijama iz drugih sektora, učešće institucija u oblasti okoliša u konsultacijama na nacrte sektorskih pravnih i strateških dokumenata i aktivnu primjenu instrumenta strateške procjene utjecaja na okoliš. Važno područje djelovanja je integriranje aspekata prilagođavanja klimatskim promjenama u sektorske razvojne politike, strategije, programe i planove, posebno u sektore koji su izloženi visokom riziku i osjetljivi na klimatske utjecaje (poljoprivreda, vodni resursi/upravljanje vodama, šumarstvo/šumski resursi, ljudsko zdravlje, bioraznolikost i osjetljivi ekosistemi, turizam).

Mjera 7.6.2. Integracija standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša

Cilj ove mjere je da se standardi i principi rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva integriraju u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša. Poseban fokus ove mjere bit će usmjeren na uspostavljanje funkcionalnog institucionalnog mehanizma koordinacije u domenu rodne ravnopravnosti, posebno u vezi integriranja pitanja rodne ravnopravnosti u javne politike i zakonodavstvo, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH.

Okvirna područja djelovanja odnose se na definiranje procedura i smjernica za integriranje standarda ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u sve faze upravljanja okolišem (planiranje, realizacija, praćenje, izvještavanje, evaluacija) i unaprjeđenje institucionalnog mehanizma za ravnopravnost spolova u institucijama u sektoru okoliša (uključujući obuke i stručnu podršku kontakt-osobama za ravnopravnost spolova u institucijama za oblast okoliša).

Mjera 7.6.3. Tranzicija ka kružnoj ekonomiji

Cilj ove mjere je da se stvore pretpostavke za tranziciju ka kružnoj ekonomiji.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju izradu i usvajanje Mape puta i Akcijskog plana za uvođenje kružne ekonomije u Federaciji BiH (usagašeno s Mapom puta na nivou BiH), uklanjanje pravnih prepreka i uvođenje stimulativnih instrumenata za zeleno poslovanje, poticanje primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru, izradu propisa za eko-dizajn proizvoda, te osiguravanje finansijske podrške jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje zelenog poslovanja.

Prioritet 7.7.: Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH

Mjera 7.7.1. Efikasna i sveobuhvatna provedba postojećih ekonomskih instrumenata za okoliš

Cilj ove mjere je da se osigura sveobuhvatna provedba postojećih ekonomskih instrumenata za okoliš.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju propisivanje obaveze izvještavanja svih nivoa vlasti o namjenskom utrošku sredstava za projekte zaštite okoliša, reformu svih vrsta naknada koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt. Mjera uključuje i uvođenje svih naknada predviđenih Zakonom o Fondu Federacije BiH i drugim važećim propisima koji uređuju pojedine oblasti.

Mjera 7.7.2. Uvođenje novih inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama za finansiranje zaštite okoliša

Cilj ove mjere je da se uvedu novi inovativni i poticajni ekonomski mehanizmi za finansiranje zaštite okoliša.

Okvirna područja djelovanja odnose se na kreiranje novih ekonomskih instrumenta za zaštitu okoliša, vodeći računa o marginaliziranim grupama i principima rodno-odgovornog finansiranja okolišnih projekata, unaprjeđenje postojećih i uvođenje novih revolving fondova, subvencija i dr. mehanizama

za oblast zaštite okoliša, te uključivanje privrede/privatnog sektora i prikupljanje sredstava za projekte zaštite okoliša.

Mjera 7.7.3. Korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore

Cilj ove mjere je da se osigura značajnije korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore.

Okvirna područja djelovanja odnose se na uspostavu/imenovanje posredničkog tijela u Federaciji BiH za provođenje EU projekata iz oblasti zaštite okoliša i uspostavu informacionog sistema za prijavu projekata i partnera s nivoa BiH i upravljanje međunarodnim projektima.

Prioritet 7.8.: Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu

Mjera 7.8.1. Integriranje problematike zaštite okoliša u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima

Cilj ove mjere je da se osigura da je problematika zaštite okoliša snažnije integrirana u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima, uz interdisciplinarni i holistički pristup obrazovanju za održivi razvoj.

Okvirna područja djelovanja obuhvataju moderniziranje nastavnih planova i programa osnovnih i srednjih škola u s prethodno definiranim programom eko-škola, kako bi se kontinuirano provodile aktivnosti vezane za zaštitu okoliša, osiguravanje učenja o okolišu kroz aktivnosti u zaštićenim područjima, te zakonsko omogućavanje otvaranja inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju.

Mjera 7.8.2. Jačanje kapaciteta i ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova

Cilj ove mjere je da se ojača kapacitet i ekopedagoške kompetencije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova.

Okvirna područja djelovanja uključuju unaprjeđenje ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova kroz edukaciju o zaštiti okoliša akreditiranim programima, izradu priručnika za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja, edukaciju uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova o zaštiti okoliša akreditiranim programima s ciljem digitalizacije, kreiranje digitalnih udžbenika i sadržaja o zaštiti okoliša i prilagođavanje učenja *online* okruženju, te analizu nedostataka master univerzitetskih programa u odnosu na nivo integracije pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja prirodnih resursa i izrada prijedloga za intervencije u kurikulumu master programa.

Mjera 7.8.3. Podrška neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša

Cilj ove mjere je osigurati podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša kroz uspostavu saradnje između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša i uspostavu namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša.

Mjera 7.8.4. Unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša

Cilj ove mjere je da se unaprijede kapaciteti za istraživanja u oblasti okoliša.

Okvirna područja djelovanja odnose se na uvođenje namjenskih budžeta za ulaganje u inovacije i razvoj i primjenu novih tehnologija u cilju smanjenja zagađenja, pružanje informacija akademskoj zajednici i privrednim subjektima o međunarodnim fondovima za istraživanja, uvrštavanje istraživanja iz oblasti održive upotrebe prirodnih resursa i o upravljanju efektima klimatskih promjena na prirodne resurse u godišnji program istraživanja Federacije BiH, podržavanje organizacije stručnih i naučnih kongresa/simpozija s međunarodnim značajem i poticanje saradnje akademske zajednice i privrede u oblasti okoliša.

10.3. Indikativni finansijski okvir

Finansijska procjena troška za tematsku oblast Upravljanje okolišem je 10.3 miliona KM ili 0.09% od ukupnog iznosa Strategije od 11.9 milijardi KM. Ova tematska oblast se sastoji od osam prioriteta i 32 mjere. Ovo je ujedno i tematska oblast koja je imala najveći broj mjera Strategiji za Federaciju BiH. Proces izrade finansijske procjene obuhvatio je 31 od 32 mjere. Mjera 7.8.4 (Unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša) nije dobila finansijsku procjenu. U trenutku izrade procjene bilo jako teško uraditi metodološki konzistentnu procjenu troška za ovu mjeru, prvenstveno zato što je metodološki bilo izuzetno kompleksno kvantificirati njen sadržaj, što je na kraju onemogućilo da se precizno izračuna procjena troškova. Dva najveća prioriteta su 7.3. (Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija) sa 25% ili 2.5 miliona KM i 7.5. (Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH uz konsultacije s Partnerstvom 27) sa 27% ili 2.8 miliona KM. Ukupna finansijska procjena za preostalih šest prioriteta je 48% ili oko 4.9 miliona KM.

Detaljan prikaz podataka procjene indikativnog finansijskog okvira za tematsku oblast Upravljanje okolišem kao i općenito za nivo Federacije BiH nalazi se u poglavlju Aneks 9 koje uključuje tabelu i tortni grafikon.

11. USKLAĐENOST STRATEGIJE S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

Federalna strategija zaštite okoliša identificira sedam strateških ciljeva (za svaku tematsku oblast), kako je navedeno u poglavlju 3.4. Strateški ciljevi.

Analiza međusobne usklađenosti ovog dokumenta s drugim relevantnim strateškim dokumentima izvršena je komparacijom strateških ciljeva (i prioriteta) Strategije s ciljevima drugih strateških dokumenata proizašlih iz procesa evropskih integracija i međunarodno priznatim ciljevima održivog razvoja. U procesu izrade Strategije, razmatrani su sljedeći strateški, planski i razvojni dokumenti:

- Strategija razvoja Federacije BiH (2021–2027)
- Strategija upravljanja vodama Federacije BiH (2010–2022)
- Zelena agenda za Zapadni Balkan
- Strategija aproksimacije propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša/životne sredine BiH (EAS BiH)
- Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH
- Program ekonomskih reformi BiH (PER BiH 2021–2023)
- Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i niskoemisijskog razvoja BiH (2020–2030)
- Utvrđeni doprinos BiH (NDC 2020–2030)

Proces planiranja zaštite okoliša u Federaciji BiH usklađen je sa strateškim i planskim dokumentima na višem nivou, kao i međunarodnim obavezama BiH, socijalnim i razvojnim programima, međunarodnim razvojnim programima i prostorno-planskim dokumentima.

Strategija razvoja Federacije BiH (2021–2027)

Vlada Federacije BiH donijela je Odluku o izradi strategije razvoja Federacije BiH 2021–2027. Ova strategija (Vlada Federacije BiH, 2020) čini osnovu izrade Programa Vlade Federacije BiH, program javnih investicija, trogodišnjih i godišnjih planova rada federalnih ministarstava i institucija, dokumenata okvirnog budžeta (DOB) i godišnjeg budžeta, ali i sektorskih strategija. Uredbom je definirana i metodologija kojom je propisan način izrade i sadržaj strateških dokumenata, ali su definirana i četiri strateška cilja – ubrzan ekonomski razvoj, prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj, resursno efikasan i održiv razvoj, te efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor.

Strategija upravljanja vodama Federacije BiH (2010–2022)

Zakonom o vodama Federacije BiH, Strategija upravljanja vodama (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2012) prepoznata je kao osnovni planski dokument razvoja u oblasti upravljanja vodama, te navodi jasne ciljeve i pravce zaštite voda, zaštite od štetnog djelovanja i održivog korištenja voda. Strategija upravljanja vodama Federacije BiH postavlja ciljeve upravljanja vodama s odgovarajućim mjerama, kako bi se osigurale potrebne količine voda odgovarajućeg kvaliteta dostupne za različite namjene, kao jedan od važnih segmenata javnog interesa – očuvanje i unaprjeđenje općeg zdravstvenog stanja stanovništva. Opisuje pokazatelje nivoa zdravstvene sigurnosti stanovništva na prostoru Federacije BiH – obuhvat stanovništva javnim

vodosnabdijevanjem i sistemima za odvođenje, kvalitet površinskih i podzemnih voda, utjecaj poplava, te navodi da je neophodno povećati nivo ulaganja, te jačanje javne svijesti. Međunarodne obaveze i ugovori koje je BiH preuzela su također navedeni, uz relevantne ugovore i konvencije.

Zelena agenda za Zapadni Balkan

Zelena agenda za Zapadni Balkan (EU, 2020) podrazumijeva prelazak zemlje na sistem održive ekonomije, a u skladu s Evropskim zelenim planom. S tim u vezi, daje konkretne preporuke za pet oblasti razvoja u kojima će EU nastaviti podržavati zemlje u regiji:

- klima, energija i mobilnost – postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine kao najvažniji prioritet
- kružna ekonomija – uvođenje kružne ekonomije u sve lance proizvodnje i povezivanje zemalja regije s industrijskim lancima u EU;
- uklanjanje onečišćenja zraka, vode i tla – usklađivanje sa standardima EU o kvalitetu zraka, vode i upravljanja otpadnim vodama, modernizacija monitoringa, upravljanje njihovim kvalitetom, te promoviranje ponovne upotrebe vode u poljoprivredi;
- održiva poljoprivreda i proizvodnja hrane – kroz izgradnju održivih sistema, smanjenje otpada, poboljšanje usklađenosti s EU standardima o ispravnosti hrane i dobrobiti životinja, te promoviranja okolišno-prihvatljivog organskog uzgoja;
- biodiverzitet – zaštita, razvoj i provođenje akcijskog plana za biodiverzitet za Zapadni Balkan do 2030. godine i Plana za obnavljanje šumskog potencijala.

Akcijski plan za zajedničko regionalno tržište Zapadnog Balkana 2021–2024.

Akcijski plan za zajedničko regionalno tržište Zapadnog Balkana CRM AP 2021–2024. je dokument u kojem su obrađena pitanja regionalne saradnje po pitanjima zaštite okoliša, odnosno kružne ekonomije. U okviru regionalne saradnje, ciljevi su:

- postizanje zajedničkog Sporazuma o zelenim kružnim poslovnim lancima vrijednosti na Zapadnom Balkanu;
- donošenje Regionalnog plana zelene i kružne ekonomije/mapiranje zelene i kružne ekonomije u regiji.

Strategija aproksimacije propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša/životne sredine BiH (EAS BiH)

Zemlje koje pretendiraju da se pridruže EU, trebaju usvojiti realne i dugoročne državne strategije za postepeno usklađivanje svog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU. Jedan od ključnih ciljeva jeste ispunjavanje ciljeva SSP-a, što uključuje aproksimaciju propisa iz oblasti zaštite okoliša u BiH. Pristup aproksimaciji propisa u ovoj oblasti napravljen je na način da su izrađena četiri dokumenta (za svaki nivo vlasti u BiH).

EAS BiH (MVTEO BiH, 2017) obuhvata osam podsektora pravne stečevine EU koji se odnose na zaštitu okoliša/životnu sredinu, a to su:

- horizontalna (zajednička) problematika;

- vodoprivreda;
- upravljanje otpadom;
- kvalitet zraka i klimatske promjene;
- industrijsko zagađenje;
- hemikalije;
- zaštita prirode;
- buka u okolišu/životnoj sredini.

Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH (Agenda 2030)

BiH se 2015. godine obavezala da će provesti Agendu 2030 (Vlada Švedske i UNDP, 2020), s ciljevima održivog razvoja koji predstavljaju plan za stvaranje bolje i održive budućnosti za cijeli svijet. Agenda 2030 se sastoji od tri održiva razvojna pravca, koji odražavaju razvojnu situaciju i prioritete BiH:

- dobra uprava i upravljanje javnim sektorom;
- pametni rast;
- društvo jednakih mogućnosti.

Svaki razvojni pravac sastoji se od tzv. „akceleratora", koji jasno propisuju koji su to prioriteti kojima bi se omogućilo ispunjavanje ciljeva pojedinačnog razvojnog pravca. Ovaj dokument služi za usmjeravanje procesa strateškog planiranja za sve nivoe vlasti u BiH, što podrazumijeva i nivo Federacije BiH.

Program ekonomskih reformi BiH (PER BiH 2021–2023)

Plan aktivnosti za izradu Programa ekonomskih reformi (Vijeće ministara BiH, 2021) osnovni je dokument koji regulira proces izrade Programa ekonomskih reformi i saradnju između različitih nivoa vlasti, Vijeća ministara BiH, Vlade Federacije BiH i Vlade Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Program ekonomskih reformi 2019–2021. izrađen je na osnovu priloga koje su dostavile nadležne institucije prema usvojenom Planu aktivnosti po rokovima i nosiocima aktivnosti.

Utjecaj reformskih mjera će se ogledati u povećanju udjela energije iz obnovljivih izvora energije, povećanju energetske efikasnosti i doprinošenju uštedama energije (a samim time i smanjenjem negativnih utjecaja na okoliš).

Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i niskoemisijskog razvoja BiH (2020–2030)

Ova strategija (UNDP, 2013) za cilj ima povećanje otpornosti na klimatsku varijabilnost i klimatske promjene, pri čemu će osigurati razvojne dobiti, te dostizanje najviše vrijednosti i prestanak rasta nivoa emisija stakleničkih plinova do 2025. godine na nivou koji je ispod prosjeka emisija EU27 (trenutnih zemalja članica EU) po glavi stanovnika. Mjere za ublažavanje klimatskih promjena neophodne su kako bi se smanjili utjecaji klimatskih promjena, te osiguralo da se tim promjenama može upravljati. Također, ova strategija uključuje i komponente smanjenja rizika po društveno-osjetljive grupe, što je u skladu s perspektivom ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva, koja je bila uzeta u obzir tokom procesa izrade Strategije. Strategijom prilagođavanja klimatskim promjenama definirano je sedam prioritetnih sektora, što su: poljoprivreda, biodiverzitet i osjetljivi ekosistemi, energija (hidroenergija), šumarstvo, zdravlje ljudi, turizam i vodni

resursi/vodoprivreda. Također, identificirana su četiri sektora koji su prioritetni za Strategiju niskoemisijskog razvoja – proizvodnja električne energije, energetska efikasnost u zgradarstvu, sistem daljinskog grijanja, te prijevoz/saobraćaj.

Utvrđeni doprinos BiH (NDC 2020–2030)

BiH je 2015. godine podnijela prvi Izvještaj o namjeravanom nacionalnom utvrđenom doprinosu (eng. *Intended Nationally Determined Contribution* – INDC), te ratificirala Pariški sporazum Odlukom o ratifikaciji Pariškog sporazuma u skladu s UNFCCC-om. Prema odredbama Sporazuma, države imaju obavezu dostavljanja ažuriranih dokumenata o aktivnostima ublažavanja klimatskih promjena svakih pet godina. Zbog toga, BiH je pripremila dokument Utvrđeni doprinos BiH za period 2020–2030 (eng. *Nationally Determined Contribution* – NDC) (UNDP BiH, 2020).

Kako bi se omogućila olakšana transpozicija pravne stečevine EU u oblasti okoliša, korištene su Smjernice za usklađivanje zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU. Uz to, razmotrene su i preporuke EU iz Pododbora SSP-a za saobraćaj, energetiku, okoliš i regionalni razvoj. Nadalje, izvršena je koordinacija s implementacijskim timom za izradu Nacionalnog energetskog i klimatskog plana BiH (2021–2030).

Tabela 27: *Prikaz relevantnih strateških dokumenata za nivo Federacije BiH*

**Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateških dokumenata su uzeti u obzir ukoliko se odnose na okoliš*

Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateškog dokumenta za nivo Federacije BiH Strategija razvoja Federacije BiH (2021–2027)	Vezani prioritet iz Strategije zaštite okoliša Federacije BiH
Strateški cilj 1: Ubrzan ekonomski razvoj	**Prioritet 3.9.** - Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama **Prioritet 6.5.** - Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama **Prioritet 7.2.** - Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza **Prioritet 7.5.** - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u FederacijiBiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27 **Prioritet 7.8.** - Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu
Strateški cilj 2: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj	**Prioritet 3.8.** - Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka **Prioritet 4.4.** - Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena **Prioritet 7.6.** - Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika **Prioritet 7.8.** - Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu
Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održiv ekonomski razvoj	**Prioritet 1.2.** - Osigurati uvjete za postizanje održivog korištenja vodnih resursa **Prioritet 2.2.** - Unaprijediti sistem evidencija i izvještavanja o otpadu **Prioritet 2.3.** - Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada **Prioritet 2.7** - Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada **Prioritet 3.2.** - Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode **Prioritet 3.7.** - Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo **Prioritet 3.9.** - Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama **Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.3.** - Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika **Prioritet 4.4.** - Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena **Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja **Prioritet 5.3.** - Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 5.7.** - Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu **Prioritet 6.1.** - Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u

Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateškog dokumenta za nivo Federacije BiH	Vezani prioritet iz Strategije zaštite okoliša Federacije BiH
	Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena **Prioritet 6.2.** – Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači **Prioritet 6.3.** - Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom **Prioritet 6.4.** - Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima **Prioritet 6.5.** - Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama **Prioritet 7.1.** - Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune hamonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu **Prioritet 7.3.** - Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija
Strateški cilj 4: Efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor	**Prioritet 7.3.** - Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija **Prioritet 7.4.** - Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i socijalno osjetljivih grupa **Prioritet 7.5.** - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Fderaciji BiH uz konsultacije sa Partnerstvom 27 **Prioritet 7.7.** - Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH
Strategija upravljanja vodama Federacije BiH 2010–2022.	
4.1.1.1. Obuhvat stanovništva javnim vodosnabdijevanjem	**Prioritet 1.2.** - Osigurati uvjete za postizanje održivog korištenja vodnih resursa
4.1.1.2. Obuhvat stanovništva sistemima za odvođenje i tretman otpadnih voda	**Prioritet 1.6.** - Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda
4.1.1.3. Kvalitet površinskih voda	**Prioritet 1.1.** - Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela
4.1.1.4. Kvalitet podzemnih voda	**Prioritet 1.1.** - Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela
4.1.1.5. Utjecaj poplava	**Prioritet 1.4.** - Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama
Zelena agenda za Zapadni Balkan	
Cilj: **„Postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine (dekarbonizacija kao prioritet)**	**Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.3.** - Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika **Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)
Cilj: **„Uvođenje kružne ekonomije“**	**Prioritet 2.1.** - Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima **Prioritet 2.3.** - Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada

Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateškog dokumenta za nivo Federacije BiH	Vezani prioritet iz Strategije zaštite okoliša Federacije BiH
	Prioritet 2.7. - Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
Cilj: **„Borba protiv zagađenja zraka, vode i tla"**	**Prioritet 1.1.** - Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela **Prioritet 1.5.** – Dostizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja **Prioritet 7.5**. - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH uz konsultacije s Partnerstvom 27
Cilj: **„Održiva poljoprivreda i proizvodnja hrane"**	**Prioritet 6.4.** - Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Cilj: **„Biodiverzitet: Zaštita i obnavljanje ekosistema"**	**Prioritet 3.2**. - Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode **Prioritet 7.5.** - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u FederacijiBiH uz konsultacije sa Partnerstvom 27
Strategija aproksimacije propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša/životne sredine BiH (EAS BiH)	
3.1. Horizontalna pitanja	**Prioritet 7.1**. - Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu **Prioritet 7.5**. - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH uz konsultacije s Partnerstvom 27
3.2. Upravljanje vodama	**Prioritet 1.5**. - Dostizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja **Prioritet 1.6.** - Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda
3.3. Upravljanje otpadom	**Prioritet 2.1**. - Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima
3.4. Zaštita zraka i klimatske promjene	**Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)
3.5. Industrijsko zagađenje	**Prioritet 7.5.** - Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH uz konsultacije s Partnerstvom 27
3.6. Hemikalije	**Prioritet 5.1.** - Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti
3.7. Zaštita prirode	**Prioritet 3.1**. - Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima **Prioritet 3.3.** - Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH **Prioritet 3.5**. - Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou
3.8. Buka u okolišu/životnoj sredini	**Prioritet 5.5**. - Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojim se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu

Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateškog dokumenta za nivo Federacije BiH	Vezani prioritet iz Strategije zaštite okoliša Federacije BiH
Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH	
7. Razvojni pravac: Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom	**Prioritet 3.2.** - Ojačati institucije Federacije BiH nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode **Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 7.1.** - Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune hamonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu **Prioritet 7.4.** - Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i socijalno osjetljivih grupa **Prioritet 7.6.** - Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika **Prioritet 7.7.** - Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH **Prioritet 7.8.** - Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu
8. Razvojni pravac: Pametni rast	**Prioritet 3.9.** - Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama **Prioritet 5.3.** - Efikasan rad institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 5.7.** - Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu **Prioritet 6.5.** - Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama **Prioritet 7.4.** - Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i socijalno osjetljivih grupa **Prioritet 7.7.** - Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH **Prioritet 7.8.** - Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu
9. Razvojni pravac: Društvo jednakih mogućnosti	**Prioritet 7.1.** - Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune hamonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu **Prioritet 7.4.** - Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i socijalno osjetljivih grupa
Program ekonomskih reformi BiH (PER BiH 2021–2023)	
Mjera 5.3.1.1. – Razvoj tržišta energije i plina	**Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima
Mjera 5.3.1.2. – Unaprjeđenje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	**Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)
Mjera 5.3.2.3. – Unaprijediti integralno upravljanje otpadom i sistemom kružne ekonomije	**Prioritet 2.1.** - Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima **Prioritet 2.2.** - Unaprijediti sistem evidencija i izvještavanja o otpadu **Prioritet 2.4.** - Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom **Prioritet 2.5.** - Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada

Razvojni pravac/cilj/mjera iz strateškog dokumenta za nivo Federacije BiH	Vezani prioritet iz Strategije zaštite okoliša Federacije BiH
Mjera 5.3.2.4. – Uspostava ekonomskih instrumenata u oblasti okoliša i EE	**Prioritet 7.3.** - Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija **Prioritet 7.7.** - Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH
Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i niskoemisijskog razvoja BiH (2020–2030)	
3.1. Generiranje i širenje znanja i informacija zasnovanih na činjenicama	**Prioritet 4.3.** - Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika **Prioritet 4.4.** - Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena **Prioritet 7.6.** - Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika
3.2. Efektivni institucionalni i regulatorni okviri	**Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.2.** - Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka **Prioritet 4.3.** - Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika **Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja
3.3. Efektivni pristupi prilagođavanja klimatskim promjenama	**Prioritet 7.2.** - Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza **Prioritet 7.3.** - Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija
Utvrđeni doprinos BiH (NDC 2020–2030)	
3. Ublažavanje klimatskih promjena/smanjenje emisija stakleničkih plinova	**Prioritet 2.4.** - Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom **Prioritet 4.1.** - Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.4.** - Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena **Prioritet 4.5.** - Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima **Prioritet 4.6.** - Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja **Prioritet 5.2.** - Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti **Prioritet 6.1.** - Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
4. Prilagođavanje klimatskim promjenama	**Prioritet 4.1.** - Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje **Prioritet 4.4.** - Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena

12. OKVIR ZA IMPLEMENTACIJU, MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU STRATEGIJE

U ovom dijelu opisan je Okvir za implementaciju, monitoring, izvještavanje i evaluaciju Federalne strategije zaštite okoliša 2022–2032, koji obuhvata instrumente i procese za praćenje i evaluaciju planiranih programa (mjera).

Okvir za implementaciju, monitoring, izvještavanje i evaluaciju implementacije Strategije u Federaciji BiH treba biti zasnovan na sljedećim načelima:

- usklađen pristup planiranju, praćenju, i izvještavanju svim nivoima vlasti u Federaciji BiH;
- rodna ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve građane;
- horizontalna i vertikalna koordinacija među svim nivoima vlasti;
- komplementarnost;
- partnerstvo, saradnja, javnost i transparentnost;
- odgovornost, efektivnost i efikasnost institucija na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH.

Okvir za implementaciju, monitoring, izvještavanje i evaluaciju Strategije će uključiti dionike na dva različita nivoa:

- Nosioci sprovođenja mjera, prema Aneksu 1;
- Institucije odgovorne za koordinaciju sprovođenja mjera, prema Aneksu 1.

Prije faktičke realizacije mjera, treba pripremiti trogodišnje i godišnje planove rada u Federaciji BiH. **Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH** (Sl. novine Federacije BiH, br. 74/19 i 2/21) uređeno je trogodišnje i godišnje planiranje rada, način izrade implementacijskih dokumenata, načela planiranja, monitoringa i izvještavanja, struktura implementacijskih dokumenata, proces planiranja, monitoring i izvještavanje i druga pitanja od značaja za planiranje, monitoring i izvještavanje u Federaciji. Kako je definirano u pravilniku, relevantne mjere iz strateških dokumenata će zajedno s pokazateljima, polaznim i ciljnim vrijednostima biti prenesene u implementacijske dokumente (trogodišnji i godišnji planovi rada). Trogodišnji i godišnji plan rada izrađuju se u formatu utvrđenom u Uredbi o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH. Isto tako, sve relevantne procedure vezane za izradu trogodišnjih i godišnjih planova rada u Federaciji BiH odvijaju se u skladu s navedenom uredbom (usvajanje, rokovi za dostavljanje i sl.).

12.1. Praćenje i izvještavanje

U skladu sa Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 74/19; član 16, stav 2), propisuje da izvještaj o implementaciji sektorske strategije izrađuje federalni organ uprave, odnosno kantonalni organ uprave, u skladu sa odredbama člana 7. tačka g) i člana 9. tačka f) Zakona o razvojno planiranju i upravljanju razvojem ("Sl. novine Federacije BiH", broj 32/17), do kraja juna svake godine za prethodnu godinu.

Prema tome, federalna ministarstva nisu u obavezi izrađivati izvještaje o razvoju, ali su u obavezi izrade izvještaja o implementaciji sektorske strategije, odnosno predmetne Federalne strategije zaštite okoliša.

Članom 12. Uredbe o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH (Sl. novine Federacije BiH, br. 74/19) propisana je obaveza izrade ex-ante (prethodne) evaluacije za sve strateške dokumente Federacije. Prema članu 12. stav (4) ove Uredbe, federalna ministartsva, odnosno kantonalna ministarstva pripremaju i koordiniraju ex-ante evaluaciju za sektorske strategije. U skladu sa postojećim odredbama Uredbe, izrađena je ex-ante evaluacija Federalne strategije zaštite okoliša 2023. – 2032., istovremeno uzimajući u obzir Priručnik o evaluaciji strateških dokumenata koji ima za cilj da pomogne rukovoditeljima i praktičarima javnog sektora da razumiju svrhu i proces provedbe evaluacije, regulatorne i metodološke zahtjeve, uloge i odgovornosti različitih aktera, ključne procesne korake, evaluacijska pitanja, minimalnu strukturu sadržaja evalucijskog plana i izvještaja o evaluaciji, alate i praktične primjere za provođenje učinkovitih evaluacija. U skladu s navedenim zakonskim odredbama i smjernicama Priručnika, izvršena je evaluacija.

***Tabela 28:** Plan praćenja i izvještavanja u Federaciji BiH*

Vrsta izvještaja	Sadržaj	Ko dostavlja informacije	Ko će izrađivati	Učestalost	Svrha
Godišnji izvještaji o radu	Pregled i analiza programa realizacije (mjera) i aktivnosti/projekata iz godišnjeg plana rada	Nosioci sprovođenja mjera, prema Aneksu 1	Sekretar Federalnog ministarstva okoliša i turizma i sekretar Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH	Godišnje	Zbog vođenja evidencije o napretku planiranih aktivnosti u svakom periodu i praćenja napretka u implementaciji
Izvještaji o razvoju	Pregled općih trendova razvoja i ocjena napretka	Nosioci sprovođenja mjera, prema Aneksu 1	Sekretar Federalnog ministarstva okoliša i turizma, sekretar Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH i Federalni zavod za programiranje razvoja[26]	Godišnje	Radi analize implementacije strateškog dokumenta i akcijskog plana i uvida u planirana i očekivana sredstva

12.2. Evaluacija

Evaluacija u toku će se provesti u skladu s važećim pravnim okvirom u predzadnjoj godini implementacije Federalne strategije zaštite okoliša. Ukoliko se ocijeni da je potrebno, sprovest će se evaluacija u toku i u sredini implementacije Strategije.

[26] Na kantonalnom nivou organ kantona nadležan za planiranja razvoja u kantonu, a na nivou općine/grada organ nadležan za planiranje razvoja i upravljanje razvojem u jedinici lokalne samouprave u skladu s *Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine*

13. ANEKSI

13.1. Aneks 1. Detaljan pregled mjera za Upravljanje vodama

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**		
Prioritet	**1.1. Spriječiti pogoršanja i unaprijediti status vodnih tijela**		
Naziv mjere	**1.1.1. Dostizanje okolišnih ciljeva za vodna tijela definiranih u Planovima upravljanja vodnim područjima u Federaciji BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je doprinijeti postizanju najmanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda realizacijom i preciznom evaluacijom realizacije mjera Planova upravljanja vodnim područjima putem unaprjeđenja zakonodavstva, monitoringa površinskih i podzemnih vodnih tijela i inspekcijskih nadzora nad provođenjem aktivnosti koje mogu imati negativan utjecaj na vodni okoliš. Okvirna područja djelovanja obuhvataju dva pravca: **a) Realizacija Programa mjera iz Planova upravljanja i pravovremeno izvještavanje o napretku u realizaciji** a1) Dopuniti i usvojiti izmjene Zakona o organizaciji organa uprave Federacije BiH vezane za obavezu izvještavanja o realizaciji strateških i planskih dokumenta, te projekata a2) Vršiti ocjenu napretka u realizaciji programa mjera i izvještavati o napretku na dvogodišnjem nivou a3) Nastaviti sa provođenjem monitoringa površinskih i podzemnih vodnih i godišnje izvještavati o rezultatima monitoringa **b) Saradnja sektora voda i vodne inspekcije u svrhu podrške realizaciji Planova upravljanja** b1) Izrađeni vodni akti s informacijama o vodnog tijela u koje se ispuštaju otpadne vode, te utvrđenim ciljevima o stanju vodnih tijela u Planu upravljanja vodnim područjima za to vodno tijelo b2) Dostavljati informacije iz Planova upravljanja vodama inspekcijama, te pravovremeno dostavljati informacije i podatke o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda b3) Izrađeni godišnji programi inspekcijskog nadzora nad zagađivačima voda		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	a1) Status usvajanja dopuna Zakona o organizaciji organa uprave u svrhu redovnog i preciznog izvještavanja o realizaciji strateških i planskih dokumenata (Planova upravljanja vodnim područjima)	Postojeći Zakon ne sadrži odredbe koje preciziraju procedure i nalažu obaveze institucijama/organima na različitim nivoima vlasti sektora voda redovnog prikupljanja, obrade i dostavljanja informacija/izvještaja o realizaciji Planova upravljanja vodnim područjima	Izrađene i usvojene dopune Zakona o organizaciji organa uprave (2024)
	Status izvještavanja i objavljivanja Izvještaja na *web*-stranicama Agencija za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora uključujući: a2) Izvršenu analizu i ocjenu stepena realizcije programa mjera – Dvogodišnji Izvještaji o realizaciji programa mjera a3) Izvršen monitoring površinskih i podzemnih vodnih tijela – Jednogodišnji izvještaji o stanju površinskih i podzemnih vodnih tijela	Neredovno: • dostavljanje podataka za izvještaje o realizaciji programa mjera • objavljivanje Izvještaja na *web*-stranicama Agencija za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora	Na *web*-stranicama Agencija objavljeni potpuni i precizni sljedeći Izvještaji : • Dvogodišnji Izvještaji o realizaciji programa mjera • Jednogodišnji izvještaji o stanju površinskih i podzemnih vodnih tijela (2024-2034)
	b1) Stepen prilagođenosti obrade vodnih akata potrebama vodnih inspektora	Vodni akti ne sadrže informacije o stanju vodnog tijela u koji subjekt ispušta otpadne vode i ciljevima o stanju tog vodnog tijela prema Planu upravljanja	Vodni akti sadrže informacije o aktuelnom stanju vodnog tijela u koje se ispuštaju otpadne vode, te utvrđenim ciljevima o stanju vodnih tijela u Planu upravljanja vodnim područjima za to vodno tijelo (2023-2034)
	b2) Stepen pripremljenosti informacija iz Planova upravljanja vodama za potrebe inspekcija s posebnim naglaskom na vodna tijela koja nisu u najmanje dobrom stanju	Planovi upravljanja 2022–2027 nisu usvojeni, te priprema informacija iz Planova upravljanja vodama još nije počela	Pripremljene i dostavljene informacije iz Planova upravljanja vodama inspekcijama, s posebnim naglaskom na vodna tijela koja nisu u najmanje dobrom stanju (2023-2034)
	b3) Status informiranja inspekcija o zaprimljenim prijavama	Inspekcije se izvještavaju o zaprimljenim prijavama	Pravovremeno dostavljene informacije i podaci inspekcijama o zaprimljenim

			prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda (2023-2034)
	Status izrade godišnjih programa inspekcijskih nadzora	Pripremaju se godišnji programi inspekcijskog nadzora	Izrađeni godišnji programi inspekcijskog nadzora na bazi informacija iz Planova upravljanja, informacija o zaprimljenim prijavama i dr. (2023-2034)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje strateškog upravljanja vodama, povećanje transparentnosti i odgovornosti organa uprave		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 2 797 022 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva i sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period sprovođenja mjere	2023–2034.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM		
Nosioci sprovođenja mjere	(K)JKP ((Kantonalno) Javno komunalno preduzeće, JLS VFBiH i PFBiH, FMPVŠ; AVPS; AVPJM; Federalni vodni inspektorat (FVI); Kantonalni vodni inspektorati (KV); KMV (Kantonalna ministrstva nadležna za vode); FMOiT; FMPU; FMERI; KM_O, PP, EN, P (Kantonalna ministrstva nadležna za okoliš, prostorno planiranje, energetiku, poljoprivredu i dr.)		
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.2. Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa**
Naziv mjere	**1.2.1. Intenziviranje saradnje sektora voda s ostalim sektorima u cilju osiguravanja zaštite i održiviog korištenja vodnih resursa**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je doprinijeti da se potrebe i ciljevi sektora voda integriraju u planske dokumente ostalih sektora (prostorno planiranje, energetski sektor, sektor poljoprivrede, šumarstva, vodne inspekcije i dr.), putem podzimanja aktivnosti sektora voda koje mogu utjecati

	na ograničavanje korištenja voda i zahvata u prostoru u situacijama dokazanih negativnih utjecaja na vode, te intenziviranjem međusektorske saradnje uključujući i vodnu inspekciju. Okvirna područja djelovanja obuhvataju tri pravca: **a) Saradnja i koordinacija aktivnosti sektora voda s ostalim sektora** a1) Prikazati i objaviti za stručnu javnost (prostorno planiranje, energetika, poljoprivreda i šumarstva), te nevladin sektor, u odgovarajućem formatu (excel, GIS i dr.) set informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima koje, zajedno s detaljnim analizama iz Planova upravljanja, moraju koristiti svi subjekti zainteresirani za planiranje zahvata u prostoru koji utječu na zaštitu voda, njihovo uređenje i korištenje a2) Osigurati funkcionalan mehanizam koordinacije – koordinacijski sastanci se održavaju redovno i objavljuju se izvještaji i zaključci sa sastanaka a3) Integrirati podatke iz Planova upravljanja vodama adekvatno u usvojene prostorno planske dokumente, kao i druge planske, odnosno programske dokumente a4) Izrađene i objavljene sljedeće Studije: i) Studija za uspostavu sistema rezervacije podzemnih i površinskih voda za javno vodosnabdijevanje u Federaciji BiH ii) Studija hidroenergetskog potencijala u Federaciji BiH **b) Saradnja sektora voda i vodne inspekcije u svrhu podrške realizaciji Planova upravljanja** b1) Dostavljati inspekcijama informacije iz Planova upravljanja vodama koje se odnose na analizu pritisaka na količinsko stanje vodnih tijela s posebnim naglaskom na vodna tijela koja su pod značajnim pritiskom od ljudskih aktivnosti, te pravovremeno dostavljati informacije i podatke o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda b2) Izrađeni godišnji programi inspekcijskog nadzora za sve aktivnosti korištenja voda u skladu sa ZoV-om i podzakonskim propisima **c) Priprema studijskih dokumenata** • Studija o hidroenergetskom potencijalu • Studija o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a1) Stepen pripremljenosti izvoda/ sažetka/seta informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima	Planovi upravljanja (II ciklus) nisu usvojeni, te još nije počela priprema Izvoda/sažetka/seta informacija o vodnim tijelima iz Planova	Izrađen i kontinuirano ažuriran Izvod/sažetak/set informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima koji moraju koristiti svi subjekti zainteresirani za planiranje zahvata u prostoru koji utječu na zaštitu voda,

	za stručnu javnost prostornog planiranja, energetike, poljoprivrede i šumarstva, te nevladin sektor	upravljanja vodnim područjima za stručnu javnost i nevladin sektor	njihovo uređenje i korištenje (2024)
	a2) Status funkcioniranja međusektorske koordinacije – redovno organiziranje koordinacijskih sastanaka predstavnika sektora voda i predstavnika sektora prostornog planiranja, energetike, poljoprivrede, šumarstva i dr.	Sporadično	Funkcionalan mehanizam koordinacije – koordinacijski sastanci se održavaju redovno i objavljuju se izvještaji i zaključci sa sastanaka (2023-2034)
	a3) Učinkovitost zakonskih odredbi (ZoV) koje nalažu obavezu • integracije podataka iz Planova upravljanja vodama u planove sektora čije aktivnosti mogu imati utjecaja na zaštitu voda i • adekvatne uključenosti institucija sektora voda u toku izrade planskih i strateških dokumenata, uključujući i javne rasprave	Niska učinkovitost	Podaci iz Planova upravljanja vodama adekvatno integrirani u usvojene prostorno-planske dokumente, kao i druge planske, odnosno programske dokumente kao rezultat uključenosti sektora voda u toku izrade planskih i strateških dokumenata (2023-2034)
	b1) Stepen pripremljenosti informacija iz Planova upravljanja vodama za potrebe inspekcija	Priprema informacija iz Planova upravljanja vodama nije počela	Dostavljati informacije iz Planova upravljanja vodama inspekcijama, s posebnim naglaskom s posebnim naglaskom na vodna tijela koja su pod pritiskom od strane ljudskih aktivnosti (2023-2034)
	b2) Status informiranja inspekcija o zaprimljenim prijavama	Inspekcije se izvještavaju o zaprimljenim prijavama	Pravovremeno dostavljene informacije i podaci inspekcijama o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda (2023-2034)

	Stepen pripremljenosti Studija • o hidroenergetskom potencijalu • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva	Nije počela izrada studija	Izrađene i objavljene studije • o hidroenergetskom potencijalu koja uključuje principe/smjernice/kriterije za planiranje te dostizanje/ održavanje dobrog stanja vodnih tijela ili je usklađena sa s članom 4(7) ODV-a (2026) • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva (2026)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje koordinacije i saradnje između različitih nivoa vlasti i jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta. Koherentni sistemi, čvrste međusektorske veze su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje vodama		
Indikativna finansijska projekcija sizvorima finansiranja	Iznos: 2 864 382 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva i sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period sprovođenja mjere	2023–2034		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM		
Nosioci sprovođenja mjere	FMPVŠ; AVPS; AVPJM; Federalni vodni inspektorat (FVI); kantonalni vodni inspektorati (KV); KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); FMOiT; FMPU; FMERI; KM_O, PP, EN, P (kantonalna ministrstva nadležna za okoliš, prostorno planiranje, energetiku, poljoprivredu i dr)		
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.2. Osigurati uvjete za postizanje održivog korištenja vodnih resursa**
Naziv mjere	**1.2.2. Osiguranje transparentnosg i zakonom preciziranog postupka dodjele koncesija u oblasti korištenja vodnih resursa**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je doprinjeti uvođenju preciznih uvjeta pod kojima se mogu dodjeljivati koncesije u oblasti korištenja vodnih resursa u Federaciji BiH, uključujući: usaglašavanje propisa o koncesijama i drugih relevantnih propisa sa zakonskim izmjenama donesenim na nivou federacije (juli 2022) koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih MHE do 10 MW, primjenu novog Pravilnika o ekološko

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">prihvatljivom protoku u Federaciji BiH, te korištenje kataloga kriterija za održivi razvoj u sektoru malih hidroelektrana (MHE) prilikom produžavanja ili osporavanja produžavanja vodnih akata za postojeće MHE.

Okvirna područja djelovanja:
• Dopuniti i uskladiti federalne i kantonalne zakone/propise koji propisuju načine, uvjete i odgovorne organe za izdavanje koncesija
• Federalne i kantonalne zakone/propise iz oblasti koncesija usuglasiti sa odredbama Zakon o dopunama Zakona o električnoj energiji u Federaciji BiH, koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih MHE do 10 MW u Federaciji BiH. (juli 2022).
• Usvojiti novi Pravilnik o ekološko prihvatljivom protoku
• Usvojiti dopune / izmijene pod-zakonskih akata za FBiH nivo, koji su od značaja za izdavanje koncesija za korištenje vodnih resursa za Federaciju BiH</td></tr>
<tr><td>Ključni strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Status procesa usvajanja dopunjenih federalnih i kantonalnih zakona/propisa</td><td>Dopune nisu izrađene</td><td>• Dopunjeni i usklađeni federalni i kantonalni zakoni/propisi koji propisuju načine, uvjete i odgovorne organe za izdavanje koncesija (2025)
• Federalni i kantonalni zakoni/propisi iz oblasti koncesija i drugi relevantni propisi usuglašeni sa odredbama Zakona o dopunama Zakona o električnoj energiji u FBiH, koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih MHE do 10 MW u FBiH. (juli 2022).</td></tr>
<tr><td>Status procesa usvajanja dopunjenih / izmijenjenih pod-zakonskih akata od značaja za izdavanje koncesija za korištenje vodnih resursa za F BiH</td><td>Za Federaciju BiH urađene analize:
• Izrađen nacrt novog pravilnika o ekološki prihvatljivom protoku
• primjenjivosti kataloga kriterija za održivi razvoj u sektoru MHE te
• o načinu donošenja Odluke za primjenu kataloga kriterija* za MHE od strane Vlade</td><td>• Usvojen novi Pravilnik o ekološko prihvatljivom protoku
• Odlukom Vlade Federacije BiH Izmijenjen član 5. Pravila o postupku dodjele koncesije
• Federaciji BiH i kantonima preporučeno korištenje kataloga kriterija kao alata i pomoći za organe kantonalne organe kao smjernice i pomoći prilikom produžavanja ili osporavanja produžavanja vodnih akata za postojeće MHE</td></tr>
</table>

		Federacije BiH **Napomena: Uzimajući u obzir usvojeni Zakon o dopunama Zakona o električnoj energiji u FBiH(juli 2022) koji predviđa zabranu planiranja i izgradnje novih MHE u FBiH,.neće se primjenjivati katalogkriterija za planiranje i izgradnju novih MHE*	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Primjena prinicpa dobre uprave povećava transparentnost, efikasnost i odgovornost institucija u procesu dodjele koncesija u oblasti korištenja voda, uz minimiziranje negativnih efekata na okoliš		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 79 209 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPU (Federalno ministartstvo prostornog uređenja)		
Nosioci sprovođenja mjere	Federalna koncesijska komisija; kantonalna tijela nadležna za koncesije; ministarstva (federalno i kantonalna) nadležna po predmetu koncesija utvrđene zakonom, FMERI, FMPVŠ, AVPS, AVPJM		
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.3. Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja**
Naziv mjere	**1.3.1. Razvoj sistema vodosnabdijevanja s optimalnim rješenjima za JLS-ove, efikasnom distributivnom mrežom i zdravstveno ispravnom vodom za piće**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je izraditi Planove unaprjeđenja i razvoja tehničko-operativnih aspekata usluga vodosnabdijevanja u urbanim i ruralnim dijelovima u Federaciji BiH. Okvirna područja djelovanja podijeljena su u dvije grupe: **a) Unaprijeđeno upravljanje neprihodovanom vodom**

	a1) Izraditi Planove smanjenja i/ili kontrole neprihodovane vode, projekcije neprihodovane vode za najmanje naredne tri godine (u okviru poslovnih planova, a u skladu s metodologijom utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH) , te dugoročne ciljne vrijednosti i očekivano vrijeme njihovog dostizanja a2) Izvršena sanacija, zamjena i izgradnja nove infrastrukture, te poboljšano administrativno upravljanje neprihodovanom vodom **b) Optimizacija sistema za vodosnabdijevanje u okviru JLS-ova** b1) Izraditi master planove vodosnabdijevanja JLS-ova uz prethodne procjene isplativosti investicija potrebnih za optimizaciju sistema b2) Izvršiti ukrupnjavanje vodovodnih poduzeća (gdje se pokaže opravdano) u Federaciji BiH ili proširenje centralnih sistema na suburbana područja ili priključenje ruralnih područja na centralni sistem vodosnabdijevanja		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a1) Broj JKP-ova s izrađenim Planovima smanjenja i/ili kontrole neprihodovane vode (u okviru poslovnih planova, a u skladu s metodologijom utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH	• Nisu dostupni podaci o broju JKP-ova koji izrađuju i realiziraju Planove smanjenja stope neprihodovane vode koja iznosi: • na vodnom području rijeke. Save 16–88%, prosječno 65%, • na vodnom području Jadranskog mora 23–72%, prosječno 46,11% • JKP-ovi nisu počeli s izradom Planova u okviru poslovnih planova, a u skladu s metodologijom utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH)	Svi JKP-ovi na teritoriji Federacije BiH imaju izrađene Planove smanjenja i/ili kontrole neprihodovane vode, u okviru poslovnih planova, a u skladu s metodologijom utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH) (2025)
	a2) Stepen izvršenih infrastrukturnih radova i administrativnih aktivnosti u svrhu smanjenja stope neprihodovane vode u svakom JKP-u	Nisu dostupni podaci	U svim JKP-ovima u Federaciji BiH dostignut planirani stepen realizacije Planova • Završena sanacija, zamjena i izgradnja nove infrastrukture, te poboljšano upravljanje neprihodovanom vodom (2023 -2034)
	b1) Broj JLS-ova koji imaju izrađen Master plan	Podaci nisu dostupni	Svaki JLS ima izrađen Master plan vodosnabdijevanja (2023 -2034)

	b2) Stepen izgrađenosti vodovodnih sistema s optimalnim rješenjima za JLS-ove	Podaci nisu dostupni	Izvršeno ukrupnjavanje vodovodnih poduzeća (ako se pokazalo opravdano) u Federaciji BiH ili proširenje centralnih sistema na suburbana ili ruralna područja, u svim JLS-ovima u kojima je to predviđeno Master planovima (2023 - 2034)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje uvjeta i kvaliteta života stanovništva, bolji uvjeti za razvoj privrede		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 82 940 893 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period sprovođenja mjere	2023–2034.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ KJKP JLS Federalni fond za okoliš (FFO)		
Nosioci sprovođenja mjere	KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); FMOiT; FMPU; KM_O, PP, EN, P (kantonalna ministrstva nadležna za okoliš, prostorno planiranje); federalni i kantonalni zavodi za zdravlje, AVPS, AVPJM		
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.3. Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja**
Naziv mjere	**1.3.2. Unaprijediti postojeći zakonodavni okvir sektora vodnih usluga u Federaciji BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je osigurati dosljednu provedbu postojećih propisa i izvršiti njihovo usklađivanje ili donošenje novih u svrhu osiguranja standarda vodnih usluga u skladu s Direktivom o vodi za ljudsku upotrebu, s posebnim osvrtom na zdravstveno sigurno snabdijevanje vodom ruralnih područja/lokalnih sistema vodosnabdijevanja u Federaciji BiH. Okvirna područja djelovanja su:

	• Dopuniti i usvojiti dopune kantonalnih zakona o komunalnim djelatnostima, propisivanjem uvjeta koje moraju ostvariti pravni subjekti da bi da bi im se mogle povjeriti usluge vodosnabdijevanja u ruralnim/lokalnim sistemima • Izraditi i usvojiti Zakon o vodnim uslugama		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Faza i stepen procesa usvajanja*dopuna Zakona o komunalnim djelatnostima u svrhu definiranja subjekata kojima se može povjeriti obavljanje usluge vodosnabdijevanja u lokalnim sistemima Izrada dopuna Zakona/usaglašavanje teksta izmjena između nadležnih organa uprave i institucija itd. – prijedlog Nacrta zakona dostavljen na Vladu, Parlament Federacije BiH –-usvajanje u Parlamentu Federacije BiH)	Nije počela izrada zakona o komunalnim djelatnostima • U praksi, lokalnim vodovodima uglavnom upravljaju udruženja građana, ali i neformalne grupe građana bez uspostavljenog pravnog lica • Zakon o principima lokalne samouprave Federacije BiH definira nadležnost JLS-ova za obavljanje usluga vodosnabdijevanja na njihovom području • Kantonalni zakoni nisu usklađeni po pitanju subjekata kojima se može povjeriti obavljanje komunalnih djelatnosti	Usvojeni dopunjeni kantonalni zakoni o komunalnim djelatnostima, propisivanjem uvjeta koje moraju ispunjavati pravni subjekti da bi im se mogle povjeriti usluge vodosnabdijevanja (2024)
	Stepen procesa usvajanja *Zakona o vodnim uslugama Federacije BiH koji će osigurati uspostavu standarda vodnih usluga usklađenih sa zahtjevima EU Izrada prednacrta i nacrta zakona/usaglašavanje teksta izmjena između nadležnih	Nije počela izrada Zakona o vodnim uslugama Federacije BiH • Zakon bi integrirao postojeće i očekivane propise koji pravno uređuju oblast pružanja vodnih usluga, te predstavlja integrirani odgovor na postojeće potrebe za reformom ovog sektora	Usvojen Zakoni o vodnim uslugama Federacije BiH (2027)

	organa uprave i institucija itd. – prijedlog Nacrta zakona dostavljen na Vladu, Parlament Federacije BiH – usvajanje u Parlamentu Federacije BiH)		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja vodama u Federaciji BiH i povećanje obuhvata relevantnih usluga		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 84 295 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2024–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); federalni i kantonalni zavodi za zdravlje,		
Nosioci sprovođenja mjere	JLS, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode);		
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.4. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama**
Naziv mjere	**1.4.1. Praćenje i ocjena stepena realizacije Planova upravljanja rizicima od poplava u vodnim područjima u Federaciji BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je smanjiti vjerovatnoću poplava te površinu i broj područja pod rizikom od poplava unaprjeđenjem vodnog zakonodavstva i praćenjem realizacije mjera iz Planova upravljanja poplavnim rizikom. Okvirna područja djelovanja obuhvataju: **a) Izmjena i dopuna Zakona o vodama Federacije BiH** a1) Dopuniti i usvojiti dopune u ZoV-u i KZoV-u s principima/kriterijima, u kontekstu klimatskih promjena, za definiranje ograničenja koja mogu imati utjecaj na prostorno planiranje, korištenje zemljišta i građenje u područjima pod rizikom od poplava **b) Realizacija Programa mjera iz Planova upravljanja poplavnim rizikom sa izvještavanjem o napretku realizacije**

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">b1)Izrađivati i objavljivati dvogodišnje izvještaje o stepenu dostizanja ciljeva i realizaciji mjera Planova upravljanja poplavnim rizicima
b2)Na web-stranicama AVPS-a i AVPJM-a objavljena područja izložena riziku od poplava 1/100, te rezultati projekta „Plan upravljanja rizicima od poplava“</td></tr>
<tr><td>Ključni strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a1). Stepen procesa usvajanja izmjena i dopuna ZoV-a i KZoV-a vezanih za kriterije za definiranje ograničenja koja mogu imati utjecaj na prostorno planiranje, korištenje zemljišta i građenje u područjima pod rizikom od poplava</td><td>Zakon o vodama propisuje zabranu gradnje u području 100-godišnjih voda</td><td>Izrađene i usvojene izmjene i dopune ZoV-a i KZoV-a
• Isključiti iz Zakona odredbe o "zabrani" gradnje u području 100-godišnjih voda
• U zakonima definirati odredbe koje uključuju kriterije za definiranje ograničenja koja mogu imati utjecaj na prostorno planiranje, korištenje zemljišta i građenje u područjima pod rizikom od poplava (2024)</td></tr>
<tr><td>a2) Status izvještavanja</td><td>Izvještavanje nije počelo, Planovi su u procesu izrade</td><td>Izrađeni i objavljeni na web stranicama Agencija dvogodišnji Izvještaji o stepenu realizacije mjera Planova upravljanja poplavnim rizicima (2024-2034)</td></tr>
<tr><td>a3) Status objavljivanja na web-stranicama AVPS-a i AVPJM-a u formi zonskog mapiranja (GIS)
▪ područja izloženih riziku od poplava 1/100
▪ rezultata projekta „Plan upravljanja rizicima od poplava“ za teritoriju Federacije BiH</td><td>Objavljene mape (GIS) područja izloženih riziku od poplava 1/100</td><td>Izrađene i objavljene na web-stranicama Agencija za vode (AVPS-a i AVPJM-a)
▪ mape područja izloženih riziku od poplava 1/100 i
▪ rezultati Planova upravljanja rizicima od poplava u formi zonskog mapiranja (GIS) (2024-2034)</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Ublažavanje posljedica klimatskih promjena, poboljšanje hidrologije vodotokova i smanjenje rizika zaštita od poplava i klizišta</td></tr>
</table>

Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 547 756 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period sprovođenja mjere	2023–2034.
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM FHMZ
Nosioci sprovođenja mjere	VFBiH i PFBiH (Vlada Federacije i Parlament Federacije); FMPVŠ; AVPS; AVPJM; FHMZ, ; KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); FMOiT; FMPU; KM_O, PP, EN, P (kantonalna ministarstva nadležna za okoliš, prostorno planiranje, energetiku, poljoprivredu i dr)
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.4. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama**
Naziv mjere	**1.4.2. Uspostavljanje i rad hidroloških prognoznih sistema u Federaciji BiH uključujući unaprjeđenje mreže hidroloških i meteoroloških i mjernih stanica**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je planirati unaprjeđenje razvoja mreže mjernih hidroloških te meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH kao osnove za uspostavu i rad hirološko-hidrauličkih prognoznih modela Okvirna područja djelovanja su definirana u okviru dvije grupe; **a) Unaprijeđena mreža hidroloških i meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH** a1) Izrađen i dostupan Plan proširenja mreže hidroloških mjernih stanica na bazi identificiranih AFA-sa a2) Realiziran Plan proširenja – izgradnja hidroloških mjernih stanica, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže a3) Izrađen i dostupan Plan proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH a4) Realiziran Plan proširenja- izgradnja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH **b) Uspostava i funkcioniranje hirološko-hidrauličkih prognoznih modela – Operativni i redovno održavani** b1) Uspostavljen i operativan hidrološki prognozni model za vodno područje Jadranskog mora

	b2) Operativan i redovno održavan sistem za prognozu poplava za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a1) Status izrade Plana proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa	Nije počela izrada Plana proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa	Izrađeni Planovi proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa (2024)
	a2) Stepen izvršenih radova na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federaciji BiH, u skladu s Planom	Nisu počeli radovi na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federacije BiH, u skladu s Planom	Završeni radovi na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica, u skladu s Planom, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federaciji BiH (2025-2034)
	a3) Status izrade Plana proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Nije počela izrada Plana proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Izrađeni Planovi proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH (2024)
	a4) Stepen izvršenih radova na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Nisu počeli radovi na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH, u skladu s Planom	Završeni radovi na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH (2025-2034)
	b1) Status uspostave hidrološko-prognoznog modela za vodno područje Jadranskog mora	Djelimično	Uspostavljen i operativan hidrološko-prognozni model za vodno područje Jadranskog mora (2024)
	b2) Status operativnosti i redovno održavanje sistema za prognozu poplava za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora	Djelimično	Operativan i redovno održavan sistem za prognozu poplava za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora (2024-2034)

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Ublažavanje posljedica klimatskih promjena, poboljšanje hidrologije vodotokova i smanjenje rizika zaštita od poplava i klizišta
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 15 695 088 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije
Period sprovođenja mjere	2024–2034.
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM FHMZ Federalni hidrometeorološki zavod KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode);
Nosioci sprovođenja mjere	FMPVŠ; AVPS; AVPJM; KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode);
Ciljne grupe	Sve institucije i građanstvo Federacije BiH

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.4. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanja klimatskim promjenama**
Naziv mjere	**1.4.3. Unaprijeđeno planiranje i provedba mjera prilagođavanja klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je programirati realizaciju mjera za sektor voda, pratiti njihovu realizaciju i izvještavati o progresu realizacije mjera, koje su definirane u Nacrtu nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama (NAP). Okvirno područje djelovanja obuhvata: • Izrada programa implementacije mjera za sektor voda koje su definirane u Nacrtu nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama (NAP) • Praćenje realizacije i dvogodišnje izvještavanje o progresu realizacije NAP-a
Ključni strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen izrade Programa provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u Nacrtu nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama (NAP)	NAP je u nacrtu – nije započeta izrada Programa provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u nacrtu NAP-a	Izrađen Program provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u nacrtu NAP-a(2024)
	Status izvještavanja o realizaciji mjera za sktor voda iz NAP-a	Izvještavanje nije počelo, nacrt NAP-a izrađen, nije usvojen	Izrađeni dvogodišnji Izvještaji o stepenu realizacije mjera iz NAPa- i objavljeni na web stranicama FMPVŠ, Agencija i FHMZ (2025-2034)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje strateškog planiranja i ublažavanje posljedica klimatskih promjena		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 22 220 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2023–2034.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM FHMZ		
Nosioci sprovođenja mjere	FMPVŠ, AVPS , AVPJM, FHMZ, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode);		
Ciljne grupe	Sve institucije za upravljanje vodama i građanstvo Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.5. Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU EU iz oblasti voda i njihovog provođenja**

Naziv mjere	**1.5.1. Osigurati efikasnu provedbu Programa integriranja u EU vezanog za oblast upravljanja vodama (na bazi četvorogodišnjih ciklusa)**		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je intenzivirati saradnju s nadležnim institucijama BiH (DEI I MVTEO) i aktivnosti u pravcu planiranja prioriteta usklađivanja direktiva o vodama i prioriteta za institucionalne mjere za oblast upravljanja vodama, na bazi četvorogodišnjih perioda Okvirna područja djelovanja su: • Izraditi i usvojiti listu prioriteta usklađivanja direktiva o vodama, te institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama za četvorogodišnje periode • Izraditi i usvojiti Dinamički plan aproksimacije EU propisa o vodama u Federaciji BiH i realizacije institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama (za četvorogodišnje periode) • Formirati operativnu strukturu unutar FMPVŠ za koordinaciju procesa pridruživanja EU/za koordinaciju pri realizaciji Programa integriranja i izrade DSIP-ova I APID-a za vodne direktive		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stanje pripremljenosti i usvajanja liste prioriteta usklađivanja direktiva o vodama te institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama za četvorogodišnje periode	Izrađen nacrt liste prioriteta koji nije usvojen	Pripremljena i usvojena finalna lista (2023)
	Stepen kompletiranja Dinamičkog plana aproksimacije EU propisa o vodama u Federaciji BiH i realizacije institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama (za četvorogodišnje periode)	Nije izrađen Dinamički plan za četverogodišnji period	Izrađen Dinamički plan za četverogodišnji period (2023)
	Formirati operativnu strukturu unutar FMPVŠ-a za koordinaciju procesa pridruživanja EU/za koordinaciju pri realizaciji Programa integriranja i izrade DSIP-ova i APID-a za vodne direktive	Nije formirana zvanična operativna koordinirajuća struktura	Formirana i operativna koordinirajuća struktura unutar FMPVŠ-a (2023)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja vodama i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		

Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 20 391 KM Izvor: 100% budžetska sredstva
Period sprovođenja mjere	2023
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ DEI MVTEO
Nosioci sprovođenja mjere	AVPS, AVPJM, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); JLS, KJKP (Kantonalna javna komunalna preduzeća); JKP
Ciljne grupe	Zaposleni u institucijama za vode

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.5. Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja**
Naziv mjere	**1.5.2. Unaprijediti zakonodavstvo u oblasti voda i organizacije uprave u Federaciji BiH u svrhu efikasne aproksimacije EU propisa u vodno zakonodavstvo Federacije BiH**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je unaprjeđenje vodnog zakonodavstva na svim nivoima u Federaciji BiH kao i zakonodavstva organizacije uprave u Federaciji BiH u svrhu efikasne aproksimacije EU propisa u vodno zakonodavstvo Federacije BiH. Prijedlozi i zaključci za unaprijeđenje zakonodavstva biće bazirani na prethodno izrađenoj analizi zakona i propisa u oblasti voda i propisa organizacije uprave u Federaciji BiH koja će identificirati preklapanja nadležnosti, propuste u definiranju nadležnosti, te propisane mehanizme koordinacije u procesu aproksimacije EU zakonodavstva. Okvirna područja djelovanja su: • Izraditi prijedloge i zaključke analize propisa iz oblasti voda za sve nivoe u Federacije BiH i propisa organizacije uprave u Federaciji BiH • Usvojiti izmjene i dopune propisa iz oblasti organizacije uprave (Zakon o federalnim ministarstvima i Zakon o kantonalnim ministarstvima) i zakonodavstva u oblasti voda, u skladu sa zaključcima analize
Ključni strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Stepen kompletiranosti analize propisa u cilju identifikacije preklapanja nadležnosti, propusta u definiranju nadležnosti, te propisanih mehanizmima koordinacije s aspekta aproksimacije s EU propisima	Izrada Analize nije započela Trenutno, prema postojećim propisima, poslovi transpozicije u Federaciji BiH se odvijaju u okviru najamanje 23 organa u Federaciji BiH najmanje 3 organa na federalnom nivou i 20 organa na kantonalnom nivou (10 Ministarstava za vode i i 10 Ministarstava za okoliš)	Izvršena analiza i doneseni zaključci i preporuke o potrebnim izmjenama i dopunama zakonodavstva u oblasti voda i organizacije uprave u Federaciji BiH (2024)
	Stepen procesa usvajanja izmjenjenih I dopunjenih zakona	Izmjena i dopuna zakonodavstva nije počela	Usvojene izmjene i dopune propisa iz oblasti voda i organizacije uprave (Zakon o federalnim ministarstvima i Zakon o kantonalnim ministarstvima), u skladu sa zaključcima analize (2025)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja vodama kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska projekcija sa izvorima finansiranja	Iznos: 48 837 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2024.–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ		
Nosioci sprovođenja mjere	AVPJM; AVPS; KMV		
	Zaposleni u institucijama za vode		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**

Prioritet	**1.5. Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja**		
Naziv mjere	**1.5.3. Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture jačanjem kapaciteta u institucijama Federacije BiH nadležnim za vode, sa posebnim fokusom na dugoročnu i održivu provedbu EU vodnog zakonodavstva**		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je unaprijediti postojeću institucionalnu strukturu u Federaciji BiH u institucijama nadležnim za upravljanje vodama, provođenjem detaljne analize institucionalnih kapaciteta za provedbu EU vodnog zakonodavstva i međunarodnih konvencija za vode, dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova. Rezultati i preporuke analize će biti osnova za definiranje i provođenje jačanja kapaciteta ljudskih resursa, razvoj strateškog pristupa novom zapošljavanju i mjera za zadržavanje stručnih osoba Okvirna područja djelovanja: • Izraditi detaljnu studijsku analizu / procjenu institucionalnih kapaciteta nadležnih institucija za vode u Federaciji BiH sa odgovarajućim preporukama za unaprjeđenje kapaciteta. ▪ Rzvoj mjera na bazi analize institucionalnih kapaciteta za: ✓ jačanje ljudskih resursa u institucijama sektora voda ✓ strateško zapošljavanje ✓ zadržavanje stručnih osoba u institucijama		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen izrađenosti analize / procjene kapaciteta nadležnih institucija za vode u Federaciji BiH sa odgovarajućim preporukama za unaprijeđenje kapaciteta	Nije započeta analiza / procjena	Provedena sveobuhvatna analiza /procjena institucionalnih kapaciteta (2024.)
	Broj provedenih mjera za unaprijeđenje kapaciteta u institucijama sektora voda u oblastima: ✓ jačanja kapaciteta ljudskih resursa u institucijama sektora voda ✓ strateškog pristupa zapošljavanju ✓ zadržavanja stručnih osoba u institucijama	Nije započeta analiza / procjena, mjere nisu definirane niti provedene	Definirane i provedene sve mjere za: • Jačanja kapaciteta ljudskih resursa u institucijama sektora voda za provedbu EU vodnog zakonodavstva i međunarodnih konvencija za vode, dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova • Strateško zapošljavanje u

			• institucijama • Zadržavanje stručnih osoba u institucijama (2026)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	/		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 250 000 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2024–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ		
Nosioci sprovođenja mjere	FMPVŠ, AVPs, AVPJM, FHMZ, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode); JLS;		
Ciljne grupe	Zaposleni u institucijama koje imaju nadležnost za upravljanje vodama na svim nivoima u Federaciji BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.5. Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja**
Naziv mjere	**1.5.4. Realizacija zacrtanih aktivnosti iz izrađenih i usvojenih APID dokumenata vezanih za EU Direktive o vodama**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je intenzivirati i ubrzati implementaciju i provedbu EU direktiva o vodama kroz izrađene, usvojene i implementirane Akcione Planove provođenja Direktiva (APID) na osnovu usvojenih Planove provođenja Direktive (DSIP) Okvirna područja djelovanja su: ✓ Izraditi i usvojiti 3 APID-a za EU direktive iz oblasti voda; ✓ Izraditi i usvojiti 5 APID-a za EU direktive iz oblasti voda; ✓ Realizirati 8 APID-a uz dvogodišnje izvještavanje o napretku realizacije *Napomena: U toku je proces izrade Programa integriranja u EU koji vodi Direkcija za Evropske integracije (DEI BiH) i još uvjek nisu definirane Direktive za koje se, eventualno, neće izrađivati APIDi.*

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen kompletiranosti i realizacije APID-a za Direktive o: • prečišćavanju komunalnih otpadnih voda 91/271/EZ • vodi za ljudsku upotrebu 2020/2184 • procjeni i upravljanju rizicima od poplava 2007/60/EZ • MSFD direktiva o morskoj strategiji	• Tri nacrta APID-a (za Direktive :91/271/EZ, *98/83/EZ i* 2007/60/EZ) su izrađena u okviru EAS-a (2017), ali nisu usvojeni • Ažuriran APID (iz 2017) za Direktivu o procjeni i upravljanju rizicima od poplava 2007/60/EZ • Nisu započete aktivnosti na transpoziciji MSFD Direktive VM je krajem 2021. god. zadužilo MVTEO da razmotri eventualne daljnje aktivnosti vezane za transpoziciju MSFD Direktive	• Ažurirana i usvojena 2 APID-a (za Direktive :91/271/EZ i 2007/60/EZ) (2025) • Izrađen i usvojen APID za novu Direktivu *2020/2184 umjesto APID-a za Direktivu 98/83/EZ (2025)* Ostvarena saradnja sa institucijama na BiH nivou tokom transpozicije MSFD Direktive /Izrade strategije o morskom okolišu za BiH
	• Stepen kompletiranosti APID-a za Direktive o: • zaštiti vode od zagađenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora 91/676/EEC • uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području politike morskog okoliša 2008/56/EZ • upravljanju kvalitetom vode za kupanje 2006/7/EC • zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja kvaliteta 2006/118/ECC • standardima kvaliteta okoliša u području vodne politike 2013/39/EZ	APIDi nisu izrađeni	Izrađeno i usvojeno 5 APID-a (-2027), *osim ako se tokom procesa izrade Programa integriranja u EU utvrdi da se APIDi za neke od 5 Direktiva neće izrađivati.*

	Stepen realizacije 8 APID-a	8 APID-a nije pripremljeno za realizaciju	Realizacija 8 APID-a i izvještavanje o napretku realizacije prema utvrđenom planu (2034)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja vodama i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 4 271 360 350 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2034.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	MVTEO DEI FMPVŠ AVPS AVPJM FHMZ		
Nosioci mjere	FMPVŠ, AVPS , AVPJM, FHMZ, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode i poljoprivredu); KMO, (kantonalna ministrstva nadležna za okoliš , JLS		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za upravljanje vodama u Federaciji BiH i BiH institucije nadležene za prilagođavanje pravnim aktima EU		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.6. Osiguranje finansijske održivosti sektora voda**
Naziv mjere	**1.6.1. Unaprijediti finansiranje sektora vodnih usluga redefiniranjem tarifnog sistema i pouzdanim procjenama isplativosti investicija (Studije izvodivosti)**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je planirati osiguravanje primjene načela potpunog pokrivanja operativnih i troškova održavanja, te investicijskih troškova za razvoj sistema vodosnabdijevanja usvajanjem i provedbom novih podzakonskih akata/ metodologije, te provedbom programa za unaprjeđenje sektora vodnih usluga Okvirna područja djelovanja su: • Primjieniti metodologiju utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u JLS-ovima i KP-ovima/KJKP-ovima

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">• Izraditi Studije izvodivosti za nove investicije u komunalnu infrastrukture u JLS-ovima</td></tr>
<tr><td>Ključni strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Broj / postotak JLS/ JKP i KJKP (kantonalno javno komunalno preduzeće) u kojima je u primjeni metodologija utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH/ uspostava Regulatornih tijela za vodne tarife</td><td>• Usvojena Metodologija za utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH (2022)
• Nisu uspostavljena Regulatorna tijela za vodne tarife</td><td>Primjenjena metodologija u svim JLS/ / JKP i KJKP (2028)</td></tr>
<tr><td>Broj izrađenih Studija izvodivosti za nove investicije u komunalnu infrastrukturu u JLS-ovima</td><td>Nema podataka o broju izrađenih studija izvodivosti u JLS-ovima</td><td>U svim JLS-ovima izrađene Studije izvodivosti za nove investicije u komunalnu infrastrukturu (2023-2029)</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Poboljšanje finansijske održivosti i konkurentnosti komunalnih poduzeća, pružanje bolje usluge građanima i privredi</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska projekcija sizvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 287 791 KM
Izvor: 100% budžetska sredstva</td></tr>
<tr><td>Period sprovođenja mjere</td><td colspan="3">2023–2029</td></tr>
<tr><td>Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere</td><td colspan="3">FMPVŠ
KJKP
JLS</td></tr>
<tr><td>Nosioci sprovođenja mjere</td><td colspan="3">VFBiH i PFBiH (Vlada Federacije i Parlament Federacije); AVPS
AVPJM; AVPS, KMV (kantonalna ministrstva nadležna za vode).</td></tr>
<tr><td>Ciljne grupe</td><td colspan="3">Institucije nadležne za upravljanje vodama na svim nivoima u Federaciji BiH</td></tr>
</table>

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**		
Prioritet	**1.6. Osiguranje finansijske održivosti sektora voda**		
Naziv mjere	**1.6.2. Unaprijediti sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je analizirati opravdanost redefiniranja sistema posebnih vodnih naknada i dati prijedloge unaprjeđenja stepena prikupljenih sredstava po osnovu posebnih vodnih naknada Okvirna područja djelovanja su: • Izraditi analizu postojećeg ekonomskog stanja svih segmenata upravljanja vodama izrađenih u svrhu utvrđivanja potrebe izmjene visine vodnih naknada i/ili njihove raspodjele • Izmijenjena zakonska regulativa u segmentu o vodnim naknadama u skladu s rezultatima analize • Uskladitiregulativu sektora finansija – poreske uprave o naplati javnih prihoda po osnovu posebnih vodnih naknada s regulativom sektora voda koja definira način prikupljanja sredstava po osnovu posebnih vodnih naknada • Prilagoditi odredbe Zakona o PDV-u karakteru prihoda od posebnih vodnih naknada u svrhu oslobađanja JKP-ova od plaćanja PDV-a na naplaćena sredstva po osnovu posebnih vodnih naknada na bazi izmjena u zakonu o PDV-u.		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen pripremljenosti analize postojećeg ekonomskog stanja svih segmenata upravljanja vodama	Nije započeta izrada analize	Izrađena analiza čiji će se rezultati koristiti za ocjenu opravdanosti redefiniranja sistema prikupljanja naknada (2024)
	Stepen procesa izrade i usvajanja zakonske regulative u segmentu o vodnim naknadama	Nije urađena analiza, ni izmjene zakonske regulative	Usvojena zakonska regulativa u segmentu o vodnim naknadama, u skladu s rezultatima analize (2024)
	Usklađenost zakonskih rješenja koja definiraju aktivnosti PU-a (poreske uprave) i aktivnosti sektora voda o prikupljanja posebnih vodnih naknada uzimajući u obzir činjenicu	Nije usklađena regulativa poreske uprave o naplati javnih prihoda po osnovu posebnih vodnih naknada s regulativom sektora voda koja definira način prikupljanja sredstava po osnovu posebnih vodnih naknada	Usklađena regulativa poreske uprave s regulativom sektora voda u svrhu povećanja prikupljenih sredstava od vodnih naknada (javnih prihoda) (2024)

	da se radi o javnim prihodima.		
	Stanje prilagođavanja odredbi Zakona o PDV-u karakteru prihoda od posebnih vodnih naknada u svrhu izuzimanja subjekata od obaveze plaćanja PDV-a na naplaćena sredstva po osnovu posebnih vodnih naknada	Izmjene zakona nisu izrađene niti usvojene	Izvršeno prilagođavanje odredbi Zakona o PDV-u karakteru prihoda od posebnih vodnih naknada, te su Javna komunalna poduzeća oslobođena od plaćanja PDV-a na naplaćena sredstva po osnovu posebnih vodnih naknada (2024)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje finansijske održivosti i konkurentnosti komunlnih poduzeća, pružanje bolje usluge građanima i privredi.		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 167 047 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2023–2024.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ Ministarstvo finansija BiH; Federalno ministarstvo finansija – Poreska uprava JLS KJKP, JKP		
Nosioci sprovođenja mjere	VFBiH i PFBiH (Vlada Federacije i Parlament Federacije); AVPS, AVPJM; Ministarstvo finansija BiH; Federalno ministarstvo finansija – Poreska uprava, KMV (kantonalna ministarstva nadležna za vode)		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za upravljanje vodama na svim nivoima u Federaciji BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**
Prioritet	**1.6. Osiguranje finansijske održivosti sektora voda**
Naziv mjere	**1.6.3. Formiranje i rad specijalističkog tima (timova) u sektoru voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je obučiti tim stručnjaka iz sektora voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava u svrhu uspješnog ishodovanja sredstava iz EU i ostalih međunarodnih finansijskih institucija za razvoj sektora voda

	Okvirna područja djelovanja su: • Formirati i učiniti operativnim tijelo/tijela (stručnjaci za vodno pravo, finansijski i ekonomski stručnjaci za oblast voda) za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava • Izraditi i dostaviti aplikacije međunarodnim organizacijama za realizaciju projekata specijalističke obuke tijela o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava • Izraditi Program obuke o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava • Realizirati Program obuke i izvjestiti o rezultatima realizacije Programa obuke		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Status formiranja i operativnost jednog ili više tijela u sektoru voda (stručnjaci za vodno pravo, finansijski i ekonomski stručnjaci za oblast voda) za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava	Nije započeto formiranje tijela	Formirano jedno ili više i operativno/a tijela u sektoru voda za finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava (2024)
	Stepen pripremljenosti – aplikacije prema međunarodnim organizacijama za realizaciju projekata specijalističke obuke tijela u sektoru voda o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava	Nije počela priprema aplikacije	Izrađena i dostavljena aplikacija prema međunarodnim organizacijama za realizaciju projekata specijalističke obuke tijela u sektoru voda (2025)
	Stepen pripremljenosti Programa obuke o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava	Nije počela izrada Programa obuke	Pripremljen Program obuke (2025)
	Faza realizacije Programa obuke i izrade izvještaja o realizaciji	Nije počela izrada Programa obuke, te ni njegova realizacija	Realiziran Program obuke i izrađen Izvještaj o realizaciji (2025)

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje dostupnih finansijskih resursa za realizaciju aktivnosti u sektoru voda, kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa za koordinirano i strateško upravljanje projektima
Indikativna finansijska projekcija sa izvorima finansiranja	Iznos: 44 460 KM Izvor: 100% budžetska sredstva
Period sprovođenja mjere	2023–2025.
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	FMPVŠ AVPS AVPJM
Nosioci sprovođenja mjere	AVPS, AVPJM, Kantonalna ministrstva nadležna za vode
Ciljne grupe	Institucije nadležne za upravljanje vodama na svim nivoima u Federaciji BiH

Veza sa strateškim ciljem	**1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**		
Prioritet	**1.6. Osiguranje finansijske održivosti sektora voda**		
Naziv mjere	**1.6.4. Osiguravanje finansijskih sredstava za pripremu prioriteta i realizaciju projektnih dokumenta usklađenih s EU klimatskom legislativom i globalnim inicijativama za otpornost i prilagođavanje klimatskim promjenama**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je intenzivna i kontinuirana saradnja sektora voda s MVTEO-om u svrhu osiguravanja finansiranja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse Okvirna područja djelovanja su: • Definirati listu prioritetnih projekata o prilagođavanju klimatskim promjenama • Pripremiti projektne dokumente za finansiranje o prilagođavanju na klimatske		
Ključni strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	Status izrade liste prioritetnih projekta	Nije izrađena lista prioritetnih projekata	Izrađena prva lista prioritetnih projekata za Federaciju BiH i kontinuirano ažurirana (2023)
	Status pripreme projektnih dokumenata za finansiranje	Nije počela priprema projektnih dokumenata	Izrađen prvi set projektnih dokumenata i kontinuirano ažuriran (2024-2034)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje dostupnih finansijskih resursa za realizaciju aktivnosti u sektoru voda, kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa za koordinirano i strateško upravljanje projektima		
Indikativna finansijska projekcija s izvorima finansiranja	Iznos: 21 261 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period sprovođenja mjere	2023–2034.		
Institucija odgovorna za koordinaciju sprovođenja mjere	MVTEO FMPVŠ		
Nosioci sprovođenja mjere	FMPVŠ, AVPS; AVPJM, KMV, JLS,		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za upravljanje vodama na svim nivoima u Federaciji BiH		

13.2. Aneks 2. Detaljan pregled mjera za Upravljanje otpadom

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.1. Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima**
Naziv mjere	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom s obavezama koje proističu iz pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se izvrši potpuno usklađivanje federalnih propisa, politika i planskih dokumenata s obavezama koje proističu iz direktiva i smjernica EU za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjeva Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom zbrinjavanju Okvirno područje djelovanja podijeljeno je u četiri pravca:

	a. Izraditi i usvojiti **Akcijske planove** za Direktivu 2008/98/EZ o otpadu i stavljanju izvan snage određenih direktiva, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/851 i Direktivu 1999/31/EZ o odlagalištima otpada, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/850 b. **Uskladiti Zakon o upravljanju otpadom i pripadajuće podzakonske akte** s: • Direktivom 94/62/EZ o ambalaži i ambalažnom otpadu, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/852 • Direktivom 2012/19/EU o otpadnoj električnoj i elektronskoj opremi, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/849 • Direktivom 2006/66/EZ o baterijama i akumulatorima i o otpadnim baterijama i akumulatorima, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/849 • Direktivom 2000/53/EZ o otpadnim vozilima, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/849 • Direktivom 96/59/EZ o odlaganju polihloriranih bifenila i polihloriranih terfenila (PCB/PCT) • Direktivom 86/278/EEZ o zaštiti okoliša, posebno tla, kod upotrebe mulja iz uređaja za pročišćavanje otpadnih voda u poljoprivredi • Direktivom (EU) 2015/720 Evropskog parlamenta i Savjeta od 29. aprila 2015. o izmjeni Direktive 94/62/EZ u pogledu smanjenja potrošnje laganih plastičnih vrećica za nošenje • Direktivom 2006/21/EZ o upravljanju otpadom od industrija vađenja minerala i o izmjeni Direktive 2004/35/EZ • Direktivom (EU) 2019/904 Evropskog parlamenta i vijeća od 5. juna 2019. o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš (SUP Direktiva) • Direktivom 78/176/EEZ o otpadu iz industrije titan-dioksida • Dopuniti i izmijeniti Pravilnik o prekograničnom transportu otpada (SN Federacije BiH 07/11) u skladu s izmijenjenom i dopunjenom Odlukom o uvjetima prekograničnog prometa opasnog otpada u skladu s Konvencijom o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom zbrinjavanju (SG BiH 86/16) (nakon izmjene Odluke na nivou BiH) • Zakonom o upravljanju otpadom omogućiti regionalno planiranje upravljanja otpadom u situacijama formiranja međuopćinskih regija za odlaganje otpada koje uključuju više od jednog kantona c. Unaprijediti **planiranje u oblasti upravljanja otpadom** usklađeno s ovom strategijom i principima koji transponiraju EU zahtjeve u oblasti upravljanja otpadom i to kroz: • Donošenje smjernica za strateško planiranje u oblasti otpada za niže nivoe vlasti • Izradu Federalnog plana upravljanja otpadom • Izradu novih planova upravljanja otpadom na kantonalnom i općinskom (po potrebi i na regionalnom) nivou u skladu s ovom strategijom i Federalnim planom upravljanja otpadom d. Izraditi **referentni dokument za najbolje raspoložive** tehnike za: (i) upravljanje otpadom i (ii) za upravljanje otpadom od eksploatacije sirovina
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	a. Status izrade i usvajanja Akcijskih planova za implementaciju Direktive o otpadu i Direktive o odlagalištima	Nisu izrađeni i usvojeni akcijski planovi	Izrađena i usvojena 2 akcijska plana (2025.)
	b. Usklađenost federalnih propisa s Direktivama i smjernicama EU za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije	Federalni propisi nisu usklađeni s Direktivama i smjernicama EU za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije	Ostvarena potpuna usklađenost federalnih propisa s Direktivama i smjernicama EU za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije (2026.)
	c. Broj izrađenih planova upravljanja otpadom	Federalni plan upravljanja otpadom (FPUO) nije izrađen, a kantonalni i općinski planovi upravljanja otpadom nisu usaglašeni s ciljevima iz ove strategije i novim FPUO-om	Izrađen i usvojen novi federalni plan upravljanja otpadom (2024.) Izrađeno i usvojeno 10 kantonalnih i 79 općinskih planova upravljanja otpadom (2029.)
	d. Broj referentnih dokumenata o najboljim raspoloživim tehnikama iz oblasti upravljanja otpadom	0 (2021.)	2 (2029.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja otpadom i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 489 703 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		

Ciljne grupe	Svi učesnici u sistemu upravljanja otpadom, uključujući federalnu, kantonalnu i gradsku/općinsku administraciju, komunalni sektor, privatni sektor i građane

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**		
Prioritet	**2.2. Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu**		
Naziv mjere	**2.2.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se poboljša sistem evidencije i izvještavanja o otpadu kako bi se dobili pouzdani podaci, unaprijedilo strateško planiranje na svim nivoima, što će ujedno buduće investicije u sistem upravljanja otpadom učiniti održivim Okvirno područje djelovanja podijeljeno je u tri pravca: a. Donošenje **podzakonskog akta o obaveznom određivanju količine i sastava otpada** vezanog za Zakon o upravljanju otpadom za sva komunalna poduzeća u Federaciji BiH koji će propisati metodologiju za uzorkovanje i standarde za analizu otpada b. Uspostavljanje ovlaštene **laboratorije za analizu otpada** **c. Jačanje informacionog sistema upravljanja otpadom** kroz: • Kontinuirano nadograđivanje informacionog sistema upravljanja otpadom i daljnji razvoj interoperabilnosti sistema, pripreme podataka i formi izvještaja u skladu sa zahtjevima korisnika • Identifikaciju i registraciju svih obveznika plaćanja naknade • Jačanje ljudskih kapaciteta Fonda za zaštitu okoliša za upravljanje informacionim sistemom upravljanja otpadom • Provođenje godišnjih programa edukacije za sve obveznike izvještavanja o otpadu		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status donošenja podzakonskog akta o obaveznom određivanju količine i sastava otpada	Nije donesen podzakonski akt	Podzakonski akt o obaveznom određivanju količine i sastava otpada objavljen u Službenim novinama Federacije BiH (2023.)
	b. Status uspostave ovlaštene	Nije uspostavljenja ovlaštena laboratorija za	Uspostavljena ovlaštena laboratorija za

	laboratorije za analizu otpada	analizu otpada	analizu otpada (2024.)
	c.1 Unaprijeđeni moduli i analitika IS-a c.2 Broj registriranih korisnika IS-a c.3 Formiran i kadrovski osposobljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH c.4 Broj godišnjih obuka za obveznike izvještavanja	c.1. Ograničene analitičke mogućnosti IS-a c.2 1000 korisnika c.3 Nije uspostavljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH c4. 1	c1. IS u potpunosti odgovara svim analitičkim zahtjevima korisnika (2028.) c.2. 5000 korisnika (2032.) c.3 Uspostavljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH (2025.) c4. 4 (godišnje, počevši od 2023. pa do kraja planskog perioda)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja otpadom		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 2 208 120 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Vladom Federacije BiH		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma i Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH		
Ciljne grupe	Državna, federalna, kantonalna i gradska/općinska administracija, komunalni sektor i privatni sektor		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.3. Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada**
Naziv mjere	**2.3.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma u oblasti upravljanja otpadom**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se kroz finansijske instrumente podrži tranzicija ka kružnoj ekonomiji. Okvirno područje djelovanja usmjereno je na analizu mogućnosti i definiranje preporuka za reviziju postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada uključujući, ali ne limitirano na:

	• Reviziju kaznene politike i reviziju postojećih naknada, kao što su naknade za plastične kese tregerice, naknada koja se plaća pri registraciji motornih vozila itd. • Uvođenja poreza na deponiranje na neuređene općinske deponije • Uvođenje diferencijalnih stopa naknade za različite materijale i vrste ambalaže • Ukidanje poreza na komunalne usluge, itd. • Kreiranje pravnog okvira i tehničkih uslova za ponovno iskorištenje otpada s industrijskih deponija (npr. otpad od šljake i pepela)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Status prijedloga za nove ekonomske i finansijske instrumente	Prijedlog nije izrađen i trenutno postoje samo 2 finansijska instrumenta u oblasti upravljanja otpadom	Prijedlog izrađen i pokrenute aktivnosti na uvođenju novih finansijskih instrumenata (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Osiguranje finansijske održivosti i pružanje boljih usluga građanima i privredi		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 58 675 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2023–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo finansija		
Ciljne grupe	Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, svi učesnici u sistemu upravljanja otpadom		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.4. Unaprjeđenje sistema upravljanja komunalnim otpadom**

Naziv mjere	**2.4.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se stvori okruženje u kojem će se podstaknuti reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom, što će poboljšati finansijsku i operativnu održivost komunalnih poduzeća i omogućiti daljnji razvoj sistema i unaprjeđenje komunalne usluge Okvirno područje djelovanja fokusirano je na: a. **Uspostavu radnog tijela za upravljanje komunalnim otpadom** koje će zajednički raditi na prijedlozima i implementaciji reforme sektora upravljanja komunalnim otpadom b. **Pripremu Smjernica za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom** na osnovu studije Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom: Strateški pravci i planiranje investicija do 2025. g. (Svjetska banka 2018.) uključujući: - smjernice za unaprjeđenje kantonalnih propisa o komunalnim djelatnostima u skladu s politikom propisanom na federalnom nivou - smjernice za unaprjeđenje općinskih odluka o komunalnom redu kojima se uređuje upravljanje komunalnim otpadom u skladu s politikom propisanom na federalnom i kantonalnom nivou - smjernice za izmjenu sistematizacije općinskih službi kako bi se uspostavio poseban odjel za usluge upravljanja otpadom unutar Službe za komunalne poslove ili unaprijedila organizacija unutar Službe za komunalne poslove (Napomena: opis poslova bi uključivao pripremu općinskih planova upravljanja otpadom, provođenje kampanja podizanja svijesti javnosti, rješavanje pritužbi građana, proračun tarifa, monitoring i inspekciju, obavljanje dodatnih aktivnosti u svrhu ostvarivanja dodatnog prihoda, itd.) - smjernice za restrukturiranje (i regionalizaciju) komunalnih poduzeća u svim segmentima kako bi osigurali održivost i dostupnost kvalitetne usluge upravljanje otpadom - smjernice za prebacivanje naplate računa od domaćinstava s komunalnog poduzeća na općinu - smjernice za novi tarifni model za usluge upravljanja otpadom koji je ekonomski opravdan i priuštiv za sve kategorije stanovništva, uključujući ugrožene kategorije, te specificira potrebne pravne i tehničke promjene i investicije koje omogućavaju provedbu modela u praksi - smjernice za formiranje komunalnih redara/komunalne policije - smjernice za razmještaj komunalne infrastrukture za odvojeno prikupljenje otpada na nivou općine - smjernice za provođenje programa obuke osoblja u komunalnim poduzećima na operativnom nivou (unaprjeđenje računovodstvenih procedura, kalkulacije tarifa, kontrole troškova, planiranja održavanja, nabavke opreme, prikupljanja podataka i izvještavanja, itd.) - smjernice za kreiranje i implementaciju programa komunikacije s javnošću c. **Podrška u implementaciji reforme** sektora u skladu sa Smjernicama i preporukama radne grupe d. **Kontinuirano jačanje kadrovskih i stručnih kapaciteta** organizacija koje se bave upravljanjem otpadom na nivou kantona, općina i komunalnih poduzeća

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status formiranja Radne grupe za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Nije formirana Radna grupe za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Formirana Radna grupa za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom (2025.)
	b. Status izrade Smjernica za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Ne postoje Smjernice za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Izrađene Smjernice za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom (2027.)
	c. Efikasnost i efektivnost rada komunalnih poduzeća	Nezadovoljavajući nivo efikasnosti i efektivnosti rada komunalnih poduzeća	Povećan nivo efikasnosti i efektivnosti rada komunalnih poduzeća u odnosu na polazno stanje (2032.)
	d. Broj stručnih skupova (radionice, savjetovanja, obuke)	1 (godišnje)	4 (godišnje, počevši od 2023. do kraja planskog perioda)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Reforma rezultira u povećanju odgovornosti, transparentnosti i efikasnosti sektora upravljanja komunalnim otpadom, uz poštovanja principa nediskriminacije		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 813 840 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2023–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kantoni, općine, gradovi, komunalna poduzeća		
Ciljne grupe	Komunalni sektor i građani		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**		
Prioritet	**2.4. Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom**		
Naziv mjere	**2.4.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se izgradi nova i unaprijedi postojeća infrastruktura za upravljanje komunalnim otpadom, čime će se unaprijediti usluge prikupljanja, sortiranja, obrade i deponiranja komunalnog otpada Okvirno područje djelovanja fokusirano je na: a. **Nabavku opreme za prikupljanje i odvoz komunalnog otpada** (kontejnera, kamiona i ostale opreme) u skladu s potrebama iskazanim u kantonalnim/općinskim planovima upravljanja otpadom b. **Nabavku opreme za odvojeno prikupljanje i sortiranje otpada** nabavkom kontejnera/kanti, vozila i ostale opreme za odvojeno prikupljanje sekundarnih sirovina c. **Izgradnju kapaciteta za odvojeno sakupljanje, preradu i zbrinjavanje otpada** uključujući sljedeću infrastrukturu: • **zeleni otoci i reciklažna dvorišta** u skladu s potrebama definiranim u kantonalnim/općinskim planovima upravljanja otpadom[27] • nove **regionalne deponije i/ili međuopćinske deponije i/ili nove općinske deponije i/ili unaprjeđenje postojećih općinskih deponija** u skladu s novim federalnim konceptom odlaganja otpada koji podrazumijeva reviziju postojećeg koncepta regionalnog odlaganja uvažavajući uvjete geografske lociranosti i mogućnosti udruživanja u regionalni ili međuopćinski koncept • **pretovarne stanice** u skladu s novim federalnim konceptom regionalnog odlaganja • izgradnja novih **regionalnih/međuopćinskih/općinskih centara za upravljanje otpadom** u sklopu prethodno definiranih regionalnih/međuopćinskih/općinskih odlagališta u skladu s novim federalnim konceptom odlaganja otpada koji podrazumijeva reviziju postojećeg koncepta izgradnje regionalnih centara na osnovu realnih pokazatelja o količinama otpada i finansijskoj održivosti tih centara		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

[27] Napomena: plasman sekundarnih sirovina bi se trebao realizirati kroz shemu produžene odgovornosti proizvođača

	a.1 Količina otpada iz domaćinstava prikupljenog javnim odvozom a.2 Postotak stanovnika obuhvaćenih javnim odvozom otpada	a.1 611.854 t/g (2020.) a.2 68% (2018.)	a.1 Povećana količina otpada iz domaćinstava prikupljena javnim odvozom tako da se prikupi najmanje 95% generiranog komunalnog otpada a.2 Povećan broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem komunalnog otpada na 100% u urbanim područjima i 90% u ruralnim područjima
	b. Upravljanje otpadom – ukupne količine	Količina otpada u godini upućena na preradu/zbrinjavanje/izvoz – ukupna = 1% od proizvedenog ili Male količine prerađenog komunalnog otpada po postupcima prerade R	Količina otpada u godini upućena na preradu/zbrinjavanje/izvoz – ukupna = 30% od proizvedenog ili Povećane količine prerađenog komunalnog otpada po postupcima prerade R na 30% od proizvedenog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
	c.1 Kapaciteti za preradu i zbrinjavanje otpada (građevine)	c.1.1 broj općinskih/gradskih reciklažnih dvorišta za odvojeno skupljanje vrsta iz komunalnog otpada: 7 c.1.2 broj odlagališta – po vrstama odlagališta: 7 regionalnih i 74 općinska odlagališta c.1.3 broj regionalnih centara za upravljanje otpadom (broj) : 1 (Sarajevo)	Povećan broj kapaciteta za preradu i zbrinjavanje otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš i poboljšano pružanje usluga građanima i privredi		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 527 096 185 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva i sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		

Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kantoni, općine, gradovi, komunalna poduzeća
Ciljne grupe	Komunalni sektor i građani

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.4. Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom**
Naziv mjere	**2.4.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponije**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na smanjenje ukupne količine komunalnog otpada koja se odlaže na deponiju. To će se postići kroz sljedeća tri okvirna područja djelovanja: a. **smanjenje nastanka otpada u domaćinstvima** kroz aktivnosti kao što su: • implementacija kantonalnih i općinskih programa/projekata fokusiranih na smanjenje upotrebe proizvoda od plastike za jednokratnu upotrebu • implementacija kantonalnih i općinskih programa/projekata promocije i širenja ponovne upotrebe materijala (npr. servisi za popravku) • implementacija kantonalnih i općinskih programa /projekata prevencije nastanka otpada od hrane • implementacija kantonalnih i općinskih programa /projekata promocije i širenja kućnog kompostiranja b. **promociju odvojenog prikupljanja biorazgradivog otpada** koji je sastavni dio komunalnog otpada kroz aktivnosti kao što su: • izrada koncepta smanjenja biorazgradivog otpada koji se odlaže na deponiju u okviru Federalnog plana upravljanja otpadom • priprema tehničkih i savjetodavnih smjernica za općine • implementacija kantonalnih i općinskih programa /projekata za smanjenje biorazgradivog otpada c. **energetsko iskorištavanje otpada** kroz aktivnosti kao što su: • ispitivanje mogućnosti energetskog iskorištavanja otpada u postojećim cementarama i termoelektranama u BiH i izrada mape puta/plana akcije s iskazanim potrebama da bi se uspostavila proizvodnja RDF-a u Federaciji BiH • izrada studije izvodivosti izgradnje postrojenja za tretman otpada za najveće centre u Federaciji BIH (Sarajevo, Tuzla, Mostar, Bihać)
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	a. Količina proizvedenog otpada u godini po stanovniku (kg/stan/dan)	1,1 kg/stan/dan (2020.)	Manje od 0,9 kg/stan/dan (2032.)
	b. Količina odloženog biorazgradivog otpada na odlagalištima	100%	Stvoriti pretpostavke za odvojeno prikupljanje 10% mase proizvedenog biorazgradivog otpada koji je sastavni dio komunalnog otpada (2032.)
	c. Količina prerađenog otpada po postupcima prerade R, po vrsti postupka, posebno za komunalni otpad	0%	Povećanje količine prerađenog otpada po postupcima prerade u odnosu na baznu godinu (2032.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje količina otpada, minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš i poboljšano pružanje usluga građanima i privredi		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 4 720 850 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – kreditna sredstva i sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kantoni, općine, gradovi, komunalna poduzeća		
Ciljne grupe	Kantoni, općine i gradovi, građani		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.5. Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada**

Naziv mjere	**2.5.1. Stvaranje uvjeta za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na unaprjeđenja sistema prikupljanja i zbrinjavanja posebnih kategorija otpada. Okvirna područja djelovanja su: a. unaprijediti **sistem produžene odgovornosti proizvođača** implementacijom preporuka iz izvještaja Analiza sistema produžene odgovornosti proizvođača u BiH za ambalažu, ambalažni otpad i EE otpad (Svjetska banka, 2018.), koje podrazumijevaju između ostalog: • izrada analiza prednosti i mana dodatnog uvođenja depozitnog sistema • definiranje odgovornosti općina i međusobni odnos s operaterima sistema u uspostavljanju neophodne infrastrukture za odvojeno prikupljanje i sortiranje uključujući mogućnost da komunalna poduzeća pružaju usluge sortiranja operaterima sistema na konkurentskoj osnovi • izrada prijedloga pripreme i realizacije standardiziranog ugovora zbog harmoniziranja odnosa između operatera sistema i lokalnih vlasti • izrada prijedloga revidiranih zahtjeva u vezi s dokumentiranjem i izvještavanjem • izrada prijedloga optimiziranja postupka za podnošenje zahtjeva, izdavanje i ukidanje dozvola operaterima sistema • izrada prijedloga revidiranih postupaka izračunavanja i plaćanja naknada za ambalažu koja se stavlja na tržište • izrada prijedloga novih (povećanih) tarifa koje naplaćuje operater sistema i da operater sistema obavještava nadležno ministarstvo o svakoj promjeni tarifa. Nedozvoljavanje ugovora o pojedinačnim cijenama/popustima za pojedine klijente • izrada prijedloga novog formata i obima godišnjih izvještaja koje dostavljaju operateri sistema. Postupak izvještavanja treba utvrditi na koji način će se dokazivati svaka aktivnosti (npr. fakture, dostavnice, evidencija o izvaganim količinama itd.) • analiza opcija uvođenja revizije godišnjih izvještaja operatera sistema i provjere količina koje prijavljuju pojedinačni poslovni subjekti • uspostava transarentnih i fer mehanizama za raspodjelu odgovornosti između nekoliko operatera sistema koji djeluju na entitetskom nivou b. unaprijediti sistem prikupljanja **baterija i akumulatora, otpadnih guma i otpadnih ulja i otpadnih vozila** kroz aktivnosti poput: • podizanja svijesti malih i srednjih poduzeća po pitanju usklađenosti poslovanja sa zakonskim propisima o upravljanju otpadom i postizanju zacrtanih ciljeva ove kategorije otpada • uvođenja koordiniranog inspekcijskog nadzora nad obveznicima implementacije pravilnika o posebnim kategorijama otpada • promoviranje revolving fonda među privrednim društvima koja se bave sakupljanjem i reciklažom posebnih kategorija otpada kako bi unaprijedili svoje poslovanje c. unaprijediti sistem prikupljanja i ponovnog korištenja **građevinskog otpada** kroz aktivnosti poput: • planiranja i izgradnje reciklažnih dvorišta i odlagališta za građevinski otpad • donošenja standarda i propisa o građevinskim materijalima kojima se ukida status otpada u skladu s Pravilnikom o građevinskom otpadu (SN Federacije BiH 93/19)

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">

pripreme smjernica za zelenu/održivu gradnju u kojima bi se nalazile informacije o metodama i tehnikama smanjenja nastanka građevinskog otpada (ponovno korištenje materijala, prilagodljivost, razmjena materijala, korištenje manje toksičnih materijala)

d. unaprijediti sistem prikupljanja i zbrinjavanja opasnog otpada analizom postojećih i potrebnih kapaciteta za zbrinjavanje različitih tipova opasnog otpada i analizom mogućnosti korištenja sanitarnih deponija za odlaganje tretiranih niskokontaminiranih materijala/otpada
e. stvoriti uvjete za adekvatno zbrinjavanje otpadnog mulja koji ne može biti korišten u druge svrhe analizom opcija za zbrinjavanje otpadnog mulja koji ne može biti iskorišten za druge namjene, te pripremom potrebne studijske i projektne dokumentacije i izgradnjom postrojenja za tretman otpadnog mulja
f. stvoriti uvjete za adekvatno zbrinjavanje otpada životinjskog porijekla

usvajanjem Strategije i akcijskog plana zbrinjavanja nusproizvoda životinjskog porijekla i životinjskog otpada za BIH (2019–2024) izrađenih u okviru EU projekta Tehnička pomoć u oblasti upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla i životinjskim otpadom u BiH
izgradnjom centralnog postrojenja kafilerije i pretovarne stanice

g. stvoriti uvjete za siguran tretman svih vrsta medicinskog otpada kroz:

izradu plana nabavke opreme za tretman infektivnog i patološkog medicinskog otpada iz zdravstvenih centara u Federaciji BiH
nabavku opreme za neškodljivo uništavanje infektivnog medicinskog otpada u velikim zdravstvenim centrima u Federaciji BiH koji bi ujedno služili kao prihvatilišta infektivnog otpada iz pripadajućih domova zdravlja
nabavku opreme i/ili iskorištenje postojećih kapaciteta (peći) za zbrinjavanje patološkog otpada na izvoru u velikim zdravstvenim centrima
revidiranje i aktueliziranje Vodiča za upravljanje medicinskim otpadom za zdravstvene ustanove
uvođenje obavezne godišnje obuke za radnike zdravstvenih ustanova za provedbu Planova upravljanja medicinskim otpadom

</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a.1 Stopa recikliranja ambalažnog otpada (%)
a.2 Stopa recikliranja EE otpada (%)</td><td>a.1
Opći cilj za iskorištenje i reciklažu ambalažnog otpada je 35% ambalaže stavljene na tržište.
Minimalna količina (%) koju treba</td><td>a.1 Ciljevi za ambalažni otpad:
- 30% minimalno (po težini ambalažnog otpada) će se preraditi ili spaliti u postrojenju za spaljivanje otpada s povratom energije</td></tr>
</table>

		iskoristiti ili reciklirati: - Staklo 12% - Metal 10% - Papir 30% - Plastika 16% - Drvo 12% (2016.) a.2 Ciljevi sakupljanja i preuzimanja otpadne opreme 35% (2021.)	- 55% (po težini ambalažnog otpada) će se reciklirati. Moraju se postići sljedeći ciljevi za reciklažu materijala sadržanih u ambalažnom otpadu fazno do 2032: - 20% po težini za staklo - 45% po težini za papir i karton - 20% po težini za metale - 19% po težini za plastiku - 13% po težini za drvo a.2 Ciljevi za EE otpad: - prikupiti 55% od količine opreme stavljene na tržište Federacije BiH u tekućoj godini sljedećom dinamikom: - u 2022. 40% - u 2023. 40% - u 2024. 42% - u 2025. 43% - u 2026. 45% - u 2027. 47% - u 2028. 49% - u 2029. 51% - u 2030. 53% - u 2031. 55% - 70–80% (po težini uređaja) ovisno o kategoriji će se preraditi - između 50–80% (po težini uređaja) će se reciklirati (2032.)

	b.1 Stopa recikliranja baterija i akumulatora (%) b.2 Stopa recikliranja otpadnih guma (%) b.3 Stopa recikliranja otpadnih ulja (%) b.4 Stopa recikliranja otpadnih vozila (%)	Polazni ciljevi nisu postavljeni (2021.)	- odvojeno prikupljanje, ponovna upotreba i reciklaža 45% (po prosječnoj težini) baterija i akumulatora u odnosu na količinu stavljenu na tržište u 2021. - potpuna zabrana odlaganja otpadnih guma i recikliranje ili ponovno iskorištavanje najmanje 70% prikupljenih otpadnih guma (s obzirom na to da je omogućeno suspaljivanje u cementarama) - na godišnjem nivou, počevši od 2025. godine prikupljanje i propisno zbrinjavanje 40 % prodate količine ulja (mineralnih i sintetičkih) koje je postalo rabljeno ulje - reciklaža 85% otpadnih vozila (po prosječnoj težini po otpadnom vozilu)
	c. Količina proizvedenog građevinskog i ruševnog otpada u godini – ukupno (t/god)	16.844 t/g (2020.)	Minimalno 30% povećanje registriranih količina proizvedenog građevinskog i ruševnog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
	d. količina proizvedenog opasnog otpada u godini – ukupno (t/god)	5756 t/g (2020.)	Minimalno 30% povećanje registriranih količina proizvedenog opasnog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
	e. Količina proizvedenog otpadnog mulja	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje količina
	f. količina proizvedenog otpada životinjskog porijekla u godini – ukupno (t/god)	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje količina
	g. količina proizvedenog medicinskog otpada u godini – ukupno (t/god)	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje

			količina
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš i zdravlje		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 102 370 724 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2023–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalni zavod za statistiku		
Ciljne grupe	Kantoni, općine i gradovi, operateri sistema produžene odgovornosti proizvođača, obveznici izvještavanja o otpadu		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**
Prioritet	**2.5. Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada**
Naziv mjere	**2.5.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se usmjerenim akcijama djeluje na jačanje tržišta otpada sa svrhom efikasnog iskorištavanja sekundarnih sirovina, te postizanja optimizacije upravljanja otpadom. U okviru ove mjere predviđena su dva područja djelovanja: **a. Pokretanje berze otpada** • Osnivanje višeinteresne platforme za saradnju koja će okupiti institucije vlasti, udruženja privrednika/privredne komore, privatni sektor, operatere sistema, fondove i donatore s ciljem saradnje na jačanju tržišta otpada namijenjenog recikliranju • Izrada tehnoloških zahtjeva kojima mora udovoljavati određena vrsta otpada da bi bila prihvatljiva za recikliranje • Uspostavljanje berze otpada i kreiranje IT-platforme sistema ponude i potražnje otpada **b. Pružanje finansijske podrške reciklažnoj industriji** • Ponovno pokretanje „revolving fonda" za reciklažnu industriju pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH i osiguravanje sredstava od međunarodnih donatora za predmetni fond • Kreiranje finansijskih programa podrške razvoju reciklažne industrije

	c. Uključivanje neformalnih sakupljača u sistem upravljanja otpadom • Uključivanje neformalnih sakupljača, uključujući romsku populaciju, u višeinteresnu platformu za saradnju radi istraživanja mogućnosti legalizacije i formalizacije uključenja neformalnih sakupljača u sistem upravljanja otpadom • Izrada mape puta i preporuka za općine za uključivanje neformalnih sakupljača u sistem upravljanja otpadom		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status formiranja Berze otpada	Berza otpada nije formirana	Formirana i funkcionalna berza otpada (2027.)
	b. Ulaganja u reciklažnu industriju iz revolving fonda	0	Kontinuirani rast godišnjih sredstava plasiranih iz revolving fonda (godišnje, počevši od 2024. pa do kraja planskog perioda)
	c. Status neformalnih sakupljača u sistemu reciklaže	Neformalni sakupljači nisu formalno prepoznati kao dio sistema reciklaže	Neformalni sakupljači su formalno prepoznati kao dio sistema reciklaže (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje količine otpada, unaprjeđenje zaštite okoliša i mogućnost za rast kroz pojačanu aktivnost privatnog sektora		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 98 954 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, kantonalne i općinske vlasti i komunalna poduzeća		
Ciljne grupe	Reciklažna industrija, neformalni sakupljači otpada		

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**		
Prioritet	**2.6. Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom**		
Naziv mjere	**2.6.1. Ukloniti i sanirati napuštena odlagališta**		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uklone i saniraju površine pod neadekvatno odloženim otpadom, uključujući postojeće službene deponije koje su u nadležnosti kantona, općina i gradova i komunalnih poduzeća, te sanacija tzv. „crnih tačaka", odnosno napuštenih industrijskih odlagališta koja nerijetko nemaju ni vlasnika i gdje Federacija BiH treba preuzeti odgovornost za njihovu sanaciju. U okviru ove mjere predviđena su sljedeća područja djelovanja: **a. Ažurirati listu i izraditi katalog žarišnih tačaka (*hot spots*), uključujući odlagališta komunalnog i industrijskog otpada** **b. Izraditi studije izvodljivosti sanacije napuštenih odlagališta i sanirati napuštena odlagališta**		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade kataloga žarišnih tačaka	Nije izrađen katalog žarišnih tačaka	Izrađen katalog žarišnih tačaka (2025.)
	b. Broj uklonjenih i saniranih napuštenih odlagališta	0	5 (2032.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje kvaliteta okoliša, minimiziranje negativnih utjecaja i zagađenja s napuštenih odlagališta		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 20 047 258 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2023–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kantoni, općine i gradovi		

Ciljne grupe	Građani

Veza sa strateškim ciljem	**2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**		
Prioritet	**2.7. Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada**		
Naziv mjere	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i inkluzivnih kampanja jačanja svijesti na svim nivoima (federalni, kantonalni, općinski)**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je razviti svijest, ne samo na građana već i privrednika o pravilnom upravljanju otpadom, ciljajući najviše na sprječavanje nastanka otpada i reciklažu, ali i razumijevanje funkcioniranje sistema prikupljanja i odlaganja otpada. U okviru mjere planirano je provođenje različitih programa obuka i podizanja javne svijesti kako slijedi: • Implementirati programe podizanja javne svijesti o održivoj proizvodnji i potrošnji • Podizati javnu svijest i provoditi pilot-projekte koji imaju za cilj implementaciju odredbi iz propisa o zabrani korištenja plastičnih proizvoda za jednokratnu upotrebu • Implementirati inkluzivne programe obuke za popravku i reciklažu različitih vrsta proizvoda (namještaj, elektronski uređaji, i sl.) • Provoditi kontinuirane kampanje i edukacije putem medija i direktnog kontakta sa stanovništvom o načinu i značaju pravilnog razvrstavanja otpada, značaju smanjenja, ponovne upotrebe, reciklaže otpada i kompostiranja i sl. • Podizati javnu svijest i svijest privrednih subjekata o ispravnom postupanju s i upravljanju posebnim kategorijama otpada • Integrirati programe obuke o upravljanju otpadom u nastavne programe u osnovnim i srednjim školama i kurikulume na univerzitetima		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti	Niska generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti	Visoka generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti (2032.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana svijest stanovništva o pravilnom upravljanju otpadom, uz jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca, posebno pripadnika i pripadnica ranjivih grupa		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 046 762 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2023–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kantoni, općine i gradovi
Ciljne grupe	Građani i privredni subjekti

13.3. Aneks 3. Detaljan pregled mjera za Biodiverzitet i zaštita prirode

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.1. Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima**
Naziv mjere	**3.1.1. Usklađivati i harmonizirati propise za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta i zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je kreirati adekvatan i harmoniziran pravni osnov za primjenu odredbi pravne stečevine EU i ratificiranih međunarodnih sporazuma za biodiverzitet, u pripadajućim administracijama i u relevantnim sektorima na području Federacije BiH Okvirna područja djelovanja su: **a. Unaprjeđivanje pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH** • Dodatno uskladiti Zakon o zaštiti prirode s Direktivom Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore • Dodatno uskladiti Zakon o zaštiti prirode s Direktivom 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. novembra 2009. godine o očuvanju divljih ptica (kodificirana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena • Dodatno uskladiti Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH s Uredbom Savjeta (EZ) br. 338/97 od 9. decembra 1996. godine o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine istima i odredbama CITES konvencije • Uskladiti Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH s Konvencijom o zaštiti migratornih vrsta divljih životina (CMS) i AEWA

	sporazumom • Razviti dodatne mehanizme za implementaciju Nagoya protokola i dodatnog Kuala Lumpur protokola u Federaciji BiH **b. Unaprjeđivanje vertikalnog usklađivanja pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH** • Harmonizirati pravni okvir za zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU i zakonodavstvom BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH • Koordinirati i harmonizirati unaprjeđenje pravnog okvira i implementacije legislative za zaštitu prirode u kantonima Federacije BiH u skladu s pravnom stečevinom EU **c. Unaprjeđenje procesa horizontalnog usklađivanja pravnog okvira za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH** • Uskladiti Zakon o veterinarstvu Federacije BiH s Direktivom Savjeta 1999/22/EZ od 29. marta 1999. godine o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima, te s relevantnim zakonima BiH (Zakon o veterinarstvu Federacije BiH („Sl. novine Federacije BiH", broj 46/00) • Uskladiti Zakon o lovstvu Federacije BiH s Uredbom Savjeta (EEZ) br. 3254/91 od 4. novembra 1991. godine o zabrani klopki za noge, te s relevantnim zakonima BiH (Zakon o lovstvu („Sl. novine Federacije BiH", broj 4/06, 8/10, 81/14)) • Uskladiti Zakon o veterinarstvu Federacije BiH s Uredbom (EZ) br. 1007/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 16. septembra 2009. o trgovini proizvodima od tuljana **d. Unaprjeđenje implementacije propisa Federacije BiH za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti Federacije BiH** • Donijeti nedostajuće provedbene propise Zakona o zaštiti prirode Federacije BiH • Osigurati uvjete po Odluci Vijeća ministara BiH o uvjetima i načinu provedbe Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) u BiH • Osigurati uvjete za implementaciju NBSAP-a u skladu s Globalnim okvirom za biodiverzitet		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Usklađenost Zakona za zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Zakon nije dovoljno usklađen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet	Zakon djelimično, u visokom stepenu, usklađen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet (2025.)
	b. Stepen harmonizacije pravnog okvira Federacije BiH s drugim administracijama	Pravni okvir Federacije BiH nije harmoniziran s drugim administracijama	Pravni okvir Federacije BiH harmoniziran s drugim admistracijama (2025.)

	c. Usklađenost sektorskih propisa s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Sektorski propisi nisu usklađeni spravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Sektorski propisi usklađeni s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima
	d. Razvoj mehanizama za implementaciju Zakona o zaštiti prirode	Nizak	Visok (2023.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja i zaštite biodiverziteta, i očuvanje prirode, i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 283 675 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, MVTEO, MTO, MPVŠ, ostali nosioci, kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.2. Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode**
Naziv mjere	**3.2.1. Uspostava stručne institucije za zaštitu prirode u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je postizanje društvene odluke o uspostavi stručne institucije u skladu s odredbama Zakona o zaštiti prirode Federacije BiH. Poslovi i zadaci stručne institucije su propisani Zakonom, te njeno nepostojanje direktno rezultira nemogućnošću provođenja propisa. Okvirno područje djelovanja je: - Postizanje saglasnosti i donošenje odluke o uspostavi stručne institiucije

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Odluka o uspostavi stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Donesena odluka o uspostavi stručne institucije (2024.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje zaštite i unaprjeđenja biodiverziteta i očuvanja prirode		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 9 876 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2024.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, Vlada Federacije BiH		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.2. Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode**
Naziv mjere	**3.2.2. Osigurati početne finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je inicijalni razvoj stručnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta za provođenje poslova očuvanja biodiverziteta zaštite prirode, propisanih Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH. Cilj posebnog izdvajanja ove mjere je ostvarivanje praktičnog, formalnog i vremenski adekvatnog preduvjeta za poduzimanje drugih mjera u okviru različitih prioriteta u ranoj fazi implementacije Strategije za nivo Federacije BiH. Okvirna područja djelovanja su:

	• Priprema Plana rada stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH za period od 10 godina • Osiguravanje inicijalne tehničke infrastrukture i drugih kapaciteta stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih stručnih institucija • Priprema stručne procjene punih finansijkih, ljudskih i tehničkih kapaciteta za rad stručne institucije za zaštitu prirode • Priprema stručne procjene postojećih i potrebnih kapaciteta u oblasti zaštite prirode u kantonima Federacije BiH, te u skladu s rezultatima poticati kadrovsko jačanje institucija sistema	
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen razvoja inicijalnih kapaciteta stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Uspostavljena stručna institucija (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sistemsko unaprjeđenje upravljanja i zaštite biodiverziteta i očuvanje prirode kroz jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta i povećanje dostupnih finansijskih resursa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 573 548 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2024–2025. na nivou Federacije BiH		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT/kantonalna ministarstva nadležna za zaštitu prirode		
Nosioci mjere	FMOIT, Vlada Federacije BiH, kantonalne vlade		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.2. Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode**

Naziv mjere	**3.2.3. Osigurati pune finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je puni razvoj stručnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta za provođenje poslova očuvanja biodiverziteta zaštite prirode, propisanih Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH. Cilj posebnog izdvajanja ove mjere je daljnji razvoj do svih neophodnih kapaciteta za obavljanje Zakonom propisanih poslova u toku trajanja implementacije Strategije za nivo Federacije BiH Okvirno područje djelovanja je: • Implementacija Plana rada stručne institucije • Uspostava kapaciteta kantonalnih stručnih institucija		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen razvoja punih kapaciteta stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Efikasna stručna institucija (2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sistemsko unaprjeđenje upravljanja i zaštite biodiverziteta i očuvanje prirode kroz jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta i povećanje dostupnih finansijskih resursa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 7 979 048 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT/resorna kantonalna ministarstva		
Nosioci mjere	FMOIT, Vlada Federacije BiH, vlade kantona		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.3. Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH**		
Naziv mjere	**3.3.1. U okviru stručne institucije za zaštitu prirode formirati Odsjek za koordinaciju stručnih poslova na zaštiti i monitoringu prirode u Federaciji BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je koordinirani razvoj mjera zaštite prirode u svim administracijama i stručnim institucijama na području Federacije BiH. Posebna potreba za koordinacijom postoji u prikupljanju i obradi podataka po osnovu monitoringa vrsta i staništa na području svih kantona u Federaciji BiH. Okvirno područje djelovanja je: Koordinacija između resornih i sektorskih institucija na svim nivoima u Federaciji BiH • Uspostaviti redovnu komunikaciju s kantonalnim ministarstvima nadležnim za zaštitu prirode • Uspostaviti koordinaciju djelatnosti s kantonalnim zavodima/stručnim institucijama za zaštitu prirode • Osigurati koordinaciju sa kantonalnim javnim ustanovama/preduzećima koja upravljaju zaštićenim prirodnim područjima u Federaciji BiH • Osigurati prikupljanje i protok podataka o biodiverzitetu Federacije BiH za kontinuirano izvještavanje BiH prema EEA • Osigurati prikupljanje i protok federalnih podaka o biodiverzitetu u BiH prema zahtjevima okvira za monitoring Konvencije o biološkoj raznolikosti • Osigurati prikupljanje i protok federalnih podataka o biodiverzitetu prema zahtjevima Direktive o staništima i Direktive o pticama		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen efikasnosti protoka informacija i podataka o stanju biodiverziteta/prirode	Koordinacija u prikupljanju informacija i podataka je niska	Efikasan protok informacija i prikupljanje podataka o stanju biodiverziteta/prirode (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje zaštite prirode kroz jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 5 015 735 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije
Period implementacije mjere	2024–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT
Nosioci mjere	FMOIT, sektorska ministarstva na federalnom nivou, kantonalna ministarstva nadležna za zaštitu prirode, kantonalna ministarstva nadležna za sektore poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, , kantonalne javne ustanove/preduzeća koja upravljaju zaštićenim prirodnim područjima u Federaciji BiH
Ciljne grupe	Upravne i stručne institucije na federalnom i kantonalnim nivoima

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.3. Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH**		
Naziv mjere	**3.3.2. Uspostaviti i učiniti dostupnom bazu podataka s rezultatima realiziranih, tekućih i budućih projekata o biološkoj raznolikosti Federacije BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je transparentan pristup rezultatima realiziranih projekata za očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirode u Federaciji BiH. Pripremom javno dostupne baze bi se stvorile osnove za procjenu nedostajućih znanja i podataka o biodiverzitetu Federacije BiH, i pravilno usmjeravanje sredstva na popunjavanje nedostataka. Okvirno područje djelovanja je: • Priprema standardiziranog formata/protokola za unos rezultata realiziranih projekata finansiranih domaćim javnim i međunarodnim sredstvima u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša Federacije BiH • Priprema stručne procjene nedostajućih podataka i znanja o biološkoj raznolikosti Federacije BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	Stepen korištenja protokola za unos rezultata projekata	Rezultati realiziranih projekata nisu dostupni	Dostupni standardizirani rezultati realiziranih projekata (2025.)
	Status procjene nedostajućih podataka o biodiverzitetu Federacije BiH	Nedostajući podaci nisu identificirani	Identificirani nedostaci u podacima o biodiverzitetu Federacije BiH
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje dostupnosti podataka koja utiče da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 342 270 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2023. s kontinuitetom do 2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, naučne institucije, nevladine organizacije		
Ciljne grupe	Sektorska ministarstva na federalnom nivou, kantonalna resorna i sektorska ministarstva, stručne institucije, naučne institucije, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.3. Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH**
Naziv mjere	**3.3.3. U skladu s INSPIRE direktivom, kroz informacioni sistem za zaštitu prirode Federacije BiH osigurati uvid u informacije o stanju zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta i područja, te vrsta i staništa od interesa za Zajednicu**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je osigurati transparentan uvid u stanje biodiverziteta kroz informacioni sistem za zaštitu prirode Federacije BiH. Javnost informacija o stanju biodiverziteta određenog područja predstavlja osnovu za procese okolišnog planiranja i upravljanja. Okvirno područje djelovanja je: • Građenje Modula zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta i područja, te vrsta i staništa od interesa za Zajednicu na rezultatima monitoringa i učiniti ih javno dostupnima
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Broj unosa podataka na ISZP Federacije BiH o stalnom praćenju stanja zaštićenih vrsta i staništa od interesa za Zajednicu	Podaci o praćenju stanja vrsta i staništa nisu dostupni	Podaci o praćenju stanja vrsta i staništa javno dostupni na ISZP Federacije BiH
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje dostupnosti podataka koja utiče da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 296 824 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2027–2030.+		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, institucije i organizacije koje vrše monitoring		
Ciljne grupe	Resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.4. Uspostaviti za praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**
Naziv mjere	**3.4.1. Kroz rad stručnih i naučnih institucija uspostaviti sistem monitoringa vrsta s Crvene liste, vrsta i staništa od interesa za Zajednicu u Federaciji BiH i specifičnih ekosistema Federacije BiH (kanjoni, gorski, visokoplaninski, močvarni i kraški ekosistemi)**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je razvoj stručnih i naučnih kapaciteta za sistem ciljanog, standardiziranog i redovnog monitoringa seta vrsta, staništa i područja, te kapaciteta za pripremu, protok i obradu bioloških i ekoloških informacija. Okvirno područje djelovanja je: • Priprema procjene kapaciteta naučnih institucija, organizacija i udruženja s kapacitetima za redovni monitoring • Priprema programa razvoja sistema redovnog monitoringa u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša FederacijeBiH

	• Vršenje obuke za standardizirano izvještavanje o redovnom monitoringu zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta, vrsta od interesa za Zajednicu, staništa s Aneksa I Direktive o staništima i specifičnih ekosistema Federacije BiH u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	• Broj vrsta i staništa pod stalnim monitoringom • Broj područja pod stalnim monitoringom	Kapaciteti za ciljani monitoring nisu razvijeni i/ili nisu u funkciji	Efikasan sistem monitoringa stanja vrsta, staništa i područja (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje zaštite prirode		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 621 079 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, naučne institucije, nevladine organizacije		
Ciljne grupe	Federalna sektorska ministarstva, kantonalna resorna i sektorska ministarstva, stručne institucije, naučne institucije, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.4. Uspostaviti za praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**
Naziv mjere	**3.4.2. Pružiti podršku nevladinim organizacijama registriranim za praćenje stanja biološke raznolikosti u Federaciji BiH**

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je osigurati rad naučnih i stručnih kapaciteta, organiziranih kroz nevladin sekor, na ciljanom monitoringu vrsta, staništa i područja iz mjere 3.4.1. Okvirno područje djelovanja je: • Osiguravanje kontinuirane podrške NVO-sektoru za ciljani monitoring vrsta i područja u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Visina i kontinuitet sredstava dodijeljenih NVO-sektoru u svrhu monitoringa	Ne postoje stalna izdvajanja za NVO-sektor u cilju vršenja monitoringa vrsta i područja	Postoje stalna izdvajanja za NVO-sektor u cilju vršenja monitoringa vrsta i područja
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje primjene principa dobrog upravljanja kroz veću transparentnost i učešće građana. Unaprjeđenje dostupnosti podataka monitoringa kroz partnerstvo s civilnim sektorom		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 245 010 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO		
Ciljne grupe	nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.4. Uspostaviti za praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**

<table>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">3.4.3. Razviti pune tehničke i ljudske kapacitete za provođenje mjera zaštite prirode u zaštićenim i drugim područjima ekološke mreže, te za 50% povećati administrativne kapacitete u institucijama za zaštitu prirode</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je razvoj tehničkih i ljudskih kapaciteta u zaštićenim područjima, drugim područjima koje provode efikasne mjere zaštite, kao što su lovna područja, sjemenske sastojine, ribolovna područja itd., a također i kapacitete u ustanovama za zaštitu prirode.
Okvirno područje djelovanja je:
• Pripremanje i kontinuirano provođenje Programa jačanja stručnih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže Federacije BiH, uključujući međunarodnu saradnju u upravljanju zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže
• Pripremanje i kontinuirano provođenje Programa jačanja administrativnih kapaciteta za zaštitu prirode Federacije BiH</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Stepen razvoja stručnih kapaciteta za zaštitu prirode</td><td>Nizak</td><td>Visok</td></tr>
<tr><td>Stepen jačanja razvoja administrativnih kapaciteta za zaštitu prirode</td><td>Nizak</td><td>Visok</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za zaštitu prirode</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 1 029 348 KM
Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora</td></tr>
<tr><td>Period implementacije mjere</td><td colspan="3">2026–2030.+</td></tr>
<tr><td>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</td><td colspan="3">FMOIT</td></tr>
<tr><td>Nosioci mjere</td><td colspan="3">FMOIT, Vlada Federacije BiH, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH</td></tr>
</table>

Ciljne grupe	Korisnici zaštićenih područja, stanovništvo na području ekološke mreže

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.4. Uspostaviti za praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**		
Naziv mjere	**3.4.4. Unaprijediti inspekcijski nadzor u provođenju Zakona za zaštitu prirode Federacije BiH i drugih zakona koji propisuju mjere zaštite biodiverziteta**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je razvoj kapaciteta za nadzor u provođenju propisa o zaštiti prirode Federacije BiH. S obzirom na sadašnje kapacitete, inspekcijski nadzor u provođenju relevantnih propisa nije provodiv. Okvirno područje djelovanja je: • Povećanje kapaciteta za inspekcijski nadzor u primjeni ZZP-a Federacije BiH, kantonalnih zakona za zaštitu prirode i relevantnih sektorskih propisa • Povećanje broja ciljanih inspekcijskih nadzora		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	• Stepen razvoja kapaciteta za nadzor zaštite prirode • Broj inspekcijskih nadzora	Nizak	Visok
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za zaštitu prirode		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 489 000 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2026–2030.+		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FUZIP
Nosioci mjere	FUZIP, Vlada Federacije BiH, kantonalne vlade, KUIP, kantonalne uprave za šumarstvo, lovačka udruženja
Ciljne grupe	Javnost

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.5. Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou**		
Naziv mjere	**3.5.1. Izvršiti inventarizaciju flore, faune, fungije i genetskog diverziteta Federacije BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je priprema i realizacija plana i finansijskog programa za inventarizaciju biljnog i životinskog svijeta, te gljiva, uz pripadajući genetski diverzitet ovih grupa organizama na području Federacije BiH. Okvirno područje djelovanja je: • Priprema i realizacija plana za inventarizaciju flore, faune, fungije i migratornih afričko-evroazijskih vrsta ptica u Federaciji BiH • Priprema programa finansiranja inventarizacije flore, faune, fungije i migratornih afričko-evroazijskih vrsta ptica u Federaciji BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen kompletnosti studija inventure biljaka, životinja, gljiva i migratornih ptica Federacije BiH	Nije urađena inventura biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica u Federaciji BiH	Inventura biljaka, životinja, gljiva i migratornih ptica u Federaciji BiH urađena
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšane zaštite i unapređenja svih nivoa biodiverziteta.		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 24 084 819 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije
Period implementacije mjere	2022–2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT
Nosioci mjere	FMOIT, Vlada Federacije BiH, FZO, naučne institucije, nevladine organizacije
Ciljne grupe	Resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.5. Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou**		
Naziv mjere	**3.5.2. Revidirati i organizirati listu invazivnih vrsta**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je redovna revizija prve liste invazivnih vrsta u Federacij BiH, te implementacija planova za njihovo suzbijanje i sprječavanje širenja. Okvirno područje djelovanja je: • Inoviranje liste invazivnih vrsta u Federaciji BiH na osnovu monitoringa • Priprema crne, sive i bijele liste invazivnih vrsta Federacije BiH • Priprema i implementacija akcijskih planova za invazivne vrste s pripadajućih listi		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen usklađenosti crne, sive i bijele liste invazivnih vrsta s realnim stanjem invazivnih vrsta na	Inicijalna lista invazivnih vrsta u Federaciji BiH	Crna, siva i bijela lista usklađena s realnim stanjem invazivnih vrsta na području Federacije BiH

	području Federacije BiH		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje zaštite i unaprjeđenja biodiverziteta i minimiziranje negativnih utjecaja invazivnih vrsta u FederacijiBiH		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 92 405 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2028–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode, naučne institucije, nevladine organizacije		
Ciljne grupe	Resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.5. Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou**
Naziv mjere	**3.5.3. Pripremiti kartu staništa Federacije BiH**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je priprema i realizacija prve inventure staništa na području Federacije BiH. Lista staništa rasprostranjenih na području Federacije BiH treba biti naučno usaglašena s tipovima staništa u Republici Srpskoj Brčko distriktu BiH. Mapa staništa treba biti geokodirana i prezentirana kroz IZZP Federacije BIH, kao informacija neophodna u procesima ekološkog planiranja i upravljanja. Okvirno područje djelovanja je: • Identifikacija postojećih kartografskih podataka za kartu staništa Federacije BiH • Identifikacija i, u saradnji s Republikom Srpskom i Brčko distriktom BiH, naučno usaglašavanje liste staništa u BiH i Federaciji BiH • Izrada i činjenje javno dostupnom karte staništa Federacije BiH

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen kompletnosti i dostupnosti karte staništa Federacije BiH	Karta staništa Federacije BiH ne postoji	Identificirani tipovi staništa predstavljeni na javno dostupnoj karti staništa Federacije BiH
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje zaštite prirode		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 158 876 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2026–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, FMPU, naučne institucije		
Ciljne grupe	Resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.6. Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH**
Naziv mjere	**3.6.1. Provesti javnu kampanju za promociju ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je podizanje javne svijesti o koristima od ekološke mreže Federacije BiH. Sadašnje stanje javne svijesti o potrebi očuvanja biodiverziteta u povoljnom stanju ne garantira saglasnost interesnih strana za uspostavu ekološke mreže, te je neophodno uložiti sredstva u njenu promociju. Okvirno područje djelovanja je: • Osiguravanje sredstava za kampanju promocije ekološke mreže Federacije BiH

	• Realizacija kampanje u skladu s ciljevima putem medija		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Nivo javne svijesti o koristima od ekološke mreže u Federaciji BiH	Nizak	Visok
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana svijest stanovništva o značaju ekoloških mreža		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 172 442 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2024–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, stručna institucija za zaštitu prirode, mediji		
Ciljne grupe	Lokalne zajednice, resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.6. Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH**
Naziv mjere	**3.6.2. Provesti konsultativni proces sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu Federacije BiH**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je postizanje saglasnosti lokalnih zajednica i interesnih strana za uključivanje područja u ekološku mrežu Federacije BiH. Konsultativni proces treba uključiti sve interesne strane na pojedinim područjima, te osigurati zajedničko razumijevanje, dugoročnu brigu o stanju i provođenje mjera zaštite biodiverziteta na svakom području ekološke mreže.

	Okvirno područje djelovanja je: • Priprema plana za provođenje konsultativnog procesa u javnosti na području Plana za ekološku mrežu Federacije BiH • Osiguravanje stručnih i finansijskih kapaciteta za provođenje konsultativnog procesa s interesnim stranama i lokalnim zajednicama • Realizacija konsultativnog procesa u cilju sticanja saglasnosti za uspostavu ekološke mreže • Jačanje komunikacije i saradnje s lokalnom zajednicom u zaštićenim područjima i područjima buduće ekološke mreže u funkciji edukacije i provođenja mjera za poboljšanje stanja prirode i postizanje ciljeva očuvanja ekološke mreže, a posebno njihovog aktivnog uključivanja u zaštitu prirode		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen saglasnosti lokalnih zajednica za uključivanje područja u ekološku mrežu Federacije BiH	Nizak	Visok
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Efikasnije upravljanje kroz redovno učešće zainteresiranih strana i transparentnost. Povećana svijest stanovništva i aktivno uključivanje u zaštitu prirode		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 800 985 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, stručna institucija za zaštitu prirode, radna društva (lovačka, ribolovna, planinarska), lokalni proizvođači, ponuđači smještaja, udruženja žena, organizacije mladih, obrazovne institucije		
Ciljne grupe	Lokalne zajednice, resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**

<table>
<tr><td>Prioritet</td><td colspan="3">3.6. Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH</td></tr>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">3.6.3. Uspostavljati nova zaštićena područja i identificirati područja pod drugim efikasnim mjerama zaštite u Federaciji BiH</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je očuvanje i zaštita najmanje 50 % staništa vrsta s Crvene liste Federacije BiH u skladu s važećim prostornim planom, pravnom stečevinom EU, međunarodnim sporazumima i Globalnim okvirom za biodiverzitet. Mjera podrazumijeva provođenje postupaka za nova zaštićena područja i identifikaciju drugih područjima na kojima se provode efikasne mjere zaštite, kao što su lovnail ribolovna područja, sjemenske sastojine, vodozaštitne zone itd.
Okvirno područje djelovanja je:
• Priprema plana i provođenje postupaka i procedura proglašenja novih zaštićenih područja u saradnji s drugim federalnim i kantonalnim institucijama
• Izvršavanje revizije IBA i Ramsar područja
• Identifikacija područja pod drugim efikasnim mjerama očuvanja (OECM) u Federaciji BiH saradnji s Ministarstvom PVŠ
• Razvijanje integralnih sistema zaštite i upravljanja zaštićenim područjima i drugim ekološki značajnim područjima kao dijelovima ekološke mreže</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>% staništa vrsta s Crvene liste Federacije BiH koji se nalazi u zaštićenim područjima i područjima pod drugim efikasnim mjerama očuvanja</td><td>Specifični biodiverzitet Federacije BiH nije dovoljno zaštićen (2022.)</td><td>Zaštićena područja i područja pod drugim efikasnim mjerama očuvanja efikasno štite specifični biodiverzitet Federacije BiH (2030.)</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Unaprjeđena zaštita i očuvanje biološke raznolikosti, njihova obnova i održivo korištenje</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 2 578 263 KM
Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora</td></tr>
<tr><td>Period implementacije mjere</td><td colspan="3">2022–2030.</td></tr>
</table>

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH, federalna i kantonalna ministarstva nadležna za zaštitu prirode, te za sektore privrede, poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, energetike, saobraćaja i prostornog planiranja, kantonalne javne ustanove/preduzeća koja upravljaju zaštićenim prirodnim područjima u Federaciji BiH, stručne institucije za zaštitu prirode
Ciljne grupe	Vlada Federacije BiH, vlade kantona, resorna i sektorska ministarstva, lokalne zajednice, nevladine organizacije, javnost

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.6. Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH**		
Naziv mjere	**3.6.4. Uspostaviti ekološku mrežu Federacije BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je donošenje akta o području ekološke mreže Federacije BiH i primjena mjera zaštite, što predstavlja propis nakon terenske validacije nultog stanja biodiverziteta od interesa za zaštitu i nakon postignute saglasnosti lokalnih zajednica o uključivanju pojedinih područja. Okvirno područje djelovanja je: • Osiguravanje sredstava za terensku validaciju nultog stanja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta, vrsta od interesa za Zajednicu, stanja staništa s Aneksa I Direktive o staništima i stanja specifičnih ekosistema • Izvršavanje terenske validacije nultog stanja zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta, vrsta od interesa za Zajednicu, stanja staništa s Aneksa I Direktive o staništima i stanja specifičnih ekosistema (kanjoni, gorski, visokoplaninski, močvarni i kraški ekosistemi) • Usaglašavanje uspostave ekološke mreže s drugim razvojnim i prostorno-planskim procesima i drugim jurisdikcijama u BiH • Proglašavanje ekološke mreže Federacije BiH • Razvoj i implementacija procedura postupka ocjene prihvatljivosti za zahvate i programe na području ekološke mreže • Promoviranje održivog turizma na području ekološke mreže Federacije BiH kroz rad javnih ustanova		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	rezultata)		
	Status ekološke mreže Federacije BiH	Ekološka mreža postoji samo na nivou Plana Natura 2000 u BiH	Ekološka mreža Federacije BiH uspostavljena i funkcionalna u cilju očuvanja biodiverziteta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđena zaštita i očuvanje biološke raznolikosti, njihova obnova i održivo korištenje		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 3 545 909 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2028–2030.+		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FZO, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH		
Ciljne grupe	Lokalne zajednice, resorna i sektorska ministarstva, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.7. Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo**
Naziv mjere	**3.7.1. Osigurati međusektorsku podršku za implementaciju novih NBSAP ciljeva na području Federacije BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je dugoročno očuvanje i održiva upotreba biodiverziteta kao rezultat sektorskih politika. S obzirom na to da je važnost posljednjeg NBSAP-a istekla 2020. godine, revidirani NBSAP će biti pripremljen tokom ranog perioda implementacije Strategije za nivo Federacije BiH. Implementacija revidiranog NBSAP-a, je, između ostalog, i u nadležnosti Federacije BiH. U skladu s globalnim ciljevima za biodiverzitet, revidirani NBSAP će nastojati integrirati zaštitu biodiverziteta u sektorske politike u najboljoj mogućoj mjeri. Okvirno područje djelovanja je: • Identifikacija i podržavanje projekata koji osiguravaju zaštitu prirode i održivu upotrebu biodiverziteta kroz različite sektorske politike

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Broj projekata koji doprinosi aktivnoj zaštiti biodiverziteta/prirode	Mali broj projekata iz oblasti očuvanja biodiverziteta	Visok broj sektorskih projekata iz oblasti očuvanja biodiverziteta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje upravljanja kroz jaču međusektorsku saradnju i koordinaciju. Jačanje opće koristi od biološke raznolikosti i ekosistemskih servisa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 61 230 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH, sektorska federalna i kantonalna ministarstva i agencije		
Ciljne grupe	Javnost, resorna i sektorska federalna i kantonalna ministarstva, lokalne zajednice, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.7. Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo**
Naziv mjere	**3.7.2. Zaštitu i održivu upotrebu biodiverziteta integrirati u sektorske propise**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je integracija mjera za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta u sektorske propise. Kako bi bila osigurana dugoročna zaštita biodiverziteta, potrebno je, u skladu s pravnom stečevinom EU pripremiti detaljna uputstva za uspješnu integraciju očuvanja biodiverziteta u pojedine sektore. Okvirno područje djelovanja je:

	• Priprema uputstava za integraciju očuvanja ekosistemskih servisa (koristi od prirode) kroz sektorske propise u Federaciji BiH • Inoviranje sektorskih propisa		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen integracije biodiverziteta/zaštite prirode u sektorske propise	Biodiverzitet/očuvanje prirode nije dovoljno integrirano u sektorske propise	Sektorski propisi dugoročno štite biodiverzitet/prirodu Federacije BiH
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unprjeđenje strateškog upravljanja biodiverzitetom		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 49 972 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH, sektorska federalna I kantonalna ministarstva i agencije		
Ciljne grupe	Javnost, resorna i sektorska federalna I kantonalna ministarstva, lokalne zajednice, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.8. Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka**
Naziv mjere	**3.8.1. Koristiti zaključke, poruke, scenarije multidisciplinarnih analiza i najnovije naučne podatke u donošenju odluka koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode Federacije BiH**

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je širenje prakse primjene naučnih analiza u donošenju odluka koje utječu na stanje biodiverziteta. Kako bi praksa bila utemeljena, trenutno je u pripremi procjena naučnih znanja o stanju i upravljanju prirodom koja će sadržavati analizu postojećih naučnih rezultata o biodiverzitetu u BiH. Analiza će sadržavati lako razumljive zaključke, poruke i scenarije za biodiverzitet koji trebaju poslužiti informiranom donošenju odluka. Okvirno područje djelovanja je: • Zaključke, poruke i scenarije multidisciplinarnih analiza o stanju prirode učiniti dostupnim I razumljivim za donosioce odluka u relevantnim sektorima na federalnom i kantonalnom nivou, nevladin sektor, te javne i privatne kompanije		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen korištenja naučnih analiza u procesu donošenja odluka	Nizak	Visok
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Veća transparentnost i dostupnost naučnih znanja o unaprjeđenju i zaštiti biološke raznolikosti, koja se mogu koristiti za unaprjeđenje donošenja odluka		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 30 372 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH, federalna i kantonalna resorna i sektorska ministarstva i agencije		
Ciljne grupe	Javnost, resorna i sektorska federalna i kantonalna ministarstva, privredne kompanije, lokalne zajednice, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.8. Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka**

<table>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">3.8.2. U saradnji s institucijama BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, organizirati razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora onih politika koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode BiH</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je provođenje aktivnosti periodične organizacije skupova, pod koordinacijom MVTEO-a, u svrhu razmjene informacija između naučne zajednice i donosilaca odluka.
Okvirno područje djelovanja je:
• Osiguravanje finansijske podrške za održavanje godišnjih okruglih stolova za razmjenu informacija o stanju korištenju prirode BiH
• Priprema plana i programa održavanja godišnjih okruglih stolova za razmjenu informacija u koordinaciji s institucijama BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH
• Organiziranje minimalno tri okrugla stola za razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora politika koje utječu na stanje prirode u BiH
• Podnošenje izvještaja Međuentitetskom tijelu o realizaciji svakog okruglog stola za razmjenu informacija između akademske zajednice i i kreatora politika koje utječu na stanje prirode u BiH
• Izvještaj uputiti svim relevantnim federalnim i kantonalnim administracijama.</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Stepen razmjene informacija između akademske zajednice i kreatora politika</td><td>Nizak</td><td>Visok</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Povećana naučna baza znjanja o zaštiti i unaprjeđenju biološke raznolikosti u cilju unaprjeđenja donošenja odluka</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 181 374 KM
Izvor: 100% budžetska sredstva</td></tr>
<tr><td>Period implementacije mjere</td><td colspan="3">2023–2030.</td></tr>
<tr><td>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</td><td colspan="3">FMOIT</td></tr>
</table>

Nosioci mjere	FMOIT, MVTEO,MTO
Ciljne grupe	Javnost, resorna i sektorska federalna i kantonalna ministarstva, akademska zajednica, nevladine organizacije

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**		
Prioritet	**3.9. Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama**		
Naziv mjere	**3.9.1. Razviti efikasnu mrežu nevladinih organizacija za praćenje stanja biodiverziteta/prirode, aktivno učešće u donošenju odluka i promociji održivog razvoja**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je jačanje kapaciteta i uloge nevladinog sektora kao aktivne komponente okvira za očuvanje biodiverziteta/prirode. Pored toga, mjera predviđa aktivnosti razvoja saradnje između vladinih institucija i nevladinog sektora. Okvirno područje djelovanja je: • Priprema strategije komunikacije za zaštitu prirode, ekosistemskih usluga i održivo upravljanje prirodnim resursima Federacije BiH u saradnji s NVO-sektorom • Provođenje ciljanih kampanja u funkciji podizanja svijesti javnosti i promocije zaštite prirode, vodeći računa o rodnoj ravnopravnosti, socijalnoj jednakosti u oblasti očuvanja biološke i pejzažne raznolikosti i identifikacija ključnih intervencija • Promoviranje saradnje unutar NVO-sektora • Unaprjeđivanje saradnje s organizacijama koje se bave zaštitom prirode, te podsticanje provođenja volonterskih programa iz ove oblasti • Osiguravanje i podsticanje većeg stepena učešća javnosti u planiranju i zaštiti prirode, te donošenju planskih i zakonodavnih odluka i dokumenata • Ojačavanje saradnje institucija, NVO-sektora i medija u svrhu kontinuirane zastupljenosti tema iz područja zaštite prirode • Identifikacija institucije/organizacije za praćenje stanja javne svijesti o okolišu/biodiverzitetu i koristima od prirode i osiguravanje njenog rada		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	Nivo ekološke svijesti stanovništva Federacije BiH kao rezultat rada efikasne mreže nevladinih organizacija	Ekološka svijest niska	Ekološka svijest visoka
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje učešća građana kroz partnerstvo s civilnim sektorom		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 484 295 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT, nevladine organizacije		
Nosioci mjere	FMOIT, nevladine organizacije, javne ustanove/preduzeća koje su nadležne za zaštitu, održivo korištenje i promociju zaštićenih prirodnih područja		
Ciljne grupe	Javnost, resorna i sektorska federalna i kantonalna ministarstva, privredne kompanije, lokalne zajednice, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.9. Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama**
Naziv mjere	**3.9.2. Jačati podršku za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode u Federaciji BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je jačanje kapaciteta za inoviranje sadržaja obrazovnog procesa kroz upoznavanje vrijednosti lokalnog biodiverziteta/prirode. Mjera predviđa i aktivnosti razvoja saradnje između sektora okoliša i sektora obrazovanja u Federaciji BiH. Okvirno područje djelovanja je: • Identifikacija potreba za podršku u edukaciji nastavnog kadra o vrijednostima biodoverziteta/prirode Federacije BiH, mjerama zaštite i održivom upravljanju koristima od prirode, na svim nivoima obrazovanja u saradnji sa sektorom obrazovanja
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Stepen uključivanja znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH u obrazovne procese	Znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH nemaju zadovoljavajuće mjesto u obrazovnim procesima	Znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH imaju zadovoljavajuće mjesto u obrazovnim procesima
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećano znanje, kompetencije i svijest nastavnog kadra o zaštiti i unaprjeđenju biološke raznolikosti		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 14 669 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT, FMON, kantonalna ministarstva		
Nosioci mjere	FMOIT, stručna institucija za zaštitu prirode Federacije BiH, federalna i kantonalna ministarstva obrazovanja, javnost		
Ciljne grupe	Javnost, nevladine organizacije		

Veza sa strateškim ciljem	**3. Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**
Prioritet	**3.10. Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH**
Naziv mjere	**3.10.1. Osigurati sredstva za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira u skladu s unaprijeđenim pravnim okvirom za biodiverzitet/prirodu Federacije BiH, (b) inventuru područja i pripremu karte staništa, (c) inventuru i praćenje stanja flore, faune, fungije i genetskih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima BiH, uključujući proces uspostave ekološke mreže, (e) razvoj stalnog naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je razvoj kapaciteta i osiguravanje neophodnih uvjeta za provođenje mjera, u cilju dostizanja prioriteta i generalnog strateškog cilja za biodiverzitet očuvanje prirode Federacije BiH.

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">Okvirno područje djelovanja je:
a. Mobilizacija domaćih izvora finansiranja
• Izvršiti analizu, te uspostaviti sistem evidencije, praćenja i izvještavanja o ulaganjima u oblasti zaštite prirode
• Unaprijediti inovativne mehanizme finansiranja sektora zaštite prirode, uključujući uspostavu fonda za podršku sufinansiranju u međunarodnim projektima
• Revidirati postojeće zakonske mehanizme finansiranja kako bi se osigurala veća dostupnost sredstava

b. Mobilizacija međunarodnih sredstava
• U koordinaciji BiH, a u saradnji s Republikom Srpskom i Brčko distriktom BiH pripremiti aplikacije za potraživanje međunarodne finansijske podrške za a-f</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a. Visina sredstava iz domaćih izvora</td><td>Niska sredstva</td><td>Zadovoljavajuća sredstva</td></tr>
<tr><td>b. Visina sredstava iz međunarodnih izvora</td><td>Niska sredstva</td><td>Zadovoljavajuća sredstva</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Unaprjeđenje biološke raznolikosti kroz jačanje ljudskih, institucionalnih i finansijskih kapaciteteta</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 667 826 KM
Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora</td></tr>
<tr><td>Period implementacije mjere</td><td colspan="3">2024–2030.+</td></tr>
<tr><td>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</td><td colspan="3">FMOIT, Vlada Federacije BiH</td></tr>
<tr><td>Nosioci mjere</td><td colspan="3">FMOIT, Vlada Federacije BiH, FZO, MVTEO</td></tr>
<tr><td>Ciljne grupe</td><td colspan="3">Resorna i sektorska federalna i kantonalna ministarstva, privredne kompanije, naučne institucije, nevladine organizacije, javnost</td></tr>
</table>

13.4. Aneks 4. Detaljan pregled mjera za Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.1. Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje**		
Naziv mjere	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja s najboljim raspoloživim tehnikama**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je izrada programa finansiranja implementacije NERP-a kako bi se identificirali izvori finansiranja u skladu s dinamikom iz NERP-a i izrada referentnih dokumenata za najbolje raspoložive tehnike za sve relevantne industrijske procese. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada programa finansiranja implementacije NERP-a i njegova realizacija b. Izrada referentnih dokumenata za najbolje raspoložive tehnike za sve industrijske procese c. Izdavanje okolišnih dozvola u skladu s najboljim raspoloživim tehnikama d. Uvođenje elektronskog i centraliziranog izvještavanja o provedenim mjerenjima, posebno iz kontinuiranog monitoringa u realnom vremenu e. Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za izdavanje (ministarstava) i praćenje provođenja okolišnih dozvola (inspekcijskih tijela) f. Izmjene Uredbe o naknadama za zagađivače zraka		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade i realizacije programa finansiranja implementacije NERP-a	Neodređeni izvori finansiranja i kašnjenje u implementaciji NERP-a	Izrada i realizacija programa finansiranja NERP-a
	b. Broj usvojenih BREF-ova za NRT-e	Nepostojanje urađenih ni usvojenih BREF-ova za Federaciju BiH	Izrađeni i usvojeni referentni dokumenti za sve značajne industrijske procese u Federaciji BiH

	c. Broj okolišnih dozvola koje traže usaglašavanje industrijskih procesa s usvojenim NRT-ima	Nepoznat broj okolišnih dozvola koje su u saglasnosti s BREF-ovima EU	Izdate okolišne dozvole svim industrijskim postrojenjima obveznicima
	d. Broj postrojenja uključen u sistem elektronskog i centralnog izvještavanja o mjerenju emisija	Ne postoji sistem elektronskog i centralnog izvještavanja	Uspostavljen sistem elektronskog i centralnog izvještavanja o mjerenju emisija
	e. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za uvođenje i nadzor nad provođenjem zahtjeva iz okolišnih dozvola	Urađen i proveden program jačanja kapaciteta
	f. Status usvajanja izmjenjene uredbe	Postojeća Uredba ne obuhvata mnoge zagađujuće materije i ne predviđa elektronsko i centralno izvještavanje	Usvojena izmijenjena uredba o naknadama za zagađivače zraka
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje zagađivanja i poboljšanje kvaliteta zraka u BiH		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 951 751 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Ministarstvo okoliša i turizma Federacije BiH (FMOIT)		
Nosioci mjere	Operateri termoelektrana, FMERI, Fond za zaštitu okoliša, inspekcija Federacije BiH, Hidrometeorološki zavod		
Ciljne grupe	Industrijska poduzeća, univerziteti, NVO		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.1. Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje**
Naziv mjere	**4.1.2. Smanjenje zagađivanja zraka iz lokalnih izvora**

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je smanjenje zagađivanja zraka iz lokalnih izvora, tj. iz kućnih ložišta, uslužnih djelatnosti i transporta uređenjem tržišta peći/kotlova i energenata, podsticanjem nabavke efikasnih i malozagađujućih peći/kotlova, širenjem daljinskih grijanja, jačanjem infrastrukture za nemotorizirani i malozagađujući saobraćaj i unaprjeđenjem legislativnog okvira s ciljem podsticanja razvoja javnog prijevoza i malozagađujućih vozila. Okvirna područja djelovanja su: a. Zakonska zabrana maloprodaje uglja s udjelom ukupnog sumpora iznad 1%, zakonsko definiranje kvaliteta ogrijevnog drveta koje se prodaje (udio vlage) i peleta (u skladu s važećim bh. standardima) uz zabranu prodaje necertificiranih peći/kotlova b. Izrada modela podsticanja zamjene peći/kotlova na čvrsta goriva s certificiranim uređajima za grijanje (na pelet, toplotne pumpe, kondenzacijski bojleri/kotlovi na prirodni plin, priključenje na daljinsko grijanje) c. Definiranje načina uvođenja inspekcijskog nadzora kućnih ložišta i pojačan inspekcijski pregled tržišta energenata d. Provođenje strateške procjene utjecaja na okoliš planskih dokumenata e. Usvajanje zakona o toplinarstvu Federacije BiH (između ostalog definiranje obaveze priključenja na daljinsko grijanje za nove zgrade u obuhvatu mreže, izvore i kriterije za subvencioniranje daljinskih grijanja na obnovljive izvore energije itd.) f. Izrada (i implementacija) strategije povećanja udjela daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini g. Izgradnja infrastrukture i podsticanje nemotoriziranog prijevoza (posebno u urbanim sredinama) h. Usvajanje mehanizama i izvora finansiranja za povećanje udjela javnog prijevoza (elektrificiranog i niskoemisijskog) u ukupnim putničkim kilometrima i. Reformiranje sistema oporezivanja putničkih automobila s ciljem destimulacije korištenja starih automobila, a podsticanja nabavke automobila s manjom emisijom (manja potrošnja, električna i hibridna, LPG, CNG) j. Redovno održavanje čistoće ulica s ciljem smanjenja podizanja prašine (posebno nakon zime) k. Izrada i implementacija koncepta pametnih gradova u većim gradovima (urbana naselja iznad 50.000 stanovnika) l. Planska nabavka električnih i/ili hibridnih vozila za institucije Federacije BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne regulira kvalitet čvrstih goriva i peći i kotlova	Usvojen zakon o zaštiti zraka koji definira kvalitet (čvrstih) goriva i zabranjuje prodaju necertificiranih peći i kotlova
	b. Broj kantona s urađenim modelima podsticanja	U nekim kantonima postoje pilot-modeli	Izrada modela za svaki kanton u koordinaciji s entitetskim nivoom

	c. Status izmjene relevantnog propisa i stepen izgrađenosti kapaciteta inspekcija	Postojeći zakonski okvir ne dozvoljava adekvatnu inspekciju kućnih ložišta, inspekcije nemaju dovoljan kapacitet	Izmjena relevantnog propisa i izgrađen kapacitet općinskih i kantonalnih inspekcija (povećan broj inspektora i proveden program obuke)
	d. Broj urađenih strateških procjena utjecaja na okoliš planskih dokumenata	Strateška procjena utjecaja na okoliš planskih dokumenata se ne provodi u dovoljnoj mjeri	Provođenje strateške procjene utjecaja na okoliš svih planskih dokumenata
	e. Status usvajanja zakona	Ne postoji zakon o toplinarstvu	Usvojen Zakon o toplinarstvu
	f. Status usvajanja strategije i broj urađenih studija	Ne postoji strategija, postoje studije za neka urbana područja	Urađena strategija, studije (za nova daljinska i proširenje postojećih) za urbana naselja iznad 10.000 stanovnika
	g. Broj kantona koji su usvojili model	Ne postoje modeli za podsticanje nemotoriziranog prijevoza, infrastruktura nerazvijena	Usvojen model (kantonalni nivo) i izgrađena minimalna infrastruktura
	h. Broj mehanizama usvojen na nivou entiteta i kantona	Ne postoje podsticaji za razvoj javnog prijevoza	Usvojeni mehanizmi (usklađen nivo entiteta i kantona)
	i. Status izmjene sistema oporezivanja vozila	Postojeći sistem oporezivanja obeshrabruje nabavku i korištenje malozagađujućih vozila	Usvojen unaprijeđeni sistem oporezivanja (koordinacija s nivoom BiH)
	j. Status usvajanja izmjene propisa	Ne postoji jasno definirana obaveza čišćenja ulica u određenim intervalima	U ugovore o održavanju cesta unesena odredba koja se odnosi na čistoću ulica uz propisivanje mehanizama kontrole i krivičnih odredaba
	k. Broj gradova s usvojenim konceptom pametnih gradova	Samo nekoliko najvećih gradova radi na razvoju koncepta pametnih gradova	Usvojen koncept pametnih gradova za naselja navedene veličine do 2025. godine i njegova stalna provedba
	l. Status usvojenosti plana	Neznatan udio hibridnih/električnih vozila u institucijama Federacije BiH	Usvojen i realiziran plan nabavke novih vozila
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjenje zagađivanja i poboljšanje kvaliteta zraka u Federaciji BiH		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 323 854 576 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije
Period implementacije mjere	2022–2032.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT
Nosioci mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, FMERI, Ministarstvo prometa i komunikacija, nadležna kantonalna ministarstva, Fond za zaštitu okoliša, institucije Federacije BiH, inspekcije
Ciljne grupe	Institucije za prostorno planiranje, poduzeća za daljinska grijanja, uvoznici i prodavači kućnih peći/kotlova, inspekcije, prodavači i distributeri uglja i ogrijevnog drveta, uvoznici novih i polovnih automobila, institucije Federacije BiH

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.2. Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji podržava donošenje strateških odluka i informira građane o kvalitetu zraka i emisijama**		
Naziv mjere	**4.2.1. Unaprjeđenje sistema monitoringa kvaliteta zraka**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je pokrivanje cijele teritorije Federacije BiH mrežom mjernih stanica uz jačanje kapaciteta Hidrometeorološkog zavoda Federacije BiH (FHMZ) s aspekta upravljanja mrežom stanica i izvještavanja o izmjerenim vrijednostima kako bi se dobijeni rezultati više koristili za prostorno planiranje i izradu sanacijskih planova. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada studije (plana) mreže mjernih stanica (uključujući uspostavljanje sistema procjene KZ-a, teritorijalna podjela na zone upravljanja KZ-a) koja će obuhvatiti i koje zagađujuće materije mjeriti b. Nabavka, instaliranje i održavanja dodatnih mjernih stanica uz osiguravanje pouzdanosti mjerenja c. Jačanje kapaciteta FHMZ-a i kantonalnih (ljudskih i materijalnih)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost

	a. Status izrade i usvajanja studije	U toku izrada plana/studije	Urađena i usvojena studija (plan) s definiranim svim elementima iz mjere
	b. Broj mjernih stanica stavljenih u funkciju	22 mjerne stanice bile u funkciji 2019, u nekim dijelovima Federacije BiH nema mjernih stanica	Nabavljena i instalirana oprema – mjerne stanice
	c. Stepen provedenosti programa jačanja ljudskih i materijalnih kapaciteta FHMZ-a i kantonalnih organizacija za monitoring kvaliteta zraka	Ljudski i materijalni kapaciteti FHMZ-a i kantonalnih organizacija nedovoljni	Proveden program jačanja ljudskih i materijalnih kapaciteta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđen sistem upravljanja, veća dostupnost informacija kao i povećani ljudski i institucionalni kapaciteti za upravljanje kvalitetom zraka		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 3 340 737 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FHMZ, kantonalne institucije odgovorne za monitoring kvaliteta zraka, Fond za zaštitu okoliša, univerziteti		
Ciljne grupe	Građani, NVO		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.2. Unaprjeđenje sistema upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka**
Naziv mjere	**4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unaprjeđenja sistema informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je uspostavljanje cjelovitog sistema izvještavanja o emisijama zagađujućih materija i stakleničkih plinova i kvalitetu zraka prema međunarodnim institucijama (u saradnji s državnim institucijama) i unaprjeđenje sistema informiranja građana o

	kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija u realnom i integriranom vremenu. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada programa informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija (usklađen način i sadržaj informiranja na cijeloj teritoriji Federacije BiH) b. Izrada i provođenje programa jačanja kapaciteta organizacija nadležnih za kvalitet zraka (nivo Federacije BiH i kantona) c. Podjela Federacije BiH na zone i aglomeracije s aspekta kvaliteta (eventualno ažuriranje na bazi mjerenja na cijeloj teritoriji Federacije BiH) d. Izrada planova sanacije kvaliteta zraka za sva područja u kojima je kvalitet zraka kategorije II ili III uz integriranje pitanja kvaliteta zraka u prostorno planiranje e. Uspostava informacionog sistema za kvalitet zraka f. Imenovanje referentnih laboratorija za mjerenje emisija i kvaliteta zraka g. Unaprjeđenje izvještavanja o emisijama kroz uvođenje uniformnog elektronskog izvještavanja o mjerenju emisija i generalno podataka o emisijama uz uvođenje sankcija za nedostavljanje podataka h. Propisivanje načina i rokova za dostavljanje podataka o emisijama za potrebe informacionog sistema i. Jačanje kapaciteta za provjeru rezultata mjerenja emisija zagađujućih materija j. Propisivanje načina proračuna emisija uz izradu nacionalnih emisijskih faktora k. Donošenje kantonalnih zakona o zaštiti zraka l. Izrada inventara zagađivanja i registara operatera (kantonalni) m. Izrada baznog disperzijskog modela za potrebe monitoringa zraka i za potrebe prostornog planiranja i njegova implementacija (nivo kantona) n. Definiranje načina izvještavanja o emisijama i kvalitetu zraka prema državnom nivou		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade programa	Nedovoljno razvijen sistem informiranja građana o kvalitetu zraka	Usvojen program informiranja na nivou Federacije BiH s jasnim ulogama kantona i općina
	b. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti nadležnih institucija	Proveden program jačanja kapaciteta
	c. Status definiranja zona i aglomeracija	Postojeće zone i aglomeracije određene bez mjerenja u nekim dijelovima Federacije BiH	Definirane zone i aglomeracije

	d. Broj urađenih i usvojenih sanacijskih planova	Ne izrađuju se sanacijski planovi	Urađeni i usvojeni sanacijski planovi
	e. Status uspostavljanja informacionog sistema	Ne postoji informacioni sistem	Uspostavljen informacioni sistem za kvalitet zraka
	f. Broj polutanata za koji je imenovana referentna laboratorija	Ne postoje referentne laboratorije	Imenovane referentne laboratorije
	g. Status usvajanja propisa	Ne postoji poseban propis koji na jasan način definira način dostavljanja podataka o emisijama	Usvojen propis o načinu dostavljanja podataka o emisijama
	h. Broj elektronskih izvještaja o emisijama	Ne postoji elektronsko izvještavanje o mjerenjima emisija	Uvedeno uniformno elektronsko izvještavanje o mjerenjima emisija
	i. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti nadležnih institucija	Proveden program jačanja kapaciteta za provjeru rezultata mjerenja emisija
	j. Status usvajanja nacionalnih koeficijenata emisija	Ne postoje nacionalni koeficijenti emisija	Usvojeni nacionalni koeficijenti emisija
	k. Broj kantonalnih zakona	Nacrt novog zakona o zaštiti zraka pruža mogućnost kantonima da donesu kantonalni zakon o zaštiti zraka	Usvojeni zakoni u kantonima
	l. Broj kantona s urađenim inventarima	Tri kantona imaju urađen inventar zagađivanja	Urađeni inventari zagađivanja
	m. Status izrade baznog modela	Ne postoji bazni model za monitoring kvaliteta zraka u većini dijelova Federacije BiH	Urađen bazni model za monitoring kvaliteta zraka za potrebe prostornog planiranja
	n. Status usvajanja procedure	Ne postoji sistem izvještavanja prema državnom nivou	Usvojena procedura izvještavanja
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Pravovremena dostupnost informacija i povećana svijest stanovništva o kvalitetu zraka, uz povećanje povjerenja u nadležne institucije		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 238 458 352 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		

Period implementacije mjere	2022–2032.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT
Nosioci mjere	FHMZ, Fond za zaštitu okoliša, Zavod za javno zdravstvo, kantonalna ministarstva i organizacije za kvalitet zraka, univerziteti
Ciljne grupe	Nevladine organizacije i građani

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.3. Djelimična dekarbonizacija na putu postizanja klimatske neutralnosti**
Naziv mjere	**4.3.1. Smanjene utjecaja Federacije BiH na klimatske promjene**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje ponora ugljika, što će dovesti do djelimične dekarbonizacije i dugoročno do postizanja klimatske neutralnosti. Okvirna područja djelovanja su: a. Formiranje Odbora za dekarbonizaciju b. Izrada i usvajanje pravilnika o izradi invenatara GHG-a c. Jačanje kapaciteta FHMZ-a za izradu inventara d. Izrada zakona o klimi kojim bi se uveli, između ostalog, mehanizmi dekarbonizacije e. Usvajanja uredbe o mehanizmu monitoringa i izvještavanja f. Učešće u izradi integriranog plana za klimu i energiju (NECP) svakih pet godina g. Izrada i sprovođenje SECAP-a za sve općine i gradove h. Izrada akcijskog programa za postepeni prestanak korištenja uglja i. Izrada planova za pravednu tranziciju rudarskih područja uz mehanizme i izvore finansiranja tranzicije j. Izrada prijedloga implementacije EU ETS direktive k. Imenovanje institucije za uspostavu sistema trgovanja emisijama l. Jačanje kapaciteta imenovane institucije za uspostavu sistema trgovanja emisijama m. Učešće u izradi državne strategije povećanja ponora ugljika n. Podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva na degradiranim zemljištima

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status formiranja Odbora	Ne postoji međusektorsko tijelo za planiranje, provođenje i praćenje procesa dekarbonizacije u Federaciji BiH	Formiran Odbor za dekarbonizaciju koji uključuje predstavnike biznisa, vlasti, sindikata, nevladinih organizacija itd.
	b. Status izrade i usvajanja Strategije	Nepostojanje integralne strategije klimatskih promjena	Usvojen pravilnik
	c. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti FHMZ-a	Proveden program jačanja kapaciteta
	d. Status usvajanja zakona	Nepostojanje zakona o klimi	Usvojen zakon o klimi
	e. Status usvajanja uredbe	Ne postoji uredba o mehanizmu monitoringa i izvještavanja	Usvojena uredba o mehanizmu monitoringa i izvještavanja
	f. Status usvajanja NECP-a	Urađena radna verzija, u toku finalizacija	Usvojen NECP svakih pet godina
	g. Broj urađenih SECAP-a	Mali dio općina i gradova ima SECAP-e	Urađeni i usvojeni SECAP-i
	h. Status usvajanja plana	Ne postoji akcijski plan za postepeni prestanak korištenja uglja	Urađen i usvojen plan
	i. Broj usvojenih planova	Niti jedno ridarsko područje nema plan za pravednu tranziciju	Urađeni i usvojeni planovi za pravednu tranziciju rudarskih područja
	j. Status izrade prijedloga	Direktiva o ETS-u nije transponirana	Urađen prijedlog u saradnji s MVTEO-om
	k. Status imenovanja institucije	Ne postoji imenovano tijelo za uspostavljanje i rad ETS-a	Imenovana institucija Federacije BiH
	l. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Ne postoje kapaciteti	Proveden program jačanja kapaciteta

	m. Status izrade i usvajanja strategije	Nepostojanje strategije povećanja ponora ugljika	Urađena i usvojena strategija povećanja ponora GHG-a
	n. Status usvajanja modela	Nepostojanje modela za podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva	Usvojen model za podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva na degradiranim zemljištima
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	/		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 8 874 483 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMERI, Fond za zaštitu okoliša, ministarstva nadležna za šumarstvo i poljoprivredu, univerziteti		
Ciljne grupe	Općine, gradovi, velika industrijska poduzeća, rudnici, uprave šumskih poduzeća, poljoprivrednici		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.4. Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena**
Naziv mjere	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je izgradnja institucionalnih kapaciteta za prilagođavanje klimatskim promjenama i izgradnju strateškog i legislativnog okvira. Okvirna područja djelovanja su: a. Unaprjeđenje znanja i izrada baza podataka prijetnji, mjera, šteta i gubitaka zbog procjene ranjivosti b. Imenovanje tijela za uspostavu i vođenje sistema evidencije šteta c. Jačanje kapaciteta za prognoziranje ekstremnih meteoroloških i hidroloških pojava i dostavljanje pravovremenih upozorenja kao podrška smanjenju opasnosti od katastrofa

	d. Unaprjeđenje i koordinacija saradnje među institucijama nadležnim za procjenu, prevenciju i odgovor na katastrofe i velike nesreće povezane s klimatskim promjenama (FHMZ, civilna zaštita itd.) e. Kvartalno vršenje procjene rizika od ekstremnih klimatskih promjena f. Izrada i usvajanje akcijskog plana za prilagođavanje klimatskim promjenama na bazi Strategije (i njegovo ažuriranje svakih pet godina) g. Uspostava sistema koordinacija i praćenje sprovođenja mjera prilagođavanja između nadležnih institucija i stalno jačanje njenih kapaciteta h. Definiranje načina prikupljanja i korištenja sredstava za mjere za prilagođavanje klimatskim promjenama u skladu sa Strategijom finansiranja NAP-a koji je u fazi izrade		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status realizacije programa jačanja kapaciteta i unaprjeđenje znanja	Nedovoljno znanje i kapaciteti	Unaprijeđeno znanje i povećan kapacitet kroz provodene programe jačanja kapaciteta
	b. Status imenovanja tijela	Nepostojanje tijela za vođenje evidencije šteta od klimatskih promjena	Imenovano tijelo za uspostavu sistema i vođenje evidencije šteta
	c. Status realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za prognoziranje opasnih meteoroloških i hidroloških pojava	Proveden program jačanja kapaciteta
	d. Status uspostavljanja sistema za koordinaciju	Nepostojanje koordinacije	Definiran način koordinacije
	e. Status izrade i usvajanja izvještaja o procjeni rizika	Nepostojanje kvartalnih izvještaja	Usvojeni kvartalni izvještaji o procjeni rizika od ekstremnih klimatskih promjena
	f. Status izrade i usvajanja akcijskog plana	Nepostojanje akcijskog plana	Urađen i usvojen akcijski plan
	g. Status uspostavljanja sistema za koordinaciju i praćenje provedbe mjera	Nepostojanje sistema za koordinaciju i praćenje provedbe mjera	Uspostavljen sistem za koordinaciju i praćenje provedbe mjera prilagođavanja klimatskim promjenama

	h. Status definiranja načina prikupljanja sredstava	Nepostojanje sistema prikupljanja i korištenja sredstava za realizaciju mjera za prilagođavanje klimatskim promjenama	Definiran način prikupljanja i korištenja sredstava za mjere za prilagođavanje klimatskim promjenama
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje upravljanja i jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 738 117 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMPVŠ, FHMZ, civilna zaštita, Fond za zaštitu okoliša, univerziteti		
Ciljne grupe	Civilna zaštita, NVO, građani, mediji		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i adaptacija na klimatske promjene i poboljšanje kvaliteta vazduha**
Prioritet	**4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena**
Naziv mjere	**4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za adaptaciju na klimatske promjene u sektorima koji su najranjiviji na klimatske promjene. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada programa jačanja infrastrukture za navodnjavanje b. Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i osnivanje savjetovališta za poljoprivrednike c. Primjena ekoloških principa prilikom izgradnje višenamjenskih akumulacija d. Izrada studije potreba za opremom i ljudstvom za ranu detekciju i gašenje požara e. Nabavka opreme i zapošljavanje potrebnog ljudstva za sistem za ranu detekciju i gašenje požara f. Izrada studije potrebne infrastrukture za gašenje požara (npr. akumulacije vode, požarni putevi itd.) g. Jačanje kapaciteta za zaštitu od poplava

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade programa	Nepostojanje programa	Urađen i usvojen program
	b. Nivo primjene principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i broj otvorenih savjetovališta	Nedovoljna primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i nadovoljan broj savjetovališta za poljoprovrednike	Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i adekvatan broj savjetovališta za poljoprivrednike
	c. Status izrade studije; faza realizacije – nivo primjene ekoloških principa	Nedovoljna primjena ekoloških principa prilikom izradnje višenamjenskih akumulacija	Izrađene studije; visok nivo primjene ekoloških principa
	d. Status izrade studije	Nepostojanje studije	Urađenja i usvojena studija
	e. Status nabavke opreme broj zaposlenih osoba.	Nedovoljan broj zaposlenih i neadekavtna oprema	Nabavljena oprema I zaposlen potreban broj osoba
	f. Status izrade studije	Ne postoji procjena potreba	Urađena i usvojena studija
	g. Status izgrađenosti kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti	Ojačani institucionalni i infrastrukturni kapaciteti
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Ublažavanje posljedica klimatskih promjena u BiH.		
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos: 596 910 755 KM Izovr: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022. – 2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMPVŠ		

Nosioci mjere	Civilna zaštita, FMOIT, Fond za zaštitu okoliša, agencije za vode, univerziteti
Ciljne grupe	Civilna zaštita, poljoprivrednici, NVO, građani, mediji

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima**		
Naziv mjere	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energijsku efikasnost**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je kreiranje povoljnog ambijenta za energijsku efikasnost unaprjeđenjem zakonodavnog i strateškog okvira u ovoj oblasti. Okvirna područja djelovanja su: a. Osnivanje savjetovališta za energiju b. Uvođenje zelenih nabavki – izmjene Zakona o javnim nabavkama c. Uvođenje obligacijskih shema za snabdjevače električnom energijom, prirodnim plinom i toplotom d. Izrada modela povećanja energijske efikasnosti javne rasvjete e. Dopune i izmjene Zakona o energijskoj efikasnosti i usvajanje svih podzakonskih akata (ESCO, označavanje proizvoda, finansijska politika za EE – porezni krediti, fiskalna politika, određivanje praga potrošnje za velike potrošače energije i dr.) f. Usvajanje i provedba strategije energijske obnove zgrada g. Daljnja izgradnja informacionog sistema energijske efikasnosti		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Nivo provođenja kampanje i broj osnovanih savjetodavnih centara	Nizak nivo svijesti o energijskoj efikasnosti, jako mali broj savjetodavnih centara	Osnovana savjetovališta u svim općinama/gradovima
	b. Status usvajanja izmjene Zakona o javnim nabavkama	Postojeći Zakon o javnim nabavkama ne omogućava zelene nabavke	Izmijenjen Zakon o javnim nabavkama

	c. Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o obligacijskim shemama	Usvojen propis o obligacijskim shemama Federacije BiH
	d. Status izrade i usvajanja modela	Ne postoji sistemski model za EE javne rasvjete	Urađen i usvojen model, osnovan revolving fond
	e. Status usvajanja unaprijeđenog zakona i broj usvojenih pravilnika	Postojeći Zakon o EE nije definirao neke aspekte EE i nedostaju neki pravilnici	Usvojene izmjene i dopune Zakona, usvojeni nedostajući pravilnici
	f. Status usvajanja i postotak provedbe strategije	Strategija urađena, ali nije usvojena	Usvojena i provedena strategija obnove zgrada
	g. Postotak javnih zgrada čiji se kompletni podaci nalaze u informacionom sistemu	Uspostavljen Informacioni sistem energijske efikasnosti	Funkcionalan Informacioni sistem
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje konkuretnosti privrede i poboljšanje uvjeta života i rada uz smanjenje troškova za energiju		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 956 024 103 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMERI		
Nosioci mjere	Fond za zaštitu okoliša, nadležna kantonalna ministarstva, Vlada Federacije BiH, Agencija za javne nabavke BiH		
Ciljne grupe	Građani, lokalne zajednice, kompanije za snabdjevanje energijom, ESCO, industrijska poduzeća, trgovački lanci, uvoznici kućanskih uređaja		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima**
Naziv mjere	**4.5.2. Smanjenje potrošnje finalne energije**

<table>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je smanjenje potrošnje finalne energije kroz povećanje energijske efikasnosti u stambenim i nestambenim zgradama i industriji.
Okvirna područja djelovanja su:
a. Provođenje Energy Labelling standarda za kućanske aparate
b. Izrada modela podsticanja energijske efikasnosti u stambenim zgradama
c. Uvođenje strožijih zahtjeva za energijsku efikasnost novih zgrada i zgrada koje se rekonstruiraju (uključiti i potrebe za hlađenje i PTV)
d. Izrada modela finansiranja obnove javnih zgrada
e. Razvoj tržišta ESCO-a
f. Implementacija obaveze provođenja energijskog audita u industrijskim postrojenjima sa značajnom potrošnjom energije uz uvođenje mehanizma sufinansiranja audita i povoljnog finansiranja mjera
g. Uspostavljanje mreže za energijsku efikasnost industrijskih poduzeća (benchmarking) i njeno uključivanje u EU mrežu kroz državnu mrežu
h. Imenovanje energijskih menadžera u postrojenjima koja troše preko definirane količine energije</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a. Postotak kućanskih aparata na tržištu koji imaju Energy Labelling</td><td>Ne postoji zvanični sistem označavanja energijske efikasnosti na uređajima</td><td>Proveden Energy Labelling standard za kućanske aparate</td></tr>
<tr><td>b. Status izrade i usvajanja modela</td><td>Ne postoji sveobuhvatan model u cijeloj Federaciji BiH koji definira kriterije</td><td>Urađen i usvojen model</td></tr>
<tr><td>c. Status usvajanja dopuna pravilnika</td><td>Postojeći propis ne uzima u obzir potrebe za hlađenjem i PTV-om, a dozvoljene potrebe za grijanjem su relativno velike</td><td>Usvojene dopune pravilnika</td></tr>
<tr><td>d. Status izrade i usvajanja modela</td><td>Ne postoji sveobuhvatan model u cijeloj Federaciji BiH koji definira kriterije</td><td>Urađen i usvojen model</td></tr>
<tr><td>e. Broj provedenih ESCO projekata</td><td>Mali broj provedenih ESCO projekata, u javnom sektoru u toku provođenje pilot-projekta</td><td>Razvijeno ESCO tržište</td></tr>
</table>

	f. Postotak industrijskih postrojenja sa značajnom potrošnjom energije koji su uradili audit	Mali broj industrijskih postrojenja ima urađen audit	Provedeni energijski auditi u svim postrojenjima
	g. Broj industrijskih poduzeća u mreži	Ne postoji mreža za EE	Uspostavljena mreža i povezana s državnom mrežom
	h. Postotak industrijskih postrojenja koji su imenovali menadžera za energiju	Mali broj industrijskih poduzeća ima imenovane menadžere za energiju	Imenovani menadžeri za energiju
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje konkuretnosti privrede i poboljšanje uvjeta života i rada uz smanjenje troškova za energiju		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 245 212 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMERI		
Nosioci mjere	Fond za zaštitu okoliša, Ministarstvo prostornog uređenja, nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Industrijska poduzeća, ESCO, ministarstva (javne zgrade), trgovački lanci, uvoznici kućanskih uređaja		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**
Prioritet	**4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima**
Naziv mjere	**4.5.3. Smanjenje potrošnje primarne energije**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je smanjenje potrošnje primarne energije kroz jačanje legislativnog i strateškog okvira usmjerenog na smanjenje gubitaka u proizvodnji energije. Okvirna područja djelovanja su: a. Uvođenje standarda *EcoDesign* za peći/kotlove b. Uvođenje podsticaja za nabavku efikasnih uređaja za grijanje i hlađenje

	c. Smanjenje gubitaka u distribuciji toplotne i električne energije d. Uvođenje subvencija za energiju iz visokoefikasne kogeneracije		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o obaveznoj usaglašenosti s *EcoDesignom*	Usvojen propis (pravilnik na Zakon o EE)
	b. Status usvajanja sistema podsticaja	Ne postoji sveobuhvatan sistem u cijeloj Federaciji BiH	Uveden sistem podsticaja
	c. Postotak smanjenja gubitaka energije u distribuciji toplotne i električne energije	Postojeći gubici, pogotovo u distribuciji toplote, relativno veliki	Smanjeni gubici energije
	d. Status usvajanja unaprijeđenog sistema subvencioniranja kogeneracije	Ne postoje kvote za podsticanje kogeneracije	Unaprijeđen postojeći sistem subvencioniranja kogeneracije
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje konkuretnosti privrede i poboljšanje uvjeta života i rada uz smanjenje troškova za energiju		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 90 975 955 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMERI		
Nosioci mjere	Fond za zaštitu okoliša, nadležna kantonalna ministarstva, poduzeća za distribuciju električne i toplotne energije, inspekcije		
Ciljne grupe	Trgovački lanci, zastupnici i proizvođači peći i kotlova, građani, poduzeća za distribuciju električne i toplotne energije		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)**		
Naziv mjere	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije unaprjeđenjem zakonodavnog i strateškog okvira u ovoj oblasti. Okvirna područja djelovanja su: a. Redovno izrađivanje Integriranog plana za klimu i energiju (u okviru državnog) b. Uvođenje shema podsticaja za korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje c. Uvođenje sistema dokazivanja porijekla energije		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade i usvajanja NECP-a	Izrada NECP-a u toku	Urađen i usvojen Integrirani plan za klimu i energiju
	b. Status usvajanja dopunjenog Zakona	Postojeći Zakon o OIE ne predviđa podsticaje za korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje	Usvojen dopunjen Zakon o OIE koji će podsticati korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje
	c. Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o dokazivanju porijekla energije	Usvojen propis o dokazivanju porijekla energije
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje učešća OIE-a u ukupnoj proizvodnji i potrošnji energije u Federaciji BiH uz veće učešće građana u investiranju.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 137 104 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju	FMERI		

implementacije mjere	
Nosioci mjere	Kantonalna ministarstva nadležna za energetiku, operater za OIE, FERK, univerziteti
Ciljne grupe	Struka, NVO

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)**		
Naziv mjere	**4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu kroz unaprjeđenje strateškog okvira i sistema podsticaja i jačanje infrastrukture za djelimičnu dekarbonizaciju transporta. Okvirna područja djelovanja su: a. Uvođenje shema podsticaja za projekte građanske energije i aukcije (postepeno ukidati garantirane tarife, uvesti neto mjerenje ili neto obračun, definiranje prosumera) b. Usvajanje i redovno ažuriranje kataloga okolišnih kriterija za izgradnju svih obnovljivih izvora energije (u sistemu procjene utjecaja) c. Uvođenje podsticaja za solarne elektrane i kolektore na krovovima novih zgrada d. Izrada studije o izgradnji potrebne infrastrukture za električna i *plug-in* hibridna vozila e. Podsticanje nabavke i korištenja hibridnih, električnih i *plug-in* putničkih vozila (subvencije za nabavku, pravo ulaska u „zelena" gradska područja, jeftiniji/*free* parking itd.), javna vozila f. Izgradnja infrastrukture za hibridna, električna i *plug-in* putnička vozila (punjači, zbrinjavanje potrošenih dijelova i sl.) g. Izgradnja biciklističkih staza i parkirališta za bicikle, izgradnja pješačkih staza		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost

	a. Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne predviđa podsticaje za građansku energiju	Usvojen dopunjen zakon o OIE
	b. Broj usvojenih kataloga (jedan katalog za svaki tip OIE-a)	Ne postoje katalozi kriterija, za male hidroelektrane urađeni, ali nisu usvojeni	Usvojeni katalozi kriterija za sve OIE
	c. Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne predviđa podsticaje za korištenje solarne energije u novim zgradama	Usvojen dopunjen zakon o OIE
	d. Status izrade i usvajanja studije	Ne postoji sveobuhvatna analiza	Urađena i usvojena studija
	e. Status usvajanja modela podsticaja	Ne postoji bilo kakav način podsticaja za hibridna, električna i *plug-in* putnička vozila	Usvojen model podsticaja
	f. Stepen izgrađenosti infrastrukture u odnosu na studijom predviđenu	Nedovoljno razvijena infrastruktura	Izgrađena minimalna infrastruktura
	g. Broj kilometara izgrađenih biciklističkih i pješačkih staza	Nedovoljno razvijena infrastruktura	Izgrađena minimalna infrastruktura
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje učešća OIE-a u ukupnoj proizvodnji električne energije i potrošnji energije u transportu u Federaciji BiH		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 104 069 339 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva i sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2032.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMERI		
Nosioci mjere	Ministarstvo prometa i komunikacija, operater za OIE, kantonalna ministarstva nadležna za promet, zavodi za prostorno planiranje, Fond za zaštitu okoliša		
Ciljne grupe	Građani, NVO, uvoznici automobila		

Veza sa strateškim ciljem	**4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**		
Prioritet	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**		
Naziv mjere	**4.7.1. Usvajanje zakonodavnog okvira za reguliranje svjetlosnog zagađenja**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je usvajanje zakonodavnog okvira i izgradnja kapaciteta za reguliranje svjetlosnog zagađenja. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada i usvajanje pravilnika o svjetlosnom zagađenju u Federaciji BiH (zone rasvijetljenosti, dopuštene vrijednosti rasvjetljavanja, načini upravljanja rasvjetnim sistemima, inspekcijski nadzor itd.) b. Jačanje kapaciteta nadležnih institucija (za prostorno planiranje, inspekcije itd.)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
	a. Status izrade i usvajanja pravilnika	Pravilnik predviđen Zakonom o zaštiti okoliša	Urađen i usvojen pravilnik
	b. Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za reguliranje svjetlosnog zagađenja	Proveden program jačanja kapaciteta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Bolji uvjeti života u sredinama s izraženim svjetlosnim zagađenjem i doprinos zaštiti životinja koje su osjetljive na njega.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 120 070 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	Ministarstvo prostornog uređenja, kantonalna ministarstva nadležna za prostorno uređenje, univerziteti		
Ciljne grupe	Inspekcije, općinske službe za izdavanje urbanističkih i građevinskih dozvola		

13.5. Aneks 5. Detaljan pregled mjera za Hemijska sigurnost i buka

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.1. Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti**
Naziv mjere	**5.1.1. Djelimična transpozicija EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora/konvencija u oblasti hemijske sigurnosti**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima međunarodnih ugovora i EU zakonodavstva u oblasti hemijske sigurnosti: - Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH), -Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba) -Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima - Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija i Roterdamske konvencije -Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama i Štokholmske konvencije - Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse - Uredbe (EU) br. 528/2012 o stavljanju na raspolaganje na tržištu i upotrebi biocidnih proizvoda - EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom - Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije Okvirna područja djelovanja su: a) Izrada i usvajanje svih podzakonskih akata propisanih Zakonom o hemikalijama. Pored onih navedenih u članu 58. Zakona o hemikalijama, jasno definiranje uvjeta za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije b) Formalno imenovanje Centra za kontrolu trovanja (CKT) za FederacijuBIH ili sklapanje ugovora o saradnji i izvještavanju s postojećim CKT-ima u regiji (npr. VMA – Beograd, Srbija; Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb) c) Izrada i usvajanje zakona o biocidima d) Izrada i usvajanje podzakonskih akata u oblasti upravljanja biocidima e) Usvajanje podzakonskog akta kojim će se osigurati zabrana upotrebe žive i ograničiti stavljanje na tržište proizvoda koje sadrže živu i jedinjenja žive f) Usvajanje podzakonskog akta kojim će se zabraniti proizvodnja, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osigurati posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Kompletnost pravnog okvira za provedbu Zakona o hemikalijama	Postoji zakonski osnov za transpoziciju EU zakonodavstva u oblasti hemijske sigurnosti, te Roterdamske, Štokholmske i Minamata konvencije, međutim, nisu doneseni podzkonski akti predviđeni Zakonom o hemikalijama, te je transpozicija spomenutog EU zakonodavstsva i konvencija na niskom nivou	Usvojeno 19 podzakonskih akata navedniih u članu 58. Zakona o hemikalijama, u okviru čega su jasno definirani uvjeti za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije (2023.)
	b. Status imenovanja Centra za kontrolu trovanja (CKT) Federacije BIH	Ne postoji Centar za kontrolu trovanja.	Formalno imenovanje Centra za kontrolu trovanja (CKT) za Federaciju BIH ili sklapanje ugovora o saradnji i izvještavanju s postojećim CKT-ovima u regiji (npr. VMA – Beograd, Srbija; Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb) (2024.)
	c. Status zakonskog okvira u oblasti upravljanja biocidima	Nije usvojen Zakon o biocidima	Usvojen Zakon o biocidima od Vlade Federacije BiH (2023.)
	d. Kompletnost pravnog okvira za provedbu Zakona o biocidima	Nije usvojen Zakon o biocidima, te ne postoji zakonski osnov za usvajanje podzakonskih akata	Doneseni podzakonski akti u oblasti upravljanja biocidima (2025.)
	e. Kompletnost pravnog okvira kojim se osigurana zabrana upotrebe žive i ograničavanje stavljanja na tržište proizvoda koji sadrže živu i jedinjenja žive	Nije na snazi legislativa kojom se osigurana zabrana upotrebe žive i ograničavanje stavljanja na tržište proizvoda koji sadrže živu i jedinjenja žive	Usvojen podzakonski akt kojim će se osigurati zabrana upotrebe žive i ograničiti stavljanje na tržište proizvoda koje sadrže živu i jedinjenja žive (2025.)

	f. Kompletnost pravnog okvira kojim se osigurava zabrana proizvodnje, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osiguravaju posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest	Nije na snazi legislativa kojom se osigurava zabrana proizvodnje, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osiguravaju posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest	Usvojen podzakonski akt kojim će se zabraniti proizvodnja, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osigurati posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja hemikalijama i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 257 548 KM Izvor: 70% budžetska sredstva, 30% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo zdravstva		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo zdravstva		
Ciljne grupe	Privredni sektor (uvoz/izvoz, promet, upotreba hemikalija i proizvoda koji sadrže POPs, živu i opasne hemikalije), predstavnici institucija i građani		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.1. Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti**
Naziv mjere	**5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BIH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima SEVESO III direktive (2012/18/EU), u cilju prevencije nesreća većih razmjera i planova intervencija od neadekvatnog rukovanja hemikalijama. Okvirna područja djelovanja su: a) Izrada i usvajanje propisa kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera b) Ažuriranje ili izrada novog Pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnost, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i

	sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Kompletnost pravnog okvira za provedbu Zakona o zaštiti okoliša u smislu transpozicije SEVESO III direktive	Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju Seveso III direktive u Zakonu o zaštiti okoliša, međutim, potrebno je donijeti i propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera	Izraditi i usvojiti propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera (2023.)
	b. Status Pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnost, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije	Postojeći Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije izrađen je 2005. godine i potrebno ga je ažurirati s novim zahtjevima	Ažuriranje ili izrada novog Pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije (2023.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja hemikalijama i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom stečevinom EU.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 19 558 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2023.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT i kantonalna ministarstva u oblasti zaštite okoliša		
Ciljne grupe	Privredni sektor (industrije koje spadaju u kategoriju onih koje mogu proizrokovati nesreće većih razmjera)		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.1. Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti**		
Naziv mjere	**5.1.3. Uskladiti/izraditi podzakonske akte kako bi se omogućila implmenetacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana, kao i EU zakonodavstva kojim se omogućava njihova zakonska provedba u zemljama članicama EU**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže usklađivanje legislative Federacije BiH sa zahtjevima Montrealskog sporazuma, Kigali amandmana, te EU zakonodavstva kojim su ovi međunarodni ugovori implementirani u članicama EU, naročito: - Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj -Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima. Okvirna područja djelovanja su: a) Izrada i usvajanje Pravilnika o upravljanju supstancama koje oštećuju ozonski omotač b) Izrada i usvajanje propisa kojim će se omogućiti obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s EU zakonodavstvom		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Kompletnost pravnog okvira implementacije zahtjeva Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima u smislu upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	Na snazi je Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službene novine Federacije BiH", broj 39/05) koji se mora prilagoditi zahtjevima Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014	Usvojen Pravilnik o upravljanju supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2024.)
	b. Kompletnost pravnog okvira za implementaciju zahtjeva Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje,	Ne postoji pravilnik kojim se regulira obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s Uredbom EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje,	Usvojen propis kojim će se omogućiti obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s Uredbom EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje, održavanje, popravljanje ili

	održavanje, popravljanje ili stavljanje izvan pogona opreme F-plinova	održavanje, popravljanje ili stavljanje izvan pogona opreme F-plinova	stavljanje izvan pogona opreme F-plinova (2024.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđeno upravljanje hemikalijama		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 124 432 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2024.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, Fond za zaštitu okoliša Federacije BIH		
Ciljne grupe	Operateri sistema za klimatizaciju, hlađenje i grijanje (KGH), serviseri KGH-opreme, centri za edukaciju KGH-servisera		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.2. Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti**
Naziv mjere	**5.2.1. Efikasna implementacija propisa djelimično transponiranog EU zakonodavstva i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže implementacija propisa Federacije BiH koji su usklađeni sa zahtjevima EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora kako slijedi: - Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH) -Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba) -Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima - Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija i Roterdamske konvencije -Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama i Štokholmske konvencije - Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse - Uredbe (EU) br. 528/2012 o stavljanju na raspolaganje na tržištu i upotrebi biocidnih proizvoda

	- EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom - Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije. Okvirna područja djelovanja su: a) Efikasno provođenje zahtjeva Zakona o hemikalijama i propisa koji iz njega proizilaze (prijava, evaluacija i davanje odobrenja) b) Efikasno provođenje zahtjeva Zakona o biocidima i propisa koji iz njega proizilaze (prijava, evaluacija i davanje odobrenja) c) Uspostavljanje *helpdeska* za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave hemikalija d) Uspostavljen informacioni alat za efikasno vođenje Inventara hemikalija i Spiska biocida koji će omogućiti statističku obradu podataka e) Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti hemijske sigurnosti		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Efikasnost provođenja Zakona o hemikalijama	Strategija hemijske sigurnosti nije izrađena i usvojena. Ne postoji izađen sistem inventarizacije hemikalija, kao ni registracija uvoznika hemikalija. Još uvijek nisu usvojeni podzakonski akti koji bi doveli do ravnopravnog prometovanja hemikalijama za privrednike Federacije BiH na cijeloj teritoriji BiH. Ne postoji ustanovljen inspekcijski nadzor u oblasti upravljanja hemikalijama. Nije propisan plan i program obuke savjetnika za hemikalije. Nisudefinirani uvjeti za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije	- Izrada i usvajanje strategije hemijske sigurnosti - Uspostavljen sistem registracije hemikalija, evaluacije prijava i izdavanja odobrenja - Izrađen i redovno ažuriran Inventar hemikalija - Izrađen i redovno ažuriran registar proizvođača i uvoznika hemikalija - Izrađen plan i program obuke za savjetnike za hemikalije i započeta kontinuirana edukacija (2024.)
	b. Efikasnost provođenja Zakona o biocidima	Nije izrađen Zakon o biocidima. Očekuje se da će sadržaj Zakona biti harmoniziran s onim koji je na snazi u Republici Srpskoj, te da će za efikasno provođenje biti potrebno izraditi inventar biocida i registar proizvođača i	-Uspostavljen sistem registracije biocidnih sredstava i izdavanja odobrenja - Izrađen i redovno ažuriran Inventar biocida - Izrađen i redovno ažuriran registar

		uvoznika biocida	proizvođača i uvoznika biocida (2026.)
	c. Status *helpdeska*, odnosno kontakt-osobe/institucije za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave hemikalija	Nije uspostavljen *helpdesk*, tj. kontakt-broj i *e-mail* koji mogu koristiti privrednici za pomoć u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave hemikalija	Uspostavljanje *helpdeska* (br. telefona, Internet-stranica, *e-maila* za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave hemikalija (2023.)
	d. Sistematičnost inventarizacije hemikalija i biocida	Ne postoji usvojen informacioni alat kojim će se omogućiti jednostavan unos novih podataka i redovno ažuriranje inventara hemikalija i biocida	Uspostavljen informacioni alat za efikasno vođenje Inventara hemikalija i spiska biocida koji će omogućiti statističku obradu podataka
	e. Efikasnost kontrole provođenja propisa u oblasti hemijske sigurnosti	Podzakonski akti Zakona o hemikalijama nisu izrađeni, te nema uvjeta za inspekcijski nadzor. Zakon i podzakonski akti u oblasti upravljanja biocidima nije uspostavljen, te nema uvjeta za inspekcijski nadzor	Uspostavljen inspekcijski nadzor i formiran registar prekršajnih naloga u oblasti upravljanja hemikalijam i biocidima (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sigurnije korištenje hemikalija i zaštita zdravlja ljudi i okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 351 451 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2024–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMZ		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo zdravstva		
Ciljne grupe	Privredni sektor (uvoz/izvoz, promet, upotreba hemikalija i proizvoda koji sadrže POPs, živu i opasne hemikalije), predstavnici institucija i građani		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.2. Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti**		
Naziv mjere	**5.2.2. Visok nivo implementacije SEVESO III direktive**		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže efikasna implementacija propisa kojima se regulira transpozicija SEVESO III direktive i postiže bolja zaštita stanovništva od nesreća većih razmjera uslijed skladištenja, rukovanja s i korištenja hemikalija. Okvirna područja djelovanja su: a. Izrada Registra nesreća većih razmjera b. Izvršavanje prijave opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtjevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive.		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status registra nesreća većih razmjera	Nije izrađen i objavljen registar nesreća većih razmjera	Izrađen Registar nesreća većih razmjera (2024.)
	b. Efikasnost prijave opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtjevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive	Nije izvršena prijava opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtjevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive	Izvršena prijava opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtjevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sigurnije korištenje hemikalija i zaštita zdravlja ljudi i okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 15 925 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		

Nosioci mjere	FMOIT i kantonalna ministarstva u oblasti zaštite okoliša
Ciljne grupe	Privredni sektor (industrije koje spadaju u kategoriju onih koje mogu prouzrokovati nesreće većih razmjera)

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.2. Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti**		
Naziv mjere	**5.2.3. Uspostavljen sistem izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač i obuke servisera KGH-uređaja**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže visok stepen izvještavanja po pitanju pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač. Okvirna područja djelovanja su: a. Postignuti tehnički uvjeti za postojanje i unos podataka u bazu podataka o servisnim radionicama, rashladne opreme, KGH-uređaja b. Izvršena registracija najmanje 30% operatera/vlasnika uređaja i KGH-uređaja i 100% servisnih radionica c. Izrada plana i programa za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status informacionog sistema za registraciju KGH-uređaja koji sadrže SOOO-e i zamjenske supstance	Ne postoji uspostavljen informacioni sistem kojim će se osigurati registracija KGH-uređaja i servisnih radionica KGH-uređaja	Uspostavljen informacioni sistem za registraciju KGH-uređaja koji sadrže SOOO-e i zamjenske supstance (2024.)
	b. Efikasnost registracije servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme	Ne postoji uspostavljen registar servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme. Prema preliminarnoj procjeni koja je izvršena u okviru HFC *Outlook* modela za BiH, kroz	Izvršena registracija najmanje 30% operatera/vlasnika uređaja i KGH-uređaja i 100% servisnih radionica (2030.)

		projekat finansiran od organizacije UNIDO, u BIH je prisutno oko 67062 uređaja s preko 3kg rashladnog medija	
	c. Status plana i programa za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja	Ne postoji uspostavljen plan obuke servisera	Izrađen plan i program za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja (2024.)
	d. Status imenovanja edukacijskih centara za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja koji ispunjavaju propisane kriterije	Pravilnik kojim se pripisuju kriteriji koje trebaju ispunjavati edukacijsi centri	Imenovanje edukacijskih centara za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja koji ispunjavaju propisane kriterije (2023.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđeno upravljanje hemikalijama, minimiziranje štetnih efekata, zaštita zdravlja ljudi i okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 78 478 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH		
Ciljne grupe	Operateri sistema za klimatizaciju, hlađenje i grijanje (KGH), serviseri KGH-opreme, centri za edukaciju KGH-servisera		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.3. Efikasan rad institucija Federacije BIH u oblasti hemijske sigurnosti**
Naziv mjere	**5.3.1 Unaprijediti ljudske i tehničke kapacitete i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske sigurnosti**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže jačanje ljudskih i tehničkih kapaciteta institucija nadležnih za efikasno provođenje propisa u oblasti hemijske sigurnosti.

	Okvirna područja djelovanja su: a. Analiziranje ljudskih i tehničkih kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom b. Izvršavanje prijema i obuke novih radnika u javnim službama u oblasti hemijske sigurnosti, te izvršavanje nabavke opreme, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi c. Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti hemijske sigurnosti i kontinuirano vršenje obuke d. Analiziranje ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležnih za kontrolu trovanja		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Analiza kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti nakon usvajanja legislative	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislative	Sačinjen izvještaj o izvršenoj analizi kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti, nakon usvajanja legislative (2024.)
	b. Status realizacije ustanovljenih nedostataka analize kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislativ.	Izvršen prijem i obuka novih radnika u institucijama u oblasti hemijske sigurnosti, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi (2025.)
	c. Status realizacije plana i programa godišnje obuke javnih službenika na temu hemijske sigurnosti	Ne postoji plan i program obuke javnih službenika na temu hemijske sigurnosti	Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti hemijske sigurnosti i izvršena prva obuka (2026.)
	d. Analiza ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležniih za kontrolu trovanja	Trenutno nisu imenovana pravna lica nadležna za kontrolu trovanja. Obaveze imenovanih pravnih lica proizilaze iz čl. 45. Zakona o hemikalijama („Sl. novine Federacije BiH", broj 77/20)	Izvršena analiza ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležniih za kontrolu trovanja (2023.)

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđeno upravljanje hemikalijama, minimiziranje štetnih efekata, zaštita zdravlja ljudi i okoliša
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 2 287 141 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2026.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMZ
Nosioci mjere	FMZ, FMOIT; Federalna uprava za inspekcijske poslove
Ciljne grupe	Federalne institucije u oblasti zdravstva i zaštite okoliša

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.3. Efikasan rad institucija u oblasti hemijske sigurnosti**
Naziv mjere	**5.3.2. Unaprijeđena koordinacija, saradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se unaprjeđuje koordinacija, saradnja i sinergijski pristup institucija u oblasti efikasne implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti. Okvirna područja djelovanja su: a. Formiranje tima/mehanizma za saradnju Republičke uprave za inspekcijske poslove Republike Srpske i Federalne uprave za inspekcijske poslove, kao i Inspektorata Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti b. Učestvovanje Federalnog ministarstva zdravlja i CKT-a na sastanku (jednom godišnje) organiziranog od MCP-a BiH u cilju razmjene iskustava i planiranja budućih aktivnosti na prevenciji, suzbijanju, liječenju i izvještavanju na temu trovanja prema institucijama u BiH i Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji c. Formiranje tima za informacione tehnologije koji će uvezati i rukovoditi bazama podataka kojima raspolažu nadležna ministarstva za upravljanje hemikalijama
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	a. Efikasnost razmjene podataka i iskustava entitetskih i inspekcijskog tijela Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Ne postoji zvanični sistem izvještavanja i koordinacije između inspekcijskih službi entiteta i Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Formirati tim/mehanizam za saradnju Republičke uprave za inspekcijske poslove Republike Srpske i Federalne uprave za inspekcijske poslove, kao i Inspektorata Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti (2023.)
	b. Efikasnost razmjene podataka i iskustava entitetskih ministarstava i ministarstva Brčko distrikta BiH u oblasti zdravstva o rezultatima kontrole trovanja	Nisu imenovani centri za kontrolu trovanja u BiH, te do sada nije bilo izvještavanja po tom pitanju	Učestvovanje Federalnog ministarstva zdravlja i CKT-a na sastanku (jednom godišnje) organiziranom od MCP-a BiH u cilju razmjene iskustava i planiranja budućih aktivnosti na prevenciji, suzbijanju, liječenju i izvještavanju na temu trovanja prema institucijama u BiH i Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2025.)
	c. Jednostavnost i efikasnost razmjene podataka u oblasti hemijske sigurnosti između državne, entitetskih i institucija Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Podaci u oblasti hemijske sigurnosti su nesistematično raspoređeni u institucijama u oblasti zdravlja i zaštite okoliša	Formirati tim za informacione tehnologije koji će uvezati i rukovoditi bazama podataka kojima raspolažu nadležna ministarstva za upravljanje hemikalijama (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje koordinacije između različitih nivoa vlasti, stvaranje koherentnog sistema, čvrstih međusektorskih veza i dobre koordinacije, koji su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje hemikalijama		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 33 948 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMZ		

Nosioci mjere	FMZ, FMOIT; Federalna uprava za inspekcijske poslove
Ciljne grupe	FMZ, FMOIT, Federalna uprava za inspekcijske poslove, MVTEO, MCP, MZSZ RS, MPUGIE, Brčko distrikt BiH, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinskopravne poslove, Brčko distrikt BiH, Odjeljenje za zdravstvo i druge usluge

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.3. Efikasan rad institucija u oblasti hemijske sigurnosti**		
Naziv mjere	**5.3.3 Unaprijeđen sistem evidencije oboljelih i umrlih osoba zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se unaprjeđuje način evidencije oboljelih i umrlih osoba od trovanja zbog neadekvatnog rukovanja hemikalija i hemijskim proizvodima. Okvirna područja djelovanja su: a. Uspostavljena nova metodologija prikupljanja rutinske statistike u Zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH, a koja uključuje podatke o morbiditetu zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama b. Uspostavljen i javno dostupan statistički godišnjak Federalnog zavoda za javno zdravstvo koji će uključiti podatke o smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Metodologija prikupljanja podataka za potrebe izrade statističkog godišnjaka Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH koji će uključiti podatke o slučajevima smrti trovanjem uslijed neadekvatnog	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) Federacije BiH se ne prati učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima. Međutim, od 2019. godine ZZJZ raspolaže detaljnim podacima o trovanjima, razvrstanim prema spolu i	Pravnim aktom regulirana metodologija prikupljanja podataka za potrebe izrade statističkog godišnjaka Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH koji će uključiti podatke o slučajevima smrti trovanjem uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i

	rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama	starosnoj grupi. Iako postoji sistem prikupljanja i obrade podataka, upitan je postupak upisa podataka, odnosno da li su svi javni i privatni domovi zdravlja revnosni u prijavi trovanja, s obzirom na to da ne postoji jasna metodologija i uputstva za prijavu	starosnim grupama (2025.)
	b. Javno dostupni podaci o smrtnosti od nenamjernog trovanja, razvrstani po rodnim i starosnim grupama	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) se ne prati učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima	Zdravstveno-statistički godišnjak Federacije BiH (izdaje ga Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH) s podacima o morbiditetu zbog trovanja usljed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljenim po rodnim i starosnim grupama (2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Omogućeno efikasno i pouzdano prikupljanje podataka o oboljelim i umrlim stanovnicima od trovanja zbog neadekvatnog rukovanja hemikalijama, što je od suštinskog značaja za dostizanje SDG indikatora i indikatora strateškog cilja u oblasti hemijske sigurnosti		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 4 977 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMZ		
Nosioci mjere	Federalni zavod za javno zdravstvo		
Ciljne grupe	FMZ, ZZJZ Federacije BiH, zdravstvene ustanove na nivou kantona, općina i gradova koje vrše evidenciju oboljelih, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.4. Unaprijediti znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama**

<table>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">5.4.1. Podizanje javne svijesti o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Ovom mjerom se unaprjeđuje informiranost i znanja korisnika o štetnosti hemikalija, te zahtjevima koji proizilaze iz usvojenih propisa u oblasti hemijske sigurnosti.
Okvirna područja djelovanja su:
a. Kontinuirano provođenje promotivnih i edukativnih aktivnosti u oblasti upravljanja hemikalijama uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva, kao i utjecaja na okoliš od nadležnih institucija (FMZ, FMOIT)
b. Prepoznavanje oblasti hemijske sigurnosti u okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske, u oblasti okoliša koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH
c. Usklađivanje kontinuiranih edukacija savjetnika za hemikalije s podacima Federalne uprave za inspekcijske poslove u oblasti zdravstvene inspekcije o najčešćim nepravilnostima na terenu i s podacima iz FMZ-a, CKT-a, kao i s pitanjima rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva u hemijskoj sigurnosti
d. Priprema i sprovođenje zajedničke kampanje nadležnih entitetskih ministarstava i inspektorata Brčko distrikta BiH u oblasti zdravstva o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite zdravlja ljudi, uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva i okoliša
e. Organizacija i izvođenje obuke servisera KGH-opreme i uručenje uvjerenja/certifikata</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a. Kontinuirano provedene promotivne i edukativne aktivnosti u oblasti upravljanja hemikalijama uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva kao i utjecaja na okoliš</td><td>Kampanje o obavještavanju javnosti putem medija o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite zdravlja ljudi i okoliša su rijetke i provode se samo u sklopu pojedinačnih projekata, a ne u sklopu redovnog rada institucija</td><td>- Periodično izrađeni edukativni vodiči/brošure/leci dostupni u zdravstvenim ustanovama Federacije BiH (2030.)
- Obraćanje javnosti putem medija o rizicima koje proizilaze od upotrebe hemikalija provedeno na godišnjem nivou uz prigodne datume kojima se ovakvi rizici posebno naglašavaju na međunarodnom nivou (npr. trovanje olovom, korištenje pesticida, trovanje živom i sl.) ili u okviru posebnih projektnih aktivnosti (2030.)</td></tr>
</table>

	b. Javni poziv za organizacije civilnog društva, istraživačke i edukacijske centre na temu podizanja svijesti stanovništva o hemijskoj sigurnosti raspisan na godišnjoj osnovi	Fond za zaštitu okoliša redovno raspisuje javne pozive na temu implementacije mjera iz Strategije zaštite okoliša. U okviru javnog poziva do sada nije bila zastupljena hemijska sigurnost	U okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske u oblasti okoliša, koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH prepoznati i oblast hemijske sigurnosti (2030.)
	c. Učestalost i adekvatnost edukacije savjetnika za hemikalije i korisnika hemikalija, kao i bolja informiranost pravnih subjekata u lancu hemijske sigurnosti	Nije uspostavljen sistem periodičnih edukacija savjetnika za hemikalije	Kontinuirana edukacija savjetnika za hemikalije usklađena s podacima Federalne uprave za inspekcijske poslove u oblasti zdravstvene inspekcije o najčešćim nepravilnostima na terenu i s podacima iz FMZ-a, CKT-a, kao i s pitanjima rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva u hemijskoj sigurnostii (2030.)
	d. Učestalost i adekvatnost edukativne aktivnosti usmjerene prema široj javnosti o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija	Nadležne institucije u oblasti zdravstva i upravljanja hemikalijama ne informiraju javnost o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, naročito o najčešćim slučajevima trovanja i povređivanja	Periodično provedene zajedničke edukativne aktivnosti za širu javnost od snadležnih entitetskih ministarstava i inspekorata Brčko distrikta BiH u oblasti zdravstva o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite zdravlja ljudi, uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva i okoliša (2030.)
	e. Periodična organizacija i izvođenje obuke servisera KGH-opreme i uručenje uvjerenja/certifikata	Još uvijek nije usvojen propis kojim se regulira osposobljavanje servisera KGH-opreme	Serviseri KGH-opreme obučeni i stekli uvjerenja o položenom ispitu prema važećim propisima u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2024.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Veća svijest stanovništva i korisnika hemkalija o adekvaktnom rukovanju i negativnim efektima hemikalija na okoliš i ljudsko zdravlje		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 501 659 Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		

Period implementacije mjere	2024–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMZ
Nosioci mjere	FMZ, FMOIT; Federalna uprava za inspekcijske poslove, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH
Ciljne grupe	FMZ, FMOIT, Federalna uprava za inspekcijske poslove, MVTEO, MCP, MZSZ RS, MPUGIE, Brčko distrikt BiH, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinskopravne poslove, Brčko distrikt BiH, Odjeljenje za zdravstvo i druge usluge, naučno istraživački centri; nevladine organizacije i šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.5. Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojima se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BIH**		
Naziv mjere	**5.5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir i institucionalna nadležnost o procjeni i upravljanju bukom, emisiji buke u okoliš uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se postiže djelimična transpozicija EU direktiva i uspostavljanje institucionalnog okvira u oblasti upravljanja i zaštitom od buke. Okvirna područja djelovanja su: a. Ažuriranje postojećeg Zakona o buci s jasno istaknutim institucionalnim nadležnostima b. Izrada podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ c. Zakonom ili podzakonskim aktima uspostaviti jasne institucionalne nadležnosti i obaveze u oblasti buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status transpozicije EU zakonodavstva u oblasti buke u	Nizak nivo transpozicije Direktive 2002/49/EZ o buci u okolišu i	Ažuriran postojeći Zakon o zaštiti od buke s jasno istaknutim institucionalnim

	okolišu		nadležnostima (2025.)
	b. Status podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ	Nizak nivo transpozicije direktive 2002/49/EZ o buci u okolišu. Po usklađivanju Zakona o zaštiti od buke, potrebno je usvojiti i podzakonske akte kojima se pobliže uređuje oblast izrade strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke	Izrađeni i usvojeni podzakonski akti koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ (2026.)
	c. Status transpozicije EU zakonodavstva u oblasti buke u okolišu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom	Nema zakonskog osnova za transpoziciju Direktive 2000/14/EZ o usklađivanju zakonodavstva država članica u odnosu na emisiju buke u okolišu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom	Zakonom ili podzakonskim aktima propisati obaveze i uspostaviti jasne institucionalne nadležnosti i obaveze u oblasti buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom (2031.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja bukom i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 115 345 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2025–2031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMOIT, FMZ, FMOIT, u saradnji s drugim resornim ministarstvima planiranja, saobraćaja i zdravstva		
Ciljne grupe	Federalni, kantonalni i gradski organi uprave, upravne organizacije i javna preduzeća nadlžna za oblast upravljanja bukom, građani Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.6. Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša**

<table>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">5.6.1. Izrada strateške karte buke i akcijskog plana zaštite od buke</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Ovom mjerom se vrši implementacija propisa u oblasti upravljanja bukom i zaštite od buke.
Okvirna područja djelovanja su:
a. Analiza cestovnog, željezničkog i aerodromskog saobraćaja u Federaciji BiH, u svrhu definiranja „glavnih cesta“, „glavnih željezničkih pruga“ i „glavnih aerodroma“ po preporukama Direktive 2002/49/EZ
b. Izrada karata buke za prethodno definirana „naseljena područja“, „glavne ceste“, „glavne željezničke pruge“ i „glavne aerodrome“ korištenjem propisanih modela
c. Izvršavanje procjene broja stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama
d. Izrada akcijskih planova upravljanja bukom za petogodišnji period, a koji će se zasnivati na ulaznim podacima i rezultatima strateških karata buke
e. Uspostavljanje sistema monitoringa buke kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera iz akcijskog plana</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>a. Status uspostavljanja prioritetnih dionica cestovnog i željezničkog saobraćaja, te aerodroma (glavne ceste, glavne željezničke pruge i glavni aerodromi) za koje će se izrađivati strateške karte buke po preporukama Direktive 2002/49/EZ</td><td>Nisu određene prioritetne dionice cestovnog i željezničkog saobraćaja, aerodromi niti administrativni centri nad kojima će se izražavati strateške karte buke</td><td>Ustanovljene „glavne ceste“, „glavni aerodromi“ i „glavne željezničke pruge“ po preporukama Direktive 2002/49/EZ i određeni prioriteti (2025.)</td></tr>
<tr><td>b. Status strateških karata buke za naseljena područja, ustanovljene glavne ceste, aerodromi i željezničke pruge po prethodno ustanovljenim prioritetima u Federaciji BiH</td><td>Nisu izrađene karte buke za naseljena područja, ceste, aerodrome i željezničke pruge u Federaciji BiH</td><td>Izrađene strateške karte buke za naseljena područja, ustanovljene glavne ceste, aerodromi i željezničke pruge po prethodno ustanovljenim prioritetima u Federaciji BiH (2027.)</td></tr>
</table>

	c. Status procjene broja stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama	Nema procjene broja stanovnika koji su izloženi buci u Federaciji BiH	Procijenjen broj stanovnika koji je izložen buci, prema razredima buke i starosnim grupama (2027.)
	d. Status akcijskog plana zaštite od buke u Federaciji BiH	Nema izrađenih akcijskih planova zaštite od buke u Federaciji BiH	Akcijski planovi upravljanja bukom za petogodišnji period, a koji će se zasnivati na ulaznim podacima i rezultatima strateških karata buke (2029.)
	e. Održiv sistem monitoringa buke	Nije uspostavljen sistem monitoringa buke kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera akcijskog plana izrađenog nakon karte buke	Uspostavljen sistem monitoringa buke, kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera akcijskog plana izrađenog nakon karte buke (2031.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Smanjeni nivoi buke kojima je stanovništvo izloženo		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 905 774 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMZ, FMOIT, Zeničko-dobojski, Hercegovačko-neretvanski, Tzlanski i Kanton Sarajevo, gradovi Mostar, Sarajevo, Tuzla, Zenica, Ministarstvo transporta i komunikacija Federacije BiH		
Ciljne grupe	Federalni, kantonalni i gradski organi uprave, upravne organizacije i javna preduzeća nadlžna za oblast upravljanja bukom, građani Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**
Prioritet	**5.7. Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu**

Naziv mjere	**5.7.1. Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službenika u oblasti upravljanja bukom**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se jačaju tehnički i ljudski kapaciteti nadležnih u cilju implementacije propisa u oblasti upravljanja bukom. Okvirna područja djelovanja su: a. Izvršavanje analize kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom b. Izvršavanje prijema i obuke novih radnika u javnim službama (federalnim, kantonalnim) u oblasti buke u okolišu, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi c. Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti buke u okolišu i izvršena prva obuka do 2024. d. Sprovođenje pilot-projekta strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara e. Unaprjeđenje postojećeg informacionog sistema Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH, koji će omogućiti izradu i prezentiranje strateških karata buke u Federaciji BiH f. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti buke u okolišu		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	a. Status analize kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom	Ne postoji analiza kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama	Analiza kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom (2024.) urađena
	b. Status realizacije ustanovljenih nedostataka analize kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative u oblasti buke u okolišu	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislative	Izvršen prijem i obuka novih radnika u institucijama u oblasti buke, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi (2025.)
	c. Status realizacije plana i programa godišnje obuke javnih službenika na temu buke u okolišu	Ne postoji plan i program obuke javnih službenika na temu buke u okolišu	Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti buke i izvršena prva obuka (2026.)

	d. Unaprjeđenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu starteških karata buke i utvrđivanja polaznih parametara	Nedostatni ljudski i tehnički kapaciteti za unapređenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu strateških karata buke i utvrđivanje polaznih parametara	Unaprojeđeni ljudski i tehnički kapaciteti za unapređenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu strateških karata buke i utvrđivanje polaznih parametara (2026)
	e. Status izrade pilot projekata strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara	Nedovoljna iskustva i kometencije predstavnika javnih institucija u izradi strateških karata buke	Sprovesti pilot-projekat strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara (2026.)
	f. Status informacijskog sistema Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH za javnu objavu strateških karata buke	Nema inforacijskog sistema u Federaciji BiH za prezentaciju starteških karata buke	Informacijski sistem Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH prilagođen za prezentiranje strateških karata buke u Federaciji BiH (2028.)
	g. Status inspekcijskog nadzora u oblasti buke u okolišu	Inspekcjski nadzor u pogledu zaštite od buke nije uspostavljen	Uspostavljen inspekcjski nadzor u pogledu zaštite od buke u okolišu (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšan strateški pristup upravljanja bukom		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 368 644 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2024–2028		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT		
Nosioci mjere	FMZ, FMOIT, Zeničko-dobojski, Hercegovačko-neretvanski, Tuzlanski i Kanton Sarajevo, gradovi Mostar, Sarajevo, Tuzla, Zenica, Ministarstvo transporta i komunikacije Federacije BiH		
Ciljne grupe	Federalni, kantonalni i gradski organi uprave, upravne organizacije i javna preduzeća nadležna za oblast upravljanja bukom, građani Federacije BiH		

Veza sa strateškim ciljem	**5. Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**		
Prioritet	**5.8. Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu**		
Naziv mjere	**5.8.1. Unaprijediti informiranost i znanja javnosti o negativnim utjecajima buke i njihovoj ulozi u postupku odlučivanja**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ovom mjerom se unaprjeđuje informiranost i znanja korisnika o štetnosti buke u smislu utjecaja na zdravlje ljudi, te zahtjevima koji proizilaze iz usvojenih propisa u oblasti zaštite od buke. Okvirna područja djelovanja su: a. Provođenje jednom u pet godina minimalno jedne kampanje nadležnih institucija o štetnosti buke na zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) i okoliša, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja b. Izvršavanje globalne procjene utjecaja na zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) u zonama koje su izložene buci c. Prepoznavanje oblasti buke u okolišu u okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske u oblasti okoliša, koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH d. Provođenje kontinuiranih promotivnih i edukativnih aktivnosti na nivou zdravstvenih institucija o rizicima utjecaja buke na zdravlje, kao i preventivnim mjerama koje se mogu implementirati e. Postavljanje displeja uz saobraćajnice u većim gradskim područjima za trenutno mjerenje i prikazivanje nivoa buke		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021)	Ciljna vrijednost
	1) Informiranost stanovništva o štetnosti buke po zdravlje	Nema kamapanja u smislu zaštite okoliša i zdravlja stanovništva	Provedena minimalno jedna kampanja u pet godina od nadležnih institucija o štetnosti buke na zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) i okoliša, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja (2025.)
	2) Nivo utjecaja buke na zdravlje stanovništva u zonama povećane	Nisu poznati utjecaji buke na opće zdravlje stanovništva , tj. najčešća oboljenja u	Izrađeno populacijsko naučno istraživanje od zdravstvenih institucija o najčešćim oboljenjima u zonama s povećanim nivoima

	izloženosti buci	zonama s povećanim nivoima buke	buke (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) (2029.)
	3) Javni poziv za organizacije civilnog društva, istraživačke i edukacijske centre na temu podizanja svijesti stanovništva o temi buke u okolišu i utjecaja na zdravlje raspisan na godišnjoj osnovi	Fond za zaštitu okoliša redovno raspisuje javne pozive na temu implementacije mjera iz Strategije zaštite okoliša. U okviru javnog poziva do sada nije bila zastupljena tema buke u okolišu i utjecaja buke na zdravlje stanovništva	U okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačkih i edukacijskih aktivnosti u oblasti okoliša koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH prepoznati i oblast buke u okolišu i utjecaja buke na zdravlje stanovništva (2030.)
	4) Zastupljenost institucija primarne zdravstvene zaštite (domovi zdravlja) u promotivnim i edukativnim aktivnostima s ciljem informiranja šire javnosti o rizicima štetnog utjecaja buke po zdravlje stanovništva	Zdravstvene institucije primarne zdravstvene zaštite su najbliže široj javnosti i u mogućnosti da preventivno utječu na sprječavanje rizika po zdravlje stanovništva, putem edukativnih plakata, brošura i sl. Do sada buka nije bila zastupljena kao rizik po zdravlje u okviru edukativnih kampanja	Provođenje kontinuiranih promotivnih i edukativnih aktivnosti na nivou zdravstvenih institucija o rizicima utjecaja buke na zdravlje, kao i preventivnim mjerama koje se mogu implementirati (2028.)
	5) Kontinuirano skretanje pažnje stanovništva na povećanu buku u bližoj okolini	Stanovništvo nije upoznato o povišenim nivoima buke uz glavne saobraćajnice koju i samu eventualno stvaraju, ili su izloženi	Instaliran displej uz saobraćajnice u većim gradskim područjima za trenutno mjerenje i prikazivanje nivoa buke (2026).
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Svijest građana o štetnom utjecaju buke je na višem nivou		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 576 133 KM Izvor: 100% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	FMOIT u saradnji s FMZ-om		
Nosioci mjere	FMOIT u saradnji s FMZ-om		
Ciljne grupe	Šira javnost		

13.6. Aneks 6. Detaljan pregled mjera za Održivo upravljanje resursima

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**
Naziv mjere	**6.1.1. Uspostavljanje strateškog i pravnog okvira za održivo upravljanje šumskim resursima**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je kreirati strateški i pravni okvir za održivo upravljanje šumskim resursima na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta šumskih ekosistema za privatne i državne šume. Postizanje ovog cilja obuhvata niz zakonskih, planskih i institucionalnih mjera: • Usvajanje Prijedloga zakona o šumama koji je se nalazi u parlamentarnoj proceduri • Izrada i usvajanje amandmana na Zakon o šumama sa ciljem daljeg usklađivanja Zakona sa međunarodnim konvencijama i EU direktivama. • Donošenje podzakonskih akata kojima se propisuje sadržaj i način izrade šumskoprivrednih osnova za privatne i državne šume, obuhvat i metodologija praćenja zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda • Utvrđivanje principa i kriterija održivog upravljanja, a koji će biti osjetljivi na pitanja društvene nejednakosti, slijedom Strategije EU za šume (COM/2021/572 final), kao evropskog referentnog okvira za razvoj sektorskih politika koje utječu na šume, te Evropskog zelenog plana, mape puta. Kriterije i principe treba uskladiti na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH • Usvajane Šumarskog programa Federacije BiH i donošenje Izvedbenog dijela Šumarskog programa Federacije BiH (strateški dokumenti) • Definiranje standardne metodologije za izradu šumskoprivrednih osnova, uvažavajući planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase i nedrvnih šumskih proizvoda, kao i zaštitne uloge šuma • Održavanje obuke zaposlenika za primjenu nove metodologije izrade šumskoprivrednih osnova, te njihovu primjenu i praćenje izvršavanja planiranih radova gospodarenja šumama • Demonstriranje primjene nove metodologije na najmanje 2 šumska pilot-područja • Sukcesivno izrađivanje ŠPO-a prema novoj standardnoj metodologiji za sva šumska područja • Razvijanje modela izmjere i uređivanja privatnih šuma, ali i provedbe gospodarenja privatnim šumama • Obučavanje privatnih šumoposjednika o novim načinima gospodarenja šumama • Izrada planova gospodarenja privatnim šumama

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje zakona o šumama	Federacija BiH nema zakon o šumama	Do 2022. godine Federacija BiH usvojila zakon o šumama Do 2023. Federacija BiH usvojila amandmane na zakon o šumama
	Postojanje podzakonskih akata	Federacija BiH nema podzakonske akte kojima se propisuje sadržaj i način izrade šumskoprivrednih osnova za privatne i državne šume na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta, obuhvat i metodologija praćenja zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda	Do kraja 2023. doneseni podzakonski akti
	Postojanje principa i kriterija održivog upravljanja šumama	Federacija BiH nije utvrdila principe i kriterije održivog upravljanja, osjetljive na pitanja društvene nejednakosti, slijedom EU strategije za šume, Evropskog zelenog plana i mape puta	Do kraja 2023. usvojeni principi i kriteriji održivog upravljanja šumama
	Postojanje Šumarskog programa Federacije BiH i Izvedbenog dijela Šumarskog programa (dokumenti kojima je definirana dugoročna politika i strategija razvoja šumarstva i lovstva)	Federacija BiH nije usvojila Šumarski program i Izvedbeni dio	Do kraja 2022. usvojiti Šumarski program Federacije BiH, a Izvedbeni dio Šumarskog programa do kraja 2024.

	Postojanje standardne metodologije za izradu šumskoprivrednih osnova (ŠPO)	Postojeća metodologija izrade ŠPO-a ne uvažava u potpunosti planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase	Do kraja 2025. usvojena standardna metodologija za izradu ŠPO-a
	Postotak zaposlenika za primjenu nove metodologije izrade ŠPO-a, te njihovu primjenu i monitoring	Zaposlenici angažirani na izradi ŠPO-a nemaju zadovoljavajući nivo znanja i vještina za planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase i nedrvnih šumskih proizvoda, kao i zaštitne uloge šuma. 0%	Do kraja 2025. 100% zaposlenika završilo program obuke za novu metodologiju ŠPO-a, primjenu i monitoring
	Broj područja na kojima je primijenjena nova metodologija ŠPO-a	0	2 pilot-područja do kraja 2025.
	Broj ŠPO-a izrađen prema novoj standardnoj metodologiji	0	Sukcesivno izrađivati ŠPO za sva šumskoprivredna područja (100%)
	Postotak privatnih šumoposjednika obučenih o novim načinima gospodarenja šumama	0%	Do 2028. izvršiti 100% obuku privatnih šumoposjednika o novim načinima gospodarenja šumama
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Jačanje sistema strateškog planiranja prirodnih resursa. Poboljšanje koordinacije između različitih nivoa vlasti kroz stvaranje koherentnog sistema, uz čvrste međusektorske veze i koordinaciju, koji su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje prirodnim resursima		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 165 984 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva		
Nosioci mjere	Parlament Federacije BiH, Vlada Federacije BiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Nadležna federalna i kantonalna ministarstva, kantonalne uprave za šumarstvo, korisnici šuma, privatni šumoposjednici		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**		
Naziv mjere	**6.1.2. Uspostavljanje sistema kontrole sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera ima za cilj uspostaviti sistemski okvir za postizanje održivosti sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda. Mjera podrazumijeva aktivnosti koje se fokusiraju na uvođenje sistema certifikacije: • Izrada akcijskog plana uvođenja sistema certifikacije u sektor korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda • Uspostavljanje sistema certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda na fer i inkluzivnoj osnovi Uvođenje sistema certifikacije je mjera koja je planirana da se provede u koordinaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te nadležnog ministarstva Federacije BiH, Republike Srpske i Vlade Brčko distrikta BiH. Preduvjet za započinjanje implementacije mjere je donošenje Zakona o šumama i podzakonskog akta kojim se propisuju uvjeti za uzgoj, iskorištavanje, sakupljanje i promet nedrvnih šumskih proizvoda, koje je planirano u okviru mjere 6.1.1.		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje akcijskog plana za uvođenje sistema certifikacije u sektor korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	U Federaciji BiH ne postoji sistem certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	Do kraja 2025. usvojen akcijski plan
	Postojanje sistema certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda na fer i	U Federaciji BiH ne postoji sistem certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	Do kraja 2027. uspostavljen sistem certifikacije

	inkluzivnoj osnovi		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda kao potencijala za diverzifikaciju ekonomskih aktivnosti, naročito u ruralnom području.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 313 281 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH		
Nosioci mjere	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Nadležna federalna i kantonalna ministarstva, korisnici šuma, vlasnici privatnih šuma, berači		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**
Naziv mjere	**6.1.3. Uspostavljanje redovnog praćenja zdravstvenog stanja šuma**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Ova mjera ima za cilj uspostaviti redovno praćenje zdravstvenog stanja šuma koje obuhvata praćenje promjena u šumskim ekosistemima u smislu stanja diverziteta vrsta, promjena površina, zdravstvenog stanja i drugih biotskih i abiotskih faktora. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti: • Izrada metode za usklađeno uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma prema prethodno utvrđenim indikatorima • Usvajanje pravilnika kojim se određuje način praćenja zdravstvenog stanja šuma, način obavljanja zdravstvene zaštite šuma i način izvještavanja • Određivanje mreže monitoring tačaka • Obuka i kapacitiranje korisnika šuma i kantonalnih uprava za šumarstvo za vršenje praćenja stanja šuma prema utvrđenom programu

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje metode za usklađeno uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma prema prethodno utvrđenim indikatorima	U Federaciji BiH nije utvrđena standardizirana metoda za uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma	Do kraja 2023. usvojena standardizirana metoda
	Postojanje pravilnika kojim se određuje način praćenja zdravstvenog stanja šuma, način obavljanja zdravstvene zaštite šuma i način izvještavanja	U Federaciji BiH postojanje standardiziranog uzorkovanja, procjene i praćenje stanja šuma nije pravno regulirano	Do kraja 2024. usvojiti Pravilnik
	Postojanje mreže monitoring tačaka	U Federaciji BiH nije utvrđena mreža monitoring tačaka	Do kraja 2025. utvrditi i postaviti mrežu monitoring tačaka
	% korisnika šuma i kantonalnih uprava za šumarstvo obučenih za vršenje praćenja stanja šuma prema novoj metodi	Korisnici šuma i kantonalne uprave za šumarstvo nisu imale programe obuke za uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma	Do kraja 2026. svi korisnici šuma i kantonalne uprave za šumarstvo su prošle program obuke (100%)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje upravljanja šumama		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 100 778 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		

Ciljne grupe	Nadležna ministarstva Kantonalne uprave za šumarstvo Korisnici šuma

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**		
Naziv mjere	**6.1.4. Povećanje prohodnosti šuma i kapacitiranje korisnika šuma za rano otkrivanje i sprječavanje požara**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Mjera ima za cilj ostvariti uvjete za rano otkrivanje i sprječavanje šumskih požara i obuhvata tehničke, mjere nabavke opreme, te mjere osposobljavanja zaposlenika korisnika šuma. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti: • Izrada planova za izgradnju protupožarnih prosjeka • Nabavka vozila i odgovarajuće tehnike i alata za sječu stabala i izradu protupožarnih prosjeka za potrebe šumskih uprava • Izgradnja prosjeka s elementima šumskih cesta • Nabavka i postavljanje informativnih panoa i oznakea upozorenja za sprječavanje požara na području svih korisnika šuma • Nabavljanje opreme za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu • Obuka zaposlenika za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu Oprema za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu obuhvata ne samo opremu za rano otkrivanje požara nego i opremu za praćenje zdravstvenog stanja šuma (mjera 6.1.3) (optički senzori i kamere, bespilotne letjelice, pametni uređaji za evidenciju stanja i fotografiranje s prijenosom podataka u GIS).		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje planova za izgradnju protupožarnih prosjeka	Šumskoprivredna područja u Federaciji BiH nisu u potpunosti pokrivena planovima izgradnje protupožarnih prosjeka	Do 2023. izrađeni su planovi za izgradnju protupožarnih prosjeka
	Postojanje vozila i tehnike za izgradnju protupožarnih prosjeka	Korisnici šuma nisu adekvatno opremljeni vozilima, tehnikom i alatima za sječu	Do 2025. nabavljena je oprema za sve korisnike šuma

		stabala i izradu protupožarnih prosjeka	
	Postojanje prosjeka s elementima šumskih cesta	Izgradnja prosjeka s elementima šumskih cesta	Do kraja 2027. izgrađeni su prosjeci na području svih ŠPP-a
	Postojanje informativnih panoa i oznaka upozorenja za sprječavanje požara	Nabavka i postavljanje informativnih panoa i oznaka upozorenja za sprječavanje požara na području svih korisnika šuma	Do kraja 2025. korisnici šuma imaju postavljene oznake upozorenja
	Postojanje opreme za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu	Korisnici šuma ne posjeduju opremu za osmatranje i nadzor na daljinu	Do 2026. nabavljena oprema za osmatranje i nadzor
	% korisnika šuma osposobljenih za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu	Korisnici šuma nisu kapacitirani za osmatranje i nadzor na daljinu	Do 2027. izvršena obuka zaposlenika svih korisnika šuma za osmatranje i nadzor
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana sigurnost od požara		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 8 996 818 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2027		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva		
Nosioci mjere	Korisnici šuma Nadležna kantonalna ministarstva, kantonalne uprave za šumarstvo		
Ciljne grupe	Nadležna kantonalna ministarstva, kantonalne uprave za šumarstvo Korisnici šuma		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**

<table>
<tr><td>Naziv mjere</td><td colspan="3">6.1.5. Pošumljavanje goleti i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume</td></tr>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Mjera ima za cilj povećati ukupne šumske površine u Federaciji BiH i time doprinijeti sprječavanju klimatskih promjena. Mjera se fokusira na pošumljavanje goleti i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume:
Donošenje Zakona o reprodukcijskom materijalu šumskog i ukrasnog drveća i grmlja na osnovu kojeg će se donijeti pravilnik kojim se propisuje provenijencija šumskog drveća
Donošenje pravilnika kojim će se ustanoviti regije provenijencija, te propisati način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća
Povećanje površine visokih šuma prevođenjem min. 20% sadašnje površine izdanačkih šuma i šikara u viši uzgojni oblik, na površinama na kojima je to moguće
Izrada rodno osjetljivog plana pošumljavanja krša i goleti Federacije BiH
Pošumljavanje na 10 % sadašnje teritorije krša i goleti</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Postojanje propisa kojim će se ustanoviti regije provenijencija, način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća</td><td>Regije provenijencija, način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća u Federaciji BiH nisu propisani</td><td>Do kraja 2023. usvojiti zakon o reprodukcijskom materijalu šumskog i ukrasnog drveća i grmlja na osnovu kojeg će se donijeti pravilnik kojim se propisuje provenijencija šumskog drveća</td></tr>
<tr><td>Površine izdanačkih šuma</td><td>Površina izdanačkih šuma iznosi 257.879,6 ha</td><td>Do 2026. smanjene površine izdanačkih šuma i šikara za 50.000 ha i prevedene u viši uzgojni oblik</td></tr>
<tr><td>Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje</td><td>Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje iznosi 159.913,5 ha</td><td>Do 2031. pošumljeno 16.000 ha sadašnje teritorije krša i goleti</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Unaprjeđenje sistema upravljanja šumama i povećana otpornost Federacije BiH na klimatske promjene</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 132 163 137 KM
Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije</td></tr>
</table>

Period implementacije mjere	2023–2031.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva, korisnici šuma
Ciljne grupe	Nadležna ministarstva Kantonalne uprave za šumarstvo, korisnici šuma

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.1. Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**		
Naziv mjere	**6.1.6. Uspostavljanje informacijskog sistema o šumama**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj uspostave informacijskog sistema o šumama (ISŠ) je stvoriti informacijske pretpostavke za održivo upravljanje šumskim resursima. ISŠ treba sadržavati prioritetne teme za podatke i informacije o šumama, kao npr.: osnovni podaci o šumama, priroda i biološka raznolikost, šume i klimatske promjene (utjecaji, prilagođavanje i ublažavanje), zdravlje i otpornost šuma (prirodni poremećaji, požari i štetnici) i (šuma) bioekonomija Dio informacijskog sistema je već razvijen, ali treba nastaviti rad i usklađivanje strukture sa Šumarskim informacijskim sistemom EU (FISE). Ovoj aktivnosti treba prethoditi hitno usvajanje i stavljanje podataka u javnost II inventure šuma.		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje ISŠ-a usklađenog sa Šumarskim informacijskim sistemom EU (FISE)	Dio informacijskog sistema je već razvijen, ali treba nastaviti rad i usklađivanje strukture sa Šumarskim informacijskim	Do kraja 2025. uspostavljen usklađeni ISŠ

		sistemom EU (FISE)	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje sistema upravljanja šumama		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 136 908 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2025.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva, kantonalne uprave za šumarstvo		
Ciljne grupe	Nadležna kantonalna ministarstva Kantonalne uprave za šumarstvo, korisnici šuma		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.2. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači**		
Naziv mjere	**6.2.1. Uspostaviti usklađen regulatorni okvir za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je usklađivanje propisa o lovstvu s relevantnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta. Mjera podrazumijeva: • Donošenje novog, usklađenog zakona o lovstvu • Donošenje seta novih pozakonskih akata, shodno novom zakonu		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	Postojanje propisa o lovstvu usklađenih s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Zakon o lovstvu Federacije BiHnije u potpunosti usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Do kraja 2024. donesen je usklađeni zakon o lovstvu i set pozakonskih akata, shodno novom zakonu
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja lovnom divljači		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 643 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2024.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Nosioci mjere	Parlament Federacije BiH, Vlada Federacije BiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva, korisnici lovišta		
Ciljne grupe	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva, korisnici lovišta (lovačka udruženja, šumsko-privredna društva)		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.2. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovištem i divljači**
Naziv mjere	**6.2.2. Unaprijediti sistem planiranja i upravljanja lovištem i divljači**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Mjera ima za cilj uspostaviti pretpostavke za efikasno planiranje upravljanja divljači, uvažavajući administrativne granice, ali na način da one ne predstavljaju prepreku. Za realizaciju mjere potrebno je: • Izvršiti kategorizaciju, ustanovljenje i dodjelu lovišta na korištenje u skladu s odredbama novog Zakona (mjera 6.2.1) • U svim lovištima uspostaviti stručnu službu za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera • Izraditi i usvojiti planove za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa, usklađene s istim planovima za Republiku Srpsku • Izraditi lovno-privredne osnove za sva lovišta u skladu s važećim propisima u Federaciji BiH i međunarodnim propisima za ovu oblast

	• Uspostaviti modul za lovstvo unutar informacijskog sistema šumarstva		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje kategorizacije, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje	Kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje u Federaciji BiHnisu u potpunosti izvršeni	Do kraja 2024. izvršena kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje
	Postojanje stručne službe kod korisnika lovišta za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera	Stručna služba za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera nije uspostavljena u svim lovištima Federacije BiH	Do kraja 2024. u svim lovištima uspostavljena stručna služba za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera
	Postojanje planova za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa	U Federaciji BiH nije uspostavljen planski pristup populacijom divljači vuka, medvjeda i risa	Do kraja 2025. usvojeni planovi za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa, usklađene s istim planovima za Republiku Srpsku
	Postojanje lovno-privrednih osnova za lovišta koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama	U Federaciji BiH lovno-privredne osnove za manji broj lovišta, nisu izrađene tako da uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama iz oblasti biodiverziteta	Do kraja 2024. izrađene lovno-privredne osnove za sva lovišta, koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama
	Postojanje funkcionalnog modula IS za lovstvo	Informacijski sistem šumarstva u Federaciji BiH je u razvoju, modul lovstvo još nije funkcionalan	Do kraja 2025. funkcionalan modul lovstvo
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja lovnom divljači		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 761 233 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2025.		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva
Nosioci mjere	Nadležna kantonalna ministarstva korisnici lovišta
Ciljne grupe	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva, korisnici lovišta

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.3. Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom**		
Naziv mjere	**6.3.1. Usaglašavanje regulatornog okvira za ribarstvo s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je usaglasiti zakonske propise iz oblasti ribarstva s pravnom stečevinom EU i urediti privredno ribarstvo na moru, te izvršiti usaglašavanje propisa iz oblasti ribarstva s propisima iz oblasti voda. Obuhvaćene su sljedeće aktivnosti: • Donošenje zakona i podzakonskih akata za privredno ribarstvo na moru usaglašenih sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i međunarodnih sporazuma • Usaglašavanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu sa zakonom iz oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta • Usvajanje Strategije razvoja poljoprivrednog sektora za period 2022–2028. usklađene sa zajedničkom strategijom za ribarstvo i akvakluturu EU • Sukcesivno izrađivanje ribolovnih osnova u skladu sa novim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje zakonskog okvira za privredno ribarstvo na moru usaglašenog sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz	Federacija BiH nema regulirano privredno ribarstvo na moru	Do kraja 2023. usvojen zakon o za privredno ribarstvo na moru i podzakonski akti usaglašeni sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i

	EU direktiva i međunarodnih sporazuma		međunarodnih sporazuma
	Postojanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu usaglašenog sa zakonom iz oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta	Postojeći Zakon o slatkovodnom ribarstvu nije usklađen sa zakonom iz oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta	Do kraja 2023. izvršeno usaglašavanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu
	Postojanje strateškog okvira za održivi razvoj ribarskog sektora	Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH 2015–2019 bila je važeća do kraja 2021. godine	Do kraja 2023. usvojena Strategija razvoja poljoprivrednog sektora za period usklađena sa zajedničkom Strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU
	Postojanje ribolovnih osnova usklađenih sa Strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU 0%	Sukcesivno izrađivanje ribolovnih osnova u skladu sa novim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu	Do 2031. 100% ribolovnih osnova je izrađeno u skladu sa Strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja u oblasti ribarstva i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 58 675 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Ribolovna udruženja Privredni subjekti iz oblasti ribarstva		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**

Prioritet	**6.3. Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom**		
Naziv mjere	**6.3.2. Uspostavljanje informacijskog sistema o ribarstvu i statističkog praćenja uzgoja ribe**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je uspostaviti informacijski sistem o ribarstvu i statističko praćenje uzgoja ribe. Poseban napredak se očekuje u oblasti morsko-privrednog ribarstva i marikulture. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti: • Izrada registra plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu • Uspostava sistema izdavanja dozvola • Uspostava sistema za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova • Uspostava modela statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe prema usvojenoj metodologiji za BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje registra plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu	Federacija BiH nema ustanovljen registar plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu	Do 2025. izrađen registar plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu
	Postojanje sistema izdavanja dozvola	Federacija BiH nije uspostavila sistem izdavanja dozvola za morsko privredno ribarstvo	Do 2025. uspostavljen sistem izdavanja dozvola
	Postojanje sistema za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova	Federacija BiH nije uspostavila sistem za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova	Do 2025. uspostavljen sistem za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova
	Postojanje modela statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe prema usvojenoj metodologiji za BiH	Federacija BiH nije uspostavila model statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe	Do 2025. uspostavljen model statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja i racionalnije korištenje i zaštita ribljeg fonda
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Iznos: 586 749 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2024–2025.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Ciljne grupe	Privrednici iz oblasti ribarstva

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.4. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima**
Naziv mjere	**6.4.1. Stvoriti zakonski i strateški okvir za cjelovitu zaštitu zemljišta**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je stvoriti okvir za integralnu zaštitu svih tipova zemljišta. Mjera podrazumijeva donošenje zakonskog propisa i strategije o zaštiti zemljišta, kao i usaglašavanje propisa iz oblasti kojim se reguliraju pojedini načini korištenja zemljišta (rudarstvo, građenje, poljoprivreda). Planirane su sljedeće aktivnosti za realizaciju mjere: • Donošenje Zakona o zaštiti zemljišta i podzakonskih akata • Izrada i usvajanje Strategije održivog upravljanja zemljištem • Usklađivanje zakona: o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH, u odnosu na zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH, tj. u Zakon o uređenju prostora i građenju Federacije BiH unijeti obavezu jedinica lokalne samouprave da prije donošenja prostornog plana imaju urađenu Osnovu zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta • Dopuna Zakona o rudarstvu Federacije BiH u odnosu na sanaciju rudarskih površina, proširivanjem opcija sanacije koja podrazumijevaju i prenamjenu, te u odnosu na finansijsku odgovornost i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje zakonskog i strateškog okvira za cjelovitu zaštitu zemljišta	U Federaciji BiH zemljište se štiti različitim propisima u ovisnosti o vrsti zemljišta: kroz zakone iz oblasti poljoprivrede, šumarstva, prostornog uređenja i građenja. Cjeloviti zakonski okvir kojim se uređuje zaštita zemljišta u cjelini ne postoji	Do 2025. donesen zakon o zaštiti zemljišta i podzakonski akti, te Strategija održivog upravljanja zemljišta
	Postojanje strategije održivog upravljanja zemljištem	Federacija BiH nema strateški pristup za cjelovito upravljanje i zaštitu zemljišta	Do 2027. usvojena Strategija održivog upravljanja zemljištem
	Usklađenost Zakona o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH, u odnosu na Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH	Zakoni o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH, u odnosu na Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH nisu usklađeni, tj. Zakonom o uređenju prostora i građenju Federacije BiH nije propisana obaveza jedinica lokalne samouprave da prije donošenja prostornog plana imaju urađenu Osnovu zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta	Do 2027. usklađen Zakon o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH, i Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH
	Postojanje finansijske odgovornosti i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina i mogućnosti prenamjene napuštenih rudarskih prostora	Zakon o rudarstvu Federacije BiH ne sadrži odredbe finansijske odgovornosti i obaveze davanja garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina, kao ni uvjete prenamjene napuštenih rudarskih prostora	Do 2027. dopunjen Zakon o rudarstvu Federacije BiH u odnosu na sanaciju rudarskih površina, proširivanjem opcija sanacije koja podrazumijevaju i prenamjenu, te u odnosu na finansijsku odgovornost i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđeno upravljanje zemljištem uz bolju koordinaciju i komunikaciju različitih institucija i sektora		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 398 360 KM Izvor: 100% budžetska sredstva
Period implementacije mjere	2024–2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo prostornog uređenja i građenja Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije Nadležna kantonalna ministarstva
Ciljne grupe	Rudarska poduzeća

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**		
Prioritet	**6.4. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima**		
Naziv mjere	**6.4.2. Uspostava monitoringa zemljišta**		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Mjera ima za cilj unaprijediti i nadograditi postojeći monitoring kvaliteta monitoringom svih tipova zemljišta. Mjera podrazumijeva sljedeće aktivnosti: • Izrada, usaglašavanje i usvajanje metode mjerenja i pokazatelje za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa • Usvajanje plana monitoringa zemljišta • Uspostavljanje mreže monitoring mjesta i vršenje monitoringa Prikupljeni podaci se integriraju u informacijski sistem za zemljište		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	Postojanje metoda, mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa	U Federaciji BiH ne postoji okvir za praćenje održivosti upravljanja zemljištem	Do 2025. usvojene metode, mjerenja i pokazatelji za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa
	Postojanje plana monitoringa zemljišta	Federacija BiH nema plan monitoringa zemljišta	Do 2026. usvojen plan monitoringa zemljišta
	Postojanje mreže monitoring mjesta i vršenje monitoringa	Federacija BiH je djelimično uspostavila standardiziranu mrežu monitoring mjesta, monitoring se vrši povremeno	Do 2027. uspostavljena mreža monitoring mjesta, monitoring se odvija prema prethodno usvojenom planu
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšano upravljanje, racionalnije korištenje i zaštita zemljišta		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 291 471 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalni zavod za agropedologiju Federalno ministarstvo prostornog uređenja i građenja Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Zemljoposjednici		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.4. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima**
Naziv mjere	**6.4.3. Sanacija degradiranih površina**

<table>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj mjere je smanjiti površinu degradiranog zemljišta. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti:
• Uspostava katastra degradiranih površina
• Izrada akcijskog programa sanacije degradiranih površina, koji obuhvata procedure i metode sanacije degradiranih površina, kriterije za prioritetizaciju izbora lokacija za sanaciju na bazi okolišnih i socijalnih kriterija (broj ugroženih ljudi, žena i djece, siromašnih...)
• Obnavljanje degradiranih zemljišnih površina (cca. 3500 ha) s fokusom na sljedeća područja: Banovići, Lukavac, Tuzla, Živinice, Kalesija, Srebrenik, Zenica, Breza, Kakanj, Novi Travnik, Donji Vakuf itd.
• Izvršavanje revitalizaciju zemljišta u posebno osjetljivim i napuštenim područjima, s fokusom na područja dinarskog krša i visokih planina: Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, područje visokih planina Centralne Bosne.</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>Postojanje katastra degradiranih površina</td><td>Federacija BiH nije uspostavila katastar degradiranih površina</td><td>Do 2024. uspostavljen katastar degradiranih površina i integriran u zemljišni informacijski sistem</td></tr>
<tr><td>Postojanje programa sanacije degradiranih površina</td><td>>Federacija BiH nema program sanacije degradiranih površina koji obuhvata procedure i metode sanacije degradiranih površina, kriterije za prioritetizaciju izbora lokacija za sanaciju na bazi okolišnih i socijalnih kriterija (broj ugroženih ljudi, žena i djece, siromašnih...)</td><td>Do 2026. usvojen programa sanacije degradiranih površina</td></tr>
<tr><td>Površina obnovljenog degradiranog zemljišta (ha)</td><td>Federacija BiH nije imala značajnije planske programe obnove degradiranog zemljišta, osim projekata rekultivacije u rudarstvu i TE. U svrhu ove strategije će se kao polazna vrijednost uzeti 0 ha.</td><td>Izvršena obnova degradiranih zemljišnih površina (cca. 3500 ha)</td></tr>
<tr><td></td><td>Površina revitaliziranog zemljišta</td><td>Federacija BiH nema egzaktno utvrđenu površinu zemljišta pogodnu za revitalizaciju</td><td>Do 2031. izvršena revitalizacija zemljišta u posebno osjetljivim i napuštenim područjima, s fokusom na područja Dinarskog krša i visokih planina:</td></tr>
</table>

			Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, područje visokih planina Centralne Bosne
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Racionalnije korištenje i zaštita zemljišta, te povećana svijest čitave zajednice na potrebi očuvanja i zaštite zemljišta kao resursa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 3 102 742 802 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – kreditna sredstva, sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2023–2031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalni zavod za agropedologiju Federalno ministarstvo prostornog uređenja i građenja Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Rudarska poduzeća Zemljoposjednici		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.4. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima**
Naziv mjere	**6.4.4. Sprječavanje degradacije zemljišta neplanskom gradnjom**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je spriječiti daljnju degradaciju zemljišta nelegalnom gradnjom. Mjera obuhvata sljedeće aktivnosti: • Donošenje novih zakona o legalizaciji koji bi bili usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi • Izvršavanje evidencije nelegalnih objekata • Izrada operativnih planova za prevenciju neplanske gradnje, te donošenje programa uklanjanja nelegalnih objekata

	• Kontinuirano izrađivanje i usvajanje nove prostorno- planske dokumentacije bazirane na kontroliranom razvoju gradova i sprječavanje korištenja kvalitetnih kategorija zemljišta za gradnju • Ograničavanje korištenja kvalitetnih zemljišta (I agrozone) za izgradnju stanova, industrije i drugih objekata posebnim odlukama		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Postojanje zakona o legalizaciji usklađenih s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi	Federacija BiH nema Zakon o legalizaciji. Postojeći zakoni o legalizaciji u Federaciji BiH doneseni su na kantonalnim nivoima, i nisu usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi	Do 2025. doneseni novi kantonalni zakoni o legalizaciji usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi
	Postojanje evidencije nelegalnih objekata	Nelegalnih objekti u Federaciji BiH nisu u cijelosti evidentirani	Do 2026. izvršena evidencija svih nelegalnih objekata, podaci integrirani u informacijski sistem prostornih podataka
	Postojanje operativnih planova za prevenciju neplanske gradnje, te programe uklanjanja nelegalnih objekata	Federacija BiH nema operativne planove za prevenciju neplanske gradnje. Nelegalni objekti se rijetko uklanjanju bez naročitog planskog pristupa	Do 2027. izrađeni kantonalni operativni planovi za prevenciju neplanske gradnje, te usvojeni programi uklanjanja nelegalnih objekata
	Postojanje odluka o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta (I agrozone) za izgradnju stanova, industrije i drugih objekata	Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH zabranjuje korištenje kvalitetnog zemljišta bonitetne klase I-IV osim u poljoprivredne svrhe. Prenamjena je moguća ako se radi o kapitalnim objektima od javnog interesa. Posebnih odluka o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta (I agrozone) i kriterija pod kojima se eventualno može odobriti prenamjena – nema	Do 2023. donesene kantonalne odluke o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta za druge svrhe osim za poljoprivredu

	Prostorno-planska dokumentacija se bazira na kontroliranom razvoju gradova	Širenje urbanih sredina u Federaciji BiH ide često na štetu kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta. Namjena zemljišta se utvrđuje prostorno-planskom dokumentacijom. Federacija BiH nema usvojen prostorni plan	Do 2023. usvojen prostorni plan Federacije BiH Do 2031. Prostorno-planska dokumentacija na ostalim nivoima je izrađena na bazi kontroliranog razvoja gradova bez prenamjene kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Racionalnije korištenje i zaštita zemljišta, te povećana svijest čitave zajednice na potrebi očuvanja i zaštite zemljišta kao resursa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 353 107 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	20222031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo prostornog uređenja i građenja		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo prostornog uređenja i građenja Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Nadležna kantonalna ministarstva		
Ciljne grupe	Zemljoposjednici, općine, kantoni, poljoprivredna gazdinstva		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.4. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima**
Naziv mjere	**6.4.5. Demineranje zemljišta**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je izvršiti potpuno demineranje zemljišta 100% do 2030. godine. Demineranje se vrši na osnovi godišnjih planova demineranja.
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	Miniranost zemljišta	U Federaciji BiHu 2020. godini utvrđeno je 966 km^2 pod minama	Izvršiti 100% demineriranje zemljišta do 2030. godine
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Doprinos sigurnosti, smanjenje siromaštva u ruralnim područjima, kao i otklanjanje prepreka razvoju turizma i iskorištavanju potencijala drvne industrije i hidroenergije		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 230 280 772 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2031.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	BiH MAC		
Nosioci mjere	BiH MAC		
Ciljne grupe	Šumske uprave, poljoprivrednici, općine, lovačka udruženja, planinarska udruženja		

Veza sa strateškim ciljem	**6. Održivo upravljanje prirodnim resursima**
Prioritet	**6.5. Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama**
Naziv mjere	**6.5.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Mjera ima za cilj osigurati cjeloviti pristup osiguranju mineralnih sirovina za potrebe razvoja industrije u Federaciji BiH i obuhvata: • Izradu strategije za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama koje uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija) • Izradu programa i planove uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguranja uvjeta za povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Postojanje strateškog okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina	Federacija BiH nema integralni okvir za upravljanje mineralnim sirovinama koja uključuje povrat sekundarnih sirovina iz proizvoda, proizvodnje ili građevinarstva, pa je eksploatacija i uvoz sirovina trenutno jedino rješenje	Do 2026. usvojena strategija za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama, koja uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija)
	Postojanje programa i planova za efikasniju eksploataciju mineralnih sirovina	Trenutni nivo tehnološke opremljenosti u Federaciji BiH onemogućava efikasnu eksploataciju sirovina	Do 2029. doneseni programi i planovi uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguranja uvjeta za povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje efikasnosti eksploatacije i upotrebe mineralnih sirovina, i smanjenje negativnog utjecaja rudarstva na okoliš		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 160 243 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2025–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo energetike, rudarstva, industrije Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo energetike, rudarstva, industrije Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Ciljne grupe	Rudarska poduzeća Privredna poduzeća Operateri sistema za upravljanje različitim kategorijama otpada (metal, građevinski otpad i sl.)		

13.7. Aneks 7. Detaljan pregled mjera za Upravljanje okolišem

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.1. Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu**
Naziv mjere	**7.1.1. Usklađivanje zakonodavstva Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša i provedba EU direktiva**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Prema Programu aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša, Federacija BiH treba usvojiti instrumente strateškog planiranja i politika s ciljem prilagođavanja propisa s pravnom stečevinom EU. Cilj ove mjere je da se: a) poveća stepen usklađenosti zakonodavstva u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša, u skladu s Programom integriranja BiH u EU čija izrada je u toku b) osigura izrada, usvajanje i realizacija Akcijskih planova za provedbu EU direktiva (APID-a) iz oblasti upravljanja okolišem. U kontekstu horizontalne politike, za upravljanje okolišem relevantne su sljedeće EU direktive: • Direktiva 2001/42/EC o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (Direktiva o SPUO-u) • Direktiva 2011/92/EU o procjeni učinaka pojedinih javnih i privatnih projekata na okoliš izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (Direktiva o PUO-u) • Direktiva 2003/4/EC o javnom pristupu informacijama o okolišu i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/313/EEC • Direktiva 2003/35/EC o osiguravanju učestvovanja javnosti u izradi određenih planova i programa koji se odnose na okoliš/životnu sredinu i o izmjeni direktiva Vijeća 85/337/EEC i 96/61/EC s obzirom na učešće javnosti i pristup pravosuđu • Direktiva 2004/35/EC o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu • Direktiva 2007/2/EC o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Evropskoj zajednici (INSPIRE direktiva) • Direktiva 2008/99/EC o zaštiti okoliša putem krivičnog prava • Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama • Direktiva 2012/18/EU o kontroli opasnosti od velikih nesreća • Uredba (EZ) br. 1221/2009 o sistemu ekooznačavanja i sistemu okolišnog upravljanja i nezavisnog ocjenjivanja Okvirna područja djelovanja: 1) Provedba i praćenje Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša 2) Usvajanje i realizacija Plana za provedbu i praćenje Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša

3) Analiza važećih propisa, te identifikacija propisa kojima će Federacija BiH preuzeti utvrđene prioritetne propise EU
4) Izrada Akcijskog plana za usklađivanje propisa u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (za četverogodišnje periode), kao dio Programa integriranja BiH u EU, a u skladu s usaglašenim listama prioriteta
5) Usaglašavanje prioriteta institucionalnih mjera za oblast upravljanja okolišem, prema preporukama od strane Evropske komisije (EK) (za četverogodišnji period)
6) Izrada Akcijskog plana za realizaciju institucionalnih mjera i pregleda administrativnih kapaciteta u oblasti okoliša shodno preporukama Evropske komisije (za četverogodišnje periode), kao dio Programa integriranja BiH u EU, a u skladu s usaglašenim listama prioriteta
7) Učešće u pripremi Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem u ime Federacije BiH
8) Realizacija Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem u Federaciji BiH, odnosno:
   - Akcijski plan za usklađivanje propisa u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša
   - Akcijski plan za realizaciju institucionalnih mjera
9) Razvoj sistematskog praćenja usklađivanja na osnovu tabela usklađenosti u oblasti zaštite okoliša, u saradnji s Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i nadležnim institucijama u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH
10) Praćenje procesa usklađenosti zakonodavstva u oblasti okoliša u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU na godišnjem nivou
11) Učešće u procesu izrade Planova za provedbu EU direktiva (DSIP-a) u oblasti okoliša koji predstavljaju okvir za poduzimanje potrebnih aktivnosti i razvoj pripadajućih Akcijskih planova (APID-a) za provedbu direktiva EU u Federaciji BiH
12) Prema Programu aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša, te u skladu s dinamikom Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem i usvojenim prioritetima, izrada i usvajanje:
   - Plana za provedbu Direktive 2001/42/EC o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (Direktiva o SPUO-u)
   - Plana za provedbu Direktive 2004/35/EC o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu
   - Plana za provedbu Direktive 2007/2/EC o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Evropskoj zajednici (INSPIRE direktiva)
   - Plana za provedbu Direktive 2008/99/EC o zaštiti okoliša putem krivičnog prava
   - Plana za provedbu Direktive 2010/75/EU o industrijskim emisijama
13) Realizacija Akcijskih planova provedbe (APID-a)
14) Identifikacija "konfliktnih tački" koje usporavaju parlamentarnu proceduru usvajanja zakona i ciljano rješavanje istih radi ubrzanja procedure (*Nadležno ministarstvo putem posebnog odbora parlamenta za okoliš osigurava da se utvrde sporne tačke, konsultiraju stručnjaci, eventualno stranački pregovara i ubrza proces*)

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1), 2) Uspješnost provedbe Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Spora provedba Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Uspješno proveden Program aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (2030.)
	3), 4) Akcijski plan za usklađivanje propisa u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (za četverogodišnje periode)	Ne postoji akcijski plan	Izrađen Akcijski plan za usklađivanje propisa u Federaciji BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (za četverogodišnje periode) (2023.)
	5), 6) Akcijski plan za realizaciju institucionalnih mjera i pregleda administrativnih kapaciteta u oblasti okoliša shodno preporukama Evropske komisije (za četverogodišnje periode)	Ne postoji akcijski plan	Izrađen Akcijski plan za realizaciju institucionalnih mjera i pregleda administrativnih kapaciteta u oblasti okoliša shodno preporukama Evropske komisije (za četverogodišnje periode) (2023.)
	7) Učešće institucija Federacije BiH u pripremi Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem	Priprema programa integriranja je u toku	Razmatran program i dato mišljenje institucija Federacije BiH (2023. i 2027.)
	8) Stepen realizacije Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem u Federaciji BiH	Priprema programa integriranja je u toku	Visok stepen realizacije Programa integriranja (2030.)
	9) Sistematsko praćenje usklađivanja	Nije razvijeno	Razvijeno (2023.)
	10) Efikasno i redovno praćenje i ažuriranje propisa u oblasti okoliša (usklađenost s pravnom stečevinom EU)	Djelimično ažurirani i usklađeni propisi	Ažurirani i usklađeni propisi s pravnom stečevinom EU (2030.)
	11) Kvalitet doprinosa institucija Federacije BiH u pripremi DSIP-ova	-	Osiguran značajan doprinos (2025.)

	12) Usvajanje prioritetnih APID-a	-	Usvojeni prioritetni APID-i (2030.)
	13) Stepen realizacije APID-a	-	Visok stepen realizacije APID-a (2030.+)
	14) Efikasnost parlamentarnih procedura	Niska	Visoka (2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem i napredak u procesu evropskih integracija kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 1 334 680 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022.–2030.+		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s ostalim nadležnim federalnim i kantonalnim institucijama u Federaciji BiH, u koordinaciji s Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (za područja djelovanja 4–7), te u saradnji s Partnerstvom 27 formiranim za proces monitoringa EU Poglavlja 27 iz civilnog društva (za područja djelovanja 10–12)		
Ciljne grupe	Institucije odgovorne za provedbu EU direktiva u oblasti okoliša, građani		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.1. Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu**
Naziv mjere	**7.1.2. Definiranje kaznene politike u oblasti okoliša**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se jasno definira kaznena politika u oblasti zaštite okoliša. Okvirna područja djelovanja: 1) Uvid u već propisane prekršajne odredbe Zakona o zaštiti okoliša, te jasno definiranje nedostajućih odredbi, uz utvrđivanje potrebnog usklađivanja s krivičnim zakonom 2) Kroz izmjene i dopune Zakona o zaštiti okoliša propisivanje donošenja podzakonskog akta kojim će biti transponirana

	Direktiva 2004/35/EZ o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu i Obavijest Komisije u skladu sa Smjernicama kojima se osigurava zajednički dogovor o pojmu „šteta u okolišu", kako je definiran u članu 2. Direktive 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu (2021/C 118/01) 3) Definiranje pravnih lijekova u Zakonu o krivičnom postupku Federacije BiH za štetu nanesenu okolišu		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Analiza usklađenosti Zakona o zaštiti okoliša i Krivičnog zakona Federacije BiH s EU direktivama	-	Utvrđene nedostajuće odredbe zakona o zaštiti okoliša i usklađenosti s Kaznenim zakonom (2023.)
	2) Status izmjena i dopuna Zakona o zaštiti okoliša	-	Usvojene izmjene i dopune (2025.)
	3) Status izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije BiH	-	Usvojene izmjene i dopune (2027.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem i prevencija štete i povećanje svijesti javnosti		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 94 111 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Federalnim ministarstvom pravde i ostalim nadležnim institucijama u Federaciji BiH		
Ciljne grupe	Institucije odgovorne za provedbu EU direktiva u oblasti okoliša, pravosudne institucije, privredni subjekti, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.1. Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji BiH u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu**		
Naziv mjere	**7.1.3. Usklađivanje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je da se osigura usklađivanje svih pravnih i strateških dokumenata u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova. Konkretno, ova mjera podrazumijeva: 1) Identifikaciju prioritetnih zakona, strategija, akcijskih planova, programa i drugih akata u oblasti okoliša, s ciljem uvođenja i primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u ovim oblastima		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Nizak stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Značajno povećan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova (2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Osigurati da svi muškarci i žene, posebno siromašni i ranjivi potpuno i djelotvorno učestvuju u donošenju odluka koje se tiču oblasti okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 63 782 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2025–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	*Gender* centar Federacije BiH u saradnji s Federalnim ministarstvom okoliša i turizma i drugim institucijama nadležnim za oblast okoliša		

Ciljne grupe	Građani, osjetljive grupe stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.2. Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza**		
Naziv mjere	**7.2.1. Jačanje kapaciteta za efikasnu provedbu međunarodnih ugovora o okolišu**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se značajno poveća stepen provedbe međunarodnih sporazuma koje je BiH ratificirala – u skladu s nadležnostima Federacije BiH. Okvirna područja djelovanja: 1) Učešće u izradi akta na državnom nivou o provedbi međunarodnih sporazuma/konvencija kojim će se formalizirati okvir za provedbu međunarodnih sporazuma i drugih međunarodnih obaveza BiH vezan za sve segmente okoliša 2) Osiguravanje javnog pristupa, preko *web*-stranica Federalnog ministarstva okoliša i turizma i ostalih nadležnih institucija, zvaničnim dokumentima globalnih, regionalnih i bilateralnih ugovora o okolišu koji su ratificirani u BiH (uključujući i prijevode na službene jezike), kao i informacijama o statusu učešća BiH u ovim ugovorima, te njihovoj provedbi (po preuzimanju informacija od institucija BiH) 3) Organiziranje obuke zaposlenih u institucijama za adekvatnu primjenu međunarodnih ugovora 4) Uređenje saradnje i uspostava kanala komunikacije s organizacijama civilnog društva iz Federacije BiH, koje izražavaju interes za učešćem u pripremi izvještaja o provedbi multilateralnih ugovora o okolišu, posebno za ugovore za koje su *focal points* (NFP) u ministarstvima Federacije BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Učešće institucija Federacije BiH u izradi akta kojim će se formalizirati okvir za provedbu međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine vezan za okoliš	U toku	Osigurano učešće institucija Federacije BiH u izradi akata (2023.)
	2) Dostupnost tekstova međunarodnih ugovora i informacija o statusu njihove provedbe	Djelimično dostupni dokumenti i informacije	Zvanični međunarodni ugovori i informacije o statusu njihove

			provedbe objavljeni na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma (2024.)
	3) Efikasnost provedbe obuke zaposlenih za adekvatnu primjenu međunarodnih ugovora	Ove vrste obuke se ne provode sistematski	Provedena obuka zaposlenih u skladu s planom (2026.)
	4) Komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva u okviru pripreme izvještaja o provedbi međunarodnih ugovora o okolišu	Komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva nije sistematska u domenu izrade izvještaja o provedbi međunarodnih ugovora o okolišu	Uspostavljena komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva (2027.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za upravljanje okolišem		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 62 890 KM Izvor: 100% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2023–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma i ostale institucije nadležne za oblast okoliša, u saradnji s institucijama koje provode obuke		
Ciljne grupe	Institucije odgovorne za provedbu aktivnosti u skladu s međunarodnim ugovorima, građani		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.2. Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza**
Naziv mjere	**7.2.2. Dosljedna primjena strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO)**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osigura dosljedna primjena SPUO-a kroz primjenu Zakona o zaštiti okoliša iz 2021. godine i međusektorsku saradnju.

	Okvirna područja djelovanja: 1) Izrada i usvajanje podzakonskih akata na osnovu Zakona o zaštiti okoliša kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije 2) Redovno ažuriranje podzakonskih akata za provedbu SPUO-a, u skladu s novonastalim okolnostima i potrebama za usaglašavanje s predstavnicima nadležnih institucija Republike Srpske i Brčko distrikta BiH 3) Učešće u procesima koordinacije i usaglašavanja s predstavnicima nadležnih institucija BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH u toku ažuriranja i definiranja protokola i administrativnih procedura za prekogranična obavještenja i konsultacije u postupku provedbe SPUO-a 4) Uspostava potrebnih sistema i procedura kojima će se osigurati da SPUO bude urađen za sve dokumente/projekte za koje je SPUO obavezan, pri čemu je posebno važna uloga jedinica lokalne samouprave (općine/gradovi) 5) Rad na podizanju svijesti svih institucionalnih partnera (sektorskih institucija) i vaninstitucionalnih partnera (civilnog društva) o važnosti SPUO-a, te po potrebi omogućavanja njihove obuke po ovom pitanju		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	**Indikatori** (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	**Polazna vrijednost** (2021)	**Ciljna vrijednost**
	1) Status usvajanja podzakonskih akata kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije	Trenutno se formira Interresorna radna grupa koja će raditi na izradi Uredbe o strateškoj procjeni utjecaja strategija, planova i programa	Usvojeni podzakonski akti kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije (2023.)
	2) Status ažuriranja i usvajanja podzakonskih akata za provedbu SPUO-a	/	Ažurirani svi podzakonski akti za provedbu SPUO-a (2027.)
	3) Status ažuriranja i usvajanja procedura za prekogranična obavještenja i konsultacije u postupku provedbe SPUO-a	Procedure nisu potpune	Ažurirane i usvojene sve potrebne procedure (2025.)
	4) Uspostava sistema i procedura u svim institucijama za kvalitetnu provedbu SPUO-a	Procedure nisu potpune	Uspostavljeni potrebni sistemi i procedure u svim institucijama za kvalitetnu provedbu SPUO-a (2027.)
	5) Nivo razumijevanja relevantnih aktera o važnosti SPUO-a	Djelimično razumijevanje	Postignuto potpuno razumijevanje svih relevantnih aktera o važnosti SPUO-a (2030.)

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem, smanjenje zagađenja i minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš, kao i povećanje svijesti partnera o važnosti SPUO-a
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 158 620 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s ostalim relevantnim institucijama
Ciljne grupe	Subjekti koji realiziraju planove za koje se provodi SPUO, građani

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.2. Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza**
Naziv mjere	**7.2.3. Osiguranje preduvjeta za izdavanje integriranih okolišnih dozvola**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osiguraju preduvjeti za izdavanje integriranih okolišnih dozvola. Time se teži postizanju ambicioznog cilja da stranka podnese jedan zahtjev i u tom postupku se pribave sve potrebne saglasnosti i izda konačno rješenje o okolišnoj dozvoli. Okvirna područja djelovanja: 1) Procjena potrebnih tehničkih preduvjeta (npr. formiranje i održavanje baza podataka, itd.) i kadrovskih kapaciteta (rješenja u sistematizaciji radnih mjesta) u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma turizma i kantonalnim ministarstvima nadležnim za okoliš za izdavanje integrirane okolišne dozvole i definiranje preporuka za prilagođavanje 2) Provedba preporuka za prilagođavanje Federalnog ministarstva okoliša i turizma i kantonalnih ministarstava nadležnih za okoliš za izdavanje integriranih okolišnih dozvola (*Implementacijom Uredbe kojom se utvrđuju pogoni i postrojenja koja moraju imati okolišnu dozvolu („Sl. novine Federacije BiH", broj 51/21) pripremljeni su predlošci novih upravnih rješenja*) 3) Stvaranje preduvjeta za digitalizaciju svih postupaka (uključujući donošenje svih propisa koji su nužni da institucije mogu provoditi digitalne procedure). Ovo podrazumijeva informatizaciju postupka izdavanja okolišnih dozvola u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma i kantonalnim ministarstvima nadležnim za okoliš na način da je omogućeno aplicirati za

	okolišnu dozvolu, objaviti javnu raspravu, pratiti izdavanje i imati na uvid rješenje kroz sistem, te pratiti dalje zagađivača kroz sistem (sa svim ostalim dozvolama koje mogu biti prateći dokumenti). Radi se o centralizirano pohranjenim podacima, dostupnim na uvid za javne rasprave, dostupnim inspekcijama zbog kontrole provođenja mjera. Za ovo nije potrebno mijenjati opće propise na nivou Federacije BiH (e-potpisi itd.), već propise koji su vezani za okolišne dozvole u odredbama koje se tiču dostavljanja dokumentacije i javnog objavljivanja itd.		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Analiza tehničkih preduvjeta i kadrovskih kapaciteta unutar Federalnog ministarstva okoliša i turizma	Nije provedena analiza	Provedena analiza tehničkih preduvjeta i kadrovskih kapaciteta i definirane preporuke za prilagođavanje (2024.)
	2) Status provedbe preporuka za prilagođavanje Federalnog ministarstva okoliša i turizma za izdavanje integriranih okolišnih dozvola	/	Uspješno provedene preporuke za prilagođavanje Federalnog ministarstva okoliša i turizma za izdavanje integriranih okolišnih dozvola (2027.)
	3) Status osiguravanja preduvjeta za digitalizaciju svih postupaka	Ne postoje preduvjeti za digitalizaciju postupaka	Stvoreni preduvjeti za digitalizaciju kroz informatizaciju postupka izdavanja okolišnih dozvola u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma (2027.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem i smanjenje zagađenja i minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 727 881 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		

Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s ostalim nadležnim institucijama, kantonalna ministarstva nadležna za okoliš
Ciljne grupe	Subjekti koji podnose zahtjeve za izdavanje okolišnih dozvola

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.2. Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza**		
Naziv mjere	**7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se pripreme Tehnička uputstva za najbolje raspoložive tehnike (NRT) za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i, po prioritetima. Okvirna područja djelovanja: 1) Usvajanje pripremljenih Tehničkih uputstava o najboljim raspoloživim tehnikama za sljedeće sektore: eksploatacija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom te monitoring 2) U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i Pravilnikom o donošenju najboljih raspoloživih tehnika kojima se postižu standardi kvaliteta okoliša priprema Tehničkih uputstava za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i po prioritetima: klaonice peradi i prerada, proizvodnja bezalkoholnih pića, proizvodnja vina, proizvodnja pekarskih i slastičarskih proizvoda, uzgoj krupne stoke, uzgoj peradi, uzgoj poljoprivrednih kultura, predobrada ili bojenje vlakana ili tekstila, štavljenje krupne i sitne kože, proizvodnja celuloze iz drveta ili sličnih vlaknastih materijala, proizvodnja papira i kartona, postrojenja za preradu celuloze, prerada drveta i gotovih proizvoda od drveta, proizvodnja deterdženata, proizvodnja boja i lakova, elastomera i peroksida, proizvodnja keramičkih proizvoda pečenjem, postizanje energijske efikasnosti u industriji i zgradarstvu, spaljivanje otpada 3) Periodično ažuriranje već donesenih Tehničkih uputstava za sektore: prerada voća i povrća, proizvodnja piva, proizvodnja mlijeka i mliječnih prerađevina, uzgoj ribe, prerada ribe, klaonice krupne stoke, prerada mesa 4) Osiguravanje pristupa referentnim dokumentima NRT-a putem linka na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma koji upućuje na originalne dokumente (na engleskom jeziku) ili prevedene dokumente na službene jezike u BiH (kada prijevodi budu dostupni)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost

	(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	(2021.)	
	1) Broj usvojenih Tehničkih uputstava koja su već pripremljena	Usvojeno 7 Tehničkih uputstava (Odlukom iz 2009. godine)	Usvojena 4 nova Tehnička uputstva (sektori: eksploatacija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom, te monitoring) (2023.)
	2) Broj novih pripremljenih Tehničkih uputstava za NRT-e, po prioritetima	/	Pripremljena Tehnička uputstva za sve prioritetne djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i (2026.)
	3) Broj ažuriranih Tehničkih uputstava	/	Ažurirana Tehnička uputstva o NRT-ima (2029.)
	4) Javni pristup referentnim dokumentima NRT-a na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma	Aktivnost je započeta	Osiguran pristup referentnim dokumentima NRT-a na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma (2028.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem i smanjenje zagađenja i minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 136 058 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma/Radna grupa koju imenuje ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma		
Ciljne grupe	Subjekti koji imaju obavezu primjene NRT-a, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**

Prioritet	**7.3. Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija**
Naziv mjere	**7.3.1. Uspostava funkcionalnih mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša u Federaciji BiH**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je uspostavljanje funkcionalnih mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša u Federaciji BiH. Okvirna područja djelovanja: 1) Unaprjeđenje i poboljšanje koordinacije i zajedničkog djelovanja svih relevantnih subjekata – ministarstava i drugih institucija u Federaciji BiH s ciljem zaštite okoliša, u okviru nadležnosti i odgovornosti subjekata, u domenu održivog razvoja u području okoliša, u skladu s članom 9, stav 1. Zakona o zaštiti okoliša. S ciljem poboljšanja horizontalne koordinacije, data su dva prijedloga: a. Uspostava Sektorskog vijeća koje će sačinjavati ministri, pomoćnici ministara na federalnom i kantonalnom nivou, te stručnjaci iz oblasti okoliša i po potrebi i drugim srodnim oblastima (predviđeno Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH ("Sl. novine Federacije BiH", broj 32/21); b. Korištenje kapaciteta Savjetodavnog vijeća za okoliš Federaciji Bosne i Hercegovine (definirano članom 25. Zakona o zaštiti okoliša („Sl. novine Federacije BiH", broj 15/21) 2) Uspostava funkcionalnih mehanizama komunikacije i koordinacije između relevantnih subjekata – institucija na federalnom, kantonalnom i lokalnom nivou s ciljem zaštite okoliša, u okviru nadležnosti i odgovornosti institucija u domenu održivog razvoja u području okoliša, u skladu s članom 9, stav 1. Zakona o zaštiti okoliša 3) Planiranje aktivnosti za kontinuiranu komunikaciju između resornih institucija s ciljem pojašnjavanja i promocije uloga različitih institucija za zaštitu okoliša na svim nivoima, posebno u transponiranju i provedbi pravne stečevine EU u toj oblasti. Jačanje vertikalne koordinacije moguće je planirati po principu: a. održavanja redovnih šestomjesečnih sastanaka ministara za pitanja okoliša, voda, prostornog uređenja i energije, rudarstva i industrije, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te entiteta b. održavanja kvartalnih sastanaka pomoćnika ministara za pitanja okoliša, voda, prostornog uređenja i energije, rudarstva i industrije, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i entiteta c. održavanja redovnih kvartalnih sastanaka s predstavnicima resornih kantonalnih ministarstava. 4) Osiguravanje bolje međukantonalne saradnje i koordinacije iz područja zaštite okoliša kroz aktivan rad Savjetodavnog vijeća za okoliš 5) Osiguravanje bolje horizontalne povezanosti između jedinica lokalne samouprave (općina/gradova) po pitanju okoliša kroz aktivan rad Saveza općina i gradova Federacije BiH 6) Formiranje Agencije za okoliš Federacije BiH (*Agencija će se baviti svim poslovima koji se tiču upravljanja svim segmentima okoliša i uvezati sve sektorske politike koje se bave ovom oblasti, definirati strukturu potrebnog kadra i isto uskladiti s legislativom iz ove oblasti (stvoriti zakonske pretpostavke). Cilj agencije je pružanje stručne podrške nadležnim*

	ministarstvima u svim segmentima upravljanja okolišem.)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Kvalitet horizontalne institucionalne koordinacije	Određeni nivo horizontalne koordinacije između institucija postoji, međutim, potrebno je unaprjeđenje i poboljšanje koordinacije i zajedničkog djelovanja svih institucija u okviru njihove nadležnosti	Unaprijeđena i poboljšana horizontalna institucionalna koordinacija (2025.)
	2) Kvalitet komunikacije između institucija u oblasti okoliša na svim nivoima	Određeni mehanizmi komunikacije postoje, međutim, nisu funkcionalni	Funkcionalni mehanizmi komunikacije između institucija na svim nivoima (2025.)
	3) Kvalitet vertikalne institucionalne koordinacije	Vertikalna koordinacija postoji, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Unaprijeđena i poboljšana vertikalna institucionalna koordinacija (2030.)
	4) Kvalitet međukantonalne saradnje i koordinacije	Određena koordinacija postoji, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Poboljšana međukantonalna saradnja i koordinacija iz područja zaštite okoliša (2030.)
	5) Kvalitet horizontalne povezanosti između jedinica lokalne samouprave po pitanju okoliša	Određena koordinacija postoji, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Poboljšana saradnja i koordinacija iz područja zaštite okoliša između jedinica lokalne samouprave (2030.)
	6) Pretpostavke za formiranje Agencije za okoliš Federacije BiH	Ne postoje pretpostavke – nije formirana Agencija	Formalno-pravno regulirana, formirana i funkcionalna Agencija za okoliš Federacije BiH (usvojen osnivački akt, definirani poslovi i zadaci Agencije, namijenjen i usvojen budžet) (2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Doprinos stvaranju koherentnog sistema upravljanja s čvrstim međusektorskim vezama i dobrom koordinacijom, koji su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje okolišem		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 2 164 905 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s institucijama nadležnim za upravljanje svim segmentima okoliša u Federaciji BiH i institucijama nadležnim za druge srodne oblasti, nominiranim članovima Savjetodavnog vijeća za okoliš, Savezom općina i gradova Federacije BiH
Ciljne grupe	Sve institucije koje učestvuju u koordinaciji poslova i projekata u oblasti okoliša

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.3. Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija**
Naziv mjere	**7.3.2. Povećanje efikasnosti rada Međuentitetskog tijela za okoliš**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je osigurati koordiniran i usklađen pristup rješavaju pitanja upravljanja okolišem između oba entiteta i Brčko distrikta BiH kroz povećanu efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš. Okvirna područja djelovanja: 1) Osiguravanje aktivnog doprinosa efikasnijem i efektivnijem radu Međuentitetskog tijela, kroz modernizaciju i poboljšanje funkcionalnosti ovog tijela, posebno u domenu harmonizacije legislative između entiteta i Brčko distrikta BiH, te modernizacije kanala interne i eksterne komunikacije, u okviru nadležnosti Federacije BiH. Ovo može uključivati: a. Definiranje misije i vizije Međuentitetskog tijela za okoliš b. Izradu dokumenta pravca djelovanja Međuentitetskog tijela za okoliš s jasnom podjelom uloga i odgovornosti c. Formiranje Sekretarijata međuentitetskog tijela za okoliš d. Formiranje radnih grupa unutar Međuentitetskog tijela za okoliš e. Izradu polugodišnjeg i godišnjeg plana rada u svim oblastima f. Kreiranje *web*-stranice i računa na društvenim medijima (osiguranje javnosti rada o donesenim odlukama/zaključcima Međuentitetskog tijela za okoliš) 2) Kroz izradu Strategije uključivanja javnosti i javnog objavljivanja informacija o radu Međuentitetskog tijela za okoliš

	omogućiti učešće zainteresiranih strana (predstavnika Partnerstva 27 iz organizacija civilnog društva) na sastancima i u radu Međuentitetskog tijela za okoliš, te javnu dostupnost informacija o sastancima i izvještaja s održanih sastanaka		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Efikasnost i efektivnost rada Međuentitetskog tijela	Međuentitetsko tijelo je aktivno, ali njegov rad je neefikasan i neefektivan	Efikasan i efektivan rad Međuentitetskog tijela (2030.)
	2) Javnost rada Međuentitetskog tijela	Izvještaji sa sastanaka nisu javno dostupni	Javan i transparentan rad Međuentitetskog tijela (2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Doprinos stvaranju koherentnog sistema upravljanja a čvrstim međusektorskim vezama i dobrom koordinacijom, koji su od suštinskog značaja za efikasno i transparentno upravljanje okolišem		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 105 335 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma (nominirani članovi Međuentitetskog tijela za okoliš)		
Ciljne grupe	Sve institucije koje učestvuju u koordinaciji poslova i projekata u oblasti okoliša, organizacije civilnog društva		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.3. Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija**
Naziv mjere	**7.3.3. Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture i poboljšanje kapaciteta u institucijama nadležnim za sve segmente okoliša**

<table>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je da se unaprijedi postojeća institucionalna struktura u svrhu poboljšanja koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU zakonodavstva, te ojačaju kapaciteti (u smislu ljudskih resursa) u institucijama na svim nivoima nadležnim za sve segmente okoliša, s posebnim fokusom na dugoročnu i održivu provedbu EU zakonodavstva.
Okvirna područja djelovanja:
1) Detaljna studijska analiza/procjena institucionalnih kapaciteta Federalnog ministarstva okoliša i turizma i ostalih nadležnih institucija u Federaciji BiH za dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova za zaštitu okoliša (uz poseban fokus na kapacitete federalne i kantonalnih uprava za inspekcijske poslove), te jedinica lokalne samouprave (kroz lokalne planove). Studijska analiza treba obuhvatiti institucije nadležne za sve segmente upravljanja okolišem (uključujući i oblast kemijske sigurnosti) i dati odgovarajuće preporuke za unaprjeđenje kapaciteta
2) Na osnovu analize institucionalnih kapaciteta, razvoj mjera za zadržavanje stručnih osoba u institucijama
3) Na osnovu analize institucionalnih kapaciteta, identifikacija prioritetnih mjera kako bi se ojačao kapacitet institucija, s fokusom na strateški pristup zapošljavanju i jačanju ljudskih resursa u institucijama. Posebno: imenovanje organizacijske jedinice zadužene za kontinuirani rad na jačanju institucionalnih kapaciteta i razvoj novih sistematizacija za institucije
4) Izrada i usvajanje dokumenta o koordiniranom radu inspekcijskih organa čiji cilj je koordinirati rad okolišne inspekcije i drugih inspekcija</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>1) Procjena institucionalnih kapaciteta za dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova za zaštitu okoliša</td><td>Nije provedena procjena</td><td>Provedena sveobuhvatna procjena institucionalnih kapaciteta (2024.)</td></tr>
<tr><td>2) i 3) Uvođenje mjera za poboljšanja u skladu s provedenom procjenom kapaciteta</td><td>Nije provedena procjena</td><td>Definirane mjere za:
• zadržavanje stručnih osoba u institucijama
• jačanje kapaciteta institucija s fokusom na jačanje ljudskih resursa
Imenovana organizacijska jedinica zadužena za jačanje kapaciteta i razvoj novih sistematizacija (2026.)</td></tr>
</table>

	4) Status izrade i usvajanja dokumenta o koordiniranom radu inspekcijskih organa čiji cilj je koordinirati rad okolišne inspekcije i drugih inspekcija	Nije izrađen dokument	Izrađen i usvojen dokument o koordiniranom radu inspekcijskih organa (2024.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Doprinos stvaranju koherentnog sistema upravljanja s čvrstim međusektorskim vezama i dobrom koordinacijom koji su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje okolišem		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 124 596 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s ostalim institucijama nadležnim za upravljanje svim segmentima okoliša (uključujući i kemijsku sigurnost) u Federaciji BiH, Federalna uprava za inspekcijske poslove		
Ciljne grupe	Sve institucije nadležne za oblast okoliša		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.3. Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija**
Naziv mjere	**7.3.4. Uspostava funkcionalnih timova u institucijama koje se bave pitanjima okoliša, uključujući timove za pripremu i realizaciju projekata u oblasti okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je uspostava funkcionalnih timova u svim institucijama/ustanovama koje se bave pitanjima okoliša, uključujući timove s ekspertizom za pripremu i realizaciju projekata. Okvirna područja djelovanja: 1) Detaljna procjena potreba za stručnim usavršavanjem u svim nadležnim institucijama, posebno iz aspekta potreba za ekspertizom za pripremu i realizaciju projekata za zaštitu okoliša, te usklađivanje s važećim prostornim planovima i strateškim dokumentima 2) Na osnovu procjene potreba za stručnim usavršavanjem, izrada i realizacija Plana obuke profesionalnih kapaciteta institucija u saradnji sa stručnim institucijama (Agencija za državnu službu Federacije BiH). Plan obuke uključuje: a. tematske obuke i radionice u cilju upoznavanja zaposlenika resornih ministarstava s novim odredbama zakonskog

	okvira usklađenog s EU direktivama b. obuku osoblja koje će biti uključeno u izradi novih zakonskih rješenja i prije donošenja novih propisa u cilju njihovog upoznavanja s odredbama koje je potrebno transponirati u zakonodavstvo Federacije BiH c. obuke za nadležne institucije, uključujući inspektorate, za otkrivanje okolišnih prekršaja putem redovnog praćenja i nadzora, kao i kroz efektivnu saradnju s trećim stranama d. osposobljavanje i edukaciju kadrova za provođenje strateške procjene utjecaja na okoliš e. obuke za nadležne institucije za nadzor i provedbu propisa o pravnoj odgovornosti za okoliš po pitanju određivanja korektivnih mjera koje su potrebne u skladu s kriterijima definiranim Direktivom 2004/35/EZ f. obuke za sudije i tužioce o važnosti i pojedinostima krivičnih djela protiv okoliša, u organizaciji Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH g. obuke za relevantne institucije za jačanje kapaciteta za organiziranje efikasnih procedura učešća javnosti h. obuka o pripremi tehničkih uputstava za NRT-e i. edukacija stručnjaka unutar javnog sektora o klimatskim promjenama i prilagođavanju klimatskim promjenama u okviru njihovog djelokruga, a posebno onih komponenti javnog sektora koje su direktno obuhvaćene provedbom akcijskih planova j. aktuelne međusektorske teme iz oblasti rodne ravnopravnosti i oblasti upravljanja otpadom poput zelenih nabavki, kružne ekonomije (održiva proizvodnja i potrošnja), EU politika, kao i EU politika za Zapadni Balkan, itd. 3) Na osnovu procjene potreba za stručnim usavršavanjem, formiranje timova za pripremu i realizaciju projekata za zaštitu okoliša u ključnim institucijama (gdje takvi timovi ne postoje)
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Procjena potreba za stručnim usavršavanjem	Nije provedena procjena potreba	Provedena procjena potreba za stručnim usavršavanjem (2024.)
	2) Provedba obuka u skladu s Planom obuke profesionalnih kapaciteta	Obuke se provode u određenoj mjeri, ali postoji prostor za poboljšanje i sistematičniji pristup	Provedene sve planirane obuke (2030.)
	3) Broj institucija koje su formirale timove za pripremu i realizaciju projekata za zaštitu okoliša	2 institucije (Federalno ministarstvo okoliša i turizma i Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva)	Sve ključne institucije formirale timove za pripremu i realizaciju projekata (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta			

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 149 299 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Sve institucije nadležne za sve segmente okoliša u Federaciji BiH u okviru svojih nadležnosti
Nosioci mjere	Sve institucije nadležne za sve segmente okoliša u saradnji s Agencijom za državnu službu Federacije BiH, te u saradnji s ostalim institucijama koje se bave obukama (npr. Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH, Savez općina i gradova Federacije BiH, itd.)
Ciljne grupe	Sve institucije nadležne za okoliš

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.4. Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa**
Naziv mjere	**7.4.1. Edukacije i podizanje svijesti o potrebi i značaju zaštite okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa. Ovo podrazumijeva organiziranje kontinuiranih aktivnosti na podizanju svijesti o potrebi i značaju zaštite okoliša, kao i kontinuiranih edukativnih programa. U ove aktivnosti uključit će se organizacije civilnog društva. Obuhvaćena je i promocija mjera koje mogu utjecati na dizajn, te promocija sistema za zaštitu okoliša (EMAS i ISO 14001). Okvirna područja djelovanja: 1) Kontinuirana saradnja s medijima s ciljem provođenja promotivnih aktivnosti, informativnih i kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša uz posebno formulirane poruke prema odabranim zainteresiranim javnostima (mladi, itd.) 2) Kontinuirana provedba kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama koje će predvidjeti posebno osmišljene aktivnosti usmjerene ka djeci, mladima, odraslima (ženama i muškarcima), stanovništvu u urbanim i ruralnim područjima, predstavnicima privrede i industrije, marginaliziranim grupama, itd. Ovo uključuje i predstavljanje rodno osjetljivih inovativnih pristupa u zaštiti prirode i upravljanju prirodnim resursima (radionice, medijska i kampanja putem

	društvenih mreža)... 3) Uspostava dugoročnih edukativnih programa o pitanjima zaštite okoliša 4) Unaprjeđenje saradnje partnerskih institucija vezano za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije 5) Promocija sistema za zaštitu okoliša (EMAS i ISO 14001) i mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda, te poticanje privrednih subjekata na certifikaciju, kojom se postiže, između ostalog, i prednost nad konkurencijom		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Kontinuitet saradnje s medijima s ciljem provođenja promotivnih aktivnosti	Ne postoji kontinuitet saradnje s medijima	Osigurana kontinuirana i intenzivna promocija zaštite okoliša putem medija (kontinuirano 2030.+)
	2) i 3) Redovnost i kontinuitet u provedbi edukativnih programa i kampanja za podizanje javne svijesti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama	Edukativni programi i kampanje se ne provode redovno	Redovno i kontinuirano se provode edukativni programi i kampanje za podizanje svijesti javnosti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama (kontinuirano 2030.+)
	4) Nivo saradnje partnerskih institucija vezan za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije	Postoji saradnja s partnerskim institucijama koja je intenzivirana kroz proces izrade Strategije za nivo Federacije BiH	Visok nivo i kontinuitet saradnje partnerskih institucija vezan za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije (kontinuirano 2030.+)
	5) Status promocije mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i sistema za zaštitu okoliša	Neadekvatna promocija mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i sistema za zaštitu okoliša	Osigurana kontinuirana promocija mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i promovirani sistemi za zaštitu okoliša (do 2026. pa kontinuirano)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana svijest ljudi o značaju zaštite okoliša		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 388 618 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Sve institucije nadležne za sve segmente okoliša, uključujući jedinice lokalne samouprave
Nosioci mjere	Sve institucije nadležne za sve segmente okoliša, uključujući jedinice lokalne samouprave (općine/gradovi) u saradnji s medijima, obrazovnim institucijama, organizacijama civilnog društva i *Gender* centrom Federacije BiH
Ciljne grupe	Stručna javnost, šira javnost, privredni subjekti

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.4. Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa**
Naziv mjere	**7.4.2. Poboljšanje učešća javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osigura pristup informacijama i efikasno učešće javnosti u procesima donošenja odluka koje se tiču okoliša, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola. Ova mjera obuhvaća aktivnosti na izgradnji kapaciteta ženskih organizacija civilnog društva za učešće u odlučivanju. Okvirna područja djelovanja: 1) U skladu s identificiranim potrebama, provedba obuka predstavnika relevantnih institucija u cilju jačanja kapaciteta za organiziranje učinkovitih postupaka učešća javnosti 2) Mapiranje relevantnih organizacija civilnog društva i ažuriranje postojeće liste, te jačanje saradnje s organizacijama civilnog društva kroz uključivanje u pripremu zakona, podzakonskih i drugih akata, strategija, politika i programa i analiza, kao i kroz procese donošenja prostornih planova i programa, odluka o koncesijama, vodnih akata, procjene utjecaja na okoliš (obje faze), izdavanja okolišnih dozvola i upotrebnih dozvola za rad posebnih postrojenja. Posebno: a) realizacija obaveze konsultacija s lokalnim stanovništvom koje je direktno izloženo utjecajima projekta, kroz korištenje posebno osmišljenih pristupa, posebno za osjetljive kategorije stanovništva b) uspostava saradnje sa ženskim nevladinim organizacijama u Federaciji BiH u cilju njihovog uključivanja u procese donošenja odluka vezanih za upravljanje okolišem (ovo se posebno odnosi na ženske organizacije koje okupljaju i čije su članice žene koje žive na selu, ali i sve druge NVO koje se bave pitanjima ženskih

	ljudskih prava) c) kreiranje poticajnih mjera za aktivno uključivanje organizacija mladih u procese donošenja odluka u oblasti okoliša d) uspostavu i jačanje saradnje s krovnom organizacijom mladih u Federaciji BiH (Vijećem mladih Federacije BiH) 3) Osiguravanje učešća *Gender* centra Federacije BiH u pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata, strategija, politika i programa s ciljem utvrđivanja mjera za postizanje ravnopravnosti spolova u oblasti zaštite okoliša 4) Osiguravanje da se obavijest o javnim raspravama s viših nivoa vlasti prosljeđuje jedinicama lokalne samouprave (općinama/gradovima) 5) Funkcionalna saradnja s Partnerstvom 27 formiranim za proces monitoringa EU Poglavlja 27 iz civilnog društva, u toku izrade propisa i usklađivanja s pravnom stečevinom EU 6) Kontinuirana edukacija zaposlenih u resornim institucijama na svim administrativnim nivoima o primjeni odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama 7) Omogućavanje javnosti dostupnost svih relevantnih okolišnih informacija na *web*-stranicama nadležnih institucija na svim nivoima, uključujući: a) podatke iz PRTR registra b) informacije iz registra okolišnih dozvola i povezanim prethodnim procjenama utjecaja na okoliš i procjenama utjecaja na okoliš (odobrenom Studijom), Rješenjima o odobrenim izvještajima o stanju sigurnosti (SEVESO postrojenja koja skladište opasne supstance) c) ažuriran popis zakonske regulative iz nadležnosti institucije/organa d) druge relevantne okolišne informacije 8) Omogućavanje javnosti zvaničnu komunikaciju s nadležnim organima na svim nivoima putem elektronske pošte
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Kapaciteti institucija za organiziranje efektivnih mehanizama učešća javnosti	Uspostavljeni su određeni kapaciteti institucija za organiziranje procesa učešća javnosti, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Ojačani kapaciteti institucija za organiziranje efektivnih mehanizama učešća javnosti (2030.)
	2) Nivo saradnje između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija	Ne postoji institucionalna saradnja između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija u sektoru	Ojačana saradnja između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija u

		okoliša s organizacijama civilnog društva	sektoru okoliša s organizacijama civilnog društva (2030.)
	3) Nivo saradnje između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH	Uspostavljena je saradnja i dvosmjerna komunikacija između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH	Visok nivo saradnje i komunikacije između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH (kontinuirano – 2030.)
	4) Nivo prijenosa obavijesti o javnim raspravama s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave	Obavijesti o javnim raspravama često se ne prenose s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave	Poboljšan prijenos obavijesti o javnim raspravama s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave (kontinuirano – 2030.)
	5) Funkcionalnost saradnje s Partnerstvom 27	Ne postoji institucionalna saradnja s Partnerstvom 27	Funkcionalna saradnja s Partnerstvom 27 (kontinuirano – 2030.)
	6) Provedba edukacija o Zakonu o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI)	Edukacije se povremeno provode	Provedene planirane edukacije o ZOSPI-ju (periodično – 2030.)
	7) Javna dostupnost informacija o okolišu na *web*-stranicama nadležnih institucija na svim nivoima	Djelimično – sve informacije nisu dostupne na *web*-stranicama, odnosno ne ažuriraju se redovno	Sve relevantne informacije o okolišu su javno dostupne, prvenstveno putem zvaničnih *web*-stranica institucija (kontinuirano – 2030.)
	8) Funkcionalnost elektronske/*online* komunikacije između nadležnih institucija i javnosti	Uspostavljeni su kanali komunikacije putem elektronske pošte – postoji prostor za poboljšanja	Uspostavljena funkcionalna komunikacija putem elektronske pošte (2026. pa kontinuirano)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Jačanje primjene principa dobrog upravljanja kroz veću transparentnost i nove mehanizme učešća javnosti, posebno pripadnika i pripadnica ranjivih grupa		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 281 794 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacije – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2030.		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma i nadležna kantonalna ministarstva, sve institucije nadležne za oblast okoliša u Federaciji BiH,
Ciljne grupe	Stručna javnost, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.4. Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa**		
Naziv mjere	**7.4.3. Izrada i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uspostavi sistem za redovnu izradu i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH. Okvirna područja djelovanja: 1) Izvršenje potrebnih priprema u resornim institucijama za izradu izvještaja o stanju okoliša u Federaciji BiH – uspostava informacione osnove, kanala komunikacije za razmjenu podataka i osiguranje kapaciteta za analitičke poslove 2) Priprema periodičnih izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH u Skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša 3) Objava izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH na *web*-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Kapacitet institucija za redovnu pripremu izvještaja o stanju okoliša	Niski kapaciteti	Povećani kapaciteti – ispunjeni svi preduvjeti za redovne pripreme izvještaja o okolišu (2026.)
	2) i 3) Intenzitet promocije zaključaka i preporuka izvještaja o stanju okoliša Federacije BiH	Ne pripremaju se izvještaji o stanju okoliša	Periodični izvještaji o stanju okoliša Federacije BiH redovno se pripremaju i redovno se vrši promocija njihovih zaključaka i

			preporuka (kontinuirano – 2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje transparentnosti i dostupnosti informacija, kao i jačanje međusektorske komunikacije i koordinacije po pitanjima zaštite okoliša.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 151 611 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša Federacije BiH i ostalim institucijama nadležnim za oblast okoliša		
Ciljne grupe	Stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**		
Naziv mjere	**7.5.1. Jačanje sistema praćenja okolišnih parametara**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se ojača postojeći sistem praćenja okolišnih parametara. Okvirna područja djelovanja: 1) Jačanje stručnih kapaciteta referentnih centara i stručnih institucija/zavoda zaduženih za pojedine oblasti, na osnovu identificiranih konkretnih nedostatka i potreba 2) U cilju povećanja diverzifikacije okolišnih parametara koji se prate, donošenje/ažuriranje svih pravilnika koji propisuju obavezne parametre i mjerenja kvaliteta okoliša u skladu s međunarodnim standardima, te definiraju precizna ovlaštenja nadležnih institucija		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost

	1) Kapaciteti referentnih centara i stručnih institucija/zavoda za monitoring	Kapaciteti postoje, međutim postoji potreba za poboljšanjem	Povećani stručni kapaciteti referentnih centara i stručnih institucija/zavoda za monitoring (2027.)
	2) Status usvajanja pravilnika koji propisuju obavezne parametre i mjerenja kvaliteta okoliša u skladu s međunarodnim standardima	Pravilnici nisu ažurirani ili ne postoje	Pripremljeni/ažurirani i usvojeni svi pravilnici koji propisuju obavezne parametre i mjerenja stanja okoliša u cilju povećanja diverzifikacije okolišnih parametara koji se prate (2027.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem kroz veću dostupnost podataka koji omogućavaju da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 229 101 KM Izvor: 20% budžetska sredstva, 80% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2027.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma i ostala nadležna ministarstva		
Ciljne grupe	Institucije koje vrše praćenje okolišnih parametara		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**
Naziv mjere	**7.5.2. Uspostava funkcionalnog integriranog informacionog sistema za upravljanje okolišem u Federaciji BiH**
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan integrirani informacioni sistem za upravljanje okolišem u Federaciji Bosne i Hercegovine. Mjera podrazumijeva i uspostavu sistema validacije podataka o okolišu.

	Okvirna područja djelovanja: 1) Uspostava jedinstvenog informacioni sistema zaštite okoliša u skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša 2) U skladu s obavezama izvještavanja BiH prema međunarodnim organizacijama i u saradnji s Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, izrada i usvajanje metodologije razmjene podataka u Federaciji BiH o svim segmentima okoliša, koja je usklađena s obavezama izvještavanja BiH prema međunarodnim tijelima, te usklađena s propisima koji reguliraju uspostavu informacionog sistema o okolišu u Federaciji BiH (prostorno planiranje, bioraznolikost, kvalitet voda, otpad, itd.). Izrada metodologije uključuje: a. odabir setova okolišnih pokazatelja usklađenih s međunarodnim metodologijama za koje je potrebno prikupljati podatke b. način razmjene podataka među institucijama c. način osiguravanja otvorenog pristupa podacima 3) Formaliziranje procedure razmjene podataka o okolišu u Federaciji BiH na osnovu usvojene metodologije 4) Jačanje institucionalnih sistema za prikupljanje okolišnih podataka (koji su razvrstani po geografskim lokacijama, vrsti naselja (urbano-ruralno), spolu, pripadnosti marginaliziranim grupama, visini prihoda, stepenu obrazovanja, i drugim kategorijama koje su primjenjive za pojedine vrste podataka) 5) Unaprjeđenje sistema praćenja podataka za oblast okoliša po različitim osnovama (SDG, EEA, UNECE i dr.), uz kreiranje dodatnih indikatora i klasifikacija koje predviđaju razvrstavanje podataka po geografskim lokacijama, vrsti naselja (urbano-ruralno), spolu, pripadnosti marginaliziranim grupama, visini prihoda, stepenu obrazovanja, i drugim kategorijama, koje su primjenjive za pojedine vrste podataka) 6) Jačanje saradnje s relevantnim predstavnicima NVO-sektora u oblasti okoliša u cilju poboljšanja mogućnosti prikupljanja okolišnih podataka 7) Uspostava sistema validacije podataka o okolišu koji će se koristiti za provjeru svih prikupljenih okolišnih podataka i informacija, kao i načina na koji su podaci prikupljeni		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status uspostave jedinstvenog informacionog sistema zaštite okoliša	Nije uspostavljen jedinstveni informacioni sistem zaštite okoliša	Uspostavljen jedinstveni informacioni sistem zaštite okoliša (2027.)
	2) Status usvajanja metodologije razmjene podataka o svim segmentima okoliša između institucija na svim nivoima vlasti	Nije usvojena metodologija	Izrađena i usvojena metodologija razmjene podataka o svim segmentima okoliša između

	u Federaciji BiH		institucija na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH (2026.)
	3) Procedura razmjene podataka o okolišu u Federaciji BiH na osnovu usvojene metodologije	Nije utvrđena procedura	Utvrđena procedura razmjene podataka o okolišu u Federaciji BiH na osnovu usvojene metodologije (2027.)
	4) Funkcionalnost institucionalnih sistema za prikupljanje okolišnih podataka	Djelimično funkcionalni institucionalni sistemi za prikupljanje okolišnih podataka	Funkcionalni institucionalni sistemi za prikupljanje okolišnih podataka (2028.)
	5) Funkcionalnost sistema praćenja podataka o okolišu	Postoji sistem praćenja podataka za oblast okoliša, međutim, postoji potreba za poboljšanjem	Unaprjeđen sistem praćenja podataka o okolišu (2028.)
	6) Funkcionalnost saradnje s predstavnicima NVO-sektora u oblasti okoliša u cilju poboljšanja mogućnosti prikupljanja okolišnih podataka	Djelimična saradnja	Funkcionalna saradnja s predstavnicima NVO-sektora u oblasti okoliša (2029.)
	7) Stepen uspostave sistema validacije podataka o okolišu	Nije uspostavljen sistem validacije podataka o okolišu	Uspostavljen sistem validacije podataka o okolišu (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem kroz veću dostupnost podataka koji omogućavaju da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 760 136 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Fondom za zaštitu okoliša Federacije BiH i ostalim institucijama nadležnim za oblast okoliša, NVO-sektor		
Ciljne grupe	Sve institucije, privredni subjekti i organizacije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**
Naziv mjere	**7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema praćenja, prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu u skladu s međunarodnim ugovorima**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan integrirani sistem praćenja, prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu kako bi se omogućilo efikasno i efektivno izvještavanje u skladu s međunarodnim standardima i ugovorima. Okvirna područja djelovanja: 1) U koordinaciji s Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, učestvovanje u izradi studijske analize koja će revidirati postojeće i dati prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima. Analiza će dati prijedloge o načinu prikupljanja podataka s jasno definiranom ulogom institucija Federacije BiH u osiguravanju podataka, te dati procjene potreba za obukom kadrova (*nadogradnja izvještaja iz projekta „Jačanje institucija za zaštitu okoliša/životne sredine u BiH i priprema za pretpristupne fondove (EnvIS)"*). Pri tome je potrebno uključiti zahtjeve za izvještavanjem od EEA, EUROSTAT-a, EIONET-a, DG ENV-a, SDG-a, 3RIO, UNECE-a, uključujući i LUCAS istraživanje koje Eurostat provodi u trogodišnjoj dinamici (korištenje zemljišta i zemljišni pokrivač) itd. 2) Na osnovu rezultata studijske analize izrada i usvajanje Federalne liste pokazatelja za praćenje stanja okoliša (koja je dio nacionalne liste pokazatelja). Federalna lista indikatora treba sadržavati pokazatelje iz ključne grupe pokazatelja koje koristi Evropska agencija za okoliš 3) Učestvovanje u radu radne grupe koju će koordinirati Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i koju će činiti institucije svih nivoa, a koja će davati stručne prijedloge i koordinirati realizaciju zaključaka i prijedloga studijske analize 4) Na osnovu rezultata studijske analize priprema Programa obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije BiH uključenih u prikupljanje podataka, obradu i izvještavanje 5) Kontinuirana provedba Programa obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija uključenih u prikupljanje podataka, obradu i izvještavanje 6) Učestvovanje u provedbi Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanje podacima i izvještavanja nakon usvajanja na nivou BiH (*Prijedlog teksta strategije praćenja stanja okoliša/životne sredine, upravljanja podacima i izvještavanja prema EEA dat je u Izvještaju „Praćenje stanja okoliša/životne sredine, upravljanje podacima i Strategija izvještavanja" izrađenom u okviru projekta „Jačanje institucija za zaštitu okoliša u BiH i priprema za pretpristupne fondove (EnvIS)"*) 7) Izrada, usvajanje i provedba Akcijskog plana za provedbu Uredbe o EIONET BiH na teritoriji Federacije BiH (u skladu s Planom za provođenje Uredbe o EIONET-u u BiH, a prema Programu aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša) 8) Izrada i usvajanje Akcijskog plana za provedbu Direktive o standardiziranom izvještavanju (SRDSIP) na teritoriji

	Federacije Bosne i Hercegovine, u skladu s Programom aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Izrada studijske analize koja će revidirati postojeće i dati prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima	Nije urađena studijska analiza	Urađena studijska analiza koja daje prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima (2024.)
	2) Federalna lista pokazatelja stanja okoliša	Nije usvojena	Usvojena Federalna lista pokazatelja stanja okoliša (2024.)
	3) Funkcionalnost saradnje u okviru radne grupe koja će davati stručne prijedloge i koordinirati realizaciju zaključaka i prijedloga studijske analize	Radna grupa nije formirana	Funkcionalna saradnja u okviru radne grupe (2025.)
	4) Program obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije BiH uključenih u izvještavanje	Nije izrađen Program obuke i osposobljavanja	Izrađen Program obuke i osposobljavanja (2025.)
	5) Stepen provedbe Programa obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije BiH uključenih u izvještavanje	Nije izrađen Program obuke i osposobljavanja	Realiziran Program obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije BiH uključenih u izvještavanje (kontinuirano – 2030.+)
	6) Stepen provedbe Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanje podacima i izvještavanja	Strategija praćenja stanja okoliša, upravljanje podacima i izvještavanja nije usvojena na nivou BiH	Visok stepen provedbe Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanje podacima i izvještavanja u Federaciji BiH nakon usvajanja na nivou BiH (kontinuirano od 2026. nadalje (2030.+))

	7) Stepen provedbe Akcijskog plana za provedbu Uredbe o EIONET BiH na teritoriji Federacije BiH	Nije usvojen Akcijski plan	Usvojen Akcijski plan za provedbu Uredbe o EIONET BiH na teritoriji Federacije BiH i provodi se (kontinuirano od 2026.)
	8) Stepen provedbe Akcijskog plana za provedbu direktive standardiziranom izvještavanju na teritoriji Federacije BiH	Nije usvojen Akcijski plan	Usvojen Akcijski plan za provedbu direktive standardiziranom izvještavanju na teritoriji Federacije BiH i provodi se (kontinuirano od 2025.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem kroz veću dostupnost podataka koji omogućavaju da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 481 892 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s institucijama nadležnim za oblast okoliša, druge institucije koje su uključene u praćenje izvještavanje okolišnih podataka		
Ciljne grupe	Sve institucije, privredni subjekti i organizacije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**
Naziv mjere	**7.5.4. Uspostava sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan sistem razmjene prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive. Okvirna područja djelovanja:

	1) Izrada i usvajanje metodologije za upravljanje prostornim podacima u Federaciji BiH, koja će biti usklađena sa Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine Federacije BiH", br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), glava IV DOKUMENTACIJA, Odjeljak 1. Jedinstveni informacioni sistem, članovi 31. do 33. Zakona i Uredbom o sadržaju i nosiocima jedinstvenog informacionog sistema, metodologiji prikupljanja i obradi podataka, te jedinstvenim obrascima na kojima se vode evidencije („Sl. novine Federacije BiH", broj 33/07), kako bi se osigurali adekvatni mehanizmi i kriteriji za razmjenu informacija u skladu s ciljem Direktive INSPIRE. Izrada metodologije uključuje: a. organizacijsku osnovu i procedure razmjene podataka b. odabir setova okolišnih (prostornih) podataka u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive c. način osiguravanja otvorenog pristupa podacima 2) Na osnovu Zakona o infrastrukturi prostornih podataka (IPP) u Federaciji BiH („Sl. novine Federacije BiH", broj 55/21) usvajanje neophodnih podzakonskih akata kako bi se infrastruktura prostornih podataka u Federaciji BiH (IPP FBiH) efikasno uspostavila 3) U skladu sa Strategijom uspostave i održavanja infrastrukture prostornih podataka Federacije BiH, uspostava i upravljanje infrastrukturom prostornih podataka u Federaciji BiH u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive i uslugama između institucija		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status usvajanja metodologije za upravljanje prostornim podacima u Federaciji BiH	Nije usvojena metodologija	Izrađena i usvojena metodologija za upravljanje prostornim podacima u Federaciji BiH (2025.)
	2) Status usvajanja neophodnih podzakonskih akata za efikasnu uspostavu IPP Federacije BiH	Nisu usvojeni podzakonski akti	Usvojeni neophodni podzakonski akti za efikasnu uspostavu IPP Federacije BiH (2024.)
	3) Status uspostave IPP Federacije BiH	Nije uspostavljena IPP Federacije BiH	Uspostavljena i funkcionalna IPP Federacije BiH (2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje upravljanja okolišem kroz veću dostupnost podataka koji omogućavaju da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 536 571 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo prostornog uređenja
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalna uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove u saradnji s Federalnim ministarstvom okoliša i turizma i ostalim institucijama nadležnim za okoliš
Ciljne grupe	Sve institucije, privredni subjekti i organizacije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**
Naziv mjere	**7.5.5. Uspostava funkcionalnog PRTR registra**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uspostavi funkcionalan PRTR registar u Federaciji BiH, usklađen s registrima u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. Također, cilj je da se regulira proces izvještavanja podataka iz PRTR registara prema institucijama Bosne i Hercegovine. Okvirna područja djelovanja: 1) U skladu s nadležnostima Federacije BiH, ažuriranje pravnog okvira i institucionalnih aranžmana za uspostavu efikasnog PRTR registra u Federaciji, čime će se definirati kanali komunikacije i proces izvještavanja, te procedure vezane za objavljivanje podataka (implementacijom Uredbe (EZ) br. 166/2006 u vezi s uspostavljanjem Evropskog registra ispuštanja i prijenosa zagađujućih tvari i izmjenama Direktiva Vijeća 91/689/EEZ i 96/61/EZ) 2) Uspostava funkcionalne i održive PRTR baze podataka u Federaciji BiH, po metodologiji koja je usaglašena s metodologijom u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH (podaci se dostavljaju shodno međunarodnim obavezama, što podrazumijeva jedinstvene obrasce, vrste i broj zagađujućih materija, iste mjerne jedinice i dr.) 3) Osiguravanje javnog pristupa podacima iz PRTR registra putem *web*-portala 4) Osiguravanje sredstava za povremenu nadogradnju aplikacije (po potrebi) sklapanjem ugovora o održavanju s IT kompanijom iz Federacije BiH i redovno održavanje PRTR registra u cilju nesmetanog funkcioniranja (putem direktnog linka za prohodnost podataka) i hardverske opreme ukoliko je ona vlasništvo Federalnog ministarstva okoliša i turizma

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status pravnog okvira i funkcionalnost institucionalnih aranžmana za PRTR registar u Federaciji BiH	Nije ažuriran pravni okvir i nisu uspostavljeni funkcionalni institucionalni aranžmani za PRTR registar u Federaciji BiH	Ažuriran pravni okvir i funkcionalni institucionalni aranžmani za PRTR registar u Federaciji BiH (2025.)
	2) Funkcionalnost PRTR baze podataka, po metodologiji koja je usaglašena s metodologijom u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH	PRTR baza podataka nije funkcionalna	Uspostavljena funkcionalna i održiva PRTR baza podataka, usaglašena s metodologijom u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH (2026.)
	3) Javna dostupnost podataka iz PRTR registra	Moguć je djelimičan pristup podacima koji su prikupljeni u proteklom periodu	Osiguran javni pristup podacima iz PRTR registra putem *web*-portala (2026.)
	4) Održivost PRTR registra	/	Osigurana održivost PRTR registra osiguravanjem sredstava za održavanje i nadogradnju (2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšano donošenje odluka na svim nivoima vlasti i unaprjeđenje dostupnosti informacija koji imaju veliki značaj u smanjenju zagađenja okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 124 922 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s ostalim institucijama nadležnim na okoliš		
Ciljne grupe	Sve institucije, privredni subjekti i organizacije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**		
Naziv mjere	**7.5.6. Razvoj statistike za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se razvije statistika za ciljeve održivog razvoja u Federaciji BiH koji se odnose na tematsko područje okoliša, uključujući i razvoj dodatnih pokazatelja i unaprjeđenje sistema za izvještavanje. Okvirna područja djelovanja: 1) Unaprjeđenje sistema za proizvodnju službene statistike u Federaciji BiH za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš u skladu s potrebama i zahtjevima 2) Povećanje dostupnosti i kvaliteta statističkih podataka u Federaciji BiH, razvrstanih po spolu (gdje je to moguće) i unaprjeđenje prepoznatljivosti službene statistike kao osnovnog izvora pouzdanih podataka 3) Jačanje saradnje i koordinacije institucija u Federaciji BiH uključenih u prikupljanje pokazatelja ciljeva održivog razvoja za okoliš		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) i 2) Stepen funkcionalnosti sistema za proizvodnju službene statistike u Federaciji BiH za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš	Djelimično funkcionalan sistem	Funkcionalan sistem za proizvodnju službene statistike Federacije Bosne i Hercegovine za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš (2026.)
	3) Stepen saradnje i koordinacije svih institucija Federacije BiH uključenih u prikupljanje pokazatelja ciljeva održivog razvoja za okoliš	Djelimično funkcionalna saradnja i koordinacija relevantnih institucija	Funkcionalna saradnja i koordinacija svih institucija Federacije BiH uključenih u prikupljanje pokazatelja ciljeva održivog razvoja za okoliš (2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj statističkog sistema koji omogućava da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 404 902 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalni zavod za statistiku
Nosioci mjere	Federalni zavod za statistiku u saradnji s Agencijom za statistiku BiH i ostalim nadležnim institucijama
Ciljne grupe	Sve institucije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**
Naziv mjere	**7.5.7. Povećanje efikasnosti u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se poveća efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji BiH kroz standardizirani i redovni sistem razmjene podataka/informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima. Okvirna područja djelovanja: 1) Jačanje statističkog sistema kroz unaprjeđenje saradnje svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka u Federaciji BiH 2) Poboljšanje usklađenosti sa zahtjevima statističkog sistema EU u pogledu brojnosti statističkih pokazatelja, rokova objavljivanja i primijenjene metodologije 3) Poboljšanje kvaliteta izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a kroz: a. usklađivanje Statistike okoliša/životne sredine i Računa okoliša (fizički i monetarni) s metodologijom i standardima EUROSTAT-a, u cilju unaprjeđenja kvaliteta podataka na nacionalnom nivou i unaprjeđenja kompatibilnosti podataka na međunarodnom nivou b. aktivno korištenje GIS-a (geografski informacioni sistem) kako bi se izradile mape, dijagrami, vremenske serije i predviđanja gdje je to moguće
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	1) Kvalitet saradnje svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka o okolišu	Djelimična funkcionalnost saradnje	Funkcionalna saradnja svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka o okolišu (2026.)
	2) Stepen usklađenosti sa zahtjevima statističkog sistema EU	Djelimična usklađenost	Ostvarena usklađenost sa zahtjevima statističkog sistema EU (2026.)
	3) Kvalitet izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a	Sistem izvještavanja je u razvoju	Poboljšan kvalitet izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj statističkog sistema koji omogućava da se buduće politike kreiraju na osnovu činjenica i odgovarajućih analiza		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 135 863 KM Izvor: 100% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalni zavod za statistiku		
Nosioci mjere	Federalni zavod za statistiku u saradnji s Agencijom za statistiku BiH i ostalim nadležnim institucijama		
Ciljne grupe	Sve institucije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.5. Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o okolišu u Federaciji BiH, uz konsultacije s Partnerstvom 27**

Naziv mjere	**7.5.8. Uspostava Evropskih ekonomskih računa okoliša**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osigura učešće institucija Federacije BiH u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša koji opisuju odnos između okoliša i ekonomije (u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša kojom je uspostavljen zajednički okvir za prikupljanje, pripremanje, slanje i ocjenjivanje evropskih ekonomskih računa okoliša) Okvirna područja djelovanja: 1) Provedba Uredbe (EU) br. 691/2011 o prioritetnim evropskim ekonomskim računima okoliša (ekonomski računi okoliša su važan izvor podataka za praćenje i evaluaciju politika u području okoliša, kao što je Osmi program djelovanja za okoliš, kao i ostvarenog napretka u postizanju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija) 2) U skladu s nadležnostima Federacije BiH, proširenje računa okoliša na nova područja u skladu sa Sistemom ekonomskog računovodstva okoliša kao međunarodnog statističkog standarda		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Stepen provedbe Uredbe (EU) br. 691/2011 o prioritetnim evropskim ekonomskim računima okoliša	Djelimično provedena Uredba	Provedena Uredba (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša (2026.)
	2) Status proširenja računa okoliša na nova područja u skladu sa Sistemom ekonomskog računovodstva okoliša	Djelimično razvijeni računi okoliša	Razvijeni vodni računi, računi šuma, računi rashoda za upravljanje resursima, računi ekosistema (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Uspostava Evropskih ekonomskih računa okoliša omogućava poređenje, vrednovanje i donošenje valjanih odluka o mjerama potrebnim za unaprjeđenje upravljanja okolišem, kao i za postizanje ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 128 634 KM Izvor: 100% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalni zavod za statistiku		

Nosioci mjere	Federalni zavod za statistiku u saradnji s Agencijom za statistiku BiH i ostalim nadležnim institucijama
Ciljne grupe	Sve institucije koje se bave problematikom okoliša, stručna javnost, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.6. Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika**		
Naziv mjere	**7.6.1. Integracija okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se integriraju okolišni zahtjevi u sektorske politike i zakonodavstvo kroz jačanje međusektorske saradnje, posebno saradnje s institucijama koje se bave pitanjima ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva. Poseban fokus ove mjere odnosi se na integriranje zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike Federacije BiH, u skladu s rokovima i obavezama koje će propisati ova strategija, te u skladu sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan iz 2020. godine koja se temelji na 5 stubova: I klima, energija i mobilnost, II kružna ekonomija, III upravljanje otpadom, IV uklanjanje zagađenja, V bioraznolikost. Okvirna područja djelovanja: 1) Unaprjeđenje institucionaliziranih oblika saradnje između institucija u Federaciji BiH zaduženih za oblast okoliša s institucijama iz drugih sektora (kao što su energetika, prostorno planiranje, transport, rudarstvo, poljoprivreda, šumarstvo, zdravstvenog sektor, turizam, obrazovni sektor, ravnopravnost spolova, socijalna zaštita) 2) Proaktivno učestvovanje u konsultacijama na nacrte pripremljenih sektorskih pravnih i političkih dokumenata 3) Aktivna primjena instrumenta strateške procjene utjecaja na okoliš 4) Propisivanje obavezne procjene ekosistemskih servisa kod izrade studija utjecaja na okoliš 5) Obavezno usklađivanje planova, programa i projekta u oblasti zaštite okoliša s važećim prostornim planovima 6) Integracija prilagođavanja klimatskim promjenama u sektorske razvojne politike, strategije, programe i planove za sektore koji su izloženi visokom riziku i osjetljivi na klimatske utjecaje (poljoprivreda, vodni resursi/upravljanje vodama, šumarstvo/šumski resursi, ljudsko zdravlje, bioraznolikost i osjetljivi ekosistemi, turizam)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021)	Ciljna vrijednost

	1) Stepen institucionalizacije oblika saradnje između sektora okoliša i drugih sektora	Nizak stepen institucionaliziranosti	Institucionalizirani oblici saradnje između sektora okoliša i drugih sektora (2030.)
	2) 3) 4) Doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike i u toku izrade dokumenata	Nizak doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike	Realiziran aktivan doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike (kontinuirano – 2030.)
	5) Stepen usklađenosti planova, programa i projekta u oblasti zaštite okoliša s važećim prostornim planovima	Djelimično usklađeni	Osigurana usklađenost planova, programa i projekata u oblasti zaštite okoliša s važećim prostornim planovima (kontinuirano 2030.+)
	6) Doprinos okolišnih institucija u toku izrade drugih dokumenata s ciljem integracije prilagođavanja klimatskim promjenama	Relativno mali doprinos	Realiziran aktivan doprinos okolišnih institucija u toku izrade drugih dokumenata s ciljem integracije prilagođavanja klimatskim promjenama (2027.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Doprinos stvaranju koherentnog sistema s čvrstim međusektorskim vezama i dobrom koordinacijom koji su od suštinskog značaja za efikasno upravljanje okolišem		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 125 884 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% sredstva EU i drugih međunarodnih donatora		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s institucijama iz drugih sektora (upravljanje vodama, šumarstvo, ljudsko zdravlje, bioraznolikost)		
Ciljne grupe	Institucije koje primjenjuju javne politike i zakonodavstvo u kojima su integrirana pitanja okoliša, stručna javnost, šira javnost		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.6. Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika**
Naziv mjere	**7.6.2. Integracija standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se standardi i principi rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva integriraju u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša. Pri planiranju, provedbi, praćenju i ocjeni politika, programa i projekata u oblasti upravljanja okolišem, radit će se na uvođenju i primjeni alata poput rodne analize, procjene *gender* utjecaja, rodno odgovornog budžetiranja, *gender* indeksa u oblasti okoliša, te rodne revizije. Kreirat će se, donositi i provoditi posebne privremene mjere za ravnopravnost spolova u oblasti upravljanja okolišem. Poseban fokus ove mjere bit će usmjeren na uspostavljanje funkcionalnog institucionalnog mehanizma koordinacije u domenu rodne ravnopravnosti, posebno u vezi integriranja pitanja rodne ravnopravnosti u javne politike i zakonodavstvo, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH. Okvirna područja djelovanja: 1) Razvoj smjernica za integriranje standarda i principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u sve faze upravljanja okolišem (planiranje, realizacija, praćenje, izvještavanje, evaluacija) – nivo Savjetodavnog vijeća za okoliš 2) Osiguravanje efikasnog funkcioniranja institucionalnog mehanizma za ravnopravnost spolova u institucijama u sektoru okoliša – uspostava mehanizma u institucijama gdje taj mehanizam nije uspostavljen, odnosno suštinski realizirati mehanizam u institucijama u kojima on nije funkcionalan, kroz nominiranje osoba i timova za rad na pitanjima ravnopravnosti spolova u oblasti okoliša 3) Unaprjeđenje nivoa znanja i svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije kroz saradnju nadležnih institucija i jačanje pozicije GFP-a (*Gender Focal Pointa*) u svim institucijama 4) Uspostava institucionalne komunikacije između institucija u sektoru okoliša i *Gender* centra Federacije BiH radi pribavljanja mišljenja o usaglašenosti prijedloga zakona, podzakonskih i drugih normativnih akata, strategija, planova i programa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH 5) Promocija rodno osjetljivog pristupa u svim segmentima upravljanja okolišem i zaštite okoliša 6) Organizacija edukacija, davanje uputstava i stručna podrška institucijama za korištenje alata poput rodne analize, procjene *gender* utjecaja, rodno odgovornog budžetiranja, *gender* indeksa u oblasti okoliša pri planiranju, provedbi, praćenju i ocjeni politika, programa i projekata u oblasti upravljanja okolišem, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH, u organizaciji *Gender* centra Federacije BiH

Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Razvoj smjernica za integriranje standarda i principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u sve faze upravljanja okolišem	Ne postoje smjernice	Razvijene smjernice za integriranje pitanja ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u okolišne dokumente (2024.)
	2) 3) Nivo znanja i svijesti kontakt-osoba nominiranih za ravnopravnost spolova u institucijama o povezanosti okoliša i rodne dimenzije	Relativno nizak nivo	Osobe nominirane za ravnopravnost spolova posjeduju znanja i svijest o povezanosti okoliša i rodne dimenzije (2026.)
	4) Nivo institucionalne komunikacije između institucija u sektoru okoliša i *Gender* centra Federacije BiH	Nizak nivo komunikacije	Uspostavljena funkcionalna institucionalna komunikacija između institucija u sektoru okoliša i *Gender* centra Federacije BiH (2026.)
	5) Stepen promocije rodno osjetljivog pristupa u svim segmentima upravljanja okolišem	Nizak stepen promocije	Rodno osjetljiv pristup primijenjen u svim segmentima upravljanja okolišem (2030.)
	6) Kapacitet institucija nadležnih za okoliš za primjenu alata za integriranje rodne ravnopravnosti	Nizak kapacitet	Institucije nadležne za okoliš posjeduju kapacitete za primjenu alata za integriranje rodne ravnopravnosti (2029.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Osigurati da svi muškarci i žene, posebno siromašni i ranjivi potpuno i djelotvorno učestvuju u donošenju odluka koje se tiču oblasti okoliša		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 275 247 KM Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2030.		

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, *Gender* centar Federacije BiH
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, *Gender* centar Federacije BiH u saradnji s relevantnim institucijama koje se bave pitanjima ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva
Ciljne grupe	Građani, osjetljive grupe stanovništva

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.6. Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika**		
Naziv mjere	**7.6.3. Tranzicija ka kružnoj ekonomiji**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se stvore pretpostavke za tranziciju ka kružnoj ekonomiji. Okvirna područja djelovanja: 1) Izrada i usvajanje Mape puta i Akcijskog plana za uvođenje kružne ekonomije u Federaciji BiH (usaglašeno s Mapom puta na nivou BiH) 2) Uklanjanje pravnih prepreka i uvođenje stimulativnih instrumenata za zeleno poslovanje (zelenu ekonomiju), kao što su: regulatorni instrumenti i instrumenti zasnovani na informacijama, finansijski poticaji i zelena javna nabavka 3) Poticanje primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru 4) Izrada Akcijskog plana za mala i srednja poduzeća i osiguranje podrške u prevazilaženju barijera u prelasku na zeleno poslovanje 5) Izrada propisa za ekodizajn proizvoda 6) Osiguravanje finansijske podrške jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje zelenog poslovanja (ekooznaka, EMAS, zelene nabavke, dobrovoljni industrijski sporazumi itd.)		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status usvajanja Mape puta i Akcijskog plana za uvođenje kružne ekonomije u Federaciji BiH	Nije usvojena Mapa puta i Akcijski plan	Usvojena Mapa puta i Akcijski plan za uvođenje kružne ekonomije (2024.)

	2) Stepen uvođenja stimulativnih instrumenata za zeleno poslovanje	Nisu uvedeni stimulativni instrumenti	Uvedeni stimulativni instrumenti (2025.)
	3) Stepen primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru	Niska primjena zelenih javnih nabavki (trenutno nije moguće utvrditi koliko se novčanih sredstava ukupno potroši primjenom kriterija zelenih javnih nabavki)	Visok stepen primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru (2030.)
	4) Status izrade Akcijskog plana za mala i srednja poduzeća	Nije izrađen Akcijski plan	Izrađen Akcijski plan (2026.)
	5) Status usvajanja propisa za ekodizajn proizvoda	Nije usvojen propis	Usvojen propis za ekodizajn proizvoda (2026.)
	6) Finansijska podrška jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje zelenog poslovanja	Nije osigurana finansijska podrška	Osigurana finansijska podrška jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje zelenog poslovanja (kontinuirano – 2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Ekonomska i ekološka korist kroz uspješnije korištenje materijalnih resursa i kroz povećanje efikasnosti upravljanja, inovacije i saradnju između privatnog i naučnoistraživačkog sektora.		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 219 442 KM Izvor: 100% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022.–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s relevantnim institucijama u oblasti okoliša, Federalno ministarstvo privrede, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo trgovine, javne institucije, privatni sektor		
Ciljne grupe	Institucije i poslovni sektor odgovorni za izradu i realizaciju AP/Mape puta, građani		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**

Prioritet	**7.7. Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH**		
Naziv mjere	**7.7.1. Efikasna i sveobuhvatna provedba postojećih ekonomskih instrumenata za okoliš**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osigura sveobuhvatna provedba postojećih ekonomskih instrumenata za okoliš. Pri tome, odgovorne institucije redovno rade i transparentno objavljuju izvještaje o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada. Federalno ministarstvo finansija i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH će biti uključeni u sve aspekte fiskalne politike u zaštiti okoliša (olakšice na uvoz pojedinih ekološki povoljnih proizvoda itd.). Mjera uključuje i uvođenje svih naknada predviđenih Zakonom o Fondu Federacije BiH i drugim važećim propisima koji uređuju pojedine oblasti. Okvirna područja djelovanja: 1) Kroz izmjene Zakona o Fondu Federacije BiH propisivanje obaveze izvještavanja svih nivoa vlasti (uključujući kantone i lokalnu samoupravu (općine/gradove)) o namjenskom utrošku sredstava za projekte zaštite okoliša i putem *web*-stranice Fonda 2) Sistemska analiza o vrstama naknada koje nisu kategorizirane kao okolišne, ali koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt (npr. koncesije, takse za upotrebu šuma, akcize za gorivo i dr.) 3) Reforma svih vrsta naknada koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt (na osnovu analize, a kroz izmjenu postojeće regulative) 4) Propisivanje naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada itd.		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status usvajanja izmjena Zakona o fondu Federacije BiH	Nisu usvojene izmjene	Usvojene izmjene Zakona o fondu Federacije BiH po kojem bi kantoni i općine/gradovi trebali izvještavati o namjenskom utrošku sredstava za projekte zaštite okoliša (2024.)
	2) Status izrade sistemske analize o vrstama naknada koje nisu kategorizirane kao okolišne, ali koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt	Nije urađena analiza	Urađena centralizirana i multisektorska sistemska analiza i identificirane sve vrste naknada koje nisu kategorizirane kao

			okolišne, ali koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt (2023.)
	3) Status reforme naknada koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt	Reforma nije urađena	Kroz izmjenu postojeće regulative urađena reforma naknada (2028.)
	4) Status propisivanja naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada itd.	Naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada nisu propisane	Propisane naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada itd. (2030.+)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje odgovornosti svih nivoa vlasti u oblasti zaštite okoliša, kao i bolja finansijska održivost sektora		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 92 717 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma u saradnji s Federalnim ministarstvom finansija, Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, stručni tim imenovan od Vlade Federacije BiH, ministarstva nadležna za energijsku efikasnost		
Ciljne grupe	Institucije, privredni subjekti i građani koji imaju obavezu plaćanja naknada i drugih instrumenata i koji imaju korist od projekata koji se finansiraju prikupljenim sredstvima		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.7. Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH**
Naziv mjere	**7.7.2. Uvođenje novih inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama za finansiranje zaštite okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se uvedu novi inovativni i poticajni ekonomski mehanizmi za finansiranje zaštite okoliša. Okvirna područja djelovanja: 1) Kreiranje novih ekonomskih instrumenta za zaštitu okoliša, vodeći računa o marginaliziranim grupama i principima rodno-odgovornog finansiranja okolišnih projekata. Ovo uključuje uvođenje finansijskih alokacija za specifično ciljane

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">intervencije za unaprjeđivanje društvene jednakosti i rodne ravnopravnosti, za ekonomsko osnaživanje ranjivih društvenih grupa, naročito žena, u oblasti tzv. zelenog poduzetništva
2) Unaprjeđenje postojećih i uvođenje novih revolving fondova, subvencija i dr. mehanizama za oblast zaštite okoliša, tamo gdje je to moguće
3) Uključivanje privrede/privatnog sektora u prikupljanje sredstava (fund-raising) za projekte zaštite okoliša, pogotovo očuvanja bioraznolikosti i zaštićenih područja</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>1) 2) Stepen unaprjeđenja postojećih i uspostave novih ekonomskih instrumenata za zaštitu okoliša koji su poticajni za ciljne grupe</td><td>Nedovoljna zastupljenost mehanizama koji su poticajni za ciljne grupe</td><td>Unaprijeđeni postojeći i uvedeni novi ekonomski instrumenti za zaštitu okoliša (2030.)</td></tr>
<tr><td>3) Uključenost privrednih subjekata u prikupljanje sredstava za projekte zaštite okoliša</td><td>Privredni subjekti nisu aktivno uključeni</td><td>Privredni subjekti aktivno uključeni u prikupljanje sredstava i učestvuju u realizaciji projekata zaštite okoliša, očuvanja bioraznolikosti i zaštićenih područja(2030.)</td></tr>
<tr><td>Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</td><td colspan="3">Poboljšano strateško upravljanje i efikasnije finansiranje zaštite okoliša</td></tr>
<tr><td>Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja</td><td colspan="3">Iznos: 201 036 KM
Izvor: 10% budžetska sredstva, 90% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije</td></tr>
<tr><td>Period implementacije mjere</td><td colspan="3">2022–2030.</td></tr>
<tr><td>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</td><td colspan="3">Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH</td></tr>
<tr><td>Nosioci mjere</td><td colspan="3">Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, nadležna ministarstva na svim nivoima, lokalne zajednice, Razvojna banka Federacije BiH</td></tr>
<tr><td>Ciljne grupe</td><td colspan="3">Institucije, privredni subjekti i građani koji imaju obavezu plaćanja naknada i drugih instrumenata i koji imaju korist od projekata koji se finansiraju prikupljenim sredstvima</td></tr>
</table>

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.7. Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federaciji BiH**
Naziv mjere	**7.7.3. Korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se osigura značajnije korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore. Okvirna područja djelovanja: 1) Uspostava/imenovanje posredničkog tijela u Federaciji BiH za provođenje EU projekata iz oblasti zaštite okoliša. Uspostava tijela je od značaja za stvaranje efikasnih i adekvatnih kapaciteta za apsorpciju trenutno raspoloživih i budućih dostupnih, kao i EU strukturnih fondova, te je od velike važnosti za donosioce odluka u zemlji, da na vrijeme prepoznaju jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za upravljanje EU fondovima kao prioritet svoje politike. 2) Uspostava informacionog sistema za prijavu projekata i partnera s nivoa BiH i upravljanje međunarodnim projektima. Ovo podrazumijeva da se u Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH uspostavi *online* sistem (e-servis) za identifikaciju projekata, uvid u prijavu, praćenje i izvještavanje o realizaciji projekata s ciljem unaprjeđenja nivoa usluga i efikasnosti međuinstitucionalne koordinacije u svrhu povećanja apsorpcijskih kapaciteta za prijavu i upravljanje EU i drugim međunarodnim projektima. Odobreni projekti javno se objavljuju putem *web*-portala. Na taj način Fond, korisnici sistema i nadležne institucije imaju tačnu i ažuriranu evidenciju o okolišnim i projektima energijske efikasnosti (potencijalni, kandidirani, u provedbi...). Također, informacioni sistem podrazumijeva uspostavljenu i jasno definiranu proceduru odabira projekata (i mjerila ocjenjivanja projektnih ideja/prijedloga) i partnera za apliciranje prema EU i drugim međunarodnim finansijskim programima
Strateški projekti	/

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Status uspostave posredničkog tijela u Federaciji BiH za provođenje EU projekata iz oblasti zaštite okoliša	Nije formirano	Formirano posredničko tijelo na niovu Federacije BiH na način da su iskorišteni kapaciteti postojećih institucija, npr. Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH

			koji se već bavi provođenjem i praćenjem projekata zaštite okoliša, s ciljem provođenja EU projekata na području Federacije BiH (2028.)
	2) Uspostava informacionog sistema za prijavu projekata i partnera s nivoa BiH i upravljanje međunarodnim projektima	Nije uspostavljen	U Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH uspostavljen *online* sistem (e-servis) za identifikaciju projekata, uvid u prijavu, praćenje i izvještavanje o realizaciji projekata (2029.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje dostupnih finansijskih resursa za upravljanje okolišem kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa za koordinirano i strateško upravljanje projektima		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 81 677 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2024–2029.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH, Direkcija za evropske integracije BiH, Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo prostornog uređenja i nadležna ministarstva na nivou BiH		
Ciljne grupe	Institucije nadležne za oblasti okoliša, institucije, privredni subjekti i organizacije koje imaju korist od projekata koji se finansiraju prikupljenim sredstvima		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.8. Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu**
Naziv mjere	**7.8.1. Integriranje problematike zaštite okoliša u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima**

<table>
<tr><td>Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja</td><td colspan="3">Cilj ove mjere je da se osigura da je problematika zaštite okoliša snažnije integrirana u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima, uz interdisciplinarni i holistički pristup obrazovanju za održivi razvoj.
Okvirna područja djelovanja:
1) Procjena kvaliteta nastavnih sadržaja važnih za sticanje znanja o održivom razvoju kao i zastupljenost sadržaja u odobrenim udžbenicima
2) Na osnovu analize, inovacija godišnjih programa edukacije o zaštiti okoliša koji se uključuju u nastavne i vannastavne programe (shodno čl. 32, stav (4) Zakona o zaštiti okoliša) i proširenje obima djelovanja na sve nastavne predmete. Nova kultura učenja ugrađuje se u odgojno-obrazovni kurikulum kao međupredmetno područje. (Trenutno su sadržaji o zaštiti okoliša u znatno većoj mjeri zastupljeni u prirodnim nego u društvenim naukama. Neophodno je o zaštiti okoliša izučavati u okviru svih nastavnih predmeta. Neophodno je revidirati kurikulume i uvrstiti ekološke sadržaje vodeći računa o međupredmetnoj korelaciji, prožeti određenu temu kroz sve nastavne predmete.)
3) Poticanje škola za sticanje statusa ekoškola (međunarodno certificiranje)
4) Zakonsko omogućavanje otvaranja Inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju (centri bi, u svom razvoju, proširili djelatnost i na segment srednjoškolskog i visokog obrazovanja)
5) Osiguravanje učenja o okolišu kroz aktivnosti u zaštićenim područjima:
a. Razvoj i unaprjeđenje obrazovnih kapaciteta zaštićenih područja (osoblje, infrastrukturu, programe i aktivnosti), te kroz iskustveno učenje u prirodi podučavati o okolišu
b. Rad na ostvarenju dugoročne saradnje, te poticanje održavanja škole u prirodi kroz provedbu zajedničkih projekata između škola i zaštićenih područja
c. Razvoj programa za stručno usavršavanje nastavnog osoblja i kontinuirano usavršavanje nastavnog kadra iz oblasti zaštite okoliša i edukacije na otvorenom, s naglaskom na praktičan rad s djecom
d. Kreiranje poticaja za iskustveno učenje u prirodi kod nastavnog osoblja
e. Kreiranje programa za zapošljavanje edukatora u zaštićenim područjima (npr. angažirati nezaposlene nastavnike biologije, studente završnih godina, tek diplomirane studente biologije angažirati kroz programe stažiranja i sl.)
6) Poboljšanje saradnje odgojno-obrazovnih ustanova s farmama i poljoprivrednim gazdinstvima u lokalnoj zajednici i šire (ustupanje resursa školama, npr. zemljišta na korištenje i sl., kako bi učenici imali priliku steći neposredno iskustvo o biljnom i životinjskom svijetu koji ih okružuje)</td></tr>
<tr><td>Strateški projekti</td><td colspan="3">/</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Indikatori za praćenje rezultata mjere</td><td>Indikatori
(izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</td><td>Polazna vrijednost
(2021.)</td><td>Ciljna vrijednost</td></tr>
<tr><td>1) Analiza kvaliteta nastavnih sadržaja</td><td>Nije urađena sveobuhvatna analiza</td><td>Urađena sveobuhvatna analiza kvaliteta nastavnih sadržaja (2023.)</td></tr>
</table>

	2) Mjera u kojoj su inovirani programi edukacije koji se uključuju u nastavne i vannastavne programe	Postoji prostor za poboljšanja	Inovirani programi edukacije o zaštiti okoliša koji se uključuju u nastavne i vannastavne programe, a kroz koje se razvija ekološka kultura učenika/ica, te usvajaju ekološke vrijednosti i vrijednosne orijentacije (periodično – 2030.)
	3) Broj škola sa statusom ekoškola	/	Povećan broj škola sa statusom ekoškola (konstantno – 2030.)
	4) Zakonsko omogućavanje otvaranja inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju	Nije zakonski omogućeno	Stvoreni zakonski preduvjeti za otvaranje inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju (2025.)
	5) Uspostava programa učenja u zaštićenim područjima	Nisu uspostavljeni programi	Uspostavljeni programi učenja u zaštićenim područjima (2029.)
	6) Broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su ostvarile saradnju s farmama i poljoprivrednim gazdinstvima	/	Povećan broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su ostvarile saradnju s farmama i poljoprivrednim gazdinstvima (konstantno – 2030.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje obrazovnog procesa i povećanje kompetencija svih aktera, za integraciju zaštite okoliša održivog korištenja u sve nivoe obrazovanja		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 278 764 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		
Period implementacije mjere	2022–2030.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Kantonalna ministarstva za obrazovanje u saradnji s Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke (koordinacija)		
Nosioci mjere	Kantonalna ministarstva za obrazovanje u saradnji s Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke (koordinacija), pedagoški zavodi, u saradnji s institucijama nadležnim za zaštitu okoliša i organizacijama civilnog društva s ekspertizom u ovoj oblasti, odgojno-obrazovne ustanove		

Ciljne grupe	Odgojno-obrazovne ustanove, organizacije civilnog društva, upravljači zaštićenih područja, učenici, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.8. Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu**
Naziv mjere	**7.8.2. Jačanje kapaciteta i ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se ojača kapacitet i ekopedagoške kompetencije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova. Okvirna područja djelovanja: 1) Unaprjeđenje ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova kroz edukaciju o zaštiti okoliša akreditiranim programima (programima verificiranim od određene ovlaštene institucije). Kontinuirano usavršavanje nastavnog kadra iz oblasti zaštite okoliša i edukacije na otvorenom s naglaskom na praktičan rad s djecom 2) Izrada priručnika za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja, uključujući nastavne i izvannastavne aktivnosti (ljetne škole, škole u prirodi, multidisciplinarni projekti, radionice, takmičenja itd.). Potrebna je obuka nastavnika i učitelja. Voditi se UNESCO mapom puta za obrazovanje o održivom razvoju do 2030. 3) Priprema nastavnog osoblja za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj, na posve drugačiji, digitalni, način. Edukacija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova o zaštiti okoliša akreditiranim programima (programima verificiranim od ovlaštene institucije) s ciljem digitalizacije 4) Kreiranje digitalnih udžbenika i sadržaja o zaštiti okoliša i prilagođavanje učenja *online* okruženju u većem obimu nego ranije. (*Nedostatak digitalnih sadržaja prouzrokovao je nastavnicima brojne probleme pri realizaciji nastavnog procesa u doba COVID-a, ali i poteškoće u učenju učenicima. Ponuditi učenicima i nastavnicima pripremljene digitalne sadržaje o zaštiti okoliša. Takvim pristupom učenje bi se prilagodilo online okruženju, a nastavnik bio manje opterećen pripremanjem sadržaja za nastavni sat.*) 5) Analiza nedostataka master univerzitetskih programa u odnosu na nivo integracije pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja prirodnih resursa i izrada prijedloga za intervencije u kurikulumu master programa. Potrebno je uzeti najmanje dva univerziteta kao pilot-područja. Obuhvatiti sve naučne oblasti (prirodne, tehničke i društvene). Voditi se UNESCO mapom puta za obrazovanje o održivom razvoju do 2030.
Strateški projekti	/

	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
Indikatori za praćenje rezultata mjere	1) Stepen unaprjeđenja ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova kroz edukaciju o zaštiti okoliša akreditiranim programima	Postoji potreba za unaprjeđenjem ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova	Nastavnici su kompetentni za transfer znanja, posjeduju ekopedagoške kompetencije za realizaciju sadržaja o zaštiti okoliša (2029.)
	2) Status izrade priručnika za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja	Priručnici nisu izrađeni	Izrađeni priručnici za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja, te izvršena obuka nastavnika i učitelja (2026.)
	3) Stepen edukacije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova o zaštiti okoliša akreditiranim programima s ciljem digitalizacije	Nisu provedene edukacije	Nastavnici su kompetentni za transfer znanja, posjeduju kompetencije za realizaciju sadržaja o zaštiti okoliša uz korištenje tematski pripremljenih digitalnih sadržaja (kontinuirano – 2030.)
	4) Status kreiranja digitalnih udžbenika i sadržaja o zaštiti okoliša	Nisu kreirani digitalni udžbenici	Omogućeno učenje uz pomoć digitalnih udžbenika (2026.)
	5) Status izrade analize nedostataka u odnosu na kurikulume postojećih master programa	Nije urađena analiza	Urađena analiza nedostataka u odnosu na kurikulume postojećih master programa i date preporuke za integraciju pitanja održivog načina korištenja prirodnih resursa u master programe (2028.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprjeđenje obrazovnog procesa i povećanje kompetencija svih aktera za integraciju zaštite okoliša održivog korištenja u sve nivoe obrazovanja		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 283 452 KM Izvor: 30% budžetska sredstva, 70% kombinacija – sredstva EU i drugih međunarodnih donatora i ostale donacije		

Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (krovna institucija), kantonalna ministarstva za obrazovanje
Nosioci mjere	Kantonalna ministarstva za obrazovanje u saradnji s Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke (koordinacija), odgojno-obrazovne ustanove, univerziteti i fakulteti, institucije nadležne za okoliš
Ciljne grupe	Odgojno-obrazovne ustanove, univerziteti i fakulteti, učenici, šira javnost

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**		
Prioritet	**7.8. Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu**		
Naziv mjere	**7.8.3. Podrška neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša**		
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je osigurati podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša. Okvirno područje djelovanja: 1) Uspostava saradnje između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša 2) Uspostava namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost
	1) Stepen uspostave saradnje između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša	Djelimična saradnja	Uspostavljena funkcionalna saradnja između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša (2026.)
	2) Stepen uspostave namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša	U budžetima Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i kantonalnih ministarstva za obrazovanje određena	Osigurana materijalna osnova za neformalno obrazovanje (u skladu s potrebama ciljne grupe)

		namjenska sredstva za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša se planiraju, ali to nije dovoljno	različitih interesnih grupa (uposlenici odgojno-obrazovnih ustanova, studenti, profesori, roditelji učenika) (2026.)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećana svijest i znanje ljudi o glavnim problemima u upravljanju okolišem		
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 24 883 KM Izvor: 100% budžetska sredstva		
Period implementacije mjere	2022–2026.		
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (krovna institucija), kantonalna ministarstva za obrazovanje		
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (krovna institucija), kantonalna ministarstva za obrazovanje, odgojno-obrazovne ustanove, (međunarodne) nevladine organizacije		
Ciljne grupe	Uposlenici odgojno-obrazovnih ustanova, studenti, profesori, roditelji učenika		

Veza sa strateškim ciljem	**7. Unaprijediti upravljanje okolišem**
Prioritet	**7.8. Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu**
Naziv mjere	**7.8.4. Unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša**
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj ove mjere je da se unaprijede kapaciteti za istraživanja u oblasti okoliša. Okvirna područja djelovanja: 1) Pružanje informacija akademskoj zajednici i privredi o međunarodnim fondovima za istraživanja i unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša apliciranjem na međunarodne projekte 2) Uspostava namjenskih budžeta za ulaganje u inovacije i razvoj, te primjenu novih, rodno osjetljivih, tehnologija s ciljem smanjenja zagađenja 3) Uvrštavanje istraživanja iz oblasti održive upotrebe prirodnih resursa i o upravljanju efektima klimatskih promjena na prirodne resurse u godišnji program istraživanja Federacije BiH, potpomognut iz Fonda za nauku. Potrebno je predvidjeti izdvajanja za poticanje u iznosu od 30% od ukupnog fonda 4) Podržavanje organizacije stručnih i naučnih kongresa/simpozija s međunarodnim značajem, na dvogodišnjoj osnovi

	5) Unaprjeđenje (proširenje koncepta i aktivnosti) saradnje akademske zajednice i privrede u oblasti okoliša, te uključenje privrede u finansiranje istraživanja u oblasti okoliša kroz saradnju istraživača i inovatora i privrednih subjekata		
Strateški projekti	/		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazna vrijednost (2021)	Ciljna vrijednost
	1) Stepen znanja predstavnika akademske zajednice i privrede o raspoloživim fondovima na koje mogu redovno aplicirati	Djelimična znanja o raspoloživim fondovima	Predstavnici akademske zajednice i privrede upoznati su s raspoloživim fondovima i redovno apliciraju na međunarodne projekte (kontinuirano – 2030.)
	2) Redovnost u planiranju budžetskih sredstava za ulaganje u inovacije i razvoj u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke i kantonalnim ministarstvima za obrazovanje	Određena sredstva se alociraju, ali to nije dovoljno	U budžetima Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i kantonalnih ministarstava za obrazovanje redovno se planiraju namjenska sredstva za ulaganje u inovacije i razvoj (2028.)
	3) Broj projekata od značaja za održivo upravljanje prirodnim resursima koji se godišnje finansiraju od Federalnog fonda za nauku	/	Federalni fond za nauku finansira najmanje 3 projekta od značaja za održivo upravljanje prirodnim resursima godišnje (kontinuirano – 2030.)
	4) Broj stručnih skupova sufinansiranih od Federalnog fonda za nauku	/	Federalni fond za nauku sufinansira najmanje 1 stručno-naučni skup svake dvije godine
	5) Kvalitet kontakata i saradnje između akademske zajednice i privrede	Djelimična saradnja	Uspostavljeni kontakti i novi oblici saradnje između akademske zajednice i privrede
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Efikasna i efektna podrška istraživanjima i inovacijama koje osiguravaju transformaciju inovativnih ideja u proizvode i usluge koje rješavaju probleme okoliša i stvaraju radna mjesta i rast. Povećanje baze naučnog znanja poboljšava strateško donošenje odluka koje su bazirane na činjenicama		

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Iznos: 0 KM
Period implementacije mjere	2022–2030.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke (krovna institucija), kantonalna ministarstva za obrazovanje
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, kantonalna ministarstva za obrazovanje u saradnji s Federalnim ministarstvom okoliša i turizma, Federalni fond za nauku, fakulteti, odgojno-obrazovne ustanove, međunarodne nevladine organizacije
Ciljne grupe	Naučnoistraživačke institucije, privredni subjekti, akademska zajednica, studenti, stručna i šira javnost

13.8. Aneks 8. Sažeti pregled strateškog dokumenta

13.8.1. Upravljanje vodama

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
1. Strateški cilj	**Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost**	**Indikatori strateškog cilja**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Prečišćene vode – ukupno, 000 m^3	48.613 (2020.)	...
		Udio prečišćenih otpadnih voda u ukupnoj količini otpadnih voda (%)	55,8 (2020.)	...
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		450,2	3927,7	4378

1.1. Prioritet	**Spriječiti pogoršanje i unaprijediti status vodnih tijela**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Dostizanje okolišnih ciljeva za vodna tijela definiranih u okviru Planova upravljanja vodnim područjima rijeke Save i Jadranskog mora (II, III ciklus)	Za dio utvrđenih vodnih tijela postignuti okolišni ciljevi postavljeni u okviru I ciklusa planova upravljanja (2016–2021) za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora	Dostignuti okolišni ciljevi za sva vodna tijela prema planu u okviru II i III ciklusa Planova upravljanja (2022–2027) i (2028–2033)
		Efikasnost nadzora nad poštivanjem provođenja uvjeta propisanih vodnim aktima za zagađivače i primjena krivičnih odredbi u slučaju neprovođenja	Postojeći pristup provođenju nadzora nije efikasan: • Planovi inspekcijskih nadzora se djelimično baziraju na Planovima upravljanja vodama i vodnim aktima, te informacijama o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda • Slaba koordinacija pri planiranju između federalnih i kantonalnih inspektorata	Visoka učinkovitost i stepen efikasnosti inspekcijskih nadzora osiguravaju da: • Svi zagađivači poštuju i provode uvjete propisane vodnim aktima • Inspekcijskim nadzorima bude spriječeno/ svedeno na minimum nepropisno onečišćenje vodnih tijela

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,279	2,5	2,7

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
1.1.1. Mjera	Dostizanje okolišnih ciljeva za vodna tijela definiranih u Planovima upravljanja vodnim područjima u Federaciji BiH	a1) Status usvajanja dopuna Zakona o organizaciji organa uprave u svrhu redovnog i preciznog izvještavanja o realizaciji strateških i planskih dokumenata (Planova upravljanja vodnim područjima)	Postojeći Zakon ne sadrži odredbe koje preciziraju procedure i nalažu obaveze institucijama/organima na različitim nivoima vlasti sektora voda redovnog prikupljanja, obrade i dostavljanja informacija/izvještaja o realizaciji Planova upravljanja vodnim područjima	Izrađene i usvojene dopune Zakona o organizaciji organa uprave
		Status izvještavanja i objavljivanja Izvještaja na *web*-stranicama Agencija za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora uključujući: a2) Izvršenu analizu i ocjenu stepena realizcije programa mjera -- Dvogodišnji Izvještaji o realizaciji programa mjera a3) Izvršen monitoring površinskih i podzemnih vodnih tijela – Jednogodišnji izvještaji o stanju površinskih i podzemnih vodnih tijela	Neredovno: • dostavljanje podataka za izvještaje o realizaciji programa mjera • objavljivanje Izvještaja na *web*-stranicama Agencija za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora	Na *web*-stranicama Agencija objavljeni potpuni i precizni sljedeći Izvještaji : • Dvogodišnji Izvještaji o realizaciji programa mjera • Jednogodišnji izvještaji o stanju površinskih i podzemnih vodnih tijela
		b1) Stepen prilagođenosti obrade vodnih akata potrebama vodnih inspektora	Vodni akti ne sadrže informacije o stanju vodnog tijela u koji subjekt ispušta otpadne vode i ciljevima o stanju tog vodnog tijela prema Planu upravljanja	Vodni akti sadrže informacije o trenutnom stanju vodnog tijela u koje se ispuštaju otpadne vode, te utvrđenim ciljevima o stanju vodnih tijela u Planu upravljanja vodnim područjima za to vodno tijelo
		b2) Stepen pripremljenosti informacija iz Planova upravljanja vodama za potrebe inspekcija s posebnim naglaskom na vodna tijela koja nisu u najmanje dobrom stanju	Planovi upravljanja 2022–2027 nisu usvojeni, te priprema informacija iz Planova upravljanja vodama još nije počela	Pripremljene i dostavljene informacije Planova upravljanja vodama inspekcijama, s posebnim naglaskom na vodna tijela koja nisu u najmanje dobrom stanju

		b3) Status informiranja inspekcija o zaprimljenim prijavama	Inspekcije se izvještavaju o zaprimljenim prijavama	Pravovremeno dostavljene informacije i podaci inspekcijama o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda
		Status izrade godišnjih programa inspekcijskih nadzora	Pripremaju se godišnji programi inspekcijskog nadzora	Izrađeni godišnji programi inspekcijskog nadzora na bazi informacija iz Planova upravljanja, informacija o zaprimljenim prijavama i dr.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,279	2,5	2,7

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
1.2. Prioritet	**Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa**	Efikasnost saradnje između vodnog sektora i ostalih sektora čije aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na upravljanje vodama (prostorno planiranje, energijski sektor, sektor poljoprivrede, šumarstva, inspekcije i dr.)	Neefikasna saradnja vodnog sektora s ostalim sektorima • Sporadična razmjena informacija o planiranim sektorskim aktivnostima Slaba međusektorska koordinacija tokom pripreme sektorskih planova i programa, te podaci iz planova i studija sektora voda nisu integrirani u planove drugih sektora	Efikasna saradnja između vodnog sektora i ostalih sektora čije aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na upravljanje vodama: Svi sektorski planovi integriraju podatke iz planova i studija sektora voda
		Efikasnost nadzora nad poštivanjem provođenja uvjeta propisanih vodnim aktima za korisnika voda i primjena krivičnih odredbi u slučaju neprovođenja	Postojeći pristup provođenju nadzora nije efikasan i efektivan	Visoka učinkovitost i stepen efikasnosti inspekcijskih nadzora osiguravaju da: • Svi korisnici voda poštuju i provode uvjete propisane vodnim aktima • Inspekcijskim nadzorima bude spriječeno/svedeno na minimum nepropisno zahvatanje i korištenje voda
		Stepen pripremljenosti stručnih podloga	Izrađen značajan broj planskih i	Izrađene podloge:

		od sektora voda kao instrumenta za potencijalno ograničavanje korištenja vodnih resursa i zahvata u prostoru zbog dokazanog negativnog utjecaja na količine i stanje vodnih tijela (onečišivači, hidromorfološki pritisci), te na mjere zaštite od poplava.	studijskih dokumenta od sektora voda. Nisu izrađene podloge: • o hidroenergetskom potencijalu koje uključuju objašnjenja veza za izuzetke po članu 7/4 ODV-a, te principe/smjernice/kriterije: prostornog planiranja, dostizanja/održanja najmanje dobrog statusa vodnih tijela i zaštite prirode, te potrebe vodosnabdijevanja stanovnika, poljoprivrede i energetike o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva	• o hidroenergetskom potencijalu • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva
		Uspostava preduvjeta za transparentnu i zakonski reguliranu dodjelu koncesija na vodne resurse, uključujući velike i male HE.	Nisu osigurani preduvjeti za transparentnu i pravilnu dodjelu koncesija na vodne resurse: • Neažurirani/nepostojeći spiskovi izdatih koncesija na svim administrativnim nivoima; • Nedostaci u pravnom okviru za izdavanje koncesija omogućavaju nepoštivanje propisa o provođenju monitoringa voda i ekološki prihvatljivog protoka od strane korisnika; • Postupak izdavanja potrebnih dozvola, kao osnove za dodjelu koncesija, je vrlo složen i odvija se u brojnim i međusobno zavisnim potpostupcima koji se vode pred različitim institucijama i u nekim slučajevima i na različitim nivoima vlasti.	Transparentna i zakonski adekvatno regulirana dodjela koncesija na vodne resurse, uključujući velike i male HE.

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,365	2,5	2,9

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
1.2.1. Mjera	Intenziviranje saradnje sektora voda s ostalim sektorima u cilju osiguravanja zaštite i održivog korištenja vodnih resursa	a1) Stepen pripremljenosti izvoda/ sažetka/seta informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima za stručnu javnost prostornog planiranja, energetike, poljoprivrede i šumarstva, te nevladin sektor	Planovi upravljanja (II ciklus) nisu usvojeni, te još nije počela priprema Izvoda/sažetka/seta informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima za stručnu javnost i nevladin sektor	Izrađen i kontinuirano ažuriran Izvod/sažetak/set informacija o vodnim tijelima iz Planova upravljanja vodnim područjima koji moraju koristiti svi subjekti zainteresirani za planiranje zahvata u prostoru koji utječu na zaštitu voda, njihovo uređenje i korištenje (2024)
		a2) Status funkcioniranja međusektorske koordinacije – redovno organiziranje koordinacijskih sastanaka predstavnika sektora voda i predstavnika sektora prostornog planiranja, energetike, poljoprivrede, šumarstva i dr.	Sporadično	Funkcionalan mehanizam koordinacije – koordinacijski sastanci se održavaju redovno i objavljuju se izvještaji i zaključci sa sastanaka (2023-2034)
		a3) Učinkovitost zakonskih odredbi (ZoV) koje nalažu obavezu • integracije podataka iz Planova upravljanja vodama u planove sektora čije aktivnosti mogu imati utjecaja na zaštitu voda i ✓ adekvatne uključenosti institucija sektora voda u toku izrade planskih i strateških dokumenata, uključujući i javne rasprave	Niska učinkovitost	Podaci iz Planova upravljanja vodama adekvatno integrirani u usvojene prostorno-planske dokumente, kao i druge planske, odnosno programske dokumente kao rezultat uključenosti sektora voda u toku izrade planskih i strateških dokumenata (2023-2034)
		b1) Stepen pripremljenosti informacija iz Planova upravljanja vodama za potrebe inspekcija	Priprema informacija izvoda iz Planova upravljanja vodama nije počela	Dostavljati informacije iz Planova upravljanja vodama inspekcijama, s posebnim naglaskom s posebnim naglaskom na vodna tijela koja su pod pritiskom od strane ljudskih aktivnosti

				(2023-2034)
		b2) Status informiranja inspekcija o zaprimljenim prijavama	Inspekcije se izvještavaju o zaprimljenim prijavama	Pravovremeno dostavljene informacije i podaci inspekcijama o zaprimljenim prijavama i zahtjevima nadležnih organa iz sektora voda (2023-2034)
		Stepen pripremljenosti Studija • o hidroenergetskom potencijalu • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva	Nije počela izrada studija	Izrađene i objavljene studije • o hidroenergetskom potencijalu koja uključuje principe/smjernice/kriterije za planiranje te dostizanje/ održavanje dobrog stanja vodnih tijela ili je usklađena sa s članom 4(7) ODV-a (2026) • o rezervama površinskih i podzemnih voda koje se mogu koristiti za vodosnabdijevanje stanovništva (2026)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,286	2,5	2,8
1.2.2. Mjera	Osiguranje transparentnog i zakonom preciziranog postupka dodjele koncesija u oblasti korištenja vodnih resursa	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status procesa usvajanja dopunjenih federalnih i kantonalnih zakona/propisa	Dopune nisu izrađene	Dopunjeni i usklađeni federalni i kantonalni zakoni/propisi koji propisuju načine, uvjete i odgovorne organe za izdavanje koncesija (2025)
		Status procesa usvajanja dopunjenih / izmijenjenih pod-zakonskih akata od značaja za izdavanje koncesija za korištenje vodnih resursa za F BiH	Za Federaciju BiH urađene analize: • primjenjivosti kataloga kriterija za održivi razvoj u sektoru MHE te o načinu donošenja Odluke za primjenu kataloga za MHE od strane Vlade Federacije BiH	Odlukom Vlade Federacije BiH: • Propisana primjena kataloga kriterija za Federaciju BiH • Izmijenjen član 5. Pravila o postupku dodjele koncesije (studija ekonomske opravdanosti mora sadržati elemente kataloga kriterija)

				Kantonima preporučeno korištenje kataloga kriterija kao alata i pomoći za kantonalne organe koji izdaju upravne akte za izgradnju (2024)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,079	0	0,079

1.3. Prioritet	**Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen i faza provedbe tehničko-operativnog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH" • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH – finansijske i tehničke podrške	Proveden u cijelosti tehničko-operativni segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima.
		Stepen i faza provedbe zakonodavno-institucionalnog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH". • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH – finansijske i tehničke podrške	Proveden u cijelosti zakonodavno-institucionalni segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		16,6	66,3	83

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
1.3.1. Mjera	Razvoj sistema vodosnabdijevanja s optimalnim rješenjima za JLS-ove, efikasnom distributivnom mrežom i zdravstveno ispravnom vodom za piće	a1) Broj JKP-ova s izrađenim Planovima smanjenja i/ili kontrole neprihodovane vode (u okviru poslovnih planova, a u skladu s Uredbom o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH	• Nisu dostupni podaci o broju JKP-ova koji izrađuju i realiziraju Planove smanjenja stope neprihodovane vode koja iznosi: • na vodnom području rijeke. Save 16–88%, prosječno 65%, • na vodnom području Jadranskog mora 23–72%, prosječno 46,11% JKP-ovi nisu počeli s izradom Planova u okviru poslovnih planova, a u skladu s Uredbom o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH)	Svi JKP-ovi na teritoriji Federacije BiH imaju izrađene Planove smanjenja i/ili kontrole neprihodovane vode, u okviru poslovnih planova, a u skladu s Uredbom o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH) (2025)
		a2) Stepen izvršenih infrastrukturnih radova i administrativnih aktivnosti u svrhu smanjenja stope neprihodovane vode u svakom JKP-u	Nisu dostupni podaci	U svim JKP-ovima u Federaciji BiH dostignut planirani stepen realizacije Planova Završena sanacija, zamjena i izgradnja nove infrastrukture, te poboljšano upravljanje neprihodovanom vodom (2023 -2034)
		b1) Broj JLS-ova koji imaju izrađen Master plan	Podaci nisu dostupni	Svaki JLS ima izrađen Master plan vodosnabdijevanja (2023 -2034)
		b2) Stepen izgrađenosti vodovodnih sistema s optimalnim rješenjima za JLS-ove	Podaci nisu dostupni	Izvršeno ukrupnjavanje vodovodnih poduzeća (ako se pokazalo opravdano) u Federaciji BiH ili proširenje centralnih sistema na suburbana ili ruralna područja, u svim JLS-ovima u kojima je to predviđeno Master planovima (2023 - 2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		16,5	66,3	82,9
1.3.2. Mjera	Unaprijediti postojeći zakonodavni okvir sektora vodnih usluga u Federaciji BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Faza i stepen procesa usvajanja*dopuna Zakona o komunalnim djelatnostima u svrhu definiranja subjekata kojima se može povjeriti obavljanje usluge vodosnabdijevanja u lokalnim sistemima Izrada dopuna Zakona/usaglašavanje teksta izmjena između nadležnih organa uprave i institucija itd. – prijedlog Nacrta zakona dostavljen na Vladu, Parlament Federacije BiH –-usvajanje u Parlamentu Federacije BiH)	Nije počela izrada zakona o komunalnim djelatnostima • U praksi, lokalnim vodovodima uglavnom upravljaju udruženja građana, ali i neformalne grupe građana bez uspostavljenog pravnog lica • Zakon o principima lokalne samouprave Federacije BiH definira nadležnost JLS-ova za obavljanje usluga vodosnabdijevanja na njihovom području Kantonalni zakoni nisu usklađeni po pitanju subjekata kojima se može povjeriti obavljanje komunalnih djelatnosti	Usvojeni dopunjeni kantonalni zakoni o komunalnim djelatnostima, propisivanjem uvjeta koje moraju ispunjavati pravni subjekti da bi im se mogle povjeriti usluge vodosnabdijevanja (2024)
		Stepen procesa usvajanja *Zakona o vodnim uslugama Federacije BiH koji će osigurati uspostavu standarda vodnih usluga usklađenih sa zahtjevima EU Izrada prednacrta i nacrta zakona/usaglašavanje teksta izmjena između nadležnih organa uprave i institucija itd. – prijedlog Nacrta zakona dostavljen na Vladu, Parlament Federacije BiH – usvajanje u Parlamentu Federacije BiH)	Nije počela izrada Zakona o vodnim uslugama Federacije BiH Zakon bi integrirao postojeće i očekivane propise koji pravno uređuju oblast pružanja vodnih usluga, te predstavlja integrirani odgovor na postojeće potrebe za reformom ovog sektora	Usvojen Zakoni o vodnim uslugama Federacije BiH (2027)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,084	0	0,084

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
1.4. Prioritet	**Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene**	Dostizanje ciljeva definiranih u okviru Planova upravljanja rizicima od poplava vodnih područja rijeke Save i Jadranskog mora (I, II ciklus) i izvještavanjem.	Planovi upravljanja rizicima od poplava vodnih područja rijeke Save i Jadranskog mora (I, II ciklus) u procesu izrade.	Dostignuti su svi ciljevi u okviru Planova upravljanja rizicima od poplava utvrđeni u prvom i drugom planskom ciklusu (2024–2029.) i (2030–2035.).
		Kvalitet analiza i pouzdanost procjena u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava.	Nedovoljan je kvalitet analiza i pouzdanost procjena u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava. • Nedovoljno je razvijena mreža hidroloških mjernih stanica na svim vodotocima u obuhvatu Federaciji BiH – AFAS, kao i padavinskih i meteoroloških mjernih stanica u Federaciji BiH • Nedovoljan stepen funkcionalnosti i operativnosti i hidrološko-hidrauličkih prognoznih modela.	• Osigurane su kvalitetne analize i pouzdane procjene u svrhu donošenja odluka u sistemu zaštite od poplava; • Adekvatna mreža hidroloških mjernih stanica na svim vodotocima u obuhvatu – AFAS u Federaciji BiH • Adekvatna mreža padavinskih i meteoroloških mjernih stanica u Federaciji BiH • Potpuno operativni, funkcionalni i redovno održavani hidrološko-hidraulički prognozni modeli.
		Stepen planiranja i provođenja mjera prilagođavanja na klimatske promjene u svrhu kvalitetnije prevencije i upravljanja rizicima od poplava.	Sporadičnao planiranje i integriracija mjera prilagođavanja na klimatske promjene u planske dokumente na svim administrativnim nivoima u Federaciji BiH ▪ Izrađen nacrt Strategije prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030. Izrađen ncrt Plan prilagođavanja na klimatske promjene BiH -NAP	Provođenje mjera prilagođavanja na klimatske promjene u skladu sa planovima svih administrativnih nivoa u Federaciji BiH u svrhu kvalitetnije prevencije i upravljanja rizicima od poplava.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		5,1	12,06	17,2

1.4.1. Mjera	Izrada i realizacija Planova upravljanja rizicima od poplava u vodnim područjima u Federaciji BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a1). Stepen procesa usvajanja izmjena i dopuna ZoV-a i KZoV-a vezanih za kriterije za definiranje ograničenja koja mogu imati utjecaj na prostorno planiranje, korištenje zemljišta i građenje u područjima pod rizikom od poplava	Zakon o vodama propisuje zabranu gradnje u području 100-godišnjih voda	Izrađene i usvojene izmjene i dopune ZoV-a i KZoV-a • Isključiti iz Zakona odredbe o "zabrani" gradnje u području 100-godišnjih voda • U zakonima definirati odredbe koje uključuju kriterije za definiranje ograničenja koja mogu imati utjecaj na prostorno planiranje, korištenje zemljišta i građenje u područjima pod rizikom od poplava (2024)
		a2) Status izvještavanja	Izvještavanje nije počelo, Planovi su u procesu izrade	Izrađeni i objavljeni na web stranicama Agencija dvogodišnji Izvještaji o stepenu realizacije mjera Planova upravljanja poplavnim rizicima (2024-2034)
		a3) Status objavljivanja na *web*-stranicama AVPS-a i AVPJM-a u formi zonskog mapiranja (GIS) ▪ područja izloženih riziku od poplava 1/100 rezultata projekta „Plan upravljanja rizicima od poplava" za teritoriju Federacije BiH	Objavljene mape (GIS) područja izloženih riziku od poplava 1/100	Izrađene i objavljene na *web*-stranicama Agencija za vode (AVPS-a i AVPJM-a) ▪ mape područja izloženih riziku od poplava 1/100 i rezultati Planova upravljanja rizicima od poplava u formi zonskog mapiranja (GIS) (2024-2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,464	1,08	1,5
1.4.2. Mjera	Uspostavljanje i rad hidroloških prognoznih sistema u Federaciji BiH uključujući unaprjeđenje mreže hidroloških i	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a1) Status izrade Plana proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa	Nije počela izrada Plana proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa	Izrađeni Planovi proširenja mreže hidroloških mjernih stanica, na bazi identificiranih AFA-sa (2024)

	meteoroloških i mjernih stanica	a2) Stepen izvršenih radova na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federaciji BiH, u skladu s Planom	Nisu počeli radovi na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federacije BiH, u skladu s Planom	Završeni radovi na proširenju mreže hidroloških mjernih stanica, u skladu s Planom, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže hidroloških mjernih stanica u Federaciji BiH (2025-2034)
		a3) Status izrade Plana proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Nije počela izrada Plana proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Izrađeni Planovi proširenja mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH (2024)
		a4) Stepen izvršenih radova na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH	Nisu počeli radovi na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH, u skladu s Planom	Završeni radovi na proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica, praćeni dvogodišnjim izvještavanjem o proširenju mreže meteoroloških i padavinskih stanica u Federaciji BiH (2025-2034)
		b1) Status uspostave hidrološko-prognoznog modela za vodno područje Jadranskog mora	Djelimično	Uspostavljen i operativan hidrološko-prognozni model za vodno područje Jadranskog mora (2024)
		b2) Status operativnosti i redovno održavanje sistema za prognozu poplava za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora	Djelimično	Operativan i redovno održavan sistem za prognozu poplava za vodna područja rijeke Save i Jadranskog mora (2024-2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		4,7	10,9	15,6
1.4.3. Mjera	Unaprijeđeno planiranje i provođenje mjera prilagođavanja klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen izrade Programa provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u Nacrtu nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promjenama (NAP)	NAP je u nacrtu – nije započeta izrada Programa provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u nacrtu NAP-a	Izrađen Program provedbe mjera za sektor voda koje su definirane u nacrtu NAP-a(2024)
		Status izvještavanja o realizaciji mjera za sktor voda iz NAP-a	Izvještavanje nije počelo, nacrt NAP-a izrađen, nije usvojen	Izrađeni dvogodišnji Izvještaji o stepenu realizacije mjera iz NAPa- i objavljeni na web stranicama FMPVŠ, Agencija i FHMZ

				(2025-2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,022	0	0,022

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
1.5. Prioritet	**Dostizanje funkcionalanog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU u oblasti voda**	Efikasnost i pravovremenost programiranja integriranja u EU vezano za oblast upravljanja vodama.	Niska efikasnost i kašnjenje u izradi programa.	Efikasna, redovna i pravovremena izrada četverogodišnja programa integriranja.
		Prilagođenost pravnog okvira, a posljedično i institucionalnog okvira u sektoru voda u F BiH, efikasnoj aproksimaciji EU vodnog zakonodavstva i standarda.	Pravni okvir u F BiH nije prilagođen efikasnoj aproksimaciji EU zakonodavstva. Zakonima su nadležnosti za aproksimaciju delegirane na značajan broj institucija na svim administrativnim nivoima, za što su su neophodni značajni (nedostajući) kapaciteti za horizonatalnu i vertikalnu koordinaciju	Zakonodavni i institucionalni okvir prilagođeni su zahtjevima efikasne aproksimacije.
		Kapacitiranost i kompetentnost zaposlenih u institucijama sektora voda (organima uprave, agencijama, zavodima i dr.) na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH	Nedostatak kapaciteta i nedovoljna obučenost zaposlenih u nadležnim institucijama u sektoru voda na svim nivoima u Federaciji BiH za ▪ usklađivanje i provođenje EU *acquis* ▪ provedbu obaveza iz međunarodnih sporazuma ▪ provedbu zakona i regulative provedbu strateških i planskih dokumenata sektora voda	Kapacitiranost i kompetentnost zaposlenih u institucijama u sektora voda u Federaciji BiH prilagođeni ▪ zahtjevima usklađivanja i provođenja EU acquis i provođenju međunarodnih sporazuma iz oblasti voda potrebama provedbe zakona i regulative, strateških i planskih dokumenata sektora voda
		Status Planiranja i realizacije implementacije svih EU direktiva relevantnih za razvoj sektora voda.	Planiranje je u početnoj fazi preko ažuriranja APIDA izrađenih u okviru Strategije.	Izrađeni su Planovi implementacije svih direktiva (APID) s realizacijom određenom u dinamičkom planu u okviru APID-a.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		25,6	486,1	511,8

1.5.1. Mjera	Osigurati efikasnu provedbu Programa integriranja u EU vezano za oblast upravljanja vodama (na bazi četvorogodišnjih ciklusa)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stanje pripremljenosti i usvajanja liste prioriteta usklađivanja direktiva o vodama te institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama za četvorogodišnje periode	Izrađen nacrt liste prioriteta koji nije usvojen	Pripremljena i usvojena finalna lista (2023)
		Stepen kompletiranja Dinamičkog plana aproksimacije EU propisa o vodama u Federaciji BiH i realizacije institucionalnih mjera za oblast upravljanja vodama (za četvorogodišnje periode)	Nije izrađen Dinamički plan za četverogodišnji period	Izrađen Dinamički plan za četverogodišnji period (2023)
		Formirati operativnu strukturu unutar FMPVŠ-a za koordinaciju procesa pridruživanja EU/za koordinaciju pri realizaciji Programa integriranja i izrade DSIP-ova i APID-a za vodne direktive	Nije formirana zvanična operativna koordinirajuća struktura	Formirana i operativna koordinirajuća struktura unutar FMPVŠ-a (2023)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,020	0	0,020
1.5.2. Mjera	Unaprijediti zakonodavstvo u oblasti voda u svrhu efikasne aproksimacije EU propisa u vodno zakonodavstvo Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen kompletiranosti analize propisa u cilju identifikacije preklapanja nadležnosti, propusta u definiranju nadležnosti, te propisanih mehanizmima koordinacije s aspekta aproksimacije s EU propisima	Izrada Analize nije započela Trenutno, prema postojećim propisima, poslovi transpozicije u Federaciji BiH se odvijaju u okviru najamanje 23 organa u Federaciji BiH najmanje 3 organa na federalnom nivou i 20 organa na	Izvršena analiza i doneseni zaključci i preporuke o potrebnim izmjenama i dopunama zakonodavstva u oblasti voda i organizacije uprave u Federaciji BiH (2024)

			kantonalnom nivou (10 Ministarstava za vode i i 10 Ministarstava za okoliš)	
		Stepen procesa usvajanja izmjenjenih I dopunjenih zakona	Izmjena i dopuna zakonodavstva nije počela	Usvojene izmjene i dopune propisa iz oblasti voda i organizacije uprave (Zakon o federalnim ministarstvima i Zakon o kantonalnim ministarstvima), u skladu sa zaključcima analize (2025)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,048	0	0,048
1.5.3. Mjera	Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture jačanjem kapaciteta u institucijama FBoH nadležnim za vode, sa posebnim fokusom na dugoročnu i održivu provedbu EU vodnog zakonodavstva	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen izrađenosti analize / procjene kapaciteta nadležnih institucija za vode u Federaciji BiH sa odgovarajućim preporukama za unaprijeđenje kapaciteta	Nije započeta analiza / procjena	Provedena sveobuhvatna analiza /procjena institucionalnih kapaciteta (2024.)
		Broj provedenih mjera za unaprijeđenje kapaciteta u institucijama sektora voda u oblastima: ✓ jačanja kapaciteta ljudskih resursa u institucijama sektora voda ✓ strateškog pristupa zapošljavanju zadržavanja stručnih osoba u institucijama	Nije započeta analiza / procjena, mjere nisu definirane niti provedene	Definirane i provedene sve mjere za: • Jačanja kapaciteta ljudskih resursa u institucijama sektora voda kapaciteta za provedbu EU vodnog zakonodavstva i međunarodnih konvencija za vode, dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova • Strateško zapošljavanje u institucijama Zadržavanje stručnih osoba u institucijama (2026)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,250	0	0,250

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
1.5.4. Mjera	Realizacija zacrtanih aktivnosti iz izrađenih i usvojenih APID dokumenata vezanih za EU Direktive o vodama	Stepen kompletiranosti i realizacije APID-a za Direktive o: • prečišćavanju komunalnih otpadnih voda 91/271/EZ • vodi za ljudsku upotrebu 2020/2184 • procjeni i upravljanju rizicima od poplava 2007/60/EZ • MSFD direktiva o morskoj strategiji	Sva tri nacrta APID-a su izrađena u okviru EAS-a (2017), ali nisu ažurirani i kompletirani	Izrađena i usvojena 3 APID-a (2025)
		Stepen kompletiranosti APID-a za Direktive o: • zaštiti vode od zagađenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora 91/676/EEC • uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području politike morskog okoliša 2008/56/EZ • upravljanju kvalitetom vode za kupanje 2006/7/EC • zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja kvaliteta 2006/118/ECC • standardima kvaliteta okoliša u području vodne politike 2013/39/EZ	APIDi nisu izrađeni	Izrađeno i usvojeno 5 APID-a (-2027)
		Stepen realizacije 8 APID-a	8 APID-a nije pripremljeno za realizaciju	Realizacija 8 APID-a i izvještavanje o napretku realizacije prema utvrđenom planu (2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		427,1	3844,2	4271

1.6. Prioritet	**Osiguranje finansijske**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**

	održivosti sektora voda	Stepen i faza provedbe održivog finansijsko-ekonomskog segmenta reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima	Početak faze planiranja za sve JLS-ove ✓ Izrađeno: • Uredba o metodologiji utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH • „Pregled sektora vodnih usluga u BiH" ▪ Prijedlog programa za unaprjeđenje vodnih usluga u Federaciji BiH – finansijske i tehničke podrške	Proveden u cijelosti finansijsko-ekonomski segment reforme sektora vodnih usluga u svim JLS-ovima
		Efekti uspostavljenog sistema obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada na zadovoljenje potreba finansiranja sektora voda	Postojeći sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada ne zadovoljava finansijske potrebe sektora voda. • Vodne naknade za zahvatanje voda i za ispuštanje otpadnih voda su regulirane • Nije uspostavljen adekvatan mehanizam prinudne naplate dugovanja po osnovu neplaćenih vodnih naknada	Uspostavljen sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada koji zadovoljava finansijske potrebe sektora voda planirane od ove vrste prihoda
		Efikasnost finansijsko-ekonomskog planiranja u sektoru voda u svrhu ishodovanja sredstava za razvoj sektora iz EU i ostalih međunarodnih finansijskih institucija	✓ Niska efikasnost Nedovoljna institucionala kapacitiranost u sektoru voda za finansijsko-ekonomsko planiranje	Efikasno ekonomsko i finansijsko planiranje sektora voda u svrhu ishodovanja sredstava za razvoj sektora iz EU i ostalih međunarodnih finansijskih institucija
		Status realizacije preduvjeta za sveobuhvatan i sistematičan pristup rješavanju problema prilagođavanja klimatskim promjenama u Federaciji BiH.	Djelimično ostvaren jedan od preduvjeta – Učestvovanje sektora voda Federacije BiH s MVTEO-om na identifikaciji/pripremi prioriteta i projektnih dokumentata	Visok stepen saradnje sektora voda s MVTEO-om u pripremi planova i projekata u svrhu osiguravanja finansiranja aktivnosti za prilagođavanje klimatskim promjenama koje utječu na vodne resurse
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,520	0	0,520

1.6.1. Mjera	Unaprijediti finansiranje sektora vodnih usluga redefiniranjem tarifnog sistema i pouzdanim procjenama isplativosti investicija (studije izvodljivosti)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj / postotak JLS/ JKP i KJKP (kantonalno javno komunalno preduzeće) u kojima je u primjeni metodologija utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH/ uspostava Regulatornih tijela za vodne tarife	• Usvojena Metodologija za utvrđivanja najniže osnovne cijene vodnih usluga u Federaciji BiH (2022) Nisu uspostavljena Regulatorna tijela za vodne tarife	Primjenjena metodologija u svim JLS/ / JKP i KJKP (2028)
		Broj izrađenih Studija izvodivosti za nove investicije u komunalnu infrastrukturu u JLS-ovima	Nema podataka o broju izrađenih studija izvodivosti u JLS-ovima	U svim JLS-ovima izrađene Studije izvodivosti za nove investicije u komunalnu infrastrukturu (2023-2029)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,287	0	0,287
1.6.2. Mjera	Unaprijediti sistem obračuna, prikupljanja i raspodjele posebnih vodnih naknada	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen pripremljenosti analize postojećeg ekonomskog stanja svih segmenata upravljanja vodama	Nije započeta izrada analize	Izrađena analiza čiji će se rezultati koristiti za ocjenu opravdanosti redefiniranja sistema prikupljanja naknada (2024)
		Stepen procesa izrade i usvajanja zakonske regulative u segmentu o vodnim naknadama	Nije urađena analiza, ni izmjene zakonske regulative	Usvojena zakonska regulativa u segmentu o vodnim naknadama, u skladu s rezultatima analize (2024)
		Usklađenost zakonskih rješenja koja definiraju aktivnosti PU-a (poreske uprave) i aktivnosti sektora voda o prikupljanja posebnih vodnih naknada uzimajući u obzir činjenicu da se radi o javnim prihodima.	Nije usklađena regulativa poreske uprave o naplati javnih prihoda po osnovu posebnih vodnih naknada s regulativom sektora voda koja definira način prikupljanja sredstava po osnovu posebnih vodnih naknada	Usklađena regulativa poreske uprave s regulativom sektora voda u svrhu povećanja prikupljenih sredstava od vodnih naknada (javnih prihoda) (2024)
		Stanje prilagođavanja odredbi Zakona o PDV-u karakteru prihoda od posebnih vodnih naknada u svrhu izuzimanja	Izmjene zakona nisu izrađene niti usvojene	Izvršeno prilagođavanje odredbi Zakona o PDV-u karakteru prihoda od posebnih vodnih naknada, te su Javna komunalna

		subjekata od obaveze plaćanja PDV-a na naplaćena sredstva po osnovu posebnih vodnih naknada		poduzeća oslobođena od plaćanja PDV-a na naplaćena sredstva po osnovu posebnih vodnih naknada (2024)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,167	0	0,167
1.6.3. Mjera	Formiranje i rad specijalističkog tima (timova) u sektoru voda za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status formiranja i operativnost jednog ili više tijela u sektoru voda (stručnjaci za vodno pravo, finansijski i ekonomski stručnjaci za oblast voda) za ekonomsko i finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava	Nije započeto formiranje tijela	Formirano jedno ili više i operativno/a tijela u sektoru voda za finansijsko planiranje, pripremu projekata i programiranje utroška sredstava (2024)
		Stepen pripremljenosti – aplikacije prema međunarodnim organizacijama za realizaciju projekata specijalističke obuke tijela u sektoru voda o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava	Nije počela priprema aplikacije	Izrađena i dostavljena aplikacija prema međunarodnim organizacijama za realizaciju projekata specijalističke obuke tijela u sektoru voda (2025)
		Stepen pripremljenosti Programa obuke o ekonomskom i finansijskom planiranju, pripremi projekata i programiranju utroška sredstava	Nije počela izrada Programa obuke	Pripremljen Program obuke (2025)
		Faza realizacije Programa obuke i izrade izvještaja o realizaciji	Nije počela izrada Programa obuke, te ni njegova realizacija	Realiziran Program obuke i izrađen Izvještaj o realizaciji (2025)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,044	0	0,044
1.6.4. Mjera	Osiguravanje finansijskih sredstava za pripremu prioriteta i realizaciju	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade liste prioritetnih projekta	Nije izrađena lista prioritetnih projekata	Izrađena prva lista prioritetnih projekata

	projektnih dokumenta usklađenih s EU klimatskom legislativom i globalnim inicijativama za otpornost i prilagođavanje klimatskim promjenama			za Federaciju BiH i kontinuirano ažurirana (2023)
		Status pripreme projektnih dokumenata za finansiranje	Nije počela priprema projektnih dokumenata	Izrađen prvi set projektnih dokumenata i kontinuirano ažuriran (2024-2034)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,021	0	0,021

13.8.2. Upravljanje otpadom

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
2. Strateški cilj	**Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala**	**Indikatori strateškog cilja**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Ukupno odloženo otpada (t)	577.685 (2020.)	...
		Ukupan broj evidentiranih odlagališta otpada	45 (2020.)	...
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		69	590,9	659,9

2.1. Prioritet	**Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Ocjena usklađenosti propisa i planova iz oblasti upravljanja otpadom s obavezama koje proističu iz pravne stečevine Evropske unije i međunarodnih sporazuma	Pravni i strateški okvir za upravljanje otpadom u Federaciji BiH je: • Djelimično usklađen s 9 direktiva • Nije usklađen s 2 direktive • Djelimično usklađen sa zahtjevima Bazelske konvencije (2021.)	Pravni i strateški okvir za upravljanje otpadom u Federaciji BiH je potpuno usklađen s 11 EU direktiva i Bazelskom konvencijom (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,297	1,1	1,4

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
2.1.1. Mjera	Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom s obavezama koje proističu iz pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma	Status izrade i usvajanja akcijskih planova za implementaciju Direktive o otpadu i Direktive o odlagalištima	Nisu izrađeni i usvojeni akcijski planovi	Izrađena i usvojena 2 akcijska plana. (2025.)
		Usklađenost federalnih propisa s Direktivama i smjernicama Evropske unije za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije	Federalni propisi nisu usklađeni s Direktivama i smjernicama Evropske unije za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije	Ostvarena potpuna usklađenost federalnih propisa s Direktivama i smjernicama Evropske unije za oblast upravljanja otpadom, kao i zahtjevima Bazelske konvencije (2026.)
		Broj izrađenih planova upravljanja otpadom	Federalni plan upravljanja otpadom (FPUO) nije izrađen, a kantonalni i općinski planovi upravljanja otpadom nisu usaglašeni s ciljevima iz ove strategije i novim FPUO-om	Izrađen i usvojen novi Federalni plan upravljanja otpadom (2024.) Izrađeno i usvojeno 10 kantonalnih i 79 općinskih planova upravljanja otpadom (2029.)
		Broj referentnih dokumenata o najboljim raspoloživim tehnikama iz oblasti upravljanja otpadom	0 (2021.)	2 (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,297	1,1	1,4

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
2.2. Prioritet	**Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu**	Pouzdanost podataka o otpadu koji se dobijaju iz sistema evidencije i izvještavanja	Sistem evidencije i izvještavanja ne daje pouzdane podatke o otpadu: • Ne postoji obaveza određivanja količine i sastava otpada • Ne postoji federalna laboratorija za analizu otpada • Informacioni sistem upravljanja otpadom je tek uspostavljen	Sistem evidencije i izvještavanja daje pouzdane podatke o otpadu: • Uvedena zakonska obaveza određivanja količine i sastava otpada za komunalna poduzeća (2023.) • Uspostavljena laboratorija za analizu otpada (2024.) Postignuta potpuna funkcionalnost i

			(2021.)	efikasnost Informacijskog sistema upravljanja otpadom (do 2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,441	1,7	2,2

2.2.1. Mjera	Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a. Status donošenja podzakonskog akta o obaveznom određivanju količine i sastava otpada	Nije donesen podzakonski akt	Podzakonski akt o obaveznom određivanju količine i sastava otpada objavljen u Službenim novinama Federacije BiH (2023.)
		b. Status uspostave ovlaštene laboratorije za analizu otpada	Nije uspostavljena ovlaštena laboratorija za analizu otpada	Uspostavljena ovlaštena laboratorija za analizu otpada (2024.)
		c.1 Unaprijeđeni moduli i analitika IS-a c.2 Broj registriranih korisnika IS-a c.3 Formiran i kadrovski osposobljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH c.4 Broj godišnjih obuka za obveznike izvještavanja	c.1. Ograničene analitičke mogućnosti IS-a c.2 1000 korisnika c.3 Nije uspostavljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH c4. 1	c1. IS u potpunosti odgovara svim analitičkim zahtjevima korisnika (2028.) c.2. 5000 korisnika (2032.) c.3 Uspostavljen odjel za IS pri Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH (2025.) c4. 4 (godišnje, počevši od 2023. pa do kraja planskog perioda)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,441	1,7	2,2

2.3. Prioritet	**Uvesti ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će utjecati na smanjenje količine i povećanje stepena iskorištenosti svih kategorija otpada**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj finansijskih instrumenata za održivo upravljanje čvrstim otpadom koji podržavaju tranziciju ka kružnoj ekonomiji	2 (naknade koje se plaćaju za nepostizanje ciljeva recikliranja i ponovne upotrebe za neke posebne kategorije otpada i naknade za plastične kese tregerice) (2021.)	Minimalno 5 (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		0,058	0	0,058

2.3.1. Mjera	Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizma u oblasti upravljanja otpadom	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status prijedloga za nove ekonomske i finansijske instrumente	Prijedlog nije izrađen i trenutno postoje samo 2 finansijska instrumenta u oblasti upravljanja otpadom	Prijedlog izrađen i pokrenute aktivnosti na uvođenju novih finansijskih instrumenata (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,058	0	0,058

2.4. Prioritet	**Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Finansijska i operativna održivost komunalnog sektora	Pretežno mala finansijska i operativna održivost poduzeća u komunalnom sektoru (2021.)	Povećana finansijska i operativna održivosti poduzeća u komunalnom sektoru u odnosu na polazno stanje (2032.)
		Troškovi u zaštitu okoliša – otpad	Iznos investicija u upravljanju otpadom – Ulaganja Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH 1,4 miliona KM (2021.)	Povećane investicije u upravljanje otpadom u odnosu na baznu godinu (2032.)
		Prikupljeni i odloženi komunalni otpad	Prikupljeni otpad: 611.854 t/g (2020.) Odloženi otpad: 577.685 t/g (2020.) (94% prikupljenog otpada se odlaže)	Preusmjeravanje otpada s odlagališta na druge vrste obrade s konačnim ciljem odlaganja manje od 60% mase proizvedenog komunalnog otpada na odlagališta u odnosu na baznu godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		53,8	478,8	532,6

2.4.1. Mjera	Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status formiranja Radne grupe za reformu sektora upravljanja komunalnim	Nije formirana Radna grupe za reformu sektora upravljanja komunalnim	Formirana Radna grupe za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom

		otpadom	otpadom	(2025.)
		Status izrade Smjernica za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Ne postoje Smjernice za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom	Izrađene Smjernice za reformu sektora upravljanja komunalnim otpadom (2027.)
		Efikasnost i efektivnost rada komunalnih poduzeća	Nezadovoljavajući nivo efikasnosti i efektivnosti rada komunalnih poduzeća	Povećan nivo efikasnosti i efektivnosti rada komunalnih poduzeća u odnosu na polazno stanje (2032.)
		Broj stručnih skupova (radionice, savjetovanja, obuke)	1 (godišnje)	4 (godišnje, počevši od 2023. do kraja planskog perioda)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,162	0,651	0,813
2.4.2. Mjera	Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a.1 Količina otpada iz domaćinstava prikupljenog javnim odvozom	a.1 611.854 t/g (2020.)	a.1 Povećana količina otpada iz domaćinstva prikupljena javnim odvozom tako da se prikupi najmanje 95% generiranog komunalnog otpada
		a.2 Postotak stanovnika obuhvaćenih javnim odvozom otpada	a.2 68% (2018.)	a.2 Povećan broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem komunalnog otpada na 100% u urbanim područjima i 90% u ruralnim područjima
		b. Upravljanje otpadom – ukupne količine	Količina otpada u godini upućena na preradu/ zbrinjavanje/ izvoz – ukupna = 1% od proizvedenog ili Male količine prerađenog komunalnog otpada po postupcima prerade R	Količina otpada u godini upućena na preradu/ zbrinjavanje/ izvoz – ukupna = 30% od proizvedenog ili Povećane količine prerađenog komunalnog otpada po postupcima prerade R na 30% od proizvedenog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
		c.1 Kapaciteti za preradu i zbrinjavanje	c.1.1 broj općinskih/gradskih reciklažnih dvorišta za odvojeno skupljanje vrsta iz	Povećan broj kapaciteta za preradu i zbrinjavanje otpada u odnosu na baznu

		otpada (građevine)	komunalnog otpada: 7 c.1.2 broj odlagališta – po vrstama odlagališta: 7 regionalnih i 74 općinska odlagališta c.1.3 broj regionalnih centara za upravljanje otpadom (broj) : 1 (Sarajevo)	godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		52,7	474,3	527,09
2.4.3. Mjera	Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponije	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a. Količina proizvedenog otpada u godini po stanovniku (kg/stan/dan)	1,1 kg/stan/dan (2020.)	Manje od 0,9 kg/stan/dan (2032.)
		b. Količina odloženog biorazgradivog otpada na odlagalištima	100%	Stvoriti pretpostavke za odvojeno prikupljanje 10% mase proizvedenog biorazgradivog otpada koji je sastavni dio komunalnog otpada (2032.)
		c. Količina prerađenog otpada po postupcima prerade R, po vrsti postupka, posebno za komunalni otpad	0%	Povećanje količine prerađenog otpada po postupcima prerade u odnosu na baznu godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,944	3,7	4,7

2.5. Prioritet	**Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Količina zbrinutog otpada po postupcima prerade R – posebne kategorije otpada	Podatak je dostupan samo za nivo BiH i iznosi 225.993 t/g (2020.)	Povećanje količine otpada koja se zbrinjava postupcima prerade R za 50% u odnosu na baznu godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		10,3	92,1	102,4

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
2.5.1. Mjera	Stvaranje uvjeta za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada	a.1 Stopa recikliranja ambalažnog otpada (%)	a.1 Opći cilj za iskorištenje i reciklažu ambalažnog otpada je 35% ambalaže stavljene na tržište Minimalna količina (%) koju treba iskoristiti ili reciklirati: - Staklo 12% - Metal 10% - Papir 30% - Plastika 16% - Drvo 12% (2016.)	a.1 Ciljevi za ambalažni otpad: - 30% minimalno (po težini ambalažnog otpada) će se preraditi ili spaliti u postrojenju za spaljivanje otpada s povratom energije; - 55% (po težini ambalažnog otpada) će se reciklirati Moraju se postići sljedeći ciljevi za reciklažu materijala sadržanih u ambalažnom otpadu fazno do 2032: - 20% po težini za staklo - 45% po težini za papir i karton - 20% po težini za metale - 19% po težini za plastiku - 13% po težini za drvo
		a.2 Stopa recikliranje EE otpada (%)	a.2 Ciljevi sakupljanja i preuzimanja otpadne opreme 35% (2021.)	a.2 Ciljevi za EE otpad: - prikupiti 55% od količine opreme stavljene na tržište Federacije BiH u tekućoj godini sljedećom dinamikom: - u 2022. 40% - u 2023. 40% - u 2024. 42% - u 2025. 43% - u 2026. 45% - u 2027. 47% - u 2028. 49% - u 2029. 51% - u 2030. 53%

				- u 2031. 55% - 70–80% (po težini uređaja) ovisno o kategoriji će se preraditi - Između 50–80 % (po težini uređaja) će se reciklirati (2032.)
		b.1 Stopa recikliranje baterija i akumulatora (%) b.2 Stopa recikliranja otpadnih guma (%) b.3 Stopa recikliranja otpadnih ulja (%) b.4 Stopa recikliranja otpadnih vozila (%)	Polazni ciljevi nisu postavljeni (2021.)	- odvojeno prikupljanje, ponovna upotreba i reciklaža 45% (po prosječnoj težini) baterija i akumulatora u odnosu na količinu stavljenu na tržište u 2021. - potpuna zabrana odlaganja otpadnih guma i recikliranje ili ponovno iskorištavanje najmanje 70% prikupljenih otpadnih guma (s obzirom na to da je omogućeno suspaljivanje u cementarama) - na godišnjem nivou, počevši od 2025. godine prikupljanje i propisno zbrinjavanje 40% prodate količine ulja (mineralnih i sintetičkih) koje je postalo rabljeno ulje - reciklaža 85% otpadnih vozila (po prosječnoj težini po otpadnom vozilu)
		c. Količina proizvedenog građevinskog i ruševnog otpada u godini – ukupno (t/god)	16.844 t/g (2020.)	Minimalno 30% povećanje registriranih količina proizvedenog građevinskog i ruševnog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)
		d. količina proizvedenog opasnog otpada u godini – ukupno (t/god)	5756 t/g (2020.)	Minimalno 30% povećanje registriranih količina proizvedenog opasnog otpada u odnosu na baznu godinu (2032.)

		e. Količina proizvedenog otpadnog mulja	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje količina
		f. količina proizvedenog otpada životinjskog porijekla u godini – ukupno (t/god)	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje količina
		g. količina proizvedenog medicinskog otpada u godini – ukupno (t/god)	Podaci nisu dostupni	Za ovaj indikator se ne postavlja ciljna vrijednost, potrebno je uvesti praćenje količina
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		10,2	92,1	102,3
2.5.2. Mjera	Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a. Status formiranja berze otpada	Berza otpada nije formirana	Formirana i funkcionalna berza otpada (2027.)
		b. Ulaganja u reciklažnu industriju iz revolving fonda	0	Kontinuirani rast godišnjih sredstava plasiranih iz revolving fonda (godišnje, počevši od 2024. pa do kraja planskog perioda)
		c. Status neformalnih sakupljača u sistemu reciklaže	Neformalni sakupljači nisu formalno prepoznati kao dio sistema reciklaže	Neformalni sakupljači su formalno prepoznati kao dio sistema reciklaže (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,098	0	0,098

2.6. Prioritet	**Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Troškovi u zaštitu okoliša – sanacija deponija	0	Godišnje povećanje iznosa u donosu na baznu godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		4	16	20

2.6.1. Mjera	Ukloniti i sanirati napuštena odlagališta	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		a. Status izrade kataloga žarišnih tačaka	Nije izrađen katalog žarišnih tačaka	Izrađen katalog žarišnih tačaka (2025.)
		b. Broj uklonjenih i saniranih napuštenih odlagališta	0	5 (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		4	16	20

2.7. Prioritet	**Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Sredstva uložena u programe podizanja javne svijesti o otpadu	Nije dostupan indikator (2021.)	Godišnje povećanje iznosa u donosu na baznu godinu (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,104	0,942	1,04

2.7.1. Mjera	Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i inkluzivnih kampanja jačanja svijesti na svim nivoima (federalni, kantonalni, općinski)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti	Niska generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti	Visoka generalna percepcija statusa razvoja javne svijesti (2032.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,104	0,942	1,04

13.8.3. Biodiverzitet i zaštita prirode

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
3. Strateški cilj	Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Indikatori strateškog cilja**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj zaštićenih područja prirode s kategorijama zaštite	Podaci iz 2020. godine: - Nacionalni parkovi: 1 - Spomenici prirode: 4 - Parkovi prirode: 2 - Zaštićeni pejzaži: 5	...
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		10,1	43,6	53,8

3.1. Prioritet	Unaprijediti pravni okvir Federacije BiH za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Usklađenost pravnog okvira za očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU	Nedovoljno usklađen pravni okvir (2022.)	Značajno usklađen pravni okvir (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,128	1,1	1,2

3.1.1. Mjera	Usklađivati i harmonizirati propise za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta i zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Usklađenost zakona za zaštitu prirode s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Zakon nije dovoljno usklađen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet	Zakon djelimično, u visokom stepenu, usklađen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima za biodiverzitet (2025.)
		Stepen harmonizacije pravnog okvira Federacije BiH s drugim administracijama	Pravni okvir Federacije BiH nije harmoniziran s drugim administracijama	Pravni okvir Federacije BiH harmoniziran s drugim admistracijama (2025.)
		Usklađenost sektorskih propisa spravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Sektorski propisi nisu usklađeni s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima	Sektorski propisi usklađeni s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima
		Razvoj mehanizama Zakona o zaštiti prirode	Nizak	Visok (2023.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,128	1,1	1,2

3.2. Prioritet	**Ojačati institucije Federacije BiH, nadležne za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Razvoj kapaciteta stručnih institucija za zaštitu prirode	Stručna institucija ne postoji (2022.)	Stručna institucija efikasno obavlja poslove zaštite prirode (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		1,1	8,4	9,5

3.2.1. Mjera	Uspostava stručne institucije za zaštitu prirode u skladu saZakonom o zaštiti prirode Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Odluka o uspostavi stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Donesena odluka o uspostavi stručne institucije (2024.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,009	0	0,009
3.2.2. Mjera	Osigurati početne finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen razvoja inicijalnih kapaciteta stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Uspostavljena stručna institucija (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,314	1,2	1,5
3.2.3. Mjera	Osigurati pune finansijske, ljudske i tehničke kapacitete za rad stručne institucije za zaštitu prirode Federacije BiH i kantonalnih zavoda/stručnih institucija za zaštitu prirode	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen razvoja punih kapaciteta stručne institucije	Stručna institucija ne postoji	Efikasna stručna institucija (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,797	7,1	7,9

3.3. Prioritet	**Uspostaviti koordinaciju, komunikaciju i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode u Federaciji BiH**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kompletnost podataka za izvještavanje o biodiverzitetu iz svih kantona u BiH	Institucionalni put za protok i objedinjavanje podataka o biodiverzitetu Federacije BiH ne postoji (2022.)	Uspostavljen efikasan institucionalni put za protok podataka o biodiverzitetu Federacije BiH (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		1,6	4	5,6

3.3.1. Mjera	U okviru stručne institucije za zaštitu prirode formirati Odsjek za koordinaciju stručnih poslova na zaštiti i monitoringu prirode u Federaciji BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen efikasnosti protoka informacija i podataka o stanju biodiverziteta/prirode	Koordinacija u prikupljanju informacija i podataka je niska	Efikasan protok informacija i prikupljanje podataka o stanju biodiverziteta/prirode (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		1,5	3,5	5
3.3.2. Mjera	Uspostaviti i učiniti dostupnom bazu podataka s rezultatima realiziranih, tekućih i budućih projekata o biološkoj raznolikosti Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen korištenja protokola za unos rezultata projekata	Rezultati realiziranih projekata nisu dostupni	Dostupni standardizirani rezultati realiziranih projekata (2025.)
		Status procjene nedostajućih podataka o biodiverzitetu Federacije BiH	Nedostajući podaci nisu identificirani	Identificirani nedostaci u podacima o biodiverzitetu Federacije BiH
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,068	0,273	0,342
3.3.3. Mjera	U skladu s INSPIRE direktivom, kroz Informacioni sistem za zaštitu prirode Federacije BiH osigurati uvid u informacije o stanju zaštićenih i strogo zaštićenih	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj unosa podataka na ISZP Federacije BiH o stalnom praćenju stanja zaštićenih vrsta i staništa od interesa za Zajednicu	Podaci o praćenju stanja vrsta i staništa nisu dostupni	Podaci o praćenju stanja vrsta i staništa javno dostupni na ISZP Federacije BiH
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

	vrsta i područja, te vrsta i staništa od interesa za Zajednicu	0,029	0,267	0,296

3.4. Prioritet	**Uspostaviti praćenje stanja i zaštitu biodiverziteta/prirode u Federaciji BiH po standardima pravne stečevine EU i međunarodnih sporazuma**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Funkcionalnost sistema za redovno praćenje stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja	Sistem redovnog praćenja stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja nije uspostavljen (2022.)	Funkcionalan sistem redovnog praćenja stanja vrsta, staništa i zaštićenih područja (2029.)
		Razvoj tehničkih i ljudskih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova monitoringa i zaštite prirode	Tehnički i stručni kapaciteti za monitoring i zaštitu prirode su minimalni (2022.)	Tehnički i stručni kapaciteti za monitoring i zaštitu prirode su usklađeni s potrebama (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,979	3,4	4,3

3.4.1. Mjera	Kroz rad stručnih i naučnih institucija uspostaviti sistem monitoringa vrsta s Crvene liste, vrsta i staništa od interesa za Zajednicu u Federaciji BiH i specifičnih ekosistema Federacije BiH (kanjoni, gorski, visokoplaninski, močvarni i kraški ekosistemi)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		• Broj vrsta i staništa pod stalnim monitoringom • Broj područja pod stalnim monitoringom	Kapaciteti za ciljani monitoring nisu razvijeni i/ili nisu u funkciji	Efikasan sistem monitoringa stanja vrsta, staništa i područja (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,324	1,2	1,6
3.4.2. Mjera	Pružiti podršku nevladinim organizacijama registriranim za praćenje stanja biološke raznolikosti u Federaciji BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Visina i kontinuitet sredstava dodijeljenih NVO-sektoru u svrhu monitoringa	Ne postoje stalna izdvajanja za NVO-sektor u cilju vršenja monitoringa vrsta i područja	Postoje stalna izdvajanja za NVO-sektor u cilju vršenja monitoringa vrsta i područja
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,049	0,196	0,245
3.4.3. Mjera	Razviti pune tehničke i ljudske	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**

	kapacitete za provođenje mjera zaštite prirode u zaštićenim i drugim područjima ekološke mreže, te za 50% povećati administrativne kapacitete u institucijama za zaštitu prirode	Stepen razvoja stručnih kapaciteta za zaštitu prirode	Nizak	Visok
		Stepen jačanja razvoja administrativnih kapaciteta za zaštitu prirode	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,308	0,720	1,02
3.4.4. Mjera	Unaprijediti inspekcijski nadzor u provođenju Zakona za zaštitu prirode Federacije BiH i drugih zakona koji propisuju mjere zaštite biodiverziteta	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		• Stepen razvoja kapaciteta za nadzor zaštite prirode • Broj inspekcijskih nadzora	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,297	1,1	1,4

3.5. Prioritet	**Izvršiti inventarizaciju biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Obuhvat inventarisanog biodiverziteta Federacije BiH na ekosistemskom, specijskom i genetskom nivou	Inventura biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica, invazivnih vrsta, ekosistema/staništa i genetskog diverziteta Federacije BiH nije urađena (2022.)	Studije inventure biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica, invazivnih vrsta, ekosistema/staništa i genetskog diverziteta Federacije BiH kompletirane (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		4,9	19,3	24,3

3.5.1. Mjera	Izvršiti inventarizaciju flore, faune, fungije i genetskog diverziteta Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen kompletnosti studija inventure biljaka, životinja, gljiva i migratornih ptica Federacije BiH	Nije urađena inventura biljaka, životinja, gljiva, migratornih ptica u Federaciji BiH	Inventura biljaka, životinja, gljiva i migratornih ptica u Federaciji BiH urađena
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		4,8	19,2	24,08
3.5.2. Mjera	Revidirati i organizirati listu invazivnih vrsta	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen usklađenosti crne, sive i bijele liste invazivnih vrsta s realnim stanjem invazivnih vrsta na području Federacije BiH	Inicijalna lista invazivnih vrsta u Federaciji BiH	Crna, siva i bijela lista usklađene s realnim stanjem invazivnih vrsta na području Federacije BiH
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,092	0	0,092
3.5.3. Mjera	Pripremiti kartu staništa Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen kompletnosti i dostupnosti karte staništa Federacije BiH	Karta staništa Federacije BiH ne postoji	Identificirani tipovi staništa predstavljeni na javno dostupnoj karti staništa Federacije BiH
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,031	0,127	0,158

3.6. Prioritet	**Ekološki značajna područja prostorno povezati u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Federacije BiH**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Povezanosti ekološki značajnih područja	Ekološki značajna područja nisu povezana u ekološku mrežu Federacije BiH (2022.)	Uspostavljeni su ekološki koridori koji povezuju ekološki značajna područja Federacije BiH (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,904	6,1	7,09

3.6.1. Mjera	Provesti javnu kampanju za promociju ekološke mreže (mreže područja od interesa za Zajednicu)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo javne svijesti o koristima od ekološke mreže u Federaciji BiH	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,051	0,120	0,172

3.6.2. Mjera	Provesti konsultativni proces sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen saglasnosti lokalnih zajednica za uključivanje područja u ekološku mrežu Federacije BiH	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,240	0,560	0,800

3.6.3. Mjera	**Uspostavljati nova zaštićena područja i identificirati područja pod drugim efikasnim mjerama zaštite u Federaciji BiH**	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		% staništa vrsta s Crvene liste Federacije BiH koji se nalazi u zaštićenim područjima i područjima pod drugim efikasnim mjerama očuvanja	Specifični biodiverzitet Federacije BiH nije dovoljno zaštićen (2022.)	Zaštićena područja i područja pod drugim efikasnim mjerama očuvanja efikasno štite specifični biodiverzitet Federacije BiH (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,257	2,3	2,5

3.6.4. Mjera	Uspostaviti ekološku mrežu Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status ekološke mreže Federacije BiH	Ekološka mreža postoji samo na nivou Plana Natura 2000 u BiH	Ekološka mreža Federacije BiH uspostavljena i funkcionalna u cilju očuvanja biodiverziteta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,354	3,1	3,5

3.7. Prioritet	Unaprijediti međusektorsku saradnju i političku podršku u Federaciji BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj sektorskih programa i projekata s komponentom aktivne zaštite prirode	Broj sektorskih programa s komponentom aktivne zaštite prirode nije zadovoljavajući (2022.)	Zaštita prirode izvan zaštićenih podučja se odvija kroz sektorske programe i projekte (2030.)
		Integrisanost zaštite prirode u sektorske propise	Zaštita prirode nije dovoljno integrirana u sektorske propise (2022.)	
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		0,111	0	0,111

3.7.1. Mjera	Osigurati međusektorsku podršku za implementaciju novih NBSAP ciljeva na području Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj projekata koji doprinosi aktivnoj zaštiti biodiverziteta/prirode	Mali broj projekata iz oblasti očuvanja biodiverziteta	Visok broj sektorskih projekata iz oblasti očuvanja biodiverziteta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,061	0	0,061
3.7.2. Mjera	Zaštitu i održivu upotrebu biodiverziteta integrirati u sektorske propise	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen integracije biodiverziteta/zaštite prirode u sektorske propise	Biodiverzitet/očuvanje prirode nije dovoljno integrirano u sektorske propise	Sektorski propisi dugoročno štite biodiverzitet/prirodu Federacije BiH
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,049	0	0,049

3.8. Prioritet	**Jačati naučno utemeljeno odlučivanje o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Korištenje multidisciplinarnih analiza i scenarija u procesu donošenja odluka	Naučne informacije se ne koriste dovoljno u procesu donošenja odluka (2022.)	Naučne informacije, analize i scenariji su temelj za donošenje odluka
		Broj organiziranih događaja za razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora politika	Platforma za razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora politika ne postoji (2022.)	Kontinuirani dijalog između akademske zajednice i kreatora politika (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,211	0	0,211

3.8.1. Mjera	Koristiti zaključke, poruke, scenarije multidisciplinarnih analiza i najnovije naučne podatke u donošenju odluka koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen korištenja naučnih analiza u procesu donošenja odluka	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,030	0	0,030

3.8.2. Mjera	U saradnji s institucijama BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, organizirati razmjenu informacija između akademske zajednice i kreatora onih politika koje utječu na stanje biodiverziteta/prirode BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen razmjene informacija između akademske zajednice i kreatora politika	Nizak	Visok
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,181	0	0,181

3.9. Prioritet	**Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen ekološke svijesti stanovništva Federacije BiH	Ekološka svijest niska (2022.)	Visoka ekološka svijest (2030.)
		Nivo promocije vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta	Promocija vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta/prirode je niska (2022.)	Stanovništvo prepoznaje vrijednosti i koristi od lokalnog biodiverziteta/prirode (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,111	0,387	0,498

3.9.1. Mjera	Razviti efikasnu mrežu nevladinih organizacija za praćenje stanja biodiverziteta/prirode, aktivno učešće u donošenju odluka i promociji održivog razvoja	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo ekološke svijesti stanovništva Federacije BiH kao rezultat rada efikasne mreže nevladinih organizacija	Ekološka svijest niska	Ekološka svijest visoka
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,096	0,387	0,484
3.9.2. Mjera	Jačati podršku za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen uključivanja znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH u obrazovne procese	Znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH nemaju zadovoljavajuće mjesto u obrazovnim procesima	Znanja o vrijednostima biodiverziteta/prirode Federacije BiH imaju zadovoljavajuće mjesto u obrazovnim procesima

	od prirode u Federaciji BiH	Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,014	0	0,014

3.10. Prioritet	**Mobilizirati domaća i međunarodna finansijska sredstva za biodiverzitet Federacije BiH**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Visina osiguranih finansijskih sredstava namijenjenih za zaštitu biodiverziteta/prirode	Finansijska sredstva za zaštitu biodiverziteta/prirode su niska (2022.)	Finansijska sredstva za zaštitu biodiverziteta/prirode su višestruko povećana (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,066	0,601	0,667

3.10.1. Mjera	Osigurati sredstva za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira u skladu s unaprijeđenim pravnim okvirom za biodiverzitet/prirodu Federacije BiH, (b) inventuru područja i pripremu karte staništa, (c) inventuru i praćenje stanja flore, faune, fungije i genetskih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima BiH, uključujući proces uspostave ekološke mreže, (e) razvoj stalnog naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Visina sredstava iz domaćih izvora	Niska sredstva	Zadovoljavajuća sredstva
		Visina sredstava iz međunarodnih izvora	Niska sredstva	Zadovoljavajuća sredstva
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,066	0,601	0,667

13.8.4. Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
		Indikatori strateškog cilja	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
4. Strateški cilj	**Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka**	Ukupne emisije stakleničkih plinova, isključujući ponore (Gg CO2-eq1))	19.670 (2016)	16.228 (2030)
		Emisije stakleničkih plinova po USD 1 BDP-a	1,75 kgCO2ekv/1USD BDP*	...
		Zagađenost zraka: zagađenost zraka s PM10, srednja godišnja vrijednost (mikrogrami po kubnom metru)	47 µg/m³	40 µg/m³
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		332,9	2992,7	3325

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
4.1. Prioritet	**Smanjene zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje**	Iznos emisija zagađujućih materija iz velikih postrojenja	U 2014. godini iznosila: 142.550 tona SO_2, 14.514 tona NOx, 2.253 tona čvrstih čestica	Do 1. 1. 2028. na: 6.702 tona sumpor-dioksida, 4.964 tona azotnih oksida, 496 tona čvrstih čestica
		Stepen usklađenosti postrojena s BAT-om	Nizak stepen usklađenosti postrojenja sa BAT-ovima	Usklađivanje svih industrijskih postrojenja s najbolje raspoloživim tehnikama do 2032. godine
		Postotak smanjenja emisija zagađujućih materija iz kućnih ložišta i uslužnih djelatnosti	Velike emisije i utjecaj na kvalitet zraka kućnih ložišta i emisija iz uslužnih djelatnosti	Smanjenje emisija iz kućnih ložišta i uslužnih djelatnosti za 50% do 2032. u odnosu na baznu godinu
		Postotak daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu	Udio daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu oko 8%	Povećanje udjela daljinskih grijanja u ukupnoj grijanoj površini u zgradarstvu na 15% do 2030. godine
		Postotak smanjenja emisija zagađujućih materija iz transporta	Nerazvijen javni i nemotorizirani transport, velika prosječna starost vozila, emisija lebdećih čestica u 2016. godini 1.101,8 tona	Smanjenje emisije zagađujućih materija iz transporta za 30% do 2030. godine (uključujući i podizanje prašine s cesta) u odnosu na 2016. godinu

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		32,5	292,2	324,8

4.1.1. Mjera	Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja s najboljim raspoloživim tehnikama	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade i realizacije programa finansiranja implementacije NERP-a	Neodređeni izvori finansiranja i kašnjenje u implementaciji NERP-a	Izrada i realizacija programa finansiranja NERP-a
		Broj usvojenih BREF-ova za NRT-e	Nepostojanje urađenih ni usvojenih BREF-ova za Federaciju BiH	Izrađeni i usvojeni referentni dokumenti za sve značajne industrijske procese u Federaciji BiH
		Broj okolišnih dozvola koje traže usaglašavanje industrijskih procesa s usvojenim NRT-ima	Nepoznat broj okolišnih dozvola koje su u saglasnosti s BREF-ovima EU	Izdate okolišne dozvole svim industrijskim postrojenjima obveznicima
		Broj postrojenja uključen u sistem elektronskog i centralnog izvještavanja o mjerenju emisija	Ne postoji sistem elektronskog i centralnog izvještavanja	Uspostavljen sistem elektronskog i centralnog izvještavanja o mjerenju emisija
		Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za uvođenje i nadzor nad provođenjem zahtjeva iz okolišnih dozvola	Urađen i proveden program jačanja kapaciteta
		Status usvajanja izmijenjene uredbe	Postojeća Uredba ne obuhvata mnoge zagađujuće materije i ne predviđa elektronsko i centralno izvještavanje	Usvojena izmijenjena uredba o naknadama za zagađivače zraka
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,190	0,761	0,951
4.1.2. Mjera	Smanjenje zagađivanja zraka iz lokalnih izvora	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne regulira kvalitet čvrstih goriva i peći i kotlova	Usvojen zakon o zaštiti zraka koji definira kvalitet (čvrstih) goriva i zabranjuje prodaju necertificiranih peći i kotlova
		Broj kantona s urađenim modelima podsticanja	U nekim kantonima postoje pilot-modeli	Izrada modela za svaki kanton u koordinaciji s entitetskim nivoom
		Status izmjene relevantnog propisa i stepen izgrađenosti kapaciteta inspekcija	Postojeći zakonski okvir ne dozvoljava adekvatnu inspekciju kućnih ložišta,	Izmjena relevantnog propisa i izgrađen kapacitet općinskih i kantonalnih inspekcija

			inspekcije nemaju dovoljan kapacitet	(povećan broj inspektora i proveden program obuke)
		Broj urađenih strateških procjena utjecaja na okoliš planskih dokumenata	Strateška procjena utjecaja na okoliš planskih dokumenata se ne provodi u dovoljnoj mjeri	Provođenje strateške procjene utjecaja na okoliš svih planskih dokumenata
		Status izmjene zakona i broj urađenih procjena	Postojeći zakon ne obavezuje na provođenje procjene utjecaja na okoliš regulacijskih planova	Izmjena zakona o prostornom planiranju koji obavezuje na provođenje procjene utjecaja na okoliš regulacijskih planova
		Status usvajanja zakona	Ne postoji zakon o toplinarstvu	Usvojen Zakon o toplinarstvu
		Status usvajanja strategije i broj urađenih studija	Ne postoji strategija, postoje studije za neka urbana područja	Urađena strategija, studije (za nova daljinska i proširenje postojećih) za urbana naselja iznad 10.000 stanovnika
		Broj kantona koji su usvojili model	Ne postoje modeli za podsticanje nemotoriziranog prijevoza, infrastruktura nerazvijena	Usvojen model (kantonalni nivo) i izgrađena minimalna infrastruktura
		Broj mehanizama usvojen na nivou entiteta i kantona	Ne postoje podsticaji za razvoj javnog prijevoza	Usvojeni mehanizmi (usklađen nivo entiteta i kantona)
		Status izmjene sistema oporezivanja vozila	Postojeći sistem oporezivanja obeshrabruje nabavku i korištenje malozagađujućih vozila	Usvojen unaprijeđeni sistem oporezivanja (koordinacija s nivoom BiH)
		Status usvajanja izmjene propisa	Ne postoji jasno definirana obaveza čišćenja ulica u određenim intervalima	U ugovore o održavanju cesta unesena odredba koja se odnosi na čistoću ulica uz propisivanje mehanizama kontrole i kriviičnih odredaba
		Broj gradova s usvojenim konceptom pametnih gradova	Samo nekoliko najvećih gradova radi na razvoju koncepta pametnih gradova	Usvojen koncept pametnih gradova za naselja navedene veličine do 2025. godine i njegova stalna provedba
		Status usvojenosti plana	Neznatan udio hibridnih/električnih vozila u institucijama BiH	Usvojen i realiziran plan nabavke novih vozila
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		32,3	291,4	323,8

4.2. Prioritet	Unaprjeđenje sistema	Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora

	upravljanja kvalitetom zraka koji će biti u funkciji podrške donošenju strateških odluka i informiranju građana o kvalitetu zraka i emisijama	Stepen informiranosti građana o kvalitetu zraka i emisijama	Nedovoljno razvijen sistem informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama zagađujućih materija u zrak	Uspostavljen sistem informiranja građana u realnom i integriranom vremenu o kvalitetu zraka i emisijama od 2023. godine
		Funkcionalnost sistema izvještavanja	Ne postoji cjelovit sistem izvještavanja o emisijama zagađujućih materija i stakleničkih plinova i kvalitetu zraka prema međunarodnim institucijama	Razvijen sistem izvještavanja prema međunarodnim institucijama o emisijama i kvalitetu zraka do 2025. godine
		Stepen pokrivenosti teritorije Federacije BiH mrežom mjernih stanica	22 stanice za mjerenje KZ-a u 2019. u 10 gradova/općina, na nekim dijelovima Federacije BiH nema mjernih stanica	Pokrivenost cijele teritorije Federacije BiH mrežom stanica do 2025. godine
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		24,1	217,6	241,7

4.2.1. Mjera	Unaprjeđenje sistema monitoringa kvaliteta zraka	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade i usvajanja studije	U toku izrada plana/studije	Urađena i usvojena studija (plan) s definiranim svim elementima iz mjerenja
		Broj mjernih stanica stavljenih u funkciju	22 mjerne stanice bile u funkciji 2019, u nekim dijelovima Federacije BiH nema mjernih stanica	Nabavljena i instalirana oprema – mjerne stanice
		Stepen provedenosti programa jačanja ljudskih i materijalnih kapaciteta FHMZ-a i kantonalnih organizacija za monitoring kvaliteta zraka	Ljudski i materijalni kapaciteti FHMZ-a i kantonalnih organizacija nedovoljni	Proveden program jačanja ljudskih i materijalnih kapaciteta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,334	3	3,3
4.2.2. Mjera	Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unaprjeđenja sistema	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade programa	Nedovoljno razvijen sistem informiranja građana o kvalitetu zraka	Usvojen program informiranja na nivou Federacije BiH s jasnim ulogama kantona i općina
		Stepen realizacije programa jačanja	Nedovoljni kapaciteti nadležnih institucija	Proveden program jačanja kapaciteta

	informiranja građana o kvalitetu zraka i emisijama	kapaciteta		
		Status definiranja zona i aglomeracija	Postojeće zone i aglomeracije određene bez mjerenja u nekim dijelovima Federacije BiH	Definirane zone i aglomeracije
		Broj urađenih i usvojenih sanacijskih planova	Ne izrađuju se sanacijski planovi	Urađeni i usvojeni sanacijski planovi
		Status uspostavljanja informacijskog sistema	Ne postoji informacijski sistem	Uspostavljen informacijski sistem za kvalitet zraka
		Broj polutanata za koji je imenovana referentna laboratorija	Ne postoje referentne laboratorije	Imenovane referentne laboratorije
		Status usvajanja propisa	Ne postoji poseban propis koji na jasan način definira način dostavljanja podataka o emisijama	Usvojen propis o načinu dostavljanja podataka o emisijama
		Broj elektronskih izvještaja o emisijama	Ne postoji elektronsko izvještavanje o mjerenjima emisija	Uvedeno uniformno elektronsko izvještavanje o mjerenjima emisija
		Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti nadležnih institucija	Proveden program jačanja kapaciteta za provjeru rezultata mjerenja emisija
		Status usvajanja nacionalnih koeficijenata emisija	Ne postoje nacionalni koeficijenti emisija	Usvojeni nacionalni koeficijenti emisija
		Broj kantonalnih zakona	Nacrt novog zakona o zaštiti zraka pruža mogućnost kantonima da donesu kantonalni zakon o zaštiti zraka	Usvojeni zakoni u kantonima
		Broj kantona s urađenim inventarima	Tri kantona imaju urađen inventar zagađivanja	Urađeni inventari zagađivanja
		Status izrade baznog modela	Ne postoji bazni model za monitoring kvaliteta zraka u većini djelova Federacije BiH	Urađen bazni model za monitoring kvaliteta zraka za potrebe prostornog planiranja
		Status usvajanja procedure	Ne postoji sistem izvještavanja prema državnom nivou	Usvojena procedura izvještavanja
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		23,8	214,6	238,4

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
4.3. Prioritet	**Smanjen utjecaj Federacije BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika**	Postotak smanjenja emisija stakleničkih plinova	Emisije procijenjene na oko 18.323 Gg u 2014. godini, ne postoji inventar emisija GHG-a	Smanjenje emisije GHG-a za 17,5% do 2030. u odnosu na 2014. godinu (strateški cilj iz NDC-a BiH koji je usvojen u martu 2021. godine)
		Postotak smanjenja emisija stakleničkih plinova iz velikih postrojenja	Emisije iz velikih postrojenja oko 40% od ukupnih emisija	Smanjenje emisije iz velikih postrojenja (ekvivalent EU ETS) za 28,7% do 2030. u odnosu na 2014. godinu
		Postotak povećanja ponora	Ponori procijenjeni na oko 3.697 Gg u 2014. godini	Povećanje ponora GHG-a za 10% do 2030. u odnosu na 2014. godinu
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,887	7,9	8,8

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
4.3.1. Mjera	Smanjene utjecaja Federacije BiH na klimatske promjene	Status formiranja Odbora	Ne postoji međusektorsko tijelo za planiranje, provođenje i praćenje procesa dekarbonizacije u Federaciji BiH	Formiran Odbor za dekarbonizaciju koji uključuje predstavnike biznisa, vlasti, sindikata, nevladinih organizacija itd.
		Status izrade i usvajanja Strategije	Nepostojanje integralne strategije klimatskih promjena	Usvojen pravilnik
		Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti FHMZ-a	Proveden program jačanja kapaciteta
		Status usvajanja zakona	Nepostojanje zakona o klimi	Usvojen zakon o klimi
		Status usvajanja uredbe	Ne postoji uredba o mehanizmu monitoringa i izvještavanja	Usvojena uredba o mehanizmu monitoringa i izvještavanja
		Status usvajanja NECP-a	Urađena radna verzija, u toku finalizacija	Usvojen NECP svakih pet godina
		Broj urađenih SECAP-a	Mali dio općina i gradova ima SECAP-e	Urađeni i usvojeni SECAP-i
		Status usvajanja plana	Ne postoji akcijski plan za postepeni prestanak korištenja uglja	Urađen i usvojen plan
		Broj usvojenih planova	Niti jedno ridarsko područje nema plan za pravednu tranziciju	Urađeni i usvojeni planovi za pravednu tranziciju rudarskih područja
		Status izrade prijedloga	Direktiva o ETS-u nije transponirana	Urađen prijedlog u saradnji s MVTEO-om
		Status imenovanja institucije	Ne postoji imenovano tijelo za	Imenovana institucija Federacije BiH

			uspostavljanje i rad ETS-a	
		Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Ne postoje kapaciteti	Proveden program jačanja kapaciteta
		Status izrade i usvajanja strategije	Nepostojanje strategije povećanja ponora ugljika	Urađena i usvojena strategija povećanja ponora GHG-a
		Status usvajanja modela	Nepostojanje modela za podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva na degradiranim zemljištima	Usvojen model za podsticanje uzgoja brzorastućih energetskih usjeva na degradiranim zemljištima
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,887	7,9	8,8

4.4. Prioritet	**Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Uspostavljenost funkcionalnog i cjelovitog sistema evidencija šteta	Ne postoji sistem evidencije šteta	Uspostavljen sistem evidencije šteta do 2025.
		Nivo primjene principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta	Navodnjava se 6.862 ha, planirano značajno povećanje navodnjavanih površina	Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta
		Stepen izgrađenosti kapaciteta	Nizak nivo kapaciteta za ranu detekciju i gašenje požara	Visok nivo izgrađenosti kapaciteta za ranu detekciju i gašenje požara
		Stepen izgrađenosti kapaciteta	Nizak nivo kapaciteta za zaštitu od požara	Visok nivo izgrađenosti kapaciteta za zaštitu od poplava
		Uspostavljenost funkcionalnog sistema za koordinaciju ranog upozoravanja	Ne postoji sistem koordinacije	Uspostavljen sistem koordinacije ranog upozoravanja do 2025.
		Uspostavljenost funkcionalnog sistema za koordinaciju i praćenje provedbe mjera adaptacije na KP	Ne postoji sistem za koordinaciju i praćenje provedbe mjera	Uspostavljen sistem za koordinaciju i praćenje provedbe mjera do 2025.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		59,8	537,8	597,6

4.4.1. Mjera	Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status realizacije programa jačanja kapaciteta i unaprjeđenje znanja	Nedovoljno znanje i kapaciteti	Unaprijeđeno znanje i povećan kapacitet kroz provođene programe jačanja

	jačanje otpornosti na klimatske promjene			kapaciteta
		Status imenovanja tijela	Nepostojanje tijela za vođenje evidencije šteta od klimatskih promjena	Imenovano tijelo za uspostavu sistema i vođenje evidencije šteta
		Status realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za prognoziranje opasnih meteoroloških i hidroloških pojava	Proveden program jačanja kapaciteta
		Status uspostavljanja sistema za koordinaciju	Nepostojanje koordinacije	Definiran način koordinacije
		Status izrade i usvajanja izvještaja o procjeni rizika	Nepostojanje kvartalnih izvještaja	Usvojeni kvartalni izvještaji o procjeni rizika od ekstremnih klimatskih promjena
		Status izrade i usvajanja akcijskog plana	Nepostojanje akcijskog plana	Urađen i usvojen akcijski plan
		Status uspostavljanja sistema za koordinaciju i praćenje provođenja mjera	Nepostojanje sistema za koordinaciju i praćenje provođenja mjera	Uspostavljen sistem za koordinaciju i praćenje provođenja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama
		Status definiranja načina prikupljanja sredstava	Nepostojanje sistema prikupljanja I korištenja sredstava za realizaciju mjera za prilagođavanje klimatskim promjenama	Definiran način prikupljanja i korištenja sredstava za mjere za prilagođavanje klimatskim promjenama
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,147	0,590	0,738
4.4.2. Mjera	Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade programa	Nepostojanje programa	Urađen i usvojen program
		Nivo primjene principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i broj otvorenih savjetovališta	Nedovoljna primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i nadovoljan broj savjetovališta za poljoprovrednike	Primjena principa održivosti korištenja vode za navodnjavanje i adekvatan broj savjetovališta za poljoprivrednike
		Status izrade studije; faza realizacije – nivo primjene ekoloških principa	Nedovoljna primjena ekoloških principa prilikom izradnje višenamjenskih akumulacija	Izrađene studije; visok nivo primjene ekoloških principa
		Status izrade studije	Nepostojanje studije	Urađenja i usvojena studija
		Status nabavke opreme broj zaposlenih osoba.	Nedovoljan broj zaposlenih i neadekavtna oprema	Nabavljena oprema I zaposlen potreban broj osoba

		Status izrade studije	Ne postoji procjena potreba	Urađena i usvojena studija
		Status izgrađenosti kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti	Ojačani institucionalni i infrastrukturni kapaciteti
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		59,6	537,2	596,9

4.5. Prioritet	**Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja unaprijeđenog zakonodavnog okvira	Postojeći zakonodavni okvir nije dovoljan za značajnije unaprjeđenje stanja	Usvojen unaprijeđen zakonodavni okvir do 2023. godine
		Postotak smanjenja potrošnje energije	TFEC u stambenim zgradama u 2020. godini iznosio 1.035 ktoe	Smanjenje potrošnje energije u stambenim zgradama za 22% do 2030. u odnosu na 2018.
		Iznos ušteda finalne energije	Nizak nivo efikasnosti javnih zgrada, potrošnja energije u javnom sektoru i uslugama 285 ktoe u 2020. godini	Kumulativna ušteda finalne energije do 2030. godine 19,28 ktoe (ukupno obnovljeni fond zgrada 18,4%)
		Postotak smanjenja potrošnje finalne energije u industriji	Potrošnja TFEC u industriji 384 ktoe u 2020. godini	Smanjenje potrošnje finalne energije u industriji za 3,3% do 2030. u odnosu na 2020.
		Postotak smanjenja potrošnje primarne energije	Projicirana potrošnja primarne energije 4.294 ktoe u 2020. godini	Smanjenje potrošnje primarne energije za 11% do 2030. godine u odnosu na 2020. godinu
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		204,9	1843,2	2048

4.5.1. Mjera	Kreiranje povoljnog ambijenta za energijsku efikasnost	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo provođenja kampanje i broj osnovanih savjetodavnih centara	Nizak nivo svijesti o energijskoj efikasnosti, jako mali broj savjetodavnih centara	Osnovana savjetovališta u svim općinama/gradovima
		Status usvajanja izmjene Zakona o javnim nabavkama	Postojeći Zakon o javnim nabavkama ne omogućava zelene nabavke	Izmijenjen Zakon o javnim nabavkama
		Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o obligacijskim shemama	Usvojen propis o obligacijskim shemama Federacije BiH

		Status izrade i usvajanja modela	Ne postoji sistemski model za EE javne rasvjete	Urađen i usvojen model, osnovan revolving fond
		Status usvajanja unaprijeđenog zakona i broj usvojenih pravilnika	Postojeći Zakon o EE nije definirao neke aspekte EE i nedostaju neki pravilnici	Usvojene izmjene i dopune Zakona, usvojeni nedostajući pravilnici
		Status usvajanja i postotak provođenja strategije	Strategija urađena, ali nije usvojena	Usvojena i provedena strategija obnove zgrada
		Postotak javnih zgrada čiji se kompletni podaci nalaze u Informacijskom sistemu	Uspostavljen Informacijski sistem energijske efikasnosti	Funkcionalan Informacijski sistem
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		195,6	1760,4	1956
4.5.2. Mjera	Smanjenje potrošnje finalne energije	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postotak kućanskih aparata na tržištu koji imaju *Energy Labelling*	Ne postoji zvanični sistem označavanja energijske efikasnosti na uređajima	Proveden *Energy Labelling* standard za kućanske aparate
		Status izrade i usvajanja modela	Ne postoji sveobuhvatan model u cijeloj Federaciji BiH koji definira kriterije	Urađen i usvojen model
		Status usvajanja dopuna pravilnika	Postojeći propis ne uzima u obzir potrebe za hlađenjem i PTV-om, a dozvoljene potrebe za grijanjem su relativno velike	Usvojene dopune pravilnika
		Status izrade i usvajanja modela	Ne postoji sveobuhvatan model u cijeloj Federaciji BiH koji definira kriterije	Urađen i usvojen model
		Broj provedenih ESCO projekata	Mali broj provedenih ESCO projekata, u javnom sektoru u toku provođenje pilot-projekta	Razvijeno ESCO tržište
		Postotak industrijskih postrojenja sa značajnom potrošnjom energije koja su uradila audit	Mali broj industrijskih postrojenja ima urađen audit	Provedeni energijski auditi u svim postrojenjima
		Broj industrijskih poduzeća u mreži	Ne postoji mreža za EE	Uspostavljena mreža i povezana s državnom mrežom
		Postotak industrijskih postrojenja koja su imenovala menadžera za energiju	Mali broj industrijskih poduzeća ima imenovane menadžere za energiju	Imenovani menadžeri za energiju
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,249	0,996	1,2

4.5.3. Mjera	Smanjenje potrošnje primarne energije	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o obaveznoj usaglašenosti s *EcoDesignom*	Usvojen propis (pravilnik na Zakon o EE)
		Status usvajanja sistema podsticaja	Ne postoji sveobuhvatan sistem u cijeloj Federaciji BiH	Uveden sistem podsticaja
		Postotak smanjenja gubitaka energije u distribuciji toplotne i električne energije	Postojeći gubici, pogotovo u distribuciji toplote, relativno veliki	Smanjeni gubici energije
		Status usvajanja unaprijeđenog sistema subvencioniranja kogeneracije	Ne postoje kvote za podsticanje kogeneracije	Unaprijeđen postojeći sistem subvencioniranja kogeneracije
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		9,09	81,8	90,9

4.6. Prioritet	**Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postotak udjela OIE-a u TFEC-u	Udio OIE-a u 2018. godini 49,3%	Učešće OIE-a u TFEC-u 60% do 2030. godine
		Postotak udjela OIE-a u proizvodnji električne energije	Udio OIE-a u proizvodnji električne energije u 2018. godini 39%, udio u 2019. 49%	Učešće OIE-a u proizvodnji električne energije 50% do 2030. godine
		Postotak udjela OIE-a u transportu	Udio OIE-a u 2018. ispod 1%	Učešće OIE-a u transportu 9% do 2030.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		10,4	93,7	104,2

4.6.1. Mjera	Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade i usvajanja NECP-a	Izrada NECP-a u toku	Urađen i usvojen Integrirani plan za klimu i energiju
		Status usvajanja dopunjenog Zakona	Postojeći Zakon o OIE ne predviđa podsticaje za korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje	Usvojen dopunjen Zakon o OIE koji će podsticati korištenje OIE-a za grijanje i hlađenje
		Status usvajanja propisa	Ne postoji propis o dokazivanju porijekla energije	Usvojen propis o dokazivanju porijekla energije

		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,027	0,109	0,137
4.6.2. Mjera	Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne predviđa podsticaje za građansku energiju	Usvojen dopunjen zakon o OIE
		Broj usvojenih kataloga (jedan katalog za svaki tip OIE-a)	Ne postoje katalozi kriterija, za male hidroelektrane urađeni, ali nisu usvojeni	Usvojeni katalozi kriterija za sve OIE
		Status usvajanja zakona	Postojeći zakon ne predviđa podsticaje za korištenje solarne energije u novim zgradama	Usvojen dopunjen zakon o OIE
		Status izrade i usvajanja studije	Ne postoji sveobuhvatna analiza	Urađena i usvojena studija
		Status usvajanja modela podsticaja	Ne postoji bilo kakav način podsticaja za hibridna, električna i *plug-in* putnička vozila	Usvojen model podsticaja
		Stepen izgrađenosti infrastrukture u odnosu na studijom predviđenu	Nedovoljno razvijena infrastruktura	Izgrađena minimalna infrastruktura
		Broj kilometara izgrađenih biciklističkih i pješačkih staza	Nedovoljno razvijena infrastruktura	Izgrađena minimalna infrastruktura
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		10,4	93,6	104,06

4.7. Prioritet	**Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja zakonodavnog okvira	Nepostojanje zakonodavnog okvira o svjetlosnom zagađenju	Usvojen zakonodavni okvir
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,120	0	0,120

4.7.1. Mjera	Usvajanje zakonodavnog okvira za reguliranje svjetlosnog	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status izrade i usvajanja pravilnika	Pravilnik predviđen Zakonom o zaštiti okoliša	Urađen i usvojen pravilnik

	zagađenja	Stepen realizacije programa jačanja kapaciteta	Nedovoljni kapaciteti za reguliranje svjetlosnog zagađenja	Proveden program jačanja kapaciteta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,120	0	0,120

13.8.5. Hemijska sigurnost i buka

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
5. Strateški cilj	**Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**	**Indikatori strateškog cilja**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima	N/D	N/D
		Postotak stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama	N/D.	N/D
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		1,4	6,1	7,6

5.1. Prioritet	**Unaprijediti regulativu u oblasti hemijske sigurnosti**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo transpozicije pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti (Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH), Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba), Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima, Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija, Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama, Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse, Roterdamske i Štokholmske konvencije	Nizak nivo transpozicije pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti (Uredbe (EZ) br. 1907/2006 (REACH), Uredbe (EZ) br. 1272/2008 (CLP uredba), Uredbe (EZ) br. 648/2004 o deterdžentima Uredbe (EU) br. 649/2012 o izvozu i uvozu opasnih hemikalija, Uredbe (EU) 2019/1021 o POPs hemikalijama, Direktive 2004/10/EZ o primjeni principa dobre laboratorijske prakse, Roterdamske i Štokholmske konvencije (2024.)

		Nivo transpozicije SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH	Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju Seveso III direktive u Zakonu o zaštiti okoliša, međutim, potrebno je donijeti i propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera. Postojeći Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije izrađen je 2005. i potrebno ga je ažurirati s novim zahtjevima	Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH (2028.)
		Nivo transpozicije Uredbe (EU) br. 528/2012 o upravljanju biocidima	Nije usvojen zakon o biocidima	Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja biocidima i djelimična transpozicija Uredbe (EU) br. 528/2012 (2025.)
		Nivo usklađenosti zakonodavnog okvira sa zahtjevima Minamata konvencije i nivo transpozicije Uredbe (EU) 2017/852 o živi	Nema zakonodavnog okvira upravljanja živom i proizvodima od žive. Traspozicija Uredbe (EU) 2017/852 o živi nije počela. Minamata konvencija nije ratificirana, te nema pravnog osnova za njenu implementaciju na entitetskom nivou	Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja živom i proizvodima od žive i djelimična transpozicija Uredbe (EU) 2017/852 o živi, te Minamata konvencije do 2024. godine
		Nivo transpozicije EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom	Nedostatak zakonodavnog okvira koji tretira problematiku emisije azbesta u zrak i vodu industrija za proizvodnju azbestnog cementa i azbestnog papira, te je stoga nizak nivo transpozicije EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom. Prilikom transpozicije dirtektive trebaju se uzeti u obzir i pravilnici kojima se propisuju tehnička svojstva cementa, kao i drugih građevinskih materijala koji mogu sadržavati azbest, a čije je provođenje u	Uspostavljen zakonodavni okvir i djelimična transpozicija EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja okoliša/životne sredine azbestom do 2024.

			nadležnosti Federalnog ministarstva prostornog uređenja	
		Nivo usklađenosti zakonodavnog okvira sa zahtjevima Montrealsnkog protokola, Kigali amandmana i pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	Postojeći nacrt Zakona o zaštiti zraka stvara zakonski osnov za transponiranje Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima, te Montrealskog protokola i Kigali amandmama. Nacrt zakona je trenutno u postupku usvajanja	Uskladiti/izraditi podzakonske akte kako bi se omogućila djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima, kao i Kigali amandmana do 2023.
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,324	0,077	0,401

		Indikatori mjere	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
5.1.1. Mjera	Djelimična transpozicija EU zakonodavstva i međunarodnih ugovora/konvencija u oblasti hemijske sigurnosti	Kompletnost pravnog okvira za provedbu Zakona o hemikalijama	Postoji zakonski osnov za transpoziciju EU zakonodavstva u oblasti hemijske sigurnosti, te Roterdamske, Štokholmske i Minamata konvencije. Međutim, nisu doneseni podzakonski akti predviđeni Zakonom o hemikalijama, te je transpozicija spomenutog EU zakonodavtsva i konvencija na niskom nivou	Usvojeno 19 podzakonskih akata navedniih u članu 58. Zakona o hemikalijama, u okviru čega su jasno definirani uvjeti za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije (2023.)
		Status imenovanja Centra za kontrolu trovanja (CKT) Federacije BiH	Ne postoji Centar za kontrolu trovanja	Formalno imenovanje Centra za kontrolu trovanja (CKT) za Federaciju BiH ili sklapanje ugovora o saradnji i izvještavanju s postojećim CKT-om u regiji (npr. VMA – Beograd, Srbija; Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb) (2024.)
		Status zakonskog okvira u oblasti upravljanja biocidima	Nije usvojen Zakon o biocidima	Usvojen Zakon o biocidima od Vlade Federacije BiH (2023.)
		Kompletnost pravnog okvira za provedbu	Nije usvojen Zakon o biocidima, te ne	Doneseni podzakonski akti u oblasti

		Zakona o biocidima	postoji zakonski osnov za usvajanje podzakonskih akata	upravljanja biocidima (2025.)
		Kompletnost pravnog okvira kojim se osigurava zabrana upotrebe žive i ograničavanje stavljanja na tržište proizvoda koji sadrže živu i jedinjenja žive	Nije na snazi legislativa kojom se osigurava zabrana upotrebe žive i ograničavanje stavljanja na tržište proizvoda koji sadrže živu i jedinjenja žive	Usvojen podzakonski akt kojim će se osigurati zabrana upotrebe žive i ograničiti stavljanje na tržište proizvoda koje sadrže živu i jedinjenja žive (2025.)
		Kompletnost pravnog okvira kojim se osigurava zabrana proizvodnje, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osiguravaju posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest	Nije na snazi legislativa kojom se osigurava zabrana proizvodnje, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osiguravaju posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest	Usvojen podzakonski akt kojim će se zabraniti proizvodnja, stavljanje na tržište i upotreba proizvoda koji sadrže azbestna vlakna, te osigurati posebni uvjeti obilježavanja proizvoda koji sadrže azbest (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,180	0,077	0,257
5.1.2. Mjera	Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Federacije BiH	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kompletnost pravnog okvira za provedbu Zakona o zaštiti okoliša u smislu transpozicije SEVESO III direktive	Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju SEVESO III direktive u Zakonu o zaštiti okoliša, međutim, potrebno je donijeti i propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera.	Izraditi i usvojiti propis kojim se utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera (2023.)
		Status Pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnost, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije	Postojeći Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije izrađen je 2005. i potrebno ga je ažurirati s novim zahtjevima	Ažuriranje ili izrada novog pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i vanjskih planova intervencije (2023.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,019	0	0,019
5.1.3. Mjera	Uskladiti/izraditi podzakonske akte kako bi se omogućila	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kompletnost pravnog okvira za	Na snazi je Pravilnik o postepenom	Usvojen Pravilnik o upravljanju

	implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana, kao i EU zakonodavstva kojim se omogućava njihova zakonska provedba u zemljama članicama EU	implementaciju zahtjeva Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluoriranim stakleničkim plinovima u smislu upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službene novine Federacije BiH", broj 39/05) koji se mora prilagoditi zahtjevima Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014	supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2024.)
		Kompletnost pravnog okvira za implementaciju zahtjeva Kigali amandmana i Uredbe EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje, održavanje, popravljanje ili stavljanje izvan pogona opreme F-plinova	Ne postoji pravilnik kojim se regulira obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s Uredbom EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje, održavanje, popravljanje ili stavljanje izvan pogona opreme F-plinova	Usvojen propis kojim će se omogućiti obrazovanje servisera u skladu s programima obuke usklađenim s Uredbom EZ 517/2014 u smislu uspostavljanja certificiranja i programa osposobljavanja za poslovanja i osobe uključene u ugrađivanje, servisiranje, održavanje, popravljanje ili stavljanje izvan pogona opreme F-plinova (2024.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,124	0	0,124

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
5.2. Prioritet	**Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti**	Nivo implementacije transponiranih propisa pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti	Podzakonski akti u oblasti upravljanja hemikalijama nisu izrađeni, te je nizak nivo implementacije propisa	Visok nivo implementacije transponiranih propisa pravne stečevine EU u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)
		Nivo implementacije SEVESO III direktive	Ne postoji Registar nesreća većih razmjera zahtjevan SEVESO III direktivom.	Visok nivo implementacije SEVESO III direktive (2026.)
		Status izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač	Ne postoji uspostavljen registar servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme. Ne postoji uspostavljen plan obuke servisera, kako je to zahtijevano pravnom stečevinom EU. Nisu propisani kriteriji za osnivanje edukacijskog centra koji će izvoditi obuke servisera.	Uspostavljen sistem izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2028.)

			Nisu imenovani edukacijski centri za osposobljavanje servisera KGH-uređaja	
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,364	1,08	1,4

		Indikatori mjere	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
5.2.1. Mjera	Efikasna implementacija propisa djelimično transponiranog EU zakonodavstva i konvencija u oblasti hemijske sigurnosti	Efikasnost provođenja Zakona o hemikalijama	Strategija hemijske sigurnosti nije izrađena i usvojena. Ne postoji izađen sistem inventarizacije hemikalija, kao ni registracija uvoznika hemikalija. Još uvijek nisu usvojeni podzakonski akti koji bi doveli do ravnopravnog prometovanja hemikalijama za privrednike Federacije BiH na cijeloj teritoriji BIH. Ne postoji ustanovljen inspekcijski nadzor u oblasti upravljanja hemikalijama. Nije propisan plan i program obuke savjetnika za hemikalije. Nisu definirani uvjeti za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije.	• Izrada i usvajanje strategije hemijske sigurnosti • uspostavljen sistem registracije hemikalija, evaluacije prijava i izdavanja odobrenja • Izrađen i redovno ažuriran Inventar hemikalija • Izrađen i redovno ažuriran registar proizvođača i uvoznika hemikalija • Izrađen plan i program obuke za savjetnike za hemikalije i započeta kontinuirana edukacija (2024.)
		Efikasnost provođenja Zakona o biocidima	Nije izrađen Zakon o biocidima. Očekuje se da će sadržaj Zakona biti harmoniziran s onim koji je na snazi u Republici Srpskoj, te da će za efikasno provođenje biti potrebno izraditi inventar biocida i registar proizvođača i uvoznika biocida	• Uspostavljen sistem registracije biocidnih sredstava, evaluacije prijava i izdavanja odobrenja • Izrađen i redovno ažuriran Inventar biocida • Izrađen i redovno ažuriran registar proizvođača i uvoznika biocida (2026.)
		Status *helpdeska*, odnosno kontakt-osobe/institucije za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih obaveza prijave	Nije uspostavljen *helpdesk* – tj. kontakt-broj i *e-mail* koji mogu koristiti privrednici za pomoć u ispunjavanju	Uspostavljanje *helpdesk*-a (telefona, internet-stranica, *e-mail*) za pomoć privrednicima u ispunjavanju zakonskih

		hemikalija	zakonskih obaveza prijave hemikalija	obaveza prijave hemikalija (2023.)
		Sistematičnost inventarizacije hemikalija i biocida	Ne postoji usvojen informacijski alat kojim će se omogućiti jednostavan unos novih podataka i redovno ažuriranje inventara hemikalija i biocida	Uspostavljen informacijski alat za efikasno vođenje Inventara hemikalija i spiska biocida koji će omogućiti statističku obradu podataka
		Efikasnost kontrole provođenja propisa u oblasti hemijske sigurnosti	Podzakonski akti Zakona o hemikalijama nisu izrađeni, te nema uvjeta za inspekcijski nadzor. Zakon i podzakonski akti u oblasti upravljanja biocidima nije uspostavljen, te nema uvjeta za inspekcijski nadzor	Uspostavljen inspekcijski nadzor i formiran registar prekršajnih naloga u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,270	1,08	1,3
5.2.2. Mjera	Visok nivo implementacije SEVESO III direktive	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status registra nesreća većih razmjera	Nije izrađen i objavljen registar nesreća većih razmjera	Izrađen Registar nesreća većih razmjera (2024.)
		Efikasnost prijave opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtijevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive	Nije izvršena prijava opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtijevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive	Izvršena prijava opasnih tvari, uvjeta skladištenja, te ostalih informacija zahtijevanih zakonskom legislativom implementacije SEVESO III direktive (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,015	0	0,015
5.2.3. Mjera	Uspostavljen sistem izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu s pravnom stečevinom EU u oblasti upravljanja	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status informacijskog sistema za registraciju KGH-uređaja koji sadrže SOOO-e i zamjenske supstance	Ne postoji uspostavljen informacijski sistem kojim će se osigurati registracija KGH-uređaja i servisnih radionica KGH-uređaja	Uspostavljen informacijski sistem za registraciju KGH-uređaja koji sadrže SOOO-e i zamjenske supstance (2024.)
		Efikasnost registracije servisnih radionica i vlasnika opreme (operatera) rashladne i	Ne postoji uspostavljen registar servisnih radionica i vlasnika	Izvršena registracija najmanje 30% operatera/vlasnika uređaja i KGH-uređaja i

	supstancama koje oštećuju ozonski omotač i obuke servisera KGH-uređaja	KGH-opreme.	opreme (operatera) rashladne i KGH-opreme. Prema preliminarnoj procjeni koja je izvršena u okviru HFC *Outlook* modela za BiH, kroz projekat finansiran od organizacije UNIDO, u BIH je prisutno oko 67062 uređaja s preko 3kg rashladnog medija	100% servisnih radionica (2030.)
		Status plana i programa za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja	Ne postoji uspostavljen plan obuke servisera	Izrađen plan i program za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja (2024.)
		Status imenovanja edukacijskih centara za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja koji ispunjavaju propisane kriterije	Pravilnik kojim se pripisuju kriteriji koje trebaju ispunjavati edukacijski centri	Imenovanje edukacijskih centara za obuku servisera rashladnih i KGH-uređaja koji ispunjavaju propisane kriterije (2023.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,078	0,0	0,078

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
5.3. Prioritet	**Efikasan rad institucija Federacije BIH u oblasti hemijske sigurnosti**	Stanje i adekvatnost ljudskih i tehničkih kapaciteta javnih službi u oblasti hemijske sigurnosti	Kapaciteti nadležnih institucija za provođenje legislative upravljanja hemikalijama su na izrazito niskom nivou. Nije formalno imenovano pravno lice za kontrolu trovanja koje bi bilo nadležno za sprovođenje preventivnih mjera i liječenja, naročito u hitnim slučajevima. Nije uspostavljen *helpdesk* za pomoć privrednicima prilikom prijave hemikalija, što je zahtijevano REACH direktivom	Unaprijeđeni ljudski i tehnički kapaciteti i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)
		Nivo saradnje i sinergijskog pristupa nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva u cilju bolje implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti	Ne postoji zvaničan sistem izvještavanja i koordinacije između inspekcijskih službi entiteta i Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Visok nivo saradnje i sinergijskog pristupa nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva u cilju bolje implementacije propisa u oblasti hemijske sigurnosti (2026.)

		Efikasnost i pouzdanost sistema za prikupljanje podataka o trovanju stanovništva uslijed neadekvatnog korištenja hemikalija i hemijskih prozvoda	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) Federacije BiH se ne prati učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima. Međutim, od 2019. godine ZZJZ raspolaže detaljnim podacima o trovanjima, razvrstanima prema spolu i starosnoj grupi. Iako postoji sistem prikupljanja i obrade podataka, upitan je postupak upisa podataka, odnosno da li su svi javni i privatni domovi zdravlja revnosni u prijavi trovanja, s obzirom na to da ne postoji jasna metodologija i uputstva za prijavu	Uspostavljena efikasna i pouzdana metodologija prikupljanja podataka o trovanju stanovništva uslijed neadekvatnog korištenja hemikalija i hemijskih prozvoda, čiji rezultati će se pravovremeno izvještavati u Zdravstveno statističkom godišnjaku Federacije Bosne i Hercegovine
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,267	2,05	2,3

		Indikatori mjere	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
5.3.1. Mjera	Unaprijediti ljudske i tehničke kapacitete i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske sigurnosti	Analiza kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti nakon usvajanja legislative	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislative	Sačinjen izvještaj o izvršenoj analizi kapaciteta nadležnih institucija Federacije BiH u oblasti hemijske sigurnosti, nakon usvajanja legislative (2024.)
		Status realizacije ustanovljenih nedostataka analize kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislative	Izvršen prijem i obuka novih radnika u institucijama u oblasti hemijske sigurnosti, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi (2025.)
		Status realizacije plana i programa godišnje obuke javnih službenika na temu hemijske sigurnosti	Ne postoji plan i program obuke javnih službenika na temu hemijske sigurnosti	Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti hemijske sigurnosti i izvršena prva obuka (2026.)

		Analiza ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležniih za kontrolu trovanja	Trenutno nisu imenovana pravna lica nadležna za kontrolu trovanja. Obaveze imenovanih pravnih lica proizilaze iz čl. 45. Zakona o hemikalijama („Sl. novine Federacije BiH", broj 77/20)	Izvršena analiza ljudskih i tehničkih kapaciteta i finansijskih potreba za uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja Federacije BiH i donesena odluka o odabiru/imenovanju pravnih lica nadležniih za kontrolu trovanja (2023.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,228	2,05	2,2
5.3.2. Mjera	Unaprijeđena koordinacija, saradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite okoliša i zdravstva	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Efikasnost razmjene podataka i iskustava entitetskih i inspekcijskih tijela Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Ne postoji zvaničan sistem izvještavanja i koordinacije između inspekcijskih službi entiteta i Brčko distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Formirati tim/mehanizam za saradnju Republičke uprave za inspekcijske poslove Republike Srpske i Federalne uprave za inspekcijske poslove, kao i Inspektorata Brčko Distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti (2023.)
		Efikasnost razmjene podataka i iskustava entitetskih i ministarstava Brčko distrikta Bih u oblasti zdravstva o rezultatima kontrole trovanja	Nisu imenovani centri za kontrolu trovanja u BIH, te do sada nije bilo izvještavanja po tom pitanju	Učestvovanje Federalnog ministarstva zdravlja i CKT-a na sastanku (jednom godišnje) organiziranog od MCP-a BIH u cilju razmjene iskustava i planiranja budućih aktivnosti na prevenciji, suzbijanju, liječenju i izvještavanju na temu trovanja prema institucijama u BIH i Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2025.)
		Jednostavnost i efikasnost razmjene podataka u oblasti hemijske sigurnosti između BIH i entitetskih, te institucija Brččo distrikta BiH u oblasti hemijske sigurnosti	Podaci u oblasti hemijske sigurnosti su nesistematično raspoređeni u institucijama u oblasti zdravlja i zaštite okoliša	Formirati tim za informacijske tehnologije koji će uvezati i rukovoditi bazama podataka kojima raspolažu nadležna ministarstva za upravljanje hemikalijama (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,033	0	0,033
5.3.3. Mjera	**Unaprijeđen sistem**	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**

	evidencije oboljelih i umrlih osoba zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima	Metodologija prikupljanja podataka za potrebe izrade statističkog godišnjaka Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH koji će uključiti podatke o slučajevima smrti trovanjem uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podjeljene po rodnim i starosnim grupama	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) Federacije BiH se ne prati učestalost oboljenja ili slučajeva smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima. Međutim, od 2019. godine ZZJZ raspolaže detaljnim podacima o trovanjima, razvrstanim prema spolu i starosnoj grupi. Iako postoji sistem prikupljanja i obrade podataka, upitan je postupak upisa podataka, odnosno da li su svi javni i privatni domovi zdravlja revnosni u prijavi trovanja, s obzirom na to da ne postoji jasna metodologija i uputstva za prijavu	Pravnim aktom regulirana metodologija prikupljanja podataka za potrebe izrade statističkog godišnjaka Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH koji će uključiti podatke o slučajevima smrti trovanjem uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljene po rodnim i starosnim grupama (2025.)
		Javno dostupni podaci o smrtnosti od nenamjernog trovanja, razvrstani po rodnim i starosnim grupama	U godišnjacima Zavoda za javno zdravstvo (ZZJZ) se ne prati učestalost oboljenja ili slučajeva smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima	Zdravstveno-statistički godišnjak Federacije Bosne i Hercegovine (izdaje ga Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH) s podacima o morbiditetu zbog trovanja usljed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima, podijeljeno po rodnim i starosnim grupama (2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,004	0	0,004

5.4. Prioritet	**Unaprijeđena znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo informiranosti i edukacije šire javnosti i korisnika hemikalija u oblasti upravljanja hemikalijama	Edukativne aktivnosti i kampanje po pitanju štetnog utjecaja opasnih hemikalija su veoma rijetke i provode se nesistematski u okviru pojedinačnih projekata	Visok nivo informiranosti i edukacije šire javnosti i korisnika hemikalija u oblasti upravljanja hemikalijama (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,050	0,451	0,501

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
5.4.1. Mjera	Unaprijediti znanja korisnika hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	Kontinuirano provedene promotivne i edukativne aktivnosti u oblasti upravljanja hemikalijama uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva, kao i utjecaja na okoliš	Kampanje o obavještavanju javnosti putem medija o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, zbog zaštite zdravlja ljudi i okoliša, su rijetke i provode se samo u sklopu pojedinačnih projekata, a ne u sklopu redovnog rada institucija	Periodično izrađeni edukativni vodiči/brošure/leci dostupni u zdravstvenim ustanovama Federacije BiH (2030.) Obraćanje javnosti putem medija o rizicima koji proizilaze od upotrebe hemikalija provedeno na godišnjem nivou uz prigodne datume kojima se ovakvi rizici posebno naglašavaju na međunarodnom nivou (npr. trovanje olovom, korištenje pesticida, trovanje živom i sl.) ili u okviru posebnih projektnih aktivnosti
		Javni poziv za organizacije civilnog društva, istraživačke i edukacijske centre na temu podizanja svijesti stanovništva o hemijskoj sigurnosti raspisan na godišnjoj osnovi	Fond za zaštitu okoliša redovno raspisuje javne pozive na temu implementacije mjera iz Strategije zaštite okoliša. U okviru javnog poziva do sada nije bila zastupljena hemijska sigurnost	U okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačke i edukacijske, u oblasti okoliša koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH prepoznati i oblast hemijske sigurnosti (2030.)
		Učestalost i adekvatnost edukacije savjetnika za hemikalije i korisnika hemikalija kao i bolja informiranost pravnih subjekata u lancu hemijske sigurnosti	Nije uspostavljen sistem periodičnih edukacija savjetnika za hemikalije	Kontinuirana edukacija savjetnika za hemikalije usklađena s podacima Federalne uprave za inspekcijske poslove u oblasti zdravstvene inspekcije o najčešćim nepravilnostima na terenu i s podacima iz FMZ-a, CKT-a, kao i s pitanjima rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva u hemijskoj sigurnostii (2030.)
		Učestalost i adekvatnost edukativnih aktivnosti usmjerenih prema široj javnosti o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija	Nadležne institucije u oblasti zdravstva i upravljanja hemikalijama ne informiraju javnost o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, naročito o najčešćim slučajevima trovanja i povređivanja	Periodično provedene zajedničke edukativne aktivnosti za širu javnost od nadležnih entitetskih ministarstava i inspekorata Brčko distrikta BiH u oblasti zdravstva o rizicima koji proizilaze iz upotrebe hemikalija, radi zaštite zdravlja ljudi, uzevši u obzir aspekte rodne

				ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva i okoliša (2030.)
		Periodična organizacija i izvođenje obuke servisera KGH-opreme i uručenje uvjerenja/certifikata	Još uvijek nije usvojen propis kojim se regulira osposobljavanje servisera KGH-opreme	Serviseri KGH-opreme obučeni i stekli uvjerenja o položenom ispitu prema važećim propisima u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač (2024.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,050	0,451	0,501

5.5. Prioritet	**Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojim se transponira pravna stečevina EU iz oblasti buke u okolišu u zakonodavstvo Federacije BIH**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke u okolišu (Direktiva 2002/49/EZ)	Postojeći zakon nije postavio obavezu razvoja i usvajanja Planova prevencije buke, iako to Direktiva zahtijeva. Osim toga, zakonom se ne tretira potreba izrade strateških karata buke i akcijskih planova kojima će se na duži period predvidjeti aktivnosti preveniranja/ukidanja izvora buke	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke u okolišu (Direktiva 2002/49/EZ) (2026.)
		Nivo transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktive 2000/14/EZ	Transpozicija nije započela	Djelimična transpozicija pravne stečevine EU u oblasti buke uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktive 2000/14/EZ (2031.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,115	0	0,115

5.5.1. Mjera	Uspostavljen zakonodavni okvir i institucionalna nadležnost o procjeni i upravljanju bukom, emisiji buke u okoliš uzrokovane opremom za	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status transpozicije EU zakonodavstva u oblasti buke u okolišu	Nizak nivo transpozicije Direktive 2002/49/EZ o buci u okolišu	Ažuriran postojeći Zakon o zaštiti od buke, s jasno istaknutim institucionalnim nadležnostima (2025.)

	upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ	Status podzakonskih akata koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ	Nizak nivo transpozicije Direktive 2002/49/EZ o buci u okolišu. Po usklađivanju Zakona o zaštiti od buke, potrebno je usvojiti i podzakonske akte kojima se pobliže uređuje oblast izrade strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke	Izrađeni i usvojeni podzakonski akti koji proizilaze iz Zakona o buci, a kojima se regulira izrada strateških karata buke i akcijskih planova zaštite od buke u skladu sa zahtjevima Direktive 2002/49/EZ (2026.)
		Status transpozicije EU zakonodavstva u oblasti buke u okolišu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom	Nema zakonskog osnova za transpoziciju Direktive 2000/14/EZ o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na emisiju buke u okoliš uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom	Zakonom ili podzakonskim aktima propisati obaveze i uspostaviti jasne institucionalne nadležnosti i obaveze u oblasti buke koju stvaraju uređaji za upotrebu na otvorenom (2031.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,115	0	0,115

5.6. Prioritet	**Unaprijediti strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status strateške karte buke za Federaciju BiH	Nije izrađena strateška karta buke	Izrada strateške karte buke u skladu sa aktivnostima u EU (svakih 5 godina) (2027.)
		Status akcijskog plana zaštite od buke za Federaciju BiH	Nije izrađen akcijski plan zaštite od buke	Izrada akcijskog plana zaštite od buke (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,090	0,815	0,905

5.6.1. Mjera	Izrada strateške karte buke i akcijskog plana zaštite od buke	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status uspostavljanja prioritetnih dionica cestovnog i željezničkog saobraćaja, te aerodroma (glavne ceste, glavne željezničke pruge i glavni aerodromi) za koje će se izrađivati strateške karte buke po preporukama Direktive 2002/49/EZ	Nisu određene prioritetne dionice cestovnig i željezničkog saobraćaja, aerodromi, niti administrativni centri nad kojima će se izraživati strateške karte buke	Ustanovljene „glavne ceste", „glavni aerodromi" i „glavne željezničke pruge" po preporukama Direktive 2002/49/EZ i određeni prioriteti (2025.)
		Status strateških karata buke za	Nisu izrađene karte buke za naseljena	Izrađene strateške karate buke za

		naseljena područja, ustanovljene glavne ceste, aerodromi i željezničke pruge po prethodno ustanovljenim prioritetima u Federaciji BiH	područja, ceste, aerodrome i željezničke pruge u Federaciji BiH.	naseljena područja, ustanovljene glavne ceste, aerodromi i željezničke pruge po prethodno ustanovljenim prioritetima u Federaciji BiH (2027.)
		Status procjene broja stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim grupama	Nema procjene broja stanovnika koji su izloženi buci u Federaciji BiH	Procijenjen broj stanovnika koji je izložen buci, prema razredima buke i starosnim grupama (2027.)
		Status akcijskog plana zaštite od buke u Federaciji BiH	Nema izrađenih akcijskih planova zaštite od buke u Federaciji BiH	Akcijski planovi upravljanja bukom za petogodišnji period, a koji će se zasnivati na ulaznim podacima i rezultatima strateških karata buke (2029.)
		Održiv sistem monitoringa buke	Nije uspostavljen sistem monitoringa buke kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera akcijskog plana izrađenog nakon karte buke	Uspostavljen sistem monitoringa buke, kojim će se na odabranim mjestima izvršiti provjera buke ustanovljene modelom za predviđanje, kao i provjera uspješnosti implementacije mjera akcijskog plana izrađenog nakon karte buke (2031.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,090	0,815	0,905

5.7. Prioritet	**Efikasan rad institucija u oblasti buke u okolišu**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stanje i adekvatnost ljudskih i tehničkih kapaciteta javnih službi u oblasti buke u okolišu	Loše stanje po pitanju ljudskih i tehničkih kapaciteta, s obzirom na to da je i legislativa neadekvatna i ne provodi se	Unaprijeđeni tehnički i ljudski kapaciteti i kompetencije nadležnh institucija (2028.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,273	1,09	1,3

5.7.1. Mjera	Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status analize kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom	Ne postoji analiza kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama	Analiza kapaciteta javnih službenika u nadležnim institucijama nakon usvajanja legislative predviđene ovim planom (2024.) urađena

		Status realizacije ustanovljenih nedostataka analize kapaciteta nadležnih institucija nakon usvajanja legislative u oblasti buke u okolišu	Ne postoji relevantna analiza kapaciteta nadležnih institucija. Ona se treba izraditi, te eventualno i nadopuniti nakon izrade predložene legislative	Izvršen prijem i obuka novih radnika u institucijama u oblasti buke, shodno zahtjevima novih propisa i prethodno izvršenoj analizi (2025.)
		Status realizacije plana i programa godišnje obuke javnih službenika na temu buke u okolišu	Ne postoji plan i program obuke javnih službenika na temu buke u okolišu	Napravljen plan i program godišnje obuke javnih službenika u oblasti buke i izvršena prva obuka (2026.)
		Unaprjeđenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu starteških karata buke i utvrđivanja polaznih parametara	Nedostatni ljudski i tehnički kapaciteti za unapređenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu strateških karata buke i utvrđivanje polaznih parametara	Unaprojeđeni ljudski i tehnički kapaciteti za unapređenje stručnih i tehničkih kompetencija za izradu strateških karata buke i utvrđivanje polaznih parametara (2026)
		Status izrade pilot projekata strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara	Nedovoljna iskustva i kometencije predstavnika javnih institucija u izradi strateških karata buke	Sprovesti pilot-projekat strateškog mapiranja buke u nekim od gradova ili dijelovima grada, kao i uz neku od glavnih saobraćajnica zbog sticanja stručnih i tehničkih kompetencija i utvrđivanja polaznih parametara (2026.)
		Status informacijskog sistema Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH za javnu objavu strateških karata buke	Nema inforacijskog sistema u Federaciji BiH za prezentaciju starteških karata buke	Informacijski sistem Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH prilagođen za prezentiranje strateških karata buke u Federaciji BiH (2028.)
		Status inspekcijskog nadzora u oblasti buke u okolišu	Inspekcjski nadzor u pogledu zaštite od buke nije uspostavljen	Uspostavljen inspekcjski nadzor u pogledu zaštite od buke u okolišu (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,273	1,09	1,3

5.8. Prioritet	**Smanjenje ugroženosti zdravlja stanovništva zbog buke u okolišu**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Nivo informiranja javnosti o buci i njenim učincima naročito u zonama s povećanim nivoima buke	Nisu prisutni mehanizmi informiranja javnosti o buci i njenim učincima na zdravlje niti su ustanovljene zone koje su naročito izložene buci	Visok nivo informiranja javnosti o buci i njenim učincima naročito u zonama s povećanim nivoima buke (2030.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0	0,576	0,576

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
5.8.1. Mjera	Unaprijediti informiranost i znanja javnosti o negativnim utjecajima buke i njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	Informiranost stanovništva o štetnosti buke po zdravlje	Nema kamapanja u smislu zaštite okoliša i zdravlja stanovništva	Provedena minimalno jedna kampanja u pet godina od nadležnih institucija o štetnosti buke na zdravlje stanovništva (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) i okoliša, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja (2025.)
		Nivo utjecaja buke na zdravlje stanovništva u zonama povećane izloženosti buci	Nisu poznati utjecaji buke na opće zdravlje stanovništva, tj. najčešća oboljenja u zonama s povećanim nivoima buke	Izrađeno populacijsko naučno istraživanje od zdravstvenih institucija o najčešćim oboljenjima u zonama s povećanim nivoima buke (uzevši u obzir aspekte rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i siromaštva) (2029.)
		Javni poziv za organizacije civilnog društva, istraživačke i edukacijske centre na temu podizanja svijesti stanovništva o temi buke u okolišu i utjecaja na zdravlje raspisan na godišnjoj osnovi	Fond za zaštitu okoliša redovno raspisuje javne pozive na temu implementacije mjera iz Strategije zaštite okoliša. U okviru javnog poziva do sada nije bila zastupljena tema buke u okolišu i utjecaja buke na zdravlje stanovništva	U okviru postojećih javnih poziva za podizanje javne svijesti, istraživačkih i edukacijskih aktivnosti u oblasti okoliša koje raspisuje Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH prepoznati i oblast buke u okolišu i utjecaja buke na zdravlje stanovništva (2030.)
		Zastupljenost institucija primarne zdravstvene zaštite (domovi zdravlja) u promotivnim i edukativnim aktivnostima s ciljem informiranja šire javnosti o rizicima štetnog utjecaja buke po zdravlje stanovništva	Zdravstvene institucije primarne zdravstvene zaštite su najbliže široj javnosti i u mogućnosti da preventivno utječu na sprječavanje rizika po zdravlje stanovništva, putem edukativnih plakata, brošura i sl. Do sada buka nije bila zastupljena kao rizik po zdravlje u okviru edukativnih kampanja	Provođenje kontinuiranih promotivnih i edukativnih aktivnosti na nivou zdravstvenih institucija o rizicima utjecaja buke na zdravlje, kao i preventivnim mjerama koje se mogu implementirati (2028.)
		Kontinuirano skretanje pažnje	Stanovništvo nije upoznato o povišenim	Instaliran displej uz saobraćajnice u većim

		stanovništva na povećanu buku u bližoj okolini	nivoima buke uz glavne saobraćajnice koju i sami eventualno stvaraju, ili su izloženi	gradskim područjima za trenutno mjerenje i prikazivanje nivoa buke (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0	0,576	0,576

13.8.6. Održivo upravljanje resursima

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
6. Strateški cilj	**Održivo upravljanje prirodnim resursima**	**Indikatori strateškog cilja**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Pregled šumskih površina, Federacija BiH – ukupno (ha)	1.510.938 (2020.)	N/D
		Površina degradiranog zemljišta (ha)	N/D Federacija BiH nema egzaktno utvrđenu površinu degradiranog zemljišta	Dostignut je nulti stepen degradacije zemljišta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		348,9	3130,5	3479

6.1. Prioritet	**Uspostaviti efikasan zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Federaciji BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje zakona i strateškog okvira za održivo upravljanje šumama	Federacija BiH nema zakonski i strateški okvir za održivo upravljanje šumama	Do 2025. godine Federacija BiH usvojila strateški i zakonski okvir kojima se utvrđuju principi i kriteriji održivog upravljanja šumama, standardna metodologija za izradu šumsko-privrednih osnova, na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta šumskih ekosistema za privatne i državne šume, obuhvat i metodologija monitoringa zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje

				licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda, upravljanje privatnim šumama
		Postojanje sistematskog okvira za registraciju i kontrolu sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda	Federacija BiH nema zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje ljekovitim, jestivim i aromatičnim biljem i nedrvnim šumskim proizvodima	Do kraja 2025. uspostavljen sistem kontrole sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda
		Postojanje redovnog monitoringa zdravstvenog stanja šuma	U Federaciji BiH ne postoje metode za usklađeno uzorkovanje, te procjenu i praćenje stanja šuma, prema prethodno utvrđenim indikatorima. Nije uspostavljena mreža monitoring tačaka. Šumske uprave imaju nedostatak kapaciteta za vršenje monitoringa.	Do kraja 2025. u funkciji je redovan monitoring zdravstvenog stanja šuma koji obuhvata praćenje promjena u šumskim ekosistemima u smislu stanja diverziteta vrsta, promjena površina, zdravstvenog stanja i drugih biotskih i abiotskih faktora
		Postojanje kapaciteta i tehničkih uvjeta za sprječavanije šumskih požara	Šume Federacije BiH nisu dovoljno prohodne za brzi pristup požarištu, šumske uprave nisu opremljene kako za osmatranje i rano uočavanje požara, tako ni za brzi pristup i gašenje požara	Do 2027. šumske uprave kapacitirane za rano oktrivanje i sprječavanje požara
		Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje	Površina produktivnih goleti pogodnih za pošumljavanje iznosi 159.913,5 ha	Pošumljavanje 15.991 ha sadašnje teritorije krša i goleti
		Površine izdanačkih šuma	Površina izdanačkih šuma iznosi 257.879,6 ha	Smanjiti površine izdanačkih šuma 50.000 ha sadašnje površine izdanačkih šuma i šikara u viši uzgojni oblik
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		14,3	127,5	141,8

6.1.1. Mjera	Uspostavljanje strateškog i pravnog okvira za održivo upravljanje šumskim resursima	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje zakona o šumama	Federacija BiH nema zakon o šumama	Do 2022. godine Federacija BiH usvojila zakon o šumama Do 2023. Federacija BiH usvojila amandmane na zakon o šumama
		Postojanje podzakonskih akata	Federacija BiH nema podzakonske akte	Do kraja 2023. doneseni podzakonski akti

			kojima se propisuje sadržaj i način izrade šumskoprivrednih osnova za privatne i državne šume na principima multifunkcionalnosti i zaštite biodiverziteta, obuhvat i metodologija praćenja zdravstvenog stanja šuma, praćenje indikatora održivog korištenja šuma i izvještavanje, izdavanje licenci za sakupljače nedrvnih šumskih proizvoda	
		Postojanje principa i kriterija održivog upravljanja šumama	Federacija BiH nije utvrdila principe i kriterije održivog upravljanja, osjetljive na pitanja društvene nejednakosti, slijedom EU strategije za šume, Evropskog zelenog plana i mape puta	Do kraja 2023. usvojeni principi i kriteriji održivog upravljanja šumama
		Postojanje Šumarskog programa Federacije BiH i Izvedbenog dijela Šumarskog programa (dokumenti kojima je definirana dugoročna politika i strategija razvoja šumarstva i lovstva)	Federacija BiH nije usvojila Šumarski program i Izvedbeni dio	Do kraja 2022. usvojiti Šumarski program Federacije BiH, a Izvedbeni dio Šumarskog programa do kraja 2024.
		Postojanje standardne metodologije za izradu šumskoprivrednih osnova (ŠPO)	Postojeća metodologija izrade ŠPO-a ne uvažava u potpunosti planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase	Do kraja 2025. usvojena standardna metodologija za izradu ŠPO-a
		Postotak zaposlenika za primjenu nove metodologije izrade ŠPO-a, te njihovu primjenu i monitoring	Zaposlenici angažirani na izradi ŠPO-a nemaju zadovoljavajući nivo znanja i vještina za planiranje po ostalim šumskim funkcijama, planiranje korištenja biomase i nedrvnih šumskih proizvoda, kao i zaštitne uloge šuma. 0%	Do kraja 2025. 100% zaposlenika završilo program obuke za novu metodologiju ŠPO-a, primjenu i monitoring
		Broj područja na kojima je primijenjena nova metodologija ŠPO-a	0	2 pilot-područja do kraja 2025.
		Broj ŠPO-a izrađen prema novoj standardnoj metodologiji	0	Sukcesivno izrađivati ŠPO za sva šumskoprivredna područja (100%)
		Postotak privatnih šumoposjednika obučenih o novim načinima	0%	Do 2028. izvršiti 100% obuku privatnih šumoposjednika o novim načinima

		gospodarenja šumama		gospodarenja šumama
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,016	0,149	0,165
6.1.2. Mjera	Uspostavljanje sistema kontrole sakupljanja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i nedrvnih šumskih proizvoda	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje akcijskog plana za uvođenje sistema certifikacije u sektor korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	U Federaciji BiH ne postoji sistem certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	Do kraja 2025. usvojen akcijski plan
		Postojanje sistema certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda na fer i inkluzivnoj osnovi	U Federaciji BiH ne postoji sistem certifikacije u sektoru korištenja ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i ostalih nedrvnih šumskih proizvoda	Do kraja 2027. uspostavljen sistem certifikacije
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,062	0,250	0,313
6.1.3. Mjera	Uspostavljanje redovnog praćenja zdravstvenog stanja šuma	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje metode za usklađeno uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma, prema prethodno utvrđenim indikatorima	U Federaciji BiH nije utvrđena standardizirana metoda za uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma	Do kraja 2023. usvojena standardizirana metoda
		Postojanje pravilnika kojim se određuje način praćenja zdravstvenog stanja šuma, način obavljanja zdravstvene zaštite šuma i način izvještavanja	U Federaciji BiH postojanje standardiziranog uzorkovanja, procjene i praćenje stanja šuma nije pravno regulirano	Do kraja 2024. usvojiti Pravilnik
		Postojanje mreže monitoring tačaka	U Federaciji BiH nije utvrđena mreža monitoring tačaka	Do kraja 2025. utvrditi i postaviti mrežu monitoring tačaka
		Postotak korisnika šuma i kantonalnih uprava za šumarstvo obučenih za vršenje praćenja stanja šuma prema novoj metodi	Korisnici šuma i kantonalne uprave za šumarstvo nisu imale programe obuke za uzorkovanje, procjenu i praćenje stanja šuma	Do kraja 2026. svi korisnici šuma i kantonalne uprave za šumarstvo su prošle program obuke (100%)

		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,100	0	0,100
6.1.4. Mjera	Povećanje prohodnosti šuma i kapacitiranje korisnika šuma za rano otkrivanje i sprječavanje požara	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje planova za izgradnju protupožarnih prosjeka	Šumsko-privredna područja u Federaciji BiH nisu u potpunosti pokrivena planovima izgradnje protupožarnih prosjeka	Do 2023. izrađeni su planovi za izgradnju protupožarnih prosjeka
		Postojanje vozila i tehnike za izgradnju protupožarnih prosjeka	Korisnici šuma nisu adekvatno opremljeni vozilima, tehnikom i alatima za sječu stabala i izradu protupožarnih prosjeka	Do 2025. nabavljena je oprema za sve korisnike šuma
		Postojanje prosjeka s elementima šumskih cesta	Izgradnja prosjeka s elementima šumskih cesta	Do kraja 2027. izgrađeni su prosjeci na području svih ŠPP
		Postojanje informativnih panoa i oznaka upozorenja za sprječavanje požara	Nabavka i postavljanje informativnih panoa i oznaka upozorenja za sprječavanje požara na području svih korisnika šuma	Do kraja 2025. korisnici šuma imaju postavljene oznake upozorenja
		Postojanje opreme za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu	Korisnici šuma ne posjeduju opremu za osmatranje i nadzor na daljinu	Do 2026. nabavljena oprema za osmatranje i nadzor
		Postotak korisnika šuma osposobljenih za prostorno osmatranje i nadzor na daljinu	Korisnici šuma nisu kapacitirani za osmatranje i nadzor na daljinu	Do 2027. izvršena obuka zaposlenika svih korisnika šuma za osmatranje i nadzor
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,899	8,09	8,9
6.1.5. Mjera	Pošumljavanje goleti i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje propisa kojim će se ustanoviti regije provenijencija način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća	Regije provenijencija način, postupak i uvjeti vrednovanja i priznavanja polaznog materijala šumskog drveća u Federaciji BiH nisu propisani	Do kraja 2023. usvojiti Zakon o reprodukcijskom materijalu šumskog i ukrasnog drveća i grmlja na osnovu kojeg će se donijeti pravilnik kojim se propisuje provenijencija šumskog drveća
		Površine izdanačkih šuma	Površine izdanačkih šuma iznose 257.879,6 ha	Do 2026. smanjene površine izdanačkih šuma i šikara za 50.000 ha i prevedene u viši uzgojni oblik

		Površine produktivnih goleti pogodne za pošumljavanje	Površine produktivnih goleti pogodne za pošumljavanje iznose 159.913,5 ha	Do 2031. pošumljeno 16.000 ha sadašnje teritorije krša i goleti
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		13,2	118,9	132,1
6.1.6. Mjera	Uspostavljanje informacijskog sistema o šumama	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje ISŠ usklađenog sa Šumarskim informacijskog sistemom EU (FISE)	Dio informacijskog sistema je već razvijen, ali treba nastaviti rad i usklađivanje strukture sa Šumarskim informacijskim sistemom EU (FISE)	Do kraja 2025. uspostavljen usklađeni ISŠ
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,041	0,095	0,136

6.2. Prioritet	**Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovnom divljači**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje regulatornog okvira za upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Zakon o lovstvu Federacije BiH nije usklađen s relevatnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima	Do 2023. uskladiti i usvojiti Zakon o lovstvu s relevatnim EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta i usvojiti set novih pozakonskih akata, shodno novom zakonu
		Postojanje institucionalnog okvira za upravljanje lovištima i planski uzgoj divljači	U Federaciji BiH nije izvršena potpuna kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje. Lovišta nemaju uspostavljene stručne službe za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera	Do 2025. uspostaviti institucionalni okvir za upravljanje lovištima i planski uzgoj divljači
		Postojanje planskog okvira za upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	U Federaciji BiH nisu doneseni planovi upravljanja populacijom vuka, medvjeda i risa, kao ni lovne osnove za sva privredno-lovna područja koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama	Do 2027. uspostavljen planski okvir upravljanja lovištima i populacijom divljači
		Postojanje informacijskog sistema o	U Federaciji BiH ne postoji informacijski	Do 2027. uspostavljen informacijski

		divljači	sistem o divljači	sistem o divljači
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,177	1,5	1,7

6.2.1. Mjera	Uspostaviti usklađen regulatorni okvir za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i planski uzgoj divljači	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje propisa o lovstvu usklađenih s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Zakon o lovstvu Federacije BiH nije u potpunosti usklađen s EU direktivama i međunarodnim sporazumima iz oblasti biodiverziteta	Do kraja 2024. donesen je usklađeni Zakon o lovstvu i set pozakonskih akata, shodno novom zakonu
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,001	0	0,001
6.2.2. Mjera	**Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje lovištem i divljači**	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje kategorizacije, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje	Kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje u Federaciji BiH nisu u potpunosti izvršeni	Do kraja 2024. izvršena kategorizacija, ustanovljenje i dodjela lovišta na korištenje
		Postojanje stručne službe kod korisnika lovišta za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera	Stručna služba za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera nije uspostavljena u svim lovištima Federacije BiH	Do kraja 2024. u svim lovištima uspostavljena stručna služba za nadzor i provedbu zakonskih i planskih mjera
		Postojanje planova za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa	U Federaciji BiH nije uspostavljen planski pristup populacijom divljači vuka, medvjeda i risa	Do kraja 2025. usvojeni planovi za upravljanje populacijom divljači vuka, medvjeda i risa, usklađeni s istim planovima za Republiku Srpsku
		Postojanje lovno-privrednih osnova za lovišta koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama	U Federaciji BiH lovno-privredne osnove za manji broj lovišta nisu izrađene tako da uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama iz oblasti biodiverziteta	Do kraja 2024. izrađene lovno-privredne osnove za sva lovišta koja uvažavaju principe zaštite vrsta, u skladu s konvencijama i EU direktivama
		Postojanje funkcionalnog modula IS za lovstvo	Informacijski sistem šumarstva u Federaciji BiH je u razvoju, modul lovstvo još nije funkcionalan	Do kraja 2025. funkcionalan modul lovstvo

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,176	1,5	1,7

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
6.3. Prioritet	**Unaprijediti zakonski, strateški i institucionalni okvir za održivo upravljanje ribljim fondom**	Postojanje usaglašenog regulatornog okvira s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama	Zakon o slatkovodnom ribarstvu Federacije BiH nije u potpunosti usaglašen s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama, kao ni s federalnim propisima o vodama	Do 2023. usaglašen zakon i izrađeni podzakonski propisi o slatkovodnom ribarstvu
		Postojanje zakona za privredno ribarstvo na moru	Federacija BiH nema zakon za privredno ribarstvo na moru	Do 2023. donesen zakon i podzakonski akti za privredno ribarstvo na moru usaglašen sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i međunarodnih sporazuma
		Postojanje informacijskog sistema o ribarstvu	Federacija BiH još nije uspostavila informacijski sistem o ribarstvu	Do 2030. uspostavljen informacijski sistem o ribarstvu
		Postojanje strateškog okvira za održivi razvoj ribarskog sektora	Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH 2015–2019 bila je važeća do kraja 2021. godine	Do 2022. usvojiti strateški okvir za održivi razvoj ribarskog sektora
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,234	0,410	0,645

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
6.3.1. Mjera	Usaglašavanje regulatornog okvira za ribarstvo s pravnom stečevinom EU i međunarodnim konvencijama	Postojanje zakonskog okvira za privredno ribarstvo na moru usaglašenog sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i međunarodnim sporazumima	Federacija BiH nema regulirano privredno ribarstvo na moru	Do kraja 2023. usvojen Zakon o za privredno ribarstvo na moru i podzakonski akti usaglašeni sa zajedničkom ribarskom politikom, obavezama iz EU direktiva i međunarodnim sporazumima
		Postojanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu usaglašenog sa zakonom iz	Postojeći Zakon o slatkovodnom ribarstvu nije usklađen sa zakonom iz	Do kraja 2023. izvršeno usaglašavanje Zakona o slatkovodnom ribarstvu

		oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta	oblasti voda i zahtjevima iz međunarodnih konvencija i EU direktiva iz oblasti ribarstva i biodiverziteta	
		Postojanje strateškog okvira za održivi razvoj ribarskog sektora	Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH 2015–2019 bila je važeća do kraja 2021. godine	Do kraja 2023. usvojena Strategija razvoja poljoprivrednog sektora za period usklađena sa zajedničkom Strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU
		Postojanje ribolovnih osnova usklađenih sa strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU 0%	Sukcesivno izrađivanje ribolovnih osnova u skladu s novim Zakonom o slatkovodnom ribarstvu	Do 2031. 100% ribolovnih osnova je izrađeno u skladu sa Strategijom za ribarstvo i akvakulturu EU
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,058	0	0,058
6.3.2. Mjera	Uspostavljanje informacijskog sistema o ribarstvu i statističkog praćenja uzgoja ribe	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje registra plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu	Federacija BiH nema ustanovljen registar plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu	Do 2025. izrađen registar plovila i dozvola za morsko privredno ribarstvo i marikulturu
		Postojanje sistema izdavanja dozvola	Federacija BiH nije uspostavila sistem izdavanja dozvola za morsko privredno ribarstvo	Do 2025. uspostavljen sistem izdavanja dozvola
		Postojanje sistema za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova	Federacija BiH nije uspostavila sistem za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova	Do 2025. uspostavljen sistem za bilježenje i izvještavanje o ribolovnim aktivnostima i iskrcaju ulova
		Postojanje modela statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe prema usvojenoj metodologiji za BiH	Federacija BiH nije uspostavila model statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe	Do 2025. uspostavljen model statističkog praćenja gazdinstava s uzgojem morske i slatkovodne ribe
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,176	0,410	0,586

6.4. Prioritet	**Uspostaviti integralno i održivo upravljanje**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje zakonskog i strateškog okvira	U Federaciji BiH zemljište se štiti različitim	Do 2025. donesen zakon o zaštiti

	zemljišnim resursima	za cjelovitu zaštitu zemljišta	propisima u ovisnosti o vrsti zemljišta: kroz zakone iz oblasti poljoprivrede, šumarstva, prostornog uređenja i građenja. Cjeloviti zakonski okvir kojim se uređuje zaštita zemljišta u cjelini ne postoji.	zemljišta i podzakonski akti, te Strategija održivog upravljanja zemljištem
		Postojanje metoda, mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa	U Federaciji BiH ne postoji okvir za praćenje održivosti upravljanja zemljištem	Do 2025. usvojene metode, mjerenja i pokazatelji za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa
		Postojanje monitoringa zemljišta	Federacija BiH ima djelimično uspostavljen monitoring kvaliteta poljoprivrednog zemljišta	Do 2027. uspostavljen potpuni okvir za monitoring zemljišta
		Površina obnovljenog degradiranog zemljišta (ha)	Federacija BiH nije imala značajnije planske programe obnove degradiranog zemljišta, osim projekata rekultivacije u rudarstvu i TE. U svrhu ove strategije će se kao polazna vrijednost uzeti 0 ha.	Izvršena obnova degradiranih zemljišnih površine (cca. 3500 ha)
		Miniranost zemljišta	U Federaciji BiH u 2020. godini utvrđeno je 966 km^2 pod minama	Izvršiti 100% deminiranje zemljišta do 2030. godine
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		334,1	3000,8	3335

		Indikatori mjere	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
6.4.1. Mjera	Stvoriti zakonski i strateški okvir za cjelovitu zaštitu zemljišta	Postojanje zakonskog i strateškog okvira za cjelovitu zaštitu zemljišta	U Federaciji BiH zemljište se štiti različitim propisima u ovisnosti o vrsti zemljišta: kroz zakone iz oblasti poljoprivrede, šumarstva, prostornog uređenja i građenja. Cjeloviti zakonski okvir kojim se uređuje zaštita zemljišta u cjelini ne postoji.	Do 2025. donesen zakon o zaštiti zemljišta i podzakonski akti, te Strategija održivog upravljanja zemljištem
		Postojanje strategije održivog upravljanja zemljištem	Federacija BiH nema strateški pristup za cjelovito upravljanje i zaštitu zemljišta	Do 2027. usvojena Strategija održivog upravljanja zemljištem
		Usklađenost Zakona o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u	Zakoni o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i kantona u Federaciji BiH,	Do 2027. usklađen Zakon o uređenju prostora i građenju Federacije BiH i

		Federaciji BiH, u odnosu na Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH	u odnosu na Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH nisu usklađeni, tj. Zakonom o uređenju prostora i građenju Federacije BiH nije propisana obaveza jedinica lokalne samouprave da prije donošenja prostornog plana imaju urađenu Osnovu zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta	kantona u Federaciji BiH, i Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH
		Postojanje finansijske odgovornosti i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina i mogućnosti prenamjene napuštenih rudarskih prostora	Zakon o rudarstvu Federacije BiH ne sadrži odredbe finansijske odgovornosti i obaveze davanja garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina, kao ni uvjete prenamjene napuštenih rudarskih prostora	Do 2027. dopunjen Zakon o rudarstvu Federacije BiH u odnosu na sanaciju rudarskih površina, proširivanjem opcija sanacije koje podrazumijevaju i prenamjenu, te u odnosu na finansijsku odgovornost i garancije za sanaciju napuštenih rudarskih površina
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,398	0	0,398
6.4.2. Mjera	**Uspostava monitoringa zemljišta**	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje metoda, mjerenja i pokazatelja za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa	U Federaciji BiH ne postoji okvir za praćenje održivosti upravljanja zemljištem	Do 2025. usvojene metode, mjerenja i pokazatelji za održivo upravljanje i zaštitu zemljišnih resursa
		Postojanje plana monitoringa zemljišta	Federacija BiH nema plan monitoringa zemljišta	Do 2026. usvojen plan monitoringa zemljišta
		Postojanje mreže monitoring mjesta i vršenje monitoringa	Federacija BiH je djelimično uspostavila standardiziranu mrežu monitoring mjesta, monitoring se vrši povremeno	Do 2027. uspostavljena mreža monitoring mjesta, monitoring se odvija prema prethodno usvojenom planu
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,129	1,1	1,2
6.4.3. Mjera	Sanacija degradiranih površina	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje katastra degradiranih površina	Federacija BiH nije uspostavila katastar degradiranih površina	Do 2024. uspostavljen katastar degradiranih površina i integriran u

				zemljišni informacijski sistem
		Postojanje programa sanacije degradiranih površina	Federacija BiH nema program sanacije degradiranih površina koji obuhvata procedure i metode sanacije degradiranih površina, kriterije za prioritetizaciju izbora lokacija za sanaciju na bazi okolišnih i socijalnih kriterija (broj ugroženih ljudi, žena i djece, siromašnih...)	Do 2026. usvojen program sanacije degradiranih površina
		Površina obnovljenog degradiranog zemljišta (ha)	Federacija BiH nije imala značajnije planske programe odnove degradiranog zemljišta, osim projekata rekultivacije u rudarstvu i TE. U svrhu ove strategije će se uzeti polazna vrijednost 0 ha.	Izvršena obnova degradiranih zemljišnih površina (cca. 3500 ha)
		Površina revitaliziranog zemljišta	Federacija BiH nema egzaktno utvrđenu površinu zemljišta pogodnu za revitalizaciju	Do 2031. izvršena revitalizacija zemljišta u posebno osjetljivim i napuštenim područjima, s fokusom na područja Dinarskog krša i visokih planina: Hercegovačko-neretvanski kanton, Zapadnohercegovački kanton, područje visokih planina Centralne Bosne
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		310,2	2792,4	3102
6.4.4. Mjera	Sprječavanje degradacije zemljišta neplanskom gradnjom	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Postojanje zakona o legalizaciji usklađenih s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi	Federacija BiH nema Zakon o legalizaciji. Postojeći zakoni o legalizaciji u Federaciji BiH doneseni su na kantonalnim nivoima, i nisu usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi	Do 2025. doneseni novi kantonalni zakoni o legalizaciji usklađeni s Bečkom deklaracijom o nacionalnim i regionalnim politikama i programima u vezi s neformalnim naseljima u jugoistočnoj Evropi
		Postojanje evidencije nelegalnih objekata	Nelegalnih objekti u Federaciji BiH nisu u cijelosti evidentirani	Do 2026. izvršena evidencija svih nelegalnih objekata, podaci integrirani u

				informacijski sistem prostornih podataka
		Postojanje operativnih planova za prevenciju neplanske gradnje, te programe uklanjanja nelegalnih objekata	Federacija BiH nema operativne planove za prevenciju neplanske gradnje. Nelegalni objekti se rijetko uklanjanju bez naročitog planskog pristupa	Do 2027. izrađeni kantonalni operativni planovi za prevenciju neplanske gradnje, te usvojeni programi uklanjanja nelegalnih objekata
		Postojanje odluka o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta (I agrozone) za izgradnju stanova, industrije i drugih objekata	Zakon o poljoprivrednom zemljištu Federacije BiH zabranjuje korištenje kvalitetnog zemljišta bonitetne klase I-IV osim u poljoprivredne svrhe. Prenamjena je moguća ako se radi o kapitalnim objektima od javnog interesa. Posebnih odluka o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta (I agrozone) i kriterija pod kojima se eventualno može odobriti prenamjena nema	Do 2023. donesene kantonalne odluke o ograničenju korištenja kvalitetnih zemljišta za druge svrhe osim za poljoprivredu
		Prostorno-planska dokumentacija se bazira na kontroliranom razvoju gradova	Širenje urbanih sredina u Federaciji BiH ide često na štetu kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta. Namjena zemljišta se utvrđuje prostorno-planskom dokumentacijom. Federacija BiH nema usvojen prostorni plan	Do 2023. usvojen prostorni plan Federacije BiH Do 2031. prostorno-planska dokumentacija na ostalim nivoima je izrađena na bazi kontroliranog razvoja gradova bez prenamjene kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,353	0	0,353
6.4.5. Mjera	Deminiranje zemljišta	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Miniranost zemljišta	U Federaciji BiH u 2020. godini utvrđeno je 966 km^2 pod minama	Izvršiti 100% demineriranje zemljišta do 2030. godine
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		23,02	207,2	230,2

6.5. Prioritet	**Uspostaviti sistem održivog**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**

	i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	Postojanje strateškog okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina	Federacija BiH nema integralni okvir za upravljanje mineralnim sirovinama koji uključuje povrat sekundarnih sirovina iz proizvoda, proizvodnje ili građevinarstva, pa je eksploatacija i uvoz sirovina trenutno jedino rješenje	Do 2026. usvojena strategija za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama, koja uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija)
		Postojanje programa i planova za efikasniju eksploataciju mineralnih sirovina	Trenutni nivo tehnološke opremljenosti u Federaciji BiH onemogućava efikasnu eksploataciju sirovina	Do 2029. doneseni programi i planovi uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguravanja uvjetaza povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,048	0,112	0,160

		Indikatori mjere	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
6.5.1. Mjera	Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina	Postojanje strateškog okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina	Federacija BiH nema integralni okvir za upravljanje mineralnim sirovinama koji uključuje povrat sekundarnih sirovina iz proizvoda, proizvodnje ili građevinarstva, pa je eksploatacija i uvoz sirovina trenutno jedino rješenje	Do 2026. usvojena strategija za ekonomično, socijalno i okolišno prihvatljivo upravljanje mineralnim sirovinama, koja uključuje povrat mineralnih i metalskih sirovina iz otpada (urbano rudarenje, kružna ekonomija)
		Postojanje programa i planova za efikasniju eksploataciju mineralnih sirovina	Trenutni nivo tehnološke opremljenosti u Federaciji BiH onemogućava efikasnu eksploataciju sirovina	Do 2029. doneseni programi i planovi uvođenja savremenih tehnologija u rudnike u vlasništvu Federacije BiH u cilju osiguravanja uvjeta za povećanu efikasnost u eksploataciji i korištenju mineralnih sirovina i sprječavanju nastanka otpada
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,048	0,112	0,160

13.8.7. Upravljanje okolišem

Redni broj i oznaka	NAZIV	INDIKATORI I FINANSIJSKI IZVORI		
		Indikatori strateškog cilja	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
7. Strateški cilj	**Unaprijediti upravljanje okolišem**	Troškovi za zaštitu okoliša	Ukupno investicije: 18.270.103 KM Ukup. tekući troškovi: 45.768.781 KM (2020)	...
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		2,02	8,3	10,3

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
7.1. Prioritet	**Unaprijediti zakonski okvir i sektorske politike u svrhu planiranja, upravljanja i zaštitu okoliša u Federaciji Bosne i Hercegovine u cilju ostvarivanja pune harmonizacije s pravnom stečevinom EU i međunarodnim sporazumima o okolišu**	Usklađenost pravnog okvira za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom EU	Djelimična usklađenost (2021.) Pravni okvir za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine je: • Visoko usklađen sa 6 direktiva i 1 uredbom • Djelimično usklađen s 1 direktivom Nije usklađen s 2 direktive	Pravni okvir za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine je usklađen s 9 direktiva i jednom uredbom (2030.)
		Postojanje akcijskih planova za provedbu EU direktiva (APID-i), u skladu s Programom aproksimacije propisa Federacije Bosne i Hercegovine s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Nisu izrađeni akcijski planovi za provedbu EU direktiva (APID-i) iz oblasti upravljanja okolišem (2021.)	Izrađeni su i usvojeni prioritetni akcijski planovi za provedbu EU direktiva (APID-i) iz oblasti upravljanja okolišem i kontinuirano se provode (2030.)
		Definiranost kaznene politike u oblasti okoliša	Nedostaju krivične zakonske odredbe u pogledu onečišćenja i narušavanja okoliša kao ni pravni lijekovi za štetu nanesenu okolišu (2021.)	Jasno definirana kaznena politika u oblasti zaštite okoliša (2026.)
		Usklađenost pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Nedovoljan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima iz oblasti ravnopravnosti spolova (2021.)	Značajno povećan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova (2030.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,291	1,2	1,4

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
7.1.1. Mjera	Usklađivanje zakonodavstva Federacije Bosne i Hercegovine s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša i provedba EU direktiva	1), 2) Uspješnost provedbe Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Spora provedba Programa aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša	Uspješno proveden Program aproksimacije propisa Federacije BiH s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (2030.)
		3), 4) Akcijski plan za usklađivanje propisa u Federaciji Bosne i Hercegovine s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (za četverogodišnje periode)	Ne postoji akcijski plan	Izrađen Akcijski plan za usklađivanje propisa u Federaciji Bosne i Hercegovine s pravnom stečevinom EU u oblasti okoliša (za četverogodišnje periode) (2023.)
		5), 6) Akcijski plan za realizaciju institucionalnih mjera i pregleda administrativnih kapaciteta u oblasti okoliša shodno preporukama Evropske komisije (za četverogodišnje periode)	Ne postoji akcijski plan	Izrađen Akcijski plan za realizaciju institucionalnih mjera i pregleda administrativnih kapaciteta u oblasti okoliša shodno preporukama Evropske komisije (za četverogodišnje periode) (2023.)
		7) Učešće institucija Federacije BiH u pripremi Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem	Priprema programa integriranja je u toku	Razmatran program i dato mišljenje institucija Federacije BiH (2023. i 2027.)
		8) Stepen realizacije Programa integriranja BiH u EU za oblast upravljanja okolišem u Federaciji Bosne i Hercegovine	Priprema programa integriranja je u toku	Visok stepen realizacije Programa integriranja (2030.)
		9) Sistematsko praćenja usklađivanja	Nije razvijeno	Razvijeno (2023.)
		10) Efikasno i redovno praćenje i ažuriranje propisa u oblasti okoliša (usklađenost s pravnom stečevinom EU)	Djelimično ažurirani i usklađeni propisi	Ažurirani i usklađeni propisi s pravnom stečevinom EU (2030.)
		11) Kvalitet doprinosa institucija Federacije Bosne i Hercegovine u pripremi DSIP-ova	-	Osiguran značajan doprinos (2025.)
		12) Usvajanje prioritetnih APID-a	-	Usvojeni prioritetni APID-i (2030.)
		13) Stepen realizacije APID-a	-	Visok stepen realizacije APID-a (2030.+)

		14) Efikasnost parlamentarnih procedura	Niska	Visoka (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,133	1,2	1,3
7.1.2. Mjera	Definiranje kaznene politike u oblasti okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Analiza usklađenosti Zakona o zaštiti okoliša i Krivičnog zakona Federacije BiH s EU direktivama	-	Utvrđene nedostajuće odredbe Zakona o zaštiti okoliša i usklađenosti s Krivičnim zakonom (2023.)
		Status izmjena i dopuna Zakona o zaštiti okoliša	-	Usvojene izmjene i dopune (2025.)
		Status izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije BiH	-	Usvojene izmjene i dopune (2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,094	0	0,094
7.1.3. Mjera	Usklađivanje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Nizak stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova	Značajno povećan stepen usklađenosti pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja okolišem s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,063	0	0,063

7.2. Prioritet	**Osigurati efikasnu provedbu usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen provedbe međunarodnih okolišnih sporazuma	Nedovoljan stepen provođenja međunarodnih okolišnih sporazuma (2021.)	Osigurana efikasna provedba međunarodnih okolišnih sporazuma (2027.)
		Stepen primjene strateške procjene utjecaja na okoliš	Ograničena primjena instrumenta strateške procjene utjecaja na okoliš	Strateška procjena utjecaja na okoliš se kontinuirano provodi za sve

			(2021.)	dokumente/projekte za koje je SPUO obavezan (2024.)
		Stepen osiguranja izdavanja integriranih okolišnih dozvola	Integrirane dozvole, na način kako je regulirano Direktivom EU 2010/75/EU o industrijskim emisijama, još se ne izdaju u Federaciji BiH (2021.)	Osigurani preduvjeti za izdavanje integriranih okolišnih dozvola (2026.)
		Stepen pripremljenosti Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT) za prioritetne sektore	Zakon o zaštiti okoliša nalaže primjenu najboljih raspoloživih tehnika, ali praktična provedba je ograničena. Tehnička uputstva o najboljim raspoloživim tehnikama (NRT) i referentni dokumenti o najboljim raspoloživim tehnikama (BREF-s) nisu prevedeni na službene jezike u BiH. Pripremljena su Tehnička uputstva o NRT-ima za sljedeće sektore prehrambene industrije i poljoprivrede: klaonice krupne stoke, prerada mesa, uzgoj i prerada ribe, prerada mlijeka i proizvodnja mliječnih proizvoda, prerada voća i povrća i proizvodnja piva. Naknadno su, u okviru projekta „Pomoć u sprovođenju IPPC Direktive (EuropAid/126648/C/SER/BA)" pripremljena Tehnička uputstva za sljedeće sektore: ekstrakcija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom i za monitoring (2021.)	Pripremljena Tehnička uputstva za najbolje raspoložive tehnike (NRT) za djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i (2028.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,220	0,865	1,08

7.2.1. Mjera	Jačanje kapaciteta za efikasno provođenje međunarodnih ugovora o	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Učestvovanje institucija Federacije Bosne i Hercegovine u izradi akta kojim	U toku	Osigurano učešće institucija Federacije Bosne i Hercegovine u izradi akata (2023.)

	okolišu	će se formalizirati okvir za provedbu međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine vezan za okoliš		
		Dostupnost tekstova međunarodnih ugovora i informacija o statusu njihove provedbe	Djelimično dostupni dokumenti i informacije	Zvanični međunarodni ugovori i informacije o statusu njihovog provođenja objavljeni na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma (2024.)
		Efikasnost provođenja obuke zaposlenih za adekvatnu primjenu međunarodnih ugovora	Ove vrste obuke se ne provode sistematski	Provedena obuka zaposlenih u skladu s planom (2026.)
		Komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva u okviru pripreme izvještaja o provođenju međunarodnih ugovora o okolišu	Komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva nije sistematska u domenu izrade izvještaja o provođenju međunarodnih ugovora o okolišu	Uspostavljena komunikacija i saradnja s organizacijama civilnog društva (2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0	0,062	0,062
7.2.2. Mjera	Dosljedna primjena strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja podzakonskih akata kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije	Trenutno se formira Interresorna radna grupa koja će raditi na izradi Uredbe o strateškoj procjeni utjecaja strategija, planova i programa	Usvojeni podzakonski akti kojima se detaljno utvrđuje obim, sadržaj i ocjena strateške studije (2023.)
		Status ažuriranja i usvajanja podzakonskih akata za provedbu SPUO-a	/	Ažurirani svi podzakonski akti za provođenje SPUO-a (2027.)
		Status ažuriranja i usvajanja procedura za prekogranična obavještenja i konsultacije u postupku provođenja SPUO-a	Procedure nisu potpune	Ažurirane i usvojene sve potrebne procedure (2025.)
		Uspostava sistema i procedura u svim institucijama za kvalitetno provođenje SPUO-a	Procedure nisu potpune	Uspostavljeni potrebni sistemi i procedure u svim institucijama za kvalitetno provođenje SPUO-a (2027.)
		Nivo razumijevanja relevantnih aktera o važnosti SPUO-a	Djelimično razumijevanje	Postignuto potpuno razumijevanje svih relevantnih aktera o važnosti SPUO-a (2030.)

		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,047	0,111	0,158
7.2.3. Mjera	Osiguravanje preduslova za izdavanje integriranih okolišnih dozvola	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Analiza tehničkih preduvjeta i kadrovskih kapaciteta unutar Federalnog ministarstva okoliša i turizma	Nije provedena analiza	Provedena analiza tehničkih preduvjeta i kadrovskih kapaciteta i definirane preporuke za prilagođavanje (2024.)
		Status provedbe preporuka za prilagođavanje Federalnog ministarstva okoliša i turizma za izdavanje integriranih okolišnih dozvola	/	Uspješno provedene preporuke za prilagođavanje Federalnog ministarstva okoliša i turizma za izdavanje integriranih okolišnih dozvola (2027.)
		Status osiguravanja preduvjeta za digitalizaciju svih postupaka	Ne postoje preduvjeti za digitalizaciju postupaka	Stvoreni preduvjeti za digitalizaciju kroz informatizaciju postupka izdavanja okolišnih dozvola u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma (2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,145	0,528	0,727
7.2.4. Mjera	Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Broj usvojenih Tehničkih uputstava koja su već pripremljena	Usvojeno 7 Tehničkih uputstava (Odlukom iz 2009. godine)	Usvojena 4 nova Tehnička uputstva (sektori: eksploatacija kamena, velika ložišta, površinska zaštita metala i plastike i presvlačenje rastopljenim metalom, te monitoring) (2023.)
		Broj novih pripremljenih Tehničkih uputstava za NRT-e po prioritetima	/	Pripremljena Tehnička uputstva za sve prioritetne djelatnosti za koje se utvrđuju NRT-i (2026.)
		Broj ažuriranih Tehničkih uputstava	/	Ažurirana Tehnička uputstva o NRT-ovima (2029.)
		Javni pristup referentnim dokumentima NRT-a na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma	Aktivnost je započeta	Osiguran pristup referentnim dokumentima NRT-a na internet-stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma (2028.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,027	0,108	0,136

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
7.3. Prioritet	**Postići visok nivo kapaciteta i međusobne koordinacije institucija**	Stepen funkcionalnosti mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša	Ne postoje funkcionalni mehanizmi za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša. (2021.) Nedostaje vertikalna koordinacija i komunikacija između kantona/općina i Federacije BiH, ali također i horizontalna koordinacija (međuentitetska - između Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, kao i međukantonalna i međuopćinska)	Uspostavljeni funkcionalni mehanizmi za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša (2025.)
		Efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš	Rad Međuentitetskog tijela za okoliš je neefikasan i neefektivan, a njegove odluke nisu pravno obvezujuće (2021.)	Uspostavljen koordiniran i usklađen pristup rješavanju pitanja upravljanja okolišem između Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH kroz povećanu efikasnost rada Međuentitetskog tijela za okoliš (2024.)
		Stepen funkcionalnosti institucionalnih struktura u domenu koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU zakonodavstva	Djelimična funkcionalnost postojećih institucionalnih struktura (2021.)	Unaprijeđena postojeća institucionalna struktura u svrhu poboljšanja koordinacije i usaglašavanja aktivnosti u procesu transpozicije EU zakonodavstva. Ojačani ljudski resursi na svim nivoima za dugoročno i održivo provođenje EU zakonodavstva. (2028.)
		Stepen funkcionalnosti i stručnosti zaposlenih u institucijama koje se bave pitanjima okoliša za pripremu i realizaciju projekata	Ne postoje specijalizirani timovi u institucijama/ustanovama za pripremu i realizaciju projekata. Postoje u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma i Federalnom ministarstvu poljoprivrede,	Uspostavljeni funkcionalni timovi u svim institucijama/ustanovama koje se bave pitanjima okoliša, s ekspertizom za pripremu i realizaciju projekata (2028.)

			vodoprivrede i šumarstva, ali ne u svim institucijama (2021.)	
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,292	2,2	2,5

7.3.1. Mjera	Uspostava funkcionalnih mehanizama za institucionalnu koordinaciju rada institucija u oblasti okoliša u Federaciji Bosne i Hercegovine	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kvalitet horizontalne institucionalne koordinacije	Određeni nivo horizontalne koordinacije između institucija postoji, međutim potrebno je unaprjeđenje i poboljšanje koordinacije i zajedničkog djelovanja svih institucija u okviru njihove nadležnosti	Unaprijeđena i poboljšana horizontalna institucionalna koordinacija (2025.)
		Kvalitet komunikacije između institucija u oblasti okoliša na svim nivoima	Određeni mehanizmi komunikacije postoje, međutim, nisu funkcionalni	Funkcionalni mehanizmi komunikacije između institucija na svim nivoima (2025.)
		Kvalitet vertikalne institucionalne koordinacije	Vertikalna koordinacija postoji, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Unaprijeđena i poboljšana vertikalna institucionalna koordinacija (2030.)
		Kvalitet međukantonalne saradnje i koordinacije	Određena koordinacija postoji,međutim, postoji prostor za poboljšanja	Poboljšana međukantonalna saradnja i koordinacija iz područja zaštite okoliša (2030.)
		Kvalitet horizontalne povezanosti između jedinica lokalne samouprave po pitanju okoliša	Određena koordinacija postoji,međutim, postoji prostor za poboljšanja	Poboljšana saradnja i koordinacija iz područja zaštite okoliša između jedinica lokalne samouprave (2030.)
		Pretpostavke za formiranje Agencije za okoliš Federacije Bosne i Hercegovine	Ne postoje pretpostavke – nije formirana Agencija	Formalno-pravno regulirana, formirana i funkcionalna Agencija za okoliš Federacije Bosne i Hercegovine (usvojen osnivački akt, definirani poslovi i zadaci Agencije, namijenjen i usvojen budžet) (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,216	1,9	2,1
7.3.2. Mjera	Povećanje efikasnosti rada Međuentitetskog tijela za okoliš	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Efikasnost i efektivnost rada Međuentitetskog tijela	Međuentitetsko tijelo je aktivno, ali njegov rad je neefikasan i neefektivan	Efikasan i efektivan rad Međuentitetskog tijela (2030.)

		Javnost rada Međuentitetskog tijela	Izvještaji sa sastanaka nisu javno dostupni	Javan i transparentan rad Međuentitetskog tijela (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,021	0,084	0,105
7.3.3. Mjera	Unaprjeđenje postojeće institucionalne strukture i poboljšanje kapaciteta u institucijama nadležnim za sve segmente okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		1)Procjena institucionalnih kapaciteta za dosljednu primjenu zakona i efektivnu realizaciju strategija i planova za zaštitu okoliša	Nije provedena procjena	Provedena sveobuhvatna procjena institucionalnih kapaciteta (2024.)
		2), 3) Uvođenje mjera za poboljšanja u skladu sa provedenom procjenom kapaciteta	Nije provedena procjena	Definirane mjere za: • zadržavanje stručnih osoba u institucijama • jačanje kapaciteta institucija s fokusom na jačanje ljudskih resursa • Imenovana organizacijska jedinica zadužena za jačanje kapaciteta i razvoj novih sistematizacija (2026.)
		4) Status izrade i usvajanja dokumenta o koordiniranom radu inspekcijskih organa čiji cilj je koordinirati rad okolišne inspekcije i drugih inspekcija	Nije izrađen dokument	Izrađen i usvojen dokument o koordiniranom radu inspekcijskih organa (2024.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,024	0,099	0,124
7.3.4. Mjera	Uspostava funkcionalnih timova u institucijama koje se bave pitanjima okoliša, uključujući timove za pripremu i realizaciju projekata u oblasti okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Procjena potreba za stručnim usavršavanjem	Nije provedena procjena potreba	Provedena procjena potreba za stručnim usavršavanjem (2024.)
		Provedba obuka u skladu s Planom obuke profesionalnih kapaciteta	Obuke se provode u određenoj mjeri, ali postoji prostor za poboljšanje i sistematičniji pristup	Provedene sve planirane obuke (2030.)
		Broj institucija koje su formirale timove	2 institucije (Federalno ministarstvo	Sve ključne institucije formirale timove za

		za pripremu i realizaciju projekata za zaštitu okoliša	okoliša i turizma i Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva)	pripremu i realizaciju projekata (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,029	0,119	0,149

7.4. Prioritet	**Osigurati visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka	Nedovoljna svijest javnosti o potrebi zaštite okoliša. Nepostojanje dugoročnih edukativnih programa i kampanja za podizanje javne svijesti o pitanjima zaštite okoliša (2021.)	Osiguran visok nivo svijesti javnosti o važnosti zaštite okoliša i uključenosti u proces donošenja odluka, posebno uključenost žena, mladih i društveno osjetljivih grupa (2030.)
		Učešće javnosti u procesima donošenja odluka, strateških i pravnih dokumenata, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola	Nizak nivo učešća javnosti i kvaliteta javnih konsultacija u procesima donošenja odluka (posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš, izdavanje okolišnih dozvola, pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata, itd). Mladi ne učestvuju u procesima donošenja odluka, kako je to predviđeno Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine (2021.)	Osiguran pristup informacijama i efikasno učešće javnosti u procesima donošenja odluka koje se tiču okoliša, posebno u procesima procjene utjecaja na okoliš i izdavanja okolišnih dozvola (2025.)
		Redovnost izrade i objavljivanja Izvještaja o stanju okoliša Federacije Bosne i Hercegovine	Nedosljedna priprema, javnost i izvještavanje po pitanju Izvještaja o stanju okoliša Federacije Bosne i Hercegovine (2021.)	Izvještaji o stanju okoliša Federacije BiH rade se redovno i kvalitetno i javno su dostupni (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,296	0,525	0,822

7.4.1. Mjera	Edukacije i podizanje svijesti o potrebi i značaju zaštite okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kontinuitet saradnje s medijima s ciljem provođenja promotivnih aktivnosti	Ne postoji kontinuitet saradnje s medijima	Osigurana kontinuirana i intenzivna promocija zaštite okoliša putem medija

				(kontinuirano 2030.+)
		Redovnost i kontinuitet u provedbi edukativnih programa i kampanja za podizanje javne svijesti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama	Edukativni programi i kampanje se ne provode redovno	Redovno i kontinuirano se provode edukativni programi i kampanje za podizanje svijesti javnosti o važnosti očuvanja okoliša, značaju i ugroženosti prirodnih resursa, te povezanosti s klimatskim promjenama (kontinuirano 2030.+)
		Nizak nivo partnerskih institucija vezan za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije	Postoji saradnja s partnerskim institucijama koja je intenzivirana kroz proces izrade Strategije za nivo Federacije BiH	Visok nivo i kontinuitet saradnje partnerskih institucija vezan za kreiranje znanja i podizanja svijesti o povezanosti okoliša i rodne dimenzije (kontinuirano 2030.+)
		Status promocije mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i sistema za zaštitu okoliša	Neadekvatna promocija mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i sistema za zaštitu okoliša	Osigurana kontinuirana promocija mjera koje mogu utjecati na dizajn proizvoda i promovirani sistemi za zaštitu okoliša (do 2026. pa kontinuirano)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,104	0,244	0,349
7.4.2. Mjera	Poboljšanje učešća javnosti u donošenju odluka koje se tiču okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kapaciteti institucija za organiziranje efektivnih mehanizama učešća javnosti	Uspostavljeni su određeni kapaciteti institucija za organiziranje procesa učešća javnosti, međutim, postoji prostor za poboljšanja	Ojačani kapaciteti institucija za organiziranje efektivnih mehanizama učešća javnosti (2030.)
		Nivo saradnje između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija	Ne postoji institucionalna saradnja između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija u sektoru okoliša s organizacijama civilnog društva	Ojačana saradnja između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i drugih institucija u sektoru okoliša s organizacijama civilnog društva (2030.)
		Nivo saradnje između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH	Uspostavljena je saradnja i dvosmjerna komunikacija između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH	Visok nivo saradnje i komunikacije između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i *Gender* centra Federacije BiH (kontinuirano-2030.)

		Nivo prijenosa obavijesti o javnim raspravama s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave	Obavijesti o javnim raspravama često se ne prenose s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave	Poboljšan prijenos obavijesti o javnim raspravama s viših nivoa vlasti jedinicama lokalne samouprave (kontinuirano –2030.)
		Funkcionalnost saradnje s Partnerstvom 27	Ne postoji institucionalna saradnja s Partnerstvom 27	Funkcionalna saradnja s Partnerstvom 27 (kontinuirano – 2030.)
		Provedba edukacija o Zakonu o slobodi pristupa informacijama (ZOSPI)	Edukacije se povremeno provode	Provedene planirane edukacije o ZOSPI-ju (periodično – 2030.)
		Javna dostupnost informacija o okolišu na *web*-stranicama nadležnih institucija na svim nivoima	Djelimično – sve informacije nisu dostupne na *web*-stranicama, odnosno ne ažuriraju se redovno	Sve relevantne informacije o okolišu su javno dostupne, prvenstveno putem zvaničnih web stranica institucija (kontinuirano –2030.)
		Funkcionalnost elektronske/*online* komunikacije između nadležnih institucija i javnosti	Uspostavljeni su kanali komunikacije putem elektronske pošte – postoji prostor za poboljšanja	Uspostavljena funkcionalna komunikacija putem elektronske pošte (2026. pa kontinuirano)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,028	0,253	0,281
7.4.3. Mjera	Izrada i objavljivanje izvještaja o stanju okoliša u Federaciji Bosne i Hercegovine	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kapacitet institucija za redovnu pripremu izvještaja o stanju okoliša	Niski kapaciteti	Povećani kapaciteti – ispunjeni svi preduvjeti za redovne pripreme izvještaja o okolišu (2026.)
		Intenzitet promocije zaključaka i preporuka izvještaja o stanju okoliša Federacije Bosne i Hercegovine	Ne pripremaju se izvještaji o stanju okoliša	Periodični izvještaji o stanju okoliša Federacije Bosne i Hercegovine redovno se pripremaju i redovno se vrši promocija njihovih zaključaka i preporuka (kontinuirano – 2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,151	0	0,151

7.5. Prioritet	**Uspostaviti efikasan sistem evidencije i transparentno izvještavanje podataka o**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Funkcionalnost sistema monitoringa okolišnih parametara	Sistem monitoringa postoji, međutim, za pojedine komponente okoliša i sektore	Ojačan je postojeći sistem monitoringa okolišnih parametara (2027.)

	okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine, uz konsultacije s Partnerstvom 27		postojeće laboratorije još uvijek nemaju akreditirane ispitne metode. Postoje i velike neusklađenosti kada je u pitanju rad akreditiranih laboratorija (2021.)	
		Uspostava informacijskog sistema za upravljanje okolišem u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša	Nije uspostavljen integrirani informacijski sistem za upravljanje okolišem (2021.)	Uspostavljen funkcionalan integrirani informacijski sistem za upravljanje okolišem u Federaciji Bosne i Hercegovine (2028.)
		Funkcionalnost procesa praćenja, prikupljanja i validacije podataka o okolišu saciljem izvještavanja u skladu s međunarodnim ugovorima	Nisu uspostavljeni standardizirani sistemi ili metode prikupljanja, prijenosa podataka i izvještavanja o podacima i statistici u oblasti okoliša. Postoje pojedinačni sistemi prikupljanja podataka i izvještavanja podataka o okolišu, međutim, to je nedovoljno za adekvatno izvještavanje prema međunarodnim tijelima	Uspostavljen je funkcionalan proces praćenja, prikupljanja i validacije podataka o okolišu i omogućeno izvještavanje u skladu s međunarodnim ugovorima (2026.)
		Funkcionalnost sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji Bosne i Hercegovine u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive	Nije uspostavljen funkcionalan sistem razmjene prostornih podataka	Uspostavljen funkcionalni sistem razmjene prostornih podataka u Federaciji Bosne i Hercegovine u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive (2030.)
		Funkcionalnost PRTR registra u Federaciji Bosne i Hercegovine	U Federaciji Bosne i Hercegovine je uspostavljen PRTR registar, međutim, mali broj operatera dostavlja svoje podatke i ispunjava zakonski propisane obaveze po pitanju PRTR izvještavanja. Ne postoji sistem verifikacije podataka koji se unose u PRTR registar od strane operatera. Međusobna neusklađenost PRTR registara u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj dovodi do problema objedinjavanja podataka na državnom nivou. Podaci prikupljeni za PRTR u Federaciji Bosne i Hercegovine se	PRTR registar u Federaciji Bosne i Hercegovine je funkcionalan i usklađen s registrima u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH. Proces izvještavanja podataka iz PRTR registara reguliran je prema institucijama Bosne i Hercegovine, te prema institucijama EU (2026.)

			za sada ne prosljeđuju institucijama Bosne i Hercegovine s obzirom na to da ovaj proces nije reguliran. Također, nije reguliran niti proces prijenosa ovih podataka institucijama EU (2021.)	
		Stepen razvijenosti statistike za ciljeve održivog razvoja u Federaciji Bosne i Hercegovine	2021. godine je usvojen Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, ali još uvijek nije razvijena adekvatna statistika za praćenje ciljeva održivog razvoja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2021.)	Razvijena statistika za ciljeve održivog razvoja u Federaciji Bosne i Hercegovine koji se odnose na tematsko područje Okoliš, razvijeni dodatni pokazatelji i unaprijeđen sistem za izvještavanje (2026.)
		Efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine kroz standardizirani i redovni sistem razmjene podataka /informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima	Postoji potreba za poboljšanjem efikasnosti u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine na svim administrativnim nivoima	Povećana efikasnost u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine kroz standardizirani i redovni sistem razmjene podataka/informacija među institucijama na svim administrativnim nivoima (2026.)
		Učešće institucija Federacije BiH u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša koji opisuju odnos između okoliša i ekonomije (u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša kojom je uspostavljen zajednički okvir za prikupljanje, pripremanje, slanje i ocjenjivanje evropskih ekonomskih računa okoliša)	Nisu uspostavljeni Evropski ekonomski računi okoliša u skladu s Uredbom (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša	Osigurano učešće institucija Federacije Bosne i Hercegovine u uspostavi Evropskih ekonomskih računa okoliša (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,470	2,3	2,8

7.5.1. Mjera	Jačanje sistema praćenja okolišnih parametara	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kapaciteti referentnih centara i stručnih institucija/zavoda za monitoring	Kapaciteti postoje, međutim, postoji potreba za poboljšanjem	Povećani stručni kapaciteti referentnih centara i stručnih institucija/zavoda za monitoring (2027.)

		Status usvajanja pravilnika koji propisuju obavezne parametre i mjerenja kvaliteta okoliša u skladu s međunarodnim standardima	Pravilnici nisu ažurirani ili ne postoje	Pripremljeni/ažurirani i usvojeni svi pravilnici koji propisuju obavezne parametre i mjerenja stanja okoliša u cilju povećanja diverzifikacije okolišnih parametara koji se prate (2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,045	0,183	0,229
7.5.2. Mjera	Uspostava funkcionalnog integriranog informacijskog sistema za upravljanje okolišem u Federaciji Bosne i Hercegovine	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status uspostave jedinstvenog informacijskog sistema zaštite okoliša	Nije uspostavljen jedinstveni informacijski sistem zaštite okoliša	Uspostavljen jedinstveni informacijski sistem zaštite okoliša (2027.)
		Status usvajanja metodologije razmjene podataka o svim segmentima okoliša između institucija na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine	Nije usvojena metodologija	Izrađena i usvojena metodologija razmjene podataka o svim segmentima okoliša između institucija na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine (2026.)
		Procedura razmjene podataka o okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine na osnovu usvojene metodologije	Nije utvrđena procedura	Utvrđena procedura razmjene podataka o okolišu u Federaciji Bosne i Hercegovine na osnovu usvojene metodologije (2027.)
		Funkcionalnost institucionalnih sistema za prikupljanje okolišnih podataka	Djelimično funkcionalni institucionalni sistemi za prikupljanje okolišnih podataka	Funkcionalni institucionalni sistemi za prikupljanje okolišnih podataka (2028.)
		Funkcionalnost sistema praćenja podataka o okolišu	Postoji sistem praćenja podataka za oblast okoliša, međutim, postoji potreba za poboljšanjem	Unaprijeđen sistem praćenja podataka o okolišu (2028.)
		Funkcionalnost saradnje s predstavnicima NVO-sektora u oblasti okoliša u cilju poboljšanja mogućnosti prikupljanja okolišnih podataka	Djelimična saradnja	Funkcionalna saradnja s predstavnicima NVO-sektora u oblasti okoliša (2029.)
		Stepen uspostave sistema validacije podataka o okolišu	Nije uspostavljen sistem validacije podataka o okolišu	Uspostavljen sistem validacije podataka o okolišu (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,076	0,684	0,760

		Indikatori mjere	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
7.5.3. Mjera	Uspostava funkcionalnog sistema praćenja, prikupljanja i izvještavanja podataka o okolišu u skladu s međunarodnim ugovorima	Izrada studijske analize koja će revidirati postojeće i dati prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima	Nije urađena studijska analiza	Urađena studijska analiza koja daje prijedlog proširenog seta pokazatelja koje treba pratiti po svim oblastima (2024.)
		Federalna lista pokazatelja stanja okoliša	Nije usvojena	Usvojena Federalna lista pokazatelja stanja okoliša (2024.)
		Funkcionalnost saradnje u okviru radne grupe koja će davati stručne prijedloge i koordinirati realizaciju zaključaka i prijedloga studijske analize	Radna grupa nije formirana	Funkcionalna saradnja u okviru radne grupe (2025.)
		Program obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije Bosne i Hercegovine uključenih u izvještavanje	Nije izrađen Program obuke i osposobljavanja	Izrađen Program obuke i osposobljavanja (2025.)
		Stepen provedbe Programa obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije Bosne i Hercegovine uključenih u izvještavanje	Nije izrađen Program obuke i osposobljavanja	Realiziran Program obuke i osposobljavanja svih agencija i institucija iz Federacije Bosne i Hercegovine uključenih u izvještavanje (kontinuirano – 2030.+)
		Stepen provedbe Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanja podacima i izvještavanja	Strategija praćenja stanja okoliša, upravljanja podacima i izvještavanja nije usvojena na nivou Bosne i Hercegovine	Visok stepen provedbe Strategije praćenja stanja okoliša, upravljanja podacima i izvještavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine nakon usvajanja na nivou Bosne i Hercegovine (kontinuirano od 2026. nadalje (2030.+))
		Stepen provedbe Akcijskog plana za provedbu Uredbe o EIONET-u BiH na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine	Nije usvojen Akcijski plan	Usvojen Akcijski plan za provedbu Uredbe o EIONET-u BiH na teritoriji Federacije BiH i provodi se (kontinuirano od 2026.)
		Stepen provedbe Akcijskog plana za provedbu Direktive o standardiziranom izvještavanju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine	Nije usvojen Akcijski plan	Usvojen Akcijski plan za provedbu Direktive o standardiziranom izvještavanju na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine i provodi se (kontinuirano od 2025.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**

		0,048	0,433	0,481
7.5.4. Mjera	Uspostava sistema razmjene prostornih podataka u Federaciji Bosne i Hercegovine u skladu s Aneksima I, II i III INSPIRE direktive	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja metodologije za upravljanje prostornim podacima u Federaciji Bosne i Hercegovine	Nije usvojena metodologija	Izrađena i usvojena metodologija za upravljanje prostornim podacima u Federaciji Bosne i Hercegovine (2025.)
		Status usvajanja neophodnih podzakonskih akata za efikasnu uspostavu IPP-a Federacije BiH	Nisu usvojeni podzakonski akti	Usvojeni neophodni podzakonski akti za efikasnu uspostavu IPP-a Federacije BiH (2024.)
		Status uspostave IP-a Federacije BiH	Nije uspostavljen IPP Federacije BiH	Uspostavljen i funkcionalan IPP Federacije BiH (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,053	0,482	0,536
7.5.5. Mjera	Uspostava funkcionalnog PRTR registra	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status pravnog okvira i funkcionalnost institucionalnih aranžmana za PRTR registar u Federaciji Bosne i Hercegovine	Nije ažuriran pravni okvir i nisu uspostavljeni funkcionalni institucionalni aranžmani za PRTR registar u Federaciji Bosne i Hercegovine	Ažuriran pravni okvir i funkcionalni institucionalni aranžmani za PRTR registar u Federaciji Bosne i Hercegovine (2025.)
		Funkcionalnost PRTR baze podataka, po metodologiji koja je usaglašena sa metodologijom u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH	PRTR baza podataka nije funkcionalna	Uspostavljena funkcionalna i održiva PRTR baza podataka, usaglašena s metodologijom u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH (2026.)
		Javna dostupnost podataka iz PRTR registra	Moguć je djelimičan pristup podacima koji su prikupljeni u proteklom periodu	Osiguran javni pristup podacima iz PRTR registra putem *web*-portala (2026.)
		Održivost PRTR registra	/	Osigurana održivost PRTR registra osiguranjem sredstava za održavanje i nadogradnju (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,124	0	0,124
7.5.6. Mjera	Razvoj statistike za ciljeve	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**

	održivog razvoja u Federaciji Bosne i Hercegovine	2) Stepen funkcionalnosti sistema za proizvodnju službene statistike u Federaciji Bosne i Hercegovine za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš	Djelimično funkcionalan sistem	Funkcionalan sistem za proizvodnju službene statistike Federacije Bosne i Hercegovine za pokazatelje ciljeva održivog razvoja za okoliš (2026.)
		3) Stepen saradnje i koordinacije svih institucija Federacije Bosne i Hercegovine uključenih u prikupljanje pokazatelja ciljeva održivog razvoja za okoliš	Djelimično funkcionalna saradnja i koordinacija relevantnih institucija	Funkcionalna saradnja i koordinacija svih institucija Federacije Bosne i Hercegovine uključenih u prikupljanje pokazatelja ciljeva održivog razvoja za okoliš (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,121	0,283	0,404
7.5.7. Mjera	Povećanje efikasnosti u procesu prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka o okolišu	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Kvalitet saradnje svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka o okolišu	Djelimična funkcionalnost saradnje	Funkcionalna saradnja svih institucija uključenih u prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka o okolišu (2026.)
		Stepen usklađenosti sa zahtjevima statističkog sistema EU	Djelimična usklađenost	Ostvarena usklađenost sa zahtjevima statističkog sistema EU (2026.)
		Kvalitet izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a	Sistem izvještavanja je u razvoju	Poboljšan kvalitet izvještavanja u skladu s odredbama Kompendija statističkih zahtjeva EUROSTAT-a (2026.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0	0,135	0,135
7.5.8. Mjera	Uspostava Evropskih ekonomskih računa okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen provedbe Uredbe (EU) br. 691/2011 o prioritetnim evropskim ekonomskim računima okoliša	Djelimično provedena Uredba	Provedena Uredba (EU) br. 691/2011 o evropskim ekonomskim računima okoliša (2026.)
		Status proširenja računa okoliša na nova područja u skladu sa Sistemom ekonomskog računovodstva okoliša	Djelimično razvijeni računi okoliša	Razvijeni vodni računi, računi šuma, računi rashoda za upravljanje resursima, računi ekosistema (2026.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0	0,128	0,128

		Indikatori prioriteta	Polazne vrijednosti indikatora	Ciljne vrijednosti indikatora
7.6. Prioritet	**Osigurati visok nivo međusektorskog i intersektorskog sinergijskog djelovanja i integracije javnih okolišnih politika**	Stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo	Nizak stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo (2021.)	Visok stepen integracije okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo kroz jačanje međusektorske saradnje (2030.)
		Stepen integracije zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja Bosne i Hercegovine u sektorske politike	Zahtjevi Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja Bosne i Hercegovine nisu uključeni u sektorske politike (2021.)	Integrirani zahtjevi Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja Bosne i Hercegovine u sektorske politike u Federaciji Bosne i Hercegovine (2028.)
		Stepen integracije standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša	Nizak stepen integracije (2021.)	Standardi i principi rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva integrirani u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša (2026.) Pri planiranju, provedbi, praćenju i ocjeni politika, programa i projekata u oblasti upravljanja okolišem koriste se alati poput rodne analize, procjene *gender* utjecaja, rodno odgovornog budžetiranja i *gender* indeksa u oblasti okoliša
		Funkcionalnost institucionalnog mehanizma koordinacije u domenu rodne ravnopravnosti	Stvorene su pretpostavke za uspostavu posebnog koordinirajućeg tijela za rodnu ravnopravnost i okoliš, ali ono još uvijek nije uspostavljeno (2021.)	Uspostavljeno funkcionalno koordinirajuće tijelo za rodnu ravnopravnost i okoliš (2026.)
		Status pripreme sektorske politike s akcentom na kreiranje uvjeta za uvođenje kružne ekonomije	Trenutno u Federaciji Bosne i Hercegovine ne postoji sektorska politika u pisanoj formi. Potrebna je multisektorska saradnja pod rukovodstvom sektora privrede i okoliša, da bi se pripremila jasna politika u oblasti	Usvojena sektorska politika i stvorene pretpostavke za tranziciju ka kružnoj ekonomiji (2027.)

			okoliša s akcentom na kreiranje uvjeta za uvođenje kružne ekonomije (2021.)	
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,065	0,555	0,620

7.6.1. Mjera	Integracija okolišnih zahtjeva u sektorske politike i zakonodavstvo	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen institucionalizacije oblika saradnje između Sektora okoliša i drugih sektora	Nizak stepen institucionaliziranosti	Institucionalizirani oblici saradnje između sektora okoliša i drugih sektora (2030.)
		Doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike i u toku izrade dokumenata	Nizak doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike	Realiziran aktivan doprinos okolišnih institucija u integraciji okolišnih zahtjeva u sektorske politike (kontinuirano – 2030.)
		5) Stepen usklađenosti planova, programa i projekata u oblasti zaštite okoliša s važećim prostornim planovima	Djelimično usklađeni	Osigurana usklađenost planova, programa i projekata u oblasti zaštite okoliša s važećim prostornim planovima (kontinuirano 2030.+)
		6) Doprinos okolišnih institucija u toku izrade drugih dokumenata s ciljem integracije prilagođavanja klimatskim promjenama	Relativno mali doprinos	Realiziran aktivan doprinos okolišnih institucija u toku izrade drugih dokumenata s ciljem integracije prilagođavanja klimatskim promjenama (2027.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,037	0,088	0,125
7.6.2. Mjera	Integracija standarda i principa rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u ključne politike, strategije i programe u oblasti okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Razvoj smjernica za integriranje standarda i principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u sve faze upravljanja okolišem	Ne postoje smjernice	Razvijene smjernice za integriranje pitanja ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i siromaštva u okolišne dokumente (2024.)
		Nivo znanja i svijesti kontakt-osoba nominiranih za ravnopravnost spolova u	Relativno nizak nivo	Osobe nominirane za ravnopravnost spolova posjeduju znanja i svijest o

		institucijama o povezanosti okoliša i rodne dimenzije		povezanosti okoliša i rodne dimenzije (2026.)
		Nivo institucionalne komunikacije između institucija u sektoru okoliša i *Gender* centra Federacije BiH	Nizak nivo komunikacije	Uspostavljena funkcionalna institucionalna komunikacija između institucija u sektoru okoliša i *Gender* centra Federacije BiH (2026.)
		Stepen promocije rodno osjetljivog pristupa u svim segmentima upravljanja okolišem	Nizak stepen promocije	Rodno osjetljiv pristup primijenjen u svim segmentima upravljanja okolišem (2030.)
		Kapacitet institucija nadležnih za okoliš za primjenu alata za integriranje rodne ravnopravnosti	Nizak kapacitet	Institucije nadležne za okoliš posjeduju kapacitete za primjenu alata za integriranje rodne ravnopravnosti (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,027	0,247	0,275
7.6.3. Mjera	Tranzicija ka kružnoj ekonomiji	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja Mape puta i Akcijskog plana za uvođenje kružne ekonomije u Federaciji Bosne i Hercegovine	Nije usvojena Mapa puta i Akcijski plan	Usvojena Mapa puta i Akcijski plan za uvođenje kružne ekonomije (2024.)
		Stepen uvođenja stimulativnih instrumenata za zeleno poslovanje	Nisu uvedeni stimulativni instrumenti	Uvedeni stimulativni instrumenti (2025.)
		Stepen primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru	Niska primjena zelenih javnih nabavki (trenutno nije moguće utvrditi koliko se novčanih sredstava ukupno potroši primjenom kriterija zelenih javnih nabavki)	Stepen primjene zelenih javnih nabavki u javnim institucijama i u privatnom sektoru (2030.)
		Status izrade Akcijskog plana za mala i srednja poduzeća	Nije izrađen Akcijski plan	Izrađen Akcijski plan (2026.)
		Status usvajanja propisa za ekodizajn proizvoda	Nije usvojen propis	Usvojen propis za ekodizajn proizvoda (2026.)
		Finansijska podrška jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje zelenog	Nije osigurana finansijska podrška	Osigurana finansijska podrška jačanju dobrovoljnih instrumenata za uvođenje

		poslovanja		zelenog poslovanja (kontinuirano – 2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0	0,219	0,219

7.7. Prioritet	**Osigurati finansijsku održivost sektora okoliša u Federacije Bosne i Hercegovine**	**Indikatori prioriteta**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Transparentnost izvještavanja institucija o prikupljenim sredstvima i namjenskom trošenju sredstava od naknada	Netransparentno izvještavanje institucija o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada (2021.)	Odgovorne institucije redovno rade i transparentno objavljuju izvještaje o prikupljenim sredstvima i namjenskom utrošku sredstava od naknada (2030.)
		Stepen provedbe postojećih ekonomskih instrumenata	Ekonomski instrumenti ne sagledavaju se sistemski. Neefikasno planiranje ekonomskih instrumenata (2021.)	Efikasno i sveobuhvatno provedeni postojeći ekonomski instrumenti (2030.)
		Stepen primjene (uvođenja) taksi i naknada predviđenih važećim propisima	Nedostatak taksi ili naknada u pojedinim oblastima koje značajno utječu na okoliš (2021.)	Uvedene su sve naknade predviđene Zakonom o fondu Federacije Bosne i Hercegovine i drugim zakonima koji uređuju pojedine oblasti (2030.)
		Uvođenje/primjena novih inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama	Nedostatak inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama (2021.)	Uvedeni novi inovativni i poticajni ekonomski mehanizmi (2030.)
		Stepen korištenja raspoloživih fondova EU i drugih međunarodnih fondova za zaštitu okoliša i komplementarne sektore	Nedovoljno korištenje finansijskih mehanizama i međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore (2021.)	Značajnije korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,194	0,180	0,375

7.7.1. Mjera	Efikasna i sveobuhvatna provedba postojećih ekonomskih instrumenata za okoliš	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status usvajanja izmjena Zakona o fondu Federacije BiH	Nisu usvojene izmjene	Usvojene izmjene Zakona o fondu Federacije BiH po kojem bi kantoni i općine/gradovi trebali izvještavati o namjenskom utrošku sredstava za

				projekte zaštite okoliša (2024.)
		Status izrade sistemske analize o vrstama naknada koje nisu kategorizirane kao okolišne, ali koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt	Nije urađena analiza	Urađena centralizirana i multisektorska sistemska analiza i identificirane sve vrste naknada koje nisu kategorizirane kao okolišne, ali koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt (2023.)
		Status reforme naknada koje pokrivaju dijelom i okolišni aspekt	Reforma nije urađena	Kroz izmjenu postojeće regulative urađena reforma naknada (2028.)
		Status propisivanja naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada itd.	Naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada nisu propisane	Propisane naknade za korisnike okoliša, energijsku efikasnost, odlaganje otpada, itd. (2030.+)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,092	0	0,092
7.7.2. Mjera	Uvođenje novih inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama za finansiranje zaštite okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen unaprjeđenja postojećih i uspostave novih ekonomskih instrumenata za zaštitu okoliša koji su poticajni za ciljne grupe	Nedovoljna zastupljenost mehanizama koji su poticajni za ciljne grupe	Unaprijeđeni postojeći i uvedeni novi ekonomski instrumenti za zaštitu okoliša (2030.)
		Uključenost privrednih subjekata u prikupljanje sredstava za projekte zaštite okoliša	Privredni subjekti nisu aktivno uključeni	Privredni subjekti aktivno uključeni u prikupljanje sredstava i učestvuju u realizaciji projekata zaštite okoliša, očuvanja bioraznolikosti i zaštićenih područja (2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,020	0,180	0,201
7.7.3. Mjera	Korištenje fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu okoliša i komplementarne sektore	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Status uspostave posredničkog tijela u Federaciji Bosne i Hercegovine za provođenje EU projekata iz oblasti zaštite okoliša	Nije formirano	Formirano posredničko tijelo na nivou Federacije BiH na način da su iskorišteni kapaciteti postojećih institucija, npr. Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH

				koji se već bavi provođenjem i praćenjem projekata zaštite okoliša, s ciljem provođenja EU projekata na području Federacije Bosne i Hercegovine (2028.)
		Uspostava informacijskog sistema za prijavu projekata i partnera s nivoa Bosne i Hercegovine i upravljanje međunarodnim projektima	Nije uspostavljen	U Fondu za zaštitu okoliša Federacije BiH uspostavljen *online* sistem (e-servis) za identifikaciju projekata, uvid u prijavu, praćenje i izvještavanje o realizaciji projekata (2029.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,081	0	0,081

		Indikatori prioriteta	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
7.8. Prioritet	**Uspostaviti sistem za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u okolišu**	Stepen integracije problematike zaštite okoliša u nastavnim planovima obrazovnih institucija i neformalnim oblicima obrazovanja	Okolišna problematika nije u dovoljnoj mjeri integrirana u postojeće nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima (2021.)	Problematika zaštite okoliša snažnije integrirana u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima (2030.)
		Kapacitet uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova	Postoji potreba za jačanjem ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova (2021.)	Ojačan kapacitet i ekopedagoške kompetencije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova (2030.)
		Uspostava namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša	Nedovoljni budžeti za podršku programskog djelovanja u domenu neformalnog obrazovanja u oblasti okoliša (2021.)	Uspostavljeni su namjenski budžeti za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša (2030.)
		Raspoloživost namjenskih budžeta inovacije i razvoj u oblasti okoliša	Namjenski budžeti za ulaganje u inovacije i razvoj, kao i primjenu novih tehnologija s ciljem smanjenja zagađenja nisu dovoljni s obzirom na rastuće potrebe da se prate međunarodni trendovi (2021.)	Uvedeni veći namjenski budžeti za ulaganje u inovacije i razvoj, te primjenu novih tehnologija u cilju smanjenja zagađenja (2028.)
		Razvijenost kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša	Nizak nivo kapaciteta za istraživanje i razvoj u okolišu. Naučna istraživanja u ovoj oblasti se ne provode u dovoljnoj mjeri (2021.)	Unaprijeđeni su kapaciteti za istraživanja u oblasti okoliša (2030.)

		Budžet (milion KM)	Ostali izvori (milion KM)	Ukupno (milion KM)
		0,193	0,393	0,587

7.8.1. Mjera	Integriranje problematike zaštite okoliša u nastavne planove odgojnih i obrazovnih institucija na svim nivoima	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Analiza kvaliteta nastavnih sadržaja	Nije urađena sveobuhvatna analiza	Urađena sveobuhvatna analiza kvaliteta nastavnih sadržaja (2023.)
		Mjera u kojoj su inovirani programi edukacije koji se uključuju u nastavne i vannastavne programe	Postoji prostor za poboljšanja	Inovirani programi edukacije o zaštiti okoliša koji se uključuju u nastavne i vannastavne programe, a kroz koje se razvija ekološka kultura učenika/ica, te usvajaju ekološke vrijednosti i vrijednosne orijentacije (periodično 2030.)
		Broj škola sa statusom ekoškola	/	Povećan broj škola sa statusom ekoškola (konstantno – 2030.)
		Zakonsko omogućavanje otvaranja inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju	Nije zakonski omogućeno	Stvoreni zakonski preduvjeti za otvaranje inovativnih centara za razvoj u primarnom obrazovanju (2025.)
		Uspostava programa učenja u zaštićenim područjima	Nisu uspostavljeni programi	Uspostavljeni programi učenja u zaštićenim područjima (2029.)
		Broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su ostvarile saradnju s farmama i poljoprivrednim gazdinstvima	/	Povećan broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su ostvarile saradnju s farmama i poljoprivrednim gazdinstvima (konstantno – 2030.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,083	0,195	0,278
7.8.2. Mjera	Jačanje kapaciteta i ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen unaprjeđenja ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova kroz edukaciju o zaštiti okoliša akreditiranim programima	Postoji potreba za unaprjeđenjem ekopedagoških kompetencija uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova	Nastavnici su kompetentni za transfer znanja, posjeduju ekopedagoške kompetencije za realizaciju sadržaja o zaštiti okoliša (2029.)

		Status izrade priručnika za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja	Priručnici nisu izrađeni	Izrađeni priručnici za nastavnike o integraciji pitanja zaštite okoliša i održivog korištenja resursa u nastavni plan i program za osnovne i srednje škole i metodama podučavanja, te izvršena obuka nastavnika i učitelja (2026.)
		Stepen edukacije uposlenika odgojno-obrazovnih ustanova o zaštiti okoliša akreditiranim programima s ciljem digitalizacije	Nisu provedene edukacije	Nastavnici su kompetentni za transfer znanja, posjeduju kompetencije za realizaciju sadržaja o zaštiti okoliša uz korištenje tematski pripremljenih digitalnih sadržaja (kontinuirano – 2030.)
		Status kreiranja digitalnih udžbenika i sadržaja o zaštiti okoliša	Nisu kreirani digitalni udžbenici	Omogućeno učenje uz pomoć digitalnih udžbenika (2026.)
		Status izrade analize nedostataka u odnosu na kurikulume postojećih master programa	Nije urađena analiza	Urađena analiza nedostataka u odnosu na kurikulume postojećih master programa i date preporuke za integraciju pitanja održivog načina korištenja prirodnihresursa u master programe (2028.)
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,085	0,198	0,283
7.8.3. Mjera	Podrška neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen uspostave saradnje između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša	Djelimična saradnja	Uspostavljena funkcionalna saradnja između institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem u oblasti okoliša (2026.)
		Stepen uspostave namjenskih budžeta za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša	U budžetima Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i kantonalnih ministarstva za obrazovanje određena namjenska sredstva za podršku neformalnom obrazovanju u oblasti okoliša se planiraju, ali to nije dovoljno	Osigurana materijalna osnova za neformalno obrazovanje (u skladu s potrebama ciljne grupe) različitih interesnih grupa (uposlenici odgojno-obrazovnih ustanova, studenti, profesori, roditelji učenika) (2026.)

		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0,024	0	0,024
7.8.4. Mjera	Unaprjeđenje kapaciteta za istraživanja u oblasti okoliša	**Indikatori mjere**	**Polazne vrijednosti indikatora**	**Ciljne vrijednosti indikatora**
		Stepen znanja predstavnika akademske zajednice i privrede o raspoloživim fondovima na koje mogu redovno aplicirati	Djelimična znanja o raspoloživim fondovima	Predstavnici akademske zajednice i privrede upoznati su s raspoloživim fondovima i redovno apliciraju na međunarodne projekte (kontinuirano – 2030.)
		Redovnost u planiranju budžetskih sredstava za ulaganje u inovacije i razvoj u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke i kantonalnim ministarstvima za obrazovanje	Određena sredstva se alociraju, ali to nije dovoljno	U budžetima Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke i kantonalnih ministarstava za obrazovanje redovno se planiraju namjenska sredstva za ulaganje u inovacije i razvoj (2028.)
		Broj projekata od značaja za održivo upravljanje prirodnim resursima koji se godišnje finansiraju od Federalnog fonda za nauku	/	Federalni fond za nauku finansira najmanje 3 projekta od značaja za održivo upravljanje prirodnim resursima godišnje (kontinuirano – 2030.)
		Broj stručnih skupova sufinansiranih od Federalnog fonda za nauku	/	Federalni fond za nauku sufinansira najmanje 1 stručno-naučni skup svake dvije godine
		Kvalitet kontakata i saradnje između akademske zajednice i privrede	Djelimična saradnja	Uspostavljeni kontakti i novi oblici saradnje između akademske zajednice i privrede
		Budžet (milion KM)	**Ostali izvori (milion KM)**	**Ukupno (milion KM)**
		0	0	0

13.9. Aneks 9. Indikativni finansijski okvir

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR ZA PERIOD VAŽENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA					
Redni broj i oznaka	Struktura finansiranja (u %)*	Ukupno KM	Budžet institucije (KM)	Ostali izvori	
				(KM)	
Upravljanje vodama	37%	4.378.231.002	450.488.717	3.927.742.284	
1.1. Prioritet	0,1%	2.797.022	279.702	2.517.320	
1.1.1. Mjera	100%	2.797.022	279.702	2.517.320	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
1.2. Prioritet	0,1%	2.943.591	365.647	2.577.944	
1.2.1. Mjera	97%	2.864.382	286.438	2.577.944	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
1.2.2. Mjera	3%	79.209	79.209	0	Budžetska sredstva
1.3. Prioritet	2%	83.025.188	16.672.473	66.352.714	
1.3.1. Mjera	99,9%	82.940.893	16.588.179	66.352.714	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
1.3.2. Mjera	0,1%	84.295	84.295	0	Budžetska sredstva
1.4. Prioritet	0,4%	17.265.064	5.195.073	12.069.991	
1.4.1. Mjera	9%	1.547.756	464.327	1.083.429	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
1.4.2. Mjera	90,9%	15.695.088	4.708.526	10.986.562	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
1.4.3. Mjera	0,1%	22.220	22.220	0	Budžetska sredstva

1.5. Prioritet	98%	4.271.679.579	427.455.263	3.844.224.315	
1.5.1. Mjera	0,0005%	20.391	20.391	0	Budžetska sredstva
1.5.2. Mjera	0,001%	48.837	48.837	0	Budžetska sredstva
1.5.3. Mjera	0,006%	250.000	250.000	0	Budžetska sredstva
1.5.4. Mjera	100%	4.271.360.350	427. .035	3.844.224.315	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
1.6. Prioritet	0,01%	520.558	520.558	0	
1.6.1. Mjera	55%	287.791	287.791	0	Budžetska sredstva
1.6.2. Mjera	32%	167.047	167.047	0	Budžetska sredstva
1.6.3. Mjera	9%	44.460	44.460	0	Budžetska sredstva
1.6.4. Mjera	4%	21.261	21.261	0	Budžetska sredstva
Upravljanje otpadom	6%	659.951.069	69.064.950	590.886.120	
2.1. Prioritet	0,2%	1.489.703	297.941	1.191.763	
2.1.1. Mjera	100%	1.489.703	297.941	1.191.763	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
2.2. Prioritet	0,3%	2.208.120	441.624	1.766.496	
2.2.1. Mjera	100%	2.208.120	441.624	1.766.496	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
2.3. Prioritet	0,01%	58.675	58.675	0	
2.3.1. Mjera	100%	58.675	58.675	0	Budžetska sredstva
2.4. Prioritet	81%	532.630.874	53.816.556	478.814.318	
2.4.1. Mjera	0,2%	813.840	162.768	651.072	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
2.4.2. Mjera	99%	527.096.185	52.709.619	474.386.567	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
2.4.3. Mjera	0,9%	4.720.850	944.170	3.776.680	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora

2.5. Prioritet	16%	102.469.678	10.336.026	92.133.652	
2.5.1. Mjera	100%	102.370.724	10.237.072	92.133.652	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
2.5.2. Mjera	0,1%	98.954	98.954	0	Budžetska sredstva
2.6. Prioritet	3%	20.047.258	4.009.452	16.037.806	
2.6.1. Mjera	100%	20.047.258	4. .452	16.037.806	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
2.7. Prioritet	0,2%	1.046.762	104.676	942.086	
2.7.1. Mjera	100%	1.046.762	104.676	942.086	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Biodiverzitet i zaštita prirode	0,5%	53.808.847	10.180.384	43.628.464	
3.1. Prioritet	2%	1.283.675	128.367	1.155.307	
3.1.1. Mjera	100%	1.283.675	128.367	1.155.307	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.2. Prioritet	18%	9.562.471	1.122.490	8.439.981	
3.2.1. Mjera	0,1%	9.876	9.876	0	Budžetska sredstva
3.2.2. Mjera	16,5%	1.573.548	314.710	1.258.838	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.2.3. Mjera	83%	7.979.048	797.905	7.181.143	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.3. Prioritet	11%	5.654.830	1.602.857	4.051.973	
3.3.1. Mjera	89%	5.015.735	1.504.721	3.511.015	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
3.3.2. Mjera	6%	342.270	68.454	273.816	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.3.3. Mjera	5%	296.824	29.682	267.142	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.4. Prioritet	8%	4.384.436	979.822	3.404.614	

3.4.1. Mjera	37%	1.621.079	324.216	1.296.863	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.4.2. Mjera	6%	245.010	49.002	196.008	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.4.3. Mjera	23%	1.029.348	308.804	720.543	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.4.4. Mjera	34%	1.489.000	297.800	1.191.200	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.5. Prioritet	45%	24.336.100	4.941.144	19.394.956	
3.5.1. Mjera	99%	24.084.819	4.816.964	19.267.856	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
3.5.2. Mjera	0,4%	92.405	92.405	0	Budžetska sredstva
3.5.3. Mjera	0,7%	158.876	31.775	127.101	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.6. Prioritet	13%	7.097.599	904.445	6.193.153	
3.6.1. Mjera	2%	172.442	51.732	120.709	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.6.2. Mjera	11%	800.985	240.296	560.690	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.6.3. Mjera	36%	2.578.263	257.826	2.320.436	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.6.4. Mjera	50%	3.545.909	354.591	3.191.318	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
3.7. Prioritet	0,2%	111.202	111.202	0	
3.7.1. Mjera	55%	61.230	61.230	0	Budžetska sredstva
3.7.2. Mjera	45%	49.972	49.972	0	Budžetska sredstva
3.8. Prioritet	0,4%	211.746	211.746	0	
3.8.1. Mjera	14%	30.372	30.372	0	Budžetska sredstva
3.8.2. Mjera	86%	181.374	181.374	0	Budžetska sredstva
3.9. Prioritet	1%	498.963	111.528	387.436	
3.9.1. Mjera	97%	484.295	96.859	387.436	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije

3.9.2. Mjera	**3%**	**14.669**	**14.669**	**0**	**Budžetska sredstva**
3.10. Prioritet	1%	667.826	66.783	601.043	
3.10.1. Mjera	**100%**	**667.826**	**66.783**	**601.043**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora**
Kvalitet zraka, klimatske promjene i energija	28%	3.325.700.554	332.985.337	2.992.715.218	
4.1. Prioritet	10%	324.806.327	32.575.808	292.230.519	
4.1.1. Mjera	**0,3%**	**951.751**	**190.350**	**761.401**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora**
4.1.2. Mjera	**100%**	**323.854.576**	**32.385.458**	**291.469.118**	**Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije**
4.2. Prioritet	7%	241.799.089	24.179.909	217.619.180	
4.2.1. Mjera	**1%**	**3.340.737**	**334.074**	**3.006.663**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora**
4.2.2. Mjera	**99%**	**238.458.352**	**23.845.835**	**214.612.517**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije**
4.3. Prioritet	0,3%	8.874.483	887.448	7.987.035	
4.3.1. Mjera	**100%**	**8.874.483**	**887.448**	**7.987.035**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije**
4.4. Prioritet	18%	597.648.872	59.838.699	537.810.173	
4.4.1. Mjera	**0,1%**	**738.117**	**147.623**	**590.494**	**Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije**
4.4.2. Mjera	**100%**	**596.910.755**	**59.691.075**	**537.219.679**	**Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije**
4.5. Prioritet	62%	2.048.245.270	204.949.048	1.843.296.222	

4.5.1. Mjera	95%	1.956.024.103	195.602.410	1.760.421.692	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
4.5.2. Mjera	0,1%	1.245.212	249.042	996.170	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
4.5.3. Mjera	4%	90.975.955	9.097.596	81.878.360	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
4.6. Prioritet	3%	104.206.444	10.434.355	93.772.089	
4.6.1. Mjera	0,1%	137.104	27.421	109.684	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
4.6.2. Mjera	100%	104.069.339	10.406.934	93.662.405	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
4.7. Prioritet	0,004%	120.070	120.070	0	
4.7.1. Mjera	100%	120.070	120.070	0	Budžetska sredstva
Hemijska bezbjednost i buka	0,2%	7.641.013	1.486.423	6.154.590	
5.1. Prioritet	5%	401.539	324.274	77.264	
5.1.1. Mjera	64%	257.548	180.283	77.264	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.1.2. Mjera	5%	19.558	19.558	0	Budžetska sredstva
5.1.3. Mjera	31%	124.432	124.432	0	Budžetska sredstva
5.2. Prioritet	19%	1.445.854	364.693	1.081.161	
5.2.1. Mjera	93%	1.351.451	270.290	1.081.161	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.2.2. Mjera	1%	15.925	15.925	0	Budžetska sredstva
5.2.3. Mjera	5%	78.478	78.478	0	Budžetska sredstva
5.3. Prioritet	30%	2.326.066	267.639	2.058.427	

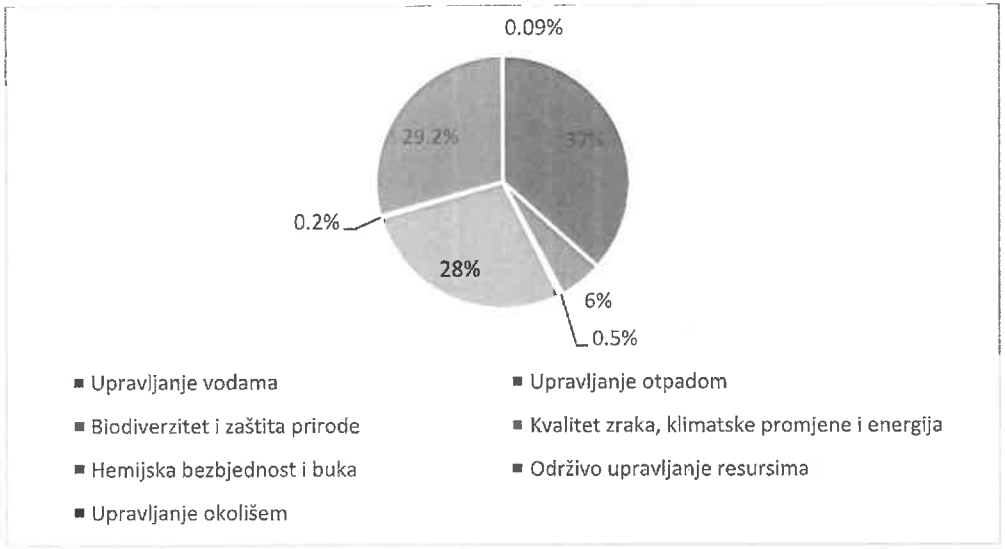
5.3.1. Mjera	98%	2.287.141	228.714	2.058.427	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.3.2. Mjera	1%	33.948	33.948	0	Budžetska sredstva
5.3.3. Mjera	0,2%	4.977	4.977	0	Budžetska sredstva
5.4. Prioritet	7%	501.659	50.166	451.493	
5.4.1. Mjera	100%	501.659	50.166	451.493	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.5. Prioritet	2%	115.345	115.345	0	
5.5.1. Mjera	100%	115.345	115.345	0	Budžetska sredstva
5.6. Prioritet	12%	905.774	90.577	815.197	
5.6.1. Mjera	100%	905.774	90.577	815.197	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.7. Prioritet	18%	1.368.644	273.729	1.094.916	
5.7.1. Mjera	100%	1.368.644	273.729	1.094.916	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
5.8. Prioritet	8%	576.133	0	576.133	
5.8.1. Mjera	100%	576.133	0	576.133	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Održivo upravljanje resursima	29,2%	3.479.511.961	348.980.610	3.130.531.351	
6.1. Prioritet	4%	141.876.906	14.337.100	127.539.806	
6.1.1. Mjera	0,1%	165.984	16.598	149.386	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.1.2. Mjera	0,2%	313.281	62.656	250.625	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.1.3. Mjera	0,07%	100.778	100.778	0	Budžetska sredstva
6.1.4. Mjera	6%	8.996.818	899.682	8.097.136	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.1.5. Mjera	93%	132.163.137	13.216.314	118.946.823	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije

6.1.6. Mjera	0,1%	136.908	41.072	95.836	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.2. Prioritet	0,05%	1.762.876	177.766	1.585.109	
6.2.1. Mjera	0,1%	1.643	1.643	0	Budžetska sredstva
6.2.2. Mjera	100%	1.761.233	176.123	1.585.109	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.3. Prioritet	0,02%	645.424	234.700	410.724	
6.3.1. Mjera	9%	58.675	58.675	0	Budžetska sredstva
6.3.2. Mjera	91%	586.749	176.025	410.724	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.4. Prioritet	96%	3.335.066.513	334.182.972	3.000.883.541	
6.4.1. Mjera	0,01%	398.360	398.360	0	Budžetska sredstva
6.4.2. Mjera	0,04%	1.291.471	129.147	1.162.324	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
6.4.3. Mjera	93%	3.102.742.802	310.274.280	2.792.468.522	Budžetska sredstva, Kreditna sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
6.4.4. Mjera	0,01%	353.107	353.107	0	Budžetska sredstva
6.4.5. Mjera	7%	230.280.772	23.028.077	207.252.695	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
6.5. Prioritet	0,005%	160.243	48.073	112.170	
6.5.1. Mjera	100%	160.243	48.073	112.170	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
Upravljanje okolišem	0,09%	10.329.305	2.023.855	8.305.450	
7.1. Prioritet	14%	1.492.573	291.361	1.201.212	
7.1.1. Mjera	89%	1.334.680	133.468	1.201.212	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.1.2. Mjera	6%	94.111	94.111	0	Budžetska sredstva
7.1.3. Mjera	4%	63.782	63.782	0	Budžetska sredstva

7.2. Prioritet	11%	1.085.449	220.374	865.075	
7.2.1. Mjera	6%	62.890	0	62.890	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.2.2. Mjera	15%	158.620	47.586	111.034	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.2.3. Mjera	67%	727.881	145.576	582.305	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.2.4. Mjera	13%	136.058	27.212	108.846	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.3. Prioritet	25%	2.544.135	292.336	2.251.798	
7.3.1. Mjera	85%	2.164.905	216.491	1.948.415	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.3.2. Mjera	4%	105.335	21.067	84.268	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.3.3. Mjera	5%	124.596	24.919	99.677	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.3.4. Mjera	6%	149.299	29.860	119.439	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.4. Prioritet	8%	822.023	296.376	525.647	
7.4.1. Mjera	47%	388.618	116.585	272.033	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.4.2. Mjera	34%	281.794	28.179	253.615	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.4.3. Mjera	18%	151.611	151.611	0	Budžetska sredstva
7.5. Prioritet	27%	2.802.022	470.073	2.331.949	
7.5.1. Mjera	8%	229.101	45.820	183.280	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.5.2. Mjera	27%	760.136	76.014	684.123	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.5.3. Mjera	17%	481.892	48.189	433.703	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora

7.5.4. Mjera	19%	536.571	53.657	482.914	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.5.5. Mjera	4%	124.922	124.922	0	Budžetska sredstva
7.5.6. Mjera	14%	404.902	121.471	283.432	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.5.7. Mjera	5%	135.863	0	135.863	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.5.8. Mjera	5%	128.634	0	128.634	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.6. Prioritet	6%	620.574	65.290	555.284	
7.6.1. Mjera	20%	125.884	37.765	88.119	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora
7.6.2. Mjera	44%	275.247	27.525	247.723	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.6.3. Mjera	35%	219.442	0	219.442	Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.7. Prioritet	4%	375.430	194.497	180.933	
7.7.1. Mjera	25%	92.717	92.717	0	Budžetska sredstva
7.7.2. Mjera	54%	201.036	20.104	180.933	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.7.3. Mjera	22%	81.677	81.677	0	Budžetska sredstva
7.8. Prioritet	6%	587.100	193.548	393.551	
7.8.1. Mjera	47%	278.764	83.629	195.135	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.8.2. Mjera	48%	283.452	85.036	198.416	Budžetska sredstva, Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora, Ostale donacije
7.8.3. Mjera	4%	24.883	24.883	0	Budžetska sredstva
7.8.4. Mjera	0%	0	0	0	

Ukupno iz strateškog dokumenta**	100%	11.915.173.753	1.215.210.276	10.699.963.477	
PREGLED PO IZVORIMA					
(iznosi u KM i procenti)					
Budžetska sredstva		Kreditna sredstva		Sredstva EU i drugih međunarodnih donatora	Ostale donacije
1.215.210.276		**3.209.989.043**		**7.340.174.945**	**149.799.489**
10,20%		**26,94%**		**61,60%**	**1,26%**

***Slika 14**: Struktura finansiranja (u %) u Federaciji BiH*

propise ili druge akte niti preduzimati radnje kojima bi se na bilo koji način ograničavala prava ili narušavali interesi Bosne i Hercegovine ili Federacije na ovom području.

II - ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

Član 7.

Utvrđivanje ljudskih prava i sloboda

Na području Kantona obezbjeđuje se puna zaštita ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Ustavom Federacije, kao i u instrumentima datim u Aneksu Ustava Federacije.

Skupština ili bilo koji drugi organ Kantona ne mogu reducirati ljudska prava i slobode utvrđene aktima iz prethodnog stava. Oni su dužni u donošenju propisa i u njihovoj primjeni posebno voditi računa o efektima koje ti propisi imaju ili mogu imati u oblasti ljudskih prava i sloboda.

Član 8.

Zaštita ljudskih prava i sloboda

Skupština će obezbijediti donošenje takvih propisa kojima će se u prvom redu zaštititi utvrđena ljudska prava i slobode, te uvesti efikasni instrumenti te zaštite.

Organi vlasti u Kantonu prilikom izvršavanja propisa su obavezni onemogućiti svako narušavanje ljudskih prava i sloboda, te poduzimati sve potrebne mjere iz svoje nadležnosti radi njihove potpune zaštite. Ovo se posebno odnosi na policijske snage koje će efikasnim, preventivnim i operativnim radom obezbijediti punu ličnu i imovinsku zaštitu svakog građanina.

Član 9.

Komisija za ljudska prava

Radi zaštite ljudskih prava i sloboda i kontrole rada svih organa vlasti Kantona u ovoj oblasti, Skupština obrazuje posebnu Komisiju za ljudska prava.

Broj članova, način njihovog imenovanja te nadležnosti Komisije iz prethodnog stava utvrđuju se posebnim propisom Kantona.

Član 10.

Suradnja sa ombudsmenom i međunarodnim organizacijama

Skupština i drugi organi vlasti su obavezni pružiti ombudsmenu Bosne i Hercegovine, ombudsmenu Federacije i svim međunarodnim posmatračkim tijelima za ljudska prava potrebnu pomoć u vršenju njihovih funkcija na području Kantona.

U okviru pomoći iz prethodnog stava organi Kantona će naročito:

a) staviti na uvid sve službene dokumente uključujući i one tajnog karaktera, te sudske i upravne spise;

b) osigurati suradnju svake osobe i svakog službenika u davanju potrebnih informacija i podataka;

c) osigurati pristup i kontrolu na svim mjestima gdje su osobe lišene slobode, zatvorene ili gdje rade;

d) omogućiti prisustvo sudskim i upravnim postupcima kao i sastancima organa.

Nalazi i izvještaji tijela iz stava 1. ovog člana će se razmatrati u nadležnim organima po hitnom postupku, te će na osnovu toga biti preduzimane odgovarajuće mjere gdje to bude potrebno.

III - NADLEŽNOSTI KANTONA

Član 11.

Određivanje nadležnosti

Kanton ima nadležnosti utvrđene Ustavom Federacije i ovim Ustavom.

U slučaju potrebe za tumačenjem, nadležnosti Kantona utvrđene ovim Ustavom će biti tumačene u korist Kantona po principu predpostavljene nadležnosti, a pojedinačno spomenuta ovlaštenja u ovom Ustavu se neće tumačiti kao bilo kakva ograničenja općih nadležnosti Kantona.

Član 12.

Isključive nadležnosti

U okviru svojih nadležnosti Kanton je nadležan za:

a) uspostavljanje i nadziranje policijskih snaga;

b) utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja;

c) utvrđivanje i provođenje kulturne politike;

d) utvrđivanje stambene politike, uključujući i donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata;

e) utvrđivanje politike koja se tiče reguliranja i osiguravanja javnih službi;

f) donošenje propisa o korištenju lokalnog zemljišta, uključujući i zoniranje;

g) donošenje propisa o unapređivanju lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti;

h) donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti;

i) utvrđivanje politike u vezi sa osiguranjem radija i televizije, uključujući donošenje propisa o osiguranju njihovog rada i izgradnji;

j) provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite;

k) stvaranje i primjena politike turizma i razvoja turističkih resursa;

l) stvaranje predpostavki za optimalni razvoj privrede koja odgovara urbanoj sredini;

m) finansiranje djelatnosti kantonalnih vlasti ili kantonalnih agencija oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima.

Član 13.

Zajedničke nadležnosti sa Federacijom

Kanton zajedno sa Federacijom, samostalno ili u koordinaciji sa federalnim vlastima vrši slijedeće nadležnosti:

a) jamčenje i provođenje ljudskih prava;

b) zdravstvo;

c) politika zaštite čovjekove okoline;

d) komunikacijska i transportna infrastruktura;

e) socijalna politika;

f) provođenje zakona i drugih propisa o državljanstvu;

g) imigracija i azil;

h) turizam;

i) korištenje prirodnih bogatstava.

Član 14.

Vršenje nadležnosti

Svoje nadležnosti Kanton izvršava donošenjem sopstvenih propisa i primjenom propisa Bosne i Hercegovine i Federacije.

Nadležnosti iz člana 13. ovog Ustava Kanton vrši u obimu dogovorenom sa federalnim vlastima. U slučaju da takav dogovor ne postoji te nadležnosti će Kanton vršiti cjelovito i samostalno.

Član 15.

Prenošenje nadležnosti

Svoje nadležnosti iz oblasti obrazovanja, kulture, turizma, lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti, radija i televizije Kanton može prenositi na općine u svom sastavu. Ove nadležnosti će se obavezno prenositi na one općine u kojima većinsko stanovništvo prema nacionalnoj strukturi nije stanovništvo koje čini većinu i na području cijelog Kantona.

Kanton može neke od svojih nadležnosti prenijeti i na federalne vlasti, ukoliko bi se na taj način obezbijedilo njihovo efikasnije i racionalnije vršenje.

Odluku o prenošenju nadležnosti u smislu ovog člana donosi Skupština.

IV - STRUKTURA VLASTI

A) ZAKONODAVNA VLAST

Član 16.

Opća odredba

Zakonodavnu vlast u Kantonu vrši Skupština Kantona.

Član 17.

Sastav Skupštine

Skupština je jednodomo predstavničko tijelo sastavljeno od 45 (četrdesetpet) poslanika. Poslanici se biraju tajnim glasanjem na neposrednim izborima na cijelom području Kantona.

Prilikom izbora poslanika obezbjeđuje se odgovarajuća zastupljenost predstavnika Bošnjaka, Hrvata i ostalih naroda proporcionalno nacionalnoj strukturi stanovništva na području Kan- tona.

Izbor poslanika u Skupštini provodi se sukladno federalnim izbornim propisima, s tim što izbore raspisuje i provodi Skup-ština.

Mandat poslanika u Skupštini traje 2 (dvije) godine.

Član 18.

Nadležnosti Skupštine

Skupština Kantona:

a) priprema i dvotrećinskom većinom usvaja Ustav Kantona;

b) donosi zakone i druge propise u okviru izvršavanja nadležnosti Kantona, izuzev propisa koji su ovim Ustavom ili zakonom dati u nadležnost Vlade Kantona;

c) bira i razrješava Predsjednika i podpredsjednika Kantona sukladno Ustavu Federacije i ovom Ustavu;

d) utvrđuje politiku i donosi programe razvoja Kantona;

e) potvrđuje imenovanje Premijera, zamjenika Premijera i članova Vlade Kantona;

f) osniva kantonalne i općinske sudove i utvrđuje njihove nadležnosti;

g) bira sudije kantonalnih sudova sukladno Ustavu Federacije i ovom Ustavu;

h) usvaja budžet Kantona i donosi zakone o oporezivanju i na drugi način osigurava potrebno finansiranje;

i) bira zastupnike u Dom naroda Federacije sukladno Ustavu Federacije;

j) odlučuje o prijenosu ovlaštenja Kantona na općine i Federaciju;

k) odobrava zaključivanje ugovora i sporazuma u oblasti međunarodnih odnosa i međunarodne suradnje;

l) provodi istragu sukladno ovom Ustavu i posebnim propisima;

m) vrši i druge poslove utvrđene federalnim propisima, ovim Ustavom i kantonalnim propisima.

Član 19.

Način rada Skupštine

Skupština bira predsjedavajućeg i dva njegova zamjenika iz reda izabranih poslanika.

Skupština zasijeda javno, izuzev u slučajevima kada je to predviđeno njenim poslovnikom. Izvještaji o zasjedanjima i donesenim odlukama se objavljuju u sredstvima javnog informiranja.

Način rada Skupštine bliže se uređuje poslovnikom.

Član 20.

Poslanički imunitet

Krivični postupak ili građanska parnica ne mogu biti pokrenuti protiv kantonalnog poslanika, niti kantonalni poslanik može biti zadržan u pritvoru ili kažnjen na bilo koji način zbog iznesenog mišljenja i datog glasa u Skupštini.

Član 21.

Način odlučivanja u Skupštini

U vršenju svojih nadležnosti Skupština donosi zakone, druge propise, te opće i pojedinačne akte (dalje: propisi).

c) Kantonalni plan zaštite okoliša okoliša sa pripadajućim implementacionim dokumentima,
d) Planovi razvoja jedinica lokalne samouprave, uključujući njihove implementacione dokumente,
e) Drugi planski i programski dokumenti u skladu sa posebnim federalnim propisom koji definiše razvojno planiranje i upravljanje razvojem.

Član 45.
(Planiranje i izvještavanje)

(1) Planiranje zaštite okoliša u Federaciji BiH se usklađuje sa planskim dokumentima višeg nivoa kao i međunarodno preuzetim obavezama BiH te sa socijalnim i ekonomskim razvojnim programima, međunarodnim programima razvoja i dokumentima prostornog uređenja.
(2) Federalno ministarstvo podnosi Vladi Federacije BiH izvještaj o provođenju Federalne strategije zaštite okoliša svake dvije godine radi razmatranja, usvajanja i dostavljanja Parlamentu Federacije BiH.
(3) Izvještaj iz stava (2) ovog člana mora biti dostupan na internet stranicama resornih ministarstava.
(4) U procesu planiranja zaštite okoliša na nivou kantona i na nivou Federacije BiH osigurava se učešće javnosti.

Član 46.
(Federalna strategija zaštite okoliša)

(1) Federalnom strategijom zaštite okoliša se utvrđuju ciljevi i prioriteti zaštite okoliša u Federaciji BiH, način njihova ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje.
(2) Prijedlog Federalne strategije zaštite okoliša dostavlja se kantonalnim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, Savjetodavnom vijeću i zainteresovanoj javnosti radi obavljanja konsultacija i davanja mišljenja, primjedbi i sugestija.
(3) Prijedlog Federalne strategije zaštite okoliša dostavlja se institucijama na nivou BiH, Međuentitetskom tijelu za okoliš, kao i vladama Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH radi davanja mišljenja.
(4) Mišljenja, primjedbe i sugestije na prijedlog Federalne strategije zaštite okoliša dostavljaju se u roku od 30 dana od prijema prijedloga.
(5) Parlament Federacije BiH, na prijedlog Vlade Federacije BiH, donosi Federalnu strategiju zaštite okoliša za period od najmanje 7 (sedam) godina.

Član 47.
(Kantonalni plan zaštite okoliša)

(1) Kantonalni plan zaštite okoliša utvrđuje ciljeve i prioritete zaštite okoliša, način njihova ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje.
(2) U procesu izrade kantonalnog plana, resorna kantonalna ministarstva uključuju nadležne federalne institucije, druge kantonalne institucije i jedinice lokalne samouprave, u skladu sa načelom otvorenog mehanizma koordinacije.
(3) Kantoni donose kantonalne planove zaštite okoliša, koji su usklađeni sa Federalnom strategijom zaštite okoliša.
(4) Kantonalni plan zaštite okoliša donosi skupština kantona na prijedlog vlade kantona.
(5) Vlada kantona može kantonalnoj skupštini predložiti usvajanje Federalne strategije zaštite okoliša kao kantonalnog strateškog okvira za zaštitu okoliša.
(6) U slučaju iz stava (5) ovog člana, kantonalne vlade i institucije izrađuju sve dokumente koji su neophodni za implementaciju Federalne strategije za zaštitu okoliša i izvještavanje.
(7) Prijedlog kantonalnog plana zaštite okoliša dostavlja se Federalnom ministarstvu, Federalnom ministarstvu prostornog uređenja, Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Savjetodavnom vijeću, jedinicama lokalne samouprave i drugim subjektima radi davanja mišljenja, primjedbi i sugestija.
(8) Ciljevi sprječavanja zagađenja okoliša i ograničavanja posljedica zagađenja uzimaju se u obzir pri izradi prostornih planova i pri donošenju odluka u skladu sa propisom kojim se uređuje prostorno uređenje, posebno prilikom određivanja lokacija za nova postrojenja, utvrđivanja promjena nastalih na postojećim postrojenjima i planiranja novih građevina kao što su saobraćajnice, javne površine i stambena naselja.

POGLAVLJE VIII
STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA

Član 48.
(Strateška procjena uticaja na okoliš)

(1) Strateška procjena uticaja na okoliš (u daljem tekstu: strateška procjena) je postupak kojim se procjenjuju mogući znatni uticaji na okoliš koji bi mogli nastati provođenjem strategije, plana i programa. Time se omogućava da se odluke o prihvatanju strategije, plana i programa donose uz poznavanje mogućih znatnih uticaja koje bi strategija, plan i program svojom provođenjem mogli imati na okoliš, a nosiocima zahvata pružaju se okviri djelovanja i daje mogućnost uključivanja bitnih elemenata zaštite okoliša u donošenje odluka.
(2) Strateška procjena obavezno se provodi za strategije, planove i programe u slijedećim oblastima: prostornog planiranja ili upotrebe zemljišta, poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, lovstva, energetike, industrije, saobraćaja, upravljanja otpadom, upravljanja vodama, telekomunikacija, turizma, očuvanja prirodnih staništa biljnog i životinjskog svijeta, kojima se uspostavlja okvir za odobravanje budućih razvojnih projekata.
(3) Osnov strateške procjene čini strategija, plan ili program kojim se utvrđuje obim za razvoj određenog sektora, odnosno njegove karakteristike, ciljevi i prostorni obuhvat.

Član 49.
(Strategije, planovi i programi koji ne podliježu strateškoj procjeni)

Strateškoj procjeni ne podliježu strategije, planovi i programi koji služe isključivo za potrebe odbrane i civilne zaštite, proglašenja vanrednog stanja, zaštite i spašavanja, planova upravljanja poplavnim rizikom te finansijske i budžetske strategije.

Član 50.
(Faze u postupku strateške procjene)

(1) Strateška procjena provodi se u slijedećim fazama:
a) Faza utvrđivanja obima i sadržaja strateške studije
b) Faza ocjene strateške studije od strane stručne komisije (u daljem tekstu: komisija za stratešku procjenu),
c) Faza konsultacija na nacrt strategije, plana i programa i stratešku studiju koja obuhvata:
- učešće zainteresiranih organa i organizacija;
- učešće javnosti;
- konsultacije sa zainteresovanim organima, organizacijima i javnosti drugog entiteta, odnosno Brčko Distrikta BiH, ili druge zemlje, ukoliko izvršenje plana, programa ili strategije može imati uticaj na okoliš drugog entiteta, Brčko Distrikta BiH ili druge zemlje i

upisanim u zk. uložak broj 2763 K.O. SP_CRNOTINA sa pravom vlasništva KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo sa dijelom 1/1.

II

Daje se saglasnost Kantonalnom javnom komunalnom preduzeću "Toplane - Sarajevo" d.o.o. Sarajevo da radi obezbjeđenja kredita iz tačke I ove Odluke koje će KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo zaključiti sa UNION bankom d.d. Sarajevo može u svojstvu sudužnika potpisati kredit kod UNION banke d.d Sarajevo.

III

Ovlašćuje se Muhamed Kozadra vršilac funkcije premijera Kantona Sarajevo da u ime Vlade Kantona Sarajevo potpiše Sporazum o međusobnim obavezama za obezbjeđenje sredstava za vraćanje kredita namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa Kantonu Sarajevo.

IV

Zadužuje se Vlada Kantona Sarajevo da odobrena sredstva iz tačke I ove Odluke planira u Budžetu Kantona Sarajevo za 2015., 2016., 2017. i 2018. godinu.

V

Zadužuje se Preduzeće da Skupštini Kantona Sarajevo nakon kreditnog zaduženja kod komercijalne banke od odobrenog iznosa iz tačke I ove odluke, namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa za Kanton Sarajevo, dostavi detaljan izvještaj o utrošku kreditnih sredstava sa kompletnom pratećom dokumentacijom.

VI

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 01-02-23828/14
03. septembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća
Skupštine Kantona Sarajevo
Prof. dr. **Mirjana Malić**, s. r.

Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo

Na osnovu člana 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13) i člana 181. stav 1. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo obuhvata: Zakon o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 24/03-Prečišćeni tekst) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05-22971-1/14
22. augusta 2014. godine
Sarajevo

Po ovlaštenju
Esad Hrvačić, s. r.

ZAKON
O VLADI KANTONA SARAJEVO
(Novi prečišćeni tekst)

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se sastav i organizacija, kao i druga pitanja od značaja za rad Vlade Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Vlada Kantona).

Član 2.

Vlada Kantona je izvršna vlast Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Kanton), u skladu sa Ustavom.

Član 3.

Vlada Kantona vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru Ustava i ovog zakona.

Član 4.

Sjedište Vlade Kantona je u Sarajevu.

Član 5.

Vlada Kantona donosi poslovnik o radu kojim se uređuje: organizacija i način rada, postupak i način zakazivanja sjednice; dostavljanje i forma materijala za razmatranje, utvrđivanje prijedloga zaključaka i drugih akata; postupak razmatranja materijala; način ravnopravne upotrebe jezika i pisma konstitutivnih naroda u pripremi i izradi pisanih materijala; način izvršavanja zaključaka; prenošenje ovlaštenja i druga poslovnička pitanja.

Član 6.

Vlada Kantona raspolaže imovinom u vlasništvu Kantona u okviru ovlaštenja koja joj Skupština Kantona prenese posebnim propisom.

II - SASTAV I ORGANIZACIJA VLADE KANTONA

Član 7.

Vladu Kantona čine premijer Kantona (u daljem tekstu: premijer) i 12 ministara.

Član 8.

U slučaju privremene spriječenosti premijera, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju privremene spriječenosti premijera duže od 30 dana, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

U slučaju da mjesto premijera ostane upražnjeno, kandidat za premijera se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto premijera ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju premijera obavlja član Vlade Kantona kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

S danom imenovanja kandidata za premijera smatra se da su dosadašnji članovi Vlade u ostavci, koja stupa na snagu danom potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu.

Do potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu dosadašnji članovi Vlade nastavljaju s obavljanjem funkcije članova Vlade i ministara ministarstava.

Potvrđivanje Vlade u novom sazivu obavit će se u roku od 30 dana od dana imenovanja kandidata za premijera.

Član 9.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade, kada se razmatraju materijali iz nadležnosti ministarstva kojim rukovodi odsutni član Vlade, sjednicama Vlade prisustvuje sekretar tog ministarstva, bez prava glasa.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade duže od 30 dana, funkciju ministra ministarstva kojim rukovodi odsutni ministar vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju da mjesto člana Vlade ostane upražnjeno, član Vlade se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto člana Vlade ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju ministra ministarstva kojim je rukovodio dotadašnji ministar obavlja član Vlade kojeg odredi premijer.

Ministar iz st. 2. i 3. ovog člana kojeg odredi premijer, ne obavlja i funkciju člana Vlade umjesto odsutnog ministra.

Član 10.

U slučaju kad Skupština izglasa nepovjerenje Vladi, premijer i članovi Vlade podnose pismenu ostavku, najkasnije u roku od

VII - AKTA VLADE KANTONA

Član 26.

Vlada Kantona u ostvarivanju svojih nadležnosti utvrđenih ustavom donosi uredbe, odluke, rješenja i zaključke.

Član 27.

Izuzetno za vrijeme trajanja ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti kada postoji objektivna nemogućnost da se sazove Skupština Kantona, Vlada može donositi i propise iz nadležnosti Skupštine Kantona.

Propisima iz stava 1. ovog člana ne mogu se staviti van snage prava i slobode utvrđene ustavom i drugim propisima.

Propise iz stava 1. ovog člana Vlada će dostaviti Skupštini na potvrdu čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Član 28.

Uredbom se uređuju najvažnija pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, bliže uređuju odnosi za provođenje zakona, obrazuju stručne i druge službe Vlade Kantona i utvrđuju načela za unutrašnju organizaciju organa uprave Kantona.

Odlukom se uređuju pojedina pitanja ili propisuju mjere Vlade Kantona, daje saglasnost ili potvrđuju akta drugih organa ili organizacija i odlučuje o drugim pitanjima o kojima se ne odlučuje uredbom.

Rješenjem se odlučuje o imenovanjima i razrješenjima, kao i o drugim pojedinačnim pitanjima iz nadležnosti Vlade Kantona.

Zaključkom se utvrđuju stavovi o pitanjima od značaja za provođenje utvrđene politike, uređuju unutrašnji odnosi u Vladi Kantona i određuju zadaci organima uprave i službama, kao i radnim tijelima Vlade Kantona. Zaključkom se odlučuje i u drugim slučajevima u kojima se ne donose druga akta.

Član 29.

Uredbe i odluke Vlade Kantona objavljuju se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", a ostali akti Vlade ako je to u njima navedeno.

VIII - JAVNOST RADA VLADE KANTONA

Član 30.

Javnost rada Vlade Kantona obezbjeđuje se u skladu sa zakonom kojim se reguliše sloboda pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine.

IX - STRUČNE I DRUGE SLUŽBE KANTONA

Član 31.

Za obavljanje stručnih i drugih poslova za potrebe Skupštine Kantona, Vlade Kantona i organe uprave, Vlada Kantona može osnivati određene stručne, tehničke i druge službe, kao zajedničke ili samostalne službe, u skladu sa zakonom.

Aktom o obrazovanju službe iz prethodnog stava, utvrđuje se njen djelokrug, kao i status i odgovornost te službe i lica koje njom rukovodi.

Član 32.

Vlada Kantona vrši nadzor nad radom stručnih službi koje obrazuje.

Sekretar Vlade Kantona rukovodi radom Stručne službe koja obavlja poslove za potrebe Vlade Kantona i odgovoran je za njen rad.

X - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 33.

Vlada Kantona je dužna donijeti Poslovnik o svom radu u roku od 30 dana od svog konstituisanja.

Član 34.

Vlada Kantona Sarajevo dužna je uskladiti Poslovnik o radu sa odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u roku od 30 dana od dana njegovog stupanja na snagu.

Član 35.

Poslovnik Izvršnog odbora Grada Sarajeva i drugi propisi koji se odnose na njegovo unutrašnje organizovanje i funkcionisanje, koji su na snazi na dan stupanja na snagu Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 7/96), ukoliko nisu u suprotnosti sa Ustavom Kantona i ovim zakonom, primjenjivaće se kao propisi Vlade, dok se ne donese Poslovnik o radu Vlade Kantona.

Član 36.

Do imenovanja premijera i članova Vlade u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 4/01), poslove iz nadležnosti Vlade vršit će Vlada u dosadašnjem sastavu.

Član 37.

Ovlašćuje se Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo da utvrdi Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Član 38.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", broj 38/13.

Na osnovu člana 16. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14) i člana 181. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno - pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama.

Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama obuhvata: Zakon o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 21/09), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 29/09), Zakon o izmjeni Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 14/11), Zakon o izmjenama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/13) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05.2297/1-2/14
22. augusta 2014. godine
Sarajevo

Po ovlaštenju
Esad Hrvačić, s. r.

ZAKON
O SUDSKIM TAKSAMA
(Prečišćeni tekst)

DIO PRVI. OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Plaćanje sudske takse)

(1) Ovim zakonom utvrđuje se način plaćanja sudskih taksa (u daljnjem tekstu: takse) u postupku pred Kantonalnim sudom u Sarajevu i Općinskim sudom u Sarajevu (u daljnjem tekstu: sud).

(2) Postupci u kojima se plaća taksa i visina takse za pojedine radnje, utvrđeni su u Tarifi sudskih taksi, koja je sastavni dio ovog zakona.

Član 2.
(Obveznik plaćanja takse)

(1) Takse propisane ovim zakonom plaća lice po čijem zahtjevu ili u čijem interesu se preduzimaju radnje u postupku, za koje je ovim zakonom utvrđeno plaćanje takse (u daljnjem tekstu: takseni obveznik).

(2) Za podneske i zapisnike koji zamjenjuju podneske taksu je dužno da plati lice koje podnosi podneske i lice na čiji zahtjev